1ª
3901

LIRA
BIBLIA
SACRA

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS USAL.ES

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

1ª
3901

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

BIBLIA
SACRA
CVM GLOSSA INTERLINEARI, ORDINARIA,

Et Nicolai Lyrani Poſtilla, eiuſdemque Moralitatibus, Burgenſis Additionibus, & Thoringi Replicis.

TOMVS SEXTVS

Continet Epiſtolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Galathas, Epheſios, Philippenſes, Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, Timothæum, Titum, Philæmonem, Hebræos; Acta Apoſtolorum; Canonicaſque Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ; poſtremo verò Apocalypſim.

Omnia ad Hebræorum & Græcorum ſidem ſuo nitori reſtituta, & varijs ſcholijs illuſtrata: Nuperrimè poſt omnes editiones accuratiſſimè recognita:

In qua pręterea ſummo labore, peruigiliq; cura cautum eſt, ut ſacrę ſcripturę allegationes ueris numeris annotarentur, in librorumq; marginibus ad maius ſtudentium commodum reponerentur.

VENETIIS, M D LXXXVIII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

BIBLIA SACRA

CVM GLOSSA INTERLINEARI. ORDINARIA.

Et Nicolai Lyrani Poſtilla, eiuſdemque Moralitatibus, Burgenſis Additionibus, & Thoringi Replicis.

TOMVS SEXTVS

Continet Epiſtolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Galathas, Epheſios, Philippenſes, Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, Timotheum, Titum, Philemonem, Hebræos: Acta Apoſtolorum: Canonicaſque Iacobi, Petri, Ioannis & Iudæ, poſtremo uero Apocalypſim.

VENETIIS, M D LXXXVIII

A

INCIPIT PRAEFATIO S. HIERONYMI in omnes epiſtolas ſancti Pauli.

C

PRIMVM quæritur, quare poſt euangelia, quæ ſupplementum legis ſunt, & in quibus
nobis exempla & præcepta uiuendi pleniſſime digeſta ſunt, uoluerit Apoſtolus has epi-
ſtolas ad ſingulas eccleſias deſtinare? Hac autem cauſa factum uidetur, ut ſcilicet initia na
ſcentis eccleſiæ nouis cauſis exiſtentibus præueniret, & ut præſentia atq; orientia reſeca-
ret uitia: & poſt futuras excluderet qſtiones, exemplo prophetarum, qui poſt editam le-
gem Moyſi, in qua omnia Dei mandata legebantur, nihilominus tamé doctrina ſua rediuiua ſemper po
puli compreſſere peccata, & propter exemplum uiuendi libris ad noſtram etiam memoriam tranſmiſe-
runt. Deinde quæritur: Cur non amplius quàm decem epiſtolas ad eccleſias ſcripſerit? Decem ſunt enim
cum ea, quæ dicitur ad Hebręos. Nam reliquæ quatuor ad diſcipulos ſpecialiter ſunt porrectæ. Vt oſtende
ret nouum non diſcrepare a ueteri Teſtamento, & ſe contra legem non faceret Moyſi: ad numerum pri-
morum decalogi mandatorum ſuas epiſtolas † deſtinauit, & quot ille pręceptis a Pharaone inſtituit libe- † ordinauit.
ratos, totidem hic epiſtolis a diaboli & idololatrię ſeruitute edocet acquiſitos. Ná & duas tabulas lapideas,
duorum teſtamentorum figuram habuiſſe, viri eruditiſſimi tradiderunt. Epiſtolam ſane, quæ ad Hebręos *An epiſtola ad Hebræos ſit Pauli.*
ſcribitur, quidam Pauli non eſſe contendunt, eo q non ſit eius nomine titulata, & propter ſermonis ſtyli-
que diſtantiam, ſed aut Barnabę iuxta Tertullianum, aut Lucæ iuxta quoſdam, uel certe Clementis diſci-
puli apoſtolorum & epiſcopi Romanæ eccleſiæ poſt apoſtolos ordinati. Quibus reſpondendum eſt: Si
propterea Pauli non erit, quia eius non habet nomen ergo nec alicuius erit, quia nullius nomine titulatur.
Quod ſi inconueniens, abſurdumq; eſt, ipſius magis eſſe credenda eſt, quæ tanto doctrinæ ſuæ fulget elo-
quio. Sed quoniam apud Hebræorum eccleſias quaſi deſtructor legis falſa ſuſpicione habebatur, uoluit
tacito nomine de figuris legis & veritate Chriſti reddere rationem, ne odium nominis in fronte prętitula-
ti vtilitatem excluderet lectionis. Non eſt ſane mirum, ſi eloquentior uideatur in proprio, id eſt Hebræo,
quam in peregrino, id eſt in Græco, quo cæteræ epiſtolæ ſunt ſcriptæ ſermone. Mouet etiam quoſdá, qua
re Romanorum epiſtola in primo ſit poſita, cum eam non primo ſcriptam ratio manifeſtet. Nam hác ſe
proficiſcentem Ieroſolymam ſcripſiſſe teſtatur, cum Corinthios & alios iam ante, vt miniſterium, quod
ſecum portaturus erat, colligerent, literis adhortatus ſit. Vnde & intelligi quidam uolunt ita omnes epiſto *Ordo epiſtolarum Pauli circa qđ attendatur.*
las ordinatas, ut prima poneretur, quamuis poſterior fuerit deſtinata, ut per ſingulas epiſtolas gradibus
B ad perfectiora ueniretur. Romanorum nanq; pleriq; tam rudes erant, ut non intelligerent Dei ſe gratia & D
non ſuis meritis eſſe ſaluatos, & ob hoc duo inter ſe populi conflictarent. Idcirco illos indigere aſſerit corri
gi, uitia Gentilitatis priora commemorans. Corinthijs autem iam dicit ſcientię gratiam eſſe conceſſam, &
1. Cor. 5. a non tam omnes increpat, quam cur peccantes non increpauerint, reprehendit. ſicut ait: Auditur inter uos *Ibidem. a*
fornicatio. Et iterum: Congregatis uobis cum meo ſpiritu tradere hmôi Sathanę. In ſecunda uero lauda-
tur: & ut magis ac magis proficiant, cõmonentur. Galathæ uero iam nullius criminis arguuntur, niſi hoc
tantum, q callidiſſimis pſeudo apoſtolis crediderút. Epheſi ſane nulla reprehéſione, ſed multa laude ſunt
digni, quia fidem apoſtolicá ſeruauerunt. Philippenſes ét multomagis collaudantur, qui nec audire quidé
falſos apoſtolos uoluerunt. Theſſalonicéſes nihilominus in duabus epiſtolis omni laudi proſequitur, eo *1. Th.*
q non ſolum fidem inconcuſſam ſeruauerint ueritatis, ſed ét in perſecutione ciuium fuerint conſtátes in-
uenti. Coloſſenſes aút tales erant, ut cum ab Apoſtolo uiſi corporaliter non fuiſſent, hac laude digni habe- *Col. 2. a*
rentur. Et ſi corpore inquit abſens ſum, ſed ſpiritu uobiſcum ſum, gaudens & uidés ordinem ueſtrum. De
Hebræis uero quid dicendum eſt? quorú Theſſalonicéſes, qui plurimum laudati ſunt, imitatores facti eſſe *1. Theſſ. 2.*
dicuntur. Sicut ipſe ait: Et uos fratres imitatores facti eſtis eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa. Eadé enim
paſſi eſtis & uos a contribulibus ueſtris, quæ & illi a Iudæis. Apud ipſos quoque Hebræos eadem comme *Heb. 10. g*
morat dicens: Nam & uinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum ueſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, co-
gnoſcentes uos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.

Incipit Prologus ſpecialis in Epiſtolam ad Romanos.

Lis de maioritate inter Iudæos & Gentiles cóuerſos ROmani ſunt, qui ex Iudæis & Gentibus crediderunt. Hi ſuperba contentione uolebant ſe alte-
rutrum ſupponere. Nam Iudæi dicebant: Nos ſumus populus Dei, quos ab initio dilexit *Pſal. 75. a*
& fouit. Nos circunciſi ex genere Abrahá ſancta deſcédimus ex ſtirpe, & notus retro apud Iu- *Exo. 14. e*
dæá tm̃ Deus. Nos de Aegypto ſignis Dei & uirtutibus liberati, mare ſicco pertráſiuimus pe-
de, cú inimicos noſtros grauiſsimi fluctus inuoluerent. Nobis pluit mána dñs in deſerto, & quaſi filijs ſuis *Ibidé. 16.*
cæleſte pabulú miniſtrauit. Nos die noctuq; in colúna nubis igniſq; præceſsit, ut nobis in inuio iter oſten-
deret. Atq; ut cætera eius circa nos imméſa beneficia taceamus, nos ſoli digni fuimus Dei legem accipere, *Exo. 19. d*
& uocem Dei loquétis audire, eiuſq; cognoſcere uoluntatem. In qua lege nobis promiſſus eſt Chriſtus, ad *Mat. 15.*
quos ét ipſe ſe ueniſſe teſtatus eſt dicés: Non ueni niſi ad oues, quæ perierant domus Iſrael: cú uos canes po-
tius quàm hoíes appellauerit. Aequú ne ergo eſt, vt idola hodie deſerétes; quibus ab initio deſeruiſtis nobis
comparemini: & non potius in proſelytorum locum ex legis autoritate & conſuetudine deputemini? Et

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E hoc ipſum nõ merebamini, niſi quia larga ſemper Dei clemētia uoluit uos ad noſtrā imitationē ad mitte- G re. Gentes ēt econtrario rñdebant: Quanto enim maiora erga uos Dei beneficia narraueritis, tanto maioris uos criminis reos eſſe monſtrabitis. Sēper enim his oībus extitiſtis ingrati. Nam ipſis pedibus quibus aridum mare tranſiſtis, ludebatis ante idola quæ feciſtis: & in ipſo ore, quo paulo ante ob necem aduerſariorum dño cantaueritis, ſimulacra uobis fieri popoſciſtis: illis oculis, quibus uenerando Deum in nube uel igne conſpicere ſolebatis, ſimulacra intuebamini. Manna quoq; uobis faſtidio fuit, & ſemper in deſerto contra dñm murmuraſtis, ad Aegyptū unde uos manu ualida eiecerat, redire cupientes. Quid plura? Ita patres ueſtri crebra prouocatione dñm irritauerunt, vt oēs in eremo morerentur, nec plus ex ſenioribus eorū q̄ duo homines terram repromiſſionis intrarēt. Sed quid antiqua replicamus, cum ēt ſi illa minime feciſſetis, de hoc ſolo nemo uos dignos uenia iudicaret, ꝙ dñm Chriſtum prophetarum ſemper uobis uocibus repromiſſum, nõ ſolum ſuſcipere uoluiſtis, ſed etiam morte peſſima peremiſtis? Quē nos ut cognouimus, ſtatim credidimus, cū nobis de eo antea non fuerit prædicatum. Vnde probatur, ꝙ idolis ſeruiuimus, nõ obſtinationi mentis, ſed ignorantiæ deputādum. Qui enim cognitū ilico ſequimur, olim utiq; ſequeremur ſi antea cognouiſſemus. Sic aūt uos de generis nobilitate iactatis, quaſi non morum imitatio magis quā carnalis natiuitas filios uos faciat eſſe ſanctorum. Deniq; Eſau & Hiſmael cum de ſtirpe ſint Abrahæ, minime tñ in filijs reputātur. His taliter altercātibus, Apoſtolus ſe medium interponens ita partium dirimit quæſtiones, ut neutrum eorum ſua iuſticia ſalutē meruiſſe confirmet, ambos uero populos & ſcienter & grauiter deliquiſſe. Iudæos quidem, ꝙ per præuaricationem legis Deum inhonorauerint: Gentes uero, ꝙ cum cognitum de creatura creatorem, vt Deum debuerāt uenerari, gloriam eius in manu facta mutauerint ſimulacra. Vtroſq; etiam ſimiliter ueniam conſecutos, æquales eſſe ueriſsima ratione demonſtrat, præſertim cum in eadem lege prædictum ſit & Iudęos & Gentes ad Chriſti fidem uocandos eſſe oſtendat. Quamobrem uiciſſim eos humilians, ad pacem & concordiam cohortatur.

Ex egreſſis de Aegypto ſoli Ioſue & Caleb terrā promiſſionis ſunt ingreſſi.

Apoſtolus per Epiſtolā ad Romanos arbitrū agit inter Iudæos & gentes.

Prothemata in omnes epiſtolas Pauli.

IN epl'is q̄dā ſunt gñalia, q̄ oībus cõueniūt, q̄dā ſpālia q̄ ad ſingulos ptineāt. Primo cõſiderāda ſūt gñalia, deinde videam⁹ q̄ ſint ſpālia. Hæc itaq; ſunt gñalia. Quærit̄ quare poſt euāgeliū ſcriptę ſunt epl'ę, cū i euāgelio ſit doctrinę pfectio, pfecta rl'a uiuendi, honeſtorū quoq; morū integra cõformatio: Eſt ēt qõ quare dicant̄ epl'ę, & q̄ materia earū: & cõis intētio oīm. Deinde q̄rit̄ de ordine F earū & nūero. Hęc pdicta gñalia ſūt oīb. epl'is cõuenictia. Iſta vero ſpālia ſūt. Quęrit̄.n. qb. ſcribāt, & cā ſcribēdi, qd ēt in ſingulis ſpāliter intēdat. Primę qõni ſic rñdet̄: Qđ iō ſcriptę ſunt poſt euāgeliū, vt in exordio naſcētis eccl'ię nos cõtra callidas hrticorū pmuniret oppugnationes, oriētia quoq; uitia reſecaret, & poſt futuras excluderet qõnes. In euangelio nāq; ſic dicta ſūt q̄dā, ut facile male ītelligētib. ambiguitas & error ſuboriret̄. Sicut illud qđ dr. anno. xxx. Xp̄s eē baptizat⁹. vñ q̄dā hrtici voluerūt cõcipe, vt null⁹ añ xxx. annū recte baptizaret̄. Erāt ēt pterea q̄dā in euāgelio ſic obſcure dicta, vt inde fideles ēt dubitarēt. Itaq; pp hæreſes has & alias q̄ tūc i eccl'ia pullulabāt extirpādas, iſtas Apl's ſcripſit epl'as. His itaq; de cauſis pdictis poſt euāgelia ſcriptę ſūt epl'e, non ſupflue: ſed quēadmodū pphetię poſt legē, ſic epl'ę poſt euāgelia ualde ſūt vtiles & neceſſarię. Quāuis.n. i lege fuerit pfecta doctrina, nec aliud in pphetis q̄ in lege cõtinent̄, q̄dā tñ ibi erāt ſub uelamine dicta, quæ in prophetis apertius expoſita quodāmō dilucidant̄.

Quæſtio

Marc. 1. a

NOtandū quoq; eſt, ꝙ hoc opus a qbuſdā uocat̄ ſupadditio: Et eſt tractatū de pabola illa euāgelica qua dr̄: Homo qdā deſcēdebat ab Ierl'm in Iericho. & incidit in latrones. i. humanū genus qđ de cęleſtis Ierl'm pria deſcēdit in mūdū, inter malignos uidelicet hoſtes. Qui ē diſpoliauerūt eū & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto. i. diuerſorū dogmatū erroribus eū ſubiugauerūt. Accidit aūt, ut ſacerdos q̄dā & leuita dū trāſirēt eadē uia, eo uiſo pterierūt. Lex.n. & pphetæ humanū genus curare nõ uoluerūt. Samaritanus āt cuſtos ille uerus, uidelicet Chriſtus iter faciēs. i. carnem aſſumēs, mīa motus eſt. Et appropians alligauit uulnera eius infundēs oleū & uinū. i. grām ſpūſ'ctī, & noui Teſt. doctrinā, q̄ ſic inebriat, ut terrenorū deſideriorū obliuiſci faciat. Et imponēs illū iumēto duxit in ſtabulū, & ptulit duos denarios dicēs ſtabulario: curā illius habe, & ſi qd ſuperogaueris, ego cū rediero reddā tibi. Dedit.n. apl'is & ceteris doctoribus nouū & uetus. Teſt. q plura ſuperogauerūt, ut Paulus & multi alij. Pōt ēt per hoc opus illa ſcala ſignari, in qua uidit Iacob aſcēdentes angelos, quorum typum geſsit Paulus cū ad tertiū cælū raptus eſt, ubi uidit ſecreta &c. Cõdeſcēdit ēt in tātū humanitati & fragilitati, ut diceret: Vir reddat debitū uxori.

Luc. 10. f

Gen. 28. e
2. Cor. 12. a
1. Cor. 7. a

EPiſtolę dr̄ ſupmiſſæ. i. ſup euāgeliū miſſæ. Quatuordecim ſūt epl'e, decē ad eccl'ias, quatuor ad pſonas, i quo nūero uoluit oñdere euāgelio & legi ſe cõcor- dare De-

Incipit procemium Nicolai de Lyra in epiſtolas Pauli.

ECce deſcripſi eā tibi tripliciter. Quod uerbū de ſapīę deſcriptione dicitur: Sapīa Pauli apoſtoli principaliter cõſiſtit in cognitione domini noſtri Ieſu Chriſti p redēptione humani generis paſſi. p p qđ dicit Paulus. Nõ indicaui me aliqd ſcire inter vos, niſi tātū Ieſum Chriſtū et hūc crucifixū. Hāc āt ſapīam deſcripſit tripliciter. ſ. lteris Hebræis, Grēcis, & Latinis, ſicut pfiguratū fuerat in deſcriptione tituli crucis q ſcriptus fuit Hebraice, Grece & Latine, ſicut habetur Io. Per hoc.n. ꝙ in tribus linguis facta fuit hæc deſcriptio figuratū fuit fidē Chriſti crucifixi p totū orbē fore generaliter publicādā, qđ potiſſime impletū fuit per doctrinā Pauli apoſtoli & ſcripturā. Propter qđ potuit dicere verbū paſſumptū. Ecce deſcripſi &c. In quo notātur quatuor cāe huius Apoſtoli doctrinę. ſ. effectiua, finalis, & formalis. Circa primū eſt notādū, ꝙ licet Paulus fuit ſcriptor huius doctrinæ, quod notatur cū dicitur: Ecce deſcripſi, hoc tamē fuit miniſterialiter: Chriſtus āt principaliter: p p qđ dicit ad Gal. Notū vobis facio fratres euāgeliū Chriſti, qđ euāgelizatū eſt a me: qa non eſt ſcđm hoīem, neq;.n. ego ab hoīe accepi illud, neq; didici, ſed p reuelationē Ieſu Chriſti. et iō qa Chriſto reuelāte & dictāte hūc doctrinā deſcripſit, cõuenīēter dicere potuit verbū Baruch, qđ habetur in Ier. Ex ore loq̄batur ad me quaſi legēs in libro oēs ſermones iſtos: & ego ſcribebā in volumine, attramēto. Baruch q interptatur benedictus, figura fuit Apoſtoli q cõſecutus eſt mīam, & benedictionē Dei. Ieremias uero q interptatur excelſus Deo, Ieſum Chriſtū figurauit quē Deus pater exaltauit, & dedit illi no. qđ eſt ſup oē no. vt habetur Phil. ij. b. & iō bene potuit dicere Paulus apoſtolus de Chriſto. Ex ore ſuo loq̄batur ad me quaſi legēs in li. i. diſtincte & a pte mihi reuelādo: & ego ſcribebā ſcđm eius reuelationē in volumine atramēto. Epiſtolas.n. ſuas ſaltē aliquas vel p aliqua pte earū manu ppria cõſcripſit. vnde in fine prima epiſtolæ Cor. d. dicitur Salutatio mea manu Pauli: ſupple ſcripta eſt. hoc.n. mō ſignabat epiſtolas ſuas pnotariū cõſcriptas, ne ſuo noīe eius epiſtolæ a falſis apoſtolis ſcriptæ a fidelib. reciperentur. Circa ſcđm ſciēdū ꝙ ſicut in philoſophia naturali corp⁹ mobile eſt ſubiectū ſub rõne abſoluta & in partialib. libris ſub rõnib. determinatis vt corpus mobile ad ſitū in libro cæli & mūdi, & corpus mobile ad formā in libro de generatione & corruptione: Sic Deus ſub rõne abſoluta eſt ſubiectū in ſacra ſcriptura in partib. uero eius ſub determinatis rõnibus, vt in veteri Teſtamento ſub ratione creationis & gubernationis, & in nouo ſub ratione redemptionis in generali. In epiſtolis vero Pauli ſub ratione magis determinata, ſcilicet ſub ratione redemptionis per ſuam paſſionem. ideo dicit Paulus. Prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Iudæis atq; Græcis filium Dei Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiā. Hæc igitur ſapīa doctrinæ Pauli quæ eſt cauſa ſubiectiua tangitur cū dicitur: Eam de qua dicit in Act. Nos vobis eam annunciamus quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt, de Chriſto pro ſalute mundi paſſuro. Circa tertium conſiderandum, quòd cauſa finalis huius doctrinæ eſt utilitas totius eccleſiæ, quæ notatur cum dicitur: Tibi. i. ad vtilita- tem tuam

Prou. 22. c. Sapientialis pars no. te. Pauli ſunt epiſtolę

H

1. Cor. 2. a

Ioan. 19. d

Gal. 1. b

Iere. 36. d

Subiectum ſacræ ſcripturæ.

Cauſa finalis

1. ad Corin. 1. d

Act. 13. e

A dare. Denarius nāq; ad decalogū legis, quaternarius ad euangelia pertinet. Romanis in hac epl'a ſcribit pro altercatione quæ erat inter illos. Altercatio aūt talis erat. Dicebant Iudæi ſe de genere Abrahæ eſſe: ſe ēt legem & pphetas accepiſſe, & nunq̄ idola, ſed unum uerum Deum coluiſſe, Gentiles canes immundos appellabant. Econtra Gentiles ſe in auditu auris obediſſe dicebant, qđ ipſi bono ingenio & ſuæ naturæ aſcribebant. Iudæos aūt nõ ſolum non obediſſe Chriſto, uerumēt turpiſſima morte eum condemnaſſe dicebāt. Ita ex utraq; parte ſupbia, & nulla humilitas. Quib. ſe quaſi mediū interponit Apl's, vtroſq; confutādo, vt ſic inuitet ad humilitatem, ut oia attribuant grāæ Dei. Morem recte ſcribentiū epl'as ſeruat præponendo ſalutationē, in qua captat beniuolentiam a pſona ſua, vbi dicit: Paulus apl's. ſ. Chriſti. A negotio, vbi dicit, qđ ante pmiſerat. Ab autore, ubi dicit, qui factus eſt ei. Ab auditorib. ubi dicit, in quibus eſtis & uos uo. &c. Aſſignatis rõnib. operis, numeri, & ordinis epl'arū, explicato deniq; uñ & quare apl's Romanis ſcripſerit, ſupeſt de mā & intētione & modo tractandi exequi. Generalis oīm epl'arum materia eſt doctrina euangelij. Intentio monet ad obediendū euāgelicę doctrinæ. Præter hæc aūt in ſingulis pprias intentiones & materias requirimus. Prima itaq; epl'a materiam hēt Romanorū uitia, atq; gratiæ Dei dona, ad quæ eos hortatur. Intentio eorum uitia increpare, & ad ueram pacem, fraternamq; concordiam ſub manu grāæ humiliare. Modus tractandi. More ſcribentium epl'as ſalutationem pmittit. In qua pſonam ſuā, negocium, & autorem negotij commendat, in qb. congrue captat beniuolentiam. Haimo. Poſt ſalutationē utriuſq; partis uitia arguit, oñdens Gētiles a naturali ratione, & Iudæos a lege exorbitaſſe. Deinde plurib. modis oñdit iuſtitiam & ſalutem ęque utriq; eſſe non per legem, ſed per fidem Chriſti, ut a lege eos tollat, & in ſola fide Chriſti eos conſtituat. Circa finem uero moralis ſubditur inſtructio, atq; in actione gratiarum finem tenet epl'a. Inter oēs epl'arum ſcriptores in tribus Paulus ſingulariter excellit. In operis. ſ. profunditate: quia cæteris prolixius & ad intelligendum difficilius. In fidei aſſertione: quia ad fidei catholicæ aſſertionem cõgrua autoritatū C legis & prophetiæ inducuntur teſtimonia. In gratiæ cõmēdatione: quia cõtra arrogantes & ſuperbos de ſuis operib. præſumentes pro commendanda Dei gratia prudenter & fortiter dimicauit. Qui nimirum & in illo euidentior, clariorq; apparuit, quia inter alia uehementer eccleſiam Dei perſecutus, pro quo ſummo dignus fuit ſupplicio: pro maledictione conſecutus eſt gratiam, pro damnatione ſuſcepit miſericordiam, in quo & ſpes noſtra plurimum ſubleuatur.

Pſal. 17. g

Sap. 2. d

Recte ſcribendi epiſtolas mos

In prælo dio expoſ. epiſt. ad Rom.

Paulus excellit cæteris ſcriptores epiſtolarum in iij.

1. Cor. 15. a

PROOEMIVM.

tem tuam: quia per hanc doctrinam intellectam & opere adimpletam habetur uita gratiæ in præſenti & gloriæ in futuro, de quo poteſt accipi qđ dicitur in Prouer. Præcepta mea cor tuum cuſtodiant: longitudinem.n. dierum & annos uitæ & pacem apponent tibi. Dicit annos uitæ, q̄tum ad uitam gratiæ: & longitudinem dierum, q̄tum ad uitam gloriæ, quæ æternitatem includit a parte poſt, & pacem. i. quietem appetitus: quia de ratione finis ultimi eſt, ꝙ quietet totaliter appetitum. Circa quartum: ſ. cauſam formalem ad ſciendum, ꝙ duplex eſt forma doctrinæ. ſ. forma tractatus & forma tractandi. Forma tractandi eſt modus agendi, qui triplex eſt apud philoſophos. ſ. diffinitiuus, diuiſiuus & probatiuus: & hoc triplici modo utitur aliquādo Apoſtolus. unde in epiſtola ad Heb. fidem diffinit dicens: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarū argumentum non apparentium. Similiter. ad Cor. gratiam diuidit dicens: diuiſiones aūt gratiarum ſunt, idem aūt ſpiritus. & ſubdit: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ &c. Similiter. 1 ad Cor. ex Chriſti reſurrectione pbat reſurrectionem generalem mortuorum eſſe futurā: ſicut poſſibile eſt in tali materia. Et hæc formalis cauſa tangitur, cū dicitur: Tripliciter: de quo poteſt accipi quod dicitur in Eccl. Funiculus triplex difficile rūpitur. Forma uero tractatus conſiſtit in diuiſione doctrinæ. Diuiditur aūt tota doctrina in tres partes, ſecundum quod trib. pręcipuis gentib. ſcribit. primo Romanis, qui præcellebant alias Gentes in potentia. ſecundo Gręcis, qui præcellebant alias Gentes ſapiētia. tertio Hebræis, qui præcellebant in diuinæ legis notitia. Romanis tantum ſcripſit unam epiſtolam, quæ primo exponetur, ſicut eſt prima reſpectu aliarum.

Prou. 3. b

Triplex modus agendi.
Heb. 11. a

1. Cor. 12. a

1. Cor. 15.

Eccl. 4. e

GLOSS. ORDINARIA.

B ROmani interpretantur ſublimes ſiue tonantes: quia illo tempore, quo Apoſtolus hanc epiſtolam ad eos miſit, cunctis dominabantur gentib. Ideoq; ſublimiores erant omnibus populis, & intonabant præcepta publica & priuata, eorumque fama omnium hominum reſonabat in ore.

b Ad Co Orig. Hanc eum de Corintho ſcripſiſſe euidenter mõſtratur ex eo quod dicit: Comedendo uobis Pheben ſororem noſtram miniſtrā eccleſiæ, quæ eſt Cenchris. Cenchris .n. locus dicitur Corintho uicinus, imo portus ipſius Corinthi. Et ex eo quod dicit: Salutat uos Gaius hoſpes meus. de quo ſcribens Corinthijs cõmemorat dicens: Gratias ago Deo meo, ꝙ neminem veſtrum baptizaui niſi Criſpum & Gaium. Haimo autem ab Athenis Apoſtolum ſcripſiſſe Romanis dicit in his uerbis: Ab Athenis ciuitate Græcorum ſcripſit apoſtolus Romanis hanc epiſtolam: Quos non ipſe, non Petrus vel aliquis duodecim apoſtolorum primum inſtruxit: ſed quidam Iudæorum credentium, qui fide Chriſti ab apoſtolis percepta venientes Romam, ubi princeps orbis reſidebat, cui erant ipſi ſubiecti, quæ apud Ieroſolymam didicerāt, Romanis euangelizauerunt. In eccleſiaſtica tamen hiſtoria ſic legitur: Claudij temporibus clementia diuinæ prouidentiæ Petrum ad urbem Romanam deducit: Iſte adueniens primus in urbe Roma euangelij ſui clauibus ianuam regni cæleſtis aperuit. Hiero. ſuper præſentem epiſtolam ad Romanos, ubi ſcriptum eſt: Vt aliquid impertiar vobis gaudij ſpiritualis, ait ſic: Romanos Petri prædicatione fidem tenentes confirmare ſe uelle Paulus dicit. Non ꝙ minus accepiſſent a Petro: ſed ut duobus apoſtolis atteſtantibus atq; doctorib. eorum corroboraretur fides. Harum igitur autoritatum conflictum dirimentes, dicemus Petrum primum prædicaſſe Romanis quantum ad alios apoſtolos: ſed non primum q̄tum ad omnes credentes. Item dicemus Athenis epiſtolæ partem ſcripſiſſe, Corinthi uero perfeciſſe, atque inde Romanis eam deſtinaſſe. Pro altercatione ſcribit Romanis, confutans mō Iudæos, modo Gentiles, docēs eos humiliari, ut oīa attribuāt gratiæ Dei. Iudæi ſalutem generi ſuo, Gētes uero ingenio & naturæ attribuebant. Prima hæc ponitur: quia primum gradum erroris deſtruit. Commendat perſonam & negocium, & autorem negotij, in quib. congrue captat beneuolentiam.

Romani quaſi ualentes, nam ualentia dicitur, quoniam uocata eſt Roma ante euādentium.

In præfationem epi. ad Roma. circa med.

Rom. 16. a

Ibidem. d
1. Cor. 1. b
In præfatione ſup. epi. ad Rom.

Argumentum in epiſtolam Pauli ad Romanos.

a ROmani ſunt partis Italiæ. Hi præuenti ſunt a falſis apoſtolis, & ſub nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti in legem & prophetas erant inducti. Hos reuocat Apoſtolus ad ueram euangelicam b fidem: ſcribens eis a Corintho.

Poſtilla Nicolai de Lyra ſuper Prologum in epiſtolam ad Romanos.

ROmani &c. *In hoc breui prologo ad compendioſam manifeſtationem dicendorum in ſubſequēti epiſtola tria breuiter tanguntur: quia primo deſcribuntur illi, quibus epiſtola illa eſt deſtinata: & hoc in principio prologi, cum dicitur: Romani. ſecundo ponitur cauſa finalis, vel quare ſcripta eſt cauſa motiua, ibi: Hos reuocat Apoſtolus. tertio tangitur locus a quo eſt tranſmiſſa, ibi: Scribens eis a Corintho. Prima pars diuiditur in duas: quia primo deſcribuntur a regione ſiue patria. ibi: Partis Italiæ. ſecundo deſcribuntur a religione falſa, ibi: Hi præuenti ſunt a falſis apoſtolis. vbi circa deceptionem tria tanguntur. primo deceptores. ibi: A falſis apoſtolis. ſecundo forma deceptionis, ibi: Sub nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. tertio materia in qua erant decepti, ibi: Quia in legem & prophetas erant inducti, quantum, ſcilicet ad obſeruantiam legalium & ceremoniarum legis: quibus tamen Chriſtus finem impoſuit. Circa cauſam finalem duo tanguntur: quia primo ponitur reuocatio ab errore falſitatis, ibi: Hos reuocat Apoſtolus. ſecundo inuitatio ad cognitionem ueritatis, ibi: ad ueram euangelicam ueritatem. Ex qua breui diuiſione ſatis patent partes prologi. Circa uero tertiam partem, quæ tangit locum a quo tranſmiſſa eſt epiſtola, altercatio eſt, & doctorum ſaltem verbalis controuerſia. Nam dicit Haimo, quòd ab Athenis ciuitate Græcorum ſit tranſmiſſa Romanis, quos non ipſe, non Petrus vel aliquis. xij. apoſtolorum primum inſtruxit: ſed quidam Iudæorum credentium, qui fide Chriſti ab apoſtolis percepta, uenientes Romam, ubi princeps orbis reſidebat, quæ apud Ieroſolymam didicerant, Romanis euangelizauerunt. Origenes uero dicit eam miſſam a Corintho, cui conſonat finis præſentis prologi, cum dicitur: Scribens eis a Corintho. & pro iſto inducitur quod ſcribit Apoſtolus ca. ultim. a. præſentis epiſtolæ: Commendo uobis Pheben ſororem noſtram quæ eſt in miniſterio eccleſiæ, quæ eſt Cenchris. Cenchris uero, ut dicit Origenes, locus dicitur Corintho uicinus, imo portus ipſius Corinthi. Harum autoritatum conflictus diſſolui poteſt, vt dicatur Paulum partem epiſtolæ ſcripſiſſe Athenis: Corinthi uero perfeciſſe, atque eam inde Romanis deſtinaſſe.*

D *Diuiſio*

In præfatione epiſtolæ ad Rom. circa med.

Vbi ſup.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E

Incipit epiſtola Pauli ad Romanos.

CAP. I.

In Actus Apoſtolorũ Cap. 13. & 15. in principio.to. 5.

PAulus. Beda ſuper Actus apoſtolicos Paulum anno paſſionis & reſurrectionis Chriſti ad fidẽ ueniſſe dicit. Tertio vero decimo anno poſt Chriſti paſſionem apoſtolatum Gentium cum Barnaba. & Pauli vocabulũ accepiſſe.prius enim Saulus a Saule perſecutore uocabatᷓ qa ſicut ille Dauid,hic eccleſiã pſecutus eſt. Quartodecimo aũt anno iuxta cõdictũ apſorũ ad magiſteriũ Gẽtiũ eſt ꝑfectus. Auguſ. Nõ ob aliud hoc ſibi nomen elegit, niſi vt ſe paruũ oñderet, tanq̃ minimũ apſorũ. Nõ iactãtia aliqua,ſed ex Saulo factus eſt Paulus.i.ex ſupbo modicus. Paulus.n.modic⁹ & quietus,Saulus inqetudo & tentatio interpretaᷓ.Amb. Porro ex more ſancto ratio apoſtolorum illud feciſſe perhibetur, q virtutibus ꝑficientes mutato nomine ſunt uocati , vt & ipſo nomine eſſent noui, ut cephas, ut filij tonitrui. Hiero. Paulus a primo ſpolio qd eccliæ contulit.ſ. a Sergio Paulo proconſule quem apud Cyprum conuertit, hoc ſibi nomẽ aſſumpſit. Orige. In ſcripturis alios binomios, alios trinomios inuenimus. Sicut Salomon,q Eccleſiaſtes & Idida. Matthæus,qui & Leui. Secundum hãc ergo cõſuetudinem vr̃ nobis & Paulus duplici uocitatus uocabulo, ſicut in actib. ubi ſcribitur Saulus,qui & Paulus euidenter oſtenditur. Hiero. Paulus mirabilis ſiue electus. Quem & dominus ipſe uas electionis uocauit,& tam uita quam doctrina mirabilem fecit.

Act. 9.a — *De ſpiritu & litera ad Marcellinũ cap. 7. to. 3.* — †ad mun⁹ apoſtolicũ — *In commentario ſuper epiſt. ad Philemonem in prin. to. 6.* — *Ioan. 1.f* — *Marc. 3.b* — *Act. 13.b* — *Paulus unde* — *In præfatione in D. Pau. circa finem.*

b *Seruus,* Ex ſeruo & humili : fecit Deus apſm & ſublimẽ.ita & uos humiles ſitis : Qui.n.ſe humiliat exaltabitur. Haimo. Orig. Seruus amore filiationis & humilitatis,nõ timoris:Nõ enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis &c. Item: Itaq; iam nõ eſt ſeruus, ſed liber. Et iterum : Iam non dicam uos ſeruos, ſed amicos.

Luc. 5.f — *Act. 13.h* — F — *In commenta D. Pau ad Philem. to. 6.*

c *Ieſu Chri.* Amb. Chriſtus Græce,Meſſias hebraice,latine unctus. Chriſtus qdẽ unctus rex & ſacerdos inuiſibili oleo, plenitudine gratiæ ſpiritualis tñ: Vnxit te Deus Deus tuus &c. Aug. Haimo. Vtrũq; ponendo unã Dei & hoĩs pſonã eſſe teſtaᷓ. Alterũ pro Iudęis, alterũ pro Gentib. ponit. Chriſtus n. hoc nomen Iudæis eſt cognitũ,quo noĩe Dei filiũ deſignatũ vidẽt & audiũt in lege ꝓmiſſũ,qb. & ſi aliũ p̃dicaret, non crederẽt:Gẽtib.uero qa in aliquo nõ legerãt,ꝓmittit ſaluatorẽ.i. Ieſum. Chriſtus,quamuis non ſit proprium,ſed nomen ſacramenti,ſicut propheta & ſacerdos, Iudæis tamen cognitum recte præponitur:Et ſi plurib. indita hæc nomina, tamen ſola figura: hic enim ſolus uerus rex & ſacerdos.

Iuc. 14.c — *Infr. 8.c* — *Gal. 4.a* — *Ioan. 15.b* — *In principio expoſ. ep. ad Romanos* — *Pſal. 44.a* — *In expoſ. ep. ad Rom. inchoata. to. 4.*

e *Apoſtolus.* Ecce de humili altus.

d *Vocatus.* Non a ſe,ſed a Deo. Vel uocatus , ab hominibus dictus priuilegio nominis.

f *Segr.* a doctrina Scribarum & Phariſæorum.hoc contra Iudæos. Vel,ab alijs apoſtolis,corpore & non mente. unde:Segregate mihi Bar.& P. in opus,ad quod aſ.eos.

Act. 13.a

g *Euange.* Haimo Bona annunciatio eſt,quæ ad ſalutem. Ea uero eſt de his,quæ ad fidem & mores.

h *Dei* non ab homine inuentum.

i *Quod an.* completionem.non uenit ut ſubitum,ſed longe ante promiſſum. Vnde in hoc uerbum uerum eſt:Quia alius eſt qui ſeminat,& alius qui metit.

k *Per pro.* Haimo. Vnde Ieremias: Ecce dies ueniunt,& conſummabo teſtã notum ſuper domum Iſrael & ſuper domũ Iuda. Et itẽ : Feriã uobiſcũ pactũ ſempiternum. Idem & alij.

Ier. 31.f — *Eſa. 55.a*

l *Sanctis.* Non ethnicis. Sanctè: quia uitia damnant,& ſacramentis unius Dei & incarnationem filii Dei continent.

m *Suo.* proprio ſibi conſubſtantiali,coæterno, coæquali.

n *Factus.* tñ ſm carnem. Aug. Et ſi infectus ſm diuinã. Tanta eſt unio utriuſq; naturæ, ut totũ dicatur Deus, totũ homo,& uiciſſim homo Deus, Deus homo: qd non in ſubſtantiis hominis *Qui fa.eſt ei.* Qui factus ſm carnẽ opere ſanctiſpiritus de uirgine.i.natus. Impietati hęreticorũ occurrit,qui obtuſo corde capitulum hoc intelligentes, Chrm tñ hoĩem accipiunt. Addendo.n. ſm carnem, diuinitati ſuam dignitatem reſeruauit,in qua Chriſtus Dei uerbum eſt, per quem facta ſunt oia. Orige. Factus eſt ſm carnem humanatus Deus , qui ẽt in aſſumptione carnis Deus eſſe nõ deſtitit: incõuertibilis manẽs aſſumpto cõuertibili hoĩe. naturã ſuã nõ minuẽs,hoĩs aſſumpta natura. Aug. Qui erat,factus eſt:verbũ erat,filius Dei erat, filius hoĩs factus eſt:ſuſcepit humanitatẽ, non amiſit diuinitatem. Natus ſecundum ueritatẽ naturæ ex Deo Dei filius, & ſecundum ueritatem naturę ex homine hominis filius : vt non adoptione uel appellatione, ſed uere in utraq; natiuitate filii nomen naſcendo haberet. Idem. Eſt ergo Dei fili⁹ Deo pr̃i in natura æqualis,habitu minor,ĩ forma Dei uerbũ ex Deo genitũ. In forma ſerui factus eſt ex muliere. In forma Dei hoĩem fecit, In forma ſerui factus eſt homo, in utroq; utrũq; De⁹, utrũq; hõ. Idẽ. Verbũ caro factũ eſt, nõ tñ in hoc qđ factũ eſt, cõuerſum atque mutatũ, ſed carne ut carnalib. cõgruẽter appareret,indutũ. Iohãnes. Damaſ. Vtraq; in Xp̃o forma:quia utraq; uera & plena eſt in Xp̃o ſubſtãtia. Inconuerſe enim & inalterabiliter vnitę ſũt ad inuicem naturæ: neq; diuina diſtante a propria ſimplicitate, neque humana aut conuerſa in deitatis naturam, aut in non exiſtentiam,neque ex duabus una facta eſt compoſita natura.

G — *Vbi ſup.* — *Vbi ſup.* — *Ioan. 1.b*

Aug. Chriſtus

Incipit epiſtola Pauli ad Romanos.

CAPVT I.

a ¶Hebraice, quietus Græce , modicus Latine. b ¶Nomen humilitatis , vt ad eam prouocet. c ¶Saluatoris , cui merito omnes ſeruiũt,cui ſeruire regnare. ¶Regis & ſacerdotis.

PAulus ſeruus Ieſu Chriſti uo-

a ¶Aeterna electione & temporali miſſione. b ¶Miſſus,legatus, vel nuncius. c ¶Ab utero ſynagogæ , in qua quaſi mortuus fuit.

d ¶Prædicandum. ¶Ecce officium.

catus † apoſtolus , ſegregatus in euange-

a ¶Commendatio euangelij a quatuor. b ¶Completionem. ¶A tempore. c ¶Deus pater. ¶Gratis. ¶Vt rem utilem & neceſſariam. ¶Ab autore.

d ¶Qui ex Deo,non ex ſe magni. ¶A teſtibus commen.

lium Dei, quod ante promiſerat per prophe-

a ¶Non modo uerbis. ¶Ne daretur obliuioni. b ¶Facta. c ¶Quia omnes ad filium ducunt. d ¶Proprio. ¶Commen. euang. a materia.

tas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui fa-

Poſtilla Nicolai de Lyra ſuper epiſtolam Pauli ad Romanos.

CAP. I.

PAulus ſe.Ie. *Hęc epiſtola diuiditur in tres partes.ſ.in ſalutationem,narrationem & cõcluſionẽ.ſecũda ibi. Primũ qdem gratias ago.tertia ibi:xvi.ca.Ei aũt qui potens eſt.Prima adhuc in tres, qa primo deſcribitur ſalutãs pſona ſecundo,eccleſia ſalutata,ibi: Oĩbus qui ſunt Romæ.tertio:bona optata,ibi:Gratia uobis & pax.Prima adhuc in duas:quia primo ponitur perſonæ ſalutantis deſcriptio.ſecundo,cuiuſdam dicti declaratio, ibi : Quod ante promiſerat . Perſona uero ſalutans primo deſcribitur ex nomine cum dicitur:*

Diuiſio — H

a Paulus. *Primo.n. vocatus fuit Saulus, ſed poſtea uocatus eſt Paulus a quodã eius notabili facto.ſ. a cõuerſione Pauli ꝓconſulis. Sicut Iacob vocatus fuit Iſrael,ex eo ꝙ vidit dominũ:vel potius ex eo ꝙ luctatus eſt cũ angelo,vt dictũ fuit plenius in Gen. Et Simõ uocatus eſt Petrus ex cõfeſſione diuinitatis in Chriſto . Sc̃do, deſcribitur ex religione,cũ dicitur.*

Pauli deſcriptio quadruplex — *Act. 8.a* — *Act. 13.b* — *Lyr. in Ge. c. 3.*

b Seru.Ie.Ch. *i.ver⁹ Chriſtianus.Tertio,ex officij dignitate,cũ dicitur:*

c Vocatus A. *Et qa apoſtolatus eſt excellentior eccleſiæ ſtatus,ad quẽ nullus aſcendit recte niſi a Deo uocatus,iõ bene dicitur:* Vocatus Apo. *ſ.a Deo,ſecundum illud. Nec quiſq̃ aſſumit ſibi honorem,ſed qui uocatur a Deo, tanq̃ Aaron. Quarto ex modo uocationis ſuæ, cum dicitur,*

Matt. 16.c — *Hebr. 5.a*

d Segreg.in e.Dei. *Per uerbum.n.ſpiritusſancti fuit ſegregatus a cœtu apoſtolorũ aliorumq; diſcipulorũ,ad p̃dicandũ per orbem euangeliũ Xp̃i & tũc uocatus fuit ad apoſtolatũ:prius tamẽ uocat⁹ fuerat ad fidẽ.*

Act. 13.a — *Act. 9.a*

e Quod an.pro. *Hic conſequenter declaratur duplex dictum. & primo declaratur primum,ſecundo ſecundum,ibi:Per quem accepimus. Primum autem eſt:quia dixerat:Segregatus in euangelium Dei:ideo declarat quale ſit illud euangelium.i.bonum nuncium a Deo patribus ueteris Te. promiſſum & hoc eſt quod dicit:* Quod ante promi.*ſ. Deus pater.*

Diuiſio

f Per pro.ſu.in ſ. *ſicut patet in Iere. Ecce dies ueniunt,dicit dominus, & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouum,non ſecundum pactum,quod pepigi in die illa cum patrib.veſtris,qua apprehendi manum eorum,ut educerem eos de terra Aegypti. ſed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael.Et ſequitur:Dabo legem meam in uiſcerib.eorũ, & in corde eorum ſcribam eam.Chriſtus.n.legem nouã in euangelio contentã non tradidit ſcriptura, ſed uerbo ſuo:& ſpiritusſancto de cælo miſſo impreſſit illã cordib.apoſtolorũ & aliorũ diſcipulorum:ſed ipſi poſtea ſcripſerunt ad memoriam futurorũ.& ideo dicitur in Iſa.Conſolamini cõſolamini popule meus,dicit dominus Deus veſter,loquimini ad cor Ieruſalem:quia,ſicut dictum eſt,lex noua ſcripta fuit ſuper hominum corda. Secundo oſtendit quale ſit euangelium iſtud ex ſubiecto,cum dicitur.*

Iere. 31.f — *Iſa. 40.a*

g De filio ſuo. *qui eſt uerus Deus cum patre ab æterno , & uerus homo ex tempore.ideo ſubditur.*

h Qui fa.eſt ei ex ſe.Dauid ſecun.car. *Non.n.Dei filius vel ipſe Chriſtus poteſt dici factus abſolute : quia ſuppoſitum filij eſt æternum, ſicut ſuppoſitum patris. Poteſt tamen dici factus cum determinatione, ſcilicet homo ſecundum carnem , quia natura humana Chriſti facta eſt & eſt vnita ad ſuppoſitum diuinum:& hoc in tempore.*

¶ Qui prædeſti.

Aug. Chriſtus ergo vna perſona eſt geminæ ſubſtantiæ : nec tamen Deus & homo pars huius perſonæ dici poteſt : alioquin filius Dei antequam formam ſerui ſuſciperet, non erat totus,& creuit,cum homo diuinitati eius acceſſit. Ambr. Nõ ſp factum eſſe,ad creationẽ refertur. ſicut ibi: Dñe refugiũ factus es nobis. Nõ.n.creationis diffinitio vel editio hic declaratur,ſed nobis refugiũ eſſe dr̃,qđ prius nõ erat. Aug. Qui factus &c. Aliquid ſignificat hęc dictio. Quia.n.nõ humano ſemine cõcreta eſt caro dñi in vtero virginis & corpus effecta , ſed effectu & virtute ſpiritusſancti: ideo apoſtolus dicit factũ,nõ natũ. Idem:Et ſi non interceſſit ſemen hominis in cõceptione uirginis,quia tñ ex ea carne Chriſtus formatus eſt,q̃ ꝯſtat ex ſemine, recte dr̃, factus ex ſemine, Neq; tñ iõ creatura. Vñ & oĩa ꝑ ipſum facta ſunt. nõ dicit oĩa, niſi q̃ facta ſunt.i. omnem creaturã . vñ liquido apparet ipſum factum nõ eſſe, ꝑ quẽ facta ſunt oĩa Hilarius: Hic.n.uerus & ꝓprius eſt filius origine,nõ adoptione:veritate,nõ nuncupatione:natiuitate,non creatione.

A — *In expoſ. inchoata ad Romanos. to. 4.* — *Pſ. 89. a* — *Vbi ſup.* — *Gal. 4.a* — †potentia — †a mortuis — *Ioan. 1.a*

a *Ex ſe.Da.* Aug. Haimo. Quia Maria de Dauid. Facta eſt ꝓmiſſio Abrahæ & Dauid : ſed maluit hic dicere Dauid, qui & criminoſus , non Abrahæ iuſti:vt non pro merito, ſed gratia natus de eo putetur:& ut ex rege ſecundum carnem natus oſtendatur , ſicut rex ex Deo ante ſecula natus eſt.

Vbi ſup. — *Pſ. 131.b* — †ſuper

b *Qui præ.eſt.* Prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio , qua ab æterno Deus hoĩ Chriſto & cũctis,quos præſciuit conformes fieri imaginis filii ſui,bona ſine meritis præparauit. Præſcientia de bonis & de malis , prædeſtinatio eſt ſolummodo de iuſtis. Prædeſtinatio eſt non præſcientia,quæ æqualiter ad bonos & ad malos pertinet. Sed ordinatio & præparatio adiuuandi illos, quos prouidẽtia diuina dignos inuenit,de bonis tñ proprie dr̃. Amb. *Qui prę.* qui latebat in carne quid eſſet,prædeſtinatus eſt.i.pręſcitus ab æterno manifeſtari filius Dei in virtute reſurgendi. ſ.cum reſurgunt. Nec dicit ex reſurrectione Chriſti,ſed mortuorum , quod maior virtus eſt, quia ſua reſurrectio generalem facit reſurrectionem. Vnde vr̃ mortem deſtruxiſſe, ut nos redimeret,quare et dominum noſtrum uocat,qui talem gratiam dedit,& poteſtatem apoſtolatus ſua uice. Aug. Prædeſtinata eſt iſta humanę naturę tanta & tam excelſa & ſumma ſubnexio , ut quo attolleretur,vlterius non haberet : ſicut pro nobis ipſa diuinitas,quouſq; ſe deponeret humilius non habuit, q̃ ſuſcepta natura hominis cũ infirmitate carnis uſq; ad mortem crucis. Haimo. Non de uerbo loquitur hic Apoſtolus,ſed de homine,qui nõ erat antequam factus eſſet. Humanitas.n.quæ nõ erat ante,illa p̃deſtinata eſt. Augu. Præclariſſimum.n. lumen prædeſtinationis & gratiæ eſt ipſe mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Ille enim homo,vt a uerbo patri coæterno in vnitatem perſonę aſſumptus filius Dei vnigenitus eſſet , vnde hoc meruit ꝙ eius bonum qualecunq; præceſſit , vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret:faciente ac ſuſcipiente Dei uerbo . Ipſe homo ex quo eſſe cępit, filius Dei vnicus eſſe cępit. Fœmina illa gratia plena cõcepit de ſpiritusſancto: ex virgine Maria Deus vnicus natus eſt,non carnis cupidine , ſed ſolo Dei munere . Libera in illo homine voluntas erat , & tanto magis quanto magis peccare non poterat. Idem. Recte quippe dr̃ filius Dei prædeſtinatus:non ſm illud, quod eſt verbũ Dei Deus apud Deum : Vt quid.n.prædeſtinaretur,cum iam eſſet,qui iã erat ſine initio,& ſine termino ſempiternus. Illud autem prædeſtinãdum erat, quod nondum erat:ut ſic ſuo tempore fieret: quemadmodum ante tempora prædeſtinatum erat,ut fieret. Quiſquis igitur filium Dei prædeſtinatum negat, hunc eundem filium hominis negat. Prædeſtinatus eſt ergo Ieſus , ut qui futurus erat ſecundum carnem filius Dauid,eſſet in uirtute filius Dei .

Prædeſtinatio — *Rom. 8.a* — † uocati , nomen eſt & infra. — †teſtis — B — *Vbi ſup.* — *In expoſitione epiſt. ad Rom.* — *Vbi ſup.* — *Luc. 1.d* — *Chriſtus quomodo prædeſtinatus.*

c *Secundum ſpi.ſan.* Iũgatur ſic:Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſm carnem:Factus quidem ſecũdum ſpiritum ſanctificationis.i.ſm operationem ſpiritusſancti,qui ſanctificat homines,& qui ſanctificauit Chriſtum hominem in vtero virginali. Aug. Vel probatur filius Dei:quia ſpiritum ſuis dedit ſanctificationis,inceptę a reſurrectione animæ.i.remiſſione peccatorum mortuorum Chriſti,in peccatis.ſ.quos nullus alius curare potuit . Eſt.n.duplex reſurrectio,aĩæ,& corporis . De reſurrectione animæ in ſequẽti ait Apoſtolus:Surge qui dormis,& exurge a mortuis,& illuminabit tibi Chriſtus.

Vbi ſup. — C — *Reſurrectio duplex* — *Ephe. 5.d.*

d *Mortuorum Ie. Chri.* Chriſti pro eius vel ſuorum, proprium nomen pro nomine poſuit more Hebraico: quæ locutio in ſcripturis p̃cipue veteribus eſt uſitatiſſima, ut fecit Moyſes ſicut p̃cepit domin⁹ Moyſi.

e *In omni.* Gentibus non ſolũ Iudæis In quibus(quia ſine lege vocati) non debent ſub lege agere.

f *Pro nomi.eius.* Pro eius gloria,nõ noſtra ſicut vos facitis.

† declaratus fuit , demonſtratus fuit

g *Vocati Ie.Chri.* i.ab eo.ſ.Ieſu Chr̃o . Genitiuus pro ablatiuo more Gręco.

1. Ioan. 4 b

h *Dilectis Dei.* Prior.n.dilexit nos ante omnia merita, vt & nos eum dilecti diligeremus .

i *Vocatis ſanctis .* Non ideo uocati, qa ſancti: ſed ideo ſancti effecti, quia vocati:& ideo vocati , quia dilecti.

†Ieſus

k *Gratias vo.& p.* Aug. In iſta ſalutatione ipſa trinitas pariterq; incõmutabilis vnitas cognoſcitur. Vnitas per hoc ꝙ ait,a Deo. Haimo. ſpiritusſancti nomẽ non poſuit, quoniam in donis ſuis eum comprehendit.i. in gratia & pietate.

Vbi ſup. — *Vbi ſup.* — *Chriſtus dominus noſter*

Gratias

a ¶Ad honorem eius. b ¶Commendatio autoris a quatuor:primo ab origine. c ¶Factus , ne putetur homo tantum,& non ſecundum diuinitatem.

ctus eſt ei ex ſemine Dauid ſecun-

a ¶Quia verbum caro factum eſt &c. b ¶Secundum quod homo gratia ſola prælectus , vt ſit filius Dei in eadem potentia & virtute diuinitatis cum patre per unionem verbi.

dum carnem, qui † prædeſtinatus

a ¶Probatur etiam. ¶Quod poteſt uideri ex hoc,quod ex ſpiritusſancto conceptus. b ¶Commen.a virtute.

eſt filius Dei in † virtute, ſecundum

¶Commen.a gratia.

ſpiritum ſanctificationis † ex reſurre-

a ¶Quia mortuos ſecum fecit reſurgere , qui fuerunt eius.i.ab eo ſuſcitã dr̃. ¶Vnde:Multa corpora eorum,qui dormierant,ſurrexerunt cum eo. b ¶Ecce quis autor ei .

ctione mortuorum , † Ieſu Chriſti

a ¶Commen.a liberalitate.

domini noſtri,per quem accepimus

a ¶Remiſſionem peccatorum,tolerãtiam laborem. ¶Et dona alia. b ¶Autoritatem vel legationem prædicandi . c ¶Vt faciam obedire fidei.

gratiam & apoſtolatum ad obe-

a ¶Iudæi cohabitatione ſunt in Gentibus .

diendum fidei in omnibus Genti-

a ¶Vice eius,vel pro nomine eius dilatando. b ¶Vt familiarius admoneat, conuertit ſe ad eos. ¶Inter quas gentes.

bus † pro nomine eius : in quibus

a ¶Romani. b ¶Per gratiam ab eo per interiorem vocationem:vel vt ſitis eius per exteriorem vocationem.

eſtis & vos † vocati Ieſu Chriſti: om-

¶Scribit. ¶Non alijs. ¶A Deo.

nibus qui † ſunt Romæ dilectis

a ¶.i.illis quos dilexit:vt vocaret ad ſanctitatem. b ¶Remiſſio peccatorum ¶Prius ſalutat.

Dei uocatis ſanctis : Gratia vobis

NIC. DE LYRA.

¶ a Qui prædeſtin.eſt fil.Dei in uir. *i.in æqualitate potẽtiæ cum Deo patre. Ad cuius intellectum ſciendum,quòd prædeſtinatio eſt æterna Dei ordinatio de agendis in tẽpore per gratiam eius. Eſt enim præparatio gratiæ in præſenti & gloriæ in futuro : propter quod importat anteceſſionem reſpectu prædeſtinati. Filius autem in natura diuina eſt coæternus patri:& ſic non põt dici prædeſtinatus,ſed in humana natura poſterior eſt patre, quæ unita eſt deitati in tempore:& hæc unio facta eſt ex Dei prędeſtinatione.aliter eius deitati de nouo aliquid accideret , quod eſt impoſſibile. & eſt ex eius mera gratia : propter quod cadit ſub prædeſtinatione diuina. & ideo ſicut hæc propoſitio:homo factus eſt Deus,vel filius Dei,eſt uera: ita et hęc: Chriſtus ſecundum quòd homo, prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei , qui in natura diuina æqualis eſt patri in potentia.*

Prædeſtinatio quid — D

b Secundum ſpiri. *Hoc refertur ad illud quod præmittitur : Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem:ne forte aliquis crederet quòd deſcendiſſet de Dauid per virtutem generatiuam ſicut alij : quod eſt falſum, quia de cœlo deſcendit tantum ſecundum corpulentam ſubſtantiam de virgine aſſumptam , & virtute actiua ſpiritusſancti formatam,quæ virginem ſanctificauit & impregnauit.*

c Et reſur.mor. *Hoc refertur ad illud,quod prædicitur:* Qui præd.eſt fi.Dei in virtu. *i.in æqualitate potentiæ,vt dictum eſt,quæ apparuit in Chriſto ex reſurrectione mortuorum,ad quam requiritur potentia infinita,per quam ſe & alios mortuos ſuſcitauit .*

d Ieſu Chri.domino no. *i. a Ieſu Chriſto domino noſtro. Hic ponitur genitiuus pro ablatiuo .*

e Per quẽ ac.gra.& apo. *Hic declarat ſecundum dictum.ſ.qualiter acceptus eſt ad apoſtolatum.ſ.per Ieſum Chriſtum,qui eſt mediator Dei et hominum, et ideo dona ſpiritusſancti veniunt ad hoĩes per ipſum. Dictũ eſt aũt ſupra,ꝙ hæc vocatio facta fuit ꝑ ſpiritũſanctũ. Ex quo ſequitur ꝙ mediante Chriſto apoſtolatus conceſſus fuit Paulo.iõ dicit :* Per quẽ acce.gra.& apoſtola. *& iungit hæc duo ſimul: quia natura non deficit in neceſſarijs:ſed cum forma ſubſtantiali dat proprietates,quæ ſunt neceſſariæ in operibus congruentibus ipſi formæ.& multo magis autor naturæ non deficit in neceſſarijs:propter quod concedens dignitatem apoſtolicam,ſimul dat gratiam ad exequendum conuenienter officium pertinens ad illam dignitatem,niſi ſuſcipiens obicem ſibi ponat.*

f Ad obe.fidei. *i.paratus ſum totaliter me exponere obſequio fidei .*

g In omni.genti. *i. ut fides dilatetur in omnibus Gentibus.*

h Pro nomi.eius. *i. ad gloriam nominis Chriſti.*

i In qui. *ſcilicet fidelibus .*

k Eſtis vos vocati *ad fidem.* Ieſu Chri. *i. a Ieſu Chriſto, a quo eſt hæc vocatio .*

l Omnibus qui ſunt Ro. *Hic conſequenter exprimuntur perſonæ ſalutatæ,cũ dicitur.* Omni.q ſ.Ro. *nõ generaliter,ſed fidelibus.iõ ſubditur:*

m Dile.Dei. *id eſt a Deo uocatis.*

n Sanctis. *i.Chriſtianis,qui ſunt ſanctificati per baptiſmum .*

o Gratia vobis & pax. *Hic exprimuntur optata bona, quæ ſunt bona ſimpliciter.ꝓpter quod abſolute poſſunt optari alijs & ſibi.& hæc ſunt gratia in præſenti & gloria in futuro.ideo ſubditur :*

 ¶ Et pax.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Gratias ago.* Gratias agere eſt ſentire omnia a Deo data eſſe: & pro eo laudare corde, voce, & opere.

Gratias agere Exo. 3. b

b *Deo meo.* Non ocioſe. Nō.n. vox iſta eſſe poteſt niſi ſanctorū, quorū Deus dr̄, ſicut Deus Abrahā, Iſaac, & Iacob. Cū.n. oīm vnus ſit Deus p naturā, eorū tñ ꝓprie p grām eſſe dr̄, q merito ſi dei & iuſtitię eius cultores eſſe ꝓbanť.

c *Pro omni. vo.* Cum pro alijs, primū ꝓ uobis, de quibus magna utilitas uenit, per Chriſtum mediatorem, per quem uobis Deus dedit bona omnia.

d *Quia fides.* Amb. Congaudet de bono incœpto eorum, per quod charitatem erga illos oſtendit, & hortatur ad profectum. Hæc ante omnia ſe agere dicit, quia multis proficit fides eorum.

†De iure. iu. c. etſi Chriſtus §. angelus

e *Teſtis.* ꝙ habetis fidem, dño imputo. Nam habēda oro ab eo. Vel exponit, qñ gratias agat, in orōnibus.ſ. & qūo ſine intermiſſione. Teſtis iuramētum eſt faciēdū in neceſſarijs, cū pigri ſunt hoīes credere qđ eis eſt utile. Nō eſt iuratio in ſe bona, non tñ mala cū eſt neceſſaria, licet a malo infirmitatis eorū quibus aliqd dr̄, ꝓcedat. Hier. ſuper Ieremiam. Animaduertendum, ꝙ iuſiurādum hos habet comites, ueritatem, iudiciū, & iuſtitiā, ſed ſi iſta defecerint nequaꝗ erit iuramētū, ſed periurium.

Iuramentū quando ſit faciendum

In 4. Ierem. in prin. to. 4

f *Memoriam veſtri &c.* Hoc dicit ut cū ament, & deſiderent audire.

g *In oratio. meis ob.* Oratio, ꝓ bonis habēdis. Obſecratio, ꝓ neceſſitate diſtricta oratio: Et eſt per ſacra ad Deū adiuratio, ut per paſſionem, per mortem, uel natiuitatem & ſimilia.

Oratio Obſecratio

†per uolūtatem.

h *Deſidero enim.* vt quæ uerbis ſuadere non poterat, præſens ſuaderet uirtute miraculorum.

F

i *Conſolari.* Modo ego ſum deſolatus. ſic & vos: etſi non ſentitis, ſed ſic conſolaremur.

†aliquod impertiar uobis donum ſpirituale.

k *Fratres.* Quia renati, & aliqui rectī. vnde ſupra: vocatis ſanctis.

l *Græcis.* De Iudęis tacet, quia magiſter Gentium. *Græcis.* Græcos præponit, qa ab eis omnis philoſophia mundana exordium habuit.

† ut cōem capiam cōſolationē in uobis p mutuam

m *Barbaris* Barbaros dicit, q ſunt quaſi ex leges, qui.ſ. nec Hebræi, nec Græci nec Latini ſunt. Nulli ſpecialius debetur hæc prædicatio. Debitor, quia miſſus ad omnes.

n *Non enim eru. euan.* Sicut illi, qui falſa prædicant. Vel, qui crucem Chriſti putāt ignominiā. iō nō erubeſco euangeliū: qa virtus eſt.i. qa uirtutē Dei annūciat, nō infirmitatē, ſapiētiā, nō inſipiētiā. Qđ.n. infirmum Dei eſt, fortius eſt hoībus: & qđ ſtultū Dei eſt, ſapiēti⁹ eſt ☞ hominibus.

†præpeditus fuerim ad hunc vſque diem

a ¶Reconciliatio & tranquillitas mentis. b ¶Ad Deū. c ¶Ab eo qui vult & poteſt.

& pax a Deo patre, & domino no

a ¶Sine quo nulla bona ſunt nobis. b ¶Prius lenit, poſt grauiter increpaturus.

ſtro Ieſu Chriſto. Primum quidē

a ¶Quem.ſ. meum facio, quod non uos. b ¶Mediatorem Dei & hominum. ¶Non per legem, non per prophetiam.

gratias ago Deo meo per Ieſum

a ¶Quia ipſe eſt miniſter beneficiorum Dei. b ¶Quod & voſipſi faciatis.

Chriſtū pro omnibus vobis, qa

a ¶Non laudat fidem illarum tanquam perfectam, ſed facilitatem & uotum erga Chriſtum. ¶Etſi non perfecta. b ¶Quia Roma caput mundi, vnde proficerent multi.

fides veſtra annunciatur in uni-

a ¶Promiſſa autoritas.

uerſo mundo. † Teſtis enim mi-

a ¶Et ideo non eſt tutum mentiri. b ¶i. uoluntate, uel ſpiritualibus fide.ſ. & charitate. ¶Non in carne.i. carnalibus obſeruantijs.

hi eſt Deus, † cui ſeruio in ſpiritu

a ¶Ia quo ſ. Prædicando, non in lege, non in circunciſione, non in eo quod Moyſes ſeruus tradidit: ſed. b ¶Quod filius tradidit non ſcribendo, ſed inſpirando mentibus.

meo in euangelio filij eius, quòd

a ¶Amb. Deus memor eſt cum dat oblitus, cum ceſſat.

ſine intermiſſione memoriam ve

a ¶Habitis horis conſtitutis ad orandum. b ¶Quæ pro me et alijs.

ſtri facio ſemper in orationibus

a ¶Non ſolum oro, ſed etiam obſecro. ¶Tentans. b ¶Proſpero & aduerſo. ¶Quaſi.ſ. quaſi ex cauſa facili uel difficili. c ¶Poſt longa deſideria.

meis, obſecrans ſiquo modo tan-

a ¶Hyeme vel æſtate. b ¶Quod eſſe non reputo, niſi perueniam ad vos.

dem aliquando proſperum iter

a ¶Non vt mali in ſuo malo. ¶Quia tunc utilis aduentus.

habeā † in voluntate Dei veniendi

a ¶Ideo obſecro. b ¶Quia quæ ſcribit & peruerſe poſſunt accipi, & uirtutem ſuadere.

ad vos. Deſidero enim vos vide-

a ¶i. vos participes faciam. b ¶Gratuiti beneficij Dei. ¶Doctrinæ.

re, vt † aliquid impertiar vobis gra

a ¶Quia iam aliquid habetis.

tiæ ſpiritalis, ad confirmandos

a ¶Quia confirmatio adeo eſt grata, quaſi. ¶ſ. uos confirmari. b ¶Quaſi mea conſolatio fiet. c ¶Quia dolet de non recta fide. ¶Vel idem, vt conſolemur vobiſcum ſalu litera.

vos, id eſt † ſimul conſolari in uo-

a ¶Non nouam, ſed meam & veſtram, quæ eſt inuicem cōmunis. i. ſi vnius & eiuſdem fidei ſumus in Chriſto, vel quæ per dilectionem operatur.

bis per eam, quæ inuicem eſt † fi-

a ¶Haimo. Cur ergo nō uenis? quia prohibitus ſum: quod uolo vt ſciatis, & putetis culpa veſtra fieri, vt modo dignos nos pareti. ¶Deſide. quia propoſui.

dem veſtram atque meam. Nolo

autem vos ignorare fratres: quia

¶Non ſolum volui.

ſæpe propoſui venire ad uos, &

a ¶Aliquibus impedimentis Deo id agente. ¶Venire. b ¶Vſque in præſens.

† prohibitus ſum vſque adhuc, vt

a ¶i. vt fructificetis uos per meam prædicationem: vel, vt ego præmium pro vobis acquiram. q. d. ideo deſide. ve.

aliquem fructum habeam in vo-

a ¶Horum exemplo prouocat eos. b ¶Quod ideo volo, quia debitor ſum omnibus Gentibus.

bis, ſicut & in cęteris Gētib⁹. Græ

a ¶Vt nemo de vtroq; populo excludatur. ¶Haimo. mundanis rationibus eruditis.

cis ac Barbaris, † ſapientibus &

a ¶illarum rationum imperitis. q ¶Euangelizare. ¶Sicut alijs debeo ita & uobis: quia omnibus debitor ſum:

inſipientibus debitor ſum: ita † ꝙ

a ¶Q. Etſi ego ad hæc paratus, ergo alterius culpa remanſit.

in me promptū eſt, & vobis, qui

a ¶In me promptum.

Romæ eſtis, euangelizare. Non

†eruditis pariter ac rudibus

†quantum in me ē paratus ſum

quia primo auſert a Romanis credentibus diſcordiæ materiam. ſecundo inducit eos ad charitatis concordiam. v. ca. Materia vero diſcordiæ erat: quia conuerſi de Iudaiſmo præferebant ſe Gentilibus Moſaicæ legis ſuſceptione: & econuerſo Gentiles Iudæis de ſcientiæ acquiſitione: pp quod oſtēdit eos primo ſimiliter egere gratia Dei ſine prærogatiua aliqua ante conuerſionem ad Chriſti fidem. ſecundo poſt conuerſionem ad Chriſti fidem ſecunda incipit in iiij. cap. ante medium, ibi: Quid ergo. Prima in duas. primo Apoſtolus affectū ſuæ charitatis ad ipſos oſtendit. ſecundo vitia eorū arguit, ibi: Reuelatur. Prima adhuc in duas. Primo.n. oſtendit ſe habere charitatem ad eos gratias agendo de eorum bona inchoatione di. Primum quidem. id eſt pirncipaliter.

G

Inf. c. 5.

e Gratias ago Deo meo. *cui bonum hominis principaliter eſt attribuendum.*

f Quia fides ve. annun. in v. mundo. *Ciuitas.n. Romana tunc toti mundo dominabatur: pp quod de oībus mundi partibus ibi veniebant nuncij, qui bonam conuerſationem fideliū Romæ exiſtētiū referebāt in diuerſis partibus orbis: quod ad dilatationem fidei & ad Dei gloriā faciebat, quam Apoſtolus ꝗrebat.*

†quem co lo ſpiritu

g Teſtis enim mi. eſt Deus. *Hic ſecūdo oſtēdit idem pro ipſis orādo deuote dicens.* Teſtis enim mi. eſt Deus. *Frequenter.n. pro ipſis orabat ſecrete: propter quod teſtem de hoc non habebat niſi Deum.*

h Cui ſer. &c. *& non obſeruātijs legalibus.*

i Quod ſine intermiſſione memoriā &c. *Non eſt per hoc intelligendum, ꝙ Apoſtolus pro ipſis oraret continue, ſed quia quotieſcūque orabat, de ipſis memoriam habebat.*

k Obſecrans. *i. per rem ſacram deprecans, ut oratio ſit magis exaudibilis. Sicut cū dicimus: Per crucem & paſſionem tuam libera nos domine.*

H

l Si qūo tan. ali. pro iter. ha. &c. *Hæc forſitan fuit una cauſa appellationis ſuæ ad Cæſarem, vt ſic uideret fideles Romæ exiſtentes.*

Act. 25. Triplex cā ueniendi ad Romanos

m Deſide. enim vos vi. *Hic reddit cauſam ſui dicti ſ. quare deſiderabat venire ad Romanos. Et aſſignat ad hoc triplicem cauſam. Prima eſt ad augmentationem ſui meriti & eorum per ſuam prædicationem: et hoc eſt quod dicit:* Deſidero enim vos vide. vt ali. v. imper. gratiæ. ſpi. *i. vt per prædicationem meā efficiamini deuotiores: & ſic in vobis augeatur gratia Dei.*

n Ad confir. vos. *in fide & bonis operibus.*

o Id eſt ſi. conſo. in vo. *q. d. per hoc habebimus ad inuicem conſolationem per fidem mibi & vobis communem. Et de dilatione ſui aduentus, conſequenter ſe excuſat, di.* Nolo autem vos ig. fra. quia ſæpe pro. veni. *et patet ex prædictis litera.*

† fides noſtra atque mea. *Secunda cauſa*

p Græcis ac Barbaris. *Hic aſſignatur ſecunda cauſa, quæ eſt redditio debiti di.* Græcis ac Barbaris. *i. hominibus ignotæ linguæ, cuiuſmodi ſunt omnes præter Iudæos, Græcos, & Latinos.*

q Sapientibus. *i. inſtructis in lege & philoſophia.*

r Et inſipientibus. *i. illiteratis hominibus.*

ſ Debitor ſum. *ad prædicandum eius euangelium ex officio apoſtolatus.*

t Ita quod in me promptum eſt. *ex parte animi, licet habuerim & habeam impedimētum exequendi.*

u Et uobis, qui Romę eſtis, euangelizare. *i. prædicare euangelium. Licet autem reddere debitum ſit neceſſitatis, tamen Apoſtolus nō peccauit in hoc, quod omnibus Gentibus non prædicauit: quia huius debiti redditio cadit ſub præcepto affirmatiuo, quod non obligat ad ſemper, ſed opportunitate habita, quod Apoſtolus fecit.*

x Non enim erubeſ. euan. *Hic aſſignatur tertia cauſa ex honorabilitate officij, di.* Non e. er. eu. *id eſt prædicationem euangelij, quia hoc eſt honorificum & ſanctum. Ideo ſubditur.*

Tertia cauſa

Virtus

NIC. DE LYRA.

¶ a Et pax. *Appetitus enim hominis non poteſt totaliter quietari, niſi in gloria.*

b A Deo pa. *qui eſt dator gratiæ & gloriæ.*

c Et domi. no. Ieſu Chriſto. *qui eſt vnus Deus cum ipſo: & ſic dator gratiæ & gloriæ ſicut ipſe.*

d Primum q. g. a. Deo m. *Hic cōſequēter ponitur narratio, in quo explicatur intētio Apoſtoli, quæ eſt commēdare gratiā Dei: per quā Romæ erant vocati ad fidem aliqui Iudæi & aliqui Gentiles, oſtendendo ꝙ vtrique ad ſalutē indigebāt gratia Dei, quia ſciētia acquiſita nō ſufficiebat Gentibus ad ſalutem, neq; obſeruatio legis Iudæis. quod patet ex hoc, ꝙ iſti & illi prolapſi fuerāt in horribilia uitia, propter quod egebant Chriſti gratia: per quam ſaluarentur. Et primo hoc oſtendit Apoſtolus. ſecundo inſtruit eos in moribus. Prima in duas* quia

Rom. 12.

A ☞ hominibus. Vel, virtus eſt credenti, per quàm peccatū dimittitur: & cum res exigit, fiunt miracula, quibus commendatur doctrina.

a *Virtus enim Dei.* Quia ſignis firmatur incredibilis prædicatio: quod non eſt in falſis præconibus.

b *Iudæo primum.* Heſicius: Q. Maxime & præ omnibus Iudæo. Iudæum præponit cauſa patrum: tamen & hic indiget euangelio. Quid ergo opus eſt lege?

*Chriſti

c *Iuſtitia enim Dei.* Haimo. Amb. Eſt ꝗ gratis iuſtificat impium per fidem ſine operibus legis, ut alibi inueniar in illo non habens iuſtitiam meam, quę ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide, quā reuelat euangelium dum dat fidē homini: per quam iuſtificatur qui credit Deum iuſtum & ueracem in promiſſis. Hoc contra Iudæos, qui negant hunc eſſe Chriſtū, quē ꝓmiſit Deus.

Iuſtitia Dei

†per illud patefit. & infra

d *Reuelatur.* Augu. Aggreditur Gentiles ſm priorem ſtatum, quia iactabāt bonam naturam, & excuſabant turpitudines per ignorantiam. Contra autem Apoſtolus dicit & prius habuiſſe notitiam, & perdidiſſe per culpā. & bonā naturam ſibiipſis a Deo relictā in omnia mala præcipitatam. Commendata pietate fidei, qua iuſtificati Deo grati eſſe debemus, contrarium deteſtando ſubinfert, quòd inflati per ſe in idola ceciderunt.

†uicturus eſt

Ex inchoata expoſitione ad Ro. to. 4.

e *Ex fide.* Dei promittentis, in fidem hoīs, qui credit ei. Vel ex fide in fidē propter oēs partes fidei: Ex fide veteris Teſt. vbi vnus Deus, in fidem noui, ubi pater & filius & ſpiritusſanct⁹. Ex fide primi aduētus, in fidē ſecūdi. Ex fide primæ reſurrectionis in fidē ſcđę. Ex fide ꝓmiſſionis, in fidē redditionis. Ex fide prædicatorū, in fidē populorum. Ex fide ſeminātiū, in fidem metentiū. Ei eſt iuſtitia, qui tranſit de fide in fidē, ut trāſeat Iudæus & quicūq; alius de fide ueteris in fidē no. Te. & de fide verborū & ſpe, in fidē rerū & ſpeciei. Aug. fides eſt, qua creduntur ea, quæ non uidētur. Etiam eſt fides, quando nō verbis, ſed rebus præſentibus creditur, quod erit cum Deus ſe videndum dederit. Dicit ergo ex fide verborū quibus credimus, quod nō videmus, in fidem rerum, qua credita obtinebimus.

Nota

B

Fides

De fide ad Petrum in princ. to. 3. & 13. de trinitat. in princ. to. 3. & tom. 9. in euange: 30. tracta. 40. longè paulò à fine.

f *Sicut ſcriptum eſt.* In Abacuk. Ita eſt: Iuſtus autem ex ſua fide uiuet. Sed hoc & talia plura teſtimonia, ꝗ ponit, ab Hebraicæ veritatis tranſlatione, qua nunc vtimur, vr̄ diſcordare: qa aliquando ſumit a LXX. interpretibus: aliquādo ſicut loquēs eodem ſpiritu, quo prophetæ, ſenſum ſumit tantummodo, ſuis vtens verbis, ſuaq; diſpoſitione.

g *Reuelatur &c.* Ex fide eſt iuſtitia, et inde ſalus: quia ex impietate iniuſtitia, & inde ira. i. pœna, & hoc idē reuelatur in euāgelio. Vel reuelatur de cęlo, quod accuſat eos, quia indicauit creatorem eis, vel ſaluatorem. Ex ipſa enim cœli fabrica iratus illis Deus oſtenditur, qui ideo tam pulchra aſtra cōdidit, vt ex eis quantus & quàm admirabilis creator eorum ſit, poſſit agnoſci, & ſic ſolus adorari.

h *Super omnem impietatem.* Impietas eſt in Deum peccaſſe: Iniquitas in homines: Vel impius infidelis ſicut idololatra. Iniquus, qui prauitate operis ab æquitate diſcordat.

i *Eorum qui veritatem.* Q. Cur eis ira de impietate, cum nō cognouerint Deum? Ad quod: Poterant quidem cognoſcere ſed ſibi tollunt, malentes morari iniuſte in ſua voluptate.

k *Veritatem Dei deti.* Quia hoc dicitur: quod eſt de Deo noſcibile, eſt in illis. Q. In ſe habent vnde noſcant.ſ. naturalem rationem.

l *In iniuſtitia detinent.* Bonum eſt quod tenēt. ſed malum eſt vbi tenent. Veritatem enim tenent, ſed in iniquitate. Inueniſti Deum, inueniſti veritatem, & ipſum detinens in iniuſtitia: & quod totum per Dei opera cognouiſti, per hominis opera perdidididſti. Auguſtin. Totum conſideraſti rei ordinem, & non vis attendere, ꝙ mundus opus Dei, idolum opus fabri. Si faber idolo ſicut dedit figuram daret & cor, ab idolo ipſo faber adoraretur, quis ergo Deus tuus, nunquid qui te fecit?

Abbe. 2. a Ex inchoata expoſitione c. præ. ad Rom. to. 4.

m *Notum eſt Dei.* Gręgorius, Eſt, quod ex huius mundi diſpoſitione & naturali ordine aſſequi poſſumus. Ignotum uero Dei, quod omnem latet creaturam, ut ratio ſubſtantiæ eius uel naturæ, & myſterium humanæ liberationis.

Manifeſtum

n *Manifeſtum eſt in illis.* Aug. Quia non ſolum ratio naturalis ad hoc profuit, ſed & Deus quotidie adiuuit, ne ſola natura ſufficere uideretur.

C

Vt ſupra ibi Deus pluribus modis cognoſcitur

o i *Inuiſibilia enim ipſius.* Haimo, Oſtēdit quid de Deo ſcire potuerit. Pluraliter dicit, quia pluribus modis cognoſcitur.ſ. ꝙ æternus, omnipotens & huiuſmodi. Intellecta ipſa inuiſibilia per facta, quia per cœlū & terram & alias creaturas, quas immenſas & perpetuas eſſe intellexerunt, ipſum conditorē, incomparabilem, immēſum, æternum, mente conſpexerunt.

p *A creatura* Ab homine, per excellētiam, quia excellit inter alias creaturas, uel propter cōuenientiam, quam habet cum omnibus creaturis. eſt em̄ localiter in loco, cū corporibus, ſentit cū animalibus, intelligit cum angelis. ☞ vnde:

†De pe. di. 4. c. in domo. De ſac. un. c. unico uer. in pectore. Abacuc. 2. a.

a ¶Tangit eos qui non recta tradiderant.

enim erubeſco euangelium. * Vir-

a ¶Nobis, non alijs. ¶Innectat ad idem. dat ſalutem omni credenti, peccata remittit, iuſtificat, a ſecunda morte præſeruat. b ¶Valens.

tus eīn Dei eſt in ſalutem omni cre-

a ¶Quod dixit omni determinat. ¶Credenti. a ¶Gentibus omnibus. c ¶Credenti eſt in ſalutem: quia eſt ei in iuſtitiam, Quod clare oſtenditur in ipſo euangelio.

denti, Iudæo primum & Græco. Iu

ſtitia enim Dei † in eo reuelatur ex fi

a ¶Ex fide eſt Iuſtitia, & ita ſalus, ſicut Abacuk dicit: Non ex lege. b ¶Aug. Iuſtus eſt ex fide: & ita viuit æterna uita, quæ eſt merces fidei.

de in fidem, ſicut ſcriptum eſt: † Iu-

ſtus ex fide † viuit. Reuelatur e-

a ¶Venturi ad iudicium.

nim ira Dei de cœlo ſuper omnem

a ¶Non omnes impios, ſed omnes impietatis & iniuſtitiæ partes. ¶Idololatras. b ¶Quæ ex culpa eorum.

impietatem & iniuſtitiam homi-

a ¶Verum de Deo cognitionem habent.

num, eorum, qui veritatē Dei in in-

a ¶Manentes in malo opere. ¶Cum ſponte eis ſe offerat. b ¶Multa enim ſunt, quæ de Deo per naturam ſciri non poſſunt, ut de myſterio redemptionis & incarnationis. ¶i. de Deo noſcibile.

iuſtitia detinēt: quia quod † notum

a ¶Ductu rationis.

eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus

a ¶Per opus ſuum, non per doctrinam, vel inſpirationem. b ¶Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis: quia. ¶Pater: ¶Alias reuelauit.

enim manifeſtauit illis. Inuiſibi-

a ¶Ab homine, non ſolum ab angelis. ¶Vel, a conſtitutione mundi.

lia enim ipſius a † creatura mun-

†de Deo cognoſci poteſt. Heb. 10. g

†creatione

NIC. DE LYRA.

¶ a Virtus enim Dei eſt. *id eſt euangelium eſt Dei virtutis contentiuum.*

b In ſalutem omni credenti. *Tamen quātum ad effectum proficit ſolum credētibus.*

c Iudæo primum & Græco. *Per hoc non eſt intelligendum, ꝙ apud Deum ſit perſonarū acceptio. ſed hoc dicitur, quia Iudæi per notitiam legis & prophetarum, & Græci p cognitionem creaturarum, quæ eſt quædam ſcala ad aſcendendū ad Deū per cognitionē & amorē, habebant quandam diſpoſitionem præ cæteris Gentibus ad ſuſcipiendum euangelij veritatem, quod continet iuſtitiā perfectam. Propter quod ſubditur:*

d Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur. *Id eſt in euangelio manifeſte traditur.*

e Ex fide in fidē. *Id eſt in fide informi precedendo ad fidē formatā. Licet.n. ſit idē habitus, tamen dicitur informis ſine charitate exiſtēs, & ſuperueniēte charitate formatus, quia per hoc actus eius efficitur meritorius vitæ beatæ, & talis formata fides uiuificat & iuſtificat perfecte, ſicut ſcriptum eſt in Abacuk. Iuſtus autem &c.*

D

Abac. 2. a

f Reuelatur enim. *Poſtquam Apoſtolus affectum ſuæ charitatis erga Romanos oſtendit, hic conſequenter vitia eorū arguit. Et diuiditur in duas partes: quia primo arguit vitia Gentiliū. Secūdo Iudæorū. cap. ſeq. Prima in duas, quia primo arguit uitia eorum. Secundo, concludit intentum, ibi: Qui cum iuſtitiam Dei. prima adhuc in tres: quia primo arguit eorum uitia contra Deum. Secundo in ſeipſum, ibi: Propter quod tradidit. Tertio, in proximum, ibi: Et ſicut non probauerunt. Prima in duas: quia primo arguit eorum cæcitatem. Secundo peccatorum inſequentiū grauitatem, ibi: Et mutauerunt. Primum autem oſtendit per hoc, ꝙ Romani vigebant ratione & induſtria naturali. unde dicit Vegetius libro de re militari, quòd Romani quæſierunt dominum totius terræ & orbis non multitudine populi, nec fortitudine corporali, ſed ſapientia conſuliū & prudentia militari, propter quod ex cognitione naturali ſibi data poterant cognoſcere unum ſolum Deum verum latria colendum: Quod ſi feciſſent, tanquam de bonis naturalibus Deo grati, dediſſet eis cognitionem ſui ſupernaturalem, quàm neceſſarium eſt habere ad ſalutem, ſicut patet de Cornelio. Sicut.n. corpore diſpoſito et organizato per naturam infunditur a Deo anima, ſic talis ſupernaturalis notitia homini diſpoſito per modum prædictum, & ſicut deficiente natura in organizatione prædicta non infunditur anima, ſic homini indiſpoſito notitia fidei denegatur. Sic enim fuit de Romanis, qui de cognitione naturali Deo ingrati ſuperbierunt, & ex conſequenti cæcitatem mentis incurrerunt, & grauia peccata commiſerunt, propter quod puniēdi erant ex iuſtitia diuina. Et hoc eſt qđ dicitur:* Reuelatur e. *i. certitudinaliter expectatur.*

Diuiſio

Act. 10.

g Ira Dei. *i. iuſtitia & vindicta.* Super omnē im ſ. *contra Deum. Eſt enim pietas cultus Deo exhibitus, ſecundum Tullium. Et per oppoſitum impietas importat Dei contemptum.*

h Et iniu. ho. *i. peccatū contra ꝓximum, cum quo iuſte eſt uiuendum:*

i Eorum qui v. Dei in iniu. deti. *Veritas enim diuina, quātum eſt in ſe, parata eſt ſe manifeſtare: ſed malitia hominis impedit in eis hanc manifeſtationem, & ſic quodammodo detinet eam, ſicut impediens curſum aquæ dicitur eam detinere, quod declarat conſequenter di.*

k Quia q. n. eſt d. *i. conditionib. diuinis per rationem naturalem cognitis, cuiuſmodi ſunt eſſentialia tributa, vt ſapientia, bonitas, & ſimilia.*

l Manifeſtum eſt in il. *ſ. hominibus Romanis.*

m Deus em̄ manif. il. *Et ſubditur modus manifeſtationis, cū dicitur:*

n Inui. e. ip. *i. attributa Dei eſſentialia, ꝗ ſunt nobis inuiſibilia in ꝓſenti ſicut & eius eſſentia, eo quòd non cognoſcuntur cognitione intuitiua.*

o A creatura mundi. *id eſt ab homine, qui ſic nominatur, eo quòd habet quandam ſimilitudinem cum omni creatura. Habet enim eſſe cum*

¶ non

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

¶ vnde: Prædicate euangelium omni creaturæ.

E a *Cum co.&c.* Aug. Viderunt quo ueniendum eſſet: ſed ingrati ei, qui illis præſtitit vt uiderent, ſibi uoluerũt tribuere ꝙ uidebant, & facti ſuperbi amiſerunt etiam quod uidebant. Quod .n. curioſitate inuenerunt, per ſuperbiam perdiderunt. Quod .n. Deus dederat gratis, tulit ingratis.

Mar. ult. d. In inchoata exp. ſ. ep. ad Rom. to. 4. & de ciui. Dei. 10. 5.

b *Obſcuratum* Amb. Nebula .n. erroris contexit cor illorũ, qa cũ creatorẽ ex creaturis cognouiſsẽt, nec ſicut Deũ glorificaſſent, amplius obtuſi ſunt

† dum per opa intelligũtur, p uidentur

c *Stulti f. ſ.* Ecce quõ obſcuratum eſt cor, quod eſt uindicta: ſapientes in naturis rerum, ſtulti in Deo.

† potentia

Vbi ſup.

d *Et mu.* Aug. Hic damnat ſimulacra impiorum. alij terram, alii ſolẽ & huiuſmodi uenerabantur.

e *In ſi.im.* Exaggerat ſtultitiam ad cumulum hebetudinis oſtendendum.

f *Homi.& uo.&c.* Mos fuit ab antiquo Romanis adorare ſimulacra hoĩm: ut Romuli, Iouis, & aliorũ. maxime ab aduentu Aenææ in Italiam. Volucrũ aũt & quadrupedum & ſerpentium, ex quo Alexandria ab Auguſto uicta eſt & Romæ ſubiugata.

Romanorũ idololatria

† uani facti ſunt.

g *Tradidit.* qa nihil abſq; eius permiſſione fit. Prius in deſideria cordis: qđ eorum erat a Deo ſibi relictum. poſt in immundiciam actu tantam, ut corpora naturaliter repugnantia quadã ui applicarent, & uitio aptiora facerent. Augu. Manifeſtum eſt Deũ operari in cordibus hominum, ad inclinãdas eorum uoluntates, ſiue ad bona pro mĩa ſua, ſiue ad mala pro meritis eorum, iuditio utiq; ſuo aliqñ occulto, aliqñ aperto, ſemper autem iuſto.

† 19 diſt. c. hinc etenim uer. albuginem

Vbi ſup.

† immortalis

h *Afficiant.* Greg. Peccatũ quippe qđ pnĩa non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit. unde fit ut non ſolum peccatum ſit, ſed & cauſa peccati. Ex

In Ezec. ho. 11. poſt medi.

† reptiliũ

F illo quippe culpa ſubſequens oritur. Peccatum uero, quod ex peccato oritur, non ſolum peccatum, ſed & pęna peccati eſt: qa iuſto iudicio Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in alia cadat.

i *Qui com.* Exequitur latius per partes culpam & pœnam, ut comparet. *Quia commuta.* Oſtendit per partes mutaſſe gloriam Dei .ſ. ꝙ Deum putauerunt, qui non erat, & coluerunt & ſeruierũt creaturę potiꝰ q̃ creatori. Et exeqtur partes immundiciæ, ꝙ fęminæ in fœminas, maſculi in maſculos. in qb. comparat pænam culpæ, ut ſicut contra naturam creantem peccauerunt, ita in natura propria punirentur. unde concludit. Et mercedem.

k *Commu.ue.* Amb. Dum nomen Dei qui eſt uerus, dederunt his, qui non ſunt dij. Aug. Veritas creaturæ a Deo eſt, ſed non Deus, quam illi in mendacium conuerterunt, creaturas tanquã creatorem colentes.

Vbi ſup. † laudandus

† affectus cupiditates.

l *Et col.* Sed ne dicant, nõ colo ſimulacra, ſed res eorũ, ut ſolẽ. addit: *Et col.*

m *Ser.c.* hic damnat quæ in ſimulacris intelligebant.

n *Amen.* Q. hoc uerum eſt, ꝙ Deo uero benedictio eſt in ſecula: dijs autem Gentium ad tempus impietas dat honorem. Ideo quod illi dicunt, eſt falſitas.

o *Paſ.i.* uoluptates, quæ etſi delectent, ſunt paſſiones tamen naturę non nominandæ.

p *Igno.* Hai. dr̃ quaſi ſine noĩe dignitatis. Ignominioſus q deſinit hr̃e dignitatis nomen, dũ in aliquo crimine deprehendit̃.

q *Nat.u.* Putas Iuliane apl̃m ex hoc laudaſſe libidinem, quia uſum fœminę dixit eſſe naturalem? Oẽm profecto uſum fœminæ laudare compelleris, ac per hoc & ea quæ committunt̃ cum fœminis ſtupra laudabis, qa & illic utiq; uſus naturalis eſt, q̃uis damnandus, qa legitimus non eſt. unde & filij nõ legitimi, ſed naturales uocant̃, qui inde naſcunt̃. Non ergo cõcupĩam carnis in illo uerbo laudauit Apl̃s, ſed naturalẽ uſum appellauit illum uſum, vñ natura humana põt naſcendo ſubſiſtere. Nec dixit uſum coniugalem, ſed naturalem cum intelligi uolens, qui fit in membris ad hoc creatis, ut per ea poſſit ad generandum ſexus uterq; miſceri. Amb. Ac per hoc cum eiſdem membris & meretrici aliqs miſcet̃, naturalis eſt uſus, non tñ laudabilis, ſed culpabilis. Ab ea .n. parte corporis, quæ ad generandum non eſt inſtituta, ſi etiam coniuge quiſque utatur, contra naturam & flagitioſum eſt.

G

¶ Maſculi

a ¶Per ea, etſi non per legem. b ¶Non corporea vel imaginaria viſione, ſed intellectuali.

di † per ea quæ facta ſunt, intellecta a b

a ¶Quæ omnia gubernat.

conſpiciuntur: ſempiterna quoque c

a ¶Filius. ¶Conſpicitur. b ¶Spiritusſanctus. ¶Bonitas que omnia replet. ¶De hoc.

eius † uirtus & diuinitas, † ita ut ſint d e

a ¶Per naturalem rationem, et creaturæ reuelationem.

a inexcuſabiles. Quia cum cognouiſ- f

a ¶A Deo, vt unum conſiterentur principium omnium. b ¶Bene uiuendo & colendo

ſent Deum, non ſicut Deum glorifi- g

a ¶De cognitione, ſed ſibi attribuerunt, in quo uani & falſi fuerunt.

cauerunt, aut gratias egerunt, ſed h i

¶Putantes ſe aliquid eſſe, cum nihil ſint. a ¶Quæ a ſe, non a deo.

† euanuerunt in cogitationibus ſuis,

a ¶Ideo. b ¶Paulatim vſque ad inſipientiam cor eorum deductum eſt. ¶Tumore ſuperbiæ obumbrante. c ¶Id eſt ratio quia ab eis credita eſt eſſe.

b et obſcuratum eſt inſipiens cor eo- k

a ¶Ore uel corde. b ¶Ecce quomodo euanuerunt. c ¶A ſe, non a Deo.

rum. † Dicentes enim ſe eſſe ſapien- l

a ¶Ecce quomodo obſcuratum eſt cor. ¶In Deum. b ¶Non ſolum ſenſu peccauerunt, ſed etiam opere. ¶Quantum ad ſe.

c d tes, ſtulti facti ſunt. Et mutauerunt m n

a ¶Culturam Deo incorruptibili debitam.

e gloriam † incorruptibilis Dei in ſi- o

a ¶In imaginem ei cuius erat aſſimilata.

militudinem imaginis corruptibilis

a ¶Prius. b ¶Poſt. c Maior hebetudo. d ¶Inde.

f hominis, et uolucrum et quadrupe- p q

¶Deinde. ¶Idololatriam .ſ.

dum & † ſerpentium. † Propter quod r ſ

a ¶Subtrahendo gratiam, tradi permiſit. b ¶Ecce vindicta.

g tradidit illos Deus in deſideria cor- t u

a ¶.i. a ſe ſic parati, non a Deo. b ¶Poſtea in actum.

dis eorum in immundiciam, ut † cõ- x y

a ¶Quantum ad naturam. b ¶Item uindicta.

h tumelijs afficiant corpora ſua † in ſe

a ¶Non aliunde, ſed a ſe habentes, vel in ſuo ſexu. b ¶Ill i afficiunt &c. repetitio.

i k metipſis. Quia commutauerũt ueri z

a Hoc quod ſuperius uocauit gloriam Dei. ¶Quod de Deo uerum eſt dederunt idolo ſ. quod ſit Deus. b ¶Diligenter ornando.

l tatem Dei in mendaciũ, & coluerũt

a ¶Actibus. ¶Quaſi illud eſſet melius.

m & ſeruierunt creaturę † potius q̃ crea- a b

a ¶Quamuis ab illis priuetur ſuo honore. ¶Tamen. b ¶Exaltatus ſuper omnia. c ¶Sine fine.

tori, qui eſt † benedictus in ſecula,

a ¶Q. quia ita peccauerunt in naturam creantem. ¶Iterum vindicta repetitur, ſicut ante culpa. b ¶Tradi permiſit.

n amen. Propterea tradidit illos Deus c d

a ¶Prius in ardorem libidinis, quæ eſt paſſio naturæ nec nominanda: poſt in actum. ¶Et uere.

o p in paſſiones ignominiæ. † Nã fœmi- e

q nę eorum immutauerũt naturalem

NIC. DE LYRA.

¶ non uiuentib. uiuere cum arborib. ſentire cum animalibus, intelligere cum angelis, & quia oĩs alia creatura ſenſibilis propter hominem facta eſt, ut diffuſe tractat Grego.

† in hoc ut

Hom. 29. in euang. to. 2.

a Per ea quæ fa. ſunt. *i. per creaturas.*

b Intellecta co. *Sicut cauſa per effectũ. & ſic philoſophi cognouerunt Deum.*

c Sempiterna quoq; eius uir. *i. potentia, quæ eſt de dictis attributis.*

d Et di. *i. eſſẽtia diuina, de qua p creaturas cognoſcitur, q ẽ unica et ſimplex & ĩfinita.*

e Ita ut ſi. in *De cõtẽptu ipſius. Iõ ſubditur.*

f Quia cum Deum co. &c. *ratione naturali modo prædicto.*

g Non ſicut &c. *Cogitantes, ꝙ improportionabiliter excedit cognitionem noſtrã, & per conſequens ſuper omnia glorificandus.*

h Aut gratias. *De cognitione naturali a Deo ſibi data.*

† cũ ſe crederent

i Sed eua. &c. *Superbientes de ipſa.*

k Et c. &c. *Iuſto Dei indicio, propter ſuperbiam eorum.*

l Dicentes n. ſe. eſ. ſa. *In temporalibus.*

m Stulti facti ſunt. *In ſpiritualibus.*

n Et mu. gl. *Hic conſequenter arguit peccati grauitatẽ ex cæcitate ſequentẽ .ſ. idololatriã. quę maximũ peccatũ eſt in genere: qa eſt contra primũ pceptũ tabulæ & nõ ſolum unã idololatriã incurrerunt, ſed multiplicẽ. Audierunt .n. ꝙ tempore Nabuchodenoſor regis Aſſyriorũ ipſe incurrerat maleuolentiam & rebellionẽ ſubditorũ: eo ꝙ oẽs deos eorum exterminari iuſſerat per Holofernẽ, Iudith. 1. propter quod ad dilationem ſui imperij ſtatuerunt omnes deos diuerſarum gentium coli. Vnde dicit Leo papa in ſermone apoſtolorum Petri & Pauli, ꝙ ciuitas Romana cum omnibus pene dominaretur gentibus, omnium ſeruiebat erroribus. Et hoc eſt quod dicitur hic:* Et mutauerunt gloriam incorrup. Dei. *i. honorẽ ſoli Deo debitum.*

H

† 23. q. 4. c. nabuchodonoſor. uer. prædeſtinationẽ

† ignominia.

iter ſe mutuo

o In ſi. im. co. *quia cultum latriæ ſoli Deo debitum exhibuerunt Ioui, Herculi, & pluribus alijs, qui fuerunt hoĩes corruptibiles.*

Eph. 4. c

† ultra eũ qui condidit.

p Et uo. *ſecundũ quod dicitur in Iſa. quòd aliqui adorabant talpas & veſpertiliones.*

Iſa. 2. d

q Et qu. *Sicut Aegyptij colebant bouem.*

r Et ſe. *Sicut Babylonij colebant draconẽ. Et iſtas idololatrias & alias multas receperunt Romani ut dictum eſt.*

† 32. q. 7. c. uſus

Dan. 14. a

ſ Propter quod. *Hic conſequenter arguit peccata, quæ ſunt in proprium ſubiectum. inter quæ luxuria maxime inquinat: quia in corpus redundat. & maxime uitium contra naturam, quod eſt peſſimum, cuius tres ſunt ſpecies in generali. Prima eſt mollicies, qua aliquis per tactus proprios polluit per ſeipſum. Et hoc tangit cum dicitur.* Propter quod. *i. propter peccatum idololatriæ incurſum.*

Tres ſpecies peccati contra naturam.

t Tradidit illos Deus. *i. tradi permiſit in pœnam pręcedentis peccati.*

u In de. co. eo. *Ad conſequendum totaliter propriam concupiſcentiã.*

x In immundi. *i. uſque in immundicias maximas.*

y Vt con. affi. cor. ſua. *In hoc enim ualde uilipenditur natura.*

z Quia co. ue Dei in me. *i. in idolum, ipſum colendo ſicut Deum: quaſi dicat, propter idololatriam ceciderunt in uilem immundiciam.*

a Et ſeruierunt creaturæ. *In idolis.*

b Potius quam creatori, be. in ſe. *i. ab omnibus ſemper glorificãdus.*

c Amen. *Confirmatio huius dicti eſt. Secunda ſpecies peccati cõtra naturam eſt Sodomia, quæ tranſit in perſonam, in ſexu tamen indebito. Et hoc tangitur cum dicitur:*

Secunda ſpecies peccati contra naturam.

d Propter ea tra. illos Deus in pa. ig. *id eſt ualde ignominioſas.*

e Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem uſum in eum uſum. *Vna alteram polluendo.*

¶ Similiter autem

¶ a *Maſculi.* Aug. Iudicio n. iuſtiſſimi Dei traditi ſunt, ſiue deſe

A rendo, ſiue alio modo explicabili vel inexplicabili in paſſiones ignominiæ, vt crimina criminibus uindicarentur. Et ſupplicia peccantiũ non tantum ſunt tormenta, ſed & uitiorum incrementa.

De nuptijs & concup. lib. 1. c. 19. to. 7.

b *Et mercedem &c.* Aug. Sed iſtas pœnas pauci vident: propterea eas maxime commemorat Apoſtolus, & multa enumerat quæ peccata ſunt & pœnæ peccati. Inter ipſum .n. peccatum apoſtaſiæ & ultimã pęnã ignis ęterni, media quę ſunt, peccata ſunt et pęnę.

Vbi ſup.

† 32. q. 7. c. uſus

c *Oportuit.* Hic cauſa, pp quam traditi ſunt, ſine ulla ambiguitate monſtrat̃.

† per appetentiã ſui, alius in alium

d *Et ſic.* Item quia nõdum reſipiſcũt, in alia cadunt pro eadem culpa. Per ſicut, pęnã peccato aſſimilat, ut ſicut peccauerunt in ſenſu Dei, ſic puniti ſunt in proprio ſenſu. *Et quia non pro.* Quia non nouerũt Deum, ha. in no. quod ratio probabat. vel quia putauerunt Deum neſcire & negligere mala. Tradidit &c.

e *Omni iniquitate.* enumerat partes, ut apertius accuſet malitiam, qñ quis dãnũ molit̃ alicui. Neqtia, eſt temeritas qñ audet qđ neqt uel intẽperãtia ſui. Contẽtio, eſt impugnatio veritatis p confidẽtiam clamoris. Malignitas eſt mala voluntas, cum vltra non poteſt, uel de beneficijs gratiam non referre.

Malicia

Nequitia

† reprobã mentem

Contentio

Malignitas

f *Detractores* quia aliorum bona negant, vel inuertunt.

g *Deo odibi.* Ne leuis putetur ſuſurratio vel detractio, quia in uerbis ſunt addit de eis. *Deo odibil.* vt intelligãt ſe per ſolam ſuſurrationem & detractionẽ æternã incurrere poſſe dãnationẽ.

h *Elato.* Elati ſunt, qui nolunt pati priorem, vel patrem.

† malis prę ditos moribus

B i *Incompoſitos.* Incompoſitio corporis indicat qualitatem mentis.

k *Digni ſunt morte.* Ne putetur his tantum pęnis affligi, quibus delectantur, addit vltimam mortem æternam.

¶ Qui con-

a ¶Viri legitimi. b ¶Inter ſe agentes.

uſum in eum uſum, qui eſt contra

naturam. † Similiter autem & ma- a

ſculi relicto naturali vſu fœminæ,

a ¶Ecce peccatum uoluntatis uel deſiderij. b ¶Quæ a ſe, non a Deo.

exarſerunt † in deſiderijs ſuis in in- b

a ¶Non tantum exarſerunt, ſed &.

a uicem, maſculi in maſculos turpi-

a ¶Actu. ¶Ita &. ¶Vindictam dignam.

b tudinem operantes, & mercedem c

a ¶Quæ peccato congrua fuit. b ¶In natura ſua vindicantes Deum .i. vindictam Dei ſuſtinentes in ſuo ſexu

c quam oportuit erroris ſui in ſemet- d e

¶Alias quia.

d ipſis recipientes. Et ſicut non proba- f

uerunt Deum habere in notitia, tra- g

a ¶Vt nihil intelligant, niſi quod a probitate remotum eſt.

didit illos Deus in † reprobũ ſenſum, h

¶Opere. ¶Rationi.

vt faciant ea, quæ non conueniunt, i

¶Illos. Q. non parum habentes de. a ¶Per partes.

e repletos omni iniquitate, malitia, k l

a ¶Fornicatio omnis vſus præter legitimum connubium. b ¶Quæ eſt malta acquirere, nec ſuperflua pauperibus erogare. c ¶Dolore alieni boni.

fornicatione, auaritia, nequitia: ple- m n o

a ¶Pluraliter, quia ſunt actus & uoluntatis. p

nos inuidia, homicidijs, contentio- q

a ¶Quando aliud ſimulatur & aliud agitur. b ¶Inter amicos diſcordiam ſeminantes.

ne, dolo, † malignitate, ſuſurrones, r ſ t

f g detractores, † Deo odibiles, contu- u x

a ¶Qui dictis vel factis contumelias & turpia inferant. b ¶In honoribus. c ¶Qui nouum genus mali cuiuſcunque inueniunt verbo vel opere.

h melioſos, ſuperbos: elatos, inuento- y z a

a ¶Carnalibus uel ſpiritualibus. b ¶Sed feris indomitiores.

res malorum, parentibus non obe- b

a ¶Non diſcernentes inter bonum & malum. b ¶Habitu & inceſſu.

i dientes, † inſipientes, † incompoſi- c d

a ¶Dilectione proximi. b ¶In ſocietate.

tos, † ſine affectione, † abſque fœde- e

a ¶Non compatiuntur miſero. b ¶Item vlterius cadunt.

re, ſine miſericordia. Qui cum f g

a ¶Iuſtum Deum. ¶Duce ratione. ¶Prius. b ¶Tamen.

iuſtitiam Dei cognouiſſent, non h i

intellexerunt, quoniam qui ta- k

¶Aeterna.

k lia agunt, digni ſunt morte, † non l m

ſolum qui ea faciunt, ſed etiam n

NIC. DE LYRA.

¶ a Similiter au. & maſ. *Vnus alterum polluendo.*

† expertes intelligẽtiæ

† alieni à charitatis affectu.

b Exarſerunt in deſi. ſuis. *Ex vehementi .n. ardore luxuriæ talis uilitas procedit.*

c Et mercedem. *i. punitionem.*

d Quam opor. *i. decuit.*

e In ſemet. r. *de permittente iudicio ſuo iuſto. tertia ſpecies peccati contra naturã eſt, quando exercetur in ſpecie aliena .ſ. coitus cum beſtijs: pp quod uocatur beſtialitas. & eſt peſſimum. Et communiter dicitur uitium innominabile. propter quod Apoſtolus tacet de iſta ſpecie, licet forte eam incurriſſent, ſicut alias duas præcedentes.*

Tertia ſpecies peccati contra naturam

• qui

f Sicut non &c. *Hic conſequenter arguit peccata eorũ in proximũ, & primo peccata commiſſionis. Secundo, omiſſionis, ibi: Parentibus inobedien. Circa primum tangit peccata operis, dicens:* Et ſicut non proba. Deum ha. in no. *i. non curauerunt de Dei notitia.*

g Tradidit il. *i. tradi permiſit.*

h In reprobum ſen. *i. in peruerſum iudicium optima iudicando, quæ ſecundum veritatem ſunt peſſima. & hoc fit per malum habitum acquiſitum, ſicut guſtus male diſpoſitus amara iudicat dulcia & econuerſo.*

i Vt faciant ea, quæ non con. *ſ. rationi rectę, qua homo debet uti. Et quæ ſint illa primo explicat in generali, di.*

k Repletos omni ini. *propter auerſionem a Deo, quę eſt in omni pctõ.*

l Malitia. *propter conuerſionem indebitam ad creaturam. Secũdo, magis explicat in ſpeciali, dicens:*

m Fornicatione. *ſequendo concupiſcentiam carnis.*

n Auaricia. *ſequendo concupiſcentiam oculorum.*

o Nequitia. *quãtũ ad ſupbiã uitę. Nequã .n. dicitur a nequeo nequis: ſuperbus .n. qđ neqt attingere rõne ſibi debita, aſſequi nititur ex ſupbia.*

p Plenos inui. *quæ ſequitur ex ſuperbia. Eſt .n. triſtitia de bono alieno, inquantum æſtimatur proprij boni diminutiuum.*

q Homici. con. *quæ ex inuidia oriuntur, ſicut patet de Cain, qui fratrẽ ſuum per uerba iniurioſa occidit, vt dictum fuit in Gen.*

Gen. 4. a

r Dolo, mali. *talia procurantes, quando non audent facere manifeſte. Secundo tangit peccatum oris, dicens:*

C

ſ Suſurrones. *q occulte nitũtur p verba ſua bonorũ amicitiã ſeparare. vnde Ecc. Suſurro & bilinguis maledictus, turbauit .n. pacem habẽtes.*

Ecc. 28. b

t Detractores. *occulte alicuius famã denigrãtes. Differũt .n. ſuſurro & detractor fine: qa vnus intẽdit ſeparare amicitiã. alius denigrare famã.*

Differunt ſuſurro & detractor

u Deo odi. *propter hæc uitia.*

x Contumelioſos. *dicẽtes alijs opprobria.*

y Superbos. *De magnis falſo ſe iactantes.*

z Elatos. *alijs ſupprimentes.*

a Inuentores ma. *verbis malis & exemplis alios corrumpentes.*

b Parentibus. *Hic explicat peccata omiſſionis, cum dicitur:* Parentibus non ob. *Ad qđ tenẽtur parẽtibus carnalibus, eo ꝙ hẽnt ab eis eſſe & nutrimẽtũ. & parẽtibus ſpũalibus, eo ꝙ hẽnt ab eis regimẽ et documẽtũ.*

c Inſipientes. *Eo quòd non recipiunt a parentibus documentum, & ex conſequenti.*

d Incompoſitos *in actu, habitu & geſtu.*

e Abſ. fœ. *i. ſine fidelitate amicitię ad alios.*

f Sine miſe. *ad pauperes & afflictos.*

g Qui cum iu. Dei. *Hic Apoſtolus concludit intentum ex prædictis. Ex quo .n. erant ſic culpabiles, ſequitur ꝙ erãt damnabiles, niſi fuiſſent adiuti gratia Dei. Ideo dicit.* Qui cum iu. Dei. *i. Deum eſſe iuſtum.*

h Cognoui. *ratione naturali. hoc .n. omnis intellectus & natura clamant.*

i Non intellexerunt. *propter cęcitatem in eis cauſatam ex peccatis vt prædictum eſt.*

k Quoniam qui ta. agunt *horribilia.*

l Digni ſunt mor. *non ſolum temporali, ſed etiam æterna.*

m Non ſo. qui ea fa. *digni. ſunt hac pœna.*

n Sed etiam &c. *Et iſti ſunt fauentes & pſtantes auxiliũ, & illi q tenẽtur corrigere, & tacent. Et hæc correctio duplex eſt. Vna fraterna, ad quã oẽs tenẽtur, nõ tamẽ ad ſp, ſed p tpe debito & loco & alijs circunſtantijs debitis concurrẽtibus. Alia eſt correctio punitionis: ad q̃ tenẽtur oẽs ſuperiores ex officio ſuſcepto. et hæc correctio nõ ſolũ eſt pp emendationẽ peccãtis, ſed magis pp bonũ cõe, pp qđ nõ dẽt ſuperior ceſſare a tali correctione pp obſtinationẽ ſeu peiorationem peccãtis. ſicut fit in correctione fraterna, q̃ tãtũ ordinatur ad emẽdationem fratris. ſed punire dẽt obſtinatũ ẽt morte, ſi expediat p bono reipublicæ. Quoniã dictũ eſt in hoc ca. ꝙ pp peccatũ idololatriæ tradidit Deus Gẽtiles in pctã luxuriæ viliſſima & plura deteſtabilia: Propter qđ ad maiorẽ dictorũ euidẽtiã q̃ritur: Vtrũ vnũ peccatũ poſſit eſſe alterius pcti pęna. Et arguitur, ꝙ non. Primo qa pęnæ iuſtę ſunt & a Deo vt patet p Au. quamq; peccatũ aũt nõ eſt iuſtũ, nec a Deo. ergo &c. Itẽ pœnæ ſunt adductæ, vt p eas hoĩes adducãtur ad bonũ virtutis, vt patet per philoſophũ. ſed per peccatũ nõ reducitur hõ ad bonũ uirtutis, ſed magis ad oppoſitũ ergo &c. Cõtrariũ videtur in litera. In pęnã .n. idololatriæ Gentilium, inducta ſunt alia peccata enormia. Reſpondeo. de peccato poſſumus loqui dupliciter .ſ. per ſe, & per accidens. Per ſe vero conſideratur peccatum, ſecundum quòd egreditur a voluntate ſic enim habet rationem culpæ: propter quod ſi nullo modo eſt uoluntarium, non eſt peccatum. Et hoc modo unum peccatum non poteſt eſſe pęna alterius peccati: quia de ratione pœnæ eſt, quòd ſit contra uoluntatem. & ſic manifeſtum eſt, quòd per ſe loquendo peccatum non poteſt eſſe pœna peccati. Per accidens autem peccatum poteſt eſſe pœna peccati tripliciter. Primo ex parte cauſæ, quę remouet prohibens. Cauſæ .n. inclinantes ad peccatum ſunt paſſiones inordinatæ, tentatio diaboli, & alia huiuſmodi, quæ impediuntur per diuinum auxilium, quod iuſte ſubtrahitur propter peccatum, talis ſubtractio eſt huius peccati pœna, & eſt a Deo, qui iuſte retrahit auxilium ſuum ab ingrato. & ſic peccatum ſequens propter ſubtractionem diuini auxilij per accidens dicitur pœna præcedentis peccati. Et hoc modo loquitur Apoſtolus, dicens: propter quod tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum &c. qa ſubtrahẽdo ſuum auxiliũ pmittũtur peccatores uinci a paſſionibus ſuis & dæmonum tentationibus. Alio modo põt eſſe pęna ex parte ſubſtãtiæ actus peccati, qui afflictionẽ inducit & hoc ſiue ſit actus interior, vt patet in ira & inuidia, qui notabiliter affligũt ipſum iratũ & inuidũ: ſiue ſit actus exterior, ſicut aliqui grauibus laboribus & dãnis opprimuntur aliquando, ut expleant actum peccati, ſecundum illud. Laſſati ſumus in via iniquitatis. Tertio modo ex parte effectus conſequentis.*

Correctio duplex.

† Dei oſores

D

† pactorũ haud quaquam tenaces

† ſedifragi

An unum peccatum ſit alterius pęna.

Lib. 83. q. 10. 4.

- nõ intellexerunt

† 27. q. 1. [illegible] uiduas in fine.

¶ Et hic

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Qui conſentiunt*. Conſentire eſt tacere cum poſſis arguere.
E Vel errorem fouere.

NICOLAVS DE LYRA.

Sap. 5.b ¶ *Et his duobus modis vltimis vnum peccatum non ſolum eſt pœna præcedentis peccati, ſed ēt ſui. Ad primū patet, ꝙ procedit de peccato ſecundū ſe cōſiderato. Ad ſecundum dicēdū, ꝙ hæc punitio qua aliqui permittūtur a Deo in alia peccata ruere, ad bonum virtutis ordinatur, & quandoq; ad bonum peccantium. ſ. cum poſt peccatum humiliores & cautiores reſurgūt. ſemper autē ordinatur ad bonum aliorum, qui uidentes tales de peccato in peccatum ſic ruere, magis reformidant peccare.*

¶Vt nullus excuſetur.
qui conſentiunt facientibus.

In ca. j. vbi dicitur in Poſtil. Segregatus in euangelium Dei.

ADDITIO I.

Dupliciter legitur Apoſtolus fuiſſe ſegregatus. Vno modo ab vtero ſynagogæ ſeu doctrinæ Phariſæorum corpore & mente. De quo intelligitur illud Gal. (Gal. 1.c) Qui me ſegregauit ab utero matris meę .i. ſynagogæ. Alio modo ſegregatus legitur ab alijs apoſtolis, non mente, ſed corpore. vnde in Act. (Act. 13.a) Segregate mihi Barnabam & Paulum in opus, ad quod aſſumpſi eos &c.

In e. c. j. vbi dr̄ in Poſt. Ideo declaratur quale ſit illud euāgeliū.

ADDITIO II.

Euangelium fuit pluribus expreſſe promiſſum in Eſa. (Eſa. 41.g) vbi dicitur: Primus ad Sion dicet: Ecce aſſum: & Ieruſalem euangeliſtam dabo, prout fuit ibidem in additione declaratum &c.

In eo. ca. vbi dicitur in Poſtil. Ad obediendum fidei.

ADDIDIO III.

Hoc quod dicitur hic: Ad obediendum fidei: videtur cōtinuari cum præcedētibus & ſequentibus ſic intelligendo: Accepimus apoſtolatum in omnibus Gentibus ad obediendum fidei .i. ut faciamus Gentes obedire fidei.

In e. c. vbi dicitur in Poſtil. Non enim erubeſco euangelium.

ADDITIO IIII.

In hoc quod dicitur: Non. n. erubeſco euangelium, videtur ſecūdum glo. increpare illos, qui crucē Chriſti putant ignominiam: vnde de cruce confundebātur, de qua potius gloriari deberēt cum Apoſtolo: & ſequitur ratio cum ſubdit: Virtus deeſt. i. virtutem Dei annunciat, non infirmitatem: ſapientiam, non inſipientiam. Hæc in glo.

In eo. ca. vbi dicitur in Poſtil. iuſtitia enim Dei in eo reuelatur.

ADDITIO V.

Iuſtitia Dei reuelatur in euangelio ex fide in fidem. ſ. ex fide Dei promittentis, in fidem Dei promiſſa implentis. Nam ſicut antiqui iuſtificati fuerunt ex fide, qua crediderunt Deo promittenti ſalutem futuram per Chriſtum, ſic moderni iuſtificantur in fide qua credunt Deum impleuiſſe per Chriſtum promiſſionem prædictam, quod probat per Abac. (Abac. 2. a) Iuſtus autem ex fide viuit, indifferenter loquens de præterita fide ſiue de præſenti &c.

In e. c. vbi dr̄ i Poſt. Vtrū unū pc̄tm̄ eē poſſit alteri⁹ peccati pęna.

ADDITIO VI.

Hæc q̄ſtio moueť a S. Tho. & ſoluiť eodē mō ſub eiſdē uerbis. (1. 2. q. 82. art. 2. in corpo. q.)

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Ropter q. &c. Hoc cōiter de Gētibus & Iudæis. Iudæus iudicabat Gētilē, pp priorē ſtatū. Gētilis Iudæū. vterq; hō, nō ſpūs. Si Iudæus iudicat Gētilē de idololatria, & ipſi idololatræ. Si Gentilis Iudæum de legis præuaricatione, & ipſe præuaricator naturalis legis.
b *Inexcuſabi.* quia tu ipſe teſtis es damnationis tuæ, dum alium iudicas, quare hoc? quia eadem agis.
c *Qui iu.* In quo oſtēdit ſe eſſe, qđ nō eſt. i. iuſtū. *Qui iu.* Propter Iudæos hoc & ſi nōdū eos noīatim exprimit, q in lege gl'iant, & agūt, q̄ dānāt. & qa nōdū noīatim eos exprimit, iō dicit: Ira in oēm aīam hominis operātis malū Iudæi & Græci. Et gloria omni operanti bonum, Iudæo & Græco. (F) († Nam hoc ipſo quod) († qui)
d *Eadē e. ag.* Inanē excuſationē Gētiū & Iudæorū ſua autoritate deſtruxit Apl̄s. poſſet. n. excuſationē peccati ſui dicere Iudæus. Et ſi eadem me Iudęū defendit genus & lex, me Gentilem ignorantiam, contra Apoſtolus.
e *Qui ta. ag.* Haimo. Qui talia faciūt, q̄ in alijs reph̄ēdūt. Qui in iudicio attēdūt pſonas potētū, diuitū, ppīquorū.
f *Exiſti. autem hoc o. hoc.* Cōiter legitur hoc capitulum contra Iudæos & Gētiles, poteſt tn̄ ſpecialiter legi cōtra ſuperſtitioſum quemlibet ecl̄iæ p̄latū:
g *Quia tu ef.* Peccas dū tibi impunitatem promittis. grauius: quia contēnis bonū Dei, & ignoras te cōtēnere, & an hoc facis? Increpatio. quaſi, mirū.
h *An di. b.* Amb. Copioſa eſt bonitas q̄ multa & multis peccātibus multa bona miniſtra blādiens ut ad pn̄iam attrahat. Copioſa patiētia, q̄ tot & tāta peccātes ſuſtinet, nec cito ponit: & hoc eſt lōganimitatis, qa nō ad horā eſt, ſed longa, p multa expectās tp̄a. Hæc cōtēnit, q nō ſic utiť ad pn̄iā, ut Deus ītēdit, ſed ad impunitaē uertit. (Bonitas patientia copioſa) († tolerantię & lenitatis) († patientiā) († inuitat)
i *Patiētiæ & lō.* Aug. Patiētia eſt, qua per ſuperbiam & procaci mente peccantes non ſtatim punit. longaniminitas eſt qua per infirmitatem, & non deliberati animi malitia peccantes diu portat expectans ad pœnitentiam. (Libr. de patientia cap. 1. to. 4.)
k *Ignoras.* Tres peccatorū gradus in his tribus verſibus annotātur. Primus dum impunitatem promittis, ibi: Exiſtimas. Secundus, & grauior, quia contemnis donum Dei, ibi: An diuitias. Tertius & grauiſſimus, quia ignoras te contemnere, ibi: Ignoras &c. (Peccatorū tres gradus)
l *Secundum autem duritiam.* Sunt enim quidam, quibus mala, quæ agunt, diſplicent, & ducti pœnitentia cordis:
quatenus

CAP. II.

a ¶Quia omnis faciens & conſentiens dignus eſt morte.

Ropter quod inexcuſabilis es o hō, omnis qui iudicas. † In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas. Eadem enim agis † quæ iudicas. Sci-mus enim, quoniam iudicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos, qui talia agunt. Exiſtimas autem hoc o homo, omnis qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius, & † patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad † pœnitentiam te † adducit. † Secūdum autē duritiam

(a ¶Tam Iudæus quam Gentilis. — a ¶Quia uos ita opinamini: nos autem ſcimus. vel vere inexcuſabilis es. ¶Alias autem. — a ¶Æquitatem rei non perſonas. b ¶Contra. c ¶Siue Iudæos ſiue Gentiles. — a ¶Increpatio cum ironia. ¶Nos ita ſcimus, ſed tu exiſtimas. ¶Opinatis. — ¶Carnalis. a ¶Aug. quia hæc poteſtas data eſt tibi, & non eſt in mundo, qui te iudicet. hoc quantum ad prælatos. b ¶Quæ ſupra. — a ¶Hoc. ſ. ¶Quocunq; modo. — a ¶Cur ergo modo non punit, quia bonus expectat quod ignoras, an di. b ¶Copioſam bonitatem. — a ¶Patientiam & longanimitatem. b ¶Aug. quia modo tempus miſericordiæ. — a ¶Seuere loquitur, quia mens non reuocatur niſi timore. ¶Ecce Deum neſcis miſericordem. — ¶Alias: patientiam — a ¶Quantum in ſe. b ¶Sed quia tu durus, & in malo tuo pertinax, de quo nec corde pœnites.)

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Ropter quod. *poſtquam Apoſtolus arguit vitia Gentilium, hic cōſequēter arguit vitia Iudæorū. Et diuiditur in tres. quia primo oſtēdit eos in culpa et pęna Gētilibus ſimiles. Scđo, quo ad aliq peiores, ibi: Si aūt tu Iudę⁹. Tertio, quo ad aliqd meliores, ī principio ſe. c. Prima adhuc ī duas: qa p̄rīo circa ppoſitū oſtēdit veritatē. Scđo remouet quorūdā errorē, ibi: Exiſtimas. Primū oſtēdit duplici rōne. Prima eſt, qa apud Gētiles idololatria reputabatur meritoria, & fornicatio licita, pp qđ talia publice agebāt. Iudæi uero p legē a Deo ſpāliter ſibi datam cognoſcebāt ambo eſſe phibita, pp qđ ī manifeſto a talib. abſtinebāt, ne ſđm legē punirētur: ī occulto tamē hæc operabātur: pp qđ in pc̄tō erāt Gētilib. ſimiles. Et iō ī fine p̄ce. ca. vbi dixit Apoſtolus: Quoniā q talia agūt, digni ſūt morte, cōcludit:* Pro. q. in. es o. h. *i. tu Iudæ⁹ Gētiliter viuēs, q iudicas temerarie Gētiles. Et cā ſubdiť:* In q. e. i. etc. *Et patet lr̄a.* (Diuiſio) (H)
b Sc. *Hic ponitur ſcđa rō. Licet. n. īter pc̄tā manifeſta & occulta ſit diſtinctio q̄tū ad humanū iudiciū, p qđ tātū puniūtur manifeſta: tamē q̄tū ad diuinū iudiciū nō eſt in hoc diſtinctio. qa punit ſecreta ſicut et manifeſta, eo ꝙ ei nihil ē occultū: nā hō videt ea, quę patēt: De⁹ āt ītuetur cor. Et iō Iudæi, q ſimilia pc̄tā faciebāt ī occulto, erāt ſimiliter puniēdi, ſicut et Gētiles faciētes talia ī manifeſto & ſic hētur ppoſitū. ſ. ꝙ Iudæi ſimiles Gētilib. erāt. Hui⁹ rōnis ponit virtutē dicēs:* Scimus &c. ue. *i. ſecundum æquitatem iuſtitię.* (1. Re. 16. b)
c In eos qui ta. a. *publice vel occulte.*
d Exi. a. *Hic remouet circa dicta duplicē errorē. Scđm remouet, ibi: Nō. n. eſt ac. quorū prim⁹ eſt: qa aliq impunitatē attribuebāt ſibi ex dilatione punitiōis diuinæ, quaſi eēt oblita pc̄tā ſua. hoc remouet tanq̄ erroneū: qa hoc puenit ex Dei patiētia, q̄ cōcedit pc̄tōrib. tp̄s pn̄ię, ut ſi nō pęniteāt, appareat eorū cōdēnatio magis iuſta, & ſimiliter pſeuerātiū p̄miatio ī bono. Hāc ſn̄īam deducit Apoſtolus diffuſe di.* Exiſtim. aūt. *hoc erroneū.*
e O homo &c. *i. o tu Iudæe, qui indicas Gentiles temerariè, ut dictum eſt.* († Sed iuxta)
f Quia &c. i. d. *i. ei⁹ punitionē pp pęnę dilationē. q. d. nō ſic erit, ſed magis cōtrariū, qa tu abuteris tp̄e miſę tibi dato ad pœnitēdū. Iō ſubditur:*
g An di. *id eſt abundantiam.*
h Boni. eius *qui a malis non ſubtrahit bona naturæ.*
i Et patientiæ. *qua differt illationem pœnæ.*
k Et longa. *qua diu expectat conuerſionem hominum a malo culpæ.*
l Contemnis? *q. d. ſic impunitatem tibi arrogando.*
m Ignoras quoniam be. Dei. *te tolerans.*
n Ad p. t. a. *q̄tū ē ī ſe: qa īſtīct⁹ ſuos ad bonū a malis nūq̄ auſert peni⁹ q̄diu ſūt ī via: ſed ipi repellūt eos, et ſic remanēt ī fęcib. ſuis. iō ſubditur:*
o Scđm a. d. &c. *qa nō cedit diuino īſtīctui. durū. n. ī corporalib. dr̄, qđ*
¶ non cedit

quatenus eis daē ex eis exire laborāt: de quibus hic non loquitur. Sunt alij qbus placēt mala, & de mīa Dei nimis p̄ſumentes in eis ptinaciter pdurant, in quo illius oſ̄dunt patientiā, & ſuam cumulāt ſarcinā deterius peccando. Sunt & alij quibus diſplicent qdē mala, ſed qm̄ grauia eſſe intelligunt, putāt ſibi iā nō poſſe ignoſci, ſicut ille q dixit: (Gen. 4.b) Maior eſt iniquitas mea &c. Illi ergo nimia ſpe Deū nō iuſtū autumāt: iſti vero deſperatione Deū non bonū eſtimāt. Ex vtroq; ergo periclitabunē & ſperando contrarijs rebus & cōtrarijs affectionibus laborantes peribūt. (A)
a *Theſaurizas.* Accumulas tibi vindictā, deterius peccādo. Hęc impęnitentia eſt blaſphemia in ſpiritumſanctū. Iſta duo occidūt aīas deſperatio & puerſa ſpes. His duobus fit blaſphemia in ſpiritumſanctum. (Matt. 12.c) vnde in euangelio: Qui peccauerit, vel verbū blaſphemiæ dixerit in ſpiritumſanctū, non remittetur ei hic vel in futuro. de quo Iohannes in epiſtola cano. (1. Ioan. 5.d) Eſt pc̄tm̄ ad mortē, nō pro eo dico vt qs oret. Peccatum in ſpm̄ſc̄tm̄ fit duobus modis. ſ. per obſtinationem, vel deſperationē. Obſtinatio eſt induratę in malitia mētis pertinacia: p quam fit homo impœnitens. Et hęc impœnitētia eſt blaſphemia ī ſpm̄ſc̄tm̄. Deſperatio eſt qua qs penitus diffidit de Dei bonitate. Et vtrunq; dr̄ peccatum in ſpiritum ſanctum. Amb. Vere in ſpm̄ſc̄tm̄ delinquūt qui ſuam malitiam Dei bonitatē excedere putāt. Haymo. Non tibi uideaē Deus ſic miſericors, vt nō videatur iuſtus, nec ita iuſtus miſereri nō uelit. Au. Illud pc̄tm̄ aliq irremiſſibile dn̄t ideo, quia taliter peccātes pęnitere non pn̄t habentes corda indurata uelut lapides. de quo Iob: (Iob. 41.c) Induratū eſt cor eius uelut lapis. Alij dn̄t irremiſſibile, qa taliter peccātes nunq̄ pęnitent tn̄ poſſint. & ideo nunq̄ eis remittitur. (Matt. 12.c) Vn̄ ſupra Matthæum dr̄: Tāta eſt labes illius peccati, ut deprecandi utilitatem humilitate ſubire non poſſit. ēt ſi peccatum mala conſcientia cognoſcere & enunciare cogatur. (Marc. 3.d) Super Marcum dr̄, ꝙ talis peccans digne pœnitere non poſſit. Sed hr̄ intelligendum uī, non poſſe niſi uix & difficulter & raro. unde Au. (Vb. ſup.) Quaſi inuit⁹ in reos uindicat dn̄s, qui in uitā nō in mortem a principio conſtituit homines: Idem: Iſta in pęnitentia uel cor impœnitens quādiu quiſq; in hac carne uiuit, non poteſt iudicari. De nullo enim deſperandum eſt, quandiu patientia Dei ad pn̄iam adducit. († qui perſeuerātes in benefaciēdo) (Peccatū in ſpiritum ſanctum fit duobus modis) († contentioſi) (De modo coercendi hæreticos ad Beneſaciū comite epiſ. 50. to. 2.) (F)
b *Qui reddet uni.* qui mō illis quos liberat non reddit, cuius ēt erga iniquos modo larga eſt bonitas. In futuro autem reddet mala pro malis, qm̄ iuſtus: Bona pro malis, quoniam bonus & iuſtus Tm̄ mala p bonis non reddet, qm̄ iniuſtus non eſt. Ad iuſticiā ptinet, ut nunq̄ ſupplicio careant, quorum mēs in hac uita nunq̄ uoluit carere peccato: & ut nullus iniquo deē terminus ultionis, q q̄diu ualuit hr̄e, noluit terminū criminis, quare non obſtat pro temporali pc̄tō ęternaliter puniri hominē. Amb. Nullum malum impunitum &c. Hinc eſt, ꝙ aliqui malā uoluntatē in reprobis tm̄ pœnā eſſe uolūt, & nō culpā: quia nihil meretur. Alij tn̄ culpam & pœnam, etſi nihil mereatur, ſicut bona uolūtas in bonis. nec manet impunita, quia ipſa in ſe pœna. Vel hoc dn̄t intelligi ſolū de ſtatu pn̄tis uitæ. (Nota Dei bonitatem)
c *Indignatio.* Ne uideatur iraſci, & non uindicare: unde tribulatio, anguſtia.
d *Tribul. & ang.* Interim in anima ſola ante iudicium, poſt iudicium autem, ira & indignatio.
e *In omnem.* Quod ſupra indefinite ibi: *His autem qui.* hic uniuerſaliter, ut includat Iudæum & Gentilem.
f *Animam.* dicit quia de incredulo agit anima, pro cuius perfidia artabitur ſpirituali pœna.
g *Iu. pri.* (Act. 10.a) Amb. Iudæū ſp añponit: qa credēs pp Abrahā honorificētior eſt, diffidēs pei⁹ tractādus, qa pmiſſā p̄rib. refutauit.
h *Nō eſt e. &c.* Coæquo Iudæum & Gētilē in pęna & gl'ia: qa Deus iudicat nō ſm̄ pſonas ſm̄ merita: qa utroſq; ſm̄ modū pc̄tī dānat. Am. Pręrogatiuū generis nō ſeqē, ut ſuſcipiat cām
patrum

patrū diffidētē, uel abijciat a ſe pp in dignitatē parētū credentem, ſed unūquēq; pprio merito aut remunerat aut cōdēnat. (G)
i *Sine le.* Aug. Aiebat. n. Apl̄s hic de illa lege quam dedit Moyſes pplo Iſrael. Ideo ergo Gentiles ſine lege dixit, quia talē legem ſcriptam non accepant, quā ſe accepiſſe gl'iabanē Iudęi. (De fide & operibus li. 1. cap. 23. to. 4.)
k *In le.* Aug Qui nouerūt diuina mādata, auferet ab eis excuſatio, quā alij hn̄t de ignorātia. Sed nec ipſi ſine pœna erūt. Et licet grauius ſit peccare hominē ſciētē q̄ neſciētem, nō iō tn̄ ad ignorātię tenebras fugiendum, Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. (Vbi ſup.) († colligis)
l *Indicab.* Nō ut quaſi p ignē ſalui fiāt qdā dn̄t, ſed prorſus peribunt. Dicit. n. Chriſtus: ꝙ tolerabilius erit Sodomæ in iudicio q̄ Iudæis in Chriſto nō credentibus. Et item ꝙ excuſationē nō habebunt de pc̄tō infidelitatis: qa uenit & locutus eſt eis: de quo hn̄t excuſationē illi, qb. nec p ſe nec p ſuos locut⁹ eſt. q tn̄ nō effugiēt dānationē: qa q ſine le. pe. ſi. l. p. Leuiora tn̄ paſſuri, qa cui plus cōmittiē, plus ab eo exigiē: qa ſeruus ſciēs uo. dn̄i ſui & nō fa. &c. (Mat. 10.b) († ita) (Ioan. 15.d)
m *Non e. au.* Amb. Nonne lex ſola ſaluat? non, quia non facit iuſtos. & (Luc. 12.f) († obtemperant)
hoc eſt:

a tuam & cor impœnitens † theſaurizas tibi irām in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera † eius. His quidem † ſecundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus, uitam æternam. His autem qui ſunt † ex contentione, ēt qui non † acquieſcunt ueritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio, & anguſtia in omnem animam † operantis malū, Iudæi primum & Gręci: Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudęo primum & Gręco. † Nō eſt enim perſonarum acceptio apud Deū. Quicunq; enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Et quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iuſti ſunt

(a ¶Exercendam. b ¶Quando omnia aperta, & quando reuelabitur quod a nobis modo neſcitur. — ¶Iuſti. — a ¶Bene uſi patientia Dei bene operantur. — a ¶Sunt. b ¶Quia fulgebunt iuſti, ut ſol in regno pa. ſui. c ¶Quod ad dexteram Dei facti. — a ¶Quia quod habebunt permanebit. b ¶Qui hac intentione bona operati ſunt, non ut uideantur, ut hypocritæ. — a ¶Vt nos. — a ¶Vel qui contendunt Deo nolentes pęnitere. b ¶Sunt. — a ¶Cum eis dicitur. b ¶Diffidentes de iudicio futuro. c ¶Impunitati. — a ¶Pœna. ¶Poſt iudicium. b ¶Erit in die iudicij. ¶Quod ſibi indignabuntur. c ¶Ante iudicium. ¶Quod prius ira. — a ¶Quod indignatio. b ¶Tam Iudæi quam Gentilis. — a ¶Maxime quia & ſcriptam legem habuit. b ¶Gentilis. — a ¶Quod ſupra incorruptio. — a ¶Tempore, uel quod melius inſtructus melius operatur. — ¶Gentili. — ¶Quia. — a ¶Scripta i. Gentiles. b ¶Non pro legis præuaricatione. ¶Damnabuntur. — a ¶i. Iudæi. ¶Legem ſcriptam habentes. — a ¶Etiam pro legis præuaricatione, in quo aggrauat eos. ¶Id eſt non pro auditu legis.)

NIC. DE LYRA.

¶ *nō cedit tāgēti* Et *ad ſimilitudinē huius dicit cor durū, qđ nō obedit inſtigāti ad bonū.*
a Theſau. ti. i. ā *i. accumulas tibi pœnam.*
b In die iræ. *i. vltionis æternæ.*
c Et reue. iuſti. iu. Dei. *tunc enim reuelabuntur ſecreta cordis veſtri.* († hominis)
d Qui re. &c. ſecundum opera eius *ſ. bonis præmia. Ideo ſequitur.*
e His quidem &c *i. illis qui patientia Dei vſi ſunt ad bene operandum.*
f Glo. & ho. *Recipiēt. n. p̄miū p uirtute in quo cōſiſtit rō honoris. qa ſđm Phil. Honor ē p̄miū virtutis. Recipiēt. n. hūc honorē corā multis. ſ. corā multitudine angelorū, in quo ratio gloriæ conſiſtit, quæ eſt manifeſtatio honoris. vnde gloria dicitur a claritate, quaſi quædam claria c. mutata in. g.* († De pęn. diſ. 4. ca. ſi ex bono.) (4. Eth. c. 8.) (H)
g Et in cor. *quia electi reſurgent in uitam immortalē & beatā. Et qa malis per oppoſitum redduntur tormenta, ideo ſubditur.* (Eph. 6.b) (Col. 3.d)
h His āt q ſūt excō. *pc̄tōrib. obduratis, quorū aīa ſp cōtēdit, qa ſyndereſis ſeu dictamē rōnis malo remurmurat, & ſēſualitas ad ipſum inclinat. Et ſic eſt cōtētio inter ptes aīę.* (3. Eth. c. 8.)
i Qui non ac. ue. *ſ. diuinæ pulſanti ad oſtiū cordis per ſe ad bonum inſtigando & per ſuos prædicatores mouendo.*
k Cre. āt ini. *i. diabolo iniqtatem ſuggerēti per ſe et per miniſtros ſuos.*
l Ira & indignatio. *Summi iudicis.*
m Tribu. *in platione ſn̄iæ, vnde Mat. Ite maledicti in ignē æternū &c.* (Matt. 25.d)
n In omnem anima ope. ma. *i. omnem hominem malum. Nominatur enim hoc totum compoſitum a parte digniori, ſicut in Exo. Omnes animæ quæ egreſſę ſunt de femore Iacob. i. omnes homines.* (Exo. 1.a)
o Iudæi primum & Græci. *Iſti enim præ alijs Gentibus habebant auxilia diuina contra peccata. Iudæi enim per legem, Græci per ſapientiam acquiſitam: quia tunc philoſophia vigebat in Græcia, propter quod peccata iſtorum magis erant grauia, & per conſequens magis punienda.*
p Gloria autem & honor &c. *Ex dictis patet hæc litera.*
q Non eſt enim per. acce. *Hic remouetur error ſecundus. Et primo ponitur hæc remotio. Secundo: euiuſdam dicti declaratio, ibi: Cum enim Gen. Error autem iſte erat aliquorum Iudæorum impunitatem ſibi arrogantium, eo quòd legem a Deo receperant præ cęteris Gentibus, ſecundum quod dicitur in Pſal. Non fecit taliter omni nationi &c. Hoc igitur remouet, dicens:* Non eſt enim perſo. acce. &c. *Dimittendo præ cæteris impunita Iudæorum peccata.* (Diuiſio) (Pſal. 147.b)
r Quicunque enim ſi. le. pecca. *i. legem ſcriptam non habentes, quales fuerunt Gentiles.*
ſ Sine lege. *ſ. ſcripta.*
t Peribunt. *Quia habuerunt legem naturalem bonum & malum oſtendentem, vt poſtea declarabitur:*
u Et quicunque in le. &c. *Id eſt legem Moſaicam habentes, cuiuſmodi fuerunt Iudæi.*
x Per le. iu. *i. puniētur inquantū tranſgreſſi ſunt eam. Et ſubditur ratio.*
y Non enim au. le. &c. *q. d. receptio legis, niſi ſequatur impletio operis, non iuſtificat. Et ideo de illa acceptione non debet ſibi aliquis impunitatem arrogare.*

¶ Sed fa-

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E hoc eſt: non enim pro auditu, ſed factores quicunque, quod quidem eſt per gratiam.

a Sed factores. i. credunt in Chriſtum, quem lex promiſit, quicunque ſint, quod non eſt niſi per gratiam.

b Factores legis iuſtif. i. iuſti deputabuntur: u el iuſti fiẽt a Deo ut ſint factores. Non q añ erant factores poſt iuſtificabuntur, ut ſi diceret: hoĩes creabunẽ, quia ipſa creatione fit ut ſint hoĩes. ſic ipſi nõ qui añ erãt factores iuſtificabunẽ, quia etiã Gentes. Et hoc eſt

c Cum enim Gen. Cum. n. dixerat Gentilẽ dãnari ſi male operaretur, ſaluari ſi bene, ſed cum legem nõ habeat, quaſi neſciat quid ſit bonum quid ue malũ, uideretur ſibi neutrum debere imputari. Cõtra Apoſtolus, Et ſi non habeat ſcriptã legem, hẽt naturalẽ, quia intelligit & ſibi conſcius eſt quid ſit bonũ, & quid ſit malũ. Et ideo credendus eſt bñ uel male operari, & merito ſaluari uel dãnari. Bñ operari dico & ſaluari, qđ nõ eſt niſi per gratiam & fidem, quæ renouat naturalem imaginẽ Dei in homine ex uitio & uetuſtate ſopitam, ſine qua renouatione male operatur, & damnanẽ accuſante eũ conſcientia. uitium quippe contra naturã eſt, quod utiq; ſanat gratia. Non enĩ uſq; adeo in humana anima imago terrenorum affectuũ labe detrita eſt, ut nulla in ea lineamenta remãſerint. Nõ omnino deletũ eſt, quod ibi per imaginem Dei cum crearetur, impreſſum eſt. Proinde uitio ſanato, per gratiã, naturaliter fiunt ea q̃ legis ſunt. Non ꝙ per naturę nomen negata ſit gratia, ſed potius gratiam reparata natura: qua gratia interiori homine renouato lex iuſticiæ reſcribitur, quam deleuerat culpa.

d Opus legis. Eſt fides, quam ultro habẽt in cordibus. i. intimo affectu, ubi fides per dilectionem operatur.

F *e Si autem tu Iu.* Hic Iudæos aggreditur, grauius accuſans eos de peccatis, eo quòd plura haberent auxilia

f Ducem eſſe cæ. Cæcos & in tenebris exiſtentes dicit Gẽtiles. qui et ratione priuati cæci ſunt: etſi quid ſciunt, tamen in tenebris ſunt.

g Habentem formam. Vt alijs exemplum ſcientiæ legis ſis & ueritatis. Quidam enim ſcientiam & intellectum alicuius libri habent: et ita ſentiunt ſicut autor ipſe ſenſit, non tamen habẽt inde ueritatẽ ☞ quia neſci-

Margin: † 19. q. 2. c. duæ ſunt. — † inter ſe inuicẽ cogitationibus accuſantib. aut etiam excuſantibus — Gal. 5. b — † eximie inſtitutus i lege.

a ¶Etſi apud homines b ¶i. gratia iuſtificat eos, vt adimpleant legem, quia non faciunt vt iuſtificentur, ſed iuſtificantur vt faciant. c ¶Iuſti habebuntur

a apud Deũm, ſed factores iuſtifi-

a ¶Factores iuſtificabuntur, quia etiam Gentes. & hoc eſt: Cum enim.

b cabũtur. † Cũ enĩm gẽtes, quæ

¶Scriptam. a ¶Orig. Naturali ratione illuminati diſcernunt facienda & uitanda, quod faceret lex.

c legem non habent, naturaliter

a ¶Scilicet quæ lex mandat. ſ. credere in Deum & in Chriſtum. b ¶Quamuis ¶Scriptam Moyſi:

d eã quę legis ſunt faciunt, † eiuſ-

e modi legem non habentes, ipſi

a ¶Valent ſibi legem. b ¶Iudicijs operum dum hæc laudant, illa damnant

f ſibĩ ſunt lex, qui oſtendũt opus

a ¶Firmiter fixum rationi [illegible].

legis ſcriptum in cordibus ſuis,

a ¶Vnde ipſi ſibi teſtes erant boni vel mali: inde ſcientes ſe merito damnari vel ſaluari. b ¶Etſi alijs uideatur.

g teſtimoniũm reddente illis con-

a ¶Non ſolummodo conſcientia operum, ſed etiã cogitationum, malorum & bonarum. uel genitiui pro ablatiuis more Græcorum.

h ſciẽtia ipſorum, & † inter ſe cogi-

a ¶Hoc de non credentibus. ¶Alias bus.

tationũm inuicem accuſantiũ,

a ¶Hoc de credentibus. ¶Alias bus. b ¶Iudicij.

aut etiam defendẽntium in diẽ,

a ¶Reddente teſtimonium. b ¶Id eſt aperta erunt. c ¶Quæ modo ſunt occulta.

cũm iudicãbit Deus occultã ho-

a ¶Quod totum eſt certum, ſecundum euang. &c.

i minum ſecundum euãngelium

a ¶i. Pauli quod. ſ. Paulus annunciat. b ¶Quia pater neminem iudicat, ſed omne iudicium dedit filio.

k meuṁ per Ieſum Chriſtum. † Si

a ¶Gentilis habet tantum naturalem legem, tu Iudæus plura. b ¶A Iuda patriarcha ex cognatione tibi hoc nomen uenit.

l autẽ tu Iũdęus cognominaris,

a ¶Non uagaris erroribus, vt qui ſine lege. b ¶De cognitione Dei.

m & requieſcis in lege, & glõriaris

n a ¶De redẽptione, quam tibi per prophetas nunciauit.

o in Deo, & noſti volũtatem eius,

a ¶De vtilibus vtiliora ſcis eligere.

p & probãs † vtiliora inſtructus

q r ſ per legẽ, confidis teipſum ducẽ

a ¶Quaſi non intelligentium. b ¶Quod etiam illuminare poſſis.

t eſſe cæcõrum, lumẽ eorum, qui

u in tenebris ſunt, eruditorem in-

a ¶Nondum prouectorum Iudęorum. a ¶Iudęorum qui de lege diſſerere neſciunt.

x ſipientium, magiſtrum infãn-

a ¶Id eſt perfectionem ſcientiæ.

y tium habẽtem formãm † ſcien-

a ¶Cum hæc omnia habeas.

z a tiæ & ueritatis in lege. Qui er-

¶Cur.

go alium doces, teipſum non

b doces. Qui prædicas non fu-

¶Sicut lex dicit. a ¶Sentum de Chriſto in lege.

c randum, furãris. Qui dicis non

a ¶Veritatem Chriſti de lege tollis, & mendacium ponis.

d † mœchandum, męchãris. Qui

a ¶Chriſtum negando. ¶Cultum Dei dando idolis quod ſępe fecerant Iudæi.

e abominaris idola, ſacrilẽgiũ fa-

f cis. Qui in lege gloriaris, per prę-

a ¶Dum ſenſum legis qui eſt de incarnatione & diuinitate prætermis. b ¶Id eſt cauſa ex quare Deum inhonorant. Et uere

uãricationem legis Dẽum inho-

Margin: Tobiæ 4. c — † ea — Diuiſio — Deut. 4. b — Hebræi — Gen. 11. a — Gen. 32. f Iſraelitæ Iudæi. — H — † Ecco — † cognitionis ae. — † adulterãdum, adulteraris. Lex ſcripta a lege naturali.

G *f Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Quod declarat per effectum, dicens.*

g Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum. *Quæ ex naturali dictamine rationis recalcitrat malo, & conſentit bono.*

h Et inter ſe cogitationum &c. aut etiam defendentium. *Dicuntur autẽ cogitationes accuſantes malę, & defendentes bonæ, quæ examinantur & declarantur coram naturali iudicatorio hominis, ſicut coram iudice per prima principia operabilium naturaliter inſerta. ſicut eſt illud: Hoc facias alij quod tibi vis fieri, & non facias alteri, quod tibi non vis fieri. Et licet hoc iudicium fiat in præſenti, tamen multo clarius fiet in die iudicij. Ideo ſequitur:* In die cum iudicabit &c.

i Secundum euangelium meum. *Licet enim euangelium ſit ſolius Chriſti tanquam autoris, tamen dicitur euangelium Apoſtoli tanquam eius prædicatoris.*

k Per Ieſum Chriſtum. *Finale enim iudicium exercebitur per eum.*

l Si autem tu &c. *Prius Apoſtolus oſtendit Iudæos & Gentiles in culpa & pœna fuiſſe ſimiles: hic oſtendit Iudæos in aliquo peiores. Et hoc eſt ex duobus. Secundũ ponitur ibi: Circuncíſio. Primum autem eſt beneficium legis acceptæ: per quam Iudæi præ cæteris Gentibus a Deo fuerunt ſublimati, ſcđm qđ dicitur in Deut. Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta, vt habeat ceremonias iuſtaque iudicia & vniuerſam legem? & quanto ſtatus altior, tanto caſus grauior erat. Et ideo peccatum Iudæorum grauius erat peccato Gentilium in eodem genere peccati. Dicit igitur.* Si autem tu Iudæus cognominaris. *Et dicit,* cognominaris: *quia primo nominati ſunt Hebręi ab Heber, in cuius familia manſit lingua Hebraica, quæ prius erat omnibus communis, Erat autem terra labij vnius &c. Poſtea nominati ſunt Iſraelitę a Iacob, qui nominatus eſt Iſrael. Et vltra Iudæi a tribu Iuda nobiliori.*

m Et requi. in le. *non vagando per uarios errores, ſicut Gentiles.*

n Et gloriaris in Deo. *id eſt in notitia vnius Dei.*

o Et noſti uoluntatem eius. *i. præcepta in lege expreſſa.*

p Et probas vti. *i. ſcis eligere meliora.*

q Inſtructus per legem. *Quæ oſtendit omnia iſta: & non ſolum ad regimen proprium, ſed etiam aliorum. Ideo ſubditur.*

r Confidis teipſum. *præſumendo de tali inſtructione.*

ſ Ducem eſſe cæcorum. *quo ad fidem.*

t Lumen eorum, qui in tenebris ſunt. *quantum ad mores.*

u Eruditorem inſipientium. *quantum ad maiores.*

x Magiſtrum infantium. *quantum ad minores.*

y Habentem formam ſcientiæ. *In ſpeculatiuis.*

z Et ueritatis in lege. *In practicis. propter quod concludit peccati grauitatem, dicens.*

a Qui ergo alium doces, teipſum non doces. *Et ſic peccas in teipſum.*

b Qui prædicas non furandum, furaris. *Et ſic peccas in proximum per concupiſcentiam oculorum.*

c Qui dicis non mœchandum, mœcharis. *Et ſic peccas in proximum per concupiſcentiam carnis.*

d Qui abominaris idola. *Iudæi enim poſt reditum captiuitatis Babylonicæ non dicuntur idololatraſſe, niſi aliqui pauci Machabæorum tempore & timore magis mortis quàm amore idololatriæ, ſaltem pro maiori parte. tamen fuerunt hoĩes ualde cupidi, ut teſtantur ẽt Iudęi, et maxime circa tẽpora Chriſti, ꝑ ꝑ qđ aliqua deputata ad cultũ diuinũ, ſacerdotes & miniſtri templi ſuis vſibus applicabant. Ideo ſubditur:*

e Sacrilegium facis. *Quod eſt furtũ ſacræ rei*

f Qui in lege gloriaris. *A Deo tibi data.*

g Per præuaricationem legis Deum inho. *quantum eſt*

¶ *in te. & ad*

NIC. DE LYRA.

¶ a Sed facto. iuſti. *quicunq; ſint illi, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles.*

b Cum enim Gen. *Hic declarat quoddam dictum. ſ. Gẽtiles habuerunt legem naturalẽ. ideo facientes contra dictamẽ illius legis merebãtur puniri, & uiuentes ſecundum ipſam præmiari. propter quod obſeruatio legis naturalis cũ fide & cultu vnius Dei, ad quod etiam inducit ratio naturalis, aliquo modo ſufficit ad ſalutem Gentium vſque ad publicationẽ euangelij: quia non tenebantur ad legẽ Moyſi. Dicit igitur:* Cum enim Gentes, quæ legem non habent. *ſcilicet Moſaicam.*

c Naturaliter ea quæ legis ſunt, faciũt. *i. ex naturali dictamine rationis.*

d Eiuſmodi legem non habentes. *ſcilicet Moſaicam.*

e Ipſi ſibi ſunt lex. *i. rõ naturalis, quæ eſt principalior pars hominis: propter qđ dicitur totus homo, vt dictum ſupra. Ipſa quidem eſt eis lex, quia lex ſcripta diuina vel humana eſt a lege naturali deriuata quantũ ad agibilia. quia prima principia agibiliũ ſunt impreſſa intellectui practico, ex quibus deriuantur leges quaſi quædam cõcluſiones, ſicut intellectui ſpeculatiuo impreſſa ſunt prima principia ſpeculabilium, ex quibus deriuantur ſcientiæ tanquam quædam veritates concluſæ.*

Qui oſten-

☞ quia neſciunt, qũo ſit verum, nec ẽt eſſe verum: ſed Iudæus

A iactat ſe habere ſenſum legis, & ſcire verum eſſe ſenſum illum legis, ita vt alijs habere volentibus ſit exemplar.

a No. e. Inter gẽtes blaſphemaẽ nomẽ Dei ꝑ Iudæos qa credẽtibus Iudæi ſuadere nitebanẽ Chriſtũ nõ eſſe Deũ dicendũ. Vel qa olim Gẽtes nõ aduertebãt Iudęos ſibi traditos pro noxis ſuis, ſed idolis ſuis dabãt gloriam de victoria, quaſi Iudęorum Deũ viciſſent in Iudæis.

b Cir. q. Oſtendit ſupra legem nõ iuuare eos, modo circũciſionem.

c Prodeſt. quia obediẽdo Deo ſignũ facit veritatis, dum ppl̃s rudis ſub timore Dei cuſtodit. *Prodeſt.* Hic dicit: & ſeqñtibꝰ: Si circũcidamini. Chriſtus nihil uobis ꝓderit. Scđm ſtatũ diuerſorũ tẽporũ hoc vult intelligi. Nã ſm ſtatũ ve. teſt. olim ꝓfuit circũciſio, ſed nõ ꝓfuit ad ſalutẽ ſine ſpũalis legis obſeruantia. Mõ ãt. ſ. tpe gratiæ poſtq̃ exhibita eſt veritas nihil prodeſt.

d Si le. Amb Vt deponas, omnia turpia, vt cor circuncidas & credas Chriſto.

e Nõne. Cõparatione ſui te damnabilẽ oñdit, q nõ ꝑ naturã, neq; ꝑ circunciſionẽ, ſed ꝑ legẽ nouiſti, qđ ille ꝑ naturam. i. Chriſtum.

f Iudi, &c. Vr̃ ergo in pñti loco dicere Gẽtes, q̃ in ꝑputio carnis ad fidẽ Chriſti venerũt, quas legem ſpũalẽ ſeruãtes comparat & ꝑfert Iudæis, q ꝑ lr̃am & circunciſionẽ carnis præuaricatores ſunt legis, quos & iudicandos ab illis dicit.

g Non enim. Vñ Iudæus põt fieri Gẽtilis, et Gẽtilis Iudęus. *Nõ enim.*

h Iudæus. Interpretatur confitens:

B qui enim vere credit, & recte confitetur, vere eſt Iudæus.

i Circũ. cor. Orige. Eſt q̃ purificat aĩã & vitiorũ maculas abſcindit.

k Cuius laus. Amb. Laudat Deus credẽtem, nõ carne circũciſum. Iudęorũ laus ex hoĩbus eſt, qui ſi faciunt qđ lex iubet ſine ſpũ tñ timore pęnę, nõ amore iuſtitiæ: & ita nõ eſt coram Deo qđ apparet coram homine.

l Nõ ex ho., Augu. Eſt illa circũciſio qua illicita cõcupiſcentia amputatur: quod non fit litera docente, & iuuante, ſed ſpiritu adiuuante & ſubſequente.

Margin: † Eze. 36. e ſecundum Lxx. — 22. q. 2. c. quæritur. § econtra. Gal. 5. a — † iuſtificationes.

a ¶Ezechielis verba prophetæ pro ſuis ponit.

a noras, † Nõmen enim Dei † per uos blaſ-

a ¶Hodie: quia in Chriſto pater blaſphematur, ſicut ipſe ait: Qui me recipit, non me ſolum recipit, ſed eum qui me miſit, ſicut olim in Iudæos videbantur Gentes uiciſſe Deum. b ¶De contemporaneis ab Ezechiele.

phẽmatur inter gentes, ſicut ſcriptũm eſt.

a ¶Et cum talis ſit circunciſio non prodeſt. b ¶Tibi qui es de genere Abraham.

b c d † Circunciſiõ quidem prodẽſt, ſi legem

a ¶Chriſto credas, ſpiritualiter cuſtodias. b ¶Si quod circunciſio exigit non imples, ſcilicet vt credas in Chriſtum.

obſeruẽs: ſi ãutem præuaricator legis

a ¶Carnalis. b ¶Non plus valet quam præputium.

ſis, circunciſiõ tua præputiũm facta eſt.

¶A contrarijs. a ¶Gentilis quilibet. b ¶Mandatum per quod homo iuſtificatur, vel fidem Chriſti, quem lex venturum ad iuſtificationem prædixit.

Si igitur præpũtiũ † iuſtitiam legis cuſto-

e diat, nonne præputium illius † in circun-

a ¶Vt ſit filius Abrahæ, qui eſt pater fidei. Quia nemo poteſt hoc negare. ¶Nonne.

f ciſiõne reputabitur? Et iudicabit id quod

¶Per gratiam reparata. ¶Perficiens.

ex natura eſt præputium † legem cõſum-

a ¶Quamuis doctus ſis. b ¶Per ſcriptam legem. c ¶Quæ eſt ſignum depoſitionis vitiorum.

mãs, te, qui per literãm & circũciſiõnem

g præuaricator legis es. Non enim qui in

a ¶Iudæus eſt nomine & natione qui labijs confitetur, & corde eſt remotus. b ¶Vere. c ¶Manufacta eſt.

h mãnifeſto Iudæus eſt, neque quæ in mã-

a ¶Ablatione cutis. b ¶Vera.

niſeſto in carnẽ eſt circunciſio: ſed qui in

¶Corde confitens. ¶Eſt verus. Mundatio. ¶Eſt uera.

i abſcondito Iudæus eſt, & circunciſio cor-

a ¶Facta per ſpiritumſanctum. b ¶Non lapideis cultris, vt litera docet. c ¶Id eſt quæ vera laudabilis non eſt ex homine, ſed ex gratia Dei.

k l dis in ſpiritũ, non litẽra: cuius laus non

ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

Margin: † propter uos male audit — † pro — circunciſio duplex — † ſi legem ſeruauerit — D — Matth. 21.

C *tẽt, ſi eã impleat ope: et ſi nõ impleat, magis eſt ſibi dãnabilis, ſic circunciſio ꝑ accidens erat nociua Iudæis, inquantum erant trangreſſores legis: Et hoc eſt quod dicit:* Circun. qui. pro. *Et patet litera uſque ibi.*

c Circũ. tua ꝑ. *i. facta eſt abominabilis Deo. ſicut Gentiles ꝑputiũ habentes erãt Iudæis abominabiles, intãtũ, ꝙ dedignabãtur cũ eis comedere. & per oppoſitũ cõcludit Apoſtolus, ꝙ Gẽtiles incircũciſi opera legis facientes ex rationis naturalis dictamine, ut dictum eſt ſupra, erant Deo accepti. Et hoc eſt quod dicit.*

d Si igi. ꝑ. *i. Gentilis incircunciſus.*

e Iuſti. le. cu. *quantum ad præcepta moralia quæ ſunt de dictamine rõnis.*

f Nõne præ, il. in cir. re. *i. tantum ſibi valebit ſicut circunciſio. q. d. Sic.*

g Et iu &c. *Hæc litera eſt intricata. Et cõſtruatur ſic: Et præ. i. Gẽtilis incircunciſus. Legẽ cõ. i. opera legis implẽs. Qđ ex na. eſt. i. quod ſit in eo ex naturalis rationis iudicio.* Iudi. te. *i. condemnabilem te oſtendet.*

h Qui per li. &c. *i. factus es trãſgreſſor legis, qui tamen habes eam in ſcripto, & circunciſionem in corpore tuo. q. d. ſic condemnabilem te oſtendet.*

i Nõ e. q &c. *Hic ex ꝑdictis infert corollariũ. ſ. ꝙ duplex eſt circunciſio. Vna ſpũalis q̃ eſt ꝑciſio culpæ. Alia corporalis, quæ eſt ꝑciſio pelliculæ cooperientis mẽbrũ uirile. Et prima melior eſt ſecunda, quãto aĩa melior eſt corpore. & ſđm hoc duplex eſt Iudęus. Vnꝰ ſpũalis q hẽt mẽtẽ circũciſam. Alius carnalis hñs carnẽ circũciſã. Et primus melior eſt, ſicut & de circũciſione dictum eſt. Hoc eſt ꝙ dicitur:* Nõ enĩ q in ma. *i. circũciſus carne, q ꝑt hoĩbus apparere.*

k Iudæus eſt. *ſ. tantum. Et ſimiliter dicit de circunciſione carnis.*

l Neque quæ in ma. *ſed qui in abſcõdite Iudæus eſt, qui circunciſus eſt mente ſoli Deo viſibili.*

m Et circun. cordis in ſpi. *ſ. ſancto qui vitia reſcindit.*

n Cuius. *ſ. circunciſionis ſpiritualis.*

o Laus non ex ho. *qui ſolum vident exteriora.*

p Sed ex Deo eſt. *qui uidet interiora.*

In cap. ij. vbi dicitur in poſtil. Quia primo nominati ſunt Hebræi ab Heber.

NICOLAVS DE LYRA

Ezech. 36. a ¶ *in te. Et ad hoc inducit Apoſtolus ſcripturam Ezech.*

a Nomen enim Dei. *tota die. Per hoc enim ꝙ Iudæi corã Gentibus dicebant ſe eſſe populum peculiarem Dei per legẽ ſibi diuinitus datam, & tranſgrediebantur eã male viuendo: ex hoc dabant occaſionẽ Gentibus blaſphemandi Deum qui ſibi elegerat talem populum. & ſic peccatum eorum aggrauabatur. Secundo propter ſcandalum, ſicut ſcriptum eſt in Ezech. ut dictum eſt. hoc tamen eſt ſecundum trãſlationem Lxx. ubi tranſlatio noſtra habet: Ingreſſi ſunt ad Gentes & polluerunt nomen meum. Et eſt eadem ſententia.* (Margin: Ezech. 36.)

b Circun. qui. *Hic ponitur ſcđm, ex quo Iudæi erãt deterioris conditionis, ꝑ accidẽs tamẽ. Et primo oſtẽdit porpoſitũ, Scđo infert corollariũ ibi: Nõ. n. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ circũciſio erat quædã proteſtatio legis ſeruandæ. Teſtificor oĩ homini circũcidenti ſe, ꝙ debitor ſit vniuerſæ legis. Igitur ſicut ꝓfeſſio alicuius religioſæ regulæ multũ ualet profitenti. ſi* (Margin: Diuiſio. — Gal. 5. a)

ADDITIO I.

Hebræi non nominantur ab Heber prout in poſtilla: nec etiã ab Abraham. Sed vnde hæc denominatio deriuetur, oſtenditur in Matth. in additione &c.

In eo. ca. vbi dicitur in poſtilla. Non enim. Hic ex dictis infert corollarium.

ADDITIO II.

Ieremiæ. ix. ca. dicitur ſic: Omnes Gentes habent præputium, omnis autem domus Iſrael incircunciſi ſunt corde. Ex quo patet, quòd duplex eſt præputium ſcilicet ſpirituale & corporale. Similiter quòd circunciſio non ſeruantium legem eſt facta præputium. Et propheta concordat expreſſe cum apoſtolo &c.

REPLICA.

In ſecundo capitulo epiſtolæ ad Romanos, vbi poſtillator dicit Hebræos dictos ab Heber, Burgen. opponit. Sed eius oppoſitum corrigitur in Gen.

Margin: In correctorio ſuper cap. 10. & 12. Gen.

GLOS. OR. CAP. III.

Q*Vid er. a.* Obijcit qđ uidet poſſe obijci, ut ſoluat. Qñ qdẽ Iudæꝰ fit Gẽtilis, & ecõuerſo. ergo qd eſt plus Iudęo, q dr̃ ppl̃s peculiaris Dei, q̃ Gẽtili q dr̃ canis immundus? Aut qd cõſecutus eſt de circũciſione: ad hoc ualuit qdẽ olim, ſed non iõ digniores in fide. & hoc eſt: multũ plus eſt Iudęo ſm priorẽ ſtatũ, & hoc ꝑ oẽm modum. Oĩs modus vel in adminiſtratione tpalium, uel reſeratione ſpũalium, in quo utroq; multa Iudæis Deus fecit, quę nõ Gẽtibus: & ita ſm priorẽ ſtatũ digniores.

b Primum quidem, quia cr. Q. Vt alia minora de temporalibus ☞ pręter

CAP. III.

a ¶Secundum priorem ſtatum. ¶De lege & legalibus obſeruantijs.

a QVid ergo † ãmplius Iudęo eſt aut q̃ vtilitas

b a ¶Secundum priorem ſtatum, ſed in fide Chriſti nihil.

circũciſionis. Multũ

c b ꝑ oẽm modũ. Primũ qdẽ, qa † credita

d

NICO. DE LYRA. CAP. III.

QVid er. am. *Oſtenſo in quo Iudęi erant peioris cõditionis q̃ alij, hic oſtenditur ꝙ erãt melioris. Et diuiditur in duas partes: quia primo oſtenditur propoſitum. Scđo: remouetur quoddã obiectum, ibi: Quis enim. Et eſt ſententia talis, quòd primo mouet quæſtionem ex prædictis, dicens,*

a Quid e. a. Iu. eſt? *Id eſt melius q̃ Gẽtili.*

b Aut quæ uti. ci. *A Deo datæ patribus ſanctis, cuius opera ſunt perfecta. Deu. xxij. Et reſpondet dicens.*

c Mul. per omnem mo. *Quod oſtendit conſequenter, dicens.*

d Pri. qui. quia cre. ſunt illis. *Id eſt ſpecialiter tradita.*

¶ Eloquia.

Margin: † habet in quo præcellat Iudæus — Diuiſio — † commiſſa

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E præteꝛmittam, hoc primũ & præcipuũ pono, qa eloqa dñi.i. lex & prophetæ eis vt amicis ſunt credita: per quæ intelligerent de futura redemptione. Sed dices: Non iõ plus? qa non crediderũt eloquijs, vt Chriſtum promiſſum reciperent quidam eorum. Ad qđ non ideo tñ minus profuit credentibus. & hoc eſt. Nã ſi quidam non crediderunt, non ideo fides euacuata eſt.

† oracula

a Nunquid inc. Nunquid qa aliqd credere noluerũt, pĩudicabit cęteris Iudeis, ne digni iudicentur accipere qđ Deus ꝓmiſit fidelibus? qppe cũ facta ſit ꝓmiſſio vt credentibus proficeret. *b Fidẽ Dei.* Vel quidam crediderunt Deo, vel qđ Deus hoĩbus ꝓmiſerat.

† faciet irritam?

c Oĩs aũt. Hoc addit, vt appareat promiſſionem Dei factam eſſe, & cõpletam, non pp aliquam hoĩs dignitatẽ, ſed pp mĩam, vt gratia dei indignis, & commendabilior ſit gr̃a. Deus dr̃ verax.i. inuariabilis tam in eſſentia q̃ in promiſſione. Homo mendax, nec verũ eſſe hñs, & p peccata defluens. *Oĩs ho.mẽ.* q negat Deum impleſſe ꝓmiſſa. hoc maxime Iudæus quẽ vicit Deus, cũ dat ꝓmiſſa. *Oĩs hõ.* Etiam Iudæ⁹, ne dignior videaĩ in nouo ſtatu. *d Vt iuſti.* Q peccaui: vt mittẽdo filiũ de ſtirpe mea ſicut ꝓmiſiſti, iuſtus eẽ & ex ſola iuſtitia ꝓmiſſionis cõpleſſe, nõ ex meritis meis cõproberis, & uincas implẽdo ꝓmiſſa, cũ iudicaris nõ debere implere pp mea pc̃tã. Vel: Tibi.n. dico me peccaſſe: vt dũ ego & oẽs peccamus, tu ſolus iuſtus appareas ĩ oĩbus ꝓmiſſis tuis, & ſupas oẽs in iuſtitia cũ alijs cõpararis. Vel vicit hõ Deus qũ iudicatus eſt, qa pp illã humilitatẽ Deus dedit ei nomen qđ eſt ſup oẽ nomẽ. Qđ nõ ptinet ad ſuperius argumẽtũ, ſed additum eſt ex abũdãti, *Vt iuſti.* & Iuſtus iudex a pc̃toribus iudicatus eſt, & in eo vicit, huic itaq; nullũ pc̃tũ hñti Dauid dicit: Tibi ſoli peccaui, vt iuſtificeris q ſupas oẽs iudices, q ſolus iniuſte iudicaris.

-hunc

Phil. 2. a

F

† poſthac

Pſal. 50. a

e Si aũt ini. Dixit, q Deus verax, & oĩs hõ mendax. & q indignis dat bona, in quo cõmẽdabilior apparet eius iuſtitia & gr̃a. vñ carnalis dicens Deũ vti malis, quaſi inſt̃o ad gloriam ſuam, eo rem deducit, vt dicat iniquum Deum qui punit peccata quæ ſibi proſunt. Quod remouet, dicens. *f Num.in.* Deus uerax, & mendax. Si aũt hoc eſt: & ita iniquitas nr̃a iuſtitiam Dei commẽdat, quid ſequi vĩ: Quod Deus iniquus eſt? Sed nunquid iniquus Deus qui infert mala? *g Si enim uer.* Interiecta remotione, redit ad probationẽ carnalis, q ſit iniquus ſi punit, quia ſi inde glorioſior: quid etiam nunc non ſolum in futuro iudicor quaſi peccator, quod nõ ſum? Vel, *adhuc*.i. poſt conuerſionem poſtq̃ dedit dona indigno. Ante.n. ex meis non erat glorioſior? ac ſi diceret: Quod ante remiſſionem videri poterat, poſt videri non debet. ſ. q ego peccator iudicandus ſim: quia nunc certum eſt, q dimittendi veritas non abũdaſſet in glãm, niſi peccaſſem. Subdit. *h Et nõ ſicut.* Q. Et ſi iſtud eſt, cur. ſ. non facimus mala, vt ueniant bona? Sicut imponitur nobis hoc ſentire, quod eſt blaſphemia, & etiã prædicare occaſione hmõi verbum, ubi abũdauit delictũ ſupabũdauit gr̃a. Vel, *Si enim.* Propius iungatur. quomodo iudicabit ſi iniquus? q. d. Non recte: quia nec mõ iuſte iudicaret me quaſi peccatorem, quod nõ ſum.

Infra. 4. A

Quid ergo

¶Lex & prophetæ. ¶Ideo plus.

ſunt illis † eloquia Dei. Quid enim ſi ᵃ ᵇ quidam illorum non crediderunt?

a ¶Non ideo minus factum credentibus.

ᵃ ᵇ Nũquid incredulitas illorum fidẽ ᶜ

a ¶In expletam fecit. ¶Quod euacuata ſit. ¶Sed potius.

Dei † euacuauit? Abſit. † Eſt autem ᵈ

¶Enim a ¶Implens promiſſa b ¶Et ita indignus promiſſione. ¶Inquantum a ſe ipſo eſt.

ᶜ Deus uerax, † omnis autem homo ᵉ

¶Sed. ¶Verax Deus.

ᵈ mendax, ſicut ſcriptum eſt: † vt ᶠ ᵍ

a ¶De promiſſione filij vel veniæ ingemiſcentis.

iuſtificeris in ſermonibus tuis, & ʰ

a ¶Vel filium non miſiſſe, vel veniam non dare. b ¶Hic ſenſus de Dauid verbis iniuſte trahebatur.

ᵉ vincas cum iudicaris. Si autem † ini- ⁱ

a ¶Et ſanctitatem Dei.

quitas noſtra iuſtitiam Dei commẽ

ᶠ dat, quid dicemus? Nũquid iniquus ᵏ ˡ

a ¶Propter peccata. b ¶Vindictam & damnationem. ¶Q hæc quæſtio eſt carnalium.

eſt Deus, qui infert irãm? † Secundũ ᵐ

¶Sed. ¶Vt ſi iniquus.

a ¶Niſi hoc eſt, quod non eſt iniquus, non poteſt eſſe iuſtus iudex.

hominem dico. Abſit. Alioquin, ⁿ ᵒ

a ¶Si iniquus. ¶Quaſi male bonis ſcilicet dans mala, & malis dans bona.

quomodo iudicabit Deus hũc mun

a ¶Quia. b ¶Iuſtitia. ¶Hoc quod ſupra iuſtitia.

ᵍ dũ? Si em̃ ueritas Dei † in meo men ᵖ ᑫ

a ¶Per peccatum meum. ¶Quod ſupra iniquitas. b ¶Creuit. c ¶Id eſt ſi ex peccato meo glorioſior eſt.

dacio abũdauit in gloriã ipſius: quid ʳ ˢ

† adhuc & ego tanquam peccator ᵗ

¶Quid. ¶Nos apoſtoli.

ʰ iudicor. Et non ſicut † blaſphema- ᵘ

a ¶Blaſphematores. b ¶Sentire & prædicare.

mur, & ſicut aiũt nos quidam dicẽ- ˣ

a ¶Hoc ſcilicet. b ¶Id eſt creſcat iuſtitia & gloria Dei.

re, faciamus mala, vt veniant bona. ʸ

G

autem. Circa primum dicit: Quid enim. q.d. non obſtat prædictis, q plures Iudæi fuerunt increduli: quia eorum incredulitas non abſtulit fidelitatem Dei de implendo quod promiſerat patribus antiquis in datione legis & aduentu Chriſti: Et hoc eſt quod dicit.

c Nunquid incre. illo. fi Dei. *fidelitatem.*

d Euacua. Abſit. *Et ſubditur ratio:* Eſt au. de. ve. *Implendo promiſſum. in his quæ promittuntur abſolute, cuiuſmodi ſunt prædicta. Si autem aliquid promittatur a Deo ſub conditione, ſicut proſperitas temporalis fuit promiſſa Iudæis ſi fideliter ſeruirẽt ei, non tollitur diuina veritas per aduerſitates eis immiſſas, quando receſſerunt a Deo, quia non ſtabat conditio.*

† Ioan. 3. d

e Omnis au. ho. men. *voluntas enim humana mutabilis eſt: & ideo poteſt eſſe mendax in promiſſis. Non ſic autem Deus cuius voluntas eſt immutabilis. Et ad hoc inducit exemplum de promiſſione facta ipſi Dauid abſolute de conſeruatione regni ſui & poſteris eius, cuius impletio nõ fuit impedita per peccatum Dauid cum Bethſabee. Et hoc eſt quod dicitur.*

† Pſ. 115. a

† Ibid. 5.

f Sicut ſcriptum eſt. *Pſal. l. quem fecit Dauid pœnitens de dicto peccato, vt ibidem declaraui.*

† iniuſtitia.

g Vt iuſtificeris in ſermo. tuis. *Ibi præmittitur: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Et ſubintelligitur, Remitte mihi.* Vt iuſtificeris in ſer. tuis. *id eſt vt ueritas ſermonis tui appareat de conſeruatione regni & Chriſto naſcituro de me ſicut promiſiſti.*

† humano more loquor.

h Et uincas cum iudicaris. *Faciendo cõtrarium, quod de te iudicatur a multis. Poſt enim adulterium Dauid cum Bethſabee & occiſionem Vriæ multi dicebant, q propter hoc promiſſa Dei facta Dauid erãt retractata. quod tamen non erat verum: quia facta fuerunt abſolute.*

† per meũ mendaciũ excelluit.

H

i Si autem iniquitas noſtra. *Hic circa prædicta remouet errorem incidentem. Ex hoc enim, q ex peccatis hominum apparet iuſtitia Dei commendabilis, dixerunt aliqui q peccata per ſe faciunt ad gloriam Dei, quod Apoſtolus falſum oſtendit ducendo ex hoc ad triplex inconueniens. Primũ eſt, quòd Deus eſſet iniquus inferendo pœnam peccatoribus, cum ſecundum hoc peccata per ſe faciant ad gloriam ſuam. Et hoc eſt quod dicit:* Si autem iniquitas noſtra iuſtitiam Dei commendat. *i. commẽdabilem facit.*

† de nobis male loquuntur.

Primum inconueniens,

k Quid dicemus? *Ad inconueniens quod ſequitur.*

l Nunquid iniquus eſt Deus, qui infert iram. *i. pœnam peccatoribus? Hoc enim ſequitur ad dictum eorum erroneum. Ideo ſequitur.*

m Secundum ho. di. *i. ſecundum homines errantes dicto modo.*

n Abſit *ſ. Deum eſſe iniquum.*

o Alioquin quomo. iu. de. hunc mundum? *q.d. nullo modo bene. Si enim eſſet iniquus, non poſſet eſſe bonus iudex. nam æquitas eſt optima conditio iudicis.*

p Si enim ve. Dei. *Hic infertur ſecundum inconueniens. Si enim peccata facerent ad gloriam Dei, ſequeretur quòd peccator poſſet nullo modo malus dici: quia nullus dicitur malus faciendo illud quod ad gloriam Dei ordinatur. Et hoc eſt quod dicitur:* Si enim ueritas Dei. *id eſt eius iuſtitia.*

Secundum

q In meo men. *i. per meum peccatũ, quod eſt quoddam mendacium.*

r Abundauit in gloriam ipſius. *i. declarauit iuſtitiã eius glorioſam.*

ſ Quid adhuc & ego. *Et loquitur Apoſtolus in perſona peccatoris.*

t Tanquam peccator. *ſ. reus. & condemnandus propter peccatum. q.d. non eſſet hoc rationabile, ſi illud dictum eſſet verum. & ſic ex hoc inconuenienti concluditur eſſe falſum.*

u Et non ſicut. *Hic infert tertium inconueniens: quia ſi peccata per ſe facerent ad gloriam Dei, eſſent frequentanda, ſicut & opera virtutum. Hoc autem inconueniens infert implicando dictum pſeudo apoſtolorũ, qui diffamare nitebantur veros apoſtolos, vt patet in pluribus locis noui Teſtamenti. Et ideo ex hoc quòd Paulus commendans gratiam Dei dixit: Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Et infra & ex ſimilibus verbis diſcipulorum aliorum Chriſti dicebant pſeudo apoſtoli, q Paulus & alij Chriſti diſcipuli inducebãt populos ad multiplicationem peccati, ut ſic per multiplicationem malorum venirent bona. Et hoc eſt quod dicit.* Et non ſicut blaſphemamur. *A pſeudo apoſtolis.*

Tertium

Inf. 5. b

x Et ſicut aiunt nos quidam dicere. *falſo tamen.*

y Faciamus mala, vt ueniant bona. *Imponebant enim veris apoſtolis, quòd prædicabant multiplicationem peccatorum.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Eloquia Dei. *In lege & prophetis quæ in Deum dirigunt, & ad ſuſceptionem Chriſti diſponunt. Lex pædagogus noſter fuit Chriſto. Et de prophetis dicit Ra. Sa. Hebræus, q non ſunt locuti niſi ad dies Meſſiæ: quod eſt intelligẽdum de principali intentione, prout declaraui plenius in veteri Teſtamento. Ratio autem quare lex & prophetæ datæ ſunt ſingulariter populo Iudaico, hæc eſt, quia Chriſtus ſecundum carnem inde erat naſciturus. propter quod præ alijs populis decens erat ipſum pollere quadam ſpeciali ſanctitate, ad quam inducunt lex & prophetæ.*

Gal. 3. d

b Quid enim. *Hic conſequenter remouetur quædam obiectio. Et primo fit propoſitum. Secũdo tollitur quoddam incidens erroneum, ibi: Si*

Diuiſio

¶ Quorum

A

a Quid ergo. Quia plus fecit Iudæo in priore ſtatu, & quia bona eis impleuit non ex aliquo eorum merito eſt. *Quid igitur? Præcellimus e.* Vel cũ oĩs homo ſit mendax. ergo præcellimus Gentiles in hoc ſtatu, quamuis pręcellentiores in priori ſtatu *b Nequa.* Quia non eſt perſonarum acceptio apud Deum. Sed in omni Gẽte, qui timet Deum acceptus eſt illi.

Pſal. 115. a

Sup. 2. b

Actu. 10. e

c Non eſt re. Ex opib. poterant querere & inuenire, q Chriſtus erat Deus *d Omnes decli.* Non totam penitus plebem ſignificat, ſed alteram partem plebis. Semper enim duo populi ſunt in una plebe, vnde Ieremias, Tunc omnes inſurrexerunt in prophetam Domini, uolentes eum occidere. Et ſubiecit, Oĩs aũt populus non permiſit illos. Oẽs dixit ĩſurrexiſſe.i. malos oẽm populũ nõ permiſiſſe. ſ. bonos. *e Non eſt uſque ad.* Chriſtus tantum facit bonum in ſe & in ſuis.

Ierem. 38. a

† Nã ante cauſis redditis oſtendimus.

Ibidem. c.

f Veloces pe. eo. De quib. dñs, Ieruſalẽ Ieruſm q̃ occidis ꝓphetas. Et itẽ, Gñatio mala & adultera. Et de qbus Iſaias, Væ gẽti peccatrici ſemini neq̃, &c. *g Contritio & infe.* Talia faciũt ut cõterãt ĩ hoc ſeculo, p Titũ & Veſpaſianũ erũt ĩfelices puniti in aĩa & corpe *h In le.* Lex aliquãdo appellaĩ gñaliter vet⁹ Teſtm̃, vt ibi, Aperuit Dñs diſcipulis ſenſum, vt intelligerẽt de eo q̃ ſcripta erant in lege & prophetis & pſal. Nõnũq̃ pſalmi lex vocaĩ. Sicut Dominus ait, In lege veſtra ſcriptum eſt, Ego dixi, dii eſtis & filii excelſi omnes. Et alibi, Vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis.

Matt. 23. d

Ibid. 16. a

Iſai. 1. a

Luc. 24. g

Ioan. 10. g

Pſal. 81. b

Ioan. 15. d

Pſal. 34. a

† execratione

i Vt omne os obſtrua. Etiam Iudæorũ a ſua gloria, iactantium ſe pro meritis ſuis ad fidem veniſſe, uel ita obſtruaĩ os Iudæorũ, ſicut ſuperius gentilium qui de bona natura ſe iactabant.

B

k Quia ex op. Sicut abſtulit gloriam de circuncíſione, ita & de ceteris operibus legis vult facere. Et eſt noua ſententia, q̃uis iungatur præcedentibus p qa, *Ex opi. le.* Opera legis dicũtur quæ in lege inſtituta & terminata ſunt, ut erant ceremonialia & figuratiua, quę nunquam valuerunt conſcientiam mundare, etiamſi cum charitate & deuotione fierent, quia nõ fuerũt ĩſtituta ĩ iuſtificatiõẽ, ſed ĩ futurorũ ſignificationem

a ¶Ideo non credendum eſt eis. b ¶Et ideo iuſte puniuntur;

ᵃ Quorum damnatio iuſta eſt. Quid ᵃ ᵇ

a ¶Nos Iudæi. ¶In hac gratia. b ¶Gentiles?

ᵇ ergo? Præcellimus eos? Nequaquam. ᶜ ᵈ

¶Rationibus oſtendimus.

† Cauſati enim ſumus Iudæos & Grę ᵉ

a ¶Ante gratiam, & ideo nullus præcellit alterum.

cos omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcri ᶠ

a ¶De Iudæis, de quibus minus videtur. b ¶Quia non venit per fidem ad Chriſtum.

ptum eſt: † Quia non eſt iuſtus † quiſ ᵍ

a ¶Non eſt iuſtus, quia non intelligit Chriſtum eſſe Deum non intelligit ex culpa, quia non requirit, ſed declinat ab eo.

ᶜ quam, non eſt intelligens, non eſt re- ʰ ⁱ

a ¶Ab eo ad malum.

ᵈ quirens Deum. Oẽs declinauerunt, ᵏ

a ¶Cum ipſa declinatione. b Quia & alios declinare fecerunt. c ¶Declinauerunt, quia. A Deo quia. ¶Quia declin. d ¶Præter Chriſtum.

ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui ˡ ᵐ

a ¶Id eſt nec vnus, quia nullus niſi Chriſtus.

ᵉ faciat bonum, non eſt uſque ad unũ.

a ¶Quia fœtor uerborum, & operum eorum corrumpit alios. ¶Quia habet recẽ pene mortuor. hoc fit ubi audent aperte.

† Sepulchrũ patẽs eſt guttur eorum, ⁿ

a ¶Vbi non audent apertis. b ¶Malis. c ¶Verbis bona dicentes, ſed malum in corde cogitantes. d ¶Odiũ inſanabile.

linguis ſuis doloſe agebant, uenenũ ᵒ ᵖ

¶Erat ¶Id eſt ſub corde. ¶Etiam.

aſpidum ſub labiis eorum. Quorum ᑫ

a ¶Id eſt maledicis uerbis, ut, Dæmonium habes, & huiuſmodi. b ¶Id eſt amaris minis. c ¶Abundanter.

os † maledictione & amaritudine ple ʳ

a ¶Etiam. b ¶Affectus. c ¶Q homicidæ ex deliberatione.

ᶠ nũ eſt: ueloces pedes eorum ad effun ˢ

a ¶Chriſti & ſuorum. b ¶Temporalis pena.

ᵍ dendũ ſanguinem. Contritio & † in- ᵗ

a ¶Æterna damnatio. q ¶Operibus. c ¶Chriſtum. unde Pax multa diligentibus nomen tuum domine.

felicitas in uiis eorum, & uiam pacis ᵘ

a ¶Nec ſaltem timor dei inflexit eos a malo. ¶Qui eſt initium ſapientiæ.

non cognouerũt, nõ eſt timor Dei an ˣ ʸ

a ¶Hæc Dauid. ¶Nos autem apoſtoli. ¶Ne alio diſtorquerent hoc Iudæi.

te oculos eorum. Scimus autem quo ᶻ

a ¶Pſalmi dicuntur lex, quia informant. b ¶Ad emendationem illorum.

niam quæcũq; lex loquitur, his qui ᵃ

a ¶Supple & de his. b ¶Ita. c ¶Etiam Iudæorum.

ʰ ⁱ in lege ſunt loquitur, ut omne os ᵇ

a ¶A ſua gloria. b ¶Totum Deo tribuens. c ¶Omnis homo non tantum Gentilis ſine lege ſcripta reus de impietate, ſed etiam Iudæus reus de legis tranſgreſſione.

obſtruatur, & ſubditus fiat omnis ᶜ ᵈ

¶Quod debet.

ᵏ mundus Deo, quia ex operibus legis ᵉ

g Quia non eſt iu. *quiſ ſine gratia Dei, loquendo de iuſticia perfecta. quæ facit hominem dignum vita æterna. Poteſt tamen aliquis eſſe iuſtus iuſticia politica per obſeruationem legis naturæ, & iuſticia legali per obſeruationem legis Moſaicæ.*

C

Iuſtitia meriti, & moris.

h Non eſt intel. *ratione ſupernæ beatitudinis.*

i Non eſt re. de. *per opera meritoria. ad hoc enim requiritur gratia, ideo ſubditur:*

k Omnes de. *a via veræ beatitudinis.*

l Simul inuti. fa. ſunt *deficientes a conſecutione finis vltimi. ſicut medicina dicitur inutilis, quæ deficit ab introductione ſanitatis.*

m Non eſt qui fa. bo. non eſt uſq; ad u. *quia nullus poteſt facere bonum meritorium ſine gratia Dei. & quoniam ipſa ſubtracta homines communiter labuntur in horribilia peccata, ideo ſequitur,*

† ne unus quidem

n Sepul. pa. eſt gut. eo. *Ex ſepulchro .n. patenti fœtor exhalat. ſic tales proferunt verba uilia & fœtida, quia ex abundantia cordis os loquitur.*

Matt. 12.

o Linguis ſuis do. ag. *proximũ decipiẽdo.*

p Venenũ aſ ſub la. eo. *occulte detrahẽdo.*

q Quorum os ma. *Deum blaſphemando.*

r Et amaritudi. ple. *alijs malũ pſuadẽdo.*

s Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. *innocentem.*

Pſalm. 13. a & 52. a

t Contritio & infelicitas in uiis eo. *qua ſpiritualiter cõteruntur et ad miſeriã ꝺducẽtur*

u Et uiam pacis non cognoue. *quę ducit ad vitam beatam, vbi eſt pax perfecta. & ſubditur prædictorum cauſa.*

† Pſal. 5. b & 13. b

x Non eſt timor Dei. *qui retrahit a malo*

y Ante oculos eorum. *propter quod ſine retinaculo currunt ad malum.*

z Scimus autem quoniam quæcunque lex loquitur. *Hic ſcripturam allegatam applicat ad propoſitum, dicens:* Scimus autẽ quoniam quæcunque lex loquitur. *Ex hoc dicunt aliqui expoſitores, quod ſcriptura allata loquitur tãtum de Iudæis qui ſub lege Moſaica erant, ſed ſcriptura immediate præcedens diſſonat, vbi dicitur: Cauſati enim ſumus Iudæos & Græcos omnes ſub peccato eſſe. ſimiliter ſubſequens immediate, vbi dicitur: Vt omne os obſtruatur & ſubditus fiat omnis mundus Deo: Ex quibus patet, quod loquitur de Iudæis & gentilibus. Nec obſtat quod dicitur: His qui ſub lege ſunt loquitur. Tum quia dicitur hic qui ſub lege indefinite. & ſicut Iudæi erant ſub lege Moyſi, ita gentiles erant ſub lege naturali. Indefinita vero iuris æquipollet vniuerſali. Tum quia non dicitur hic de his qui in lege ſunt, ſed de his qui ſub lege ſunt. licet autem liber Pſalmorum de quo accepta eſt ſcriptura prꝛallegata, datus ſit Iudęis, ſicut & alij libri ueteris Teſtamenti, non ſolum loquitur de Iudęis, ſed etiam de multis alijs gentilibus. ſicut declaratum fuit ibi, & per ſingulos libros ueteris Teſtamentis. Sciẽdum igitur, quod pſalmus*

D

† calamitas

NIC. DE LYRA

¶ a Quorum damna. iu. eſt. *quia falſum crimen apoſtolis imponebant. Ex hoc igitur, q pc̃tã nõ ſunt frequentãda, & qa dicere q ſint freq̃ntãda, eſt erroneũ, cõcluditur falſitas illius dicti. ſ. q pc̃tã faciãt per ſe ad gloriã Dei. Ad maiorẽ intellectũ pdictorũ ſciendum, quod peccatum ſiue malum culpę auertit a Deo per ſe, & ideo non facit ad eius gloriam. ſed Deus cuius poteſtas tãta eſt & bonitas, q de malis elicit bona, vt patet per Aug. in Enchiridion. Punitionem peccatorum per malum pœnæ cuius eſt autor, ordinat ad declarationem ſuæ iuſticiæ, præter intentionem peccantis, ſicut præter intentionem tyrannorum declarauit patientiam martyrum.*

Lib. Enchir. ad Laurentium c. 37. 20. 3. & 1. ſent. diſ. 46. c. 9. vero.

b Quid ergo. *Poſtquam Apoſtolus oſtendit Iudæos & gentiles ſimiliter indiguiſſe gratia Dei ante cõuerſionem, per hoc quod utriq; in vitia horribilia ſunt prolapſi: Hic oſtendit eos eadem gratia indigere poſt conuerſionem, per hoc quod ſine ipſa non poterant conſequi ſalutem. & hoc oſtendit dupliciter. Primo ex legis imperfectione. ſecundo ex fidei Chriſti perfectione, ibi: Nunc autem. Primum autem per ſcripturam oſtendit. & ideo primo ipſam allegat, ſecundo ad propoſitum applicat, ibi: Scimus. Circa primum dicit continuando ſe ad præcedentia.* Quid ergo? *nos Iudæi, de quibus erat Apoſto.*

Diuiſio

c Præcellimus eos? *ſ. gentiles?*

d Nequaquam. *& ſubdit cauſam.*

e Cauſa. enim ſu. *i. rationabiliter oſtendimus,* Iudæos & Græ. omnes ſub peccato eſſe. *aute cõuerſionẽ, ut patet ex prædictis. & idem ſeqtur poſt cõuerſionẽ, niſi aſſit gratia dei, qa fides informis nõ ſufficit ad ſalutẽ.*

f Sicut ſcriptum eſt. *Pſalm. xiij. ſecundum tranſlationem ſeptuaginta.*

Pſal. 13. a

decimuſtertius de quo aſſumpta eſt ſcriptura ſecundum ſenſum literalem de Nabuchodonoſor loquitur rege Babylonis & eius exercitu, ut dictum fuit ibidem. tamen ſecundum Tropologicum conuenienter allegatur de omnibus peccatoribus generaliter. & hoc modo allegat eam Apoſtolus hic. Sicut in prima Corinth. ſcripturam Exodi allegat in ſenſu allegorico, dicens: Petra autem erat Chriſtus. Certum eſt enim, quod petra, vnde fluxerunt aquæ in deſerto, non erat Chriſtus hiſtoricę, ſed tantum allegorice, quia ipſum ſignabat. Dicit igitur Apoſtolus: Scimus autem quoniam quæcunque. *ſcilicet Moſaica, ſub qua continetur liber Pſalmorum, accipiendo legem generaliter pro omnibus libris veteris Teſtamenti ſicut frequenter accipiunt Iudæi.*

1. Cor. 10. a

a His qui ſub lege ſunt loquitur. *id eſt Iudæis. Non tamen ſolum illis loquitur, ſed etiam alijs gentibus. & ſic poteſt intelligi autoritas prius inducta. Vel aliter* His qui ſub lege ſunt loquitur, *indefinite, id eſt gentilibus, qui erant ſub lege naturali, & Iudæis qui erant ſub lege Moyſi, ut prædictum.*

b Vt omnes os. *ſcilicet gentilis & Iudęi.*

c Obſtruatur. *id eſt quod non habeat audaciã contra Deum loquendi.*

d Et ſubditus fiat omnis mundis Deo. *tanquam eius gratia indigens ad conſequendum ſalutem.*

e Quia ex operib. *leg. Moſaicæ, uel naturalis.*

Quia

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ficationem & peccati infirmitatis oſtenſionem, quia lex non venit peccata tollere, ſed oſtendere & punire.

a Non iuſtifi. Secundum ceremonialia intellige, non moralia quæ vtique iuſtificant & in euangelio conſummantur.

b Coram illo. Qui intima videt, vtrum ex amore iuſticiæ quid agatur, uel timore pœnę, quod non vi dent homines

c Per legem enim. Hic incipit de lege, ut oſtendat iuſticiam non eſſe ex ea. *Per le. enim c. pec.* Nō, ꝗ prius proſſus neſcirentur, ſed ꝗ nō impune futura apud Deum peccata. Quædam peccata ante legem cognoſcebantur, vt cum apud Pharaonem Ioſeph accuſatus de crimine adulterii miſſus fuit in carcerem Et fratres eius dixerunt: Merito hæc patimur, qa peccauimus in fratrem noſtrum Quædam autem cognita ſunt per legē quæ ante ignorabātur, vt concupiſcentia & origina le peccatum. Quędam ēt grauiora ꝑ legem cognita ſunt ꝗ ante putabant.

d Cognitio pecca. Si cognoſcunt & nō cauent, præuaricatio eſt, & ita ira.

e Teſtifi. a le. & pro. Quia lex eam mul tis ſacramentis figurauit. Vel in hoc le phibet teſtimonium iuſticiæ Dei quia ea nemo iuſtificatur. Prophetæ id pńciād o qd̄ Xp̄i īpleuit aduētus.

f Iuſticia au. Non quia ipſe iuſtus eſſentialiter, ſed qua induit impium, cit fidelem. *Iuſticia au* Iuſticia dixit, non miſericordia. Vtcumque quod promiſerat Deus in le. & prophe. ſad uentum Chriſti reddidit.

g Egent gl. i. indulgentia & venia pec catorum.

h Gratis. Non per legem, non per pro priam voluntatem, ſed per gratiam Chriſti, quæ donum Dei eſt, donum autem maximum ſpirituſſanctus eſt. Non tamen quod omnino ſine noſtra uoluntate fiat. Sed voluntas noſtra oſtenditur infirma per legem, ut ſanet gratia voluntatem, & ſanata vo luntas impleat legem, non conſtituta ſub lege nec indigens lege. huius gratiæ percipiendæ nulla præcedunt me rita, quia meritis impii nō gratia, ſed pęna debetur, nec iſta eſſet gratia, ſi non daretur gratuito.

i Propoſuit Deus propitia. Ad hoc vt oſtenderet ſe veracem in promiſſis: ꝗ oſteſio neceſſario fuit nō ſolū pro re miſſione pñtiū, ſed & eorū, quæ pceſſerūt ſuſtētatione dei, Deo. ſ. patiēte & ſi puniēte. tūc vt oñderet ī hoc tpe Chri qd̄ nullo alio tpe fieri potuit, ꝗ ipſe. ſ. iuſtificat & ſaluat

k Fidem in ſan. i. fidem paſſionis vel per fidem & per paſſionem, neutrum enim ſine altero ualet.

l Propter remiſ. Duplex effectus remiſſionis eſt. ſ. carere pena, & frui gl'ia. primū habuerunt añ Chriſti mortē iuſti, ſed pęnā actualē nō ſētiebāt. Sed poſt Chriſti mortē data ē eis gl'ia di uinæ viſionis, a qua differebant Deo ſuſtentāte eorū delicta.

m In ſuſtentatione. Patienter ſuſtinuit Deus peccata eorum ꝗ fuerunt ante legem, & ſub lege, non puniuit, neque remiſit, ita ut gloriam haberent, donec ueniret, qui delicta tam præcedentiū, quam ſubſequētium pretio ſui ſanguis abſolueret.

Gen. 39. d — Peccatorū cognitio va ria. — Ibid. 4. d — † Iuſtifican tur autem — † reconci liatorem — Duplex re miſſionis effectus. — F

a ¶Ens. b ¶Carnalis. c ¶Deo. ¶Etſi coram hominibus.

a non iuſtificabitur omnis caro coram b illo. Per legem enim cognitio pec- c cati. Nunc autem ſine lege, iuſticia d Dei manifeſtata eſt, teſtificata a lege, e f & prophetis. Iuſticia autem Dei per g fidem Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes, qui credunt in eum. Non k enim eſt diſtinctio. Omnes enim l peccauerunt, & egent gloria Dei: m h † iuſtificati gratis per gratiam ipſius, & per redemptionem, quæ eſt in n o Chriſto Ieſu, quam propoſuit Deus q † propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſti- r ciæ ſuæ propter remiſſionem † præcedentium delictorum † in ſuſten- t tatione Dei, ad oſtenſionem iuſticiæ u eius in hoc tempore, ut ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum qui ex fide y Ieſu Chriſti. Vbi eſt ergo gloriatio- z

(Interlinear: ¶Ex lege non ex iuſticia, quia tantum cognitio peccati non conſumptio. ¶In aduentu Chriſti. ¶i. in hac gratia. ¶Sine legis imperio uel auxilio. ¶Non hominis. ¶Non ſolum data. ¶Non dubie, ſed miraculis. ¶Domino cooperante & ſermonem confir mante. ¶Vt certius credant cæteris addit. ¶Vel teſti monium habens. ¶Dixi iuſticiam ex Deo eſſe. ¶Hæc qua iuſti ficamur. ¶A Deo. ¶Fides imperat, quæ lex imperat. ¶Qua creditur in Chriſtum iuſti ficatorem impiorum. ¶Vt magis proprie dicatur. Iudæos & Genti es. ¶Calitus data. ¶Vere in omnes. ¶Iudæi & Gentilis. ¶Tam Iudæi quam Gentiles. ¶Vel in ſe, uel in Adam. ¶Ante. ¶Adhuc quotidie. ¶Iuſticia, quæ eſt gloria Dei, quia per hoc glorioſus appa ret Deus. ¶Non ſua. ¶Quia omnes peccauerunt, ergo. ¶Sine meritis. ¶Per gratuita dona. ¶Vnde. Non corruptibilibus auro & argento, ſed precio ſo ſanguine unigeniti filii Dei. ¶Precium datum pro nobis. ¶Nuſquam alibi. ¶Chriſtum. ¶Longe ante prædi xit, uel palam omnibus poſuit. ¶Miſericordem. ¶Sine qua nihil placet Deo. ¶Talionis. ¶Vt eſſet iuſtus in promiſſis. ¶Non tantum præſentium ſed &. ¶Chriſti aduentum. ¶Quæ erant. ¶Supportauit peccata, non abſtulit tunc, ſed iuſtificauit uſque ad aduentum. ¶Vt iuſtificet. ¶Saluationis. ¶Mortis Chriſti. ¶Aliter non poſſet ipſe iuuare. ¶In promiſſis. ¶Qui credit in ipſum. ¶Non ex lege. ¶Quia ex fide ſine lege eſt iuſtitia, ergo non potes gloriari o Iudæe.)

G tiquorū & modernorū, remittebatur & non virtute ſacrificij: & hoc ſatis oſtenditur ex modo loquendi cū dicitur, Orabit pro eo ſacedos, & di mittetur ei: quia ex fide & deuotione offerentiū remittebatur peccatū.

d Nunc au. ſi. le. iu. *Oſtenſo, quod conſequutio ſalutis non erat niſi per fidem Chriſti, & hoc ex legis imperfectione. Hic conſequenter hoc idem oſtendit ex fidei Chriſti perfectione. Et diuiditur in duas, qa primo hoc facit ratione, ſecundo exemplo Abrahæ Prima in duas, quia primo oſtendit propoſitum, ſecundo infertur corollarium, ibi: Vbi eſt ergo gloria tio. Prima adhuc in duas, quia primo oſtendit hominem iuſtificari per fidem Chriſti, ſecundo ponitur modus iuſtificandi, ibi: Omnes enim. & c. Circa primum ſit talis ratio: Illud proprie iuſtificat quod facit dignum ui ta æterna etiam ſine lege Moſaica. ſed ſic eſt de fide Chriſti, quia Gentilibus eam recipientibus dabatur in ſigno viſibili ſpiritusſanctus, vt patet in Act. de Cornelio & alys Gentilibus cum eo exiſtentibus: ergo, &c. huius rationis ponit minorem, di.* Nun au. ſine lege iuſti. Dei. *i. facit Deo acceptum & uita æterna dignum.*

e Manifeſtata eſt. *in Gentilibus ſpiritumſanctum recepientibus modo dicto, qui tamen legem Moyſi non ſeruabant.*

f Teſtificata a lege. *i. a libris Moyſi, qui proprie dicuntur lex apud Hebræos. & in Geneſ. dicitur de Chriſto, Non auferetur ſceptrum de Iuda & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Et in tranſlatione Chaldaica quæ apud Hebræos eſſe autentica habetur: Donec veniat Meſſias, & ipſe erit expectatio Gentium. quia indifferenter Iudæis & Gentilibus dedit ſpiritumſanctum.*

g Et pro. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. i. ſuper omnem hominem Iudæum ſine Gentilem. ideo concludit:*

h Iuſticia autem Dei. *i. faciens, Deo acceptum eſt.*

i Per fidem Ieſu Chriſti. *& dicitur:* ſuper omnes. *quantum ad apoſtolos & alios primo credentes, & in oēs qui ad alios ꝗ eā dē reciperent & recipient ꝑ prædicationē Apoſtolorum & ſuccedentium doctorum.*

k Non e. eſt diſtinctio. *inter Iudæos & Gentiles quantum ad iuſtificationem per Chriſti fidem. loquitur Apoſtolus de fide for mata charitate, quæ iuſtificat.*

l Omnes enim. *Hic conſequenter oſtendi tur modus iuſtificationis huius per cauſam formalem, efficientem, & finalem & temporis congruentiam, præmittitur tamen huius iuſtificationis neceſſitas, cum dicitur:* Omnes enim p. *tam Iudæi quam Gentiles.*

m Et egent gl. Dei. *i. gratia ſui, per quam apparet glorioſus. & ſubditur huius iuſtificationis modus cum dicitur:*

n Iuſtifi. *igitur gratis. idest ſine meritis noſtris.*

o Per gratiam ipſius. *formaliter.*

p Et per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu. *id eſt per paſſionem eius efficienter, meritorie tamen.*

q Quem propoſuit Deus. *qui eſt cauſa efficiens noſtræ iuſtificationis principaliter.*

r Per fidem. *nos Deo coniungentem.*

s In ſanguine ipſius ad oſtenſionem iuſticiæ ſuæ. *ſ. finaliter. per hoc enim declarauit ſe iuſtum, quod peccatum Adæ totam naturam humanam inficiens non reliquit impunitam.*

t In ſuſtentatione Dei. *Suſtētauit n. patres in limbo ſine pęna ſēſibili.*

u Ad oſtenſionem iuſ. eius in hoc tem. *ſ. gratiæ, in quo oſtenditur ſua iuſticia, quæ facit dignum uita æterna.*

x Vt ſit ipſe iuſtus. *i. manifeſtè appareat iuſtus.*

y Et iuſtificans eum. *i. cum quemcunque credentem in Chriſto.*

z Vbi eſt gloriatio. *Hic infert quoddam corollarium, ſecundo ſoluit ob iectionem in contrarium, ibi: Legem ergo. Declaratum eſt, quod iuſticia Dei æqualiter dabatur conuerſis ad fidem Chriſti de Iudæiſmo & Gentilitate, & ideo concludit Apoſtolus, quod Iudæi non debebant Gentiles deſpicere, gloriando inaniter de legis obſeruatione. Quod tamen faciebant in primitiua eccleſia, ſecundum quod dicitur in Act. b. Factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in mi niſterio quotidiaro viduæ eorum. Ad hoc igitur reprimendam dicit Apoſtolus,* Vbi eſt ergo gloriatio tua? *O Iudæe, qui inaniter gloriaris de lege.*

Inf. c. 4. Diuiſio — Actu. 10. g — in eum — Gen. 49. b — Iohel 2. g — H — † prętérito rum — † quæ tole rauit De° — Actu. 6. a

¶ Excluſa eſt

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Non iuſtifi. omnis ca. *i. omnis.*

b Coram illo. *i. vt ſit acceptus Deo pro beatitudine conſequenda.*

c Per leg. enim co. pec. *ſupple ſit: non tamen eis remiſſio, ſed per gratiam Dei. Sed contra hoc videtur quod in Leuitico frequenter dicitur: quod in oblatione ſacrificii pro peccato. ſ. orabit pro eo ſacerdos, & dimittetur ei. Ad quod dicendum, quod virtute illius ſacrificii ſecundum ſe non dimittebatur peccatum. ſecundum quod dicitur ad Heb. Impoſſibile eſt ſanguine taurorum auferri peccata: ſed inquantum illud ſacrificium erat quædam proteſtatio Chriſti paſſuri: quam proteſtationem cognoſcebant maiores magis explicite, minores vero implicite: & ſic virtute fidei Chriſti gratiam conferente, eo, quod eadem fides erat an tiquorum*

Heb. 10. a

¶ Excluſa eſt

A *a Excluſa eſt.* Vel excluſum. i. manifeſtū eſt, i quo des gloriari ſed nō in lege factorū ſed fidei, ut de gloriatione laudabili di cat, ꝗ eſt in dño. Et eam excluſam dicit i. vt emineret expſſa. Vñ & excluſores dñr qui artifices argētarii. In qua ſignificatione accipit ēt illud i pſal. vt excludant. i. emineāt ꝗ probati ſunt argento. i. eloquio domini.

b Iuſtificari ho. Nō quin credens poſt ꝑ dilectionē dēat operari, ut & Abra hā filiū immolare voluit. Sequunt ēt opera iuſtificatū, nō ꝑcedūt iuſtificādū, ſed ſola fide ſine operibus ꝑcedētibus hō fit iuſtus, ut non magis ſint iuſti, ꝗ opera legis timore fecerāt, cū fides per dilectionem operet in corde ēt ſi foris non exit in opere. vñ & non meritis priorū operū ad iuſtitiā fidei uenit, i quo Iudei ſe pferebāt. bona opa ēt añ fidē inania ſunt, ita ut ui deant eē magnę uires, & curſus celerrimus præter uiā. Bonum enim opus intentio facit, intētionē fides dirigit.

c Sine operibus. præcedentibus, non ſequentibus, ſine quib. et inanis fides, ut Iacobus ait, Fides ſine opib. mortua ē & ipſe Paulus, Si habuero oēm fi. ita vt m. tranſ. Ch. a. non ha. n. ſ.

d Abſit. Lex non deſtruit, cum imple ta ſm ſpiritum, ceſſat ſm literam.

e Statuimus. Quia oſtendimus completum quod lex dicit, uel ſtatuimus, i. firmamus, cū ſine fide īfirma eēt, qa hic eſt gratia fidei, qua lex impletur. Legis. n. ſtatus firmatur, quia myſtica & ceremonialia ſpiritualiter implentur, & qd̄ minus in moralib continebat, in euangelio addit. & qd̄ lex venturum promittebat, fides euangelii iam aduenisse teſtat. Myſtica ergo & promittentia in euangelio i pleta ſunt ſm ſpiritualem intelligentiam-litera autem occidens tollitur.

1. Cor. 1. d — Pſal. 67. g — Gen. 22. b — Gal. 5. b — Iacob. 2. d — 1. Cor. 13. — † irritam facimus — 2. Cor. 3. b

a ¶Ablata eſt. & attende per quid, non per laborem operum, ſed per facilitatem, alias facultatem fidei.

a tua? Excluſa eſt. Per quam legem? b c Factorum? Non. Sed per legem fi- d dei. Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus le- e gis. An Iudæorum Deus tantum? f Nonne & gentium? Imo & gentium. Quoniam quidem unus eſt g Deus, qui iuſtificat circunciſionem h ex fide, & præputium per fidem. i k Legem ergo † deſtruimus per fi- l dem? Abſit. Sed legem † ſtatuimus, o

(Interlinear: ¶Quia fides iuſtificat. ¶Ab autoritate ſua hoc oſtendit. ¶Nos apoſtoli. ¶Quicunque etiam Gentilem. ¶Arbitramur quicunque ho. iuſt. per fidem, quod credendum, qui & gentium creator. ¶Vt Iudæorum. ¶Et vere vtrorum que. ¶Qui cum aliis modis poſſem probare, hoc ſolum pono. ¶Cum unus omnium iuſtificat omnes, per eandem cauſam. ¶Idem eſt ex fide & per fidem. ¶Immundos Gentiles. ¶Quia dicimus omnes iuſtificari per fidem. ¶i. moralia præcepta legis.)

Item per circunciſionem tollebatur culpa originalis, ſicut modo per baptiſmum, ſed culpa non auferetur, niſi per gratiam, ſicut nec tenebra niſi per lumen ergo circunciſio conferebat gratiam, quæ iuſtificat ſimpliciter. Item omnes moderni doctores tenēt, quod in circunciſione dabatur gratia, ergo &c. Contra Si data eſſet lex, qua poſſet iuſtificare, ſequeretur, quod Chriſtus gratis mortuus eſſet. i. ſine cauſa: ſed hoc eſt inconueniens: ergo & illud ex quo ſequitur. ſ. ꝗ lex vetus iuſtificaret. Circa quod præmittenda ſunt quędam diſtinctiones. Prīa ē de iuſtificatione, ꝗ pt accipi dupliciter. Vno modo proprie, & ſic iuſtificatio eſt factio iuſticiæ. Alio modo magis large ꝑ ſignificationem, & ſic iuſtificatio dicitur ſanatio, & ꝗ eſt ſanitatis ſignificatiua. Secūda diſtinctio eſt de iuſtitia, ꝗ ēt accipi dupliciter. ſ. vno mō pfecte, ſ. d m quā iuſtificatur ī ō apud Deū. Alio mō iperfecte: & ſic iuſticia eſt virtus politica. Tertia diſtinctio eſt de veteri lege, quæ diſtinguitur ſ. d m pręcepta moralia, iudicialia & ceremonialia. igitur loquimur de iuſticia perfecta, ſic ſolus Deus iuſtificat efficienter per habitū gratię quam ſolus infundit. Gratiam & gloriam dabit Dominus. ipſa, vero gratia iuſtificat formaliter. Si vero accipiatur iuſtificatio large, ſic tota lex vetus iuſtificabat, qa gratiā iuſtificācē ꝑ Chriſtū dandā ſignificabat. totus. n. ſtatus illius legis fuit nouæ figurationis. Oia enim in figura contingebant illis. Si autē accipiatur iuſtitia īperfecta, & lex vetus quātū ad moralia & ēt iudicialia, ſic iuſtificabat effectiue, inquantum per opera legis, quæ iuſta erant, acquirebatur habitus iuſticiæ, & ille habitus acquiſitus iuſtificabat formaliter, iuſtitia tamen politica, quæ non facit dignum uita æterna: quia opera talis iuſtitiæ ſunt ſimpliciter opera humana, & per conſequens ad conſecutionem vitæ æternæ improportionata, quæ excedit facultatem hominis naturalem, ſecundum illud Iſa. Oculus non vidit, &c. propter quod oportet quod talis proportio veniat a Deo per habitum ad hoc ſpecialiter infuſum. Sciendum tamen, quod moralia aliter iuſtificabant politice quam iudicialia, quia moralia præcepta & ant, de operibus virtutum generaliter, & ſic iuſtificabant iuſtitia pro omni virtute accepta. iudicialia vero erant de contractibus iuſtis inter homines: & ſic iuſtificabant iuſticia minus communi. Si vero accipiatur lex quantum ad ceremonialia pure, qua non continebant aliquid iuſtum ſecundum ſe. ſed tantum ex legis determinatione, ſic lex non iuſtificabat niſi executiue & propter hoc de ceremonialibus dicitur a doctoribus, ꝗ non iuſtificabant niſi inquantum ſiebant ex obedientia facientium. Ad primum igitur dicendum, quod pro tanto dicebantur præcepta legis cuſtodientes ui uere: quia per hoc euadebant pœnam mortis temporalis & corporalis, quæ per legem tranſgreſſoribus inferebatur in caſibus multis, vt patet ex decurſu illius legis. Ad ſecundum dicendum, ꝗ licet in circunciſione daretur gratia, hoc tamen non erat ex circunciſione, ſed ex fide Chriſti venturi, quam habuit Abraham, cuius fidei ſignum fuit circunciſio, ſicut dicitur ſequen. ca. b. & ſignum accepit circunciſionis ſignaculum ſ. dei iuſtitiæ. quam fidem proteſtabatur ſe recipere ſuſcipiens circunciſionem pro ſe, ſi erat adultus: & per alium ſi paruulus. eadem enim fides fuit antiquorum & modernorum, ſicut dictum eſt ſupra. licet modo magis ſit explicita. & hoc modo dicunt doctores gratiam fuiſſe datā in circūciſione. Aliter autē datur mō ī baptiſmo, q habet efficaciā a paſſione Chriſti iam cōpleta in effectu, propter qd̄ vi ſolū eſt ſignū gratia in eo data, ſed ēt cā efficiens, inſtrumētalis tamē, qa ſacramēta nouæ legis efficiunt qd̄ figurāt. & ſic patet reſpōſio ad quæſtionem & ad argumenta. In ca. iij. ubi dicitur in poſtil. Vt iuſtificeris in ſer. tu.

C — Gal. 2. d — Iuſtificatio duplex. — Iuſtitia duplex — Pſal. 83. c — 1. Cor. 10. c — Iſtabilim° — Iſa. 64. b — D — Quo in circunciſione dabatur gratia.

NICOLAVS DE LYRA.

B ¶ a Excluſa eſt. *quantum ad ceremonialia, quæ tempore legis nouæ non ſunt obſeruanda, quæ erant mere figuralia aduenientevero veritate tempore Chriſti ceſſat figura, Iudicialia vero excluſa ſunt in quantum habebant vim obligandi in lege, illa tamen poſſunt de nouo inſtitui in lege noua, quantum ad illa, quæ regimini Chriſtianorum uidentur accommoda. Moralia vero manent, quia ſunt de lege naturæ, quæ eſt immutabilis. & ſubditur modus dictæ excluſionis, cum quæritur:*

b Per quam le. *facta eſt dicta excluſio?*

c Factorum? *id eſt, per legem ueterem, quæ in obſeruantiis carnalibus exiſtebat. q. d. non.*

d Sed per le. fi. *i. per legem euangelicam, quæ ſpiritualis eſt. quod confirmat, dicens.*

e An Iu. Deus tantum? *q. d. non.*

f Imo. *eſt etiam Deus Gentium. Finis enim correſpondet principio. & ideo ſicut Iudæi & Gentiles proceſſerunt a Deo ſicut ab vno principio, ita reducuntur ad ipſum ſicut ad vnum finem, quæ reductio fit per mediatorem Ieſum Chriſtum: ideo ſubditur,*

g Quoniam quidem unus eſt *de ſ. Gentilium & Iudæorum.*

h Qui iuſtificat circunciſos. *i. Iudæos circunciſos.*

i Ex fide. *i. per fidem Chriſti, qd non per circunciſionem.*

k Et præputium. *i. Gentiles præputium habentes.*

l Per fidem. *ſ. eiuſdem mediatoris Ieſu Chriſti.*

m Legem ergo deſtruimus. *Hic conſequenter reſpondet Apoſtolus cuidam obiectioni, quia per hæc verba & ſimilia imponebant ſibi Iudæi, quod deſtruebat legem Moyſi per prædicationem fidei Chriſti, ut habetur in Act. Hoc igitur remouet, dicens:* Legem ergo. *ſcilicet Moyſi.*

n Deſtruimus per fidem Chriſti. *i. per prædicationem fidei Chriſti.*

o Abſit. Sed legem. ſta. *i. confirmamus. quando enim aliquid eſt uia & diſpoſitio ad aliud, ad quod ordinatur ſicut ad finem, ſi ceſſet fine habito, non propter hoc dicitur deſtrui, ſed magis confirmari, quia virtualiter manet in illo meliori. ſicut eſt de motu ad formam, quia ceſſat forma in producta & uirtualiter manet in ipſa. Lex autem vetus fuit quædam diſpoſitio ad nouam, & ordinata ad ipſam ſicut quoddam imperfectum ad rem perfectiorem. unde dicitur in Ierem. Ecce dies veniunt, dicit dominus, & feriam, domui Iſrael & domui Iudæ fœdus nouum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus veſtris, &c. & ſubditur: Et ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et ideo lex vetus non deſtruitur, ſed magis ſtatuitur, quantum ad id in quo ceſſat ſimpliciter, cuiuſmodi ſunt ceremonialia. alia vero non ſic ceſſant, ut dictum eſt. Ad maiorem dictorum & dicendorum intelligentiam quæritur hic, Vtrum lex uetus ſuo tempore iuſtificaret. Et arguitur primo quod ſic. Nam in Leuitico dicitur: Cuſtodite leges meas atque iudicia: quæ faciens homo in eis uiuet. ſed vita ſpiritualis hominis eſt per iuſticiam. ergo, &c.* Item

Ierem. 31. f — An lex vetus ſuo tempore iuſtificaret. — Leuit. 10. b

ADDITIO I.

Hoc quod dicitur, Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, non uidetur bene exponi de Chriſto naſcituro prout poſtil. exponit. Daro .n. quod Dauid fuiſſet æternaliter condēnatus, poſſet ex eo deſcendere Chriſtus, qui ex multis deſcendit peccatoribus. ut patet in ſua genealogia. Vnde prædicta verba melius videntur exponenda ſecundum Glo. quæ in eodem loco ſic dicit, Precatur ergo Dauid vt parcat, & ſic impleat, quod promiſit de uenia ingemiſcētis, di. Quacumque hora pctōr igemuerit, oim iniquitatum eius nō recordabor. q. d. ſi ō me mūda, Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, q ſunt de promiſſione ueniæ ingemiſcētis. Et uincas. i. cōuincas eos ꝗ dicūt ꝗ nō parces mihi, eo ꝗ grauiter peccaui. Cū iudicaris ab eis. hæc in glo. Et de hoc amplius in additione ſuper illum Pſal. vide ibi.

Ezech. 18. d

In eo. c. vbi dicitur in poſtil. Sciendum ergo ꝗ pſalmus. xiij.

ADDITIO II.

Pſalmus iſte, ſcilicet, Dixit inſipiens, de quo ſumpta eſt ſcriptura hic allegata, ad literam proprie exponitur de Iudæo Chriſti in perſona contemptote, ſicut Glo. exponit ibidem, quæ quidem expoſitio magis concordat literæ, prout declaratum fuit ſupra in additione ſuper illum Pſal. vnde & Apoſtolus in ſequentibus

literaliter

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E literalem hic intelligitur allegare.& iõ hoc quod hic:Sicut ſcriptũ eſt,ad illud ptinet,qđ dixerat parũ ſupra.Quid igitur præcellimus eos,ſ.Iudæi Gẽtiles? Nequaq̃.Sicut ſcriptũ eſt Glo,de Iudæis,de q̃bus minus uideretur,eo,ꝙ ſub lege Dei viuere uidebantur.& ſm hũc ſenſũ Glo. continuat expoſitionẽ huius allegationis.uide ibi.

In e. c. vbi dicitur in Poſtil. Qui iuſtificat circuncifionem.i.Iudæos circunciſos.

ADDITIO III.

Per hoc quod dicit Apoſtolus circuncifionem iuſtificari ex fide & præputiũ per fidẽ,ſm dñm Petrũ de Tharãtaſia intelligitur,ꝙ ĩ iuſtificatione Iudæi fides nõ ſolũ eſt terminus ad quẽ, ſed ẽt terminus a quo ꝓcedit.n.ex fide in fidem,vt dictum fuit ſu.1.ca.in additione.ſed in iuſtificatione Gentilis fides eſt terminus ad quẽ, nõ a quo.Et iõ circuncifionẽ dicit iuſtificari ex fide & ꝑputiũ p fide.

In eo.ca.ubi dicitur in Poſtil.& arguitur primo, quod hic,Leui. xviii.a.dicit,Cuſtodite leges meas.

ADDITIO IIII.

Pro parte affirmatiua huius quæſtionis poſſet argui efficacius, ut habetur ex illo dicto Apoſtoli ſupra,ubi ſic, Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Ex quo patet,quod præcepta legis impleta iuſtificabant. Sed hoc argumentum ſoluitur a ſancto Tho. Sic Apoſtolus accipit ibi iuſtificationem pro executione iuſticiæ. — Rom.2.b; 1.2.q.1.ar. ult. in corp. q.& in reſp. ad 1.

In eo.c.ubi dicitur in poſtil Alio modo magis large pro ſignificatione iuſticiæ,&c.

ADDITIO V.

Large iuſticia non ſolum accipitur pro ſignificatione iuſticiæ, ſed etiam pro diſpenſatioue ad iuſticiam ſicut medicina dicitur ſana.eo ſana,eo,quod eſt diſpoſitiua ad ſanitatem. Et iſto modo etiam lex vetus iuſtificabat, inquantum diſponebat ad gratiam iuſtificantẽ per Chriſtum accipendam. unde ad Gal. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto,&c. Tho.vt ſupra in eodem arti. G — Gal.4.d

In eo.ca.vbi dicitur in poſtil. Si autem accipitur iuſticia imperfecta & lex vetus quantum ad moralia.

ADDITIO VI.

Per opera legis,quæ iuſta erant,non acquirebatur habitus iuſtitiæ,niſi eſſent multoties iterata, ut in.ii.Ethi.Cum iteratio non ſit de ratione præcepti,ideo non videtur concedendum ſimpliciter, quod præcepta moralia iuſtificabant effectiue, etiam loquendo de iuſticia politica,niſi cum hac additione, multoties iterata, ſed bene conceditur ſimpliciter,ꝙ iuſtificabãt ſecundum executionẽ iuſticiæ,inquantum cõtinebant illud,qđ eſt ſm ſe iuſtum,&c. — 2.Ethic.1.

In eo.c.vbi dicitur in Poſtil.Si vero accipiatur lex quantum ad ceremonialia pure,quæ non continebant aliquid iuſtum.

ADDITIO VII.

Præcepta ceremonialia continebant iuſticiam ſecundum ſe in generali,prout.ſ.exhibebantur in cultum Dei.in ſpeciali vero non continebant ſecundum ſe iuſticiam, niſi ex ſola determinatione legis diuinæ.Et ideo tantum ex deuotione & obedientia facientium iuſtificabant modo prædicto.Tho.vt ſupra.

REPLICA

In c.3.Bur.opponit contra expoſitionem Poſtil.circa id,quod allegatur,Vt iuſtificeris in ſer.tu.&c.Sed ipſius oppoſitio corrigitur circa Pſ.Miſerere mei Deus ſecun.ma.&c.In eo.c.Pſal.xiii.a Dixit inſipiens.allegati,Poſtil.exponit de peccatoribus generaliter.Burgen.autem eum reſtringit ad Iudæorum contemptorem Chriſti. ſed hoc correctum eſt in allegato loco. — Pſal.50.a

GLOS. ORDIN CAP. IIII.

Quid ergo di.Quòd ſuperius hoĩem dixerat iuſtificari p fidẽ, oſtendit p Abrahã ĩ quo oẽs cõfidũt, q & p fidẽ adept⁹ eſt iuſticiã & ꝓmiſſionẽ & pr̃nitatẽ. — Heb.6.e

b *Secundum car.*i.ex operib.legis.Q dicimus ꝙ fuit iuſtus ex eis,nõ q̃a ſi ex carnali obſeruatione eſt iuſtus,habet gloriam ęternã,quæ ex iuſticia ſequitur a ſe,non a Deo.Vel hæc iuſtificatio eſt ĩ opinione hoĩm,& nõ apud Deũ.etſi hoc eſt tunc ex fide iuſtificatus eſt qđ probat

F Quid enim.Q.Attendite &c.

c *Credidit.* Credere ſufficiens cã fuit ei iuſticiæ, & ẽt aliis, ſed tñ q hẽt tp̃s operãdi,ei nõ dabitur merces ſm gratiam tñ, ſed ſm debitũ operationis ſuæ. ſed ei qui non habet tp̃s operãdi ſi credit, ſola fides ſufficit ad iuſticiã, & ita ad ſalutẽ ſm gr̃am ꝓpoſitũ oĩbus, vel ſm ꝙ Deus legem añ poſuit.

d *Ei au.*q.q.d.Abrahã eſt iuſtus ex fide,ſđ ei,q opaᷓ illa carnalia.vł aliqua bona vt gr̃am mereaᷓ, ſi merces ẽ ei, nõ eſt ex gr̃a,ſed ex meriti ſui debito. Illi vero q nõ facit hæc carnalia uel aliqua bõa,ſed tñ credit,fides ſufficit ad iuſticiã,& ita attribuit aliis qđ dixit Abraã.ſ ꝙ ſi ẽ iuſtus ex opib.hẽt gloriã, ſed nõ apud Deũ, & ideo ex fide — †quod glorietur; †Ge.15.b Gal.3.a Iac.2.d

e *Sed ſec.de.*Auguſtinus, Non tibi blãdiaris de meritis, cũ tibi reddi mercedẽ ſm debitũ operis audis, tãq̃ nõ ſit in opere gr̃a retribuentis,ſicut in fide eſt gratia iuſtificãtis. Vix.n.ſuadeo vllũ dici opus ex debito remunerationẽ Dei depoſcere, cũ ẽt hoc ipſũ,ꝙ agere aliq̃d poſſumus vel cogitare vel ꝓloq, ipſi⁹ dono & largitiõe faciam⁹. — Lib.de nat.& gratia.7 princi.& in expoſ pſal.44.

f *Credẽ.au.in e.*Non ei. Credit enim illi,qui credit vera eſſe quæ ille loq̃tur, quod & mali faciunt. Credere illum eſt credere, ꝙ ille ſit Deus, qđ & diaboli faciunt. Sed credere in eum eſt illum credendo amare, credẽdo diligere,credẽdo ĩ eũ ire,& eius mẽbris incorporari. — -ſecũdum propoſitũ gratię Dei; Credere Deo Deum,& in Deum.

g *Secundum propoſitum* Q ſine operibus præcedentibus iuſtificatur impius & hoc ſecundum propoſitum gratiæ Dei. i. ſecundum gratiam Dei propoſitam omnibus credentibus, uel ☞ ſecun-

CAP. IIII.

¶Quia nemo iuſtus ſine fide.
a Quid ergo dicemus inueniſſe Abraham
¶Quem imitari debemus
patrẽ noſtrũ ſecundũ carnem? Si enim b
¶i.eſt uncifionem.
¶Tamen.
Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt, habet † gloriã,ſed nõ apud
¶De hac iuſtificatione. b ¶Quod eſt contra illud, Qui gloriatur, in Domino glorietur.
¶Sed habuit apud Deum.Nam ſcriptu.di.Cre.A.&c.
Deum. Quid enim ſcriptura dicit? c
¶Dicenti,Io ſemini tuo b.o, gen.& alias,huiuſmodi.
c †Credidit Abraham Deo,&†reputa d
¶i.fuit ei ſufficiens cauſa ad iuſticiam.& eſt etiam aliis
d tum eſt illi ad iuſticiam. Ei autẽ qui e
¶i.tempus habet operandi. b ¶i.iuſticia. c ¶i.dabitur.
operatur, merces non imputatur ſe-
¶Fidei tantum. b ¶Operationis ſuæ. ¶De operibus.
e cundum gratiam, ſed ſecũdum debi
¶Non habet tempus operandi ſicut Abraham habuit.
f tũ: Ei uero qui non operatur, credẽti f g
¶Chriſtum. b ¶Gratis impio peccata dimittit.
autẽ in eum qui iuſtificat impium,
¶Quidſ.i.ſufficit. b ¶Quam opera non meruerunt. ¶i.ſalutem.
reputatur fides eius ad iuſtitiam
¶Sic decreuit Deus,vt ceſſante lege,fides iuſtificet.
g ſecundum propoſitum gratiæ Dei: h
¶Dico ex gratia ſicut Dauid dicit. ¶Hic & in futuro.
ſicut & Dauid dicit beatitudinem i

conſequutus ſit per fidem Chriſti.ſecundo magnitudo ſuæ fidei, ibi, Qui contra ſpem. Prima adhuc in tres: quia primo oſtenditur,quod ex fide conſequutus eſt gratiam iuſtificantem. Secundo credentium paternitatem,ibi:Et ſignum. Tertio hæreditatis promiſſionem,ibi.Non enim per legem.Primum autem oſtenditur dupliciter. Primo per ſcripturam.Secundo per rationem,ibi:Ei autem.Circa primum dicitur,

a Quid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundum carnem.*Secundum carnem Apoſtolus deſcenderat ab Abraham,ſicut & cæteri Iudæi.ſecundum autem animam quæ eſt per infuſionem, omnes immediate ſunt a Deo. & reſpondet ad quæſtionem,dicens,* H

b Si enim Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum.*quia talis iuſtitia eſt acquiſita & politica,& ſic reddit habentem honorabilem inter homines, ſed non apud Deum, quia non facit eum æterna vita dignum, ut ſupra dictum eſt: & ad hoc probandum inducit ſcripturam,dicens,*

c Quid enim ſcriptura dicit?*de Abrahę iuſtificatione.* — †imputatũ

d Credidit Abraham Deo, & repu.eſt illi ad iuſticiam.*Ex fide igitur iuſtificatus eſt, & non ex operibus legis. Hoc autem in ſcriptura habetur Geneſis decimoquinto.* — Gen.15.b

e Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum.*Hic oſtenditur idem per rationem.Et diuiditur in duas,quia primo ponitur ratio. ſecundo rationis declaratio,ibi:Sicut & Dauid.Ratio enim talis eſt, Illud quod conceditur alicui ſicut merces operanti, non traditur per uiam gratiæ, ſed per uiam debiti.iuſticia vero de qua eſt ſermo,conceditur per uiam gratię,ergo nõ propter legis opera. Maior huius rationis ponitur,cum dicitur.*Ei au.qui ope.mer.n.imputatur ſecun. gratiã. *& ſubditur minor.* — Diuiſio

f Ei uero qui non operatur.*legis opera.*

g Credenti autem in eum.*quæ fides facit dignum uita æterna.*

h Secundum propoſitum.*i.ſecundum ordinem gratiæ Dei:& non ſecundum debiti ordinem. Ex ex hoc ſubintelligitur concluſio ſequens.ſ. quod dicta iuſticia non eſt ex operibus legis.*

i Sicut & Dauid.*Hic conſequenter ponitur huius rationis declaratio. Maior autem manifeſta eſt,ideo non indiget declaratione. Sed minor declaratur per ſcripturam,& primo allegatur ſcriptura. ſecundo ad propoſitum applicatur,ibi.Beatitudo ergo. Circa primum ſciendum,quod beatitudo dupliciter accipitur.Vno modo in re,& ſic habetur in patria. Alio modo in ſpe, prout habetur in uia, & ſic accipitur hic cum dicitur,*Sicut & Dauid dicit beatitudinem ho.*ſupple eſſe.* — Beatitudo duplex

¶ Cum Deus

NIC. DE LYRA. CAP. IIII.

Quid ergo di.*Oſtenſo per rationem,quod lex vetus non ſufficiebat ad ſalutem, hic conſequenter idem oſtenditur per exempla Abrahæ patriarchæ. Circa quod oſtenditur primo quid conſequu-* — Diuiſio

☞ ſecundum.quod Deus longe ante poſuit.

A a *Remiſſæ.* Remittere,tegere,non imputare,ciuſdem rationis & ſenſus ſunt verba:

b *Iniquitates.*Originale peccatum.ſ.fomes peccati,qui dicitur concupiſcentia,vel concupiſcibilitas, ſiue lex membrorum, ſiue languor naturæ & aliis noĩb. Et illa añ baptiſmũ culpa ẽ & pęna Poſt baptiſmũ aũt pęna & nõ culpa, q̃ paruulũ habi ẽ cõcupiſcere, ſed non cõcupiſcere facit, adultum vero ẽt concupiſcere, quæ quidem in baptiſmo remittitur & tranſit ſecundum reatum, ſed remanet ſecundum actum. Originale autem dicitur, quia ex uitioſa originis noſtræ conditione trahitur, quia ex uitioſa lege concipiendi ex peccato primi hominis accidẽti cõcepti ſumus.i.carnis concupiſcẽtia.Tres gradus fecit.Iniq̃tas uel ĩpietas,cũ creator non agnoſcitur.Peccata in operib. Quod nõ imputat leue.

c *In circunciſione.* i tempore circunciſionis reputata eſt fides Abrahę ad iuſticiam.

d *Sed in præpu.*i.tempore præputii.

e *Et ſignum.*Circunciſio exterior dicitur ſignum interioris, tale ſ. ſignum, quod ſit ſignaculum habens ſimilitudinem ſignatæ rei, vt ſicut carne libidinis,ſic ſpoliaretur omnibus ſordib. primæ natiuitatis.& quia nondum dixerat cuius ſignum,ſubdit, iuſticiæ,q̃ eſt ex fide. Vel,ſignaculum.i.celans, quoddam myſterium, quod celetur inimicis.i.ĩfidelibus,reſeretur amicis. i.fidelibus, ad ſimilitudinem ſigilli.ſ. ꝙ ſicut in octauo die circunciditur homo,ſic in octaua poſt finem ſeptẽ dierum ſeculi auferetur omnis uetuſtas culpæ & pænæ. Circunciſio Abrahæ commendata fuit, vt ſub lege

B mandati exiſtẽs,eius obedientia probaretur. Inſtituta autẽ fuit primo ꝑ obedientiam.ſecundo in ſignum magnæ fidei Abrahæ. tertio vt diſcerneretur ille populus a cæteris nationib. quarto ut oſtenderetur caſtitas mentis & corporis pudicitiam ſeruando, & propter hoc facta fuit in uirili mẽbro.quinto quia non poſſet melius ſignificari per Chriſtum tolli originale peccatum. Fiebat autem in octauo die cum lapideo cultro, quia in octaua ætate,quæ erit reſurgentium, omnis ab electis per petram Chriſtum abſcindetur corruptio carnis & ſpiritus. Duæ igitur ſunt res illius ſacramenti, ſcilicet circunciſio a peccatis in præſenti, & ab omni corruptione in futuro.Conferebat autem hoc ſuo tempore,quod baptiſmus noſtro. Itẽ quod apud nos aqua baptiſmi, hoc egit apud veteres pro paruulis ſola fides,pro maioribus uirtus ſacrificii,& pro his, qui de ſtirpe Abrahæ, myſterium circũciſionis. Mutata eſt autẽ p baptiſmum, quia ſacramẽtum baptiſmi perfectius & magis commune & magis gratię plenum.remittit enim peccata,auget uirtutes, gratiã conferens cooperandi,& eſt commune vtrique ſexui, quod non circunciſio. — Circunciſio Abrahæ quare in futura.; † fuerat; 1.Cor.10.a Gen.17.b; †ſectantur; †fuit; Baptiſmus præſtantior circunciſione

f *Per præpu.*i.per id,quod ei datum eſt tempore præputii.i. p fidem. Vel,per præputium.i.in ꝑputio.i.in tempore præputii.

g *Non enim per legem promiſſio.* Promiſſiones aliæ ſunt factæ Chriſto quam Abrahæ. Abrahæ enim factæ ſunt ita, ut qui eum ita imitarentur,a Chriſto benedicerentur. Chriſto autem non ſic, ſed ita vt non tantum eſſet exemplar & forma inſtitutionis morũ & operũ,ſed ꝙ benediceret benedictione æterna imitantibus eum, *Nõ en. p le.* Abrahã eſt hæres mundi ſm propoſitum exẽplũ,quia omnes filii eius p fidem.Chriſtus eſt Dominus mundi ſecundum ptãtẽ,per quem fit benedictio filiis Abrahæ,cui pater dedit gentes & terminos terræ. — Pſal.2.b

h *Semini eius.*i credentib.oĩb.q ſunt ſemen Abrahæ,nõ carne ſed imitatiõe. Vel Xp̃o,cui ſcã dr̃ ꝓmiſſio,q̃a ĩ eo ĩplẽda erat.

☞ Si enim

¶Eſſe illius. b ¶Acceptabili tempore. ¶Hoc eſt tpe Chriſti.¶Vel acceptabiliter.i c ¶Quaſi impotente accedere infert.
hominis cui Deus † accepto fert a
¶Remiſſionem peccatorum,& bona opera.b ¶Præcedentibus. c ¶Dicit his uerbis.
iuſtitiam ſine operibus: † Beati
¶A Deo,ut non dominetur q.in mor.corpore. ¶Sine opere uel labore pænitentiæ per baptiſmum.
a b quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, &
¶Ita ſint in baptiſmo tecta,vt ultra non videantur ad pœnam. ¶Quæ in actu.
quorum tecta ſunt peccata. Beatus
¶Ad pœnam.b ¶Alias bit.
uir cui non imputauit Dominus
¶Vel originale quod aliunde eſt. uel ueniale. b ¶Cum conſtet quod beatitudo ex gratia per fidem,modo quæratur in quibus ſit,an in Iudęis tantum,uel etiam in Gentilibus. c ¶Quã Dauid dic t & Abraham habuit.
c peccatum. Beatitudo ergo hęc † in b
circunciſione tantum manet,an ẽt in c d
¶Ex ſenſu legis loquentes.
præputio? Dicimus enim, quia re- e
¶Non circunciſio.
putata eſt Abrahæ fides ad iuſti-
¶Quia hoc ideo inquiro, quia conſtat de Abraham quod iuſtus eſt per fidem,& cum hoc conſtat, in quo ſtatu,poſtquam eſt circumciſus,uel ante,& ſicut in eo videbitur, ſic in aliis credi poterit. ¶Quo ſtatu.
ciam. Quomodo ergo reputata eſt? f
¶Cum eſſet. ¶Etiam b ¶Antequam circunciderctur.
in circunciſione, an in præputio?
¶Soluit. b ¶i.in Iudæis eſt hæc beatitudo ¶Tantum. ¶Etiam. c ¶Gentibus.
d Non in circunciſione, ſed in præ- g
¶Et cum ante iuſtus, cur ergo circunciſus?Non ſuperflue,ſed accepit ſignum circunciſionis,non qua fieret,ſed qua iuſtus oſtenderetur.
e putio. Et ſignum accepit circunci- h i
¶Iam habitæ.
ſiõis, ſignaculum iuſticiæ fidei,quæ k l
¶Ipſi Abrahæ.b ¶Antequam circunciderctur. c ¶Et hoc ideo. d ¶Autor fidei.
eſt in præputio, ut ſit pater omni- m
f um credentium per præputium, ut n
¶Ipſum credere. b ¶Ad remiſſionem peccatorum & bona opera.
reputetur & illis ad iuſtitiam: † Vt o
¶Autor iuſtitię.b ¶Quæ ex fide ſit per exemplum.
ſit pater circunciſionis, non his p
¶i.Iudęis.¶Carnali.
tantum, qui ſunt ex circunciſione,
¶Reputatur fides ad iuſticiam. b ¶Vt ita ample credant ſicut ille.
ſed & his qui † ſequuntur ueſtigia fi- q
¶Tempore præputii. b ¶Credentium omnium.
dei, quæ † eſt in præputio patris no-
¶Quia per fidem eſt pater,quia per eam eſt promiſſio,non per legem uel circunciſionem, quæ nondum erat.
g ſtri Abrahæ. Non enim per legem r
¶Facta eſt. b ¶Ipſi,vel ad opus ſeminis eiuſdem. c ¶Chriſto. d ¶Hoc ſcilicet.
h promiſſio Abrahę aut ſemini eius,ut s
¶Poſſeſſor aliquorum hoĩm de toto mundo,qui eum imitẽtur,& in Chriſto,qui ex eo natus poſſidet omnia.
hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam t

¶ a Cuius Deus ac.fert iu.*i.acceptat eum ad vitam beatam ſine operibus, quia opera humana ad hoc ſunt improportionata, ut prædictum eſt.& ſubditur autoritas Dauid ad hoc.Beati quorum remiſ.ſunt iniquita.& c.quod non poteſt fieri per opera humana, quia homo non poteſt per ſe reſurgere a peccato. Ad hoc enim,quod tollatur peccatum, requiritur illuſtratio diuinæ gratiæ,ſicut lux corporalis ad amotionem tenebræ.* C — Pſal.31.a

b Beatitudo ergo hæc.*Hic ſcriptura allegata ad propoſitum applicatur per modum quæſtionis, cum dicitur,* Beatitudo ergo hæc.*quæ habetur in ſpe.* — †imputat

c Incircunciſione tan.ma.*i. datur ne tantum Iudæis circunciſis.* — †Pſal.31.a

d An etiam in præ.*i. Gentilibus incircunciſis? Et reſpondent ad hanc quæſtionem, di.*

e Dicimus enim, quia re.eſt Abrahæ fi. ad iu.*ſicut habetur Geneſ.xv.b.ut ſupra allegatum eſt.*

f Quo ergo hic re.eſt?*& reſpondet,*

g Non in cir.ſed in præ.*quia Abraham nondum erat circunciſus, quando hoc dictũ fuit a Deo, hoc autem dictum fuit ante natiuitatem Iſmaelis: Et Abraham fuit circunciſus Iſmaele iam.xiij. annorum exiſtente, ut patet in Gen.* — † in præputium tãtũ, Gen.15.a Gen.17.d an & in circũciſionẽ .ſ.deuenit.

h Et ſignum acce.*Hic oſtẽditur, quod per fidem obtinuit credentium paternitatem: Circa quod ſciendum,quod ſimiliter Abraham habuit præceptum circunciſionis, qua fuit ſignum & character ſuæ fidei in ſe & in ſequentibus.vnde ſic diffinitur, Circunciſio eſt ſignum vel character diſtinguens Iſrael a Gentibus.Ex hoc igitur formatur talis ratio.Quandocumque in aliquo duo concurrunt,vnum ut ſignum tantum, aliud vt res ſignata, principalior eſt ibi res ſignata, quam ſignum, quia ſignum nõ eſt niſi ꝑpter rem ſignatam, ut patet de circulo pendente ante tabernam,qui non eſt ibi,niſi ut ſignificet vinum venale.cum igitur in paternitate Abrahæ reſpectu credentium circunciſio fuerit ibi tantũ ſignum,fides autem vt res ſignata,ergo ob fidem obtinuit dictam paternitatem.& hoc eſt quod dicitur:*Et ſignum acce.*ſ Abraham.* — Circunciſio; D

i Circunciſionis.*in carne.*

k Signacu.iu.fidei.*ſ. vt hæc circunciſio eſſet ſignaculũ iuſticiæ fidei latentis in mẽte.*

l Quæ eſt in præpu.*i. quæ iuſticia erat in Abraham ante circunciſionem.* — †Et

m Vt ſit pa.omnium cre.per p.*i.omnium Gentilium ad fidem Chriſti venientium abſque circunciſione.*

n Vt repute.& illis ad iu.*ſicut & Abrahæ reputata fuit fides ad iuſticiam, antequam circumcideretur.*

o Vt ſit pa.circun.*ſ.ſpiritualis, quæ eſt recifio uitiorum.*

p Non his tan. q̃ ſ.ex cir.*carnali, cuiuſmodi ſunt Iudæi.*

q Sed & his qui ſequuntur ueſti.fi.*id eſt quam iuſticiam per fidem habuit Abraham ante circunciſionem.*

r Non enim.*Hic conſequenter oſtenditur, quod Abraham per fidem obtinuit hæreditatis promiſſionem, & non per opera legis, vtpote per circunciſionem vel huiuſmodi. & ad hoc inducitur duplex ratio.ſecunda ibi:Lex enim.Ratio prima talis eſt: Quando aliquod promiſſum redditur alicui non habito reſpectu ad promiſſionem ſed ad opera ſequentia.promiſſio illa fruſtratur & euacuatur,quia non propter illam, ſed propter aliud promiſſum redditur. promiſſio vero hæreditatis facta fuit Abrahæ ante circunciſionem,ergo ſi reddita eſt ei propter circunciſionem uel opera ſequentia, promiſſio Dei fuit fruſtratoria.& fides Abrahæ de dicta promiſſione fuit euacuata.hoc autem inconueniens eſt dicere de Deo,in quo non poteſt eſſe falſitas,nec deceptio.ergo & illud, vnde ſequitur, ſcilicet, quod promiſſio hæreditatis ſit impleta per legis opera. & hoc eſt quod dicitur,* Non enim per legem promiſſio Abrahæ,*ſ.facta eſt.* — Gen.15.d

s Aut ſemini eius.*non enim ſolum facta eſt Abrahæ & ſemini eius promiſſio de terra Iudææ,ſed etiam de toto mundo,quod patet impletum in Chriſto deſcendente de Abraham ſecundum carnem: qui dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* — Matt.28.

t Sed per iuſticiam fidei fa.*eſt promiſſio.ideo concluditur:*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Si enim qui* Abrahã nõ eſt hæres mũdi ꝑ legẽ, qa non ſunt fi lii eius ꝑ legẽ, q filii dicũtur hæredes. ſ qꝛ ipſe habet poſſidẽtes Nam ſi hoc eſſet, incõueniẽtia inde ſequerent. Qđ fides eſſet fruſtra, qua cõſtat iuſtũ fuiſſe Abrahã, & ꝓmiſſio nõ eſſet im pleta, vt nulli ſint hr̃des. Lex enim nullos facit hæredes. Nã potius iram operatur, ira præuaricationem. nam ex ea eſt præuaricatio, nam ſine ea non eſt, ideo quia ſi ex lege iſta ſequerẽtur, tunc ex fide ſunt hæredes, & ſic eſt firma promiſſio.

†quiad legem perti nent

†inanis facta

b *Lex iram operatur.* Vt reos faceret delinquentes, non efficienti cauſa, ſed non adiuuãte gratia, vel reos faceret temporalibus pœnis, iram operatur, quia prçuaricationem. quod qualiter ſit, aperit, dicens, Vbi enim, &c.

c *Nec præuarica.* Non ait, non eſt iniquitas. Omnis enim legem præteriẽs iniquus, ſed non econtra. Qui enim legem non acceperunt, iniqui dici poſſunt, præuaricatores autem dici non poſſunt.

d *Non ei qui ex lege.* Quia hic talis a gratia excidit, & ideo cauſa fidei a lege recedendum eſt, ut firma ſit promiſſio. lex enim ſine gratia promiſſionis non ſolum non aufert, verumetiam auget peccatum.

e *Qui uiuificat mortuos.* Vel, *qui uocat.* alia litera: ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, prædeſtinata ſcilicet & diſpoſita. Sic enim apud eum iam ſunt quæ futura ſunt, in quo ſola apparet gratia. vnde alibi, Qui fecit quç futura ſunt. Et itẽ, Qui elegit nos añ mundi conſtitutionẽ. Eligũtur q nõ ſunt, nec errat qui elegit, nec vane elegit. Eligit tamẽ & habet electos, quos creaturus eſt eligendos, quos habet apud ſemetipſum, non in natura ſua ſed in præſentia ſua. Nondum erant quibus ꝓmittebatur, ſed quibus promiſſum eſt, & ipſi promiſſi ſunt. Et ſic vocat ea quæ non ſunt, tanquam ſint, i. his, qui non ſunt, diſponit, & ꝑparat ab æterno gratiam iuſtificationis & glorificationis apponendam in tempore. Tanquam ſint. i. tanquã illis, qui iam ſunt apud Deum per prç deſtinationem. Vel vocat id eſt cognoſcit ea quæ nõ ſunt actu, tãq̃ &c.

†Ge. 17.a & 18.c

Iſai.44.a ſecundum aliã literam. Epheſ.1.a

† vitæ reſtituit.

†pter ſpẽ ſuo ſpe

F

† quòd

f *Qui contra ſpem.* Incipit commendare fidem Abrahæ, vt imitemur eum. Per quam & iuſticiam & talem promiſſionẽ accepit. *Contra ſpem.* Priorẽ, dum iuuenis ex iuuẽcula ſecundum naturam ſperauit ſobolem, nec tamẽ habuit. modo contrarium illi ſperauit, vt vetulus ex vetula & ſterili generaret ex Dei potentia.

g *Sic erit ſemen tuum, ſicut ſtellæ cæli, & tanquam.* Sciendum quoniam Abraham Deum prius trinum & vnum cognouit, & per hoc fidei meritum omnium peccatorum remiſſionẽ adeptus eſt. Poſt iuſtitiam vero, vt multarum pater fieret gentium, a Deo promiſſionem accepit. Deinde facta fuit ſibi rurſus promiſſio quod ita fieret ſemen ſuum ſicut ſtellç.

Gen.18.a

Gen.17.a

Gen.22.c

h *Non eſt infirmatus.* Inflati ratione mundi Deum neglexerũt ideo Deus impoſſibilia fecit, vt his credentes ſaluarentur.

i *In repromiſſione etiam Dei.* Iſaac contra naturam humanæ generationis promiſſus, in ſignum fuit Dei filiũ cõtra humanã rationẽ naſciturũ ex hoĩe, filioſq; hoĩm per ſ m̃ regenerationis ex pc̃torib. filios Dei ex mortalib ĩmortales generãdos.

☞ *Qui traditur.*

a ¶Illi b ¶Tantum. c ¶Scilicet ſunt. ¶Eſſe dicuntur.

fidei. Si enim † qui ex lege hæredes

a ¶Hæc inconuenientia ſequuntur. ſ. quod. ¶i. fruſtrata. b ¶Quia conſtat iuſtum fuiſſe Abraham. c ¶inexpleta vt nulli ſint hæredes.

ſunt, † exinanita eſt fides: † abolita

a ¶Ad hæc data eſt lex, vt reos faceret. ¶Q. lex non facit aliquos hæredes, nam potius. b ¶pœnam.

eſt promiſſio. Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex, nec præ-

a ¶Quia. b ¶Sublatis enim de lege data eſt venia, & iuſtificatis nulla eſt præuaricatio.

a ¶Scilicet data eſt hæreditas, quæ eſt donum miſericordiæ

uaricatio. Ideo ex fide, ut ſecundum

a ¶Non merita operum legalium. ¶Adiutricem per fidem. b ¶Quod filii Dei. ¶Reis ex lege non firma. c ¶Iudæo & Gentili imitatori.

grãtiam firma ſit promiſſio omni ſe-

¶Tantum. a ¶i. de operibus legis præſumit.

mini: Non ei, qui ex lege eſt ſolum,

a ¶Venit. b ¶i. qui ſequitur fidem Abrahæ. c ¶Inſtitutor per exemplum.

ſed ei, qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omniũ noſtrũ, ſicut ſcriptum

a ¶Credentium. b ¶In quo conſentit autoritas. c ¶In Geneſi.

a ¶Autorem ſecundum fidem b ¶Non circumciſorum.

eſt: † Quia pãtrem multarũ gentium

a ¶O Abraham. b ¶Qui es. ¶Places Deo. c Quia per fidem places.

poſui te ante Deum, cui credidiſti:

a ¶Cui merito credendum eſt, quia ipſe eſt. b ¶Per fidem & gratiam. c ¶In peccatis. ¶Iudæos.

qui † uiuificat mortuos, & uocat

a ¶i. Gentiles, qui nihil videbantur eſſe. b ¶i. Iudæos qui aliquid eſſe videbantur.

ea quæ non ſunt, † tanquã ea q̃ ſunt.

a ¶Abraham. b ¶De natura. c ¶Secure expectans.

Qui † contra ſpem in ſpem credidit,

a Hiſtor aliter vel ſecundum fidem.

† ut fieret pater multãrum gentium,

a ¶Tam ample credidit. b ¶In geneſi.

ſecundum quod dictum eſt ei: † Sic

a ¶i. innumerabiles erunt boni, qui ex te naſcentur, qui per ſtellas ſignificantur, & mali per arenam. b ¶Boni.

erit ſemen tuum, ſicut ſtellæ cæli, &

¶Mali ¶Poſt.

tanquã arena maris. Et non eſt infir-

a ¶Etſi cauſam haberet. ſ. ſuam ſenectutem & Saræ ſterilitatem, ſed.

matus in fide, nec conſiderauit cor-

a ¶Ab opere generandi. b ¶Sciens quod promiſſoris ſui potentia omnem impoſſibilitatem excelleret.

pus ſuum e mõrtuum, cum iam fere eſſet centum annorum, & emor-

a ¶Quando angelus iterum promiſit, ſecundum hoc tempus veniam & erit Sarç filius.

tuam uuluam Saræ. † In repromiſ-

¶Et ſi differetur promiſſio.

ſione etiam Dei non hæſitauit diffi-

mitatem aliquam, cum frequenter propter iram promiſſio facta prius retractetur. Lex autem fuit prouocatiua iræ diuinæ dupliciter. Vno modo quia homines nituntur in vetitum: propter quod ex inhibitione legis creuit libido peccandi. Alio modo, quia lex dabat cognitionem peccati clariorem quam ante: & ex hoc aggrauabatur peccatum ſecundum dictum Saluatoris. Seruus, qui cognouit voluntatem domini ſui, & non fecit, vapulabit multi plagis. ergo promiſſio omnino non innitebatur legi, cum eſſet iræ Dei prouocatiua. & hoc eſt quod dicitur: Lex e. iram ope. i. prouocat modis dictis.

G

Lex irã prouocat dupliciter.

Luc. 12.f

† irrita facta

f Vbi enim non eſt. *Et hoc eſt verum abſolute de his quæ erant indifferentia ante legem, quia talia non ſunt mala, niſi quia prohibita: cuiuſmodi erant ceremonialia, ſaltẽ pro magna parte. de his vero quæ prohibita ſunt per legem, eo, quod erant ſecundum ſe mala, non eſt intelligendum ſimpliciter verbum Apoſtoli, ſed ſecundum quid, quia non erat tam grauis præuaricatio ante legem ſicut poſt: propter maiorem cognitionem, quæ aggrauat peccatum, & propter prohibitionem, quæ excitat libidinẽ in contrariũ. iſtud tamẽ nõ prouenit ex lege ſecũdũ ſe, quæ fuit ſancta & bona, ſed ex humana malicia.*

g Ideo ex fi. *habuit firmitatem diuina promiſſio.*

h Omni ſemini. *ſ. Abrahæ. & quale ſit ſemen iſtud, ſubditur,*

i Non ei qui ex lege eſt ſolum. *i. ipſis Iudæis.*

k Sed & ei qui eſt ex fide Abra. *id eſt Gentilibus in Chriſtum credentibus fidem Abrahæ imitantibus, qui eſt pater omniũ noſtrum in Chriſtum credentium.*

l Sicut ſcriptum eſt.

Gen. 18.

m Quia patrem multarum gentium. *& non ſolum Iudæorum.*

n Ante Deum. *per iuſtitiam, vnde dictum eſt Abrahæ Geneſ. xvij. a. Ambula coram me & eſto perfectus.*

Gen.17.a

† tanq̃ ſint

o Qui ui. mor. *Gentiles iuſtificans per gratiam, qui mortui erant per idololatriam.*

H

p Et uoc. ea quæ non ſunt. *i. Gentiles, qui non erant alicuius reputationis coram Iudæis.*

q Tanquam ea quç ſunt. *i. ſicut Iudæos q dicebantur apud Deum reputati prç cçteris populis propter acceptionem diuinæ legis Non fecit taliter omni na. & c.*

† Ge. 13.d & 15.b & 22.c

-ſicut ſtellæ cœli, & *Pſal. 127.b* tanq̃ arena maris

r Qui contra ſpem. *Poſtquam oſtendit Apoſtolus quanta Abraham per fidem obtinuit, hic magnitudinem ſuæ fidei oſtendit. Et diuiditur in duas partes: quia primo declarat propoſitum. ſecundo infert correlarium. ibi, Ideo. Circa primum ſciendum quãdo promiſſum fuit ſemen Abrahæ de Saraiam erat xcix. annorum. & Sara. xc. & cũ hoc ipſe erat debilis, & tamen credidit promiſſioni diuinæ, & non hæſitauit. ideo dicitur:* Qui cõ. ſpem. *ſ. naturæ.*

Diuiſio

Gen.18.

† Ad promiſſionẽ

s In ſpẽ. *diuinæ gratiæ.* credidit, quod fi. pa. mult. gent. *fidem eius imitantium.*

t Secundum quod di. *videlicet:* Sic erit ſemen tu. *i. multitudine maxima, ſicut patet impletum in multitudine credentium. quorum aliqui credunt fide formata charitate, & illi comparantur ſtellis. Alij vero fide informi, & illi comparantur arenæ maris.*

Gen. 15.d

v Et non eſt infir. *cum tamen ſenes ſint paruæ ſpei, vt dicit Philoſophus. ij. Rhetoric.*

x Nec conſiderauit corpus ſuum emortuum. *i. ineptum ad generandum prç ſenectute. Sed contra hoc videtur quod dicitur, quod Abraham poſtea accepit aliam vxorem nomine Cethuram, quæ peperit ei plures filios. Ad quod dicendum, quod hæc impotentia ad generandum intelligitur de Sara, quæ erat ſterilis & nonagenaria: ſed non de iuuencula, quæ ad concipiendum magis erat apta, quia ex bona diſpoſitione uirtutis paſſiuæ facilius ſit conceptio etiam a debili agente.*

Gen.25.a

y Et emortuam uulnam Saræ, *Quia deſierant in ea fieri muliebria, vt dicitur Geneſis decimooctauo.*

z In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia. *Contrarium videtur, quia Abraham dixit Geneſis decimooctauo capit. Putaſne centenario naſcetur puer? quaſi dicat non. Ad quod dicendum, quod illud verbum non fuit dubitationis, ſed admirationis de re tam inſolita, ſicut dixit Maria: Quomodo fiet iſtud, quia virum non cogno.*

Luc.1.d

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Si enim qui ex lege. *i. operibus legis.*

b Hæredes ſunt. *id eſt conſequuntur hæreditatem.*

c Exinanita eſt fides. *qua Abraham credidit promittenti.*

d Abolita eſt promiſſio. *ſcilicet Dei: quia hæreditas non eſt reddita habito reſpectu ad promiſſionem, ſed ad aliud, quod eſt inconueniens: ergo, & c.*

e Lex enim. *Hic ponitur ſecunda ratio, quæ talis eſt. Promiſſio cum ſit de bono, non innititur rei quæ eſt prouocatiua iræ: quia non haberet firmitatem*

a *Qui tra.* Mos Chriſti, interitum veteris vitæ ſignat, & in reſurrectione noua uita, quæ a iuſtificatione incipit, & in immortalitate perficitur. Mors & reſurrectio Chriſti in nobis efficiendo ſunt idem, quia liberauit nos a peccatis, & a iugo diaboli, Sed ſignificando ſunt diuerſa, quia mors ſignat vt moriamur ueteri vitæ. reſurrectio ut in nouitate vitæ ambulemus, & ſic tandem in nouitatem immortalitatis, ſicut Chriſtus iam, reſurgemus.

A

† robuſtus factus

Infra 6.a

NIC. DE LYRA.

¶ *non cognoſco. propter quod Abraham non fuit punitus, ſicut Zacharias pater Iohannis, eo quod dubitauit de promiſſione Dei.*

Luc.1.

a Sed con. &c. *i. attribuens promiſſum diuinæ bonitati, non ſuis meritis.*

b Pleñſci. *etiam per rationem naturalem, per quam cognouit omnia fore Deo poſſibilia.*

c Id. & re *Hic concluditur correlarium, ſcilicet, quod fides Abrahæ non ſolum valuit ſibi, ſed etiam nobis, qui ſumus imitatores fidei ipſius*

¶Confirmatus.

dentia: ſed † confortatus eſt fide,

a ¶De conſtantia fidei. b ¶Multo intuitu virtutis Dei.

dans glõriam Deo, † pleniſſime

a ¶Hæc gentes imitari debent credentes, quod quecũq; &c. b ¶Non prædixit quia ipſe facit, ſi alius faceret, non eſſet promittere, ſed prædicare.

ſciens, quia quæcunq; promiſit

a ¶Vt promittere, ita leuiter. b ¶Quia confortatus eſt in fide, accepit promiſſum, & iuſtus factus eſt.

Deus, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.

a ¶Quaſi aliquis dicat, quid hoc ad nos? b Ad laudem ipſius.

Non eſt autem ſcriptum tantum propter ipſum, quia reputatum eſt

a ¶Inſtruendos. b ¶Ad iuſticiam fides.

illi ad iuſtitiam: ſed & propter nos, quibus reputabitur credentibus

a ¶i. Deum pa. b ¶Quaſi quod hoc fecit nobis proderit. c ¶i. ſepulchro, qui proprie eſt locus mortuorum.

in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum à mortuis:

a ¶A Deo patre, Iuda & Pilato. ¶In mortem. b Tollenda iure diaboli deſtructo. c ¶In quo noua uita ſignatur. d ¶Vt iuſte uiuamus, quod aliter non poteramus.

qui trãditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

ſius & hoc eſt quod dicit: Ideo & re. & *ſubditur,*

C

d Non eſt au. ſcr. *Ex quo patet, quod etiam facta ſingularia patrum ponuntur in ſacra ſcriptura, vt quædam vniuerſalia, non per prædicationem. ſed per exemplaritatem, hoc enim duplici modo dicitur vniuerſale, ſicut ſol dicitur cauſa vniuerſalis generabilium. Cætera patent.*

† certus factus

GLOS. ORDIN. CAP. V.

Iuſti. Quia ex fide eſt iuſtificatio, igitur pacem cum Deo habete. Q Hæc diſſenſio eſt contra Deũ.

a *Ex f.* Superius dixit iuſtificati gratis ꝑ gr̃am, ne ipſa fides ſupba ſit, qa qd habes qđ nõ accepiſti?

b *Pacem ha.* Quia ei reconciliati pçr miniſtrum gratie Chriſtum.

c *Per quem.* enumerat beneficia, quæ a Chriſto habentur.

d *Tri.* quod tribulatio nõ tollit patiẽtiã, facit charitas, quæ eſt donum ſpiritus.

e *Spẽ.* i. certitudinẽ gloriæ futuræ, q̃ humanç rõni vana vr̃, ſed teſtimonio uirtutis firmatur, patiẽtiæ. ſ. & miraculorum.

f *Spes au. non.* Quia ẽ in Deo q nõ fallit, non in hoĩe mẽdace, cuius ſpei pignus ẽ ſpũs, legit, Fõs aq̃ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus cõicet tibi. ipſe ẽ ſpũs, quẽ nõ poſſunt accipere mali & charitas ẽ, quã habere, & malus eſſe nõ põt aliqs Sed nomẽ Chriſti habere & baptiſmũ, corpus domini ſumere, & cætera ſacramenta habere, & malus eſſe poteſt. Charitas ergo eſt proprium donum ſpiritus, & ſingularis fons.

B

g *Charitas Dei diff.* Vel Deus late nos diligit, & hoc habemus in cordibus noſtris per ſpiritum, qui facit nos intelligere claritatem Dei erga nos.

-filiorum

h *Vt qd. n. Chri.* Cũ Deus nos diligat, vel nos eũ ꝑ ſpiñ, ſpes implebiẽ, qa niſi ita ſit, fruſtra eſt paſſus Chriſtus. Et hoc eſt cur Chriſtus ꝓ ĩpiis. i. ꝓ dilectiõe ĩpiorũ vl' ꝓ vice eorũ. ꝓ ĩpiis, ñ q oli fuiſsẽt, & nõ tũc, ſed cũ eſſem⁹ infirmi in peccatis

☞ *Secundum tempus*

NIC. DE LY. CAP. V.

Iuſtifi. igi. *Superius Apoſtolus abſtulit a Romanis & Iudæis credentibus diſcordiæ materiam, oſtendens, quod nullam haberent adinuicem præexcellentiam, hic conſequenter inducit eos ad unitatis concordiam, oſtendens, quod vtrique iuſtificati eſſent per fidem & gratiam Chriſti eis communem. & diuiditur in duas, quia primo oſtendit uirtutem fidei in credentium iuſtificatione. ſecundo eius pfectionem in veteris legis ceſſatione, ca. vij. Prima in duas, quia primo oſtendit propoſitum. ſecundo remouet erroneum dictum, c. ſequenti. Prima adhuc in tres. primo oſtendit virtutem fidei in iuſtificatione credentium. ſecundo huius iuſtificationis motiuum, ibi: Vt quid enim. tertio modum ibi, Propterea. Prima adhuc in duas, quia primo propoſitum oſtendit ex conſecutione boni. ſecundo ex tolerantia mali, ibi, Non ſolum autem. Circa primum conſiderandum, quod iuſtificatio eſt motus ad iuſtitiam, ſicut albatio eſt motus ad albedinem, Et iſte motus ad iuſtificationem poteſt accipi dupliciter. Vno mõ ꝑ modũ ſimplicis generationis abſq; receſſu a termino impietatis: ſicut Adam fuit iuſtificatus in ſtatu innocẽtiæ. Alio mod per modum mutationis uel motus, qui includit receſſum a termino culpæ,*

Diuiſio

Iuſtificatio quid

CAP. V.

a ¶Non lege, non ex nobis.

Iuſtificati igiẽ ex

a ¶Quam non habetis dum inuicem arrogatis.

fide pacẽ † hẽamus ad Deũ p

a ¶Per auxiliũ & gratiã eius ¶Cuius opera.

Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum: per quem acceſſum habe-

¶Non modo ad Deum, ſed & in gratiam.

a ¶Bonam uitæ obſeruantiam.

mus per fidem in grãtiam iſtam

a ¶Qui cecidimus in Adam. ¶Spe ſupernæ claritatis erecti. b ¶De eo quod ſperamus gloriam quam habent filii Dei.

in quã ſtam⁹, & glõriamur in ſpe

a ¶Angelorum vel ſanctorum Dei. b ¶Gloriamur de ſpe gloriæ.

gloriæ filiorum Dei. Non ſolũ

a ¶Per gratiam eius.

autẽ: ſed etiam glõriamur in tri-

a ¶Quibus itur ad gloriam. ¶Quas pro Chriſto patimur. b ¶Cur gloriamur, quia ſcimus?

bulationibus, ſciẽntes, qꝛ tribulatio patientiam operatur. † Patien-

¶Per exercitium docetur ſtrenuus.

¶Purificationem.

tia autẽ probationem, probatio-

a ¶Non facit erubeſcere, quia impletur.

autem ſpem. Spes autẽ non † confundit, quia chãritas Dei diffuſa

a ¶Conſtat eam implendam ex eo quod iam ſpiritum in arrham habemus.

¶Non a nobis eſt.

eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ

a ¶Deus eſt & Dei donum. b ¶Niſi ſpes implenda ſit.

ſctm̃ q dãtus eſt nobis. † Vt quid,

¶Quaſi indigentes medico. ¶In peccatis.

. n. Chriſt⁹ cũ adhuc ĩfirmi eẽm⁹

culpæ, ſicut iuſtificatur homo tẽpore lapſæ naturæ & hoc mõ accipitur hic iuſtificatio. veruntamen, qa mutatio denominatur a termino ad quẽ, & non a termino a quo, ſicut dealbatio ab albedine, ad quã terminatur & non a nigredine ſeu media colore unde incipit, ſic iuſtificatio nõ denominatur a culpa vel impietate, a qua incipit, ſed a gratia ad quã terminatur, ita, qꝛ magis dicitur iuſtificatio, quã pc̃ti remiſſio, licet vtrũq; includatur. Iſte uero acceſſus ad gratiã eſt ꝑ Deũ ſicut per agẽs principale, per humanitatẽ vero Chriſti ſicut per agens inſtrumentale, coniunctum tamen: per fidem uero ſeu ſacramenta fidei, ſicut per agens inſtrumentale ſeparatum. ſic ædificatio domus eſt ab artifice principaliter, a manu eius ſicut ab inſtrumento coniuncto, & a ſecuri ſicut ab inſtrumento ſeparato. & hæc tanguntur hic in iuſtificatione, cum ſequitur,

† habemus

a Iuſti &c. *ſicut ex inſtrumento ſeparato communi Iudæis & Gentilibus.*

D

b Pacem ha. *i. concordiam. q. d. vnitas fidei & ſacramentorum debet eſſe cauſa fidelium.*

c Add. *q eſt cã principalis noſtrç iuſtificatiõis*

d Per do. no. Ie. *q ſecundum humanitatẽ eſt noſtræ iuſtificationis inſtrumẽtũ coniunctum.*

e Per quẽ ac ha. *ſ. ad Deum, tanquam per mediatorem Dei & hominum.*

f In gratiam iſtam, *quæ iuſtificat formaliter*

g In qua ſtamus, *in præſenti. & quia arra gloriæ, ideo ſubditur,*

h Et gl. in ſ. & c. fi. *i. ſanctorũ. q mõ ſpãli dicuntur filij Dei, qa nõ ſolũ ſũt filij Dei, ꝑꝑ ſimilitudinem naturæ, quæ eſt in oĩb. hoĩb. & ſimilitudinem gratiæ, quæ eſt in ſolis iuſtis. ſed ẽt ꝑꝑ ſimilitudinem gloriæ, quæ eſt aſſimilatio perfecta. Scimus qa cũ apparuerit ſimiles ei erimus.*

† Iaco.1.a 1.Ioan.3.

i Non ſo. au. *Hic Apoſtolus oſtendit iuſtificationis effectum quantum ad tolerantiam mali pçnæ. & quia nullus malum appetit, niſi ꝑꝑ bonũ coniunctũ, ſicut potionem amaram propter ſanitatẽ. iõ Apoſtolus oſtendit coniuncta malo pœnæ ſi patienter tolerentur, quam tolerantiã facit iuſtificatio, quæ eſt per gratiã. ideo dicit,* Non ſolum au. *ſ. gloriamur in adeptione boni.*

† pudefacit

k Sed e. g. i. t *q̃ ſũt mala pçnalia. & ſubdit cã.*

l Scientes quia tri. pa. o. *i. facit ſicut artem citharizandi facit frequens citharizatio.*

m Patientia autem probationem. *i. purgationem peccatorum. ſicut enim macula peccati auffertur per cordis contritionem, ſic reatus pçnæ per tribulationem patienter toleratam.*

† Nã Chriſtus

n Probatio au. ſpem. *i. certam expectationem beatitudinis, quia remota culpa & pæna, patet liber acceſſus ad gloriam.*

o Spes au. non confun. *i. tollit erubeſcentiam, inquantum homo non fruſtratur, eo quod expectabat.*

p Quia charitas, *quæ eſt arrha gloriæ.*

q Diffuſa eſt in cordibus noſtris *ſicut liquor precioſus in uaſis.*

r Per ſpi. *qui charitatem infundit, qui datus eſt nobis, non ſolũ in dono ſuo ſed ẽt in ſeipſo inq̃tum ꝑ charitatem habetur in nobis nouo modo.*

s Vt quid. n. *Hic tangit Apoſtolus noſtræ iuſtificationis motiuum. & primo hoc motiuũ excludit a nobis, dicẽs.* Vt q. &c. in. *ſ. infirmitate pc̃ti.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Secundum tem.*i per triduum tantum.ne deſperes de eius po tentia,cuius apparet in morte beneuolẽtia,a quo tales arrhas accepimus, quod donauit impiis mortem ſuam,qui ſeruat iu ſtis uitã ſuam. Mortuus eſt pro te o homo mortalis, vt uiuas cum illo. Suſcepit mortem noſtram, ut donaret nobis uitam ſuam, accepit ex te, unde moreretur pro te. Induit ſe, vt pro te moreretur, induet te, ut cum illo uiuas. Induit ſe carne mortali in uirginitate matris, induet te vita perenni in æqualitate patris.

b *Vix.* Dicit.*pro iuſto*. Forſitan pro bo no. oſtendit vtrunque difficile & rarum, ſed alterum difficilius & rarius.

c *Pro iuſto pro bo.* Iuſtus pro exercitio, qui & bonus, ſed eſt & bonus qui nõ iuſtus .i. qui natus eſt in ſimplicitate, innocens qui nondum laborauit, ut amplificaret ſe bonis, vt ſunt paruuli in baptiſmo mundati. & licet iuſtus melior, cauſa tamen innocentiæ mi-

† Heb.9.d 1.Pet.1.d ſerabilior quam iuſtitiæ, quĩ non eſt huiuſmodi iuſtitia ſine ſeueritate.

d *Cum ad.* Ecce dum oderat ſecundũ peccata, amabat ſecundum quod opus eius, quod & fecit ante mundi cõſtitutionem Dicen um erat quantũ nos dilexit, ne deſperemus, & quales ne ſuperbiremus. Fuit & alius modus poſſibilis Deo, qui omnia poteſt ſed nullus noſtræ miſeriæ ſanandæ conuenientior Quid enim nos tantum erigit, & a deſperatione immortalitatis liberat, quam quod tanti nos fecit, ut homo pro nobis moreretur?

e *Multo igi.* Grauius eſt pro peccato mori & peccatum tollere, quam iam iuſtos etiam cooperantes ſaluare.

f *In ſan.* quia ſic ſuperatur iuſticia diabolus, non potentia. Iuſticia, quia im meritum.ſ. Chriſtum diabolus occi-

F dit, vnde & alios iure perdit. Non potentia, quia diabolus amator potentiæ, deſertor iuſtitiæ eſt, in quo homines magis eum imitantur. Placuit igitur Deo ut non potentia ſed iuſticia uincens, hominem erueret in quo homo eum imitaretur: poſtea uero in reſurrectione ſequuta eſt potentia quia reuixit mortuus nunquam po-

Roma.6.b ſtea moriturus

† De cõſe. di. 4 quærit m ñ & c placuit, vt quicunque. g *In.* Nõ quoquo modo peccatores.

h *Recon.* quia prius iuſte eramus ſub ptãte diaboli, natura de prauata pctõ

i *Propterea.* Dixit per Chriſtũ eſſe iuſtitiã & uitã. Et ꝙ poſſit eſſe p eũ, p ſimilitudinẽ in minori probare intendit. Sicut n. p Adã pctm̃ & mors &c.

k *Per unum.* Adã.ſ. nõ vnã Euã dixit Apoſtolus: conſuetudinẽ tenẽs, dũ ſucceſſionem poſteritatis humanæ (quæ pctõ & morti ex eo venienti ſuccũbit) nõ mulieri, ſed viro attribuit. Nõ.n. ex muliere poſteritas, ſed ex viro nominari ſolet. Vel, qa mulier de viro eſt, & utriuſq vna caro. ſiue ergo ab Eua ſiue ab Adã di

Peccatum propagationis & imitationis cat̃, vtrũq; ad primũ hoĩe ptinet. & p hoc Apl̃s pctm̃ originale ꝑpagatiõis itelligi voluit, cui⁹ pṙceps Adã, nõ imitationis, cuius pṙceps diabol⁹. vñ Inuidia diaboli mors itra. ĩ orbẽ ter.

Sup.2.d l *In omnes.* Quia etiam ante legem, cum non ita videretur lege non docente, imputabatur quidem peccatum apud homines, ſed apud Deum, apud quem putabatur impune futurum cũ neſciretur iudicaturus, ſed ubi lex data eſt, nouerũt Deũ curare humana & iudicare. ante non imputabatur, ſed regnauit mors ſecure, poſſidẽte homines diabolo pro impunitate credita vſq; ad Moyſen. p quẽ rediit cognitio unius Dei. Regnauit ñ mors, (& ſic ñ, legit̃ ẽt) ſed ĩ ſil̃es ꝑuaricatori Adę, q

neglecto

a ¶Adeo infirmis. ¶Pro dilectione impiorum, uel pro vice illorum qui deberent mori. b ¶Tam magnum fecit.

a ſecundum tempus, pro impiis mor- a

a ¶Et vere magnum. nam raro aliquis pro iuſto, i. pro dilectione iuſti & boni, nedum pro impio. ¶Q. difficile.

b c tuus eſt? Vix enim pro iuſto quis b

¶Raro dico. a ¶Vel ſimplici & innocenti. nam forſitan poterit inueniri. b ¶Quaſi raro.

moritur. Nam pro bono forſitan

quis audet mori. Commendat au- c

a ¶ſ. Chriſti pro peccatoribus, in quo laudabilior charitas. b ¶Qui indigui ſumus.

tem charitatem ſuam Deus † in no- d

a ¶Ita commendat quod pro peccatoribus? & ſi hoc eſt: tunc iuſtos ſaluabit, quod eſt, Spes non confundit. ¶Vel ſine fide.

d bis, † quoniam ſi, cum adhuc pecca- e

tores eſſemus, ſecundum tempus,

¶Sicut.

Chriſtus pro nobis mortuus eſt:

e multo igitur magis iuſtificati nunc f

a ¶Cuius cauſa non eſt, niſi peccatum quod abſtulit.

f in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab g

a ¶Viuum. b ¶Inde certum eſt, quod ipſe iam uiuens poterit amicos factos ſaluare, quia mortuus potuit iuſtificare, quo facto inimici ex peccato ſunt reconciliati, & iam ſunt amici Dei facti.

g ira per ipſum. Si enim cum inimi- h

ci eſſemus, reconciliati ſumus Deo i k

¶Idem quod ſupra in ſanguine.

per mortem filii eius, multo ma-

a ¶Non modo ab ira liberi, ſed etiam. b ¶Per uitam, qua ſ. reſurrexit a mortuis.

h gis reconciliati, ſalui erimus in ui- l

¶Salui erimus.

ta ipſius. Non ſolum autem, ſed m n

a ¶Iam ſpe de hoc quod erimus. b ¶ꝙ idem cum eo erimus non per naturam, ſed dilectionem & uoluntatem, uel in Deo in præſenti .i. non in nobis. ¶Nec per nos, ſed per Chriſtũ.

& gloriamur in Deo per dominum o

noſtrum Ieſum Chriſtum, per quẽ

a ¶Iam in præſenti. b ¶Ad Deum. ¶Quia a Deo, peccante Adam, diſceſſimus.

nunc reconciliationem accepimus.

a ¶Per Chriſtum iuſticia & uita in omnes per eius gratiam regeneratos. b ¶Per unum vita, ſicut per vnum mors c ¶Adam a quo propagati.

i k † Propterea ſicut per unum homi- p q

a ¶Miſerum pro peccato. b ¶i. in omnes homines. c ¶Originale

nem in hunc mundum peccatum in

a ¶In ipſum Adam. ¶i. diſſolutio animæ & corporis.

trauit, & per peccatum mors, & ita r ſ

¶Per eius viciatam carnem genitos.

l in omnes homines mors pertranſit,

G mereri. ideo concludit, quod proceſſit ex charitate Dei, dicens,

c Commendat au.*i. commendabilem oſtendit.*

d Chari.ſu.de.in no.*per ipſum iuſtificatis.*

e Quoniam &c. pro no. mor. eſt.*ex ſua libera charitate.*

f Multo igitur ma.iu.in ſan.ipſius.*i. per paſſionem eius meritorie, & per gratiam formaliter.*

g Salui eri.ab ira.*i. inferni pœna.*

h Per ipſum. *quia maius eſt peccatorem iuſtificare quam ipſum a pœna liberare. & quia non ſolum per mortem Chriſti ſumus liberati a pœna, ſed etiam conſequimur gloriam, ideo ſubditur,*

i Si e.cum ini.eſ. *p ꝑuaricationem Adæ,*

Recon. ſu. d. *ſ. patri per mortem filij eius.* multo ma.te.*Deo patri.*

l Salui erim.in ui.ip.*i. in vita Chriſti glorioſa. ad talem enim vitam reſurrexit. Et quia vitæ beatæ eſt in nobis quædam inchoatio per gratiam Chriſti mediatoris, ideo ſubditur:* † erga nos

m Non ſo.autem.*ſalui erimus in futuro.*

n Sed & glo.in Deo.*etiam in præſenti.*

o Per do.&c.reconcilia.ac.*per conſequẽs certam ſpeciẽ beatitudinis æternæ & futuræ. Quoniam Apoſtolus hic facit argumentum a maiori, quod ſi iuſtificati ſumus per mortem Chriſti, multo magis ſic iuſtificati ſalui erimus per conſequutionem beatitudinis. Ex hoc patet intentio Apoſtoli, quod maius eſt impium iuſtificare, quam iuſtificatum glorificare. cuius ratio eſt, quia impius non poteſt mereri de condigno ſuam iuſtificationẽ: qa non operatur niſi ſecũdũ virtutẽ naturæ, quæ eſt improportionata reſpectu doni gratiæ. ſed iuſtificatus p gratiã mereri pt de condigno vitã btãm, ſecũdũ illud apoſtoli. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſticiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex, non ſolum mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius, &c. Illud ãt meretur aliquis de condigno, quod ei ſecundum uiam iuſtitiæ eſt reddendum. Ratio autem huius eſt, quia ualor operis meritorij non ſolum attenditur ſecũdum quod procedit ex libero arbitrio. quia ſic non eſt meritorium vitæ beatæ, ſecundum quod dicit Apoſtolus Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, ſed etiam attenditur ſecundum ꝙ procedit a ſpũſctõ habitante in hoĩe iuſtificato p gratiã, & mouente ipſum ad opus meritorium, qa ſe habet ad liberum arbitrium ſicut ſeſſor ad equũ. & ſcd͂m hoc opus meritoriũ inquantum eſt a ſpũſancto qui eſt infiniti valoris, meretur de condigno bonum infinitum, qđ in beatitudine redditur obiectiue*

- ſecũdum tempus

2.Timo.4.b

H

Rom.8.d

p Propterea. *Hic oſtendit noſtræ iuſtificationis modum. Et quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, & medicina per comparationem ad morbum eſt diſponenda ideo donum Chriſti nos iuſtificans tractat Apoſtolus per comparationem ad peccatum Adæ: cuius eſt medicina ei oppoſita. Et diuiditur in duas partes, quia primo comparat utrumque quantum ad differentiam, ſecundo quantum ad conuenientiam, ibi: Igitur ſicut. Prima in duas: quia primo deſcribit peccati Adæ generalitatem. ſecundo doni Chriſti maioritatem, ibi: Sed non ſicut delictum. Prima adhuc in duas: quia primo facit quod dictum eſt. ſecundo remouet obiectionem in contrarium, ibi: Vſque ad legem. Circa primum dicitur:* Diuiſio

q Sicut per unum hominem.*ſcilicet Adam.* intrauit peccatum in hunc mundum.*quia peccatum eius imputatur omnibus ab eo deſcendentibus ſecundum uim generatiuam. quia ſic ſunt membra eius. propter quod uocatur peccatum originale.*

r Et per peccatum mors.*in pœnam huius peccati. quamuis enim corpus Adæ fuerit compoſitum ex contrarijs, & ſic naturaliter corruptibile, tamen per donum originalis iuſtitiæ ſibi datum a Deo in ſua conditione poterat non mori, quia ſi ipſum ſeruaſſet, mortem non incurriſſet. Sed quia ipſo peccante ſubtracta eſt originalis iuſticia in pœnam ſui peccati, & per conſequens incurrit neceſſitatem moriendi. quæ licet conſiderato corpore humano in ſe eſſet naturalis, tamen conſiderato ſtatu hominis in ſua prima conditione, facta eſt ſibi pœnalis.*

s Et ita in omnes homines mors pertranſit. *quia qualis factus eſt per peccatum, tales deſcendunt ab eo per generationem.*

¶ In quo

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Secundum tempus pro no.mor.eſt.*i. per tempus trium dierum qui fuerunt inter eius mortem & reſurrectionem: tamen per ſynecdochen. q.d. Mors Chriſti nos iuſtificans ex noſtris meritis non proceſſit. quod probat conſequenter dicens:*

b Vix enim pro iu.quis mo.*i. opus hominis quantumcumque iuſti uix meretur, vt quis pro eo vellet mori: & multo minus peccator hoc poteſt mereri.*

A neglecto Deo, creaturæ ſeruierũt, ſicut ille loco Dei diabolo cõſenſit. Tales erãt fere oẽs vſq; ad legẽ Perpauci, vt Abrahã, vni Deo ſeruierũt, & in eos nõ regnauit mors, q ſub ſpe ſeruati ſunt in aduentu Chriſti liberãdi. Libros q aliter hñt, dicit Am. corruptos; qui dicunt mortem corporum etiam in cultores vnius Dei regnaſſe vſq; ad Moyſen, ſed cur non vſque ad finem?

a *In quo & c. Vſq; ad le.e.* i. quia nec lex

† quatenus potuit auferre peccatũ, ſed auxit: ſiue naturalis, ſiue ſcripta; ſed non imputabat̃. i. ignorabat̃, regnauit tamẽ vſq; ad Moyſen. i. legẽ: qa nec ipſa potuit regnũ mortis auferre, quæ regnat, dum nõ ſinit reatus ad vitã æternã venire, ſed ad gehẽnã trahit. hoc regnũ ſola gratia Chriſti deſtruxit ẽt in antiquis, ꝑter quos in oẽs regnauit, ẽt in eos, q

† eſt nõ ſua propria volũtate peccauerunt, ſicut Adam, ſed originali tenebãtur,

Citra Iulianũ Pelagianum li. 1. c. 3. cir. ſi. 1.7 vt pueri. *In quo.* Aug. Vt in materia, nõ ſolũ eius exemplo, & omnes illi vnus homo fuerunt. Vel, in quo peccato. Alia enim ſunt peccata propria.

b *Vſq; ad le.* vel Moyſen includit: qa & tunc peccatũ & mors. i. dãnatio. Et ſic non eſt vſq;, excluſiuũ ſicut in cæteris *Vſq; ad le.* Quia iã tũc datũ eſt hominibus remediũ, quo poſſent liberari, ſub qua tamẽ ſi eſſent ſimiles præuaricationi Adæ, in eos mors regnaret, ſed lex data eſt initio egreſſionis de Aegypto docens de vno Deo, ne regnaret mors, & cœpit in Iudæa primum deſtrui regnũ mortis, nũc ubiq;

c *Sed re.* Nõ imputabat̃, ſed effectus indicabat, quia mors corporalis regnauit quotidie p aliquas paſſiones, tandem diſſoluẽdo vſq; ad Moyſen, cum minus videret̃. *Sed re.* Sciẽdũ plæroſq; codices latinos ſic habere, Regnauit mors ab Adã vſq; ad Moyſen in eos

B qui peccauerũt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, ut in ſimilitudinẽ

† qui peccauit ꝑuaricationis Adæ peccaſſe accipiant illos, qui in illo peccauerunt, vt ei ſimiles crearẽtur. ſ. ſicut ex homine ita ex peccatore peccatores: ex morituro morituri, damnatoq; damnandi.

d *Qui eſt for.* Adam eſt forma Chriſti, quia ſicut ille eſt pater omnium ſm̃ carnẽ, ſic Chriſtus ſm̃ fidem, & ſicut ex latere il-

Gen.2.d Ioan.19. lius formata eſt Eua, ſic ex illius latere profluxerũt ſacramenta, per quæ ſaluatur eccleſia. ideoq; ſicut ille cõmunicare potuit filiis ſuis peccatũ & mortẽ, ſic iſte ſuis iuſticiã ſuam & uitam & etiã iſte plus bonis ſuis confert, q̃ ille malis: & ideo magis poteſt ſaluare q̃ ille pdere. hoc eſt, ſimiles ſunt Chriſtus & Adam, ſed non delictum. i. non ſic eſt efficax peccatũ Adæ ad damnationẽ, vt gratia Chriſti ad ſaluationẽ. Quod eſt, nõ pares ſunt cauſæ eorũ, nec pares effectus cauſarũ. Quod eſt ibi, & non ſicut per vnum peccatum. Cauſa Chriſti eſt gratia abũdans, Ex quo omnia bona homini, ſine qua nihil habet boni. Cauſa Adæ eſt peccatũ illud, cuius rei ſunt omnes carnaliter geniti. Cætera peccata habent ex ſe multa, & ſic ex illo originali ſunt ad peccãdũ magis proni. Et bene hæc cauſa Chriſti oĩbus ſuis prodeſt, quia ſi cauſa Adæ oĩbus ſuis nocuit, tũc & hæc potuit ſuis. Et hoc eſt, Si.n. in vnius delicto multi mortui ſunt. Effectus.n cauſæ Adæ. i. peccati qđ intulit, eſt nõ omnis damnatio, ſed quæ pro illo vno debetur. ſunt.n. & ex mõſtris additis aliæ damnationes. Effectus donorũ Chriſti eſt remotis omnibus peccatis originalibus & actualibus, omnis iuſtificatio & vita æterna. & bene hoc ſuis per vnum Chriſtum, qa ſi illa per vnum Adam ſuis, tunc & hoc potuit. Adam dicitur futuri forma, quia iam tunc decreuit Deus myſterio per vnũ Chriſtum emendare, quod per unum Adam peccatum erat.

Apoc.5.d unde dicitur in Apoc. Agnus occiſus eſt ab origine mundi.

e *Sed nõ ſi.* Formata in hoc, ꝙ vnus emendat unus peccauit, ſed cauſa Adæ non talis uel qualis Chriſti, quia unum eſt delictum Adæ. quo multi. i. ſimiliter prǫuaricãtes mortui ſunt, ſed Chriſti gr̃a in plures, qa & in hos & in nõ ſil̃r præuaricantes.

f *Si.n.vnius.* Ambr. Mors regnauit, non regnat, quia qui per legem iudicio Dei noto timorem eius habuerunt, ſublati ſunt de mortis imperio ante vero in ſimiles Adæ prǫualuit. & ſi ibi regnauit mors, multo magis gratia regnare debet, quæ in plures tranſit, & quæ vitam confert. Quod poſt dicit omnes, ſimiliter peccantes, accipit, Item omnes credentes dicit. Nõ enim generalis damnatio vel iuſtificatio in omnibus. Vnde poſtea ait multi. C

g *In gratia.* Gratiam dicit perfectionem virtutum, quæ in homine Chriſto.

Per unum

a ¶Merito per eum in omnes, quia cauſa mortis per eum in omnes. ¶Etiam ſub lege.

a b † in quo omnes peccauerunt. Vſque a b c

a ¶Scriptam vel naturalem. ¶i. ante legem b ¶Quamuis non ita videretur. c ¶i. in homine.

ad legẽ eñ peccatũ erat in mundo.

a ¶Apud homines, quia cæci erant, non apud Deum, cuius iudicio, qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. ¶Apud Deum, ſicut malis videbatur.

Peccatum autem non † imputabatur d

a ¶Quæ peccatum prohibet. ¶Rationis in paruulo ſiue literę in populo, qua arguente demonſtraretur peccatũ.

c cum lex non † eſſet. Sed regnauit e

a ¶Corporalis. ¶Animæ. b ¶i. vſq; ad legem per Moyſen diuinitus promulgatam. ¶Per quem rediit cognitio Dei.

mors ab Adam vſque ad Moyſen,

a ¶Non ſolum in eos, qui per ſe præuaricando mortem meruiſſe viderentur, ſed etiam in pueros, qui nihil a ſe meruerant, præuaricando contra aliquam legem.

etiam in eos, qui non peccauerunt f

a ¶i. ſimiles præuaricatori Adæ.

in ſimilitudinem præuaricationis g

a ¶Similitudo. ¶Quantum Adam. b ¶Chriſti. c ¶Forma eſt, ſed maius eſt donum Chriſti quam delictũ Adæ.

d e Adæ, qui eſt forma futuri. Sed non h i

f ſicut delictum, ita & donum. Si enim k l

a ¶Hominis Adæ. b ¶Vno quidem. ¶ſ. Omnes filij ſui. c ¶Eius præuaricationem imitantes. d ¶Peccatores conſtituti.

uni⁹ delicto multi mortui ſunt, mul- m n

a ¶Gratuitum donum, vel gratia. i. remiſſio peccatorum. ¶Abundans & maior eſt, & omnibus ſuis magis prodeſt. b ¶Alia dona ſanctiſpiritus. ¶i. per.

g to magis gratia Dei & donũ in gratia

a ¶Non comparatiue, ſed abſolute: tanquam diceret multos. ¶Abundans in plures. i. in omnes filios tranſit.

vnius hominis Ieſu Chriſti in plu- o

a ¶Quia & addita ſoluit. b ¶Quia in uno Adæ ſimiles ei damnati ſunt. ¶Fit.

res homines abundauit. Et non ſicut p

a ¶Fit. b ¶Sed plus.

per vnũ † peccatũ, ita & donum. Nã q r

a ¶Dei. b ¶Eſt procedens. c ¶Originali. d ¶Corporalis & æternæ mortis, ſi non remittitur.

† iudiciũ ex vno in condemnationẽ. ſ

NIC. DE LYRA.

¶ a In quo. *ſcilicet Adam peccante.*

b Omnes peccauerunt. *qui futuri erant membra ipſius.*

c Vſque ad legem. *Hic remouet quandam obiectionem in contrarium. quia poſſet aliquis dicere ꝙ peccatum non fuit ante legem Moyſi eo ꝙ peccatum ſic diffinitur, quod eſt tranſgreſſio legis diuinæ, non potuit autem eſſe eius tranſgreſſio ante dationẽ. ergo & c. Sed hoc non valet: quia a principio fuit lex naturalis inſerta mentibus humanis, vt oſtẽſum eſt ſupra, propter quod eius tranſgreſſio fuit peccatum. Tamen propter multiplicationem peccatorum lex naturalis fuit offuſcata, intantum quòd tranſgreſſionem illius legis non reputabant peccata, erant tamen ſecundum veritatem: quia erant contra rationis dictamen, & hoc eſt quod dicitur.* Vſq; ad legem enim peccatum erat in mundo. *i. toto tempore ante dationem legis Moſaicæ, nec per legem deſinit eſſe. propter quod ly vſq;, non facit excluſionem temporis futuri, ſed ſolum excludit carentiam peccati ante legem datam, licet non reputaretur. ideo ſubditur:* † imputat̃ Sup.c.2.

d Peccatum autem non imputabatur. *i. non reputabatur propter offuſcationem legis naturalis. ideo vna cauſa dandi legem Moſaicam aſſignatur a ſanctis fuiſſe, propter legis naturalis offuſcationem. Quod autem peccatum fuerit ante dationem legis: oſtendit per eius pœnam, quæ eſt mors, vt dictum eſt, dicens:*

e Sed regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſen. *tamen ly vſque, non excludit tempus futurum, ſed tantum carentiam mortis ante dationem legis, ſicut dictum eſt de peccato.* D

f Etiam in eos, qui non peccauerunt. *i. in paruulos, qui nõ peccauerunt peccato actuali, qui tamen ſunt mortui.* † condemnatio

g In ſimilitudinem præuaricationis Adæ. *i. quia generati ſunt ſimiles ei ſcilicet deſtituti originali iuſticia cum debito habendi eam.*

h Qui. *ſcilicet Adam.*

i Eſt forma futuri. *i. figura Chriſti, qui futurus erat tempore Adam, non autem tempore Apoſtoli. Sciendum, ꝙ Adam non erat figura Chriſti inquantum peccator, ſed inquantum principium hominum in eſſe naturæ: ſicut & Chriſtus eſt principium eorum in eſſe gratiæ: & quia formatus fuit de terra diuina uirtute, ſicut & corpus Chriſti virtute ſpiritusſancti de Virgine Maria. Item quia de latere eius formata eſt Eua, ſicut de latere Chriſti eccleſia: ex quibus regeneramur in eſſe gratiæ, ſicut ex Adam & Eua generatum eſt genus humanum in eſſe naturæ.* Adam quomodo forma futuri.

k Sed non ſicut delictum. *Hic oſtendit maioritatem doni Chriſti: & hoc in duobus. Primo, quia peccatum Adæ fuit peccatum hominis puri: ſed donum Chriſti eſt donum hominis Dei. & hoc eſt, quod dicit:* Sed non ſicut delictum ita & donum. *ratione dicta. ideo concluditur vlterius.*

l Si enim unius delicto. *ſcilicet Adæ. & accipitur hic ſi, pro quia.*

m Mortui ſunt, multo. *omnes enim poſteri,*

n Multo magis gratia Dei &c. *id eſt per gratiam ſingularis hominis deitati vniti in perſona filij, ex qua vnione habet quandam efficaciam meriti infiniti.*

o In plures abun. *i. magis excedit in bono quàm peccatum Adæ in malo. Secundo oſtenditur maioritas in effectu, quia infectio naturæ propter peccatum Adæ ex vno eius peccato proceſſit, & vnum ſolum peccatum in poſteros tranſmiſit. ſ. peccatum originale, quod non poteſt multiplicari in vna perſona. ſed donum Chriſti iuſtificat a multis peccatis. ſ. a peccato originali & actuali, quod quidem actuale multiplicatur varijs modis in eodem homine. & hoc eſt quod dicit.*

p Et non ſicut per vnum peccatum. *ſ. Adæ iniuſti facti ſunt alij,*

b Ita & donum. *ſcilicet Chriſti, iuſti conſtituti ſunt multi, ſed multo plenius. quod probatur cùm dicitur:*

r Nam iudicium. *id eſt ſententia.*

ſ Ex vno in condemnationem. *aliorum, ſcilicet ex uno peccato Adæ tranſiit in alios, & cauſans in ſingulis vnum peccatum.*

¶ Gratia autem

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Per vnum regna.* Quia quas vires in illo habuit in omnes poſterior s exercuit, quorum materia fuit ſicut & culpa eius ſolius fuit, quæ in omnes transfuſa eſt.

E

b *Multo ma. & c. in vita re.* quia æternaliter, quàm in eis regnauit mors quia temporaliter & cum fine.

c *Per vnius in.in om.* non ꝙ omnes geniti ab Adam, r generentur per Chriſtum ſed ſicut nullius carnalis generatio eſt niſi per Adā, ſic ſpiritualis nullius niſi per Chriſtum Si qui eſſent p̄ter Adam generati, & ſi, qui præter Chriſtum regenerati, nō diceret omnes & omnes. Sicut autem nullus homo præter illam generationē, ſic nullus iuſtus præter iſtam. Eoſdem poſt dicit multos.

d *Sicut e.* determinat delictum vnius & iuſtitiam vnius, vt ſicut ille merito peccati perdidit, ita iſte merito iuſtitiæ nos liberaſſe videatur.

e *Ita & per vni.* Hominis ait, non Dei vel uerbi fidem, ne putes antiquos iuſtos in ſolo uerbo Dei.i.ſolius verbi ſide ſine fide incarnationis liberari.

f *Lex au.* Oſtenderat Chriſtū dimittere omnia peccata tā originalia quàm actualia hic addit ꝙ et a peccato legis liberat i. p̄uaricatione, ut Iudei Chriſto magis ſint obnoxij. *Lex autem ſub.* Amb. Dicit hic Apoſtolus, quid peruenerit data lege, nō quid fecerit ex. Data.n.erat in adiutorium naturæ vtcunq; naturæ incerta ſunt iuſtitiæ ſemina, vt ſic exinde magis proficeret, ſed populus vſum ſequens plus peccauit, diabolo inuertente legem bonam in malum, cōtra quod Deus omnia dimiſit. *Lex au. ſub.* Natis in peccatis datur lex ad domandam ſuperbiā. Q non deeſt, qui iubeat, ſed deeſt qui impleat. quia in peccato natus implere non poteſt. ideo natus eſt Chriſtus .i. gratia quæ ſanaret.

F

g *Vt abun.de.* Vt.ſ. qui in ſordibus erat præuaricando magis ſordeſceret, ut mediocris pædagogum haberet, p r fectus ſignum, et durus ſentiret flagellum. *Vt abun.de.* Magnum Dei conſilium fuit, vt per legem abundaret delictum, vt in auſteritate legis ſuam intelligentes infirmitatem, infirmi ad medicum confugerent, & auxilium gratiæ quærerent.

h *Vbi au.* Agit hic de virtute gratię, & quanta efficit.

i *Supera.* Quia & gratia Chriſti etiam his proficit, quos diabolus vincere non potuit: & quia peccatum ad tempus regnauit, gratia in æternum.

k *Sicut re. pecc. in mor.* Non addit, per unum vel per Adam, quia nō de illo ſolum agit, quod ex Adā traxerunt homines, ſed & de eo, quod ſua voluntate addiderunt. Sed cū dicit, Gratia regnet, addit, per Ieſum Chr̄m &c. quia per eum non tantum originalis, ſed et voluntariorum ſit remiſſio peccatorum.

a Chriſti. b Non ex uno. c Procedit. d Non ſolum ignoſcit, ſed & iuſtificat.

a Grâtia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Si enim in vnius deli- b

a Diſſolutio animæ & corporis. b Etiam ante mortem paſſione inferens. c Adam. d Quia maior uis eſt

a b cto mors regnauit per unum, mul- c d to magis abundantiam grâtiæ & donationis & iuſticiæ accipientes in vitā regnabunt per vnum Ieſum e f Chriſtum. Igitur ſicut per vnius de- g lictum in omnes hoīes in cōdēnationem, ſic & per vnius iuſtitiā in omnes homines in iuſtificationem vitæ.

d Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt e multi, ita & per vnius hominis obedientiam iuſti conſtituentur multi.

a Per Chriſtum eſt iuſtificatio. b Poſt culpam, uel naturalem legem intrauit latenter. c Si abundantius cognoſceretur.

f g Lex autem ſubintrauit, vt abundā- h i ret delictum. Vbi autem abunda- k uit delictum, ſuperabundauit & grā- l k tia: vt ſicut regnauit peccatum in m mortem, ita & grâtia regnet per iu- n ſtitiam in uitam æternam, per Ieſum o Chriſtum Dominum noſtrum.

NICOLAVS DE LYRA.

a Gratia au. *Ieſu Chriſti ex multis delictis in iuſtificationem habet effectum, ſicut dictum eſt. Et quia gratia Chriſti non ſolum iuſtificat a multis delictis, ſed etiam inducit ad gloriam, ideo concludit vltra:*

b Si enim in unius delicto. *ſcilicet Adæ.*

c Mors regnauit. *id eſt poteſtatem habuit ſuper poſteros.*

d Multo magis abundantiam gratię & donationis & iuſticiæ accipientes. *a Ieſu Chriſto in baptiſmo.*

e In uita *ſcilicet beata.*

f Regnabunt per unum. *ſ. Ieſum Chriſtum, per quem habemus introitum ad cęleſte regnum. Dicitur autem hæc gratia baptiſmalis abundantia gratiæ, quia tollit pœnam & culpam. Et donationis, quia gratis datur. Et iuſtitiæ, quia facit dignum vita æterna.*

g Igitur. *Hic Apoſtolus conuenientiā oſtēdit peccati et doni Chriſti. & primo quantum ad peccatum Adæ. ſecundo quantum ad peccatum ſuper additum in lege, ibi: Lex autem. Primum autem oſtēdit in duobus. Primum eſt, quia ſicut per delictum Adæ alij ſunt condemnati, ſic per iuſtitiam Chriſti omnes ſunt iuſtificati. & hoc eſt, qd̄ dicitur:* Igitur &c. *& patet ex dictis litera. Nec ualet contra dicta, ſi dicatur, ꝙ non ſunt omnes iuſtificati per gratiam Chriſti: quia hoc non prouenit ex defectu gratiæ, ſed ex defectu hominum eam repellentium. Secundum eſt, quia ſicut per inobedientiam Adæ comedentis lignum vetitum poſteri facti ſunt iniuſti: ſic per obedientiam Chriſti in ligno crucis paſſi, omnes ſunt iuſtificati quantum ad ſufficientiam: & hoc eſt quod dicitur:* Sicut.n.per inobe. unius. *& patet ex dictis litera.*

G

h Lex au. *Hic oſtenditur conuenientia doni Chriſti & peccati tempore legis ſuperadditi. Ad dationem.n. legis ſequuta eſt multiplicatio præuaricatonis, vt dictum eſt ſupra: nō tamen ex parte legis, ſed hominum malitia, quæ nititur in vetitum: & quia cognitio peccati quæ ſit per legem, aggrauat ipſum. Et ſicut ſub lege abundauit delictum, ita ex lege abundat gratia, inquantum Chriſtus ſub lege natus eſt, ſecundum quod dicit Apoſtolus ad Gal. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub lege, & c. etiam attulit nobis plenitudinē gratiæ. & hoc eſt qd̄ dicitur:* Lex au. ſubintr. *poſt offuſcationem legis naturalis.* Gal. 4. a

i Vt abun.de. *ly vt, tenetur hic conſecutiue tātū per modū prædictum, nō cauſaliter.*

k Vbi autem abun.de. *ſub lege.*

l Superabū. & gr. *p Chriſtū ſub lege factū. id dicitur Io.iiij.c. Quia ſalus ex Iudæis eſt.*

m Vt ſicut re pe. in mor. *id eſt poteſtatem habuit deijciendi ad mortem æternam.*

n Ita & gra. re. per iu. *potenter nos inducendo vitam æternam.*

o Per Ie. Chr. *Dei et hominem mediatorē. Ad maiorē intelligentiā dictorū de originali peccato hic aliqua breuiter ſunt notanda. Primū eſt, quid ſit originale peccatū. et quia priuatio cognoſcitur per habitū, ideo primo videndum eſt, quid ſit originalis iuſtitia: cuius priuatio eſt originalis culpa. Eſt autem originalis iuſtitia quædam humanæ naturæ rectitudo p quā corpus erat aīæ ſubditū: & uires inferiores rationi, quandiu aīa ſubdita eſſet ſuo creatori. Hæc autem rectitudo non erat ex principijs naturæ humanæ, cum corpus humanū ſit naturaliter corruptibile, ſed à Deo data in prima hominis conditione, ſecundū quod dicitur Eccl. Hoc ſcio, ꝙ a principio fecit Deus hoīem rectū. Et quia iuſtitia eſt quædam rectitudo, pp hoc talis rectitudo naturæ humanæ bene iuſtitia uocatur. Et originalis, quia data eſt humanæ naturæ in ſua prima origine. & quia per originem in poſteros fuiſſet transfuſa, ſi ab Adam fuiſſet ſeruata: ipſo uero peccante iuſte fuit ab eo ſubtracta. & quia carentia perfectionis, quæ debet ineſſe, culpabilis eſt in homine, cuiuſmodi fuit dicta rectitudo ſeu originalis iuſtitia, ideo eius carentia cum debito eam habēdi dicitur peccatum originale, ita quòd debitum habendi eſt ibi formale. Secundum eſt quomodo peccatum Adæ poſteris imputatur. & ſatis faciliter uidetur quòd imputatur eis ad pœnam. Filij enim frequenter & iuſte puniuntur pro peccatis parentum, ſed difficilius eſt uidere qualiter imputatur eis ad culpam, de cuius ratione eſt, ꝙ ſit uoluntaria, aliter non eſſet culpa. non poteſt autem dici uoluntaria voluntate poſterorum. Propter quod ſciendum, quòd Adam non ſolum conſideratur ut ſingularis perſona, ſed etiam vt totius humanæ naturæ principium: a quo alij deſcendunt, tanquam a mouente per vim generatiuam, & efficiuntur eius membra. & ideo ſicut homicidium manu factum dicitur uoluntarium a voluntate, quæ eſt in mente, ſic ſuo modo carentia originalis iuſtitiæ in poſteris dicitur voluntaria a uoluntate Adæ: & quia accepit eam non ſolum pro ſe ſed pro tota poſteritate: ideo omnes poſteri per uim generatiuam ab eo deſcendentes in eo fuerunt obligati ad debitum habendi eam. Cum igitur carentia originalis iuſtitiæ cum debito habendi eam ſit culpabilis, ut dictum eſt, & ideo merito poſteris imputatur ad culpam. Tertium eſt, qualiter contrahitur, quia peccatum ſolum eſt in anima, quæ non eſt ex traduce, ſed eſt a Deo per creationem, qui non peccat eam infundendo, nec etiam parentes generando, nec poſſunt per conſequens peccatum originale traducere, vt videtur, maxime, quando ſunt baptizati, qa nullus dat alteri quod non habet. Propter quod dicendum, ꝙ generatio cōpetit hoībus ſcd̄m eſſe qd̄ habēt ab Adam: quod eſt eſſe naturæ corruptæ: nō autem ſcd̄m eſſe gratiæ, qd̄ habēt per regenerationē baptiſmalē. generans autem inquantum huiuſmodi generat ſibi ſimile. ideo Adam generauit ſibi ſimiles ineſſe naturæ deſtitutæ originali iuſticia, cū debito habendi eam. Et eadem ratione omnes poſteri generant ſibi ſimiles cum tali defectu: quia deſcendimus ab Adam ſecundum carnem, non ſecundum animam, quæ eſt a Deo immediate. ideo originalis culpa a carne prouenit in anima ſibi coniuncta. Sicut liquor bonus inficitur ex corruptione uaſis in quo ponitur, ſic & peccatum originale prouenit ex carne cauſaliter, ſed tamen in anima eſt ſubiectiue & formaliter: ſicut infirmitas eſt in cibo corrupto cauſaliter tantum, quia non eſt infirmitatis ſuſceptiuus: in corpore uero cibato formaliter eſt & ſubiectiue. Ex dictis patet, ꝙ obiectio de parentibus baptizatis non ualet. quia ſicut dictū eſt, non generant ſecundum eſſe gratiæ, & vt ſunt membra Chriſti: ſed ſecundum eſſe naturæ corruptæ, in qua ſunt membra Adæ. Quartum eſt qualiter peccatum originale per gratiam baptiſmi tollitur. Circa quod ſciendum, ꝙ non eſt per hoc intelligendum, ꝙ rectitudo, quæ fuit in Adā, per baſptiſmum reddatur, quia baptizati rebellionem corporis ad anima, et ſenſualitatis ad rationem in ſeipſis experiuntur: ſed hoc ꝙ per gratiam Chriſti tollitur debitum habendi dictam rectitudinē, & ſic carentia dictæ rectitudinis non remanet, vt eſt culpa, quam formaliter facit debitū habendi illam rectitudinem, vt dictum eſt ſupra, ſed remanet tātum, vt eſt pœna, & virtutis exercendæ materia, cōtra paſſiones ſenſualitatis fortiter pugnando, & infirmitates corporis patienter tolerando. in quibus adiuuat gratia Chriſti in præſenti ad augmentum meriti electorum. In reſurrectione uero finali reparabitur natura, quia reſurrectio illa erit ad vitam immortalem per Chriſtum, non immortalitate, quæ fuit in ſtatu innocentiæ, qua homo poterat non mori, ſed immortalitate gloriæ, qua non poterit mori, ſed cum Chriſto viuet in ęternum.*

Ecel. 7. d

Iuſtitia originalis quid ſit.

H

Peccatū originale quid.

Quō poſteris imputetur.

Quō contrahitur.

A

Peccatū originale i quo

In ca.v. vbi dicitur in Poſtil. Vix enim pro iuſto, quis moritur.

ADDITIO I.

Quod dicitur hic: Vix.n.pro iuſto quis moritur: exponitur ſicut in glo. Vix.i. raro moritur aliquis etiam pro iuſto.i. pro dilectione iuſti & boni, nedum impio. Ideo raro dico forſitan poteſt inueniri, quis.i. aliquis, qui audeat mori pro bono. q.d. ſed difficile eſt inuenire, qui hoc faciat. & ſequitur: Commēdat autem ſuam charit. &c. q.d. pro iuſto vel bono vix moritur aliquis, ſed Chr̄s pro nobis peccatoribus mortuus eſt. Vn̄ in hoc Deus cōmēdat ſuā charitatē &c.

In eo.ca. vbi dicitur in Poſti. Sicut per vnum hominem, ſcilicet Adam, intrauit peccatum in mundum.

ADDITIO II.

In litera ſic habetur: Propterea ſicut per vnum hominem in hūc mundum peccatum intrauit. Vbi aduertendum, ꝙ ly propterea cōtinuat dicenda his, quę dicta fuerunt in proximo: quod ſecundum Glo. ſic intelligitur: Propterea per Chriſtum iuſticia & vita procedit in omnes: & per eius gratiam in regeneratos: quia per vnū hominem in hunc mūdum peccatum intrauit &c. & exponatur ſicut in Poſtill. Sed circa hoc aduertendum eſt, ꝙ hoc, quod Apoſtolus præſupponit. ſ. ꝙ per vnum hominem. ſ. per Adam, intrauit peccatum & mors in omnes, negatur communiter ab Hebræis, qui auctoritates nouæ legis renuunt accipere, di. ꝙ hoc non poſſet haberi ex libris ab eis receptis: ſed hoc eſt manifeſte falſum. Patet.n. in Gen. ꝙ Deus cōdēnauit Adā pp peccatū tranſgreſſionis ad mortem, di. ibidē: Puluis es, & in puluerē reuerteris, quæ quidē pęna quantū ad mortē corporalem manifeſte trāſiuit in poſteros. ſed ꝙ illud peccatū trāſiſſet in poſteros etiam quo ad culpam, pōt haberi clare ex dictis apud eos ualde autenticis. habēt.n. in benedictione ſacramenti circunciſionis, quæ eſt cōis apud eos, hæc verba merito huius. ſ. ſacramēti: Deus viuus pars noſtra & protector noſter p̄cepit erui carnē noſtrā ab inferis pp fœdus ſuū, qd̄ poſuit in carne noſtra. Ex quibus quidē verbis, quæ apud eos tantæ autoritatis ſunt, ſicut apud nos ea, quæ ab vniuerſali eccleſia determinant̄, manifeſtę habetur, ꝙ per ſacramētum circūciſionis eruebantur ab inferno. Et cū illud ſacramentū dabatur in octauo die, puer aūt octo dierū nullo modo per peccatū actuale indigebat erui ab inferno, cū nōdum uſum liberi arbitrij haberet, reſtat ergo, ꝙ debebat erui a peccato contracto per originē. ſed ꝙ hoc contrahatur ab Adā, hr̄ in multis locis in ſuo Thalmud, ſpecialiter, in quodā libro ſuper Gen. qui d̄r Bereſchith Rabba. ſuper illud verbū: Iſtæ ſunt generationes cœli & terræ, qn̄ creati ſunt. Quidā doctor eorū noīe Rabbi Salmai ſic dicit: Oēs generationes, q̄ in ſacra ſcriptura ſcribuntur, diminutæ ſunt, præter duas, quæ plenarie ſcribūtur. ſ. Iſtę ſunt gene. cę. et ter. Iſtæ ſunt generationes Phares. In quo nobis oſtēditur, ꝙ licet in primordio creatæ fuerunt res.i. hoīes ſ'm plenitudinē ſuā atq; pfectionem, tn̄ qn̄ peccauit Adam primus diminuta ſunt & corrupta atq; concuſſa. Et ulterius nō erunt reuertentia ad decentē diſpoſitionē donec veniat filius Phares.i. Chriſtus filius Dauid. de quo Ruth vl. Iſtæ ſunt ge. Phares. Hæc ille. Ad intelligendū tamen dicta ſua ſciēdum eſt, quòd multæ ſunt dictiones in ſacra ſcriptura, quæ in Hebraica litera dupliciter ſcribuntur. Vno modo plene, & eſt quādo interponunt̄ literæ vocales ſufficientes ad ſyllabizandum dictionē prout ſonat. Alio modo diminutiue, & eſt quando non interponuntur tales literæ uocales, ſed ſyllabizatur dictio per aliquas regales & puncta extra dictionem poſita. Et quia תולדות tholdoth, quæ in Hebræo ſignificat generationes, ſcribitur plenæ tantūmodo in duobus locis. ſ. Gen. ij. vbi ſupra, quod dictum eſt ante peccatum. & Ruth. vl. Hæ ſunt generationes Phares. qd̄ d̄r de genealogia Dauid, a quo Chriſtus deſcendit. cæteræ autem תלדת ſcribuntur diminutæ: ut cū d̄r: Hic eſt liber gn̄onis Adā. Et hæ ſunt gn̄es Noe. Et hæ ſunt gn̄es Iſmael. Et hæ ſunt generationes Iſaac, ibidem.c. Et hę ſunt generationes Eſau. & ſic de cæteris, idcirco prædictus doctor concludit quod dictum eſt. Si forte quis dicat, ꝙ ex tali variatione in modo ſcribendi non clare ſequitur intentum prædictū. Dicendum, quòd myſteria in veteri lege tradebantur ſub velamine figurarum & ſignorū, ex quibus tacite prudentiores aliquid intelligerent ueritatis, quod in multis locis ſacræ ſcripturæ contingit. Vnde & Apoſtolus dicit, quòd tēporibus æternis.i. antiquis myſteriū. ſ. Chriſti, erat tacitū.i. tacite, nō expreſſe traditū. Valet ēt p̄dicta autoritas & ſimiles ad cōfutandū Hebræos peccatū originale imprudēter negātes, vt dictum eſt. Habetur.n. per confeſſionē doctorū ſuorū, quòd genus humanū erat diminutū ſeu corruptū per peccatum Adæ, donec veniret filius Phares. ſ. Chriſtus ab eo deſcendens, qd̄ ſatis cōſonat ſn̄iæ Apoſtoli di. Sicut in Adā &c. Sunt ēt multa dicta ſeu autoritates doctorū Hebræorū de peccato originali, & de eius effectu veritatē noſtrā atteſtantes, quæ largius tradūtur a magiſtro Raymundo Martini in ſuo Pugione. iij. parte, di. ij. ca. vi. & ſequentibus vſque ad finem, quæ cauſa breuitatis omittuntur.

B

Gen. 3. d

Verba circunciſionis

In c.2. Ge.

Gen. 2. a

Ruth 4. d

C

Gen. 5. a

Gen. 6. b

Gen. 25. b

Gen. 36. a

Roma. 16. d

In eo.ca. ubi dicitur in Poſtil. Et quia priuatio cognoſcitur per habitum, ideo primum videndum eſt, quid ſit originalis iuſtitia: cuius priuatio eſt originalis culpa.

ADDITIO III.

Peccatum originale licet habeat priuationem originalis iuſtitię tamen non eſt pura priuatio, ſed eſt quidam habitus corruptus. Nā ſicut ægritudo corporalis habet aliquid de priuatione, inquātum tollitur harmonia, in qua cōſiſtebat ratio ſanitatis, habet etiā aliqd poſitiue. ſ. ipſos humores inordinate diſpoſitos. ſic peccatum originale habet priuationē originalis iuſtitiæ, & cum hoc inordinatā diſpoſitionem partium animæ. & ſic non eſt pura priuatio, ſed quidā habitus corruptus, vt dictū eſt. Vnde peccatū originale dicit̄ a doctoribus fomes peccati & peccati cōcupiſcētia, quod ſonat aliquid poſitiuū, ut in lib. ſent. & de hoc vide amplius ſummā D. Thomæ.

2. diſt. 30. 1. 2. q. 82. art. in corp. q.

In eo.ca. vbi dicitur in Poſtil. Ideo eius carentia cum debito habendi eam, dicitur peccatum originale.

ADDITIO IIII.

Quod omnes deſcēdentes ab Adā, per vim generatiuā in eo fuerunt obligati ad debitū habendi iuſtitiā originalē, prout dicitur in Poſtil. nō uidetur rōnabiliter dictū. Tū quia non apparet ratio, qua poſteri fuiſſent obligati ad debitū habendi iuſtitiā originalem, niſi ex lege naturali, vel ex aliquo præcepto diuino. Sed nō ex lege naturali, cum iuſtitia originalis nō erat ex principijs humanæ, cuius corpus eſt naturaliter corruptibile, vt ipſe Poſtill. dicit modicū ſupra. Nec tale debitū eſt ex aliquo præcepto diuino. Nullū.n. præceptum legitur fuiſſe datū ipſi Adæ ante peccatū, niſi tantū illud de non comedēdo lignū vetitū. qd quidē præceptū nō obligat Adā ad debitū habendi iuſticiā originalē, licet ex tranſgreſſione p̄dicti præcepti eā cōſequēter amiſiſſet. Tū quia tale debitū nō habet rationē culpæ, prout Poſtillator intēdit. ex hoc.n. quòd hō eſt obligatus ad ſeruāda præcepta diuina, non peccat, ſed potius ex hoc quòd non ſeruat illa. Vnde manifeſtū eſt, quòd nō eſt formale in peccato originali debitū habēdi iuſtitiā originalē, prout Poſtil. ſupra dixit: ſed ipſa inordinata diſpoſitio partium animæ, quæ fomes peccati, vel languor naturæ, vel concupiſcentia dicitur, eſt proprie formale in peccato originali, ſicut in ægritudine corporali inordinata diſpoſitio humorum eſt formalis ratio ægritudinis, vt dictum eſt.

D

Gen. 2. c

In eo.ca. ubi dicitur in Poſtil. Qualiter peccatum originale per gratiam baptiſmi tollitur.

ADDITIO V.

Peccatum originale tollitur per baptiſmum quo ad reatum, inquantū aīa recuperat gratiā quantū ad mentē: & ſic excluditur ab ea ille habitus corruptus, qui eſt proprie culpabilis: remanet tamē peccatum originale actu, quantum ad ordinationem inferiorum partium animæ, prout pertinet ad rationem pœnæ tantum.

REPLICA.

In ca.v. vbi Poſtil. dicit: Peccatū originale eſſe priuationē: quia carentiā iuſtitiæ cū debito habendi eam. Bur. autē dicit ipſum nō eſſe priuationē, ſed quēdā corruptū habitū, quia quibuſdam dicitur fomes & concupiſcētia, quę ſonant poſitiuū. Cōtra quē modū dicēdi poteſt ſic argui: Omne poſitiuū eſt effectiue a Deo. ſi igitur peccatū originale eſt tale poſitiuū, igitur eſt effectiue a Deo. Concluſio eſt falſa. igitur aliqua pręmiſſarū. nō maior, quia ab oībus cōceſſa, igitur minor. Falſitas cōcluſionis probatur: Nā ſi Deus effectiue p̄ducit aliquid poſitiuum ad peccatū originale pertinens, aut producit illud concurrente cauſa ſecunda, aut nō. Secūdū non poteſt dici, quia in cauſato a ſolo Deo nulla eſt obliquitas ſaltem uitioſa. in peccato autē originali eſt morbus, corruptio & obliquitas: igitur a ſolo Deo produci effectiue non poteſt. Nec primū poteſt dari: quia in hm̄oi productione nō concurrit primus parēs, quia eo nō exiſtēte nihilominus concurrit peccatum originale, nec proximus parēs eadem ratione. Si autem concurrere dicitur cōtrahens, tūc poteſt eſt dicendum

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E eſt dicendũ actuale q̃ originale. Confirmatur, quia nihil indifferẽs ad ſtatũ culpæ & gratię, immo utriq; ſtatui compoſſibile poteſt eſſe peccatũ originale, ſed fomes, qualitas morbida, corruptus habitus qualitercũq; nominetur, ex quo conſurgit rebellio viriũ animæ, eſt utriq; ſtatui p̃dicto compoſſibilis, igitur talis habitus a Bur. confiɛtus non eſt peccatũ originale. Maior notatur: quia peccatũ originale nõ ſtat cũ gratia, imo conſtituit filios irę. minor patet, quia Paulus apoſtolus exiſtens in gratia, inf. vij. b. & ad Gal. v. de hmõi qualitatibus ſibi adhærentibus, & eũ colaphizãtibus facit querelas: & petit abſolui, eiq; dicitur: Sufficit tibi gratia mea &c. Et ipſe Bur. in additione vltima hmõi cap. dicit illã deordinationem & fomitẽ ptinere ad rationẽ pœnæ, non culpæ, quia culpa tollitur per gratiã ſomite remanẽte. Eſt igit̃ peccatũ originale pura priuatio, per Anſel. & alios ſic deſcriptã: Peccatũ originale eſt q̃dã carẽtia iuſtitiæ originalis cũ debito habendi eã, ſic q̃ debito habẽdi, eſt formale in deſcriptione illa. Sed cõtra hoc arguit Bur. in ſequẽti corruptorio ſic: Aut illud debitũ habendi conſurgit ex lege naturali, aut ex aliquo præcepto diuino. Vbi dico ex lege naturali. contra q̃d obiicit Bur. di. quia iuſtitia originalis non erat ex principiis humanæ naturæ, cuius corpus eſt naturaliter corruptibile, igitur debitum habendi eã nõ eſt ex lege naturali. Patet aũt parũ ẽt docto, q̃ illa conſequentia nõ ualet. Conſurgit. n. illud debitũ habendi ex recta ratione, vnde ortũ habet lex naturæ. recta. n. ratio exigit, vt vnũquodq; tendat ad ſui neceſſarii boni conſeruationẽ. hoc. n. non ſolũ tanq̃ quodam diuinũ inditũ eſt rationabilibus, ſed etiã cũctis viuentibus, q̃bus tãquam naturaliſſimũ inditũ eſt generare ſibi ſimile p̃ ſuę naturæ cõſeruatione, ut dicit Ari. ii. de aĩa. Multo amplius hoc inditũ eſt rationali creaturæ, ut in bonũ ſuũ tẽdat, & ad boni ſibi neceſſarii conſeruationẽ aſpiret. Cũ aũt bonũ & finis rationalis creaturæ ſit felicitas, ſm̃ philoſophos & theologos. Homo. n. ſm̃ B. Augu. factus eſt ad Dei imaginem vt Deum intelligat, intelligendo diligat, diligendo fruatur, fruendo poſſideat, & hic eſt finis & beatitudo creaturæ rationalis, ad quam per naturã attingere nõ poteſt. In naturæ autem illius inſtitutione nõ decuit Deum illam fruſtrare ſuo fine. habitum igitur iuſtitiæ originalis ſuperaddit naturæ, ut quod natura ex ſe non poſſet, ſuffragio ſupernaturalis additamenti ualeret. Hoc autem donum fuit datum naturæ pro tota natura conſeruanda. Quod igitur naturæ per modum depoſiti per Deum fideicõmiſſum fuerat, natura debebat. Quamuis igitur Adam per actuale peccatum illam iuſtitiam perdiderat, hoc naturam a debito habendi non excuſat, quia non fuit fideicommiſſum ipſi Adę p̃ Adam ſolum, ſed pro tota natura. Ex tali igitur principio legis naturæ ſurgit debitum habendi iuſtitiam originalem. non habens igitur culpabilis eſt, non culpa actuali, quæ ſuppoſiti eſt, ſed culpa originali, quæ eſt naturæ. Et hæc eſt ſententia B. Augu. j. retract. ca. ix. Vnde patet ar. Burg. nihil ualere. De hac materia ſcripſi late. ij. ſen. a. di. xxx. vſq; ad di. xxxiij. & ij. ſent. di. iij. Præter hæc uide Scotum di. xxx. ſecundi li. in ſolutione. q. primæ pulchre. G

Infr. 6. b & ad Gal. 5. d 2. Cor. 12. c

Peccatũ originale

2. de anim. t. c. 34.

Supra 5. d

GLOS. ORDIN. CAP. VI.

Supr. 5. d

Qvid. Sequitur: *Perm.* Hoc peruerſi accipiunt ex illo: Vbi abun. de. ſu. & g. Hoc dicere eſt eſſe ingratos gratiæ. Et quia gratia uiget, ubi delictum abundauit: non eſt permanendum in peccato, vt quidam ęſtimant pro maiori gratia. Nõ. n. peccantis merito ſed ſubuenientis auxilio ſuperabundauit gratia, vbi abũdauit delictum. Non ergo permanendũ in pc̃tõ, ſed potius debemus & poſſumus eſſe peccato quaſi mortui & ſepulti per ipſam gratiam & reſurgere in iuſtitiam, & poſt in vitam æternã.

b Mortui pe. i. liberati a peccato p̃ baptiſmum, ut iam non dominetur in nobis per gratiam. Mori. n. peccato, eſt liberari a peccato.

F

Mori pc̃tõ †Poſthac

c Quomodo adh. &c. Cum. n. hoc pręſtiterit gratia, vt moreremur peccato, quid aliud facimus ſi viuimus in eo, niſi ut gratiæ ſimus ingrati?

d An ignoratis. Mortui peccato, quod fit in baptiſmo, non debemus ei iterũ uiuere, ut iterum mori ſit ei neceſſe: quia in morte Chriſti i. in ſimilitudine mortis Chriſti, vt ſicut ſemel mortuus eſt carne, & ſemper viuit, ita nos ſemel mortui malo per baptiſmum, ſemper uiuamus bono. Vel in morte dicit, quia mors eſt cauſa huius purificationis.

† in Chriſtũ Ieſum, in mortem

e Conſepulti. Quidquid geſtum eſt in cruce Chriſti, in ſepultura, in reſurrectione, in aſcenſione, in ſedere ad dextram, ita geſtum eſt, ut his rebus myſtice non tantum dictis, ſed etiam geſtis configuretur uita Chriſtiana. Attende ſingula Chriſti, qui uixerat uetus homo ſecundum pęnam, famem ſ. & ſitim & huiuſmodi, non ſecundum culpam: hoc modo uetuſtatem finiuit & depoſuit, vt dolorem crucis ſuſtinens, ſic haberet membra diſtenta & fixa, ne ad priores actus mouerentur, a quibus etiam ſepultus quieuit, humanis ſubtractus aſpectibus, exigens a nobis, vt uetuſtatem peccatorũ cũ dolore & gemitu pęnitentiæ deponamus: membra per continentiam & iuſtitiam confixa ſint, ne ad priora mala redeamus, a quibus ita perfecte quieſcamus, vt nec eorum viſio, nec memoria habeatur, & non ſolum hoc a nobis exigit in ſacramẽto paſſionis, ſed etiam ſi uolumus imitari efficit.

†Ephe. 4. c Col. 3. b

f Surrexit a mo. Mors & reſurrectio Chriſti ẽt ſacramẽta ſunt.

Vetus homo

ex hoc, quod dixerat ca. præ. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia, imponebant ei pſeudo apoſtoli, q̃ dicebat permanendum eſſe in peccatis, ſicut dictũ eſt ſupra. iij. ca. Hũc aũt errorem remouet dicens:

a Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, ut gratia abu. *ſicut pſeudo apoſtoli aſſerunt nos dicere.*

b Abſit. *quia peccatum ad gratiam per ſe non diſponit. ſed magis auertit. Quod autem abundantia gratia ſequitur poſt peccatum aliquando, hoc prouenit ex bonitate Dei, qui elicit bona ex malis, non tamen ſemper elicit hoc ad bonum peccantis, ſicut patet in damnatione malorum, ex qua Deus elicit augmentum gloriæ electorum.*

c Qui. e. *Hic probat dictum ſuum per rationem, oſtendens, primo, q̃ in peccato nõ ſit permanendum. ſecundo q̃ virtuoſe ſit operãdum. & hæ ſunt duæ partes iuſtitiæ. ſ. declinare a malo, et facere bonum. ſecunda pars eſt ibi: Liberati autem. Prima in duas. Primo. n. probat peccatum eſſe dimittendum. ſecundo docet dimittendi modum, ibi: Non ergo regnet. Circa primum ponit duas rationes connexas, ideo eas ſimul ponit & declarat. Ad cuius euidentiam ſciendum, q̃ vita frequenter accipitur pro operatione uitæ, ſicut intelligere & ſcire dicuntur vitæ. & ex hoc conſequenter uita alicuius dicitur operatio, in qua principaliter occupatur. ſicut potare dicitur vita ebrioſi & peccare uita peccatoris, et agere iuſtè uita virtuoſi hominis. Item generatio unius cõtrarij eſt corruptio alterius, & econuerſo. Ex his format duas rationes ad dimittendum peccatum, totaliter nos mouentes. Prima eſt: quia per baptiſmum mortui ſumus peccato, & ſic de uita peccati nihil amplius debet in nobis apparere. & hoc eſt, quod dicitur: Qui. n. mort. ſu. pec. quomodo adh. uiu. in il. opera peccati exercendo. q. d. non decet. conſequenter oſtendit nos mortuos eſſe peccato di.*

H

† De conſ d. 4. c. pro pric. in pr.

d An ignora. *q. d. non debetis ignorare.*

e Quia qui. ba. ſu. in Chr. Ie. *ſ. in fide Xp̃i.*

f In mor. ipſius ba. ſu. *i. per uirtutem mortis eius, qua baptiſmus habet efficaciam.*

g Cõſepulti. n. ſumus cum illo per bap. *i. aſſimilati Chriſto ſepulto, quia ſicut Chriſtus ſepultus fuit in terra, ſic baptizatus mergitur in aqua.*

h In mor. *i. in ſimilitudinem mortis reſpectu uitæ peccatricis. Secunda ratio eſt, quia mori peccato eſt noua uitæ inchoatio, in qua aſſimilamur Chriſto reſurgenti. & ideo ſicut Chriſtus reſurrexit ad uitam immortalem, ita hic uita gratiæ non debet amplius in nobis interrumpi per culpam. & hoc eſt, quod dicitur.*

i Vt quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam patris. *id eſt per potentiam glorioſam.*

k Ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. *ſine interruptione mortis culpæ.*

l Si. n. comp. ſumus ſi. *q. d. per mortem Chriſti ſumus exulſi de peccato tanquam de terra mala, & plantati in terra gratiæ bonę cum Chriſto.*

¶ Scientes

CAP. VI.

a Qvid ergo dicemus? a Permanebimus in peccato, vt gratia

a ¶Vere enim non eſt permanendum. ¶Scilicet hoc iam habemus. ¶Vel ſi.

abundet? Abſit. Qui b c

a ¶Quia. b ¶Vt iam peccatum non dominetur nobis per gratiam Dei. c ¶Qua ratione.

b c enim mortui ſumus peccato, quomodo † adhuc uiuemus in illo? † An d

a ¶Poſt tantum beneficium. b ¶Reddemus vires hoſti.

a ¶An mortui. ¶Sæpe arguit illos de ignorantia Q. non debetis ignorare. b ¶Cuiuſcunq; conditionis. c ¶Purificati a vitiis.

ignoratis fratres, quia quicunq; bã e

a ¶In inſtitutione eius, quæ eſt in nomine trinitatis, uel operatione Chriſti, qui baptizat.

ptizati ſum⁹ † in Chriſto Ieſu, in mor- f

a ¶Vere in baptiſmate ſumus ſimiles morti Chriſti, quia. ¶Fide.

e te ipſius baptizati ſumus? Conſe- g

a ¶Ad ſimilitudinem eius. b ¶Ducti.

pulti enim ſumus cum illo per bã-

a ¶Peccatorum abſolutionem. b ¶Ad hoc ſumus commortui & conſepulti.

ptiſmum in mortem, ut quomodo h i

a ¶Longe remotus. b ¶Verbum vel gratiam Dei

f Chriſtus ſurrexit a mortuis per glo-

a ¶Tam firmiter a uitijs reſurgentes ad bona opera. b ¶Poſiti. c ¶Per iuſtitiam fidei & ſpem gloriæ.

riam patris, † ita & nos in noui- k

a ¶De bono ad melius. b ¶Q ambulemus in nouitate vita, quod poſſimus.

tate vitæ ambulemus. Si enim l

a ¶Ad ſimilitudinem arboris. b ¶Si a ueteri ritu remoti firmiter hæremus Deo ipſo faciente, & ſimiles ſumus morti Chriſti.

cõplantati facti ſumus ſimilitudini

NIC. DE LYRA. CAP. VI.

Diuiſio

Qvid er. *Hic circa prædicta apoſtolus remouet erroneum dictũ. Et primo remouet errorem. ſecundo dictum ſuum confirmat per rationem, ibi: Qui. n. mortui. Circa primum ſciendum, q̃ ex*

A *a Vetus ho.* i. veteres actus ſunt crucifixi .i. mortui. *Quia ve. homo n.* Vetuſtas noſtra & maledictio in duob. cõſiſtit. ſ. in culpa & pęna. Chriſtus autem ſua ſimpla vetuſtate noſtram duplam conſumpſit. In ſepulchro n. vno die & duabus noctibus quieuit: Per vnum diem ſimpla eius vetuſtas ſignatur, per duas uero noctes gemina noſtra. vnde: Culpam noſtrã Xp̃s deleuit præſentem, pręteritã, & futurã. Præteritã remittendo, præſentem ab ea retrahẽdo, futuram vt vitaremus gratiã conferendo. Pœnã quoq; ſiſr̃ ꝯſumpſit, gehẽnalẽ prorſus delẽdo, vt eã vere pœnitentes non ſentiant. Tp̃alem uero nõ penitus quidẽ tulit: manet. n. fames, ſitis mors, & huiuſmodi, ſed regnum & dominium eius deiecit, & in nouiſſimo penitus exterminabit.

Vetuſtas humana i duobus.

b Vt de. co. pe. carne. ſ. ſpiritui ſubdita.

c Quod. n. mor. eſt pe. Augu. Sacramentũ baptiſmi Apoſtolus cõmendat, ut q̃uo ille ſemel moriendo ſimilitudini peccati mortuus prædicatur, ita quicunq; fuerit in illo baptizatus, eidẽ rei, cui illa fuit ſimilitudo, moriatur. i. peccato: & viuat a lauacro renaſcendo, ſicut ille a ſepulchro reſurgendo.

Contra Maximinũ Arrianum. lib. 3. c. 2. 10. 6.

†De cõ. di. 2. c. iteratur. c. quid ſit ſanguis. 27. q. 1. c. nuptiarũ.

d Ita & vos. Quidquid ſupra dixit eſſe hominibus per gratiam Chriſti, hic Romanis attribuit.

e Non ergo. Quia ſupra dixit nos mortuos eſſe peccato, & non debere uiuere in eo, cum nemo ſine peccato, determinat a quibus maxime eſt cauẽdum, quaſi concludat, quod ſupra quærebatur: Permanebimus in peccato?

f Obediatis con. Concupiſcentia aliquando nomen eſt fomitis ſ. vitii innati. Aliquando actus interioris, qui eſt etiam in primo motu, qui dicitur propaſſio; & in B ſecundo, qui dicitur delectatio, & in tertio, qui dr̃ conſenſus. Hic non prohibet concupiſcentiam, quæ eſt in primo motu, quia non eſt in poteſtate noſtra quãdo ſurgat, ſed Dei gratia compeſcere poſſumus, ne vſq; ad delectationem & conſenſum perueniat. quod prohibet.

†De cõ. d. 2. ca. ſufficit. Concupiſcentia triplex.

g Quid ergo? Q. Quia lex a Deo, peccat qui eã dimittit pro gratia. *Quid ergo? Peccabimus.* Quia non ſub lege, quæ terret. ſed ſub gratia, quæ bene promittit; quid ergo? peccabimus? Hoc quidã, qui legẽ quaſi cohærentem vel coercentem prędicant, & tenendam.

†eo. d. c. põderet. in fi. De cõd. d. 4. c. non ex quo quiſq; §. hoc meminiſſe.

h An neſ. Ne Deum profitentes verbis, facti ſimus diaboli, præmonet nos eſſe ſeruos eius, cuius voluntatem facimus.

Formam

NIC. DE LYRA.

¶ a Scientes, quia ve. homo no. *id eſt conuerſus peccator.*

b Simul cru. eſt. *vt vltra nõ viuat tali uita: ſicut nec Chriſtus vltra paſſibili uita uixit.*

Matt. 6. 7.

c Vt de. cor. pec. *i. congeries peccatorum, ſicut in Mat. dicitur: Si oculus tuus fuerit nequã, totum corpus tuum tenebroſum erit. i. tota congeries operum tuorum, vt ibidem dicit glo.*

d Vt ul. non ſer. pec. *nos ei ſubijciendo.*

e Qui enim mor. eſt. *id eſt configuratus morti Chriſti per baptiſmum.*

f Iuſtificatus eſt a pec. *quia baptiſmus delet pœnam & culpam.*

g Si au. m. ſu. cũ Chr. *i. eius morti configurati.*

h Credimus, quia ſi. e. vi. cum il. *uita gratiæ, quia corruptio uitæ ueteris eſt inchoatio nouę.*

i Scientes quia Chriſt. re. a mor. iam non mo. *quia ſurrexit ad uitam immortalem.*

k Mors illi vl. non do. *ſicut dominabitur dãnatis mors gehennę, licet nõ moriãtur corpore.*

l Quod enim mor. *ſcilicet Chriſtus.*

m Peccato. *id eſt pro peccato tollendo.*

n Mortuus eſt ſemel. *Vnica enim mors Chriſti ſufficit ad tollendum omnia peccata præterita, præſentia, & futura.* C

o Quod autem ui. *ſcilicet Chriſtus.*

p Viuit Deo. *i. vita diuina. Inquãtum. n. Deus vita diuina eſt ſibi naturalis, & inquantum homo eſt ſibi communicata. Igitur ex prædictis concludit.*

q Ita & vos exiſti. vos mor. qui. eſſe pecca. *per totalem dimiſſionem culpæ.*

r Viuentes au. Deo. *id eſt uita gratiæ.*

ſ In Chri. Ie. do. no. *i. per Ieſum Chriſtum tanquam per mediatorem noſtrum.*

t Non ergo. *Poſtquam induxit nos ad dimittendum peccatum: hic conſequenter docet dimittendi modum. Et diuiditur in duas, quia primo deſcribitur modus huius dimiſſionis. ſecũdo, oſtenditur nobis poſſibilis, ibi: Peccatum. n. Modus autem uitandi peccatum eſt per repreſſionẽ fomitis. ideo dicit:* Non ergo regnet peccatum in ve. *ita q̃ ad eius impulſum ſtatim moueamini ad opus perficiendum.*

Diuiſio

u Vt obediatis cõcupiſcentijs eius. *Ideo. n. eſt ordo peruerſus, quia appetitus ſenſitiuus debet obedire rationi.* Sed ne. exh. mem. ve. *i. nõ aptetis ea ad malũ. Sicut. n. per ſequentẽ actũ carpentandi quædam fit impreſſio artis in manu artificis, aptans eam ad recte & faciliter percutiendum, ſic ex frequentatione operis mali fit quædam impreſſio in membris corporis aptans ea ad male operandum. Et dicit:*

x Iniquitatis. *propter quædam peccata, quæ ſunt contra Deum.*

y Peccato. *quantum ad ea, quæ ſunt in proximum vel in ſeipſum.*

† dominatur

z Sed exhibete uos Deo. *id eſt aptate vos ad ſeruiendum ei.*

a Et membra veſtra arma iuſtitiæ. *id eſt inſtrumenta ad iuſtitiæ opera. per frequentationẽ. n. boni operis fit impreſſio in membris corporis, per quam redduntur prompte mobilia ad opus bonum.*

b Peccatum. n. *Hic conſequenter oſtenditur dictus modus nobis poſſibilis. Et diuiditur in duas. primo oſtenditur propoſitum, ſecundo ſoluitur, argumentum ad oppoſitum, ibi, Quid ergo? Circa primum ſciendum, q̃ repreſſio fomitis eſt nobis poſſibilis, quia per gratiam Chriſti poſſumus vitare omne peccatũ mortale. carentibus autem hac gratia non ſic eſt poſſibile: quia licet non ſit neceſſarium eos peccare continue, tamen non poſſunt diu vitare peccatum mortale. Cuius ratio eſt, quia ſicut exiſtentes in gratia non poſſunt omnino vitare peccatum ueniale, eo q̃ ſenſualitas in eis non eſt totaliter ſubdita rõni, ſic in carentibus gratia ratio non eſt ſubiecta Deo: & ideo non poſſunt diu ſtare quin incidãt in peccatum mortale: Maxime in repẽtinis, in quibus agit homo ſecũdũ habitum & finẽ preconceptum. Gratia autẽ ſic Deo coniungit, & inclinationem fomitis diminuit, quod habens eam vitare poteſt omne peccatum mortale. & hoc eſt quod dicitur:* Peccatum. n. *id eſt fomes inclinans ad peccatum.* D

Diuiſio

c Vobis non domina. *ſicut dominatur carentibus gratia, ratione dicta. ideo ſubditur.*

d Non enim ſub lege eſtis *ſcilicet Moſaica, quæ gratiam non conferebat.*

e Sed ſub gratia. *ſcilicet Chriſti, cuius ſacramenta gratiam conferunt.*

f Quid ergo? Pecc. *Hic remouetur quædam obiectio, quę poſſet fieri contra illud dictũ Apoſtol.: Non ſub lege, ſed ſub gratia. Peccatum. n. eſt tranſgreſſio legis diuinæ. Si igitur abſoluti ſumus a lege, per conſequens ab eius tranſgreſſione vt videtur: & ſic habemus libertatem agendi contra legem. & hoc eſt, quod dicitur:* Quid ergo? Peccabimus? *agendo libere contra legem.*

g Quoniam non ſu. ſub le. *& reſpondet di.*

h Abſit. *q. d. Non ualet obiectio, quia tẽpore nouæ legis manẽt præcepta moralia, eo q̃ ſunt de dicta mine rõnis recti: p̃p̃ quod non ſumus abſoluti ab eorum obligatione. ideo ſubditur:*

i An neſcitis. *quaſi diceret, ſcire debetis.*

¶ Quoniam

a ¶Mox. b ¶Vt ambulemus in nouitate vitæ. ¶Chriſti.

mortis eius, ſimul & reſurrectio-

a ¶Facti comp antati ſimilitudini. b ¶Oſtendit per quid liceat. ¶Ambulemus in nouitate vitæ nos dico. c ¶ i. fomes & conſuetudo peccati.

a nis erimus. Hoc ſcientes, quia ve- a

a ¶Qui ex nobis, non ex Deo. b ¶Cum Chriſto. c ¶Crucifixione Chriſti, ita debilitatus eſt.

b tus homo noſter ſimul crucifixus b

a ¶Dominante ratione. b ¶ i. omnia crimina quaſi corpus & congeries. c ¶Ita.

eſt, ut deſtruatur corp⁹ peccati: ut c d

a ¶Non vt non ſit, ſed vt non cogamur ſeruire: quia iuſtificati ſumus.

vltra nõ ſeruiamus peccato. Qui e

a ¶Et vere non cogemur, quia iuſtificati a peccato. b ¶Peccato vt nos ſumus. c ¶Iuſtus eſt & liber a peccato.

enim mortuus eſt, iuſtificatus f

a ¶Si ita mortui ſumus peccato, ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt pœnę, Vel. Si commortui ſumus Chriſto. i. ſimiles mortui eius, ſicut ſupra dictum eſt, præter prædicta hoc habebimus, quia uiuemus in æterna uita.

eſt à peccato. Si autem mortui ſu- g

mus cum Chriſto, credimus quia h

a ¶Tali uita quali & ipſe. b ¶Non alibi, ſed ibidem cum eo.

ſimul etiam viuemus cum illo.

† Scientes quòd Chriſtus reſur- i

a ¶Vel a. b Longe remotus. c ¶ i. poſt hac. d ¶Diſſoluitur diuiſione animæ & corporis.

gens ex mortuis, iam non mori-

¶Aliqua paſſione.

tur, mors illi vltra non † domina- k

a ¶Vere Chriſtus iam non moritur, quia ſemel mortuus: ſemel, quia pro peccato tollendo: quod una morte fecit, quæ ad hoc ſuffecit. ¶Vel peccato. i. peccati ſimilitudini. i. carni, in qua non peccatum, ſed ſimilitudo peccati. ¶Pro noſtro tollendo.

c bitur. † Quod enim mortuus eſt l m

peccato: mortuus eſt ſemel. Quòd n o

a ¶Mors non dominabitur in Chriſto, ſed potius. b ¶Ad ſimilitudinem Dei patris. ¶Sicut uita patris, ita & uita Chriſti nullam inquietudinem recipit. c ¶Sicut Chriſtus ſemel mortuus, ita peccatum in uobis, & non oporteat iterari.

d autem viuit, viuit Deo. Ita & vos p q

exiſtimate vos mortuos quidem

a ¶Virtutibus. b ¶In honore Dei.

eſſe peccato, viuentes autem Deo r

a ¶Ex hoc opere Chriſti, alibi nulla ſpes.

in Chriſto Ieſu Domino noſtro. ſ

a ¶Quia ita mortui eſtis peccato. b ¶Etſi ſit. c ¶Fomes peccati.

e † Non ergo regnet peccatum in t

a ¶Ens. ¶Iam ueſtri ... b ¶Per peccatum. ¶Quod fiet immortale in futuro, ſi non regnet, peccatum, uel quod per hoc, quod peccatum regnauerit, moriturum eſt in æternum. c ¶Conſentiendo & operando.

f veſtro mortali corpore, vt obe- u

a ¶Etſi cupitis ex infirmitate. b ¶Sed nec concupiſcatis, quod eſt exhibere & habilia facere membra quæ tunc ſunt arma.

diatis concupiſcentiis eius. Sed

neque exhibeatis corpora ve-

a ¶Quibus impleantur. b ¶Concupiſcentiæ.

ſtra arma iniquitatis peccato, ſed x y

a ¶Habiles facite. b ¶Quod poteſtis, quia uiui, debetis, qui mortui eratis.

exhibete vos Deo tanquam ex z

a ¶Vitiis & peccatis. b ¶Virtutibus. c ¶Et ſi implere non poteſtis, vel uelitis: quo habiles eritis & præparati.

mortuis viuentes, et membra ve- a

a ¶Quibus iuſticia impleatur. b ¶Exhibete, quod leuiter poteſtis.

ſtra arma iuſticiæ Deo. Peccatum b

a ¶Vt olim ſolebat.

enim vobis non dominabitur. c

a ¶Quæ non iuuabat.

Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub d e

a ¶Quæ refrigerat & iuuat. ¶Hac fiducia.

g gratia. Quid ergo? Peccabimus, f

a ¶Terrente.

quoniam nõ ſumus ſub lege, ſed g

a ¶Bene promittente. b ¶Non debetis peccare. ſed bene operari. quoniam &c.

h ſub gratia? abſit: An neſcitis, h i

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Formam do. Noſtra doctrina eſt forma, quæ imaginem Dei
E deformatam reſtituit.

b Humanum Hactenus oſtendit Apoſtolus non eſſe peccandum: Hic dicit quid deinceps ſit agendum, vt ſ. ſeruiatur iuſtitię de qua nullus eſt, qui poſſit ſe excuſare, quia nullus eſt, qui poſſit ſe excuſare, quia nullus eſt, q nō poſſit bene operari, ſaltem voluntate, quod idem eſt per gratiam.

De verbis Apoſtoli ſermo. 17. & 10. c Sicut n. Aug. Si non plus, vel quantū tunc, ne fides quaſi aſpera & importabilis fugeretur. Sicut tūc nullus timor coegit, ſed libido, uoluptaſque peccati duxit, ſic modo delectatio iuſtitiæ adultæ, etſi nondum perfectæ. unde dixit: Humanum.

d Ita nunc. quia plus etiā deberet amari iuſtitia, quàm tunc fuit iniquitas, ut pro iuſtitia toleret homo dolores, & contemnat omnia, etiam mortem.

e Liberi. Libertas ſerui eſt, qn̄ eum peccare delectat, quod eſt ex libero arbitrio. Liberaliter ſeruit, qui voluntatē domini libenter facit. ſic & iuſtitiæ libere ſeruit, qui amat, qui lætatur.

f Quem ergo f. Hæc rememoratio facit priora abhorrere, & magis obnoxios gratiæ.

g Erubeſcitis. Aug. Eſt. n quædam temporalis confuſio. ſ. perturbatio animi reſpicientis peccata ſua, & reſpectione horrentis, & horrore erubeſcentis, & erubeſcendo corrigentis.

h Fini illo. m quia mors eſt digna retributio pro peccato, ſed uita eterna, quę eſt finis iuſtorum, ſola gratia datur per Chriſtum, quia & merita ex gratia, & reddetur gratia pro gratia.

Vbi ſupra †ſerua ipſi. i Nunc ve. l. Augu. Liberos dixit iuſtitię, non liberatos: nunc a peccato non liberos, ne ſibi hoc tribuāt. ſed dicit p inde liberatos, ad ſententiā domini,
Ioan. 8. e Si
F filius vos liberauerit, vere liberi eritis.

Stipendium k Stipendium. i. militiæ diabolicæ debitum, quod redditur, non donatur. Stipendium, a ſtipe pendenda. i. ſubſtantia ponderanda. Antiquitus. n potius pōderabatur pecunia quam numerabaṫ. quæ pro patria militantibus ex publico ærario dabatur & dicit, Stipendia. n. pec. mors. ut mortem peccato non immerito illatam, ſed debitam demonſtraret.
Iſa. 1. g Poſſet etiam dici, Stipendium vitæ vita æterna. Sed maluit dicere, gratia Dei vita æterna, ut intelligeremus Deum ad æternam uitā pro ſua miſeratione nos perducere, non meritis. Vnde uita æterna. q̄ in fine a Deo meritis præcedentibus redditur (quæ non a nobis ſunt, ſed in nobis facta ſunt per gratiam) recte & ipſa gratia nuncupatur, quia gratis daṫ. Nec ideo gratis, qa nō meritis daṫ, ſed quia data ſunt & ipſa merita, qbus daṫ. Cōfitendū eſt ergo iō gratiā uitā æternā uocari, quia his meritis redditur, quæ gratia

contulit

a ¶Affectatis. b ¶Vt pronos.
quoniā cui exhibètis vos ſeruos ad a
a ¶Conſentiendo & operando. b ¶Ad eius voluntatem cogemini quadam neceſſitate, quam impertitur conſuetudo ad eius voluntatem. b ¶Poſtquam obediſtis: etſi non ante cum primum exhiberetis vos.
obèdiēdum, ſerui eſtis eius, cui obe b
a ¶Dicentis. b ¶Peccatum maius, vel æternā pœnam.
diſtis, ſiue peccati ad mortem, ſiue c d
a ¶Iuſtitiæ ducentis ad maiorem iuſtitiam, vel æternā vitam. b ¶Eius eſtis cui vos datis. Ego autem ago gratias Deo, quod cum primum eſſetis tales, modo non eſtis.
obèditionis ad iuſtitiam? Grátias e f
a ¶Aliquando & modo non.
autē Deo, quòd fuiſtis ſerui pecca-
a ¶Per hoc ſerui facti iuſtitiæ i. Chriſti. b ¶Nunc. c ¶Non ſpecietenus. ¶Animi iudicio, quia per naturam, non per legem, voluntate, non timore. ¶Pendentes.
ti, obedìſtis autem ex corde in eam g h i
a ¶Euangelij. b ¶Formam. ¶Alias qua. c ¶Non per vos ſed gratia Dei.
a formam doctrinæ, in quam † tràdi
a ¶Per hoc. Per alium. b ¶Fomite ne regnet. c ¶Conſentiendo & operando.
ti eſtis. Libèrati autē a peccato, ſer- k l
a ¶Et ideo leue quoddam. ¶Quia plus debens iuſtitiæ, quàm peccato.
b ui facti eſtis iuſtitiæ. † Humanum m
a ¶Minora deberem dicere, ſi poſſetis ferre, ſed parco infirmitati. b ¶Quæ eſt ex carne.
dico, propter infirmitatem carnis
a ¶Quia hoc humanum. b ¶Præparauiſtis uoluntate duce.
c ueſtræ. Sicut enim exhibuiſtis mem n
a ¶Quæ ueſtri iuris eſſent ſi ulletis. b ¶Operando. c ¶Carnis, quę corpus inquinat. ¶Vt luxuriæ.
bra ueſtra † ſeruire immundicię & o p
a ¶Etſi corpus non inquinet, animam tamen corrumpit. b ¶Iniquitati dico ducenti ad conſummationem mali. c ¶Similiter. d ¶Cum ſitis liberati a peccato.
d iniquitati ad iniquitatem, ità nunc q r
a ¶Præparate. b ¶Quæ ueſtri iuris. c ¶Operando. d ¶Ducenti.
exhibète mēbra veſtra ſeruire iuſti- ſ t
a ¶Ad conſummationem boni. b ¶Ideo eſt ſeruiendum iuſtitiæ. ¶Cum peccatum dominaretur uobis.
tiæ in ſanctificationem. † Cum e- u x
a ¶Caruiſtis domino iuſtitiæ.
e nim ſerui eſſetis peccati, liberi fui-
a ¶Et fuit fructus vnde erubeſcatis, & finis mors. ¶Maiorem turpitudinem in hac uita. ¶Q. malum.
f ſtis iuſtitiæ. † Quem ergo fructum y
a ¶Turpitudinibus peccatorum. b ¶In quorum memoria.
habuiſtis tūc in illis, in quibus nūc z
a ¶Cum ſanæ mentis eſtis. b ¶De fructu quæro, nam de fine patet. ¶Exitus uitæ & actuum. a ¶Vnde: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. ¶Æterna.
g h erubeſcitis? Nam finis illorū mors a b
a ¶Ita tunc. b ¶Cum conuerſi eſtis. c ¶Cuius tunc ſerui.
i eſt. Nunc uero liberati a peccato, c d
a ¶Tunc liberi iuſtitiæ. b ¶Quaſi per alium. c ¶In præſenti.
ſerui autē facti Deo, habetis fructū e
a ¶Vobis congruum. ¶Ducti. b ¶In uirtutum conſummationem. c ¶Habetis.
ueſtrū in ſanctificationem, finem f g
a ¶Quæ eſt in fine. b ¶Quaſi ex meritorum ſunt.
k vero uitā æternam. Stipendia enim h
¶Æterna. a ¶Datur. b ¶Quæ eſt finis iuſtorum ſola.
peccati mors: † Gratia autē Dei uita i
a ¶i. per ¶Cur dicitur per Chriſtum, & non per legis obſeruantiam? quia iam finem habet, & non dat vitam, ſed auget peccatum.
ęterna, in Chriſto Ieſu Dño noſtro.

NIC. DE LYRA.

a Quoniam cui ex. uos ſe. ad eius nutū.

b Serui eſtis eius. hoc eſt per ſe notum.

†Donum c Siue pec. ad mor. id eſt cuius ſeruitus ducit ad mortem gehennæ.

d Siue obe. præceptis diuinis.

e Ad iu. hic obtinendam, & in futuro uitam æternam. ideo ſubdit.

f Gratias autem Deo q fuiſtis ſerui pecc. ſed modo non eſtis. Gratiæ. n. non ſunt agendæ de peccati commiſſione, ſed de eius dimiſſione.

Obedientia laudatur pp tria. g Obediſtis au. Hic ponit tria, ex quibus laudabilis redditur obedientia. Primum q ſit prompta, cum dicit: Obediſtis. & non dicit, obedietis. Secundum, quòd ſit voluntaria. ideo ſubditur:

h Ex corde. Per cor enim, quod mouet alia membra, intelligitur voluntas, quæ mouet alias vires ad operationes ſuas. Tertio quòd ſit diſcreta. ideo ſubditur:

In

G i In eam formam do. ſ. catholicæ per Chriſtum et apoſtolos prædicatæ.

Diuiſio k Liberati. Poſtquam induxit Apoſtolus ad peccatum dimittendum, hic inducit ad uirtuoſe agendum, & hoc ex duobus. ſ. ex operis facilitate & eius utilitate. ſecundum eſt ibi, Cum. n. Circa primum dicit continuās ſe ad præcedentia. Liberati autem a peccato per eius dimiſſionem.

l Serui facti eſtis iu. id eſt obligati ad iuſtitiæ operationem.

m Humanum di. q. d. hoc eſt facile & cōſonum rationi: per cōſuetudinem. n. talis operatio delectabilis redditur, ut patet ad ſenſum. ideo concludit. 10. Ethic. comm. 4.

n Sicut enim ex. id eſt ea feciſtis habilia ex conſuetudine mala.

o Seruire immundi. id eſt ad ſeruiendum peccatis carnalibus.

p Iniquitati. id eſt peccatis ſpiritualibus.

q Ad in. i. ad mali ueſtri conſummationem, ſecundum illud Apoc. Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Apoc. 22. c

r Ita nunc. id eſt tempore gratiæ.

ſ Exhibete membra ve. per bonam conſuetudinem habilitantes ea.

t Seruire iuſt. q. d. Illud eſt leue. ſ. quòd non plus laboris requiritur in ſeruitute Dei, quæ ducit ad gloriam, quàm in ſeruitute diaboli, quæ ducit ad gehennam. †traducti

u In ſancti. id eſt ad ſanctitatis conſummationem, ſecundum illud Apoc. Sanctus ſanctificetur adhuc. Apoc. 22. c

x Cum. n. ſerui eſſet. Hoc ad idem inducit ex uirtuoſi operis vtilitate. & hoc per comparationem ad damnum, quod eſt in opere peccati, dicens, Cum. n. ſerui eſſet. pec. i. ſpoliati a bono iuſtitiæ, quod eſt damnum maximum, ideo ſubdit, †47. diſt. c. oēs 3. q. 1. requiſiti.

y Quem ergo fructum habuiſtis. id eſt quam utilitatem.

z In quibus nunc eru. poſt pœnitentiam. q. d. nullā utilitatem habuiſtis, ſed damnum maximum. ideo ſubditur,

a Nam finis illorum. id eſt peccato ſeruientium.

H b Mors eſt. ſ. gehēnæ. Et per oppoſitum concludit utilitatem vitæ uirtuoſæ, di.

c Nunc uero liberati a peccato. per eius dimiſſionem.

d Serui autem facti Deo. per iuſtitiæ operationem. † Ioan. 8. e

e Habetis fru. ue. qui duplex eſt. ſcilicet: gratiæ in præſenti. ideo dicitur:

f In ſanctificatio. Et gloriæ in futuro. ideo ſubditur:

g Finem ve. Sed quia Deus punit citra condignum, ideo ſubditur,

h Stipendia enim peccati mors. & præmiat ultra condignum, ſi conſideretur opus meritorium in quantum procedit ab homine, ita quòd gratia concurrit cum iuſtitia. ideo ſubditur.

i Gratia autem Dei uita æterna, in Chriſto Ieſu Domino noſtro. id eſt per Ieſum Chriſtum mediatorem noſtrum.

In ca. vj. vbi dicitur in Poſtill. Cum. n. ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ.

ADDITIO I.

Hoc qđ dicitur: Cū. n. ſerui eſſetis peccati & liberi fuiſtis iuſtitię, ſic videṫ exponēdū, Illi. n. q ſunt ſerui peccati ex diuturna cōſuetudine, credūt ſe iā nō eſſe obligatos iuſtitiæ, eo modo quo dicit in Iere. A ſeculo cōfregiſti iugū: dixiſti nō ſeruiā. i. libera ſum. Decipitur. n. homo, credens eſſe libertatem agere quidquid vult ſine freno legis, vt infra ca. vij. in Poſtil. &c. Ierem. 2. d

In eo. ca. vbi dicitur in Poſtil. Sed quia Deus punit citra condignum, ideo ſubditur: Stipendia enim peccati mors eſt.

ADDITIO II.

Apoſtolus punitionem peccati ſtipendium nominauit. Stipendium enim dicitur a ſtipe pendenda, id eſt ſubſtantia pōderanda. Antiquitus enim potius ponderabatur pecunia, quæ militantibus pro patria tribuebatur, quàm numeraretur. ideo dixit: ſtipēdia peccati mors, ut mortē peccato nō immerito illatā demōſtraretur. Stipēdiū. n. p opere diabolicæ militatiōis, ut debitū reddiṫ, nō donaṫ.

Gratia

contulit homini. Accipimus ergo gratiam pro gratia. ſ. gra-
A tiam glorificationis pro gratia iuſtificationis.

ADDITIO.

Gratia vero niſi gratis detur, gratia nō eſt. Vnde quia ipſa hominis bona merita Dei munera ſunt, quibus cum vita æterna redditur, quid niſi gratia pro gratia redditur, cum ipſa merita ex gratia ſint? C
Noluit ergo dicere, ſtipendium iuſtitiæ vita æterna, ſed maluit dicere, gratia Dei uita æterna, quia eadem merita quibus redditur, non a nobis ſunt, ſed in nobis a Deo facta ſunt per gratiam. Hæc ex glo. in hoc loco.

GLOS. ORD. CAP. VII.

AN ignoratis. Hactenus de vi gratiæ: Nunc q lex vltra non eſt tenenda. & agit de fine legis & priori eius inutilitate: ne ergo mirētur Romani, qa Apoſtolus dicit, Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia, ſupra dicebatur nō iuſtificare, hic debere ceſſare quia data vſq; ad Chriſtū. Ordo. An ignoratis hoc. ſ. qa lex in homine dñatur quāto tempore uiuit, qđ non debetis ignorare, quia legem ſcitis, & ego loquor ſcientibus legem: in qua, quod dico manifeſtatur, ſi ſpiritualiter intelligatur. Vel, lex. Moyſi dominatur in homine, vt ei obediaṫ: quia & vos ſcitis legem Moyſi. Scientibus. n. &c. Et ſic dupl'r pōt legi litera, vel de lege naturali, vel de lege Moſaica.

b Viuit. Mortua. n dicitur lex, cum ceſ-
†1. Co. 7. g ſat eius autoritas.

†obnoxia c Nam quæ ſub viro. Vt firmet animos eorum, exemplo humanę legis vtitur. Sciunt legem Romani, quia non ſunt Barbari, ſed naturalem iuſtitiam comprehenderunt, partim ex Græcis, ſicut Græci ex Hebræis. Nā quæ ſub vi. Hoc exemplo docet Chriſtianum a lege factorum exutum, non ab omni lege: ut mulier a lege viri, non a lege naturæ, nec ultra Chriſtianus debet eſſe ſub lege. Si. n. lex ei uiuit, adulter eſt, nec prodeſt ei Chriſtianum dici.

d Igitur vi. mar. vo. ad Si ſeruans legem mortuam, vult eſſe fidei, adulter eſt in utroq;, nec prodeſt ei Chriſtus.

e Si au. mor. fue. vir. Sic finita lege nō p-
B uaricatur, qui ad Chriſtum tranſit di-
Lib. 83. q. q. 66. ... miſſis figuris. Auguſt. Mortua. n lege non ſunt adulteri, qui in Chřo ſunt.

f Per cor. Chri. quia Chriſtus fuit impletio & veritas, legalia uero figura & umbra Chriſti fuerunt, & eorum, quæ in Chriſto impleta ſunt.

g Cum. n. eſſe. Hic quatuor actus hominis ponit, ante legem, ſub lege, ſub gratia, deinde in alia uita ubi nullū bellū.

Viuendi modus hominis quadruplex i A le. mo. Aucta eſt. n. cōcupiſcētia cū lex phiberet vbi nō erat fides, et ad cumulū pctorū, puaricatiōis crimē adiectū eſt, qa vbi nō ē lex, nec puaricatio.

†affectus De verbis Apoſt. ſerm. 4. tom. 10. h Nunc au. ſo. ſu. Aug. In pcedēti ſimilitudine tria ſunt, vir, mulier, & lex. Et rurſus in hac re, pp quā ſimilitudo inducta, ſimiliter ſunt tria, aīa, peccatum & lex. Sed in illa vir moriṫ, vt ſoluta qa ſit mulier ipſa nubat, hic āt nō peccatum, ſed ipſa anima moritur peccato, quæ ſeruit mente lege Dei, quamuis ipſæ paſſiones nondū mortuę ſint,
†mortui ei q̄diu carne ſeruit legi peccati. Reſtat ergo ei adhuc aliqd q eū nō vincant.

-ita k In no ſp. operibus noui hominis, q̄ non noſtris uiribus vel lege attingimus, ſed gratia. ſ. ſpiritus in quibus ſic eſt immorandum, vt nihil addatur de legis operibus, quæ uetuſta ſunt.

Quid

CAP. VII.

a AN ignoratis fratres, a
(ſcientibus enim le b
a ¶Hoc ignoro. ſ.
gem loquor) quia c
a ¶Naturalis. ¶Lex naturę generalis eſt, & non ſcripta.
lex in homine do-
a ¶Vt ei obediat. b ¶Quandiu ſtatum habet ipſa lex.
b minatur, quanto tempore viuit?
a ¶Verſimile. ¶Proponit ſpecialem legem.
c † Nam quæ † ſub uiro eſt mulier vi- d
a ¶Vt non poſſit diſcedere ab eo. ¶Si etiam quandiu lex ſtatum habet, debet ſeruari.
uente viro alligata eſt legi. Si autem
a ¶Sic ſi lex ſtatum amittit, ſoluitur homo.
mortuus fuerit uir eius, ſoluta eſt a lege
a ¶Quia uiuente uiro alligata eſt legi uiri. b ¶Sic qui præuaricatur lege ſtante peccat.
d viri. Igitur viuente marito, † vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio vi-
¶Sublata lege data remiſſione peccati.
e ro. Si autem mortuus fuerit vir eius,
a ¶Ita hi, qui iuncti ſunt euangelio, per gratiam liberati. b ¶Ita. c ¶Mortua lege, non ſunt adulteri, qui cum Chriſto ſunt.
liberata eſt a lege viri: ut nōn ſit adul-
a ¶Iuxta hanc ſimilitudinem.
tera, ſi cum alio fuerit viro. Itaque e
a ¶Apoſtoli. b ¶Non modo dimiſiſtis legem, ſed etiam ¶Nihil debetis legi, quæ data eſt uſq; ad Chriſtum. ¶Dimiſſis peccatis.
fratres mei, & uos mortificati eſtis f
a ¶i. Figuratiuis. b ¶Per myſterium incarnationis, uel complectionem ueritatis.
f legi per corpus Chriſti, vt ſitis uos g h
a ¶i. Chriſti, cuius non pudeat eſſe quia ipſe eſt. b ¶Et cuius utique ſumus.
alterius, qui ex mortuis reſurrexit, i
a ¶Modo. ¶Qui ſteriles ſub lege. b ¶Qui prius mortui. ¶vel mus. c ¶Modo Deo, & non ut olim.
g ut fructificetis Deo. Cum enim eſſe k l
a ¶Carnali ſenſu. ¶Quæ carnis ſunt operantes, quod eſt ſub lege. b i. concupiſcentiæ, quæ ſunt cauſæ, cauſa peccatorum mortalium. i. conſenſus & operis.
mus in carne, † paſſiones peccato- m
a ¶Vel notæ, uel auctæ, uitio uel fomite faciente. b ¶Ducebant membra ad mala opera.
rum, quæ per legem erant, † opera- n o
a ¶Quaſi per inſtrumenta ſua. b ¶Ita. c ¶Facerent digna æterna morte.
bantur in membris noſtris, ut fru- p
a ¶Cum ſumus Chriſti. b ¶Remiſſis peccatis.
h ctificarent morti. Nunc autem ſolu- q r
a ¶Quæ eſt cauſa peccati. ¶Vel lex mortis eſt, quia peccantes interficit.
i ti ſumus a lege † mortis, in qua ſ
a ¶Nec unquam niſi gratia Dei ſolueremur. b ¶Soluti.
k detinebamur, ita vt ſeruiamus in t
a ¶Lege fidei, quæ eſt in animo innouato, quæ etiam hominem facit ſpiritualem, & ideo lex ſpiritus. b ¶Seruiuit enim, quia ceſſauit.
nouitate ſpiritus, & non in uetuſta u

NIC. DE LYRA. CAP. VII.

Diuiſio AN ig. Poſtquā Apoſtolus oſtendit virtutē fidei Chriſti in peccatorū dimiſſione, hic idē oſtendit in legis ceſſatione. Et diuiditur in duas: primo oſtendit propoſitū. ſecūdo concludit q in Chriſto ſit firmiter permanendū, cap. ſequen. Prima adhuc in duas. primo oſtendit legis ceſſationem. ſecundo circa hoc remouet errorem, ibi, Quid ergo dice. Prima adhuc in duas. primo probat propoſitū. ſecūdo declarat quoddam ſuppoſitum, ibi: Cum. n. eſſemus. Circa primum ſciendum, q lex Moſaica fuit imperfecta reſpectu nouæ legis: quia ſtatus illius populi fuit
Gal. 3. d quaſi ſtatus puerilis. Vnde ad Gal. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto: adueniente verò ſtatu virili ceſſat puerilis, ita adueniente noua quæ eſt perfectionis, ceſſauit uetus q̄tū ad ceremonialia et iudicialia. Dicit ergo.

a An ignoratis fratres. q. d. Non, cuius cauſam ſubdit,

b Scientibus en. le. lo. De Romanis. n. credentibus aliqui erant conuerſi de Iudaiſmo: & illi ſciebant legem Moſaicam: aliqui de Gentilibus, & illi ſciebant legem ciuilem.

c Quia lex in ho. do. quanto temp. i. ſcitis q lex Moſaica vel ciuilis habet virtutē coercendi, quanto tempore in ſuo robore manet: & ideo ipſa ceſſante ſicut lex Moſaica ceſſauit, adueniente lege noua, non eſt amplius obligatoria. Et ad hoc inducitur exemplum de muliere, quæ eſt ſub lege uiri: quæ obligatio ceſſat per mortem viri. unde ſi uir reſurgeret, non teneretur eum recipere niſi de condecentia: & cum hoc ſuperueniente nouo conſenſu. & idem iudicium eſt de viro reſurgente reſpectu vxoris, quia in hoc ad paria iudicantur: & hoc eſt quod dicitur:

d Nam quæ ſub uiro eſt mulier. Et patet litera ex dictis vſque.

e Itaq;. vbi concludit propoſitum, applicans ad hoc dictum exemplum, di. Itaq; frat. mei & uos. ex eodem patre & matre geniti. ſ. ex Chriſto & eccleſia.

f Mortificati eſtis legi. ſcilicet Moſaicæ.

g Per corp. Chriſti. i. per incorporationē cū Chriſto facti membra ipſius per baptiſmū, quæ eſt generatio noua uitæ & ſpiritualis: & p cōſequēs eſt corruptio uitæ ueteris & legalis: qa generatio vnius eſt corruptio alterius. †iudicabit

h Vt ſitis vos al. id eſt Chriſti.

i Qui ex mortuis reſurrexit. incipiendo nouam uitam.

k Vt fru. Deo. opera nouæ vitæ faciendo.

l Cum. n. eſſe. in car. Hic conſequenter probat ſuppoſitum quoddam. ſ. q debent fructificare Deo. Cuius ratio eſt, quia fructus ſapit naturam terræ, in qua plantatur arbor. Conuerſi uero ad fidem Chriſti per baptiſmū euelluntur de mala terra & plantantur in bona. ſ. in Chriſto, ut dictum eſt. ſupra ca. præc. ergo debēt fructificare Chriſto. & hoc eſt, quod dicitur, Cum. n eſſemus in car. i. carnaliter viuentes ante conuerſionem. D

m Paſſiones pec. i. concupiſcentiæ carnales. Quæ bene dicitur paſſiones, quia abſciūt a ſubſtantia noſtra ſpoliando nos gratuitis, & vulnerando in naturalibus.

n Quæ per legem erant. inquantum concupiſcentiæ per legem erant occaſionaliter excitatæ, vt dicetur infra eo. ca.

o Operabantur in membris no. inducendo illa ad perpetrationem mali, ut oculum ad impudice aſpiciendum, & manum ad immunda tangendum, & ſic de alijs membris. † vigebant

p Vt fru. mo. i. opera morte digna facerent, quia tunc plantati eramus in mala terra.

q Nunc autem. i. t pe gratiæ et nouæ legis.

r Soluti ſu. a le. mor. i. a lege Moſaica, quæ dicitur hic lex mortis, quia mortē inferebat corporalem tranſgreſſoribus in caſibus multis, ut patet ex decurſu illius legis. Et quia legalia in paſſione ipſius Chriſti ſunt mortua, p cōſequēs tūc abſoluti ſumus a lege mortis.

ſ In qua de. obligati vſq; ad tempus Chriſti, per quem ab eius obligatione ſumus liberati. propter quod ſubditur:

t Ita ut ſer. in no. ſpiritus ſcilicet ſecundum regulam nouæ legis.

u Et non in uetuſta literæ. i. ſecundum regulam legis veteris, quæ eſt lex ſcripta. Et hoc eſt intelligendum, quantum ad ea, in quibus lex uetus eſt per nouam euacuata: de quibus plenius dictum eſt ſupra. Lex autem noua bene dicitur nouitas ſpiritus, quia nō fuit ſcripta per Chriſtum, ſed impreſſa cordibus apoſtolorum per ſpiritum ſanctum renouantem corda & linguas eorum. De hac autem nouitate legis nouæ & uetuſtate veteris, & inſcriptione utriuſq; dicitur in Iere. Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus ueſtris, &c. Et ſubditur: Dabo legem meam in uiſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & non in tabulis lapideis vel in chartis. Per hoc aūt quod dicit dominus: Fœdus Aſtu. 2. Ierem. 31. e

continuare

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Quid er. dice.* Quando quidem lex mortis eſt & auxit uires peccati, detinens a bona operatione: videtur ergo lex peccatũ .i. docẽs peccare, vel talis pro qua donata peccauit autor eius, quaſi malæ rei. Non ſed potius bonum eſt: peccatũ fecit agnoſcere: quia prius neſciebantur quædam vel eſſe peccata, uel, adeo eſſe grauia uel eſſe punienda.

b *Abſit: ſed pec.* Oſtendit legem non eſſe peccatum ſed indicem peccati, ut ſic anima reatus ſollicitudine ad percipiendam gratiam conuerteretur.

c *Nam conc.* Hoc elegit Apoſtolus generale, vnde omnia. Bona lex, quæ dũ hoc prohibet, omnia prohibet. *Concupiſcentiam.* Aliqui generalem intelligunt. Alii illam, de qua in decalogo.

Exod. 20.c

Non concupiſces rem proximi tui uel vxorem. Generalem, quia ex ea omne malum.

†Exo. 20.c Deu. 5.c

d *Neſciebam.* In ſua perſona generalem agit cauſam.

e *Occaſione autẽ ac.* Quia talis eſt noſtra carnalitas, vt ardentius deſideret prohibita: quibus non memoratis, iaceret quaſi ſopita. Et diabolus videns legẽ in auxilium hominibus datam: magis exarſit & magis inſtitit, vt eam uerteret illis in pernitiem: cum prius quaſi ſecure poſſidens minus tentaret, uel occaſione accepta in ipſis rebus, ut uiſa muliere uel auro.

†genuit

f *Omnem concu.* (Amb.) dicens, cuncta peccata ſignat. Erat.n. ante peccatũ, ſed non omne, quando crimen præuaricationis adhuc deerat. Sed omne peccatum modo acceſſit, quia etiam præuaricatio. Aug. Aucta eſt.n. concupiſcentia ex prohibitione legis, quando adhuc gratia deerat liberantis.

lib. 83. qq. q. 66. to. 4. & ad Simplic. li. 1. q. 1. eod. to. Homo idem duplex

g *Ego au. viue ſine le.* Patet, quia non ex ſua, ſed ex perſona hominis generaliter loquit: *Ego autem uiueb.* Nota duos homines in eodem, interiorem & exteriorem .i. rationem & fomitem, qui eſt in carne. Interiorem dicit conſentire legi, & eius teſtimonio bonam eſſe legem approbat. Exteriorem uero contra interiorem & contra legem repugnare, et captiuare, et per legem maiorem poteſtatem peccandi habere.

F

†1. Tim. 1.b

h *Viuebam.* Nõ terrebar morte ex peccato, quia non apparebat. Q.d. Neſciebam eſſe peccatum, & ideo ſecure uiuebam.

a ¶Occidentis. b ¶Hic quæritur utrum ipſa ſit mala, quia uidebatur culpaſſe legem.

literæ. Quid ergo dicemus? Lex

a ¶i. male docens, uel faciens peccata &c. quæ ſupra. ¶Scilicet bona.

peccatum eſt? Abſit. † Sed peccatum

a ¶A Deo vt per legem vel eſſe puniendum. ¶In parte.

non cognoui, niſi per legem. Nam

a ¶Vel peccatum eſſe, uel tam graue. b ¶Per eam factus eſt homo doctus, ſed prius eſt uictus dum ſine gratia.

concupiſcentiã neſciebam, niſi lex

a ¶Ecce lex bona, tamen ex ea malum, quia peccatum. id eſt fomes peccati uel diabolus.

diceret: † Non concupiſces. Occaſio

a ¶Fomes, initiũ ſ. concupiſcentiæ, uel diabolus autor peccati.

ne autem accepta, peccatũ per man

datum † operatum eſt in me omnẽ

a ¶Conſenſu animi & operationem. b ¶Per mandatum dex, quia cum lex non erat. ¶Hic primus actus hominis notatur ante legem. c ¶Diabolus uel fomes peccati.

concupiſcentiã. Sine lege enim pec-

a ¶Debile, uel ignotũ latebat, nõ apparebat. b ¶Rõnalis hõ.

catum mortuum erat. Ego autem

a ¶Videbar mihi viuere. ¶Ad comparationem huius mortis. ¶Tempore ante legem.

uiuebam ſine lege † aliquando. Sed

a ¶Exterior homo. ¶Prius ſopitum.

cum veniſſet mãdatum, peccatum

a ¶Apparuit, innotuit. b ¶Interior homo. c ¶Aucto peccato & addita præuaricatione. ¶Noui me mortuum.

reuixit. Ego autem mortuus ſum.

a ¶I.a. b ¶Bene attendenti. ¶Peccanti. ¶Non obſeruanti. c ¶Legis.

et inuentum eſt mihi mandatum

a ¶Obedienti. ¶Obſeruanti. ¶Intentione dantis, quia bonũ. b ¶Idem non aliud. c ¶Non ex ſui uitio ſed ratione prædictæ occaſionis. ¶Aeternam.

quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mor

a ¶Quomodo ad mortem? b ¶Vel diabolus. ¶Carnalitas. c ¶Ex prohibitione aucto deſiderio, dulcis fit.

tem. Nã peccatum occaſione acce-

¶Gladio tuo occidit te.

pta per mandatũ ſeduxit me, & per

a ¶Quia acceſſit & præuaricatio. b ¶Quia lex eſt ad uitam, & prohibet, & facit peccatum cognoſcere, ergo bona.

illud occidit. † Itaq; lex quidem ſan-

a ¶Quia bene iubet & phibet. b ¶Opera legis. ¶Laus legis.

cta, & mandatum ſanctum & iuſtũ?

a Quid ergo di. *Hic remouet errorem occaſione prædictorum incidentem. Ex hoc.n.q; Apoſtolus legem veterem vocauit legem mortis, poſſet aliquis credere, q; illa lex fuiſſet mala: ſicut credidit Machiueus di. q; a diabolo fuit data. & ideo hunc errorem remouet Apoſtolus: Oſtendens primo, q; non fuit mala. ſecundo, q; fuit bona, ibi: Lex quidem ſancta. & tertio, agit de lege fomitis occaſione habita, ibi: Video aliam legẽ. Prima adhuc in duas, quia primo oſtendit q; lex nõ eſt cauſa mali. ſecundo, q; eſt eius aliqualiter occaſio ex parte noſtri, ibi: Occaſione autem. Circa primum dicit:* Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt. *ideſt Sequitur ne ex dictis noſtris, quod lex ſit cauſa peccati?*

G

Diuiſio

†De cõſti. c. nã cõcupiſcentiã.

b Abſit. *i. non ſequitur hoc. Quod probat. Ad cuius intellectũ ſciendũ, q; peccatũ nõ uitatur niſi inquantum cognoſcitur eſſe malum: Secundum.n. q; dicit Dionyſius. Nullus intendens, malum operatur, ſed bonum. igitur illud per quod peccatum cognoſcitur eſſe malum, non eſt per ſe cauſa peccandi ſed magis eſt per ſe cauſa vitandi peccatum. Lex autem vetus eſt huiuſmodi: quia ante eius dationem, ex conſuetudine peccandi lex naturalis in cordibus hominum ſic erat obfuſcata, q; multa reputabãt licita: q̃ tamen per ſe erant mala, & maxime circa actus interiores aĩæ: pp quod data fuit lex ad cognitionẽ clariorem illi populo, de quo Chriſtus erat naſciturus: propter quod erat præ cæteris inſtruendus, quia debebat vigere ſpeciali ſanctitate. Lex igitur non eſt cauſa peccati per ſe. Huius deductionis Apoſtolus ponit uirtutem. ſ. quòd lex dat peccati cognitionem di.*

† quõdam

b Sed pec. non cog. *eſſe malum ſaltem in multis. propter obfuſcationem legis naturalis. Et loquitur Apoſtolus in perſona generis humani ſic obfuſcati.*

d Niſi per le. *quæ fuit data ad quandam legis naturalis renouationem. Et ponit exemplum de actu interioris peccati, dicens:*

e Nam conc. neſ. *ſupple, peccatum eſſe. Licet hoc exprimatur in aliquibus libris, non tamen eſt de textu, nec in libris correctis: Sed quia ſubintelligendum eſt, aliqui doctores poſuerunt illud in glo. interlineari: quæ poſtea per ignorantiã ſcriptorum inſerta eſt textui.*

H

f Niſi lex di. Non concu. *in hoc prohibens actum interiorem reſpectu mali.*

Lex cã peccati dupliciter. Exod. 20.

g Occaſione autem. *hic conſequenter oſtẽdit, quòd lex aliqualiter fuit occaſio peccati ex parte noſtra. Vno modo ab interiori: quia homo appetit libertatem, & frequenter in hoc decipitur, credens eſſe libertatem, agere quidquid vult ſine fræno legis, quod tamen eſt deſtructio libertatis ſecundum Philoſophum. et ideo homo nititur in vetitum. propter quod per legem concupiſcentiam prohibentem, concupiſcentia fuit in contrarium excitata. Alio modo ab exteriori. Dæmon enim per tentationem magis nititur deuicere homines, qui ſunt in ſtatu ſanctiori. populus autem Iſrael per ſuſceptionem legis in ſtatu ſanctiori fuit poſitus. Vnde. Quæ eſt alia gens ſic inclyta, vt habeat ceremonias iuſtaque iudicia & uniuerſam legem, &c. Propter quod poſt legem datam dæmon magis conabatur in eo concupiſcentiam excitare & hoc eſt quod dicitur:* Occaſione autem accep. *duobus dictis modis.*

Impune peccare credũt hæretici eſſe veram libertatem.

Deut. 4.b

Cõcupiſcentia nõ ẽ peccatũ, vt d. ſuggeſtionẽ, ſed vt d. cõſenſum: Hinc ſolues pleraq; Lutheranorum argumenta, q̃ innituntur huic Paulino textui.

h Peccatum. *id eſt concupiſcentia: Quæ dicitur peccatum, eo quòd eſt cauſa peccati, eo modo quo ſol dicitur calidus: quia eſt cauſa caloris.*

i Per mandatum. *i. per legem, quæ frequenter mandatum dicitur: eo quòd continet Dei mandata.*

k Operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. *id eſt augmentabat in me incentiuum peccandi.*

l Nam peccatum. *id eſt concupiſcentia.*

m Occaſione accepta per mandatum. *modis dictis.*

n Seduxit me. *trahendo me ad conſenſum peccati mortalis.*

o Et per illud occidit. *me inducendo ad opus.*

Diuiſio

p Itaq; lex quidem ſancta. *Poſtquàm Apoſtolus oſtendit legem non eſſe malam, hic oſtendit eam eſſe bonam. Et primo facit propoſitum. ſecundo, remouet obiectionem in contrarium, ibi:* Quid ergo. *Circa primum dicit:* Itaq; lex quidem ſancta. *quod ſtatim declarat: quia intentio legis eſt homines facere bonos, decimo Ethicorum. Lex vetus eſt huiuſmodi, quia ordinabat homines ad Deum per præcepta ceremonialia. ideo ſubditur,*

q Et mandatum ſanctum. *illud.n. ſanctum dicitur, quod ad Dei cultum ordinatur. Item ordinabat iuſte viuere ad proximum per præcepta iudicialia. propter quod ſubditur:*

r Et iuſtum. *Item ordinabat hominem ad ſeipſum per moralia pcepta,*

¶ de qui-

i *Sed cum ve.* Hic ſcds actus ſub lege. Id eſt: Hic loquit Apſus in ſtatu hois poſiti ſub lege. Q. Sine lege viuebant ſed cũ, &c.

k *Reuixit.* Cœpit apparere & rebellare *Reuixit* ait, non vixit. Vixerat.n. aliquando in paradiſo, quando contra præceptum datum ſatis apparebat admiſſum. Sed cum homines nati peccatores ſine mandato viuerent tanquam mortuum latebat ſine cognitione, quia ſine cohibitione: Sed data lege, in noticia hois reuixit, quod in noticia primi hois aliquãdo uixerat.

l *Inuentum* Ante erat ſibi ignoratus peccator, ſed modo factus manifeſtus ſibi præuaricator.

m *Nam.* Q. Quomodo mihi datum eſt ad mortem? Quia per illud ſeductus falſa dulcedine.

n *Occaſione a.* Quod cõcupiſcitur, fit dulcius dũ uetatur: & ſic fallit peccatũ per mandatũ. Ex prohibitione nanq; ubi charitas deficit, deſideriũ mali creſcit: quo acto dulcius fit, quod phibetur, & ita fallit falſa dulcedine. Fallax.n. dulcedo eſt, quã plures atque maiores pœnarum amaritudines ſequuntur.

o *Seduxit.* A bono ad malum traxit, & per hoc ad æternam damnationem perduxit.

Vbi ſup.

p *Occidit.* Augu. Gladio tuo quem portabas, inimicus occidit: armis tuis te interemit. Mandato.n. tanquam gladio armatus eras, ut inimicum occideres: quod non vales ſi de te præſumis: Eſto ergo humilis, & poteris uincere.

q *Itaq; lex.* Ipſa eſt ſancta, ſane docens.

r *Et mandatum* id eſt id, quod per eam præcipitur.

ſ *Sanctum.* in ſe.

t *Et iuſtum.* id eſt iuſtificans peccatorem.

☞ Et bonum

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *nouum, retractauit prius, quod fuit datum antiquis patribus, prout deducitur ad Hebr.*

Quid

a *Et bo.* i. vtile acquirens vitã. Et cũ cõſtet mihi, q; lex bona & tñ ex ea mihi mors. vt ſ. dictũ eſt. ergo qđ bonũ eſt, factũ eſt mors. i. datur mihi a Deo, ita vt ſit efficiens cã mortis: Non, ſed fomes eſt efficiens, qui bonam rem vertit in malum.

A

b *Vt app.* Non dico, vt ſit, quia etiam erat, quando non apparebat, ut ſupra. Concupiſcentiam neſciebam. Non dixit, Non habebam.

c *Per bo.* Legẽ. Non vtiq; efficientẽ peccatum, ſed potius demonſtrantem, & prohibentem illud.

d *Vt fi. ſu. m.* quia per legẽ nõ defecit, ſed magis ſolitis cupiditatib. creuit *Supra m.* quia ẽt pũaricatio vel pctm diabolus, q p bonũ inceſus eſt, & cõtria ſuaſit, in quo apparet inimicus.

† operatur

e *Quia lex ſpi.* Malis quo punit, lex iuſta eſt. Bonis ſpiritualis eſt, qa peccatũ prohibet & viſibilia coli. Lex ergo Moyſi ſpũalis eſt: quia in ea ſunt quæ Dei ſunt, & quia ſpũalr eſt ĩtelligẽda. Lex ãt ſpũs dr lex euãg. vbi Deus ipſe eſt: Ibi verba, hic res.

f *Ego au.* Huc uſq; legẽ excuſauit, q; non dẽt refundi in eã culpa: hic dicit q; nec in principalẽ nãm. i. rõnẽ, ſm id, qđ a Deo hẽt: & ita nõ in creatorẽ, ſed in hoĩes q ex ſe vitiati ſunt, vt prauis motib. reſiſtere nequeant.

g *Carnalis.* Nõ indecenter hoc: & de ſeipſo Apoſtol. ſecundũ carnẽ q̃diu hic viuit propter carnis motus. Et hoc bene dicit omnis ſanctus.

Gen. 3.a

h *Venund.* Et hoc ex culpa primi hominis, q p delectatione cibi vetiti ſe & oẽs alios vẽdidit. Vt ſub peccato, i. ſerui pcti ſint. Vel vnuſq; q; vẽdidit ſe conſuetudine propriæ uoluntatis.

i *Quod e. o.* Probat, q; ſeruus eſt pcti: qa qđ operor ſm exteriorẽ dimittendo bona vel faciẽdo mala, intelligo ſm interiorẽ nõ eſſe opãdũ. Vere opor qđ non intelligo, qa & dimitto bonũ qđ uolo, & facio malũ qđ nolo. Dimitto, & facio, ſunt ptes, operor, uolo, & nolo, effectus intelligo. Et eſt probatio a ptib. & ab effectu. Et hoc eſt: Nõ.n. qđ volo ego interior. Naturalr qdẽ rõ vult bonũ, ſed voluntas hæc ſemp caret effectu, niſi grã Dei uelle ſuũ ad amandũ bonũ addiderit qđ ad effectũ põt pduci. Eſt.n. velle naturæ, uel le grãæ, velle vitii. Velle naturæ p ſe impotẽs eſt, nec palmam meretur: ſed vincitur & trahitur a uelle vitii, niſi velle gratiæ ſubueniat: quod velle uitii fugat, & uelle naturæ liberat.

B

Velle multiplex

k *Non intelli.* Quia aliud uidet ſe p legẽ ſcire, & aliud agere.

l *Non enim quod uolo bonum hoc ago: ſed quod.* Subiectus peccato, facit quod non uult.

m *Facio.* Concupiſco non q; poſt concupiſcentiam Apoſtolus eat, & eum ad mala trahat: Luctabatur, non ſubiugabatur. de ſe hoc tibi proponit ne de hoc deſperes in te.

n *Si au. quod nolo illud.* Oñdit carnalẽ ſeruum eſſe pcti, ex quo eſt malũ. Hic alterũ oñdit. i. bonã naturã a Deo creatã, q̃ cõſẽtit legi, & malũ nõ facit. Q. Nõ ago qđ volo. & ago qđ nolo. Si aũt hoc eſt. i. ſi qđ nolo dimittere, tñ dimitto, lege illud idem præcipiente: & qđ nolo facere, tñ facio, lege idẽ prohibente: tunc cõſentio legi, quæ quod nolo prohibet, & qđ volo præcipit: conſentio legi, & teſtis ſum quod eſt bona.

o *Nunc ãt iã non ego.* Iã redẽptus: iam accepta grã Xpi qui fui ante ſub pctõ uenundatus. Non ego: Libera eſt mẽs, caro captiua. Habitat, etſi nõ cõſentiẽdo ei uiuit ex fide. Sũt deſideria, ſed ſi non regnant, ipſe nõ facit, faceret aũt ſi cõſentiret.

p *Sed quod habitat in me.* Quomodo habitat, cum non ſit ſubſtantia ſed priuatio boni? Ecce primi hominis corpus corruptum eſt per pctm Ipſaq; corruptio per conditionem offenſionis manet in corpore, robur tenens diuinæ ſententiæ datæ in Adam, cuius conſortio anima maculatur peccato.

q *Peccatũ: Scio e. q. non ha. in me, hoc eſt in car. mea bo.* Lex carnis, ad quam diabolus, ut ad ſuam legem accedat, cooperatur.

☞ Nam

a ¶Hic quæritur vtrum lex, etſi bona ſit, tamen efficiendo damnoſa.

& bonum. Quod ergo bonum eſt,

¶Non enim eſt ex ipſa lege, ſed ex uitio hominis.

mihi, factum eſt mors? Abſit. Sed

a ¶Fomes peccati. b ¶Tunc apparet quando rationem trahit ad conſenſum & operationem.

peccatum, ut appareat peccatum,

b ¶Lege m. ſ.

per bonum † operatum eſt mihi

a ¶Peccatũ actuale quod eſt cauſa mortis. b ¶Intantum. c ¶Pluſquam ante, non mediocriter, quia etiam præuaricatio acceſſit. d ¶i. peccare faciens.

mortem, ut fiat † ſupra modum pec-

a ¶Fomes. b ¶Sine quo nec tantum ardebat, & per quod accreuit præuaricatio.

cans peccatum per mandatum. Sci-

a ¶Lex non eſt mors, uel, eſt bona. b ¶Quia. c ¶Spiritum alens, dum de ſpiritualibus inſtruit, uel a ſpiritu ſancto data.

mus enim, quia lex ſpiritualis eſt:

a ¶Impotens reſiſtere animæ uitio, vel diabolo. b ¶In primo parente ut ſim.

ego autem carnalis ſum, venunda-

a ¶Vere ſub peccato ut ſeruus. b ¶Secundum exteriorem hominem.

tus ſub peccato. Quod enim ope-

a ¶i. non approbo:

ror, non intelligo. Non enim quod

a ¶Ego interior: b ¶Non concupiſcere.

uolo bonum hoc ago, ſed quod o-

a ¶Concupiſco ex carne, etſi non aſſenſum prebeo.

di malum, illud facio. Si autẽ quod

a ¶Naturæ ſuæ dicit eſſe quod mandat lex. ¶Idem uolo quod lex. ¶Secundum interiorem hominem.

nolo illud facio: conſentio legi, quo-

a ¶Dixi, facio, ſed non ego interior facio, quod nunc patet, quia nolo & conſentio legi. b ¶Sub lege ante tempus gratiæ, quem ſecundus actus. ¶Interior.

niã bona eſt. Nunc aũt iam non ego

a ¶Semper eſt. b ¶In carne mea, uel contra ſalutem meam.

operor illud, ſed qđ habitat in me

a ¶Lex carnis. ¶Conſuetudo ſine fide adiuuante. Aug. b ¶Peccatum habit. quia bonum non inhabitat.

peccatum. Scio.n. quia non habitat

a ¶In ſenſuali homine.

in me, hoc eſt in carne mea bonum.

Primo enim facit obiectionem. poſſet enim aliquis dicere: Licet lex ſit bona ſecundum ſe & abſolutè, tamen mala eſt etiam per ſe homini lapſo, in quo eſt carnis ad ſpiritum rebellio, quæ per legẽ excitatur, vt dictum eſt. Quia ſicut licet vinum ſit abſolutè bonum, tamen malum eſt febricitanti. & hoc eſt, quod dicitur: Quod ergo bo. eſt. *in ſe. ſ. lex.* mihi fact. eſt m. *conſequenter hoc remouet di.*

C

d Abſit. *Non.n. ſimile eſt de vino: quia vinum per ſe, & directè augmentat calorem febrilem & ſic malum eſt febricitanti. lex autem per ſe non eſt, febricitatiua concupiſcentiæ, ſed magis repreſſiua. propter quod talis excitatio prouenit ex hominis malitia, & dæmonis nequitia, vt dictum eſt, pp quod lex ex hoc non põt dici mala. Sicut aliquãdo ex bono actu alicuius, alius ex ſua malitia ſcandalizatur, nec ex hoc operans bonũ vel eius actus peioratur, niſi faceret intentione aliũ ſcandalizandi: & tunc actus eius ex tali intentione eſſet malus. Dicit igitur:* Abſit. *ſ. legem eſſe malam per ſe homini lapſo.*

†ſceleſtius

c Sed pec. *ideſt concupiſcentia.*

d Vt app. p. *i. vt appareat mala.*

e Per bo. *i. per legem quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt.*

f Operatum eſt mi. m. *ſ. ipſa concupiſcentia ex malitia hominis & nequitia dæmonis duxit me ad peccatum mortale.*

g Vt fiat ſu. mo. pe. pec. *i. ipſa concupiſcentia excitata inducens ad peccatum.*

h Per man. *i. per legem, occaſionaliter tamen ſolum, ita q; cum dicitur hic:* Vt fi. *ly vt non tenetur cauſaliter: quia lex per ſe nõ excitat cõcupiſcentiã, ſed cõſecutiuè tantũ: qa ad dationẽ legis ſecuta eſt cõcupiſcẽtiæ excitatio per malitiã hoĩs & nequitiã dæmonis.*

-bonum

i Scimus e. *Hic Apoſt. confirmat ſuũ propoſitum per teſtimonium legis naturalis. & hoc dupliciter. primò in malis. ſecundò in bonis, ibi: Inuenio igitur. Ad euidentiã huius ſciendũ, q; lex ſcripta, diuina vel humana, eſt quædã determinatio legis naturalis. & ideo ſi eſt legi naturali conſona, bona eſt. Sicut cõcluſio quæ primis principiis cõcordat, & minor propoſitio, quæ accipitur ſub maiori. bene accipitur. Item aduertendũ q; in homine eſt duplex pars ſ. ratio, & ſenſualitas, & aliter nominantur ſpiritus, & caro: & hõ interior, & exterior: per rationẽ verò hõ eſt homo, per quam diſtinguitur a brutis. 1. Metaphyſ. Animalia imaginationibus & memoriis viuunt: hõ verò ratione & intellectu. propter quod illud, quod agit homo, vel vult ſecundum dictamen rectæ rationis, illud dicitur propriè agere vel velle: quia illud agit inquantum homo. illud autẽ quod agit vel vult ſequens impulſum ſenſualitatis, non dicitur propriè agere vel velle, quia non conuenit ei ſecundum q; homo, ſed prout conuenit cum brutis. Iſtis igitur ſuppoſitis fit talis ratio. Illa lex eſt bona, quæ prohibet ſequi concupiſcentiam carnalẽ ſeu ſenſualitatẽ: qa in hoc eſt conſona legi naturali. lex autem Moſaica eſt huiuſmodi, di. Non concupiſces, ut dictum eſt ſupra, ergo &c. Hanc autem ſententiam ponit Apoſt. intricatè & diffuſè. di.* Scim. en. quia lex ſ. eſt. *ideſt ordinans hominem ad ſequendum inſtinctum ſpiritus uel rationis.*

-malum Diuiſio

D

Hoĩs pars duplex

Exod. 20.e

k Ego autem car. *id eſt ſequens carnis, ſeu ſenſualitatis impulſum. Et loquitur Apoſtol. vt ſupra dictum eſt, in perſona generis humani lapſi: In quo plures ſint ſequentes impulſum ſenſualitatis quàm rationis.*

l Venund. ſub pec. *ſ. primorum parentum, per quos genus humanum incurrit rebellionem carnis ad ſpiritum: ideo ſequitur:*

m Quod enim operor. *ſenſualitatem ſequens.*

n Non intelligo. *i. intus non lego conſonans dictamini legis naturalis, ſed magis contrarians.*

o Non enim quod uolo bonum. *ſecundum rationis dictamen.*

p Hoc ago. *impeditus ſenſualitatis impulſu.*

q Sed quod odio ma. *ſecundum rationem.*

r Illud facio. *tactus à ſenſualitate.*

ſ Si au. quod no. *ſecundum rationem.*

t Illud fac. *tactus per ſenſualitatem.*

u Conſentio legi, quo. bona eſt. *quia prohibet illud quod eſt odibile ſecundum dictamen rationis rectæ.*

x Nunc au. iam non e. operor il. *quia non operor illud ſecundũ quòd homo, ſed quòd brutum, vt dictum eſt ſupra.*

y Sed quod ha. in me. pec. *ideſt concupiſcentia, quæ dicitur peccatũ modo ſupra dicto, quia impellit ad hoc operandum.*

z Scio enim. *per experientiam rebellionis carnis ad ſpiritum.*

a Quia non habitat in me. *hoc eſt in carne mea.*

c Bonum. *i. inclinatio ad bonum, ſed magis ad oppoſitum. Et dicit:*

b In car. mea. *ſ. corruptibili & corrupta per peccatum Adæ: quia ta-*

NICOLAVS DE LYRA.

de quibus ſubditur: Et bonum.

a Quod erg. *Hic conſequenter remouet quandam obiectionem in contrarium. ſecundo, confirmat ſuum propoſitum, ibi: Scimus autem*

Primo

¶ lis inci-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E *a Nam uel.* Velle nõ: qa uelle bonũ adiacet mihi, qa iuxta carnẽ iacet & q̃eſcit impotẽs ſurgere ad bonũ operandũ. Iuxta: qa naturale eſt quodãmõ bonũ velle p rõnẽ, ſed tale eſt hoc uelle, qđ ſemp ui carnis ſupaṫ: uelle aũt Dei carnẽ ſupat *Vel.* Bona ſunt q̃ iubet lex, adeo ut naturaliter amet, & facere uelit, ſed deeſt uirtus pficiẽdi. *Vel.* Aug. Sẽper bonus uult penitus non cõcupiſcere, ſed nũq̃ hoc pficit ĩ hac uita.

Cõtra Iulianum Pelagianum lib. c. 26. & 7.

b Perfi. Non ait facere, ſed pficere qa non nihil facit: Agit bonũ, qa concupiſcentiæ non cõſentit: ſed nõ pficit ut oĩno nõ cõcupiſcat. ſic & hoſtis agit malũ, dum mouet deſideriũ, ſed non perficit, qa non ptrahit ad malũ. *c Non e. quod no.* Bonũ pficere nõ inuenio, qa nec bonum illud qđ uolo. A parte a qua minus uidereṫ oñdit, ſed ecõtrario malum, qa ẽt illud qđ nolo, &c. Vel, non inuenio bonum, qa non eſt ibi. Multi enim ſtulti non inueniũt bonũ in aliqua re, qđ tñ ẽ ibi: *d Si a. q. n.* Concludit ſuperiorem ſententiam: ergo ego non operor illud .ſ. malum, ex quo prior quæſtio concluditur. ſ. q̃ conſentit legi Dei.

†per legẽ

e Sed q. h. in me. p. Preſſus pctõ c us uolũtatẽ facit qđ tñ ẽ uitio hoĩs. Hoc dicit, ut notet de q̃tis Deus hoĩẽ eruit. *f Inuenio igi.* Dixerat legem bonã, naturã bonã, q̃ idem uult, & ei cõsẽtit: hic adiũgit bonã legẽ bonæ naturæ adiutricẽ: & tñ exterior hõ cõiuncta illa duo uincit, ut hõ p neutrũ poſſe euadere uidens, obnoxius ſit gratiæ. *g Volenti.* tñ, qa pficere non poſſum, qa malũ rõni ppe eſt, inſidiãs in carne eſt quaſi ad ianuas aĩę. & aliud cogit facere, quam uult homo & lex.

†captiuitatem

h S c. int. Amb. Quia caro ex Adam traducitur, pctñ in ſe habet. ſi anima

F traduceretur & ipſa haberet quia aĩa Adæ peccauit, ſi uero anima peccatũ in ſe haberet, hõ nõ ſe cognoſceret. *i Video a.* Aug. Ad corpus mortis pertinet, ut lex membrorum repugnet legi mentis dum caro aduerſus ſpiritum concupiſcit. Sed lex pcti non regnat, cũ nõ obeditur deſideriis eius. *k Leg. in mẽ.* Recte fomes peccati lex dicitur, quia legitime factum eſt, ut q non obediuit ſuo ſuperiori, ei non ſeruiat ſuum inferius ideſt caro.

Vbi ſupra lib. 2. c. 14. Gal. 5. c † *5. q. 1. c. 1 §. ex uoluntate* † *ex hoc corpore morti obnoxio*

l Capti. Ex carne, ex pte, qa ẽs repugnat et cõdelectaṫ legi dei. Sic đ ipſo aplo legiṫ: mẽs nõ cõsẽtit pctõ, mors cõtẽdit, mẽs ñ ɔſentit. Eſt ĩ me qddã mortuũ qddã uiuũ: qd inde ſperãdũ. *m Infe.* non in mente, ſed in carne: *n Quis me li.* Liberabiṫ cũ mortale hoc induet immortalitatẽ, ubi nulla cõcupiſcẽtia permanebit. Mõ interim quid? *Ego ip. m. ſ. le. d* non conſentiendo *car. au. l. p.* concupiſcendo

1. Cor. 15. g

o Vel: De c. i. congregatione ingruentium malorũ uel pctõrũ. *p Igi. ego ip.* Hic tertius actus in lege ſpiritus. *Igi. e.* Sed qa dicit gr̃a ſe eſſe liberatũ, ne qs torpeat ſecurus, quaſi pctñ non ultra noceat, determinat qũo ſit liberatio ſi in gratia manſerit. Alioquin pctñ iterum occupabit. *Ego ip.* Ego in carne, ego in mente: non duo, ſed unus ex utroq;: mente non conſentio, carne concupiſco. Ab hoc loco: Scimus. n. quia lex ſpiritualis, ad finem uſq; huius capituli, utrum ex propria, an ex uniuerſalis hominis perſona hæc melius accipiantur, nõ oĩno pſpicuũ eſt. Dicit Aug. aliqñ ſibi viſum fuiſſe in hoc Apoſtoli ſermone deſcribi hoĩẽ ſub lege. Sed ut ait, nõ eſt niſi hõ gr̃æ, q condelectatur legi Dei & conſentit, & qui non operaṫ malum, nec vult & qui ignorat. i. non approbat: & cui nihil dãnationis nunc eſt: ſicut in ſequenti oſtenditur, & tamen adhuc eſſe carnalem de ſe dicit.

G *Ad ſimplic. ib. 4. q. 1.*

a ¶Vere non habitat in me bonum, quia nec bonum uelle, nec perficere.

a b Nam uelle † adiacet mihi, perficere a b c

¶Prorſus quia ex Deo tantum.

c autem bonum non inuenio. None- d

¶Non cupere.

nim quod uolo bonum, hoc facio,

¶. ſ. dimittere bonum, & facere malum.

d ſed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio, iam

a ¶Non mente conſentio, ſed carne concupiſco.

e non ego operor illud, ſed quod ha-

a ¶Fomes peccati. ¶Vel peccatum, carnalis concupiſcentia unde oriuntur omnia peccata.
b ¶Quia ego non operor malum, immo nolo.

f bitat in me peccatum. Inuenio igitur e

a ¶Eſſe bonum utilem & adiutricem rationi, dum docet quid bonum uel malum ſit. b ¶Ex eo probo bonum, quia uolo facere quod ipſa iubet.

g †legem uolenti mihi facere bonum, f

¶Ratione. ¶Interiori homini. a ¶Prope eſt.

quoniam mihi malum adiacet. Con- g h

a ¶Lex eſt bonum rationi. b ¶Volens quod ipſa, & gaudens iuuari ab ea.

h delector enim legi Dei ſecundum i

a ¶Partim libertas reddita. b ¶Condelector legi, ſed.

i interiorem hominem. † Video au- k

a ¶Partim reſtat infirmitas. b ¶Fomitem qui regnat.
c ¶Vt in oculo ad concupiſcendum: & in manu ad operandum.

k tem aliam legem in membris meis

a ¶Legi & rationi meç coniunctis in vnum.

l repugnantem legi mentis meæ: & l m

a ¶Per conſenſum & operationem. ¶Quia conſuetudine dominatur. b ¶Ex carne non mente.
c ¶Peccatum enim lex, quia dominatur.

† captiuum ducentem me in legem

a ¶Quanto autem uicinior, tanto periculoſior.
b ¶Id eſt ex carne.

peccati, quæ eſt in membris meis.

a ¶Quia captiuatus ſum ergo, quia natus ſub peccato. ¶Quia carnalis. b ¶Spiritualis. c ¶Et cum per me non poſſum, quis niſi magnus aliquis?

m n †Infelix ego homo, quis me libera- n o

a ¶De dominio carnis in qua mors.
b ¶Non lex, non uires propriæ, ſed.

o bit † de corpore mortis huius? † Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Domi- p

a ¶Quia gratia liberat. b ¶Rationalis & interior homo.
c ¶Habens ut prius fomitem.

p num noſtrum. Igitur ego ipſe q

a ¶Voluntate. b ¶Potens ſum ſeruire. c ¶Et ideo non remiſſius agendum, ſed cauendum ne regnet.

mente ſeruio legi Dei, carne autem r ſ legi peccati.

NIC. DE LYRA.

¶ lis inclinatio mala nõ fuit in carne humana pro ſtatu innocentiæ. *Vel aliter: In carne mea. q. d. In alia parte mei. ſ. in ratione, non inclinatio ad malum, ſed ad bonum. Ratio enim ad optima de precatur. ideo ſubditur:*

a Nam uel. *ſ. bonum.*

b Adiacet mi. *ſecundum rationem.*

c Perfi. au. b. non in. *propter ſenſualitatem impedientem.*

d Non e. q. *Exponatur ut prius. qa repetitio eſt eiuſdem ſniç ad maiorẽ aſſertionem.*

e Inuenio igi. le. *hic oſtenditur idem per teſtimonium legis naturalis in bonis, cui cõcordat lex præcipiendo illa quæ homo uult & agit ſequendo dictamen rectæ rõnis: ut Deum colere, parẽtes honorare, & hmõi. et hoc eſt quod dicitur.* Inue. igi. le. *ſ. conſonã.*

f Volenti mi. fa. b. *ſecundum legis naturalis dictamen.*

g Quoniam mi. *quia mihi promptus eſt homo ad perficiendum malum in opere quã bonum, propter corruptionem naturæ.*

† Diſ. 6. c. fin. 23. q. 5. c. ſi Paulꝰ. in prin.

h Conde. enim le. dei. *i. ei concordo.*

i Secundum inte. ho. *i. ſecundum naturale rõnis dictamen, quia ratio dicitur homo interior, & ſenſualitas exterior.*

k Video au. a. *Hic habita occaſione ex dictis de lege naturali & diuina, determinat de lege fomitis, cuius primo malitiã oſtendit. ſecundo ab eo liberari petit, ibi, Infelix ego hõ. Circa primũ oſtẽdit eius malitiam: per hoc q̃ non eſt legi naturali conſona, ſed magis cõtraria: & iõ nõ dicitur lex niſi per modũ trãslationis. nam bona ad mala tranſferimus, ſicut dicitur bonus latro. v. Meta. & hoc mõ leges tyrãnorũ leges dicũtur, & ſic eſt de lege fomitis, de qua dicit:* Vi. au. a. le. *i. inclinationem q̃ ducit mẽbra tanq̃ ligata ad mala: & ſic dicitur lex a ligando.*

Diuiſio H

l Repu. le. ment. m. *i. legi naturali: quæ impreſſa eſt menti.*

† Gratias ago Deo

m Et ca. du. me in leg. pecca. quæ eſt in membris meis. *per conſuetudinẽ peccãdi, q̃ tenet hoĩẽ ĩ pctõ ſicut captiuũ ĩ carcere.*

n Infelix ego ho. *Hic conſequenter petit liberari, dicens in perſona generis humani.* Infelix ego ho. *per corruptionem naturæ.*

o Quis me li. *Non dicit de corpore abſolute: quia facit ab btĩtudinem aĩæ: q̃ non erit perfecte btã, donec fuerit ſuo corpori reunita, ſed dicit:* Te cor. m. hu. *quia ſancti reſurgent in corpore immortali: & reſpondet Apoſtolus.*

p Gratia dei per Ie. *qa in pſenti liberat a lege fomitis inq̃tũ eſt culpa unde & in renatis per baptiſmũ primi motus non ſunt culpa, ſed ſolum pœna, & exercẽdę uirtutis materia. In futuro verò liberabit ẽt a lege fomitis inquantũ eſt pœna: quando reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Ex prædictis igitur concludit:*

Philip. 3. c

q Igitur ego ipſe. *in uita præſenti:*

r Mente ſeruio legi Dei. *i. ſecundum inclinationem rationis:*

ſ Car. au. le. peccati. *i. ſequendo carnis inclinationem.* Legi peccati.

GLOS. ORD CAP. VIII.

Vbi ſupra

N*ihil igitur.* Aug. Sicut bona quædam malis non proficiunt, ſic q̃dam maculæ ſi ſunt leues, ſine qb. humana uita non duciṫ, nihil impediunt ad coronã. *a Nihil ig. nunc.* Etſi ante, non nunc cum in Xp̃o. *Nihil d.* Quia p gr̃ã baptiſmatis & lauacrũ regñationis ſolutus eſt, & ipſe reatus cum quo eras natus, & quidquid ante commiſiſti.

Lex

NIC. DE LYRA. CAP. VIII.

N*ihil igi. Poſtquam Apoſtolus oſtẽdit ceſſationem legis factam per Chriſtum, hic conſequenter oſtendit, q̃ Chriſto ſit totaliter adhærendum. & diuiditur in duas quia primo facit quod dictum eſt. Secundo ne uideatur Iudæos tanquam exoſos relinquere, oſtendit erga eos ſuum affectum c. ſe. Prima in duas, quia primo oſtendit huius adhæſionis fructum uel utilitatem, ſecundo, modum eius ſeu firmitatẽ, ibi: Quis ergo nos ſuperabit. Prima adhuc in duas, quia primo oſtẽdit fructum hmõi q̃tum ad euaſionem mali, ſcđo q̃tum ad conſecutionẽ boni, ibi: Quicunque enim ſpiritu Dei. Prima adhuc in duas, qa primo ponit intentum. ſecũdo declarat ipſum, ibi: Nã quod impoſſibile. Circa primum dicit:*

a Nihil er. n. d. *i. nulla damnationis cauſa.*

CAP. VIII.

¶Quia mente ſeruio legi Dei.

NIHIL IGITVR

a ¶Tempore gratię. b ¶Quia maculę ex carne non obſunt.

nunc damnationis

a Lex e. ſpi Hic oſtendit per quid gratia liberet per ſpm̃ ſctm̃

A Lex ſpũs. Eſt ſpũſſctũs qui docet qđ ſit agendũ & qđ non, q eſt dator uitæ: & hoc p Xp̃m q dat ſpm̃, & qũo in Chriſto exponit. Vel, lex ſpũs. Lex fidei q̃ dr̃ ſpũs, qa Deus cuius fides eſt, ſpũs eſt. Vel, lex fidei p q̃ uiuificamur, q̃ ſpũs ponit in corde Vel lex ſpũs uitæ, quia & peccare non uult, & a morte reuocat, & quia ſpũ. i. mẽte crediṫ, & ſpũs eſt qđ creditur. & ſpũs eſt cuius fides eſt. *Lex e. ſpi.* Lex Moyſi, lex ſpũs i ſpũalis: qa phibet peccare, ſed non uitæ, qa nõ uiuificauit remiſſis pctĩs. Diſtinctio iſta ſatis eſt neceſſaria: Lex, inq̃t, ſpũs uitæ. Ecce una lex. A lege pcti & mortis Ecce altera lex. Et ſeq̃ṫ qđ impoſſibile erat legi. Ecce tertia lex. Hæc eſt lex p Moyſen data in mõte Sina. Duæ ergo leges hic bonæ ſunt. ſ. lex fidei, q̃ pctñ tollit, & lex Moyſi, quæ pctñ oñdit & phibet. Lex uero pcti mala, qa reos facit. Lex q̃ ponit ſpũs, liberat a lege carnis qđ non potuit facere tertia lex Moyſi. Lex carnis non eſt Dei ſed pcti & mortis: hęc reos facit. Lex Moyſi ſancta & Dei eſt: quæ oñdit malum, ſed nõ tollit. Lex ſpũs quæ eſt lex fidei & gratię, malũ tollit. *b Nam quod impoſſ.* Qũo in Chriſto facta ſit liberatio, oſtendit. *c Per carn* Per carnalitatem, quæ rebellabat, & audita lege amplius eſt incitata: ſic infirmata eſt lex literæ per carnem: & ideo erat ei impoſſibile liberare à lege peccati & mortis.

Lex triplex

* *ſed ſecundum ſpiritum.*

† *ea parte qua imbecillis erat*

De verbis Apoſto. ſer. 14. tom. 10.

d Filium ſuum mit. Aug. Non ubi non erat, qui ubiq; eſt uenit in uirginem, q añ in uirgne erat, q̃ creauit, elegit: quam elegit, creauit attulit uirgini fęcunditatem. non abſtulit uirginitatẽ ueniens in uterũ uirginis. fuit n. ibi p

B unionẽ naturæ, qualiter ante nõ erat: Ita & in mũdo erat & in mũdũ ueniſ ſe dr̃, quia uiſibilis mundo apparuit. *e In ſimilitu. car. pec.* non in carnẽ peccatricẽ, quia nõ cũ mr̃ concupiſcẽtia, ſed gratia concepit. Nõ peccatrix ergo fuit, qa nec in libidinis cõcupiſcẽtia cõcepta, nec pcti cauſam in ſe habuit, nec in ea peccauit. In pęna ergo ſimilis nr̃æ, non in qualitate peccati. *f Damna. pec.* i. deſtruxit diabolum, de. i. pro pctõ qđ fecit in carne Chriſti. Vel pctñ. i. fomitẽ procedentem de peccato Adæ damnauit i. debilitauit. *g Vt iuſti.* Ita dãnabaṫ pctñ, ut iuſtitia q̃ lex Moyſi promiſit, conſummareṫ. *h Qui enim ſe. car.* Ambulans ſecundũ carnẽ non eſt iuſtus, quia nec qui eſt ſcđm eam. Cur non? Quia ſapit quæ carnis ſunt, quod repugnat iuſtitiæ. *i N. pru.* Qui hæc quæ carnis ſunt ſapit, non eſt iuſtus, nam prudentia carnis mors eſt. *k Quoni. ſa. c.* Hæc enumerando deterret a carnis obedientia. *l Inimica eſt.* Dum nil putat Deum poſſe, præter quod in naturis rerum uidetur.

† *affectus*

† *diſt. 82. c. propoſuiſti*

Si tamen

a ¶In quo omnia peccata ſoluuntur.

eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui a b

a ¶Quibus nihil damnationis.
b ¶Et ſi quandoque cadunt. ¶Obediunt.

non ſecundum carnem ambulant.

a ¶q. d. quis? Potes ne ſecundum carnem ambulare? poſſum: quia. ¶Vel ideo nihil damnationis eſt, quia lex liberat a peccato.

a *Lex enim ſpiritus uitæ in Chriſto c

a ¶Alias, bit. b ¶Lege Moyſi, quæ præuaricationis eſt cauſa & mortis. ¶A conſenſu & opere.

Ieſu, liberauit me à lege peccati & d e

a ¶Quia. ¶Damnauit peccatum. b ¶Damnare peccatum

b mortis. Nam quod impoſſibile erat f

a ¶Naturali. ¶Vel ſcriptæ. b ¶In qua re. ſ. in iuſtificatione implenda. c ¶Lex. d ¶Per carnales obſeruantias non poterant iuſtificare. ¶Per fomitem peccati, per carnalitatem quæ.

c legi, † in quo infirmabatur per car- g h

a ¶Conſubſtantialem. b ¶Per hominem cognoſcibilem faciens.

d e nem, Deus filium ſuum mittens † in i

a ¶Non in carnem peccatricem, ſed ei ſimilem per paſſibilitatem & mortalitatem. b ¶i. pro eo quod factus eſt hoſtia pro peccato.

ſimilitudinem carnis peccati, & de k

a ¶Deleuit. b ¶Chriſti, in qua uetus homo noſter crucifixus eſt.

f peccato damnauit peccatum in car- l m

a ¶Lex præcipit, ſpiritus implet.

g ne, ut iuſtificatio legis impleretur n o

a ¶Talibus

in nobis, qui non ſecundum carnem p

a ¶Actibus. ¶Et ſi aliquando cadamus.

ambulamus, ſed ſecũdum ſpiritum.

a ¶Qui mente conſentiunt carni. ¶Non ſunt iuſti.

h Qui enim ſecundum carnem ſunt, q

a ¶Intenti & curioſi in carnalibus. b ¶Ambulans ſecundum ſpiritum eſt iuſtus, quia & qui eſt ſecundum eum

quæ carnis ſunt ſapiunt: qui uero ſe- r ſ

a ¶Sanctum. ¶Rationem. ¶Conſenſu.
b ¶Quæ ſpiritusſanctus docet uel ratio inſinuat.

cundum ſpiritum, quæ ſunt ſpiritus t

a ¶Sollicitu ad ea implenda. b ¶Cum ſtudioſius implet quæ carnis ſunt, uel naturas rerum ſequitur appetendo bona temporalia, fugiendo mala.

i ſentiunt. Nam † prudentia carnis u

a ¶Æterna. b ¶Cum ſtudioſe agit ſpiritualia.

mors eſt. † Prudentia autem ſpiritus x y

a ¶In futuro. ¶Cauſa uitæ. b ¶Mentis hic ¶i. uita cum pace quæ erit in futuro. c ¶Mors eſt prudentia carnis, quæ adeo carnalibus intendit.

k uita & pax. Quoniam ſapientia car- z a

a ¶Quem ſibi non conſtituit fidem.
b ¶Bonis inſtitutionibus non obedit.

l nis inimica eſt Deo. Legi enim b

a ¶Natura poſt uitium non poteſt, quod pellit medicus.

Dei non eſt ſubiecta. Nec enim po- c

a ¶Quid per ſingula immoror? ¶Qui poſt concupiſcentias eunt,

teſt. † Qui autem in carne ſunt, Deo

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Eſt his qui ſunt in Chri. Ie. *per fidem charitate formatam.*

b Qui non ſe. car. *i. non operantur: ſed magis ſecundum ſpiritum quantum ad opera ex fide ſequentia: quia fides ſine operibus mortua eſt. Nullus. n. damnatur niſi pro peccato originali, actuali uel mortali. vel pro pœna per Adam incurſa. per quem modum ſancti patres deſcendebant ad limbũ inferni, quamuis eſſent mundati & liberati ab originali peccato & actuali. Fides autem Chriſti liberat ab originali & actuali. & a pœna incurſa pro peccato Adæ: inquantum in baptiſmo qui eſt ſacramentum fidei, communicatur totaliter uirtus paſſionis Chriſti, quæ abſtulit impedimentum naturæ. Ideo dicit,*

Iac. 2. d

c Lex enim ſpi. ui. *Lex enim euangelica dicitur lex ſpiritus, quia impreſſa fuit cordibus apoſtolorum per ſpiritumſanctum. Et lex uitæ, quia uiuificat per gratiam, quam conferunt ſacramenta nouæ legis.*

d Liberauit me a lege pecca. *ideſt ab obligatione pro peccato actuali & mortali.*

e Et mor. *quia tollit omnem pœnam debitam, propter quod ſancti nũc morientes ſtatim euolant ad gloriam.*

C

f Nam quod impo. *Hic conſequenter declarat ſuum dictum ſ. qualiter lex Chriſti liberat. Et diuiditur in duas: quia primo declaratur modus huius liberationis. ſecundo ponitur diſtinctio ambulantium ſecundũ ſpm̃ & ſcđm impetũ carnis, ibi: Qui. n. Circa primum conſiderandũ, q̃ ſcđm nullũ tempus nullus ſaluatur niſi per Chriſtum. Nec etiam aliud nomen ſub cælo datũ eſt hominibus, in quo oporteat ſaluos fieri. Iſta aũt ſalus dupliciter põt hoĩb. applicari. Vno mõ per fidem: & ſic per Xp̃m ſaluabantur patres veter. Teſtam. ſ. p fidem Xp̃i venturi. Aliquid. n. antequam ſit in effectu bene mouet ſecũdum actum aĩæ, ſicut finis mouet agentem: credere vero eſt actus aĩæ. Alio mõ applicatur per ſacramẽta hominib. adhibita, q̃ ſunt noſtræ iuſtificationis inſtrumẽta, ſeparata tamen. Sicut. n. ædificationis materialis artifex eſt cã efficiens principalis, manus eius inſtrumentalis coniuncta. ſecuris vero ſeparata, ſic in ſanctificatione per gratiam deitas eſt cã efficiens principalis, humanitas Chriſti ſicut inſtrumentum coniunctum, ſacramenta vero nouæ legis ſicut inſtrumenta ſeparata recipiẽtia ad hoc uirtutem à Deo mediante humanitate Chriſti: ſicut ſecuris agit in ædificatione per motionem artificis mediante manu, quæ eſt inſtrumentum coniũctum. Talis aũt virtus Dei. ſeu actio, non fuit in ſacramentis veteris legis, quæ non poterant habere virtutem talem ab humanitate Chriſti uentura, quia cauſa effectiua non eſt poſterior ſuo effectu. & hoc eſt quod dicitur:* Nã quod im. erat. le. *i. ſacramentis legalib. efficacia dicta carentibus.*

Diuiſio

Act. 4. c

Salutis hominum duplex applicatio.

† *ſub ſpecie carnis peccato obnoxiæ,*

g In quo infirma. *ſ. lex vetus, quia in hoc erat imperfecta. propter quod ſacramenta illius egena dicuntur & infirma.*

h Per carnẽ. *quia mundabat corporaliter, tantũ tollẽs quaſdã irregularitates prohibẽtes ingreſſum tẽpli cõtingẽtes ex tactu mortui, & hmõi. p p qđ dicũtur iuſtitiæ carnis.*

Gal. 4. D *Hebr. 7.*

i Deus fi. ſu. m. in. *quia aſſumpſit carnem paſſibilem, tamen non peccatricem.*

k Et de pec. *i. de ſeipſo facto hoſtia pro peccato, ſicut dicitur in Oſee, Peccata populi mei comedent, quia ſacerdotes pro peccato hoſtias comedebant.*

Oſee 4. b

l Dam. pec. *i. deleuit per ſuam paſſionem.*

m In car. *i. in homine ſecundum illud Pſal. Recordatus eſt, quia caro ſunt.*

n Vt iuſti. le. *i. promiſſa in lege, quæ gratiam iuſtificantem promittebat, ſed non conferebat.*

Pſal. 77. c

o Impleretur in no. *i. renatis per baptiſmum gratiam conferentem per uirtutem a Chriſto deriuatam ut dictum eſt.*

p Qui non ſe. c. am. ſed. *per bona opera: quia fides ſine operibus non ſufficit ad ſalutem, cum ſit mortua.*

q Qui e. ſ. car. *Hic ponitur diſtinctio inter ambulantes ſcđm carnem & ſecundum ſpiritum. Et diuiditur in tres par. primo ponitur hæc diſtinctio. ſcđò vnius partis imitatio, ibi: Vos aũt. tertiò ĩfertur cõcluſio, ibi: Ergo frẽs. Primò. n. ponitur diſtinctio q̃tũ ad iudiciũ, cũ dicitur:* Qui e. ſe. c. ſu. *ſ. ambulãtes.*

Diuiſio

r Quæ car. ſu. ſa. *i. carnalia bona indicant meliora ſpũalib. bonis: erronee tamen, ſicut lingua febricitantis infecta cholera amara, ea quæ ſunt dulcia, indicat amara. Qualis eſt. n. vnuſquiſque, talis finis ſibi videtur.*

3. Ethicor.

ſ Qui vero ſecundum ſpi. *ſupple ambulant.*

t Quæ ſunt ſpi. ſen. *ſpiritualia bona carnalibus præponentes, ſicut lingua bene diſpoſita bene indicat de ſaporibus. Secundo ponitur diſtinctio inter eos quantum ad effectum, cùm dicitur:*

u Nã prud. ca. *qua quis bona carnalia cautè ſcit inquirere & pſequi.*

x Mors eſt. *i. mortem efficit culpæ & gehennæ, & aliquando naturæ: quia carnaliter viuentes frequenter citius aliis moriuntur.*

y Prudentia autem ſpiritus. *qua quis ſpiritualia bona diſcrete quærit & proſequitur.*

z Vita & pax. *ideſt meretur vitam gratiæ in præſenti, & pacem gloriç in futuro. Ibi enim perfecta pax habetur, eo quòd appetitus totaliter quietatur.*

a Quoniam ſapien. car. inimi. *rebellans eius mandatis ideo ſubditur:*

h Legi enim Dei non eſt ſubiecta. *& per conſequens nec ipſi Deo.*

c Nec enim poteſt. *propter quod dicit Saluator. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire ſcilicet contrariis, ſicut eſt in propoſito.*

Matt. 6.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

☞ a *Si ta.* Ambigue, quia nondum ſunt perfectæ fidei, ſed ſpes eſt proficiendi.
E

Ezech. 18.a b *Spi. Dei.* ſpiritus Chriſti, quia idem eſt.

c *Cor. qui.* Vel noīe corporis hominem totū ſigñat, ſicut Ezechiel ecōuerſo noīe aīæ, cum inquit: Anima q̄ pec. &c. Et eſt: Si ſpiritus Chriſti in uobis eſt, licet corpus mortuum. i. homo mortuus fuerit pp pctā. i. in pctīs, ſpūs tñ. i. aīa, q̄ fuerat impia, viuit, quia Deo, q eſt uita, iūgit. & hoc propter iuſtificationem. i. pctōrū remiſſionem, q̄ eſt ex ſpirituſancto.

d *Mortuum.* ait, non mortale: Ante peccatū. n. corpus aīale. i. mortale fuit. ſ. potens mori: Sed quod non neceſſe erat mori, modo mortuū propter peccatū idest quòd neceſſe eſt mori. †11.q.3.c. nihil.

e *Propter pecca.* Vitandum reſeruatur hæc infirmitas, ut ex inde peccare magis timeat.

Ad Simplicianū. 10.4. lib. 1. q. 1. f *Quod ſi ſpi.* Aug. Attende q̄ ſpūſſctūs & ſpūs patris dictus eſt hic, vbi legitur: Si aūt ſpūs eius q ſuſcitauit Chriſtum Et ſpūs filii, vbi legitur: Qui autem ſpiritum Chriſti non habet, quia ſpiritus ſanctus de utroque procedit. Sed proceſſionem eius, ſicut & generationem filii quis enarrabit.

Vbi ſupra. Iſai. 53. c. Actus inimant quatuor g *Viuifica. & mor.* Aug. Ecce quartus actus. In prima actione ante legem nulla pugna eſt cum uoluptatib. ſeculi. In ſecunda ſub lege pugnamus, ſed uincimur. In tertia pugnamus & uincimus. In quarta non eſt pugna, ſed pax æterna, quia ſubditur nobis noſtrum inferius, quod ideo nō ſubdebatur, q̄a nos ſuperiorem nobis deū deſerueramus.

Vbi ſupra h *Mortalia.* Aug. Non mortua, quia in reſurrectione cū mortale hoc induet immortalitatem, nō ſolum neceſſitas moriēdi, quam modo habet pp pctū, ſed nec mortalitas remanebit, quam habuit corpus animale ante peccatū.
F

i *Pro inha.* Euidentiſſime apparet non tantum ſpiritus ſed ēt corporis mortē pp pctm̄ hominem meruiſſe per ſpiritumſanctum utrumque liberatum a Chriſto.

k *Si au. ſpi.* vel ſpū noſtro, quod tamen non eſt, niſi agente ſpirituſancto.

l *Aguntur.* Plus eſt agi quaſi vix aliqd agentem, quam regi, quaſi iam aliquid agētem, qui ideo regitur vt recte agat. Sed aguntur, non q̄ nihil per ſe, ſed q̄ uix vt aliquid agant, impetu gratię impelluntur.
†9 q. 2. c. dux. in fi. †De renū. c. niſi. § verum ſi.

m *Non enim acce.* Filii eſſe debetis, non ſerui, quia non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis, qui inuitos timore pœnæ ſeruire faciat, ſed, &c.

Exod. 14.f n *Sed acce. ſpiritus adoption.* Idem eſt ſpiritus, ſed propter diuerſa opera diſſimiliter appellatur. Spiritus iræ Aegyptiis, quibus aqua ſpiritu diuiſa nocuit. Filiis Iſrael, non iræ quib. profuit. Spiritus timoris, his qui per legem de peccatis, & ſua infirmitate conuicti gratiam ſpiritus non intelligebant. Spiritus libertatis, iſtis, quibus ſua gratia regeneratio in uitam æternam, & fides, quæ per dilectionem operatur, impertita eſt. Vnus ergo ſpiritus, qui duos timores facit. Qui & duo genera ſeruorum faciunt. Eſt enim ſeruus qui & filius, qui timet dominum & honorat patrem. vnde Malachias: Si dominus ſum, ubi eſt timor meus: Si pater, ubi eſt amor meus? Et eſt ſeruus q timet pœnam, ſed non diligit iuſtitiam. Sciendum etiam præter naturalem timorem, qui omnibus ineſt, quatuor eſſe timores. ſcilicet Mundanum qui malus eſt, nec a Deo. Et ſeruilis qui bonus eſt, & a Deo. ſed non ſufficiens. Initialis qui bonus eſt & ſufficiens. Et caſtus qui bonus eſt & perficiens, de quo hic. Ipſe enim generat nos filios Dei.
Gal. 5. b — Mal. 1. b — Timores quatuor

o *In quo clamamus.* Hoc iterum ex dono ſpiritus, quod ita nos facit clamare.

p *Abba pater.* Hebraice, pater Latine. *Abba pater.* In ſacramento eccleſiæ. In paſſione dixit Chriſtus, Abba pater, quia ipſe eſt de vtroque populo, cui cōpatiens, in ſe oſtēdit filios ſuos martyres

(martyres. ſ.) non debere deſperare, ſi qua tempore paſſionis ex humana fragilitate triſtitia irrepat.
G Mar. 14. d

☞ Quod

a ¶O Romani.
placere non poſſunt. Vos autem
a ¶Non facitis opera carnis. ¶Q. Pro uobis nō dictum eſt. b ¶In his quæ ratio ſuadet.
in carne non eſtis, ſed in ſpiritu
¶Ecce docet quomodo quis ambulet ſecundum ſpiritum ſcilicet ſi habet ſpiritum Dei.
ſi tamen ſpiritus Dei habitat in uo
a ¶Ecce vnde eſt, ſecundum carnem ambulare.
bis. † Si quis autem ſpiritum Chri
a ¶Viuens ſecundum ſenſum carnis uel geſta. ¶Dum mente conſentit carni, vel eius opera actu explet. b ¶i. membrum Chriſti.
ſti non habet, hic non eſt eius. Si
a ¶Sed ſi ſpiritus Chriſti. ¶Qui eſt idem cum ſpiritu. ¶Licet.
autē Chriſtus in uobis eſt, corpus
a ¶i. in peccato vel pro originali.
quidem mortuum eſt propter pec
a ¶Quia Deo, qui uita eſt, coniungitur.
catum, ſpiritus uero uiuit propter
a ¶Quæ eſt ex ſpirituſancto. ¶Hoc iam uobis. Sed ſi. ¶Ecce iterum bona ſpirituſſancti.
iuſtificationem. Quòd ſi ſpiritus
a ¶Dei patris. b ¶Hæc eſt cauſa, qua ſuſcitabit alios, quia Chriſtus ſuſcitatus.
eius, qui ſuſcitauit Ieſū a mortuis,
¶Et qui hoc potuit.
habitat in uobis, qui ſuſcitauit Ie-
a ¶Sicut dictū eſt. b ¶Faciet immortalia & impaſſibilia.
ſum Chriſtum à mortuis, viuifica
a ¶Non ſit mortua. ¶Quę modo ſunt.
bit & mortalia corpora veſtra pro-
a ¶Non pro ueſtra dignitate, non pro ueſtris meritis, ſed propter ſua munera.
pter inhabitantem ſpiritum eius in
a ¶Quia hæc bona ex ſpiritu, ex carne non niſi mors. b ¶Ex debito ſeruire & obedire debemus ſpirituiſancto.
uobis. Ergo fratres debitores ſu-
a ¶Sed rationi. b ¶Secundum carnis uoluptates, & ſi neceſſaria ei debemus miniſtrare.
mus non carni, ut ſecūdū carnem
a ¶Quia uitia ex ſenſibus naſcuntur quæ carni deputantur.
uiuamus. Si enim ſecūdū carnem
uixeritis, moriemini, Si autem ſpi-
a ¶Sancto: Quod mox determinat vbi ait, ſpiritu Dei. b ¶Penitus abieceritis quæ caro exigit.
ritu facta carnis mortificaueritis,
a ¶Qui filii Dei. ¶Hic in iuſtitia, & in futuro in gloria. b ¶Per hoc poſſunt carnem mortificare, quia. c ¶Non ſuo, non lege.
uiuetis. † Quicunq;. n. ſpiritu Dei
a ¶Reguntur. b ¶Ex dilectione ſeruientes.
aguntur, hi ſunt filii Dei. † Non. n.
accepiſtis ſpiritum ſeruitutis ite-
¶Quia idem ſpiritus. ¶Vt olim in lege.
rum in timore, ſed accepiſtis ſpi-
a ¶Datorem bonorum operum, quę ex miſericordia.
ritum adoptionis filiorum Dei,
a ¶Per quem liberi de utroque populo. b ¶Intenſe, nec ingrati de iuſticia. c ¶Iudæi clamant. d ¶Gētiles.
in quo clamamus † abba pater.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Vos autem in carne &c. *Hic ponitur unius partis imitatio. ſ. ambulantium ſecundum ſpiritum, cum dicitur:* Vos au. in carne non eſtis. *i. eſſe non debetis.*

b Sed in ſpi. *quia renati eſtis per baptiſ. ex aqua & ſp. Iohannes. iij. a.*

c Si tamen ſpiritus Dei habitat in uobis. *perſeuerando in gratia per baptiſmum accepta: Quod dicitur ad excludendum eos, qui poſt baptiſmum ad uomitum reuertuntur: de quibus ſubditur,*

d Si quis autem ſpiritum Chriſti. *quia cecidit à gratia.*

e Hic non eſt e. *ſ. membrorum merito, licet aliquando ſit numero.*

f Si au. Chri. in uo. eſt. *per gratiam.*

g Corpus qui mor. *i. moriendi neceſſitati ſubiectum pp Adę peccatum q. d. hæc mortalitas non impedit habitationem Chriſti in nobis per gratiā: quia licet reparatio humanæ naturæ per Chriſtū facta ſit ſufficienter quantum ad corpus & aīam, tamē ordinate nobis datur: quia ſicut Chriſtus habuit primo corpus paſſibile, & poſt hoc ſurrexit ad uitā immortalē: ita & fideles, qui ſunt eius membra ſibi conformantur per gratiam iuſtificantem aīam: ſed adhuc habent corpus paſſibile: ſed in conſummatione finali induent immortalitatem glorię ex redundantia glorię animę ad corpus. Et hoc eſt quod dicitur,*

h Spiri. ue. ui. *per gratiam in præſenti.*

i Quod ſi ſpi. eius *i. Dei patris.*

K Qui ſuſcita. Ieſum a mor. habi. in uo. *per gratiæ perſeuerantiam.*

l Qui ſuſ. Ieſum Chriſtum. & u. ui. *i. ſimiliter ſuſcitabit nos ad uitam immortalem.*

H m Ergo fratr. *Hic concludit intentum. ſ. q̄ fideles debent obedire ſpiritui & non carni. Et hoc eſt quod dicit:* Ergo fratr. *& patet ex dictis litera uſque ibi:*

n Si autem ſpi. fa. car. mor. *appetitum ſenſitiuum per rationem viriliter reſtringendo.*

o Viuetis. *uita gratiæ, & poſtea gloriæ.*

p Quicunque e. *Poſtquam Apoſtolus oſtēdit fructum adheſionis ad Chriſtum quantum ad euaſionem mali, hic idem oſtendit quantum ad conſecutionem boni. Et diuiditur in duas. Primo declarat huius boni magnitudinem. ſecundo, eius certitudinem, ibi: Quid ergo dicemus. Prima adhuc in duas. primo oſtēdit magnitudinē huius boni quantum ad habitum. ſecundo, quantum ad actum meritorium, ibi: Similiter autem. Prima in duas, q̄a primo declarat propoſitum in habitu gratiæ. ſecundo, in habitu gloriæ, ibi. Si autem filij. Circa primum ſciendum, quòd ſicut Deus per influxum generalem mouet creaturas ad perfectiones ſuas naturales: ſic per influxum ſpecialem mouet creaturam rationalem ad bonum ſupernaturale. & talis influxus a doctoribus uocatur inſtinctus diuinus: & iſta eſt prima præparatio ex parte Dei ad habitum gratiæ conſequendum. Hūc autem inſtinctum, qui eſt quædam motio diuina, aliqui ſequuntur, & ſic accipiunt gratiam: alij autem repellunt illum, & ſic habitum gratiæ non conſequuntur. Quantum igitur ad recipientes dicit:* Quicunque e. a. *monitionem dictam ſequendo, & in hoc reguntur meliori principio quam ſit humana ratio, ſecūdum quod dicit Philoſophus in ſimili de bene fortunato. ca. de bona fortuna.*
Diuiſio — †13. q. 4. c. hæc autē. §. ite non — †Gal. 4. a — 2. Timo. 1. b

q Hi ſunt fi Dei. *i. habitū gratiæ conſequuntur per quem ſunt filij Dei adoptiui. Et bene dicitur: Quicūq;. n. ſpū Dei aguntur &c. quia diuinus inſtinctus nulli deficit in uita præſenti. & iō qui habitū gratiæ nō cōſequitur, ſibi merito imputatur, quia cōſenſus dicto inſtinctui eſt vltima depoſitio ad gratiā habitualē, quæ facit Dei filiationem. ideo ſubditur:*
2. Phiſicor. tex. co. 56.

r Non e. ac. ſpi. ſer. *ſicut in ueteri lege, quæ fuit lex timoris.*

ſ Sed accepiſtis ſp. adoptionis filiorum. *per habitum gratiæ.*

t In quo clamamus. *i. Deum vocare poſſumus.*

u Abba pater. *Duo ſunt nomina idem ſignificantia. unum Hebraicum, alterum Latinum ad deſignandum duplicem Dei paternitatem. Vna, communis bonis & malis, quę pater eſt oīm per creationē. Alia eſt*

§ ſpecialis

☞ a *Quod ſu. fi.* Hoc recognoſcere facit ſpūſſctūs, dū in eccleſia fit remiſſio pctōrū, q̄ & ſi tota trinitas faciat, ad ſpiritumſctūm tñ intelligitur ptinere, quia cōis eſt prī & filio, amborumque unio, per quam fit ſocietas & unitas, qua efficimur unum corpus unici filii Dei. Vnitas. n. nos compaginat, quam facit charitas, quæ non eſt niſi a ſpirituſancto. Hæc dicuntur, ut amemus unitatem, & timeamus ſeparationem.
A — †Idē ſpūs.

b *Hæredes.* Etſi non decedat Deus, qd̄ dicitur humanis legib. Vel decedet, vt non uideatur per ſpeculum in ænig. ſicut nunc, ſed facie ad faciem. Poteſt etiam dici, q̄ Chriſtus caput noſtrum ad paſſionem decedēs, nobis reliquit pacis eccleſiaſticæ poſſeſſionem. ſicut ipſe ait, Pacem meam do uobis, pacē meam relinquo uobis. Chriſtus ēt eſt hæreditas ſuorum, & ipſi hæreditas eius, unde: Dabo tibi gentes hære. Et item, Dñs pars hæreditatis meæ &c.
1. Cor. 13. d — Ioan. 16. d — Pſal. 2. b — Pſal. 15. b

c *Si tamen com.* Mortificare facta carnis, unde uita erit, nemo pōt ſine moleſtia, cui neceſſaria eſt patientia.

d *Nam expe. creatu.* Creatura ſunt boni, qui in creatione Dei manent, uel quia ſunt cauſa omnium. Corruptio eſt uanitas, cui ſubiecta eſt creatura. Omnia enim, quæ naſcūtur, infirma & corruptibilia, & per hoc uana: quia ſtatum ſuum tenere nō poſſunt. Creatura dr̄ qcqd modo in nobis dolet, dū carnem mortificamus per ieiunia, & aduerſa, & expectat modo quod erit in futuro. ſ. reuela fi. d. Itaque non naturæ alterius, ſed alterius qualitatis diuerſitate a creatura fi. diſtinguens ait: Creatura expectat reuela. fi. d.
†De pę. d. 4. c. hāc ſocietatē. §. quod autē.

e *Non uolens.* Sponte peccauit, ſed nō ſponte fert pœnam. quòd ſubiicitur fallaciæ, ſed propter iuſtitiam, & clementiam eius, qui & peccatum punit, & ſanare intendit.
B

f *Quia & ip. creatu.* Modo creatura tantum cum nondum filiorum forma pfecta, & ipſa liberabitur, ut nos q iam filii ſumus, etſi non apparemus: *Quia & ipſa.* Per hoc quòd non ait ſimpliciter, ipſa: ſed, & ipſa, facit intelligi, quòd nec de ipſis deſperandum eſt, qui nondum crediderunt, quia & ipſi credituri ſunt, & liberabuntur, qui nondum uocantur filii Dei, ſed tantum creatura modo dicuntur, cum nondum gratiam adoptionis receperint. Hoc. n. ſignaculo imaginis amiſſo remanſit tantum creatura.

g *Liberabi.* Reuelabitur. Expectat reuela. Subiecit, liberabitur. Hæc omnia per ſpiritum:
*ſimul nobiſcum.

h *Omnis creatu.* Homo. Omnis eſt, uel corporalis, quæ per loca tenditur, uel animalis, quæ uiuificat corporalē, uel ſpiritualis, quæ regit animalem. Hæc. n. omnis in homine, q̄a intelligit ſpū & angeli, ſentit anima, corpore eſt localis: Sed non tota in eo eſt, quia ſunt pter eū ut angeli & alia. Simile dictu: Omnis homo uidet ſolem, ſed non totus, quia oculus tantum, *Omnis creatu. ing.* Hac uniuerſali locutione non colligit ſingula omnium generum, ſed genera omniū ſingulorū, *Omnis creatu. in & per.* Aug. Quidam dicunt, quod & ſummi angeli doleant, antequā liberemur penitus. Sed etſi nos adiuuant, ſine dolore hoc faciunt. De quibus eſt & nefas dicere, q̄ ſubiecti uanitati, & a corruptione liberandi. Sed omnis in homine dolet, & omnis in homine liberatur, etſi non in oibus hoībus. Ois creatura. Ambr. Omnia elementa cum labore ſua explent officia, quod eſt noſtri cauſa, unde quieſcēt nobis aſſumptis. & ideo diligenter nos paremus.
Creatura triplex — Ad Simpli. q. 2. lib. 1. tom. 4.

i *Ingemiſcit.* Sēper in hoc noua eſt, quod notatur per inchoatiuum uerbum, & pro deſiderio patriæ cæleſtis.

Vbi ſupra k *Parturit.* Augu. Parturire dolere eſt.

l *Vſque adhuc.* Quia etſi aliqui in ſinu Abrahæ, tamen omnis adhuc in his qui nondum ſunt liberati.

m *Non ſo.* i non ſolū in hoīe corpus, & anima & ſpūs dolent ex difficultatibus corporis ſed & nos in nobis preter corpus.

☞ Primitias

a ¶Vere filii, hoc recognoſcere facit ſpirituſſanctus ſpiritum noſtrum, quia.
† Ipſe enim ſpiritus teſtimonium
a ¶Dum bene agimus. b ¶Quod non leue.
reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus
a ¶Eiuſdem gloriæ participes.
filii Dei. Si autem filii, & hæredes:
a ¶Quia eius fruemur beatitudine, in quo & cum quo. b ¶Vnde ſimiles ei erimus.
hæredes quidē Dei: cohæredes au-
a ¶Cuius merito ſumus hæredes. b ¶Ad ſimilitudinem. ¶Reſpicit quod ſupra, Si facta car. mort.
tem Chriſti, ſi tamē compatimur
a ¶Ecce iterum dona ſpirituſſancti. b ¶Hac intentione. c ¶i. ſecū. ¶Et patiendum eſt pro gloria habenda.
ut & conglorificemur. † Exiſtimo
a ¶Si diſtricte nobiſcum ageretur. b ¶Omnes ſimul.
enim, quòd nō ſunt † condigne paſ
a ¶Temporales b ¶Momentaneæ.
ſiones huius temporis ad futuram
a ¶Facit ſpiritus quod merita non poſſunt. ¶Promerendam. b ¶Etſi occulta, quam oculus non uidit, nec auris au. &c. c ¶Omnibus bonis & malis, non quidem eſſe in malis, ſed tantum in nobis. ¶Bonis.
gloriam quę reuelabitur † in nobis.
a ¶Reuelabitur & uere, quod probat ab autoritate expectantium. ¶Expectans creatura. b ¶Quando apparebit qualis futura eſt.
† Nam expectatio creaturæ reuela
a ¶Ideo omnia toleranda. b ¶Aſſidue in actu expectandi eſt. Geminatio aſſiduitatem notat, quia nondum apparet qd̄ erit, vel futura eſt. c ¶Neceſſe eſt ut expectet: quia Vani. ſubiec. eſt & poteſt. quia non amat uana, quæ ſunt omnia mundana. ¶Vnde: Vanitas uanitatum & omnia uanitas.
tionem filiorum Dei expectat. Va-
a ¶i. boni. ¶Homo.
nitati. n. creatura ſubiecta eſt non
a ¶Non amans iſta caduca. b ¶Tamen patienter ferens, ſciens Deum ſubieciſſe ad conſeruationem humilitatis.
uolens, ſed propter eum, qui ſub-
a ¶Sed non ſine ſolatio ſpei huius, quia liberabitur & ipſa ut caput Chriſtus.
iecit eam in ſpe: quia & ipſa creatu
a ¶A cura, quęrendi uictum, & alia quibus ſeruitur noſtræ mortalitati. b ¶Alias interitus.
ra liberabitur à ſeruitute corruptio
a ¶In glorioſam libertatem ueniens, quam habebunt filii Dei.
nis, in libertatem gloriæ filiorū dei.
a ¶Non uolens. ¶Q. experto credite. ¶i. homo, qui habet communionem cum omni creatura. ¶Non tota. c ¶Etiam dignior.
Scimus enim q̄ omnis creatura
a ¶Pro ſua dilectione. b ¶Cum labore operatur. c ¶Vſque ad mortem. Vel ita omnes præcedentes patres fecerunt uſque in præſens. d ¶Sicut & quæ præceſſit.
igemiſcit & *parturit uſq; † adhuc.
a ¶Creatura. b ¶Apoſtoli maiores per hoc quod primitias. ¶Tempore prius, & cæteris abundantius.
Non ſolum autē illā, ſed & nos ipſi

§ *ſpecialis, qua pater eſt iuſtorum per gratiæ adoptionem, de qua adhuc ſubditur:*
C

a Ipſe enim ſpi. *ſ. ſanctus, qui eſt tertia in trinitate perſona.*

b Teſtim. red. ſp. n. &c. *Licet. n. nullus ſciat uia humana ſe eſſe filium Dei per gratiæ adoptionē, tamen hoc poteſt ſcire per ſpūſſancti reuelationem. Et hoc modo ſciebat Apoſtolus de ſe ipſo, & alijs, quibus facta eſt ſimilis reuelatio, ſcđm q̄ dicit. Nō accepimus ſpūm huius mūdi, ſed ſpūm, qui ex Deo eſt, vt ſciamus q̄ a Deo donata ſunt nobis. Pōt hoc ēt aliter exponi: quia ſpirituſſanctus ſignis & miraculis reddit teſtimonium de ueritate catholicæ fidei, per quam efficimur filij Dei adoptiui.*
1. Cor. 1.

c Si au. fi. *Hic conſequenter oſtenditur, quòd per adheſionem ad Chriſtum, habitum glorię conſequimur ſub conditione tamen. & ideo hoc primo oſtendit, ſecundo ad aliam conditionem inducit, ibi: Aeſtimo. Circa primum dicit:* Si autem filii. *ſcilicet adoptiui ſumus per habitum gratiæ.*
Diuiſio

d Et hæredes. *per conſequens erimus per habitum gloriæ. Hæreditas enim ſtabilitatem importat. ſimiliter & habitus, maxime gloriæ. Tenet autem dicta conſequentia: quia filio adoptiuo debetur aliqua pars hæreditatis paternæ: hæc autem hæreditas eſt ipſa deitas, quæ eſt beatitudo obiectiue, quæ non diuiditur per partes, ſed tota habetur à quolibet bono: non tamen æqualiter, quia vnus eſt alio beatior: & hoc modo filys diuiditur.*
†1. q. 3. c. ſaluator. §. princ. †pares — †erga nos

e Cohæredes autem Chriſti. *qui eſt naturalis filius Dei. & ſic pertingimus ad gloriā animæ & corporis ſicut ipſe.*

f Si ta. com. *tolerando paſſiones vitæ præſentis ſicut & ipſe. ideo ſubditur:* Vt & glorifi. *vt dicitur Lu. ulti. d. Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam.*

g Exiſtimo enim. *Hic inducit nos ad hanc conditionem, primo ratione. ſecundo exemplo. ibi: Scimus enim. Ratio autem conſiſtit in hoc quod præmium incomparabiliter excedit meritum noſtrum in tolerantia paſſionum: propter quod patienter ſunt merito tolerandæ. & hoc eſt quod dicit:* Exi. e. &c. cō. *i. æquales.*
D

h Paſſio hu. tem. *Sciendum tamen quòd paſſiones iſtæ dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo ut acceptantur à libero arbitrio. & ſic loquitur hic Apoſtolus. Alio modo prout ſpirituſſanctus mouens liberum arbitrium eſt huius acceptionis principiū. & ſic eſt ibi meritum de cōdigno, quia principium meriti eſt eiuſdem dignitatis cum præmio.*

i Nam ex pe. c. *i. hominis, qui dicitur omnis creatura. Prædicate euangelium omni creaturæ. i. omni homini. quia conuenit cum angelis per intelligere, cum animalibus per ſentire, per uegetari cum plantis, & per eſſe cum inanimatis, ut dicit Gregor. & ſic per ſimilitudinem eſt omnis creatura.*
Marc. 1. — †ad hoc tēpus

k Reue. fi. Dei expe. *i. in beatitudine cæleſti, ubi Deus clare uidetur, expectat per patientiam.*
Homili. 29. in euangeli. tom. 2.

l Vanitati enim. *i. paſſibilitati, morti, & incinerationi.*

m Creatura. *i. humana natura.*

n Subiecta eſt, non u. *i. per peccatum Adæ, quod non eſt voluntarium in nobis propria uoluntate.*

o Sed pro. eum qui ſub. eam. *i. propter Deum patienter ſuſtinentur.*

p In ſpe. *ſ. reſurrectionis futuræ.*

p Quia & ipſa. creatu. *i. humana natura.*

r Liberabi a ſer. cor. &c. *quando in reſurrectione ex animæ gloria fiet immortale corpus.*

ſ Scimus. n. *Hic inducit ad tolerantiam paſſionum exemplo duplici. Primum eſt creaturarū irrationabilium, quæ ſunt in continua tranſmutatione, quouſque tota natura corporalis melioretur cum homine. & p conſequens debemus ſimiliter paſſiones tolerare patienter. ideo dicit:* Sci. e. quod om. cre. *Per hoc metaphorice intelligitur tranſmutationis variatio, ſicut per oppoſitum. ſ. per viſum preti, eius floritio. Secundum exemplum eſt ipſorum apoſtolorum, qui plenius cæteris credētibus receperunt ſpūmſanctum: & tamē patienter tolerabant aduerſa, & dilationem gloriæ in ſpe reſurrectionis futuræ: & hoc eſt quod dicit,*

t Non ſolum autem illa. *ſcilicet irrationabilis creatura ingemiſcit & parturit.*

u Sed & noſipſi. *apoſtoli.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Primitii.ſpi.*i.quorum iam ſpiritus quaſi in ſacrificium oblati ſunt Deo,& diuino charitatis igne ſuccenſi.

b *Ado.*vt etiam corpus beneficium adoptionis accipiat,ut ex omni parte filii Dei ſint

c *Spe.e.*Ideo dicit,ut maius meritum ſpei uideatur,& ideo debeat ſaluare.

d *Spi.adiu.infir.* quia ingemiſcimus & petimus liberari, ſed ne uel ante tẽpus uel cõtrarie petamus,ſpiritus adiuuat. Quod oratio impetrat,donum Dei eſt

†in nobis euidenter,ſed & orare eſt ex gratia.

e *Spiritus poſtulat.* Qualiter adiuuet infirmitatem noſtram, ait: Ipſe ſpiritus

-filiorum Dei. poſtulat. Adiuuat ſpũs nondũ inhabi-

Mat.10.c tans,ut ſint fideles: Adiuuat fideles iã inhabitans. *Sed ipſe ſpiritus poſtulat.*ſecũdum eandem locutionis figuram qua dr̃ apoſtolis a dño. Spiritus loqtur in uobis,ait hic Apoſtolus: Spũs poſtulat gemitibus. Non.n.ſpirituſſanctus poſtulat aut gemit,quaſi indigeat, aut anguſtias patiatur, ſed quia ipſe poſtulare nos facit,nobiſq; interpellãdi & gemendi inſpirat affectum. Adiutorium igit̃ hic ſpũſſancti expreſſum eſt Charitas.n.quæ per ſpiritumſanctũ diffuſa eſt in nobis,ipſa gemit, ipſa orat,contra hanc aures claudere nõ nouit, qui illam dedit. Sic & ſpirituſſanctus poſtulat pro ſanctis, quia poſtulare ſctõs

Gal.4.b facit. Ita ẽt & alibi ait Apoſtolus, Nũc aũt cognoſcẽtes Deum,immo cogniti a deo,ita dictum eſt,ut intelligamus Deum in nobis feciſſe cognitionem

Ibidem ſuam. Quid n.quod ait: Cogniti eſtis a Deo i.cognitores ſuos nos fecit. Facit.n.nos Deus cognoſcere ſe,unde dicimur cogniti ab eo.

f *Inenarrabilibus.* Qũo n.enarretur, qñ deſideratur qđ ignoratur: Nec tamen omnino ignoratur. Nam ſi quod peti

F mus, ignoraretur, non deſideraretur. Et ruſus ſi videretur, gemitibus non quæreretur.

g *Scrutatur.* Non quaſi quærens quod neſciat,cui nihil eſt occultum.

h *Scimus autem quoniam diligentibus &c.* Q.Non ſolum hoc facit ſpiritusſctũs, ſed etiam facit omnia diligentibus ſe

†De pe.d. 4 c. talib. &c. Apoſtolus. prouenire in bonum proſpera vel aduerſa,tales n.Deus conſolatur proſperis,exercet aduerſis. Profunt.n.mala q̃ fideles pie perferunt, uel ad emendanda ſiue delenda pctã, uel ad exercendam,probandamque iuſticiam, vel ad demonſtrãdam huius uitæ miſeriam.

†vocati, nomẽ eſt. Quamuis n. mors carnis de pctõ primi hoĩs originaliter venerit,tñ bonus eiꝰ vſus glorioſiſſimos martyres fecit. Ideoq; non ſolũ ipſa, ſed & omnia ſe

†De pe.di. 4 cap.ſi ex bono culi mala remiſſis peccatis remanere debuerunt vt haberet homo cũ qbus pro ueritate certaret,& unde exercitaretur uirtus fidelium.

i *Secundum propoſitum.* Q. Quod uocati ſunt, non aliunde eſt quam a prædeſtinatione Dei Et inde eſt, quòd *omnia coope.in bonum.*non ex merito.

k *Nam,Deus.præde.*i.per appoſitam gratiam pręparauit,ut uerbo prædicationis crederent,illos *quos præſciuit.*id eſt,longe ante prænouit,*fieri conformes fi.* qui eſt imago patris, vſquequaque eadem cum patre. Vnde dicitur, Qui uidet me videt &

Ioan.14.b Nota pa. Et nota, quòd improprie accipitur hic prædeſtinatio de præſenti ſcilicet pro gratiæ appoſitione per quam præparant̃ ad recipiendum uerbum. Proprie autem prædeſtinatio eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, & malorum euitatio de quibus certiſſime liberantur quicunque liberantur. *Prædeſtinauit* Prædeſtinatio igitur eſt præparatio, quæ ſine præſcientia eſſe non poteſt. Sed præſcit Deus,& quæ non eſt ipſe facturus,ideſt mala Quia etſi ſunt quædã,quæ ita peccata ſunt,vt etiam pœnæ ſint peccati,ſecundum illud: Tradidit illos &c. non tñ pctũ Dei eſt,ſed iudiciũ. Grã eſt ipſius p̃deſtinationis effectus. Sciendum uero, qa p̃parauit Deus & malis ignem æternum: Illis vtique,quos iuſte præparauit ad

Supra 1.d abluẽda ſupplicia,nec tamẽ præparauit ad facienda pctã: præparauit

G parauit n.Deus quod diuina æquitas redderet, nõ qđ humana iniquitas amitteret. Nõ.n.ſic præparauit ſctõs ad iuſticiã ☞ perci-

a ¶Spiritumſanctum. b ¶Miſerias habemus ut alii.

a primitias ſpiritus habẽtes,† & ipſi a b

a ¶Eſt unde gemimus,non ſolum pro aliis. b ¶Perfectam.

b † intrà nos gemimus adoptionem c

a ¶Nec dilatione,nec aduerſis fracti b ¶A mortalitate,prius empti a peccato. ¶Exponit quę ſit illa adoptio.

filiorũ Dei: expectãtes redemptio- d e

a ¶Expectamus,nam certi ſumus,quaſi iam ſalui ſimus.

c nem corporis noſtri.Spe enim ſal- f

a ¶Non enim a nobis ſpes. b ¶Res ſperata.

ui facti ſumus.Spes autẽ quę uide- g

a ¶Non eſt ſubiecta ſpei virtuti, quę non eſt niſi de non apparentibus. b ¶Quia de ea non habetur. c ¶Spes enim de futuris eſt

tur, non eſt ſpes. Nam quod videt

a ¶Cur uel quomodo? b ¶Sperare dicitur. c ¶Q.Quod uidetur non ſperatur, ſed quod non uidetur,etſi hoc eſt,reiicit hoc meritum.

quis, quid ſperat? Si autẽ quod non

a ¶Ideo gemimus,quia b ¶Quę eſt a laborum.

uidemus ſperamus, per patiẽtiam

a ¶Non in vanis agentes.¶Quę non videmus. b ¶Non ſolum in prędictis adiuuat ſpiritus,ſed Similiter i.per gratiam ſuam.

d expectamus. Similiter autem et ſpi h i

a ¶Docens & faciens nos orare. b ¶Tepiditatem.

ritus adiuuat infirmitatem noſtram. Nam quid oremus ſi- k

a ¶Vt congruit.¶Orare. b ¶Ecce infirmitas.

e cut oportet neſcimus: ſed ipſe ſpiri l m

a ¶Poſtulare facit. b ¶Non contra nos. c ¶Facit gemere plus quam dici poſſit,tum pro hoc exilio, tum patriæ deſiderio.

tus poſtulat pro nobis gemitibus

a ¶Qui ſunt de re inenarrabili. b ¶Facit poſtulare & impetrat. c ¶Vt ſciat etiam gemitus inenarrabiles.

f g inenarrabilibus.† Qui autem ſcru- n

a ¶Approbat & implet. b ¶Quid deſiderare faciat.

tatur corda, ſcit quid deſideret ſpi- o

a ¶Quod Deus uult. b ¶I.ſanctos facit poſtulare. ¶Loco ſanctorum.

ritus, quia ſcđm Deũ poſtulat pro p

a ¶Quomodo orare debeamus neſcimus, ſed ¶Nos maiores & doctores,quorum autoritati credẽdum eſt.

h ſanctis.† Scimus autem, quoniam q

a ¶Seruando mandatum. b ¶Per ſpiritum,uel cooperatur ſpirituſſanctus.¶Alias procedunt.

diligentibus Deum, omnia coope- r

a ¶Verum. b ¶Non recedentibus, ſed uſque in finem perſeuerantibus.

i rantur in bonum: his qui ſecundũ

a ¶Non meritum.¶Dei.i.ſecundum præſcientiam & prædeſtinationem. b ¶Per prædicationem.¶Vel interius.

propoſitum † uocati ſunt ſancti. ſ

a ¶Ad ſanctitatem. b ¶Omnia in bonum præſcire & prædeſtinare &c. c ¶Hoc enim ſecundũ propoſitum. d ¶In præſcientia apud ſe ab æterno pręparauit.¶Elegit ad promiſſa pręmia vocari.

k † Nam quos p̃ſciuit & p̃deſtinauit, t

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Primitias ſpiritus habentes. *i.ſpiritumſanctum in maiori plenitudine.* †De pę.d. 4.c. hac ſocietatem. verſ. quod autẽ in ea.

b Et ipſi intra nos gemimus.*exiſtentes in tribulationibus.*

c Adoptionem fiorum Dei. *i. præmium quod ſeruatur filijs adoptiuis.*

d Expectantes,*patienter.*

e Redem.cor.n. *quia tunc fiet corpus immortale,& ſic redimetur à corruptione.*

f Spe enim ſal.facti ſu.*& non re,quãdiu ſumus in hac uita.Quòd pro cõſequenter dicẽs:*

g Spes au.quæ ui.non eſt ſpes. *q.d.ex quo uidet.ꝰ Deũ clare,ſumus ĩ Dei expectatione.*

h Similiter au. *Poſtquam oſtendit bonum, qđ conſequuntur quantum ad habitum adhęrentes ipſi Chriſto, hic conſequenter idem oſtendit quantum ad actum meritorium. & primo in actu intellectus,ſecundo in actu effectus:ibi,Scimus autem.Circa primum ſciẽdum,quòd oratio eſt expreſſio deſiderij, & iõ eſt actus intellectus prępoſito tamen actu voluntatis. Et quia incertæ ſunt prouidentię noſtræ,iõ frequenter deſideramus, & petimus, quod tamen non ſemper expedit nobis. unde ẽt Paulus petijt amotionem ſtimuli.quod tamẽ non expediebat ſibi:propter quod nõ fuit exauditus. Adhærentes autem Chriſto diriguntur in petendis à Deo.& hoc eſt quod dicitur.* Simili.au.*i.cum pręcedentibus bonis, quę habemus Chriſto adhærendo, habemus etiam ea quæ ſequuntur.* Diuiſio Sap.9.d 2.Cor.12.

i Et ſpiritus adiuuat infir. *nos dirigendo ſi adhæreamus Chriſto,quia qui adhæret Chriſto,vnus ſpiritus eſt cum ipſo.*

k Nam quid oremus ſicut op. *i. ſicut expediens ad ſalutem eſt.* 1.Cor.6.d

l Neſcimus.*propria uirtute,ſed frequenter in hoc deficimus,ſed hunc defectum ſupplet ſpirituſſanctus.Ideo ſubditur,* H

m Sed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis. *ideſt poſtulare nos facit, ſicut dixit Abrahæ dominus: Nunc cognoui, quòd timeas dominum,id eſt alios cognoſcere feci.* Gen. 22.c

n Qui autem ſcruta.corda. *ſ.Deus pater.*

o Scit quid deſideret.*i.ſcire facit:una eſt enim ſcientia patris & filij & ſpirituſſancti. Alio modo exponitur pars iſta de ſpiritu angelico nobis dato ad cuſtodiam, qui dirigit nos in orando, & in alijs actibus bonis. Et ſic exponitur litera iſta ſic: Similiter autem & ſpiritus angelicus adiuuat infirmitatem noſtram,nos dirigendo quantum ex ſe eſt,qa ſollicitus eſt de noſtra ſalute. Nam quid oremus ſicut oportet ad ſalutem,neſcimus, propter intellectus noſtri perplexitatem. Sed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis præces noſtras offerendo Deo. Vnde Tobiæ xij.c. Quãdo orabas cum lachrymis & ſepeliebas mortuos. &c. Sequitur: Ego obtuli orationem tuam domino.* Gemitibus inenarrabilibus. *Per hoc deſignatur deſiderium angelorum de ſalute hominum,quod eſt inenarrabile à nobis eo quòd non eſt cognoſcibile nobis perfecte.* Qui autem ſcrutatur corda. *ſcilicet Deus:* Scit, quid deſideret ſpiritus. *Quia mens angelica eſt ſibi totaliter manifeſta.* -ſancti Tob.12.c

p Quia ſecundum Deum.*i ſancte & ordinate.*Poſtulat pro ſanctis.

q Scimus autem quoniam diligentibus Deum. *Hic conſequenter oſtendit bonum adhærentium Chriſto in actu voluntatis, qui eſt diligere: per quem alia bona diriguntur in Deum. & ſic dicit,* Scimus quoniam diligentibus Deum *dilectione charitatiua & perſeueranter.*

r Omnia cooperantur in bonum his qui ſecundum propoſitum. *id eſt prædeſtinationem.*

ſ Vocati ſunt ſancti. *in præſenti per gratiam ſanctificantem. Iſtis enim & peccata in bonum proueniunt: quia fortiores & cautiores reſurgunt, & etiam in gloria ad bonum eorum facit peccatorum memoria. Sicut cicatrices ad gloriam militis,qui finaliter in bello triumphauit. Eis uero,qui diligunt Deum ſecundum præſentem iuſtitiam tãtum, peccata non ſic cedunt ad bonum eorum. Ideo ſubditur:*

t Nam quos præ.& prædeſtina.*& non alios.*

¶ Conformes

A ☞ percipiendam, ſicut præparauit iniquos ad iuſtitiam amittẽdã,quia prauitatis pręparator nunq̃ fuit. Hæc igitur regula in communi eſt tenẽda. Peccatores in peccatis p̃ſcitos eſſe,nõ p̃paratos, pęnã autẽ eſſe præparatam ſcđm quòd præſciti ſũt.

1.Cor.15.f a *Imaginis* Vt portemus imaginem cæleſtis,ſicut portauimus imaginem terreni.

b *Vel,Primoge.*Quia ante omnem creaturam non factus,ſed natus eſt. Et quia primus ſine peccato natus,& primus impaſſibilis reſurgẽs,in quo habet fratres. Nã ſcđm id ꝙ vnigenitus eſt, non habet fratres. Scđm id autem ꝙ primogenitus eſt, fratres dignatus eſt uocare omnes,qui p̃

Vocatio duplex eius primatum in Dei gratia renaſcũtur.

c *Vocauit.* Vocatio exterior fit per prædicatores,& eſt communis bonorũ & malorum. Interior uero tantum electorum. De exteriori dr̃, Multi ſunt uocati, pauci uero electi. Vocatione impletur prædeſtinatio. Vocare eſt cognitionem de fide

Matt.22.b adiuuare vel compungere eum, quẽ ſciat audire,& hoc eſt electorum tantum.

d *Magnificauit.* Hoc de præſcitis,de aliis non,etſi ad tempus uideantur, tamen qa non permanent,non magnificantur *Magnificauit* i.magnificabit.hoc autem futurum eſt Sed dicitur præteritum, quia di-

Iſai.44.a citur feciſſe, quæ ab æterno diſpoſuit facere. unde Iſaias: Qui fecit quæ futura ſunt. Talibus oĩa in bonum etiam qui de

Nota uiant ut inde cautiores,& in ſe non fidẽtes. Sunt hic quatuor memorata, prædeſtinatio, uocatio,iuſtificatio, magnificatio. Vnum eſt in Deo, & tria in nobis. Prædeſtinatio enim noſtra non in nobis eſt,ſed in occulto apud ipſũ in eius p̃ſciẽtia. Tria uero reliqua in nobis ſunt.

e *Si Deus pro nobis.* Prædeſtinando non exiſtentes,uocando aduerſos. Iuſtifican

B do peccatores,glorificando mortales.

f *Tradidit* (Auguſtinus) Dr̃,quia pater tradidit filium uerũ autor calicis huius eſt

Epheſ.5.a etiam ipſe q bibit. Vnde Apoſtolus: Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Si ergo pater filium tradidit, & filius ſeipſum Iudas quid fecit? Pater tradendo filium,bene fecit.filius tradendo ſeipſum,bene fecit. Iudas tradẽdo magiſtrũ pro auaritia,malefecit. Non enim quod nobis præſcitum eſt de paſſione Chriſti, malitiæ Iudæ deputabitur,hẽbit ille mercedẽ malitiæ, Chriſtus laudẽ grę.

g *Omnia.* Minus eſt nobis oĩa dare quam

Quæ rõe oĩa nobis donauit Deus. noſtri cauſa morti illũ tradere. Oĩa ſuperiora. Deus trinitas.ſ.ad uidendum ſiue fruẽdum. Aequalia,angeli,quibus æquabimur in futuro ad conuiuendum, etſi non inferiores. Inferiora quoque noſtra ſunt ad dominandum. Et ſimiliter quædam etiam ſuperiora, ut ſublimes angeli, & uniuerſa miniſteria cæleſtia noſtra ſunt, non dominio,ſed uſu,ſicut res domini famulorum ſunt ad uictum,uel ornamentum,uel aliud huiuſmodi.

h *Quis accuſabit.a.* Niſus diaboli accuſatio dicitur:

i *Ad dexteram Dei.* In honore quo deus, cuius poſtulatio non poteſt contemni.

k *Interpellat.* Dum quotidie hominem quem aſſumpſit, & graue genus mortis quod pro nobis ſuſtinuit, uultui pater-

†Pſal.43.d no offert.

l *Vel,ſicut ſcrip.eſt.* Quaſi aliquis diceret: Cur iſta cõmemoras? ſunt ne nobis hęc

†morti tradimur mala? Rñdet. Vtiq; iſta mala ſunt nobis. *Sicut ſcriptu n eſt: Quia propter te mortifi.&c.*

Nota Propter te,cauſã notat, ſine qua corona martyrii non redditur. Martyrem.n.non facit pœna,ſed cauſa quia ipſe pro nobis

†per paſſus eſt, ut & nos propter ipſum patiamur: *Sed in his omnibus ſuperamus.*

☞ Neque

a ¶In puritate uitę, modo hic,& poſt in beatitudine.

a conformes fieri imaginis fi- a

a ¶Conformes, ita ut. b ¶Iure hęreditatem patris obtinens, & aliis diſpertiens,quod primogenitorum eſt.

b lii ſui, ut ſit ipſe primogenitus b

in multis fratribus, Quos au- c

a ¶Quod fuit antequam eſſemus. b ¶Quamuis ante auerſos.

tem prædeſtinauit, hos & uo-

a ¶Quia preparati erant in pręſcientia. ¶Per prędicatores. b ¶Auerſos. ¶Secundum propoſitum quia ſunt,& non electi, uocati exterius.

c cauit. Et quos uocauit, ipſos d

a ¶Remiſſione peccatorum,& bona operatione.

& iuſtificauit. Quos autem e

a ¶Dum peccatores eſſent. b ¶Omni genere uirtutum.Vel ęterna remuneratione. ¶Vt ſimiles Deo ſint. Et hoc futuram.

d iuſtificauit, illos† & magnifi-

a ¶Contra hęc ue ad hęc,aſpiciente, uel beneficia Dei ſapientes.

cauit. Quid ergo dicemus ad f

¶Cum hęc omnia pręſcitis: a ¶Vt prędictum eſt. b ¶Nullus prorſus poteſt nocere, ſed cooperatur in bonum.

e hæc? Si Deus pro nobis, quis g h

a ¶Deus eſt pro nobis,qui pręter alia filiũ dedit pro nobis. ¶Nullus contra nos,quia dedit nobis oĩa.

contra nos? Qui etiam pro- i

a ¶Conſubſtantiali.

prio filio ſuo non pepercit,ſed k

a ¶Pro peccatoribus quod maius eſt. ¶Pro reparatione noſtra:

f pro nobis omnibus tradidit il

a ¶Si dedit Filium,quomodo poteſt negare quin omnia cum illo.

lum, quomodo non etiam l

a ¶Quod minus. ¶In pręſenti iuſticiam,& poſt uitam ęternam. Superiora,inferiora,ęqualia.

g cum illo omnia nobis† dona-

a ¶Et cum hoc ita ſit,nullius accuſatio nocet. b ¶Ita ut ſit. ¶Vt noceat.

h uit? Quis accuſabit aduerſus m

a ¶Quos pręſciuit: b ¶Alius non poteſt: Deus non uult:quia ipſe eſt qui.

electos Dei? Deus qui iuſti- n

a ¶Cum nullus accuſet. b ¶Qui poſſit inferre mortem. ¶Nullus poterit inferre qui uelit. Solus enim Chriſtus poſſet,ſed non uult.

ficat. Quis eſt qui condem- o

a ¶Nunquid.

net? Chriſtus Ieſus qui mor- p

a ¶Pro illis. ¶Vult damnare. b ¶Dico mortuus. c ¶Quod maius eſt ut & nos reſurgamus.

tuus eſt: imò qui & reſurre-

a ¶Et quod maximum eſt. b ¶In bonis potioribus. c ¶Patris.

i xit, qui eſt ad dexteram Dei,

a ¶Medius inter Deum & homines. b ¶Repręſentatione humana. ¶Non uoce ſed miſeratione.

k qui etiam interpellat pro no-

a ¶Et cum ita ſint. b ¶Nunquid hęc aduerſa.

bis. Quis ergo ſeparabit nos q

a ¶Corporum afflictio.

à charitate Chriſti? Tribula-

a ¶Mentis anxietas. b ¶De loco ad locum.

tio? an anguſtia? an perſecutio? r

a ¶Seuitia cibi. b ¶Veſtitus penuria. c ¶Apparatus mortis.

an fames? an nuditas? an peri-

a ¶Ipſa mors.

l culum? an gladius? Sicut ſcri-

a ¶Quia tibi inſeparabiliter adhęremus.

ptum eſt: † Quia propter te ſ

a ¶Variis tormentis. b ¶Tota uita. c ¶Sine reſpectu miſericordię.

† mortificamur tota die, æſti- t

a ¶Quę non proſunt niſi occiſe.

mati ſumꝰ vt oues occiſionis.

a ¶Tribulationibus & tormentis poſiti. b ¶Superiores efficiuntur. c ¶Non propter nos.

Sed in his oĩbus ſupamus† pre

C ¶ a Conformes.fie.imagi.fi.ſui. *quia filiatio adoptiua Dei eſt quædam ſimilitudo filiationis naturalis diuinæ.*

b Vt ſit ipſe &c.fr.*i.fidelibus: quia non confunditur eos fratres nominare. Sciendum autem, ꝙ cum dicitur ſic: Quos præſciuit & prędeſtinauit, præſcientia non accipitur hic prout opponitur prædeſtinationi ſicut damnandi dicuntur præſciti: ſęd accipitur prout eſt præambulum ad prædeſtinationem. Electi enim a Deo, præcognoſcuntur ab eo: quia non eligit ignorans,& à caſu: tamen non eſt ibi præceſſio niſi rationis tantum, quia prædeſtinationem æternam ſequuntur alia bona, quæ deſtinatis in tempore cõferuntur. ideo ſubditur,* Hebr.2.

c Quos au.præde.hos & uo. *per fidem, ad ſe liberum arbitrium trahendo.*

d Et quos uo.ip.& iuſti.*per gratiam.*

e Quos an.iuſti.illos & magni. *per gloriam. quia gratia eſt arrha animæ.* †glorificauit.

f Quid ergo dicemus. *Poſtquam oſtendit magnitudinem boni adhærentium Chriſto. hic conſequenter oſtendit huius boni certitudinem: quia non poteſt ab electis amoueri per uiolentiã, ideo ſubditur:*

g Si d.pro n. *Et accipitur hic ſi pro quia. quia Deus eſt pro electis.*

h Quis con.nos. *q.d.nullus: quia nullus poteſt reſiſtere poteſtati diuinę: Et quòd ſit pro electis, conſequenter oſtendit dicens:*

i Qui etiam pro.fil.ſuo. *naturali.*

k Non p.&c. *& maxime dilectione ad electos.*

l Quo non. *Argumentum eſt à maiori. Item prædictum bonum non poteſt tolli ab electis per accuſationem. ideo ſubditur:*

m Quis ac.ad.e.d.*in iudicio finali? quaſi dicat nullus. Et ſubditur cauſa:*

n Deus eſt, qui iuſti.*ſententiando pro electis. ideo pars aduerſa dæmonum non audebit mutare: Non etiam per modum condemnationis. ideo ſubditur:* †donabit?

o Quis eſt,qui con. *quaſi dicat, nullus & ſubditur ratio:* D

p Chri.Ie.&c.qui e.in. pro no. *apud patrem oſtendendo latus & uulnera, & ſic tollitur omnis condemnationis cauſa.*

q Quis er. *Poſtquam Apoſtolus oſtẽdit, quòd Xp̃o ſit adhærendum, hic conſequenter oſtendit huius adhęrentię modum, qui debet eſſe firmus: Quã firmitatẽ oſtẽdit dupliciter. Primo ex parte corporis. ſcđo ex parte aĩæ, ibi: Certus ſum. Ex parte uero corpis apparet firmitas adhæſionis, quando quis pro nulla paſſione illata corporis ſeparatur a Xp̃o. Et ponit Apoſtolus ſeptẽ paſſiones, quarũ maxima eſt mors, qa eſt ultimũ terribiliũ in uita p̃ſẽti ſcđm Philoſophũ. iõ ponitur ultimo cũ dicitur: An gladius. Aliæ ſũt diſpoſitiones ad mortẽ, aliq̃ tamẽ p̃pinquæ, & alię magis remotæ. Inter p̃piquas ẽ p̃babilitas mortis imminẽtis, q̃ dupliciter accipitur. Vno mõ q̃tũ ẽ in re, & q̃tũ ad hoc dicitur. An picul̃. Alio mõ q̃tũ ẽ in app̃hẽſione aĩæ. & q̃tũ ad hoc dicitur.* Paſſionum mortis ſufficientia. 3.Ethic.6.

r An an. *Dicitur.n.quis anguſtiari quãdo eſt in arcto poſitus. Paſſiones uero magis remotæ, & diſpoſitiones ad mortem cõtingunt propter ſubtractionem neceſſarij ad uitã.ſ.alimenti & tegumenti. Et q̃tũ ad hæc duo dicitur. An fames? an nuditas? Vel contingunt p̃ illationem nocumẽti. Qđ quidẽ nocumẽtũ conſideratur dupliciter. Vno modo, ut eſt ab hoſte. & quantum ad hoc dicitur. An perſecutio? Alio modo inq̃tum recipitur in corpore patientis, & ſic dicitur: Tribulatio. Apoſtolus autem in ſcribendo non curauit multum de tali ordine artificiali, ſed dimiſit hoc expoſitoribus. Quod autem talia paterẽtur ſancti, oſtendit inducens ad hoc autoritatem, Pſal.* Pſal.44.d

s Quia pro te mor.*i.ad mortem p̃ afflictiones & tormenta ducimur, ſicut patet in martyrib.*

t Aeſti.ſu. ut oues occi. *quarũ occiſio reputatur utilis pro lana & carnibus habendis: Sic tyranni bona martyrum rapiebant, & cum hoc obſequium ſe præſtare Deo reputabant Ioã.xvi. Venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.*

¶ Certus

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

A a *Neque an.ne.prin.ne.uir.* Hi ordines accipiuntur de malis angelis, & de bonis ſi fieri poſſet.

Prou. 30. b *Neq; alti.ne.pro.* Ambro.i.nec ꝓſpera vel aduerſa.unde Salomon: Diuitias & paupertates ne dederis mihi: ne repletus mendax fiam, uel pauper rapiam: & periurē nomē Dei. Multi peccant altitudine, multi neceſſitate. Contra hoc præponitur Achaz in

Iſai. 7. b Iſaia, qui nolebat petere ſignum neq; in alto neque in ꝓfundo. Remedium de Chriſto, q neque elatus poteſtate qua æqualis patri, nec turbatus de eiectione mortis, qui eſt ſignum in alto, & in profundo: ne ille uel regia ptāte extolleretur, vel erumna turbaretur, ſicut tunc erat pro bello Aſſyriorum.

a ¶Cuius beneficium ſuperat prædicta. b ¶Speramus dico.

pter eum qui dilexit nos. Certus

a ¶Ex promiſſione eius dicentis, non te deſeram, neque derelinquam. b ¶Quam minantur.

ſum enim, quia neque mors, neq;

¶Promiſſa. ¶Minor ordo. ¶Mediocris.

uita, neque angeli, neque principa

a ¶Maior qui miracula facit. b ¶Præſentia bona uel mala.

tus, neq; † uirtutes, neque inſtantia

a ¶Bona uel mala. b ¶Violentia alicuius.

neque futura, neque fortitudo, ne

a ¶Humanæ poteſtatis, uel eleuatio Sathanæ. b ¶Sapientia alicuius. ¶Vel ſi diabolus monſtret infernum, vel minetur præcipitium.

que altitudo, neque profundum,

a ¶Vel noua, ut equus bipes ſi fiat, ut fecit Iannes & Mābres. ¶Alia a prædictis.

neque creatura aliqua poterit nos

a ¶Qui eum diligimus. b ¶Quia omnibus melior Deus. c ¶Nobis.

ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in

a ¶Deus charitatem ſuam in Chriſto nobis oſtendit quem pro nobis tradidit. ¶Non a nobis.

Chriſto Ieſu Domino noſtro.

† poteſtates

NIC. DE LYRA.

¶ a Cer.ſ. *Hic conſequenter oſtenditur firmitas ex parte animæ, in hoc q non eſt ſeparabilis à Chriſto per aliquod illatum ſibi, cuiuſmodi eſt deceptio.*

Deceptionū varietas *Quę aliquando prouenit ex parte illius, qui decipitur, eo quòd eſt in paſſione poſitus: ſicut timens ad modicum ſtrepitum, credit irruere in hoſtes. maximę uero paſſiones ſunt timor mortis & amor uitæ. Et quantum ad iſta dicitur:* Cer. ſum enim, quia neque mors. *i. timor mortis.*

b Neque uita. *i. amor uitæ. Aliquando contingit deceptio ex parte decipientis, eo quòd multum creditur eius dictis: & hoc remouet dicens:*

c Neque angeli. *qui ſunt de infimo ordine primæ hierarchiæ.*

d Neque prin. *qui ſunt de tertio ordine eiuſdem hierarchiæ. Et iſtis ſub intelliguntur archangeli, qui ſunt de medio ordine. Et dicuntur archangeli, quaſi principes angeli, ab archos quod eſt princeps.*

e Neque uirtu. *Angeli ſunt de ſecundo ordine mediæ hierarchiæ. Et ſub iſtis intelliguntur poteſtates, qui ſunt de infimo ordine eiuſdem hierarchiæ. Iſtos autem angelos exprimit Apoſtolus: quia ſunt de quinque ordinibus, quorum officia ſonant in miniſterium circa nos. Angeli vero de quatuor ordinibus ſuperioribus ſunt aſſiſtentes Deo. q.d. Apoſtolus: quamuis angelis, qui mittuntur in miniſterium, eſt multum credendum, tamen nō poſſent ſeparare à charitate Chriſti per aliquam deceptionē.*

B *Non eſt autem per hoc intelligendum, quòd angeli ſancti uelint nos decipere: ſed quòd ſi uellent, non poſſent. Aliqua enim propoſitio conditionalis eſt vera, cuius vtraque pars eſt falſa, & impoſſibilis, ſicut iſta: Si*

Gal. 1. b *homo uolat, habet alas & ſic eſt in propoſito & per talem modum dicit Apoſtolus. Licet nos aut angelus de celo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus nobis, anathema ſit.*

f Neque inſtan. *i. quęcunque præſentia non poterunt nos ſeparare à charitate Chriſti. De præterito non facit mentionem: quia non faciunt*

Iob 41. d *in hoc difficultatem. Aliquando vero contingit deceptio per dæmonem: quia aliquando decipit poteſtate, de qua dicitur. Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei. Quam excludit di.*

Matt. 4. b g Neq; forti. *Aliquando vero mendoſitate promittēdo maiora, quàm poſſit facere, ſicut Chriſto homini. Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. quod excluditur, cum dicitur:*

h Ne.al. *à dæmone promiſſa. Aliquādo vero malicia occulta, quod excluditur ibi:*

i Neque profun. *ſcilicet malicia dæmonis. & ut omnia generaliter excludat ſubdit:*

k Ne.creatura aliqua pote. *Et loquitur hic Apoſtolus de prædeſtinatis & quantum ad deſperationem finalem: quia licet peccent aliquando, tamen ſemper in charitate Chriſti moriuntur.*

In ca.viij. ubi dicitur in poſtill. Nullus enim damnatur niſi pro peccato origi. uel mor.

ADDITIO I.

Licet enim ſancti patres deſcenderunt ad Limbum pro pœna per Adam incurſa: non tamen propter hoc dicendi ſunt damnati prout uidetur dicere Poſtil. Tales enim fuerunt à Deo prædeſtinati. & ſic ſecundum propoſitum æternum ſunt uocati ſancti.

C In e.c. vbi dr̄ in poſtil. De pc̄tō. i. de ſeipſo facto hoſtia pro pc̄tō.

ADDITIO II.

Quod dicitur hic. De peccato damnauit peccatum poteſt aliter exponi, vt videtur magis proprie. Pro quo ſciendum, q crucifigētes Xp̄m, maximū peccatum cōmiſerūt, ut eſt manifeſtū, de quo pc̄tō Deus deleuit. i. abſtulit pc̄tā nr̄a. & hoc eſt qd̄ dr̄: De pc̄tō. i. de paſſione Xp̄i, qd̄ maximū pc̄tm̄ fuit reſpectu inferētiū. Dānauit pc̄tm̄. i. deleuit &c. vt in poſ. Quę q dē expoſitio uī magis ꝓpria, inq̄tū hæc dictio pc̄tm̄, vniformiter accipitur vtrobique. Et continuatur ad p̄cedent. a ſic: Nā impoſſibile erat legi naturali ſeu ſcriptæ, q ex pc̄tō qd̄ eſt q̄dam tranſgreſſio legis eliceret bonū redēptionis: ſed hoc ad ſolū Deū pertinet, q̄ adeo eſt bonus, vt etiam ex malis bonū eliciat ſcd̄m Augu. & hoc eſt qd̄ dicit: Nam q impoſſibile erat legi, Deꝰ filiū ſuū mittēs đ pc̄tō dānauit, pc̄tm̄.

In eo.c. ubi dr̄ in Poſt. In quo clamamus, i. Deum uocare poſſumus. Abba pater.

ADDITIO III.

Qd̄ dr̄: In quo clamamus Abba pater. referri pōt ad duas nationes, quibus ſcribebat. ſ. ad Iudæos & Gentiles. Iudæi. n. uocabant Deum, Abba in ſua lingua: Romani vero pater in ſua, &c.

REPLICA.

In c. āt. viij. ubi dicit Poſtil. Quod dānatio eſt ꝓ mortali uel originali pc̄tō, aut ꝓ pęna incurſa per Adā. Bur. uult nō dēre dici p̄res ad limbū deſcendētes damnatos, quia fuerunt prædeſtinati. Ad hoc dicēdū, quòd p̄res illi uſq; ad mortē Xp̄i fuerunt per ſniam, & chirographū deputati ad pœnā dāni, quę ſnia dici pōt dānatio quamuis non æterna. In eo.c. ubi dr̄: De peccato damnauit peccatum. Poſti. ſicut glo. exponit quòd Xp̄us de peccato. i. de ſeipſo hoſtia ꝓ peccato facto damnauit pc̄tm̄. Quod autem hoſtia pro peccato pc̄tm̄ dr̄, probat per illud. ubi dr̄: Pc̄tā populi mei comedēt. i. hoſtias ꝓ peccato comedent. Bur. āt dicit magis propriā eſſe expoſitionem: ut pc̄tm̄ teneatur uniformiter, ut de peccato Iudæorum crucifigentium dānauit pc̄tm̄. ſed iſta expoſitio Bur. videt̄ contra rōnē: Nā nihil eiuſdē rationis eſt deſtructiuum ſuiipſius. Nā ſicut vnumqđq; inq̄tū tale naturał̄r eſt cōſeruatiuū ſuiipſius, ita nihil eſt deſtructiuū cuiuſcumq; niſi ſit ei aliquo genere oppoſitionis oppoſitum. Valde igit̄ improprie oportet dici pc̄tm̄ deſtruere pc̄tm̄. tenendo peccatum uniformiter. Grāmatici. n. ꝓprietatem talium orationū ſaluare uolentes, utunt̄ relatiuo diuerſitatis, non idētitatis, vt mulier ſaluauit q̄ damnauit. Sicut per hoīem mors, ita per hoīem reſurrectio mortuorum. Oportet igitur hic pc̄tm̄ non accipi vniformiter, nam paſſio Chriſti practicata eſt a Deo & a Iudæo: Vt à Deo fuit, eſt optima. Vt a Iudæo eſt peſſima: Vt a Deo habuit rationem ſaluatiuā, & pc̄ti deſtructiuā, non autem ut à Iudæo, quia ſic fuit malum, malum autem non deſtruit malum proprie & uniformiter, ſed potius auget. Nec ualet declaratio Burg. qua dicit, q ſolus Deus adeo bonus eſt, ut ſciat elicere bonum, ex malis Iudæorum crucifigētium, quod erat impoſſibile legi, vt in ipſa ex pc̄tō, quod eſt ipſius legis tranſgreſſio eliceretur bonum redemptionis. Illa. n. declaratio falſificat literā apoſtoli, nam ſi Deus ex maiori malo. ſ. Iudæorum crucifixione ſciuit elicere bonum redemptionis, ſciuit hoc idem ex minori malo. ſ. legis trāſgreſſione. Dr̄ autem lr̄a Ap̄li hoc legi impoſſibile, quod falſum eſſet ſ̄m Burg. interp̄tationem, q̄a Deꝰ p̄t ex quocumq; malo elicere qđcunq; bonum. Melius igitur & proprie magiſter & Poſtill. exponit illū paſſum, dicēs: Impoſſibile erat legi, ut p legem q̄tūcūq; obſeruatā deſtrueret̄ malū, q̄a lex oñdit pc̄tm̄ ñ tulit, iō Deus filiū ſuū mittēs in ſiłitudinē carnis pc̄ti ſc̄tūs ē pec. i. hoſtia ꝓ pc̄tō: & hoc pc̄tō dānatū. i. deletū ē pec.

Oſe. 4.

D

In e.c. ubi dr̄: Abba pater. Bur. dicit eſſe Abba nomen Hebraicum ſed dicit eſſe nomen Syrum: Ita etiam p̄t eſſe Gręcum, quod ibidem uidebatur reprehendere Poſtil. & in hoc cap. allegat ſuum corruptorium, ubi etiam uide corruptionem eiuſdem.

Marc. 14. d Exod. 32.

GLOS. ORDINAR. CAP. IX.

VEri.di. Mō nihil poteſt ſeparare, ſed olim fui ſeparatꝰ. unde modo doleo, & ſic mala iam in bonum conuertuntur. *Verita.di.* Amb. Quia cōtra Iudæos loqui uiſus eſt, affectum ſuū circa eos oñdit, quod iurando firmat. Dolet genus ſuū beneficio Xp̄i priuari. Optabā ait, nō opto: q̄a ſcit ſe talem nō poſſe a Xp̄o ſeparari, tñ affectū circa illos oñdit, de q̄b. multa p̄conia enumerat, ut oīb. ꝓ eis dolorē incutiat, q̄ tāto peiores ſunt Gentilib q p̄rogatiuā patrū & promiſſionis pdiderūt: ꝓpēſius. n. malum eſt, dignitatē pdidiſſe. q̄ non habuiſſe: Sed hoc eſt inq̄t qđ Deꝰ dixit futurū, ut nō filij carnis ſint ſemē Abrahę, ſed q fidē h̄nt, p q̄ natus eſt Iſaac: Iſaac in typo Chriſti, Iacob & Eſau duorum populorū. Iob fuit ex filiis Eſau, quintus ab Abraham, hoc eſt nepos Eſau.

Gen. 36. d

CAP. IX.

¶poſitus.

VEritatem dico in Chri

a ¶In aliqua parte.

ſto Ieſu, nō mentior

a ¶Et ſi uos non creditis.

teſtimonium perhi-

NIC. DE LYRA CAP. IX.

VErita.di. *Poſtquam oſtendit Apoſtolus ceſſationem legis factam per Chriſtum, & quòd ei eſt totaliter adhærēdū, ne per hoc uideatur Iudæos derelinq̄re tāq̄ ab exoſos, iō cōſequenter*

A a *Pro fratri.* Vel pro his retrahendis, qui modo ſunt fratres in fide, qui ſunt & cognati mei, & ita grauius peccabam.

Actu. 10. e b *Non au.quod exci.* Conſolatur dolorē ſuum Apoſtolus, hos olim Deus ſaluandos non decreuit, preſcius, non pſonarum acceptor. Nullū. n. damnat antequam peccet, nullū coronat antequam uincat, ſed p̄ſcia diffinitum h̄ēt, qualis vniuſcuiuſq; futura ſit volūtas, ex qua damnet̄ vel coronet̄. Quia dolebat de Iudæis, conſolatur ſe inueniens ſcriptū, nō oēs eſſe ſaluādos, ſed tm̄ ſiłes Iſaac. In his oñdit q ſola gr̄a dei faciet filios Dei *Non au.ex.uer.Dei.* Dixit, q ꝓmiſſio ęternę hęreditatis facta eſt Iudęis, ſed q̄a ipſi ex magna parte non crediderūt, videbat̄ uerbū Dei

† Optaui, vel, optari nō eſſe impletū Ad qđ r̄ndet, etſi in q buſdā nō eſt impletū. ī aliis tñ. ſ. in Gētib. credentib. impletū eſt qui mō ueri ſūt filii Abrahę. *Non a.ex.* Q Etſi ita laboraui, etſi nō oēs credūt, non tñ excidit uerbū Dei, uł nō dico q exciderit. Verbū dei excidere ē ꝓmiſſa ñ iplere.

c *In Iſaac* i. in Chriſto uocante gr̄a cōgregantur. In Iſaac promiſſione p̄figurati ſunt, nō q ſeipſos iuſtos, ſed quos

Gal. 4. d Deus facit, hi ſunt filii liberę, q̄ ſurſum, eſt, q̄ eſt mr̄ nr̄a. Filii carnis ſunt terrenæ Ieruſalem, quæ ſeruit cū filiis ſuis. Sicut Iſaac non meruit, vt naſciturus promitteretur, ſic et iſti, ſed ſola gratia ꝓmiſſa eſt eis data filiorum adoptio.

d *Non ſo.au.il.* Sara habuit promiſſionem, ſed & Rebecca habuit ꝓmiſſio-

Gen. 5. d nem, habens. ſ. duos filios *ex uno con. Iſaac patris no.* Ex uno concubitu dicit, ne uideantur merita parentum differētia in gn̄atis, ſed p̄ris i. inſtitutoris nr̄i, quē imitemur, ſi uolumus eſſe filii dei. Promiſſio illa facta Saræ, oñdit q propter genus nullus ſaluatur. Iſta Rebeccæ, q pp nullum meritum ſuum uel

B parētum aliquis eligit̄, ſed ſola gratia.

e *Cum.n.nondum na.* Rebecca habuit ꝓmiſſionem hanc *maior ſer.mino.* i. Eſau perſequendo, proficiet Iacob.

a ¶Radicata & fundata.

bente mihi conſciētia mea in ſpiri

a ¶Et ſpiritus eſt teſtis. ¶De hoc quod. b ¶Stupor mentis.

tu ſancto, quoniam triſtitia eſt mi

a ¶Non horarius. a ¶Compunctionis:

hi magna, & continuus dolor

a ¶Non ſpecietenus. ¶Et merito doleo. c ¶Qui modo apoſtolus.

cordi meo. † Optabam enim ego

a ¶Separatio aliorum.

ipſe anathema eſſe à Chriſto pro

a ¶Pro Iudæis, qui fratres in lege, quorum legem uolebam defendere. ¶A Chriſto errantibus. b ¶Et ideo amplius iuuandi.

fratribus meis, qui ſunt cognati

a ¶De tribu Beniamin.

mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſ

a ¶Veri ſecundum bonos, uel genere. b ¶Ad quos pertinet.

raelitæ: quorum adoptio eſt filio-

a ¶Quæ eſt. b ¶Quia populus peculiaris, uel modo per miracula quę faciunt. c ¶Nouum.

rum, et gloria, & teſtamentum,

a ¶Quorum. b ¶Quam uetus per figuras præſcit. c ¶Cultus Dei unius. d ¶Quorum.

et legiſlatio, & obſequium, et pro

a ¶Quib. factę ſunt promiſſiones. b ¶Laus a prioribus. c ¶Sunt:

miſſa, quorum patres, ex quibus

a ¶Laus a poſterioribus. b ¶Vnde: Homo natus eſt in ea.

eſt Chriſtus ſecundum carnem,

a ¶Etſi ſecundum carnem natus ſit de patribus. b ¶Inde & fundauit eam altiſſimus.

qui eſt ſuper omnia Deus bene-

a ¶Verum eſt quod ipſe ſit Deus. ¶Q. qui huic ueritati contradicebam modo confirmo: b ¶Verum eſt. ¶Et ſi ita laboraui, & ſi omnes non credunt, Non tamen excidet. ¶Non irrita eſt promiſſio, etſi non omnes ſalui, quia Non omnes.

dictus in ſecula, Amen. Non autem quod † exciderit uerbum Dei.

¶Secundum carnem.

Nō enim omnes, qui ex circūciſione ſunt Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: ne-

a ¶Ad Iſrael nere pertinentes. a ¶Secundum carnem.

que † qui ſemen ſunt Abrahæ, o-

¶i. hęredes. a ¶Sed ſimiles Iſaac, quia ita dicit ſcriptura.

mnes filii Abrahæ. † Sed in Iſaac

a ¶Quia ex Dei uocatione eſt aliquis ſemen Abrahę. b ¶Exponit autoritatem.

uocabitur tibi ſemen: id eſt non

a ¶Non ſunt humano opere filii Dei. b ¶Idem quod eſt filii Abrahę.

qui filii carnis, hi filii Dei: ſed qui

¶i. qui ſola Dei promiſſione generantur, ut Iſaac.

filii ſunt promiſſionis, æſtimantur

a ¶Spirituali. b ¶An Iſaac ex promiſſione? ¶Vtique. ¶Quia.

in ſemine. Promiſſionis enim verbum hoc eſt. † Secundum hoc

a ¶In Geneſi. b ¶Eo die reuoluto anno. a ¶O Abraham. c ¶Hoc efficiam. c ¶Vel conceptus uel editus, non enim determinat.

tempus veniam ad te, et erit Saræ filius. † Non ſolum autem il-

a ¶ſ. Sara habuit promiſſionem.

la, ſed & Rebecca ex uno † concubi

a ¶Duos filios:

tu habens Iſaac patris noſtri. Cum

a ¶Ne quis putet ex merito eorum fieri. a ¶Quia poſſent etiam in utero luctando aliquid meruiſſe uideri.

. n. nondū nati fuiſſent, aut aliquid

† excidit

NIC. DE LYRA

¶ *hic oſtendit erga eos ſuum affectū. & hoc tripliciter. Primo dolendo de eorum obſtinatione. ſcđo, orando pro eorum cōuerſione. c. ſe. tertio, compeſcendo Gentiles ab eorum inſultatione, ca. xi. Prima in duas, q̄a primo oſten*

† quia *dit ſuum affectum. ſecundo, remouet incidens dubium, ibi: Non autem. Circa primum dicit:* Veri.au.di.in. *Et eſt modus iurandi ad aſ*

† Ge. 21. b Gal. 4. d *ſertionem ſui dicti Ex quo patet, quòd iurare non eſt peccatum uiris perfectis ex cauſa rationabili. ſicut erat in propoſito: quia Iudęi de facili non credebant ſibi.*

a Conſcientia mea. *bene ordinata.*

b Qm̄ tri.eſt mi.ma. *quantum ad mentem.*

c Et conti dolor. *ex anima redundans ad carnem, & ſupplendum eſt pro Iudæorum infidelitate: Quod declarat di.*

d Opta.n.&c.ana.eſſe. *i. ſeparatum ab eo: Quod dupliciter poteſt intelligi Vno modo re*

Actu. 8. *ferendo ad tēpus, in quo perſequebatur Chriſtum in membris ſuis, & hoc ex zelo Iudaicæ legis. & ſic optabat ſe ſeparatum eſſe a*

† Ge. 18. b *Chriſto. Alio modo referendo ad t̄ps poſt con*

† In tēpore hoc *uerſionem ſuam, in quo prædicabat fidem catholicam: & tunc aliquando optabat ſeparari à Chriſto per dilationem ſuæ gloriæ ad tem*

† Ge. 25. c Philip. 1. d † cōcubitū *pus, ut intenderet conuerſioni Iudæorum ad fidem Chriſti. unde dicit ad Phi. Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. permanere aūt in carne neceſſarium eſt ꝓpter vos.*

e Pro fra.meis *ſ. conuertendis.*

f Qui ſunt co.mei *Fuit.n. Apoſtolus natio*

Inf. 11. & ad Phili. 3. Exod. 4. f *ne Iudęus de tribu Beniamin ut ipſemet dicit Quorum adoptio eſt filiorum, quia populus ille ſpecialiter dictus eſt filius Dei. Filius meus primogenitus Iſrael.*

Et

C g Et gloria. *quia ei factæ ſunt apparitiones diuinæ.*

h Et teſtamentum. *quātum ad mādata Dei data populo per Moyſen.*

Exod. 20. i Et legis latio. *quantum ad præcepta decalogi a Deo data populo.*

k Et obſequium. *diuini cultus.*

l Et promiſſa. *prophetarum de Chriſto.*

m Quor.pa.ex q.eſt Chr. *ut patet in Mat.*

Matt. 1. n Secundum carnem. *Hoc dicitur ad oſtendendum, quòd in Chriſto non ſolum eſt humana natura ſecundum quam deſcendit a patribus ueteris Teſtamenti, ſed ēt diuina, ſecūdū quam procedit à patre. ideo ſubditur:*

o Qui eſt ſuper omnia de.ben. *Ex quo manifeſte patet error Arrij dicentis Chriſtum puram creaturam.*

Arrij error p Non au. *Hic circa prædicta remouet dubium. Ex hoc. n. q dicit promiſſa de Xp̄o facta Iudæis, qui tamen non receperunt eum, poſſet aliquis credere fruſtratum fuiſſe promiſſum diuinum: ideo hoc remouet per duplex exemplum, ſecundū ponitur ibi. Non ſolū. Circa primū dicit:* Non a. *ſupple ſequitur:*

q Quod exci.uer.diui. *ab impletione ex infidelitate Iudæorum: quia aliqui eorum ut apoſtoli, & plures alij receperunt fidem Chriſti, in quibus promiſſum Dei, impletum eſt.*

Gen. 32. r Non enim omnes qui ex Iſrael. *i. à Iacob, alio noīe dicto Iſrael deſcenderūt ſupple.*

ſ Hi ſunt Iſra. *per imitationem fidei eius: Quod declarat in filijs Abrahæ, qui non omnes dicti ſunt ſemen eius, ſed illi tantum qui deſcēderunt per Iſaac: & hoc eſt qđ dicitur:*

t Neque qui ſemen ſunt Abrahæ, *ſecundum teſtimonium ſcripturæ.*

u Omnes fi. *quia filij Abrahæ de Agar, & de Cethura non ſunt dicti ſemen eius: Quod oſtendit per ſcripturam. Sed in Iſaac uocabi*

Gen. 21. b *tur tibi ſemen. De alijs aūt filijs ſubditur:*

x Non qui fi.car. *virtute naturali geniti, cuiuſmodi fuerunt Iſmael, & filij Cethuræ.*

y Hi filii Dei. *i. ad eius cultum electi.*

z Sed qui filii ſunt pro. *ſ. diuinæ.*

a Aeſtimantur in ſe. *ſ. Abrahæ: Et qui ſint illi, oſtendit per ſcripturam dicens:* Promiſſionis.n.uer. *quod ſubditur:* D

b Secundum hoc tem. *i. anno reuoluto:*

Gen. 18. b c Veniā ad te & erit Sa. filius. *Allegatur autem hæc autoritas, & aliæ ſequentes ſecūdum trāſlationem ſeptuaginta, quæ t̄pe Apoſtoli erat multum autentica: Dicitur autem hic Iſaac promiſſionis filius, quia uirtute diuina, natura reluctante fuit genitus: quia pater erat centenarius, & mater ſterilis & no-*

Gen. 25. a *nagenaria: Igitur cum promiſſio facta Abrahæ quòd ſemen ſuum eſſet futurum ſicut ſtellæ, antequam aliquem haberet filium, ut ibidem dicitur (licet hæc promiſſio non fuit impleta in omnibus eius filijs, ſeđ ſolū in Iſaac vt dictum eſt) non dicatur fruſtrata: ſic nec promiſſio per prophetas de Xp̄o fruſtrata eſt, quamuis non omnes Iudæi ipſum receperint per fidem, ſed aliqui ad hoc electi.*

Diuiſio d Non ſo. *Hic inducitur aliud exēplum ad ꝓpoſitū. Et diuiditur in duas partes. q̄a primo p̄oitur exēplū, ſcđo remouetur ex hoc dubiū, ibi. Quid ergo dicemus. Eſt āt exēplū hoc de filiis Iſaac, qui licet eſſet ꝓmiſſionis filius, ut dictū eſt, & p eū implēda ꝓmiſſio diuina de ſemine Abrahæ, nō tamen impleta fuit in duobus filijs ſuis Eſau & Iacob. ſed in Iacob tantū, & tamen dicitur firma, & veraciter eſſe impleta. Et eadem rōne promiſſio de Chriſto licet nō fuerit impleta in omnibus Iudæis ſed in aliquibus ad hoc ſpecialiter electis. Dicitur igitur:* Non ſo.aut.illa. *ſcilicet Sara habuit filium ex adiutorio gratiæ.*

Gen. 25. e Sed & Re. *ſecūdum quod dicitur in Gen. Deprecatuſque eſt Iſaac dominum pro uxore ſua, eo quòd eſſet ſterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.*

f Ex uno con.habens geminos fi. *Hoc non eſt de textu, ſed ſubintelligitur, propter quod fuit poſitum per modum glo. & poſtea inſertum textui per ſcriptores.*

g Cum e.nondum na.f. *ſ. Eſau & Iacob.*

¶ Vt

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Non ex operi.* Futuris, quæ bona uel mala non erant futura,
E niſi appoſita gratia uel ſubtracta.

b *Maior ſerui.mi.* Hoc ad literam, q̃a Idumæi q de Eſau, qui & Edom dr̃, ſubditi fuerunt filiis Iſrael, ſed magis in hac ꝓphetia intẽdit, ꝙ ppl̃s Iudęorũ maior. i. in cultu unius Dei prior minori. i. poſteriori Xp̃ião eẽt ſeruitur⁹.

Quare Deus Iacob dilexit.

c *Iacob di. &c.* In Iacob nihil inuenit amãdũ, niſi miſericordiæ ſuæ donũ. In Eſau nihil odit, niſi originale peccatũ. Sed qũo hoc recte, cum nihil egiſſent, q̃a res eſt ſtupẽda, ſibi obiicit: Qđ ergo dicemus? Ex mĩa, uelle & currere, qđ apparet in aliis ex eadẽ maſſa, cui debita eſt perditio Dicit enim ſcriptura,

† Ge. 25. c

d *Quid er.* Quia ſine merito hunc elegit, hunc reprobauit, dicetur iniquus Deus? Non, quia hunc per miſericordiam elegit, illum per iuſtitiam reprobauit In quo neutro eſt iniquitas, hũc per miſericordiam, quia ita dicit Moyſes, hunc ꝑ iuſtitiã, q̃a ita dicit ſcriptura inducens Deũ loquentẽ Pharaoni.

Exod. 33. d

e *Ab.* Cõſtat, ꝙ nullus liberat̃, niſi gratuita mĩa, nullus dãnat̃, niſi ęqſſima iuſtitia. Sed cur potius hunc q̃ hunc liberet, ſcrutet̃ q põt tam profundum iudicium, ueruntamẽ caueat præcipitium.

† Exo. 33. d

f *Miſerebor cui miſertus.* i. cui ꝑſcio miſerẽdũ, ſciẽs illũ cõuertẽdũ & apud me mãſurũ hoc eſt dare illi, cui dandũ eſt, nõ dare illi, cui dandũ non eſt. ut eum vocet, quem ſciat obaudire: Vt Dauid qui poſt veniam tam bene ꝑſtitit. Saul non auditus in prece non perſtitit ſed ad idola conuerſus eſt, vnde iuſte reprobatus eſſe a pręſcio videtur.

† De pę. d. 2. c. ſi enim ver. liberi.

g *Igitur non uo. &c.* Tanquam diceret: Non ſufficit ſola uoluntas hominis, ſi nõ ſit etiam miſericordia Dei. Cui dr̃: Econtra: Non ſufficit etiam miſericordia Dei, ſi non ſit volũtas hominis. Ac ꝑ hoc ſi recte dictũ eſt illud: Cur ẽt a contrario non recte dr̃: Non miſerẽtis eſt Dei, ſed uolentis eſt hois. Reſtat ergo vt recte dictũ hoc intelligat̃, vt totum Deo det: q hois uoluntatẽ bonã, & præparat ad iuuãdã, & adiuuat præparatam, uolentem præuenit vt velit,

† ſeruaui

F

† potentiã

Ad Simplicianũ lib. 1. q. 2. to. 4.

volentem ſubſequitur ne fruſtra velit Aug. Quis porro tam impie deſipit, vt dicat Deum malas hominũ volũtates, quas voluerit, & quando voluerit in bonum non poſſe cõuertere cum voluntati eius nihil reſiſtat. Sed cum facit, per mĩam facit, cum autem non facit, per iudicium non facit, non facit. Miſeretur utique ſecundum gratiam, quæ gratis datur. Obdurat aũt ſecundum iudicium qđ meritis reddit̃, vnde dat̃ intelligi, vbi obduratio Dei ſit, nolle miſereri, vt non ab illo irrogetur aliqd, quo ſit hõ deterior, ſed tm̃, quo ſit melior, nõ eroget̃. Iõ nõ, qũo dictũ eſt, *Non uolentis neque cu. ſed mi. eſt Dei.* ita ẽt dictũ eſt, non volentis neque currentis, ſed obdurãtis Dei, q̃a nõ obdurat impertiendo malũ, ſed non largiẽdo bonum, qđ facit æquitate ſua, ſicut ex mĩa ſua gratiam præſtat.

Deus obdurat non immittẽdo malitiam, ſed ſubtrahẽdo gratiam.

h *Exci.* vel ſuſcitaui, vel ſeruaui. Amb. In hoc ipſum te ſeruaui, cum indignus eſſes viuere. Vel, ſuſcitaui te, quia cũ apud Deum mortuus eſſet, modicum tempus accepit, vt in eo oẽs gentes Dei virtutem addiſcerent. *Excitaui.* Malus eras, ſed quaſi ſopitus, ego autem oſtendens tibi ſigna excitaui te in eandẽ maliciam, vt deterior fias. Et hoc iuſtum eſt, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Nec hoc inutile, ſed vt te indurato oſtendam virtutem meam ſignis Aegypti.

Apoc. 22. c

Ergo

Ideo tunc.

egiſſent boni aut mali, ut ſecũdum

a ¶ In præſcientia Dei. b ¶ .i. impleretur. ¶ .i. gratiam quã elegit ſicut prauidit, non ſecundum debitum meritorum, quia eligendos ipſe facit, non inuenit.

electionem propoſitum Dei mãne

¶ Ex gratia uocantis Dei.

ret non ex operibus, ſed ex uocãte

¶ Matri. ¶ Hæc de præſcientia.

dictum eſt ei: † quia maior ſeruiet

a ¶ Quia ex gratia dictum eſt ſicut Malachias dixit de iam præteritis, quod Iacob gratia electus, non meritis, Eſau ſubtracta gratia. ¶ Hoc iterum de iudicio.

minori, ſicut ſcriptũ eſt. † Iacob di-

a ¶ Quia ſine merito elegit hunc, & illum reprobat.

lexi, Eſau autem odio habui. Quid

a ¶ Reſpicientes ad prędicta. b ¶ Id eſt iniquus dicetur Deus? Non.

ergo dicemus? Nunquid iniquitas

¶ Deus inductus a Moyſe.

apud Deum? Abſit. Moyſi. n. di-

a ¶ Vocando interius. b ¶ Prędeſtinando.

cit. Miſerebor cui miſertus ſum, &

a ¶ Ecce nulla merita in iuſtificando procedunt. b ¶ Vitam ęternam dando & perſeuerantiam.

miſericordiam præſtabo cuius mi

a ¶ Vocando. b ¶ Quia ex miſericordia præparat quos uult & uocat. c ¶ Eſt uelle bonum.

ſerebor. † Igitur non uolẽtis neque

a ¶ Eſt currere. i. operari. b ¶ Ecce non propter futura quę prouidet.

currẽtis, ſed miſerẽtis eſt Dei. Di

¶ Ex appoſita gratia, ſunt bona, quia ex ſubtracta mala: Quod quidem eſt, per iuſtitiam.

cit. n. ſcriptura Pharaoni: † Quia

a ¶ In hanc eandem maliciam ut deterior fias, quia qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc.

in hoc ipſum † excitaui te, ut oſten

a ¶ .i. per. ¶ Vel contra. b ¶ Induratum. ¶ In ſignis & miraculis. ¶ Et malis bene utitur. c ¶ Per oſtenſam uirtutem.

dam in te † uirtutẽ meã, & vt annũ

a ¶ Exemplum de Pharaone ad Eſau pertinet, qui iuſto iudicio Dei, licet occulto reprobatus eſt, ſicut Iacob electus.

ciet nomen meũ in uniuerſa terra.

nihil boni egiſſent aut mali, tollitur error Origenis, qui dicit, quòd merita præcedentia in alia uita iſtam præcedẽte ſunt cã prædeſtinationis & reprobationis diuinæ: quia ſic Eſau & Iacob in illa uita aliquid boni vel mali egiſſent: qđ hic ſimpliciter excluditur: Item ante uitam huius mũdi non fuit alia, aliter non incœpiſſet mũdus ſimpliciter ſicut dicitur in principio Gen. Itẽ ſi fuiſſet talis vita, merita tamen creaturæ ibi facta nõ potuiſſent eſſe cã ꝓdeſtinationis, q̃ eſt actus voluntatis diuinæ, quia tꝑale nõ põt eſſe cã æterni. Hoc igitur repulſo tanq̃ erroneo alij dixerũt, ꝙ ꝓſcĩa meritorũ, quę ęterna eſt, eſt cã ꝓdeſtinationis, qua Deus vult dare gloriam alicui: Sicut rex dat militi equũ, eo ꝙ ſcit vel æſtimat ipſum eo bene vſurũ. Sed hoc nõ valet, q̃a merita ut ꝓſcita, ſunt ordinata ad gloriã ſicut ad finẽ. Volens aũt recte & ordinate, cuiuſmodi eſt Deus, qui non põt aliquid velle, niſi recte & ordinate, nullo mõ vult finẽ ꝑꝑ ea, quæ ſunt ad finem, ſed econuerſo, & iõ merita ut præſcita à Deo, ſiue præſcita meritorũ non poteſt eſſe ratio prædeſtinationis, ſed ꝓcedit ex mera liberalitate diuina, ex qua aliquis eligitur ad gloriam & ex hoc conſequenter prouidet ſibi dare gratiam, per quã poſſit mereri. Nec valet exemplum de rege & milite. quia bonus vſus equi non eſt à rege cauſaliter: ſicut meritum eſt à Deo principaliter.

G Orig. error.

† Mala. 1. a 47. diſt. c. quantumlibet

k Quid er. di. *Hic ex dictis mouet dubium ſ. utrum ex hoc, quòd ex duobus fratribus omnino æqualibus vnus reprobatur, & alius eligitur, ipſe dicatur iniuſtus. & hoc eſt quod dicit:* Quid ergo dice. Nunquid iniquita. apud De. *reprobando Eſau, Iacob electo?*

l Abſit. *Hic ſoluit hanc dubitationem. Et diuiditur in duas. primo dubitatio ſoluitur. ſecundo in contrarium obijcitur, ibi: Dicit itaque. Prima in duas ſecundum duplicem modum ſoluendi. ſecunda ibi: Dicit enim ſcriptura. Circa primum ſciẽdum, quòd in illo quod alicui datur ex mera gratia, iniuſticia non habet locum. ſi non detur alteri, quia gratia poteſt uni fieri, & non alteri, ſine iniuſticia. & hoc dicit manifeſte Saluator de cultorib. vineæ: Amice non fa. ti. iniu. tolle quod tuum eſt & ua. Hanc ſententiam declarat Apoſtolus per autoritatem ſcripturæ di.*

Diuiſio

† Exod. 9. d

Matt. 20. i

H

Exod. 33. b

m Moyſi. n. di. Mi *dando gratiam in tp̃e.*

n Cui mi. ſum. *in æterna prædeſtinatione.*

o E. miſertus pr. *dando gloriam in effectu.*

p Cuius miſerebor. *concedendo nunc ſibi gratiam finalem. Licet enim in effectibus diuinæ prędeſtinationis, prius ſit cauſa poſterioris per modum diſponentis, & poſterius prioris per modum finis, ſicut infuſio gratiæ eſt propter meritum ſicut propter finem, & opus meritorium propter gloriã. & gratia eſt principium operis meritorij: & opus meritorium facit gratia dignum, tamen totius prædeſtinationis non eſt alia cauſa niſi uoluntas diuina. Ideo concludit Apoſtolus:*

q Igitur non uolen. neque cur. *ſ. hominis quantum ad affectum, vel effectum facere bonum meritorium, quod excedit hominis facultatem.*

r Sed mi. eſt Dei. *qui ſua mera liberalitate æternaliter elegit ad gloriam, & temporaliter electis dat gratiam.*

ſ Dicit enim. *Hic conſequenter idem oſtenditur ex malorum punitione. Circa quod ſciendum, quòd reprobatio aliquando accipitur large, & ſic dicit ſimplicem negationem ad gloriam. & ſic non habet cauſam in re, nec in Dei præſciẽtia. ſicut nec electio ſeu prædeſtinatio ei oppoſita. Alio modo proprie: & ſic eſt ordinatio alicuius ad pœnam, quæ non eſt iniuſta, nec à Deo volita niſi propter culpam: Et ideo reprobationem ſic dictam, qua Deus aliquos reprobat, præcedit in Deo ſecundum ratione tantum præſcientia peccatorum. Sic igitur nõ electi à Deo in peccatum ruunt, non propter Dei defectum, cum non deficiant eis inſtinctus diuini ad bonum, vt dictum eſt ſupra ſed per defectum liberi arbitrij non recipientis illos inſtinctus, & ſic eis gratia iuſte denegatur, & ſic vlterius in peccatis induratur ex malitia ſua per ſe, ſed per accidens tantum à Deo, quia remouet prohibens, ſubtrahendo gratiam, quæ nata eſt cor humanum mollificare, retrahit tamen eam iuſte. vt dictum eſt. & ſic indurati ordinantur ad pœnam. Et ſic patet, quòd in punitione iniuſtorum, & malorum nulla eſt iniuſtitia apud Deum. Ad hanc ſententiam inducit Apoſtolus ſcripturam, di.* Dicit enim ſcrip. Pha. *loquẽs in perſona domini.*

Reprobatio Dei.

Exod. 9. d

t Quia in hoc ip. *i. ꝑ flagella ſuꝑ te, et populũ tuũ miraculoſe inducta.*

u Excitaui te. *quia nata erant te ad penitentiam inducere, ſed quia illis abuſus eſt Pharao cor ſuum indurãdo, ideo nõ ualuerant ei. Fuerunt tamen ad gloriam Dei annunciandum per orbem, ſicut videmus impletum. & hoc eſt quod dicitur.*

x Vt o. in te uir. m. *per facta mirabilia.* Et ut an. *Concludit igitur.*

Ergo

NICOLAVS DE LYRA.

a Vt ſecundum electio. *i. prædeſtinationem Dei liberam.*

b Propoſitum Dei ma. *i. promiſſio Dei firma eſſet & impleretur.*

c Non ex operibus. *quia nondum nati erant.*

d Sed ex uocaate. *ſ. ex Deo, cuius electio præcedit omnia iſta.*

Gen. 25. c

e Dictum eſt ei. *ſ. Rebeccæ.*

f Quia ma. *ſcilicet Eſau.*

g Serui mi. *hoc fuit impletum tempore Dauid deſcendente de Iacob: quia Idumæam fecit ſibi tributariam. ij. Re. viij. d. Et quia illa reprobatio Eſau, & electio Iacob fuit ſignũ reprobationis & electionis ad gloriam. Ideo ſubditur:*

h Sicut ſcri. eſt. *Malachiæ. 1. a.*

i Iacob dilexi, &c. *Circa partem iſtam per hoc quod dicitur hic: Cum nihil*

a *Ergo cu. uult.* Meritum miſericordiæ nullum eſt, meritum
A obdurationis peccatum maſſæ totius damnatę. Nec obdurat impartiendo maliciam, ſed non impartiẽdo mĩam, ſicut nec digni ſunt, quod facit æquitate occulta, & ab humanis ſenſibus remota q̃ non aperit Ap̃ſus, ſed miratur: O altitudo diui.

Infr. 11. d

b *Indu.* Non quaſi quenq̃ peccare cogat. ſed tm̃: q̃a q̃buſdam peccantibus mĩam iuſtificationis ſuæ non largitur. & ob hoc eos obdurare dr̃, q̃a eorum nõ miſeret̃, nõ q̃a impellit vt peccent Eorũ aũt nõ miſeret̃ q̃b. gr̃am nõ eſſe ꝓbendã æqtate occultiſſima, & ab humanis ſenſibus remotiſſima iudicat.

† 45. diſt. c. de Iudæis

c *Quid adhuc.* Poſtq̃ conſtat ex uolũtate Dei eſſe, quare inqritur, vnde alius ſit bonus, alius ſit malus: Nõ eſt opus, q̃a talis erit q̃ſque qualẽ vult Deus eſſe, & iõ iniuſte aliũ dãnat aliũ ſaluat: Vel, qđ q̃rit̃. i. cur nitit̃ aliqs bñ agere, cũ nihil poſſit, niſi quod Deus uelit? Vel cur cõquerit̃ Deus de pc̃tis hoim, cũ nequeant vitare qđ ipſe vult? Sic ſolent carnales in voluptatib. viuentes aduerſus Deum murmurare, & voluntati eius non ſuo uitio, ꝙ mali ſunt deputare. Quos redarguit Apoſtolus ab hmõi ꝓſumptione. O homo caro, nõ ſpũs, tu miſer q̃s es? cuius valẽtiæ? q rñdeas Deo. i. intelligas q̃ Deus facit. ſ. cur huius miſeret̃, & te indurat: Q. ſi tibi diceret̃, neſcires rñdere i. intelligere pro tua carnalitate: nec te ad hoc iuuat tua ſapĩa, nec aliqua virtus tua. Vel qd rñdeas. i. q̃b. rõnibus contra Deum agamus, ꝙ iniuſte eligat vel reprobet:

† conqueritur, aut incuſat ſi Deus

* ex aduerſo

d *O ho.* Hoc non ex inopia rationis reddendæ, ſed hominẽ ad ſe reuocat.

e *Ex eadem maſſa.* Sic tota maſſa humani generis iuſte corrupta, & lutoſa eſt, ſi inde vas in honorem, miſericordia eſt. ſi in contumeliam, iuſtum eſt, quia
B hoc erat ex natura: Ecce iuſtitia in his qui non habent tempus operandi: De his autem, qui habent tempus ſubdit: *quid ſi de. uo.* ſ. quid reſpondeas Deo.

f *Aliud in contu.* Vas non in honorem, ſed in contumeliam, ſi vile eſt, ex ſe lutum habet, non ex figulo.

g *Quid ſi Deus.* Q. Iam oſtenſum eſt, ꝙ etſi Deus nihil boni det, non tamen iniquus eſt. Sed quid dices: ſi q̃buſdam & bona dedit. ſ. cum eſſent apti in interitũ, ſuſtinuit in multa patientia, & interim dum expectabat oñdit multis indiciis, vel ipſos aliquando puniendo, vel alios corã ipſis, vt futurã irã ſibi cauerẽt. Et in hoc ꝙ ſuſtinuit, & irã oñdit, notificabat potentiã, ꝙ ꝑ malos purgat bonos, quaſi dicere poteris, ꝙ iuſte ſubtrahit gratiam, & damnat illos qui ita expectati noluerunt reſipiſcere, ſed abuſi ſunt hac gratia.

h *Suſtinuit.* Suſtinet Deus malos vt ordinate diſperdat: & vtitur illis tãquam inſtrumento ad ſalutem bonorum. Nullum enim Deus vel angelorum, vel hominum crearet, quem malum futurum eſſe præſciret, niſi pariter noſſet eos, quibus bonorum vſibus commodaret.

i *Vt oſtende.* Q. Ad hoc patitur malos, & præoſtendit iram, & ad notitiam ſui trahit, vt oſtenderet in uaſa mĩæ i. in electis per mĩam diuitias gloriæ. i. quam diues, & quam magna ſit & glorioſa mĩa, ob hoc tot bona dat malis, vt conuincat eos iuſte damnari, vt fideles eum magis diligant quibus gratiam ipſam cõſeruauit Nota quòd quibuſdam nec gratiam apponit, cum aliis infert eam quaſi coactis. Vnde Ambroſius de præſcientia: Pharaonem damnandum cenſuit, ſciens eum ſe non correcturum. Apoſtolum vero Paulum elegit, præſcius vtique ꝙ futurus eſſet fidelis. Quibuſdam autem data eſt gratia in vſum vt Sauli, Iudæ, & illis quibus dicit: Ecce noĩa ueſtra ſcripta ſunt in cælo: & poſtea abierunt retro: De quibus Amb. ſed hoc propter iuſtitiam cui deſeruiebãt. quia hoc eſt iuſtum, vt vnicuique reſpondeat pro merito. Ac ſi diceret, digni eſtis nunc vita æterna: quia erant boni, & nomina eorũ erant ſcripta in cælo propter iuſticiam cui deſeruiebãt. Secũdũ vero præſciam erãt in numero malorum, de iuſtitia enim iudicat Deus, non de præſcientia. Vnde Moyſi dicit: Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro vitæ, vt ſecũdum iudiciũ iudicis tunc videatur deleri cũ peccat, iuxta pręſciam tñ nũq̃ in libro vitæ fuerat. vñ Ioh. Ex nobis exierũt, ſed nõ erãt ex no

Nota de præſcientia Dei Exod. 14. g Acta. 9. a Luc. 10. d

Exod. 32. g

Ioan. 2. c

ex nobis. Ecõtra tũc aliquis vr̃ aſcribi, cũ malus eſſe deſinit, qui ſm ꝓſciam nunq̃ defuit. Cum ergo ex gratuita miſericordia apponat gratiam quibus uult, & liberat quos uult, manifeſte oſtenditur diues, & glorioſa bonitas ſua. C

k *Sicut in Ho.* Cum oſtenſum ſit, quòd ex ſola gratia ſint filii, incipit probare per prophetas, quòd hi ſunt ex utroque populo.

Si fuerit

a ¶ Quia Iacob dile. Eſau &c. b ¶ Gratuito. c ¶ Quia Eſau & Pharao.

† Ergo cuius uult miſeretur, & quẽ

a ¶ Iuſto iudicio. ¶ Quia ex uoluntate.

uult indurat. Dicis itaque mihi:

a ¶ Si offendimus. ¶ Ab aliquo ut bene faciat.

Quid adhuc † quæritur? Voluntati

a ¶ Qui nos obdurat. b ¶ Hanc impudentiam retundit Apoſtolus. ¶ Te & illum attende. c ¶ Tu homo ille Deus. ¶ Tu caro, ille ſpiritus.

enim eius quis reſiſtit? O homo tu

a ¶ Cui diſplicet, quia Deus conqueritur. b ¶ Hoc ſumitur de Iſaia.

quis es, qui * reſpõdeas, Deo? † Nun

a ¶ Sic & tu fingeris. b ¶ A quo factum eſt. c ¶ Qui nihil ei debet.

quid figmentum dicit ei, qui ſe fin

a ¶ Contra factorem opus non poteſt conqueri. b ¶ Vere non poteſt dicere hoc, quia.

xit: quid me feciſti ſic? An non ha-

¶ Iuſtam. ¶ Qui de luto operatur.

bet poteſtatem figulus luti ex eadẽ maſſa facere aliud quidẽ uas in

a ¶ Scilicet quid reſpondeas Deo. ¶ Vel quod ſi uolens.

honorẽ, aliud in contumeliã? Quid

¶ In perditis.

ſi Deus uolẽs oſtẽdere iram, & no-

a ¶ Quia cum putaretur non uindicaturus, quia diſſimulat, uindicando potens uidebitur. b ¶ In ſaluandis. c ¶ Diu expectati inexcuſabiles ſunt. & ideo expectauit eos Deus, cum ſciret non credituros.

tam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patiẽtia uaſa iræ † ap

a ¶ Sic. b ¶ In futuro ſeculo. ¶ Oſtendit quantum eis fecit, cum illi pœnam habent, quæ pariter omnibus debebatur.

tata in interitũ, ut oñderet diuitias

a ¶ Vel per fornacem, uel comparationem.

gloriæ ſuæ in uaſa miſericordiæ,

a ¶ Similiter expectando. ¶ Omnibus. b ¶ Futuram.

quæ præparauit in gloriam? Quos

a ¶ Per prædicatores. ¶ Interius. a ¶ Ex una maſſa Adæ.

& uocauit, nõ ſolum ex Iudęis, ſed

a ¶ Non Oſee, ſed Deus in eo.

etiam ex Gentibus, ſicut in Oſee di

NIC DE LYRA.

a Ergo cu. u. mi. *dando ei gratiam finalem & gloriam: & hoc conuenit ei per ſe.*

b Et quem u. in. *& tamen hoc conuenit ei tantum per accidens & iuſte, vt prædictũ eſt.*

c Dicis itaq;. *Soluta dubitatione: hic arguit in contrarium. Et primo argumentum ponitur. ſecundo ſoluitur, ibi: O homo. Argumentum tale eſt. Ex quo ex uoluntate Dei dependet induratio peccatoris, & uocatio iuſti, videretur alicui, quòd peccatum & iuſtitia nõ eſſent imputanda hoĩ ad meritum, vel demeritum: quia uoluntas Dei non poteſt ſuperari. & hoc eſt quod dicitur.* Dicis itaque mi. *i. arguis ex dictis meis contra me.*

† Iſai. 45. b Iere. 18. a

d Quid adhuc quæritur? *de præmio iuſtorum, & punitione iniuſtorum.*

e Voluntati enim eius quis re. *q. d. nullus. & ſic totum videtur Deo imputandum, & per conſequens iniuſtitia peccatorum vel irrationabilitas in punitione eorum.*

f O homo. *Hic ſoluitur argumentum. & ſecũdo declaratur quoddam dictum ibi: Sicut in Oſee. Prima in duas ſecundum duplicem ſolutionem. Secunda ibi: An non habet. Primo igitur ſoluit oſtendendo argumentum irrationabile ex parte hominis arguentis. Qui enim arguit factum alicuius, debet illud intelligere, aliter arguit irrationabiliter: ſed minimum opus Dei non poteſt homo ad plenum intelligere, vtpote de folio arboris, quare ſit tantæ quantitatis & talis figuræ: & ſic de alijs conditionibus, & multo minus intelligere poteſt maxima opera eius: de quibus ſunt electio & reprobatio ergo &c. Et hoc eſt quod dicitur:* O homo tu quis es, qui reſp. Deo *facta eius arguendo.*

Diuiſio

† apparata

D

g Nunquid figmentum dicit &c. *q. dicat. Non, quia non intelligit modum, nec rationem ſuæ fictionis: & ſic eſt in propoſito.*

h An non habet &c. *Hic ponitur ſecunda ſolutio, per quam oſtenditur argumentum non ualere. quia non concludit Dei voluntatem irrationabilem eſſe vel iniuſtam. Vult enim primo, & per ſe Deus ſuam gloriam, quæ ſicut manifeſtatur per viam miſericordiæ in electis, qui uocãtur ad gloriam, ita per uiam iuſtitiæ in reprobis, qui reſeruantur ad pœnam. Sicut gloria regis terreni non ſolum relucet in palatio vbi honorantur milites, ſed etiam in patibulo, ubi puniuntur malefactores. Sic igitur uoluntas diuina rationabiliter eligit aliquos ad beatitudinem, in quibus maxime relucet ſua miſericordia, & aliquos dimittit non eligendo, qui ex ſeipſis ruunt in peccatum, & finaliter obdurantur: & ſic iuſte à Deo puniuntur: quorum punitio cedit ad gloriam Dei & electorum. Et ad hãc ſententiam inducit Apoſtolus exemplum de figulo, qui rationabiliter ex eadem maſſa format quædam vaſa ad officia honorabilia, & quædam ad contemptibilia ei.* An non habet poteſtatem figulus luti &c. *q. d. imo. & multo fortius Deus in humana natura, quæ plus habet à Deo à quo eſt per creationem, quam lutum à figulo, quod non eſt creatum ab ipſo ſed ſupponit ipſam in opere ſuo. ideo ſubditur.*

i Quid ſi Deus uo. &c. iram. *i. vindictam ſuæ iuſticiæ.*

k Et no. fa. po. *ſ. in punitione peccatorum.*

l Suſtinuit in mul. &c. ua. iræ. *i. peccatores. Qui dicuntur vaſa iræ, quia continent Dei offenſas. Suſtinet autem Deus eos patienter, quia non ſtatim infert pœnam, ſed expectat eorum pœnitentiam, qua tamen expectatione finaliter abutuntur, & ſic iuſtius puniuntur. ideo ſubditur:*

m Apta. in inte. *Et quia vt dictum eſt, cedit ad gloriam Dei, & electorum, ideo ſubditur:*

n Vt oſtenderet diui. glo. ſuæ. *i. abundantiam eius.*

o In uaſa miſericordiæ. *ſ. electos.*

p Quos & uocauit. *primo ad fidem, quia poſtea ad gloriam.*

q Non ſolum ex Iudæis. ſed etiam ex Gentibus. *quia fides Chriſti prædicata eſt omnibus nationibus.*

r Sicut in Ho. *Hic conſequenter declarat ultimo dictum, ſcilicet quòd ex Iudæis & Gentibus vocati ſunt electi. plures tamen ex Gentibus. Et diuiditur in duas. quia primo declarat Apoſtolus hanc uocationem*

ſecundo

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Si fue.* Ecce ſic dicitur ſalus Iudæorum, ut maior pars ſit ex cæcata.
b *Verbum.n.* Subditur prophetia per quid ſalui, ut gloria operum excludatur. Verbum euãgelii ad perfectionem ducit, & omnia legalia in uno Chriſto abbreuiat: Tamẽ æquum priori, ut nihil deſit ad iuſticiam de omnib. præfiguratis uel quę ęqua ſunt retinet, ut moralia quę ius eſt tolli, ut figuras recidit.
†35.q.1.c. cũ igitur. §. hac itaque
c *Et abbre. in æqui.* vt compendio fidei per gratiam ſaluet, non per innumeras obſeruationes.
d *Niſi do. Sa.* Dñs fecit verbũ, & tñ neceſſariũ erat, quod niſi eſſet ſemẽ i. uerbũ &c. Vel reliqæ ſaluæ erũt, & niſi p illas gens periſſet Et hoc eſt, Niſi dñs exercituum, qñ alios excæcauit, reliqſſet nobis. i. ad nr̃am utilitatem ſemẽ. i. apoſtolos, de quibus ſeges Chriſti creuit.
e *Et ſi. Go. ſi.* Vtrunq; poſuit, ut notet ſimilitudinem culpæ & pœnæ. q. d. pares eſſemus in pœna, quia ſimiles eſſemus in culpa.
f *Iſrael.* Iſrael uero ſequutus eſt legem quaſi retro, quia nunquam attingit ſpiritualem intelligentiam.
g *Sectando iuſtitiam.* Lex Moyſi, lex iuſtitiæ ſibene ſit intellecta. Vel Iuſtitiam, quæ eſt ex timore pœnæ, non amore iuſtitiæ.
h *Non ex fide.* Non enim ex fide quærebat iuſticiam: quia non petiuit a Deo, non credidit in eum qui iuſtificat impium: Non credens Deum operari in homine, quo iuſtificetur.
†perficiẽs
i *Offenderunt.* Ad ſimilitudinem parui lapidis, a quo non cauetur, Chriſtus habilis fuit offendere, latens in humilitate. Cui atteſtatur Iſa. Ecce in euidenti pono. i. naſci facio, in Sion. i in Iudæis Chriſtum, a quo paruo non caueatur. & petram ſcandali. i. ex toto conterentem, in futuro contriſtantem. Lapis offenſionis dicitur Chriſtus ſecundũ ſtatum, quo apparuit hic malis. Petra ſcandali, ſecundum quòd in futuro faciet malis.
†cũ iuſtitia
Iſa. 8. c
F
1. Pet. 2. b
k *Et pe. ſc.* Ante poſitionem, Chriſtus ante paſſionem, quo tempore ſcandalizati ſunt Iudæi iraſcentes & indignantes, quia ſe filium Dei faceret. lapis per poſitionem, Chriſtus in paſſione, quando maxime offenderunt, & excæcati ſunt.
Ioan. 19. b
†aſſimilati

a ¶Gentes quæ non nouerunt me.

cit. † Vocabo non plebem meam,
¶Vt me cognoſcant. a ¶Gentilitatem ſ.
plebem meam: & non dilectam meam:
¶Vt ex dilectione ſeruiat.
dilectam meam: &
¶Vocabo.
non miſericordiam cõſecutam,
¶Vt ad æternam uitam perueniant.
miſericordiam conſecutam. Et
a ¶Illud quod dicam. ¶Iquod. b ¶In toto mundo, Vel inter Iudæos, qui dicebãt nõ populi Dei eſtis.
erit in loco ubi dictum eſt eis:
¶I. in toto mundo.
a ¶Ab eiſdem Iudæis.
non plebs mea uos, ibi vocabuntur
¶Oſee ita.
filii Dei uiui. Iſaias autem pro
a ¶Pro Iudæis. b ¶Dicens. ¶Aperte. c ¶Licet ſint innumerabiles uel ſteriles, non ideo radix patriarcharum periit.
Iſrael clamat: † Si fuerit numerus
a ¶Propter ſterilitatem.
filiorum Iſrael, tanquam arena
a ¶Illi quos modo reliqui cum alios repuli. uel qui ab aliis relinquuntur, ut uiles uel pauci.
maris, reliquiæ ſaluæ fient.
a ¶Scilicet euangelii.
Verbum enim † conſummãs &
a ¶Verbum breuiatum eſt charitas, de qua pendet lex & prophetæ. b ¶Ne quis de eo dubitet, propheta repetitione confirmat dicens:
abbreuians † in æquitate: quia
a ¶Cõtra antiquum uerbum, quod & Deum feciſſe conſtat. b ¶Qui fecit prius uerbum legis prolixum. ¶Ens in terra homo factus.
uerbum breuiatũ faciet Dominus ſuper terram. † Et ſicut præ-
¶Exercituum.
dixit Iſaias: Niſi Dominus ſaba-
¶Vel Chriſtum.
oth reliquiſſet nobis ſemen: ſicut
a ¶Muti ad confitendum.
Sodoma facti eſſemus, & ſicut
a ¶Aſpera ſine gratia ſpinis uitiorum operti.
b ¶Quaſi pares in pœna, quia ſimiles in culpa.
Gomorrha † ſimiles fuiſſemus.
a ¶Auditis Oſee & Iſaia, inquirit intellectum prophetarum, ne Iudæi aliter inuerterent.
Quid ergo dicemus: quòd gen-
a ¶Per opera legis.
tes, quæ non ſectabantur iuſtitiam,
¶Subito & firmiter. a ¶Non quamcunque.
apprehenderunt iuſtitiam?
a ¶Per gratiam.
Iuſtitiam autem, quæ ex fide eſt.
a ¶Q. Gentes conſecutæ ſunt iuſticiam: Iſrael uero ſec. ¶Et hoc item ex prophetia Iſaiæ. b ¶Per opera legalia. ¶Alias legem iuſticiæ.
Iſrael autem ſectando iuſtitiam,
a ¶I. innocentiam & cætera quæ uere lex docet.
in legem iuſtitiæ non peruenit.
a ¶Q. Attende diligenter.
b ¶Quærebant iuſtificari, ſed ex operibus legis, quaſi hæc poſſent iuſtificare.
Quare? quia non ex fide, ſed quaſi
a ¶Cur fidem non habent? quia offenſionem, i. excæcationem in Chriſto paſſi ſunt.
ex operibus. * † Offenderunt
enim in lapidem offenſionis, ſi-
a ¶Patenter & in euidenti.
cut ſcriptum eſt: † Ecce pono in
a ¶Iudæis. b ¶Chriſtum, a quo quaſi paruo lapillo non caueatur.
c ¶Eundem Chriſtum, ex toto malos conterentem in futuro.
Sion lapidem offenſionis, & petram
a ¶Siue Iudæus, ſiue Gentilis. ¶Non modo offenſionalis, ſed & ſalus bonis erit.
† ſcandali: & omnis, qui credit
¶Cum venerit in futuro.
eum, non † confundetur.

†offenſionis
†pudore afficietur

NIC. DE LYRA.

¶ *ſecundo aſſignat eius rationem ibi: Quid ergo. Primum autem declarat per ſcripturam,* di. Sicut in Oſee dicit. *primo cap. b.*
a Vocabo non plebem meam. *i. Gentilitatem. Quæ primo dicta eſt non plebs diuina, eo quòd non habuit legem, & prophetas, ſicut habuit plebs Iudaica.*
b Plebem meam. *propter conuerſionem eius deuotam ad fidem catholicam.*
c Et non dilectam. *id eſt. Gentilitatem prius idololatriæ deditam, quæ Deo eſt odioſa.*
d Dilectam meam. *per latriæ ſuſceptionem.*
e Et non miſericordiam conſecutam. *tempore ueteris Teſtamenti.*
f Miſericordiam conſecutam. *tempore noui. Et ad idem facit quod ſubditur,*
g Et erit in loco u. *Et patet litera, quæ loquitur de uocatione Gentium, quia plurimi ſunt uocati. Conſequenter inducitur autoritas Iſa. x. loquentis de uocatione Iudæorum, quia pauci ſunt uocati. Ideo ſubditur:*
h Si fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris. *ideſt in magno numero ualde.*
i Reliquiæ ſaluæ fient. *ex eo id eſt pauci cõparatiue. ſicut patet in apoſtolis, & aliis credentibus ex Iudæis. Sciendum tamẽ, quòd Iſaias loquitur de filiis Iſrael euadentibus manum regis Aſſyriorum, regno Iſrael ſub Oſee captiuato: qui poſtea venerunt ad regnum Iudæ tempore Sedechiæ, vere conuerſi ad Deum, audito miraculo de percuſſione exercitus Sennacherib. Sed quia illa conuerſio paucorum, fuit figura conuerſionis apoſtolorum & aliorum paucorum de Iudæis in aduentu Chriſti: ideo hoc allegatur ab ipſo ſicut ſupra dictum eſt de electione Iacob, & reprobatione Eſau temporali, quæ fuit ſignum æternæ. Et ſubditur de uocatione Gentium & Iudæorum ad fidem Chriſti.* G
k Verbum e. con. *ſcilicet euangelium, quod eſt legis perfectiuum.*
-& nõ miſericordiã conſecutã, miſericordiam conſecuram.
l Et abbreuians. *quia reſcindit legalia, quæ non ſeruantur in lege noua.*
m In æquitate. *quia retinet moralia præcepta, æquitatem iuris naturalis continentia. Ad illud verbum euangelicum vocati ſunt cõmuniter Iudæi, & Gentiles, ſed & quia pauci comparatiuè de Iudæis crediderũt vt dictũ eſt: ideo ad hoc iterum inducitur autoritas Iſa.* Iſai. 1. c
n Niſi dominus ſabaoth. *i. exercituum. per quod angeli deſignantur.*
o Reliquiſſet nobis ſem. *i. aliquos vocatos ad fidem de Iudæis.*
p Sicut Sodoma facti eſſemus. *i. totaliter à veritate ſubuerſi.* †Iſai. 10. f
q Quid er. *Hic conſequenter Apoſtolus reddit cauſã, qualiter plures vocati ſint de Gentibus: quod tamen videtur mirabile, eo quòd erant idololatræ. & hoc eſt quod dicit:* Quid ergo dice. *præ admiratione huius.*
r Quòd Gen. quæ non ſect. iu. *eo quòd colebant idola.*
ſ Apprehenderunt. *i. conſecutæ ſunt.*
t Iuſtitiam. *per celerem conuerſionem ad fidem Chriſti, videntes per Apoſtolos aliosque diſcipulos in nomine ipſius miracula fieri, ſicut patet in Act. apoſtolorum in pluribus locis.*
u Iuſtitiam autem quæ ex fi. eſt. *quæ facit dignum vita æterna. Quod dicitur hic ad diſtinctionem iuſtitiæ: quæ erat ex operibus legis Moſaicæ, quæ hoc non faciebat, vt dictum eſt ſupra. Si enim Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud deũ.* H Supra 4. c
x Iſrael autem ſectando legem iuſtitiæ, *per cultum vnius Dei.* †Iſai. 1. c
y In legem iuſticiæ non peruenit. *i. in legẽ fidei catholicæ, quæ iuſtificat iuſtitia infuſa faciente dignum vita æterna.*
z Quare? *ſup. contigit hoc.*
a Quia non ex fide. *ſcilicet Chriſti quærebant iuſtificari, ſine qua tamen nunq̃ fuit ſalus.*
b Sed quaſi ex operib. *ſ. legis Moſaicæ quærebant iuſtificari, quod tamen facere non poterant opera illa, ſed fides, ut declaratum eſt ſupra. iii. ca. & ex hoc repulerunt Chriſtum. Ideo ſubditur,*
c Offenderunt e. *i. cauſam ruinæ acceperũt.*
d In lapidem of. *ſ. in Chriſtum, qui ſic nominatus eſt in ſacra ſcriptura.*
e Ecce pono in Sion la. *Et ſicut probatum fuit, hæc autoritas ad literam intelligitur de Chriſto, in quem offenderunt principes Iudæorum. Primo blaſphemantes eius humanitatem dicẽtes: Ecce homo uorax & potator uini, &c. & hoc dixerunt ex inuidia. Secundo, dicendo blaſphemias contra eius diuinitatem. In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. ſic enim opera diuinitatis dæmonibus attribuebant.* Iſai. 28. d Lyr. in c. 28 Iſa. Luc. 7. e Matt. 12. b
f Et oĩs q cr. in e. *per fidẽ charitate formatã.* *legis †Ibi. 28. d
g Non con. *finaliter, ſed magis honorabitur in gloria: Hæc autoritas & aliæ allegantur ab Apoſtolo ſecũdum tranſlationem ſeptuaginta. In tranſlatione uero noſtra Iſa. ſic habetur: Qui crediderit, non feſtinet. Quod dupliciter poteſt intelligi, ut dictum fuit ibi. Vno modo referendo ad tẽps Iſa. vt ſit ſenſus: Qui crediderit meæ prophetiæ, non feſtinet, credens quòd Chriſtus ſit ſtatim uenturus, quia inter Iſaiam & aduentum Chriſti primum fuit longum tempus. Alio modo referendo ad tempus Chriſti loquentis de aduentu ſuo ad iudicium, & ſic eſt* † Impegerunt Iſai. 28. d

¶ ſenſus

A ¶ *ſenſus: Qui crediderit Chriſto prædicanti: non feſtinet, credens quòd cito ſit uenturus ad iudicium & ſecundum vtrumque modum credens & nõ feſtinans, non reportat confuſionem. ideo. LXX. tranſtulerunt hoc modo, quia non ſemper tranſtulerunt uerbum ex uerbo, ſed aliquando ſenſum ex ſenſu.*
In cap. ix. ubi dicitur in Poſtilla: Excitaui te.

ADDITIO. I.

Vbi dicitur. Excitaui te. in Hebr. habetur. Seruaui te. prout in gloſ. ubi dicitur: Alii codices ſic habent, In hoc ipſum ſeruaui te. & eſt ſenſus. O Pharao, hæc dicit dominus: Cum tantis malis eſſes reus, ut indignus eſſes uiuere, te tamen Deus reſeruauit uiuere, ut in te oſtendat virtutem ſuam, prout in Poſtil. &c.
In eo. cap. ubi dicitur in Poſtil. Qui crediderit, non feſtinet.

ADDITIO. II.

C Vbi dicitur hic: Non confundetur ſeu non feſtinet. in Heb. habetur quoddam uerbum, quod ſignificat indifferenter nõ feſtinet vel nõ feſtinauit. & in ſignato ſcđo eſt ſenſus, quòd q crediderit Xp̃o, de quo ibi propheta loquitur, non feſtinabit ad credẽdũ, eo quòd doctrina Xp̃i maxime eſt ſupra ſenſum hoĩs. Vñ diſcipuli q eius doctrinã continue audierũt, & eius miracula uiderũt, nõ tñ feſtinauerũt credere. vñ eis dr̃ ẽt poſt reſurrectionẽ: Tardi corde ad credendũ Et in Mar. Apoſtolis dr̃: Exprobrauit Deus in credulitatẽ eorũ. & ſcđm hunc ſenſum hæc autoritas quodã modo facit ad aliqualẽ excuſationem Iudæorum, q non ita cito crediderunt Chriſto. quã excuſationem, licet non perfectã ſeu legitimam intendere uidetur Apoſtolus, cum ſtatim de eis dicit in principio ſequen. ca. Teſtimonium perhibeo de illis, quòd æmulationem quidem Dei habẽt. Luc. 24. d Marc. 16. e

GLOS. ORDI. CAP. X.

F *Ratres.* Ne ex odio uideatur loq, uel ne Gẽtes eos ex toto abiiceret, ſubdit tamẽ: fratres, v. qui. c. &c.
b *Et obſe.* Voluntas. n. ut ad uera credẽda moueatur, nõ ſibi ſufficit, niſi per grãm Deus ſibi opituletur. unde: Nemo venit ad me, niſi cui datum fuerit a patre meo. Ioan. 6. g
c *Teſti. e. per. il. q.* Amb. De his dicit, qui non inuidia ſed ex errore Chriſtum non receperũt, quibus Petrus, Scio, quòd per ignorantiam hoc egiſtis. Act. 3. c
d *Non ſe. ſci.* Stultum. n. eſt legem uenerari, & Deum legis perſequi.
e *Igno. e.* Nõ qua Deus iuſtus, ſed qua homini eſt Deo.
f *Iuſtitiæ Dei non ſunt ſub.* Hæc eſt iuſtitia Dei quæ non in pręcepto legis, quo timor incutitur, ſed in adiutorio gratię Chriſti conſtituta eſt.
h *Chriſtus ad.* Ex Xp̃o eſt iuſtitia, quia ſi per legẽ ſcriptã vel naturalẽ eſſet, ſi non fide Xp̃i, ergo Chriſtus gratis moreretur.
g *Finis.* nõ cõſumẽs, ſed pficiens. pficit ergo iuſtitiã per fidẽ ſine operibus legis.
i *Ad iuſti.* non humanã, ſed diuinã. Eſt. n. humana & diuina. de humana ibi, Moyſes. de diuina ibi: Quæ autem ex. Iuſtitia duplex B
k *Scrip* In Nume. & Leui. ita habetur. Qui fecerit ea, uiuet in illis. Leui. 18. a
l *Viuet in ea.* Hẽt iſtud pmium, ne iſta morte puniatur. Nõ. n. magna iuſtitia timere, nec habet meritum apud deũ.
m *Ne di. in cor. tuo.* Iuſtitia fidei eſt ne dubitet de ſpe Dei, quę in Chriſto eſt, ne diffidat Chriſtum ſpoliaſſe infernum & cum animab. cælum aſcendiſſe, unde iuſtus efficitur. *Ne di. in c. t.* i. ne ſaltẽ cogites, quis aſcendet. i. nullus hõ aſcendet, quia q hoc cogitat negat Xp̃m aſcendiſſe. Aut ne cogites, qs deſcẽdet. i. nullus deſcendet: qđ eſt pro non obſeruata lege, quia hoc cogitare eſt Chriſtum a m. re. i. credere quòd Chriſtus non deſcendit in infernũ, quia ſi illi q iuſtitiã nõ obſeruãt, nõ deſcendũt, Abrahã & antiqui pr̃es multo minus deſcẽderũt. Si aũt illi nõ deſcẽderũt, tũc nec Xp̃s, q non niſi pro illis liberandis deſcendit. Vel ita: Cum audieris, inqt, prædicari Chriſtũ poſt reſurrectionẽ aſcendiſſe in cælum, noli dicere in corde tuo, mẽdaciũ eſt. Quis. n. aſcendet, quia hæc infidelitas quantum in te eſt, Chriſtũ de cælo ad terram deducit. Similiter cum & tu audis prædicari, quòd Chriſtus ad infernum deſcendit, noli dicere, mẽdaciũ eſt: Quis. n. deſcendit in abyſſum? Ideo ne hoc dicas, quia hoc dicere eſt Chriſtum reuocare ex mortuis, quantum in te eſt. † De conſ. d. 4. ſi quis au. e. in fi. †Leu. 18. a †Deu. 30. c
n *Id eſt Chri. de.* i. negare Chriſtum aſcendiſſe.

¶ Prope

CAP. X.

¶Tamen. a ¶Non ficta.
F Ratres * uoluntas quidẽ cordis mei
a ¶Hic innuit quod ex gratia detur.
& obſecratio ad
¶A me.
¶Offendentibus.
a ¶Vt Deus illis det fidem, per quam ſaluentur.
b ¶Iuſtum eſt ut obſecrem, quia æmulationem Dei habent: neceſſe eſt, quia non ſecundum ſcientiam, qui o'im ſimilis illis fui.
Deũ ſit pro illis in ſalutem. † Teſti-
a ¶Ego.
moniũ enim perhibeo illis, quòd
a ¶Zelum Dei. ¶Iræ dilectione Dei putant ſe facere.
æmulationem quidem Dei habẽt,
a ¶Diligendi. b ¶Vere, non ſecundum ſcientiam.
ſed non ſecundum ſcientiam. Igno-
a ¶Quæ eſt per fidem Chriſti, quæ eſt a Deo.
b ¶Quæ eſt per carnis obſeruantias.
rantes enim Dei iuſtitiam: & ſuam
a ¶Vel uolentes. b ¶Vt ſuperbi.
c ¶Qua Deus iuſtificat credentes.
quærentes ſtatuere, iuſticiæ Dei nõ
¶Ignorant iuſticiam Dei, quia Chriſtum, qui eſt dator iuſticiæ, qui adimplet quod lex prædicit.
ſunt ſubiecti. † Finis enim legis
¶Qui etiam ualet.
Chriſtus, ad iuſtitiam omni cre-
a ¶Chriſtus tantum eſt iuſtitia ad ſalutem, quia iuſtitia legis ad præſentem uitam tantum ualet. ¶Alias dicit.
denti. † Moyſes enim ſcripſit, quo-
a ¶Quæ eſt ex timore, non amore.
niam iuſtitiam, quę ex lege eſt, quę
a ¶Quaſi ſine gratia adiuuante. b ¶Non punietur legali pena. c ¶De illa ita, ſed de iuſtitia fidei ſic Moyſes dicit, uel ipſa ſic dicit in corde hominis, quod obſeruata ducit ad cęlũ, nõ obſeruata ducit ad abyſſum.
fecerit homo, viuet in ea. Quæ autem ex fide eſt, iuſtitia, ſic dicit:
† Ne dixeris in corde tuo: quis
a ¶Quid. ¶Cogitare. ¶Verba apoſtoli, quibus aperit ſenſum præmiſſorum uerborum Moyſi.
aſcendet in cęlum, id eſt Chriſtum
¶Quantum ad te.
deducere? Aut quis deſcendet in
¶Verba apoſtoli.
abyſſum? hoc eſt Chriſtum ex mor

NIC. DE LYRA. CAP. X.

F Ratres *Hic conſequenter Apoſtolus oſtendit affectum ſuum erga Iudæos, orando pro ſalute eorũ. Et diuiditur in duas: primo ponit orõnis ſuæ modum. ſecundo motiuum, ibi: Teſtimonium. Circa primum dicit,* Fra. uo. qui. *q. dicat oro pro ipſis non ſolum ore, ſed etiam corde.* Diuiſio
b Et ob. ad de. *i. deprecatio eius per rem ſacram, & hic modus orandi eſt magis efficax ad impetrandum, quia innititur merito rei ſacræ, quæ interponitur, ut cum dicitur: per paſſionem tuam libera eos, et huiuſmodi. & ſic orabat Paulus pro Iudæis, ideo ſubditur,*
c Fit per il. *ſ. a me.*
d In ſa. *i. vt conuertantur & ſalutem conſequantur.*
e Teſti. e. *Hic conſequenter ponit orationis ſuæ motiuum. & diuiditur in duas: primo dictum motiuum ponitur. ſecundo dictum ſuum declarat, ibi: Finis. n. Motiuum aũt Apoſtoli erat, quia Iudæi perſequendo fidem Chriſti habebant zelum Dei indiſcretum tamen & in tali. b. eſt compatiendum. unde & Apoſtolus, qui primo perſecutus eſt eccleſiam Dei, ex tali zelo dicit de ſeipſo. Miam conſecutus ſum: quia ignorans feci dicit igitur,* Teſtimo. *quia fuerat ſocius eorum in ſancto.* 1. Tim. 1. d *bona
f Quòd æm. *i. zelum.*
g Quidem Dei ha. *Quod declarat dicens:* Igno. e. Dei iu. *quę facit dignum uita ęterna. & habetur ex fide Chriſti formata. iſta tamen ignorantia non excuſat. quia iuris eſt.*
h Et ſuam quæren. ſta. *Quod exponunt aliq de ſacerdotib. & legiſperitis, qui irritum faciebant mandatum Dei pro traditiones ſuas, ſed hoc non uidetur eſſe verũ. quia immediate pmittitur, quòd ex zelo Dei mouebantur, licet indiſcrete. irritantes vero Dei mandata pro traditiones ſuas, non mouebãtur ex zelo Dei, ſed ex zelo ſui. ſ. pro quæſtum uel gloriã tp̃alẽ ut oſtẽditur ibidẽ. & iõ cum dicitur,* Et ſu. que. ſtatue. *intelligitur de iuſticia ex operib. legis, quæ dicitur hic ſua: Tum quia lex illa fuerit eis data, tũ quia legalia iã erant mortua: & ſic non erant amplius ipſius Dei, ſed Iudæorum eam pertinaciter defendentium.* †15. q. 1. c. 1. §. de eiſdem Matt. 15. a D
i Iuſt. d. nõ ſunt ſub. *i. iuſticiæ q̃ habetur per fidem Chriſti, cui repugnabãt contradicendo.*
k Finis e. *Hic Apoſtolus declarat intentum ſ. quòd iuſticia faciens dignum uita æterna, non erat ex lege, ſed ex fide Chriſti. Et diuiditur in tres. primo oſtẽdit huius fidei utilitatem. ſecundo facilitatem ibi, Sed quid dicit. tertio ex hoc arguit non credentium infidelitatem, ibi: Quõ ergo: Circa primum ſciendum, quòd perfectum non conſiſtit in diſpoſitione materiæ, ſed in introductione formæ, ad quam diſpoſitio finaliter ordinatur, ut patet in naturalib. & artificialib. Lex autem uetus ordinabatur ad Chriſtum ſicut imperfectum ad perfectũ. unde Apoſtolus. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto. et Ra. Sa. Hebręus et alii plures doct. Heb. dicũt, quòd vniuerſi pphetæ nõ ſunt loquuti niſi ad dies Meſſiæ. i. pro Xp̃i tp̃s finaliter. & iõ iuſtitia, quæ facit dignum vita æterna, non erat in lege, quæ fuit imperfecta, ſed eſt ex fide Chriſti, cui perfectio debetur. & hoc eſt quod dicitur: Fini e. le. ſ. Moſaicæ.* Diuiſio Perfectio in quo conſiſtat. Gal. 3. d
l Chriſtus *ſupple eſt, quia ad ipſum ordinabatur, ut dictum eſt.*
m Ad iuſt. *iuſtitia infuſa.*
n Omni credent. *Vnde patres uet. Teſt. nõ erant iuſtificati ex operib. legis, ſed ex fide Chriſti, ut dictum eſt ſupra & in Act. dicit: Per dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum credimus ſaluari, ſicut & illi patres uet. Teſta. & ad hanc ſententiam inducitur ſcriptura, cum dicitur:* Sup. 3. & 4
o Moyſes enim. *ſ. in Leui.*
p Quoniam iu. quæ ex le. eſt. *Quia per impletionem operum legis euitabatur mors corporalis, quæ tranſgreſſoribus inferebatur in caſibus multis, ſed non uiuificabat ſpiritualiter, ut dictum eſt ſupra iii. ca.* Leuit. 18.
q Quæ autem *i. de iuſtitia, quæ per fidem Chriſti habetur:*
r Sic dicit. *Moyſes in Deute.* Deute. 30.
ſ Ne di. in cor. t. quis. *negatiue accipitur.*
t Id eſt Chriſtum de. *ſ. de ſuperioribus ad inferiora, quod eſt negare Chriſtum aſcendiſſe ad cæleſtia.*
u Aut quis de. in abyſ. *negatiue ſimiliter.*
x Hoc eſt Chriſtum a mor. re. *Quod eſt negare deſcendiſſe Chriſtum*

Fit

¶ ad lim-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Prope eſt uer.* i. utile eſt, vel nõ eſt aliqd incõueniens uel dicere uel credere. Prope nõ longe a natura animorum, & loquendi rõne, qđ nobis dr̃ ut credamus.

b *Hoc eſt uer.* De quo dñs ait: Nã uos mũdi eſtis pp uerbum qđ loquutus ſum uobis. Nõ ait p baptiſmum. Quare? niſi qa & in aqua uerbũ mũdat, detrahe uerbũ, & qđ eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbũ ad elemẽtũ, & fit ſacrm̃. Vñ eſt iſta tãta uirtus aq, vt corpus tãgat & cor abluat, niſi faciente uerbo, non qa dr̃, ſed quia credit. Nã & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud eſt uirtus remanens. (†ſcriptura. Ioan. 15. a.)

c *Quia ſi confitea.* Ecce laus fidei & merces. Laus fidei eſt, ſi credideris quia dñs eſt Ieſus, ideſt Saluator, & quia reſurrexit. Merces vero ſalus æterna. (†excitauit)

d *Cor. creditur.* Cętera poteſt nolens, ſed credere non poteſt, niſi uolens.

e *Confeſſio.* Confiteri eſt dicere, quid ſit in corde aliter loqui, eſt, non confiteri. Quod eſt in corde debet eſſe in ore: qa in fronte. i. in ſede pudoris, non ſine cã fit ſignum crucis, ne Chriſti opprobria Xp̃anus erubeſcat. Pctm̃ fuit Petro ore negare, cũ crederet corde. Cũ. n. lachrymis diluit quod ore negauerat, ſi ſaluti faciebat, quod corde tenebat, ueritas. n. & credenda eſt & loquenda.

f *Qui inuo.* Orans inuocat: ſed hoc uere non poteſt, niſi prius credat. Qui ergo inuocant, non modo credũt, ſed etiam orant, vt poſtquam crediderit alicuius animus non deſinat id poſtulare, quod promiſit Deus toto corde uigilantibus, quia credere dat remiſſionem peccatorum. Inuocare impetrat promiſſa Dei.

g *Quomodo inuo. &c.* Probato, qa de utroque aſſumuntur populo, oſtẽdit per qđ ſ. per remiſſionem utriſque factam, quã qui non receperit, inexcuſabilis.

F h *Quo ergo &c.* Inuocatio ſaluat, ergo oportet credere: qa, *Quomodo inuo.* Credere eſt ex auditu: audire ex prędicatione, prædicare ex miſſione Dei. vt ita totum deſcendat ex fonte grãe. Prædicatio ex miſſione, quia & pſeudo bene nunciantes Deus mittit, qui in bonum malo nouit uti. Aliqñ & malos malis mittit ex ira, ut uiciſſim per ſe, ſicut iuſtũ eſt peãt. (†De hæreticum ex iniuncto. & c. excõicamus. §. qa vero nonnulli)

i *Quo uero prædi. niſi mit.* Ecce apparet, qđ & ad gentes miſſi ſunt prædicatores, & ſic refellit eos Apoſtolus, qui putabant Iudæis tãtum prædicãdũ eſſe euãgeliũ.

k *Quam ſpe.* Quia mundum illuminant, in quo apparet a Deo miſſos, alioquin hoc non poterant.

l *Pacem.* Reconciliationem inter populum & populum diruta materia legalis ritus in Iudæis, & idololatriæ in Gentibus. Et inter Deum impios per fidem iuſtificantem, & homines in eũ credẽtes.

m *Euangeli. bo.* Pacem ſuper pacem, quia & regnum Dei pax eſt.

n *Iſaias enim dicit &c.* Præſcius Deus ☞ prædixit

tuis reuocare. Sed quid dicit
a ¶In Deute. b ¶Vtile, quia iuſtificat & ſaluat. ¶Chriſtus, vel eius prędicatio. ¶Chriſtus, qui eſt uerbum in principio apud patrem.
ſcriptura? † Prope eſt uer-
a ¶Ad confitendum. b ¶Ad credendum.
bum in ore tuo, & in corde
a ¶Exponit ſcripturam Moyſi. ¶Quo & baptiſma conſecratur.
tuo. Hoc eſt uerbum fidei quod
a ¶Prope debet eſſe. b ¶Cum aliquis impugnat.
prædicamus: quia ſi confitea-
a ¶Non opera legis. ¶Reſurrexiſſe, uel quod ipſe eſt Dominus, & Ieſus. i. Saluator.
ris in ore tuo Dominum Ieſum,
& in corde tuo credideris, quòd
Deus illum † ſuſcitauit à mor-
a ¶Credit ad ſalutem, quia iuſtitiam, quæ eſt cauſa ſalutis.
tuis, ſaluus eris. † Corde enim
¶i. per fidem cordis iuſtificatur aliquis, ideſt de impio fit pius. a ¶Poſt cordis idem aliter non ualet.
creditur ad iuſtitiam, ore au-
a ¶Quæ ſuperadditur fidei vt in martyribus. b ¶Non modo ad iuſtitiam. ¶Vere corde cre. ad iuſt.
tem confeſſio fit ad ſalutem.
a ¶Per Iſaiam. ¶Non tantum Iudęus ſed & gentilis.
Dicit enim ſcriptura: † Omnis
a ¶Erubeſcet in futuro, & ſi hic confundi uideatur.
qui credit in illum, non † confun-
a ¶Omnis. ¶Sed in omni gente qui timet Deum, hic aceptus eſt illi. b ¶Quia.
detur. Non enim eſt diſtinctio
a ¶Non eſt diſtinctio. b ¶Creator.
Iudæi & Græci. † Nam idem Do-
a ¶Sufficiens ditare omnes.
minus omnium, diues in om-
a ¶Inuocant fide & opere. ¶Aliis non diues.
nes, qui inuocant illum. † Omnis
a ¶Ab autoritate Iſaię probat quod dixerat. b ¶Iudęus uel gentilis. c ¶Bene ſe ſubiiciendo.
enim, quicũque innocauerit no-
a ¶In æterna beatitudine.
men Domini, ſaluus erit.
a ¶Sed hoc non poteſt aduerius. b ¶Q. non inuocabunt niſi credant.
Quomodo ergo inuocabunt in
a ¶Non creditur ei, cui obedientia negatur.
quem non crediderunt? Aut
a ¶Nec olim aliquis credidit, qui non aliquo modo audiuit. ¶Non credent niſi audiant.
quomodo credent ei, quem non
a ¶Non audient niſi prędicetur eis.
audierunt? Quomodo au-
a ¶Qui prædicanti reſiſtit, auctorem non recipit.
tem audient ſine prædicante?
a ¶Non prædicabunt, niſi mittantur. Non ſunt ueri apoſtoli, niſi miſſi.
† Quomodo uero prædicabunt,
niſi mittantur? Sicut ſcri-
a ¶In Iſaia uel in Naum propheta. ¶Sed miſſi quia.
ptum eſt: † Quàm ſpecioſi
a ¶Aduentus apoſtolorum, qui illuminant mundum. b ¶Annunciantium.
pedes euangelizantium pa-
a ¶Reconciliationem. b ¶Bene nunciat qui quod ore prędicat, opere implet. c ¶Futura.
cem, euangelizantium bo-
a ¶Q. omnes audierunt per apoſtolos. ¶Cum enim ex gratia auditus, neceſſaria eſt & alia gratia quę cor moueat.
na. Sed non omnes obediunt
euangelio. Iſaias enim dicit?
a ¶Aliquos obedire, non omnes. ¶Quaſi aliquis. b ¶Non omnibus, his quę a nobis audiunt, uel quę nos audiuimus a te.
† Domine, quis credidit audi-

NIC DE LYRA.

¶ *ad limbum ad animas patrum inde liberandas. ſic exponit Glo. paſſum iſtum: quẽ ſequũtur expoſitores noſtri cõiter. ſed qa expoſitio iſta nõ uidetur concordare in aliquo cũ ſñia Dei. unde accipitur hæc ſcriptura nec ẽt cũ litera ſeqnti, ut patet intuenti. iõ aliter põt exponi tamẽ ſine pіudicio ſic: Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendet in cælum, negatiue. Id eſt Chriſtum deducere, id eſt dicere, ꝙ nondum venit in mũdum adductus per obedientiam patris. Aut quis deſcẽdet ĩ abyſſum, ſimiliter negatiuę. Hoc eſt Xp̃m a mortuis reuocare. i. dicere, qđ non fuit mortuus: & nec per conſequens reſurrexit a mortuis, uitam immortalem inchoando: Vtrumque. n. dicebant Iudęi tẽpore Apoſtoli, & adhuc dicunt negando Chriſtum ueniſſe, & per conſequẽs reſurrexiſſe à mortuis. Hæc autem expoſitio cõſonat literæ ſequenti, cum dicitur: Quia ſi confitearis in ore tuo dominum Ieſum. ſ. ueniſſe tanquam Chriſtum promiſſum in lege, & in corde tuo credideris ꝙ Deus illum ſuſcitauit a mortuis, ſaluus eris. Similiter conſonat ſñiæ Deut. unde ſcriptura hęc accipitur: Ne dixeris in corde tuo &c. Hoc enim dicitur ibi, ut patet manifeſte, ad excludẽdum excuſationem quæ poſſet fieri de Moſaicæ legis obſeruatione, quia ut ibi dicitur. Non oportet aſcendere in cælum vel mare transfretare, ut inde apportetur & ſic ſeruetur: quia iam erat data illi populo, & ſic ſcripta Dei digito quantum ad pręcepta decalogi, & per Moyſem quantum ad alia. propter quod ibidẽ ſubditur. Iuxta te eſt ſermo ĩ ore tuo &c. Deuteronomium vero fuit figura nouæ legis, vt dicit Hiero. ad Paulinum. pp quod ſcriptura præallegata figuratiue dicitur hic de noua lege. ad cuius obſeruationem tenentur omnes, & maxime Iudæi, quibus ſpecialiter Chriſtus promiſſus fuit & perſonaliter p̃dicauit. & ſic cũ dicitur hic: Ne dixeris in corde tuo &c. tollitur excuſatio de nouæ legis obſeruantia, quæ p Chriſtum iam eſt data: & per ſpiritum ſanctũ in cordibus credẽtium deſcripta. ideo ſubditur:* Pro. eſt uerbum. *i. per Chriſtum reſurgentem uita ſpiritualis & immortalis inchoata, quæ lex facere non poterat.* (Deut. 30. c. †Deu. 30. c. To. 3. epiſt. 103. †11. q. 3. nolite timere. De conſe. diſt. 4. c. baptiſmi vicem.)

G

a Sed quid *Hic oſtenditur iuſtitiæ quæ eſt per fidem Chriſti facilitas, cum dicitur, Sed quid dicit ſcri. de iſta iuſtitia.* (†Iſa. 28. d Matt. 28. b)

b Prope eſt uer. *Hoc eſt dictum non exigitur niſi credere & confiteri ſ. in caſu mortis in quo tollitur facultas operandi.* (†pudefiet.)

c Hoc eſt uer. *ſ. Chriſti.*

d Quod prædica. &c. dominum Ieſum. *eſſe uerum Chriſtum ſaluatorem noſtrum.* (†2. Co. 2. b)

e Et in corde tuo cre. &c. ſuſ. à m. *ad uitam immortalem.*

f Saluus eris. *ſalute æterna. In credulitate. n. iſtorum duorum articulorum fidei includuntur & intelligitur credulitas aliorum: Et adducitur ſcripturæ teſtimonium, cum dicitur:*

H

g Omnis enim qui credit in illum, non cõfundetur. *quod ad literam intelligitur de Chriſto, ut dictum eſt in fine ca. præcedentis.* (†De pę. di. 3. adhuc inſtat perfidi. Iſa. 28. d. †Iohe. 2. g Actu. 2. a)

h Non. n. eſt diſtinctio Iudæi & Græ. *quantum ad iuſtitiam, quæ eſt per fidem Chriſti.*

i Nam idem dominus. *ſ. Iudæorum & Gentilium, ut dictum eſt ſupra in. ca.*

k Diues in omnes qui. *ideſt potens omnes exaudire. Et ad hoc inducitur autoritas Iohel. cum dicitur: Omnis enim quicunque in. &c.* (Iohel 3.)

l Quomodo er. *Hic conſequenter arguitur infidelitas non credentium. & primo generaliter omnium. ſecũdo, ſpecialiter Iudæorum, ibi, Sed dico. Circa primum arguitur fidelitas omnium per hoc, quod fides catholica publicata fuit per orbem a tempore apoſtolorum: Et quia immediate prædixerat Apoſtolus: Omnis quicunque inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. ideo cõtinuando ſententiam dicit,* Quomodo ergo inuo. in quem non cre. *q. d. nullo modo, quia oratio præſupponit fidem orantis.*

m Aut quomodo credent ei quẽ non. *quia fides præſupponit auditum a Deo per reuelationem, vel ab homine per prædicationem, iõ ſubditur:* Quomodo autem audient. *Actus vero prædicandi præſupponit autoritatem officij: ideo ſubditur,* (†Iſa. 52. b Naum. 1. b)

o Quomodo uero præd. ni. mi. *à Deo? ſicut prophetæ. uel ab eius locum tenente, ſicut prædicatores alij. & ad hoc inducitur ſcriptura Iſaiæ. lij.*

p Quam ſpecioſi pedes euangeli. *quod intelligitur de prædicatoribus euangelij. ut dictum fuit ibidem. ideo ſubditur:*

q Sed non omnes &c. *prædicationem eius recipiendo: Ad quod inducitur autoritas Iſa. liij. ubi ad literam loquitur de Chriſto, vt ibi fuit declaratum.* (†Iſa. 53. a)

r Domi. quis cre. au. no. *qa Iſaias & alij prophetæ audierũt a Deo myſteriũ Xp̃i, qđ crediderũt pauci de Iudæis ſpãliter. iõ cõcludit Apoſtolus.*

¶ Ergo

A prędixit infidelitatem Iudęorum: ſed nõ fecit, neq; pręſciſſet mala eorum, niſi ea haberent. Sic ẽt excæcat qđ eſt deſerendo, non faciendo, & hoc meruit uoluntas. Si dr̃ nõ pñt Iudęi credere qa Iſaias p̃dixit, dico non pñt, qa nolunt ꝙ Deus p̃ſciuit p̃dixit, ſed non fecit: Non pñt, dũ ſupbi, dũ tales, ut ſ. oĩa ſuis uiribus attribuerent, ut negarent ſibi neceſſarium eſſe diuinum auxilium ad bene operandum.

a *Fides ex au.* Etſi Deus intus doceat, tamen præco exterius annunciat.

b *Per uer.* i. p grãm Chriſti doctores uerbi euangelici nobis mittẽtis. Niſi n. dicat aliqd nec audiri põt nec credi. (†Pſal. 18. a)

c *Et quid.* Vel ęqdem. i. certe, & ita inexcuſabiles ſicut ĩ Pſal. oñdit Dauid,

d *In om. ter. ex. ſo. eo.* Nec hoc tpe Apl̃i impletum eſt ſed ſpũ ſancto reuelante videt implendum in poſteris, Loquutus eſt igitur p̃teritiue pp certitudinẽ pphetiæ. Dicẽdo igit̃, eorũ, non ſolum de apoſtolis, ſed & de eorũ poſteris intelligi voluit. Sic & illud: Teſtes mihi eritis vſq; ad ultimũ terræ. (Pſal. 18. a. Actu. 1. a)

e *Sed dico: Nunquid Iſra.* Quia poſſent & audiſſe & nõ cognouiſſe, affirmat eos & cognouiſſe.

f *Cog.* Quia contradicere non potuit ratione uel autoritate ſed non uere cognouit, ut menti eorũ bñ cederet.

g *Ad æmul.* Inuidiã Iudæis, dũ Gẽtes eorũ Deũ ſuũ dñt, & pmiſſiones & legẽ eorũ & pphetas ad ſe pertinere.

h *In non Gen.* Gentiles non prius dicebantur gens ſancta, uel modo non gens, quia non quales geniti. (†commouebo †Iſai. 65. a)

i *In Gen. inſi.* In. i. contra Gentem inſipientem. idem contra Gentiles qui Deum uerum non nouerant.

k *Tota die.* Toto tempore, quo cum eis commemoratus ſum, & mũdum illuminaui. Vel manus in cruce, uel opera & affectus ampliaui. (†Aduerſ.)

B

l *Expan. ma.* Q. Ampliora oſtendi Iudæis, quia nullum eis beneficium negauit. nam mortuos illorum ſuſcitauit diuerſas eorum infirmitates curauit. Ille enim dicitur manus expandere, qui poſcentibus beneficia largiter tribuit.

m *Manus meas.* Hoc non de manibus in cruce extenſis, ſed de operibus quæ illi populo exhibuit. Vel, de manibus in cruce extenſis poteſt hoc accipi, ut poſitum ſit totum pro parte. *Tota die* ergo i diei parte totius. *Expandi.* in cruce. *Manus meas ad po. non cre.* ſed contradicentrm, quod peius eſt.

a ¶Quia aliquis credit ex auditu, & ſi non omnis. b ¶Aliquando & ſi non ubique.
tui noſtro? Ergò fides ex auditu, au-
a ¶Non merita noſtra. b ¶Alias Chriſti. c ¶Ex auditu crediderunt, ſed qui non crediderunt, nunquid non audi. q. d. per hoc excuſabiles.
ditus autem per uerbum Dei. Sed di-
co: Nunquid non audierunt? † Et
a ¶i. non modo proximi, ſed & vltimi audierunt.
quidem in omnem terram exiuit ſo-
¶Fama. ¶Ex omni parte.
nus eorum, & in fines orbis terræ
a ¶Ipſa. b ¶Omnes audierunt, ſed de Iudæis ſpecialiter dico: Nunquid &c.
uerba eorum. Sed dico: Nunquid
a ¶Cognouit utique, quia ¶Moyſes qui primus. i. magnus & alii poſt eum.
Iſrael non cognouit? Primus Moy-
a ¶Ad inuidiam de conuerſione Gentiam.
ſes dicit: † Ego ad æmulationem
a ¶Permittam adduci. b ¶i. Gentiles, qui prius non gens, uel modo non gens.
uos adducam † in non gentem: in
a ¶Quæ Deum non nouerat. b ¶Permittam in uos iraſci & perſequi, & cum hoc factum uideant, attendant quod uenerit.
gentem inſipientem, in iram uos
a ¶Et ſi præuideret pœnam imminere, tamen audet. ¶Non tantum Moyſes hoc dicit, ſed & Iſaias.
† mittam, † Iſaiàs autem audet,
¶Ex perſona. a ¶Sponte me obtuli. b ¶Et inde inuidia Iudæorum.
& dicit: Inuentus ſum à non quæ-
¶Per ſe. ¶In manifeſto.
rentibus me: palam apparui his
¶Ab aliis.
qui me non interrogabant. † Ad
¶Ita ad Gentes.
Iſrael autem dicit: Tota die expandi
¶Opera & affectus. ¶Iudæorum.
manus meas ad populum non credẽ
¶Quod peius eſt.
tem, ſed & contradicentem mihi.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Ergo ſi. &c. *& patet ex dictis ſententia.*

b Sed dico: Nunquid. *ideſt habent ne executionem ſuæ infidelitatis propter defectum ſuæ publicationis? quaſi dicat non: Ad quod inducit autoritatem, Pſal.*

c Et quidem in omnem ter. *A tempore enim Apoſtolorum publicatum fuit euangelium per orbem uniuerſum, ſicut plenius oſtendi ſcribendo ſuper Pſal. decimumoctauum. Poteſt tamen hic breuiter repeti. apoſtoli namque ad publicandum euangelium per orbem exierunt de Ieruſalem, quæ eſt in medio climate terræ habitabilis, & uiuente B. Petro apoſtolo prędicatum fuit euangelium procedendo uerſus occidentem uſque ad mare oceanum, ubi eſt terminus habitabilis terræ ſecũdum aſtrologos. Sanctus. n. Sauinianus in ciuitate Senonenſi, quæ tunc erat metropolis Frãciæ ædificauit eccleſiam Petri, quem audierat iam paſſum: ſed cognito poſtea quod adhuc uiuebat, nominauit illam eccleſiam beati Petri uiui: in qua pluries ego fui, qui hæc conſcripſi. Et alij qui cum ſancto Sauiniano uenerunt in Franciam in alijs locis prædicauerunt uſque ad oceanum. Et eadem ratione euangelium fuit publicatum ad orientem meridiem & aquilonem reſpectu Ieruſalem: quia Chriſti diſcipuli exierunt circunquaque ad prædicandum.* (Eccleſia S. Petri uiui)

d Sed di. *Hic conſequenter arguit incredulitatem Iudæorum ſpecialiter, quia Chriſtum prædicantem audierunt & miracula eius viderunt, unde dicit Nicodemus in lege peritus. Scimus, quia à Deo ueniſti magiſter: Nemo. n. poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi Deus fuerit cum eo. & hoc eſt quod dicitur: Sed dico: Nunquid &c. q. d. imo plus quam alij, & illa cognitio fuit in legiſperitis excæcata ex inuidia contra Chriſtum, eo quòd cœpit prædicare contra uitia eorum. & ſic quantum potuerunt, auerterunt populum ab ipſo. ex quo ſecuta eſt populi excæcatio & Gentilium illuminatio, ad quos conuertendos tranſierunt apoſtoli relictis Iudæis. Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, ſed quia repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad Gentes: & hoc prædixit Moyſes.* (Ioan. 3. a. Actu. 13. g)

C

e Ego ad e. *ideſt ad inuidiam.* (Deut. 32. c)

f Vos adducam. *i. adduci permittam contra Chriſtum ex deceptione diaboli.*

g In non gen. *i. dimittendo uos in incredulitate loco illius gentis, quæ apud uos erat nullius reputationis. Iudæi enim non reputabant Gentiles eſſe gentes, ſed uocabant eos canes ſicut dictum fuit ſuper illud Exo. ſed proijcietis eam canibus.* (Exod. 22. d)

h In iram uos. *i. in punitionem per uindictam meam: quod per Romanos fuit impletum occidendo & captiuando populum Iudaicum. Inducitur autem ad hoc auctoritas Iſa. de illuminatione Gentium, cũ dicitur:*

i Inuen. ſum &c *i. à Gentilibus idolis ſeruientibus, qui prædicationem apoſtolorũ receperunt deuote, & ſic fuerunt illuminati. & ſubditur de Iudæorum excæcatione.* (Iſa. 65. a)

k Ad Iſrael aut dicit. *in perſona domini.*

l Tota die ex. *ad te: conferendo beneficia toto tempore legis Moſaicæ.* (†Deu. 32. c)

m Ad po. non cre. *Prophetis primo, & poſtea Chriſto.* (†per gẽtẽ quæ nõ eſt Gens.)

n Sed contra. *Primo repellendo verba prophetarum meorum, & eos occidendo, & poſtea meipſum in perſona propria.*

In ca. x. ubi dicitur in Poſtil. Aut quomodo credent ei, quem non audierunt.

ADDITIO I.

Ex hoc quod dicit Apoſtolus. Quomodo credẽt ei, quẽ non audierunt &c. & poſtea quibuſdam interpoſitis cõcludit, ergo fides ex auditu. Quidam volũt inferre, quod fides catholica, de qua hic agitur, ſit acquiſita, quia hęc fides vt dñt, generatur in homine, ex hoc quòd audiens credit prædicatori, & adhibet fidem dictis eius, nõ fidem infuſam ſed acquiſitam ex tali auditu. Idem uolunt arguere ex dictis Aug. xiij. de ciui. Dei: quòd fides generatur in nobis, & nutritur per ſcientiam. ergo ſine infuſione. Sed bene conſideranti hoc non ſequitur ex dictis Apoſtoli, nec etiam Aug. Ad quod ſciendũ, quod ſecundum ſanctum Thom. ad fidem theologicam de qua agitur, duo requiruntur. Vnum eſt ut homini credibilia proponantur, aliud eſt aſſenſus firmus credentis ad ea quę proponuntur. Huius quidem aſſenſus poteſt duplex cauſa conſiderari. Vna quidem exterius inducens per fidem vel auditum, ſicut miraculũ uiſum vel perſuaſio hoĩs, quorum neutrum eſt ſufficiens cauſa ad aſſenſum prædictum. uidentium. n. idem miraculum & audientiũ eandem prædicationem, unus credit, & alius non. Vnde oportet ponere aliam cauſam interiorem, quæ mouet hominem intus ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei. Nec eſt autem dicendum hanc cauſã ſolum eſſe liberum arbitrium, ſicut Pelagiani dicebãt. eſſet. n. contra Apoſtolum ad Eph. de fide dicentem: Dei n. donum eſt: Nec ualet dicere, quod ibi dicit Apoſtolus de fide formata. nam ſecundum Glo. fides etiam quæ eſt ſine charitate, donum Dei eſt. Cuius rõ ſecundum Tho. ubi ſupra eſt. nam cum homo aſſentiendo his quæ ſunt fidei, eleuatur ſuper naturam ſuam, oportet quòd hoc inſit ei ex ſupernaturali principio interius mouente, quod eſt Deus. Vnde cum Apoſtolus dicit hic: Quomodo credent ei quem non audierunt, & fides ex auditu: loquitur de cauſa proponente ad credendum, quæ licet communiter requiratur ad fidem, ſicut cauſa ſine qua non, non tamẽ ſufficit ad cauſandum aſſenſum ſeu habitum fidei ſine cauſa ſupernaturali interius mouente, vt dictũ eſt. & iõ cum Apoſtolus dixiſſet: Fides ex auditu, ſtatim ſubiũgit: Auditus aũt per uerbum Chriſti. Glo. i. per gratiam Chriſti. Similiter dicendũ eſt, quòd dictũ Aug. p̃fatũ intelligẽdum eſt p modum exterioris perſuaſionis, ſufficiẽs aũt & propria cauſa fidei eſt illud quod interius mouet ad aſſenſum, quod eſt donum Dei. Vlterius ſupradicti nituntur propoſitũ ſuũ excludere ex auctoritate Augu. Non crederem euangelio, niſi crederẽ eccleſiæ catholicæ illud approbanti. Vnde dñt, quòd fide acquiſita creditur euangelio, eo ꝙ eccleſia tenet ſuos ſcriptores eſſe ueraces. & ſic audiẽs acquirit ſibi habitũ credẽdi eorũ dictis. Sed nec ex hac autoritate hñt intentum, nam explicatio credendorũ communiter fit per reuelationẽ diuinam in ſacris libris canonicis contẽtam. q̃ qdem reuelatio de cõi curſu oportet, quòd ueniat ad inferiores hoĩes per maiores, ſicut ad

D

(2. 2. q. 6. ar. 1. in corp. q. Ad fidem duo requiruntur. Eph. 2. b. 1. Cor. 13. Contra Maniche. 10. 2.)

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E cut ad homines per angelos, & ad inferiores angelos per maiores diuinorum notitia prouenit, ſm Diony. de cæleſti Hierarchia. Vñ quia inter omnes gradus eccleſiæ, autoritas uniuerſalis eccleſię in his quæ ſunt fidei, p̄cellit: eo q̇ non pôt in his deficere, dicente Do- *Luc. 22. d* mino ipſi Petro in pſona eccleſiæ. Ego pro te rogaui Petre ut non deficiat fides tua. iõ licet habitus fidei à Deo ſit infuſus, tamẽ in explicationẽ credendorum quæ in ſacra ſcriptura principaliter continentur, recurrendũ eſt ad auctoritatẽ uniuerſalis eccleſię. Et hoc inſinuat Aug. cum dicit: Nõ crederẽ euãg. &c. Sed qa p̄dicti opinãtes conãtur tollere neceſſitatẽ ponẽdi fidẽ infuſã de credibilib. nobis reuelatis p aliquas rões apparẽtes, qđ eſt contra Glo. & cõem expoſitionẽ doctorũ: iõ vr̃ diſcurrẽdũ de illis rõnib. ut ueritas magis illaceſcat. *Quòd fides ſit acquiſita quinque rationes* Quarũ rõnũ una talis eſt, qa ut dñt, Ad oẽm certitudinẽ actus credendi q̄ experimur in nobis, ſufficit fides acqſita, ergo ſupfluum eſt ponere infuſã. Et cõſequẽtiã ex hoc probãt, q̇ fruſtra fit p plura qđ pôt fieri p pauciora. Antecedens aũt per hoc, q̇ ſicut firmiter adhęremus hiſtorijs & geſtis ſcriptis de rebus bellicis, & aliis q̄ ſcribunt in chronicis fide acquiſita, per hoc q̇ credimus eos ueraces eſſe qui talia eſſe referunt & ſcripſerunt, ita fide acquiſita firmiter adhæremꝰ hiſtoriæ ſacræ ſcripturæ & euãgelio: quia firmiter credimus eos eſſe ueraces, qui hmõi libros canonis condiderunt. ergo præter fidem acqſitam ſuperfluit oĩs alia q̄ ad certitudinẽ actus credendi ponitur habenda &c. Vlterius arguunt ad propoſitum ſuum per exemplum de hæretico, qui ſic firmiter adhæret errori ſuo, qđ ẽt pro fide illius uult mori: quę quidem hæreſis eſt acquiſita, & eſt in rõne inclinans ipſum firmiter in illũ errorem: & hoc ſine perſuaſione rõnis uel argumento, ſed ſolũ quia credit auditui & doctrinæ aliorum & proprio conceptui. Ex quo concludunt, q̇ ſimiliter per fidem acquiſitam poteſt quis firmiter adhærere credibilibus nobis reuelatis ſine fide infuſa. Vlterius arguunt ſic: Si fides infunderetur nobis à Deo, illa nõ poſſet corrũpi in nobis, nec minui. Conſequentiam probãt, quia ille habitus a ſolo Deo creatur, & ſicut non generatur ex actib. noſtris, ita nec corrũpitur, p̄ſertim qa ille habitus cũ corrumpitur, totaliter annihilatur: quod non pôt fieri per creaturam: quia ſicut nõ poteſt creare, ita nec annihilare. Nec etiam per demeritũ pôt corrũpi, quia etiã dæmones credunt, licet habeant odium Dei, quod eſt maximum peccatorũ. Ex quo patet q̇ fides p̄t ſtare ẽt cum maximo peccato. Vlterius arguunt, q̇ ſi habitus fidei eſſet a Deo infuſus, eſſet perfectior omni habitu acquiſito, & per ɔ̄ñs actus credendi per fidem infuſam, eſſet perfectior q̄ actus intelligendi prima principia: qđ dñt eſſe inconueniens. Vlterius ad ſuum propoſitum oñdendum F ſic dñt. Ponatur quòd unus Iudæus nõ baptizatus nutriatur inter fideles, more fideliũ diſciplinatus: talis fide acqſita crederet, & adhæreret oĩb. quib. nos credimus, ſicut & fide acquiſita quilibet noſtrũ ex auditu aliorũ, quorũ veracitati credit. Credimus. n. multa tempora trãſiuiſſe, & Romã eſſe q̄ nũq̄ vidimus, ſic etiã per fidem acquiſitam ex auditu firmiter credimus reuelatis in ſcripturis & *Impugnatio rationum* eccleſiæ approbãti ueritatem illorum. Conſiderandũ tñ eſt quòd p̄dictæ rõnes non concludunt intentum ſuum. Ad primũ. n. dicendum, quòd quidquid ſit de conſequentia, antecedẽs non eſt rationabiliter dictum. Manifeſtũ eſt. n. q̇ plus requiritur ad certitudinem fidei habendi de his quæ in ſacra ſcriptura & euangelio continentur, q̄ de his quæ in geſtis ſcriptis de reb. bellicis in chronicis habentur. Nam ſecundum Philoſophum. *1. Ethic.* Diſciplinati eſt intantum certitudinem inquirere, ſecundum unumquodque genus, in quantum natura rei recipit ſeu requirit. Conſtat autem, quòd ea quæ principaliter traduntur in ſacra doctrina, excedunt facultatem humanæ naturæ: vt cum ibi aſſeritur quòd Deus eſt trinus & unus, & quòd filius Dei eſt incarnatus, & fuit paſſus & mortuus, & *Iſa. 53. c* huiuſmodi. Vnde & propheta dicebat: Domine quis credidit auditui noſtro. q. d. talia prædicamus ſeu prophetamus, quæ nullus poſſet per ſe credere, cum facultatem humanæ naturæ excedant: & ideo nullus diſciplinatus talibus adhæret certitudinaliter ex ſola hominum narratione, quantuncunq; eos veraces reputaret: quapropter ad fidem de talibus habendam oportuit fieri miracula, facultatem totius naturæ excedentia, quibus uiſis homines diſponerentur ad habitum fidei recipiendum: non enim ſolum prædicationes, ſeu frequentes narrationes ad hoc ſufficiunt, ſicut in aliis geſtis ſeu hiſtoriis ut communiter, niſi miraculis confirmarent. G

Marc. 16. d Vnde in Marco dicitur: Domino cooperante & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Quæ aũt in hiſtoriis bellicis communiter traduntur, non excedunt humanæ naturæ facultatem: & ideo in talib. ſufficit narratio continua proborum virorum ad eorũ firmum aſſenſum hñdum: p̄ſertim cũ non inueniuntur alij tales narrationes negantes. quia tunc etiam in huiuſmodi hiſtoriis de reb. bellicis diſciplinatus rationabiliter dubitaret cui parti contradictionis aſſentiret. Quę quidem contradictio circa ea, q̄ in ſacra ſcriptura traduntur, maxime reperitur. Maior. n. eſt turba hæreticorũ infidelium ſeu paganorum negantium multa de his quæ in ſacra ſcriptura continentur, q̄ fidelium credentium eadem, ex quib. patet aſſumptum ſeu antecedens prædictæ rationis minꝰ uerum. Ad ſcđm dicendum, quòd cũ illa, quæ per fidem traduntur, excedant humanam facultatẽ, ut dictum eſt, de quib. Eccl. Plurima ſupra ſenſum hoĩs oñſa ſunt tibi. inde eſt q̇ hæreſes ſibi oppoſitæ hñt apparẽtias, & quaſi euidẽtiã ſm cõe dictamen naturalis rõnis humanę lumine ſupnaturali carentis. *Eccle. 3.* Vñ tales hr̃tici nõ indigent fide iſuſa adhoc ut talib. errorib. adhæreant: quia ex quo carẽt lumine fidei, ſine quo vera credibilia nõ cernuntur, remanet in eis firmiter ignorantia veritatis: p quã ſuis errorib. firmiſſime adhęrent, p̄ſertim cũ in talib. diabolica ſuggeſtio ſolet interuenire. Vñ Apoſt. Petrus dicit: *1. Pet. 5. d* Aduerſarius vr̃ diabolus circuit q̄rens quẽ deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Ex quo patet, q̇ diabolꝰ circuit ad pſuadẽdũ cõtra fidẽ. Ad tertiũ dicẽdũ, q̇ q̄uis habitus charitatis ſit altior & nobilior q̄ habitus fidei, tamẽ per unũ actũ pc̄ti mortalis amittitur. Sic non eſt inconueniens, quòd habitus fidei per aliqđ pc̄m̃ amittatur: habitus. n. à Deo infuſi libere a Deo dantur, ſic & iuſte a Deo ſubtrahuntur ſcđm diſpoſitionẽ ſubiectorũ. Nec talis ſubtractio proprie dr̃ annihilatio, ſed q̄dã ceſſatio influxus diuini, ſicut per clauſuram feneſtræ lux ſolaris ſubtrahitur ſine aliqua annihilatione. Nec obſtat qđ obiicitur de dæmonib. Tum quia odium Dei & alia, quæ pertinent ad malitiam eorum, licet ſint peſſima, nõ tñ ſunt demeritoria: cum iã ſint ipſi in termino dãnationis. & ſic nõ pñt mereri nec demereri. Secꝰ eſt de viatoribus, q per pc̄ã demerentur, ut ab eis ſubtrahant dona Dei. Tum quia ex hoc qđ dr̃ ab apl̃o: Dęmones credunt, non eſt neceſſarium concedere, q̇ hẽant fidẽ ẽt informem: ſed tm̃ actum fidei, qui eſt credere. Non. n. credunt ex habitu ad hoc inclinãte, ſed coacti ex ſignorũ euidẽtia & frequẽtia: & ex pſpicuitate naturalis intell̃s. ſicut ẽt q operať iuſta ſolũ ex coactione, nõ dr̃ iuſtus quaſi hñs habitũ iuſtitię. Ad quartũ dicẽdũ, q̇ actus fidei eſt dignior ſimpl̃r cęteris habitib. acq̄ſitis intellectualib. in q̄tũ hẽt certiorẽ cãm: eo q̇ fides innitiť diuinæ ueritati: qđ nõ faciũt alii hĩtus intellectuales acq̄ſiti, licet ſint certiores ſm q d. ſ. quo ad nos. Nec ẽt certitudo fidei acqſitæ eſt ſil̃is certitudini fidei iſuſæ ĩ adhæſiõis firmitate. H Illa. n. quorũ fides acq̄riť ex narratiõe aſſidua ſeu relatione hũana, p ɔ̄triã corrũpunť p alluefactionẽ, ſicut cõtingit ĩ alijs habitib. acq̄ſitis. Certitudo ãt, q̄ eſt p fidẽ à deo ĩfuſã, nõ p̄t corrũpi p talia, uñ apoſ. Pet. dicit. Vt ꝓbatio fidei vr̃ę multo p̄cioſior ſit auro, &c. Hẽt ẽt fides infuſa nobiliorem effectum. ſ. purificationem cordis, iuxta illud Act. Fide purificans corda eorũ. *1. Pet. 1. b* *Act. 15. c* Ad quintũ dicendum, q̇ fides ſeu credulitas q̄ ex ſola reuelatione humana acq̄riť nõ eſt fides theologica de qua loquimur: Nã fides theologica nõ aſſentit alicui credibili, niſi qa ẽ à deo ordinatũ & ſc̄tis reuelatũ: vnde ipſi veritati diuinæ innititur tanq̄ medio. vnde ſi aliqs crederet oĩa q̄ à fidelib. credũtur, nõ tñ ea crederet tãq̄ a deo reuelata, talis non hr̃et fidẽ theologicã. Sicut ſi aliqs hr̃et notitiã alicuius cõcluſionis geometricæ per mediũ dialecticum tm̃: ex hoc nõ acquireret habitum geometricũ de illa concluſione. Ex quib. patet, quod prædicta uerba Apoſtoli de fide in hoc c. contenta intelligenda ſunt prout in Glo. modo ſupradicto.

In e. c. vbi dr̃ in Poſti. Et ideo hæc prædixit Moyſes Deu. xxxij.

ADDITIO II.

Sñia horũ duorũ uerſuũ. ſ. Ipſi me ꝓuocauerunt, &c. &: Ego ꝓuocabo eos qui in carmine Moſaico continẽtur, hr̃ proprie in additione Deu. ſup eiſdem uerſib. Et ibidẽ oñditur quòd Moyſes ſtatum hodiernum Iudæorum a Chriſto recedẽtium prænoſticauit. *Burg. in additio. in 32. Deut.* Quod proprie concordat cum intẽtione Apoſtoli in hoc loco. Sed quia illa additio eſt aliqualiter prolixa, ideo remitto ibi lectorem.

GLOSSA ORD. CAP. XI.

DIco ergo. Quia tot autoritatibus confutauit Iudęos inſultare poſſent Gentiles, dicentes eos ex toto repulſos eſſe: contra quos incipit ſic.

a *Præſciuit.* pro prædeſtinauit poſuit. Sic enim debere accipi A ex ſequẽtibus patet, ideo autem dixit, præſciuit, ne iterum Iudæi ſuperbiant ex eo q̇ dixit eos non repulſos, & plebẽ Dei.

b *Ante neſcitis.* Q. ita reliquias in hoc tẽpore, ſicut cum Elias ſolus ſibi videretur, qui ſi ignorauit & alios præter ſe reſeruatos, non mirum ſi iſti ignorent:

c *Septem millia.* Per ſeptenarium vniuerſitas, per millenarium perfectio deſignatur.

d *Sic er.* Q. quia tunc erant multi, & ſi neſciret Elias. Ergo ſic. i. ita latenter uel per eandem gratiam.

e *Quid ergo.* Audito, quod reliquiæ ſaluæ factæ ſunt gratia, non ex operibus quid ergo dicendum eſt:

f *Electio autem con. eſt.* Electio gratiæ eſt, non meritorum. Excæcatio vero meritorum eſt. Exęcati enim ſunt qa credere noluerunt, ſicut illi, quia uoluerũt, crediderunt. Miſericordia igiť & iudicium in ipſis voluntatib. facta *3. Re. 19. b* ſunt a Deo illis per miſericordiã gratiam apponente, ipſos vero per iudicium excæcari permittente Quicunque enim cum intellexerit & credere noluit, id debet conſequi quod vult, ne de cætero poſſit credere. In voluntate ergo ſua adiuti ſunt, vt qa ſciẽtes, verum dicebant eſſe falſum, de cætero non intelligerẽt qđ verum eſt, hoc meretur inuidia malæ voluntatis, nõ ita de his, qui errore hoc agunt.

g *Dedit illis.* Malã cõpũctionẽ hoc ſignat, qa ſępe fit, vt ẽt bonũ ſit hoĩ moleſtũ, ut Phariſęis doctrina Chriſti, & ſic ſpiritũ cõpũctionis appellat mẽtẽ inuidẽtẽ, q̄ inuid erũt doctrinæ Chr̄i.

h *Vſque in ho.* i. q̄diu poterit dici hodiernus dies. i. vſque in pñtẽ diem, omniũ ad quos hoc ſcriptũ pueniet i. *Mẽſa.* i. ſcriptura. *eorum.* i. ipſis primo oblata B eſt. & *coram ipſis* poſita, quia in eius carnalib. obſeruationibus delectanť. Vel *coram eis.* Quia ſi rationem vellent attendere, poſſent intelligere.

k *In laqueum &c.* Sicut ſeipſos acetũ mihi obtulerunt, ſic fiat illis, coram ipſis, quia iniqtatem nouerunt & in ea perſtiterunt. *In la. &c.* Scriptura, quę intelligentib. eſt panis, q illaqueat, dum male intelligitur, & pro ea prędicatio Chriſti reſpuitur. Fuit & cauſa captiuitatis, dum zelo eius Chriſtũ occiderunt, & in illa captiuitate cauſa ſcãdali & obprobrii, & poſt eã ęternæ damnationis, q̄ ſpãliter retributio dicitur.

l *Obſcu. ocu.* Quia ſine cauſa non viderunt, fiat eis non uidere. *Obſcu. o.* Hęc verba non optantis voto, ſed prædicentis officio dicuntur.

m *Dico ergo Nun.* Quia dico excæcatos autoritate prophetarum, putatis, q̇ irrecuperabiliter & ſine vtilitate. Sed caſus eorum prodeſt, & poſſunt reſtitui, ne quis eos deſpiciat.

n *Salus.* Dũ diuiſi p mũdũ in teſtimoniũ ſũt nõ fictas de Xp̄o eẽ ꝓphetias.

o *Vt il. æmu.* Hoc ſæpe factum eſt, & plenįꝰ fiet ĩ ſine ſeculi, qñ Iudæi Xp̄ianos ſequẽtur in fide Chriſti. Tũc eñ manus Moyſi reuocabiť in ſinũ, tũc Moyſes noſter reuertetur ad matrẽ & ad fratres. Poteſt etiam intelligi, vt gẽtes Iudæos æmulentur, i. credãt ſicut & ipſi credebãt. Vel vt Dei æmulatione circa opa eorũ mala moueãt.

Quod

NIC. DE LYR. CAP. XI.

DIco ergo. *Hic conſequenter Apoſtolus oſtendit affectum ſuum erga Iudæos, compeſcendo Gentiles ab eorum inſultatione. per hoc enim cauſabatur diſcordia ex parte Gentium: quia incredulitatẽ Iudaicam ẽt cõuerſis de Iudaiſmo improbabant. quod reprimit Apoſt. primo rõnibus ſumptis ex caſu Iudæorũ. ſecũdo ex conuerſione Gẽtiũ ibi: Quod ſi aliqui ex ramis. tertiò, ex conſideratione diuinorũ iudiciorũ, ibi: Nolo ãt nos ignorare. Circa primum ponit tres rões. prima eſt, quia caſus Iudæorũ non eſt vniuerſalis. ſecunda qa non eſt inutilis, ibi: Dico ergo. tertia, quia non eſt irrecuperabilis, ibi: Vobis. n. dico.* *Diuiſio* *Prima adhuc in duas: qa primo declarat propoſitũ. ſecundo, concludit intentum, ibi: Quid ergo. Primũ autẽ declarat exemplo duplici. & primum eſt ſuipſius. dicit igitur:*

a *Non repu. Deus. id eſt prædeſtinauit de Iudæis, vt patet in Paulo & alijs apoſtolis. Secundum exemplum de Elia, qui credebat totum populum ad idololatriam conuerſum, & omnes alios prophetas occiſos: & tamen non erat ita. & hoc eſt quod dicitur,* C

b An neſcitis quid dicit ſcrip. in Elia. *q. d. ſcire de betis.*

c Quemadmo. interpel. de. pro Iſrael, *non zelo vindictæ, ſed amore iuſticiæ:*

3. Reg. 19.

d Nunquid deus re. *generaliter.*

c Popu. ſu. *ſ. Iudaicum, qui dicebatur populus peculiaris Dei.*

d Abſit. Nam & ego Iſraelita ſum ex ſemine Abr. &c. *qui tamen ſum vocatus,* ¶ *non ſolum ad fidem Chriſti, ſed etiam ad eius apoſtolatum: ideo concludit,*

d Domine pro. tuos occi. *vt non remaneant cultores Dei.*

e Altaria tua ſuf. *vt non inueniatur locus te colendi.*

f Et ego reli. ſum ſo. *Sicut enim credebat, quia ſpiritus non ſemper tangit corda prophetarum, nec de oĩbus, vnde dixit Eliſæus de Sunamite: Anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus celauit a me.* *4. Reg. 4. d*

g Et quærunt animam meam: *Vt nihil remaneat de cultu diuino.*

h Sed quid di. illi di. reſponſum, *ad repellendum eius dictum.*

i Reliqui mihi. *i. conſeruaui.*

k Septem mi. ui. qui non cur. *Et ideo non eſt ſolus. conſequenter applicatur ad propoſitum.*

l Sic ergo & in &c. *ſ. legis nouæ.*

m Reliquiæ ſecundum elec. gratiæ Dei &c. *ſ. ſpecialiter aliqui ex Iudæis ad hoc electi ex gratia Dei ſalui facti ſunt per fidẽ Chriſti. ſicut patet de apoſtolis et de alijs primis credentib. qui fere fuerunt oẽs de Iudęis*

n Si autem gra. ſal. fa. ſunt, *dicto modo:*

o Iam non ex operi. *ſ. legis, quæ hoc facere non poterat. vt ſupra dictum eſt.* *†Ibid. d*

p Alioquin gra. *Quia quod redditur ex operibus, debitum eſt, & non gratia.*

q Quid ergo? *Hic concluditur intentum. ſ. quod caſus Iudęorum non eſt generalis, dicit ergo: Quid ergo? ſupple ſequitur ex dictis.*

r Quod quærebat Iſrael. *i. maior pars populi.*

s Hoc non eſt conſe. *ſ. iuſticiam p fidem Chriſti, cuius aduentũ expectabant Iudæi.*

t Electio autem. *i. Apoſtoli & alij ad hoc electi.* D

v Cæteri u. ex. ſunt. *manẽtes ĩ ĩfidelitate.*

x Sicut ſcriptum eſt. *Iſa. vi.*

y Dedit il. Deus. ſ. comp. *i. inuidiæ pungentis corda eorum ex odio Chriſti & ſuorum fidelium, ex quo ſecuta eſt excæcatio & obduratio. ideo ſubditur,*

Sin ex operib. non iã eſt gr̃a: quãdoquidem opus iã non eſt opus.

z Ocu. ut. ui. *Et Dauid dicit de eodem.*

a Fiat menſa eorum. *i. ſacra ſcriptura, in qua nutriti fuerunt Iudæi.* *Pſal. 28.*

b Coram ipſis in la. &c. *Ex odio enim Chriſti moti fuerunt legiſperiti ad deprauãdũ ſcripturas de Chriſto loquentes, ſicut plenius oſtendi in pluribus locis ve. Te. & ſic ipſi ſequentes eos erroribus ſunt illaqueati.* *† Iſai. 6. c*

c Et in ca. *per Titum & Veſpaſianum.*

d Et in ſcand. *Quia nobiles eorum fuerunt ducti ad tormenta ad infamandum populũ de rebellione & infidelitate erga Romanos.*

e Et in retri. il. *Hæc enim in vindictam mortis Chriſti contigerunt eis Luc. xix. Et quia ex prædictis ſecuta eſt excæcatio illorum & obduratio ideo ſubditur:*

f Obſcu. ocu. eo. *quantum ad excæcationem intellectus.* *†Pſal. 68. c*

g Et dor. eorum. *i. voluntas ſic nominata, quia debet ſupportare omnia.*

h Se. i. *qa p obdurationẽ efficitur tortuoſa.* *†offendiculum.*

i Dico er. *Hic oſtenditur, q̇ caſus Iudæorũ nõ fuit ĩutilis. ex hoc. n. occaſionaliter factũ ẽ, quod apoſtoli relinq̄ntes Iudæã tranſierũt ad cõuertẽdũ gẽtiles per orbẽ ſicut iã allegatum eſt ſupra & hoc eſt quod dicitur,* *Act. 15.*

k Nunquid ſi. *Iudæi.*

l Vt cade. *ſ. & nulla ſequeretur utilitas.* *†Secũdum alios hic c. 11. incip*

m Ab. *qa ſecũdũ, q̇ dicit Aug. ĩ ench. Deus adeo ẽ oĩpotẽs et bõus, q̇ nõ pmitteret mala fieri niſi ex eis eliceret maiora bõa. iõ ſubdit*

n Sed il. del. &c. *occaſionaliter mõ p̄dicto*

o Vt illos æmu. *i. imitentur. Iudæi enim, qui modo conuertuntur, & multo magis circa finem mundi detecta falſitate Antichriſti, in hoc imitantur, & imitabũtur gentiles* ¶ *conuer-*

CAP. XI.

a ¶Dicere uideor, q̇ Deus repulit po. ¶Sed nunquid hoc dixi? uel.

DIco ergo: Nunquid a b

a ¶Ex toto. b ¶Vel plebem ſuã. ¶Iudæos, quibus tot fecit. ¶Vel hæreditatem. ¶Si dico infideles Iudæos, non tamen omnes.

Deus repulit populum ſuum? Abſit. c d

a ¶Quia me & alios prædeſtinatos non repulit. b ¶i. Iudæus, non proſelytus, ſed ex ſemine Abrahæ de linea Beniamin.

Nam & ego Iſraelita ſum ex ſemi-

a ¶Ne putetur de Iſmael.

ne Abrahæ de tribu Beniamin. Non a

a ¶Sicut me non repulit Iſrael.

a repulit Deus plebem ſuam, quam

a ¶Prædeſtinauit.

b † præſciuit. An neſcitis quid di- b

¶Libri regum. a ¶Vbi de Elia loquitur. b ¶ſ.

cit ſcriptura in Elia, quemadmo- c

a ¶Inter ſe & illos. b ¶Iudicem. ¶Aduerſum, Dicens.

dum interpellat Deum pro Iſrael:

a ¶Sub Iezabel hoc factum eſt.

† Domine, prophetas tuos occidẽ- d

a Fundamento euerterunt.

runt, altaria tua † ſuffoderunt, & e f

ego relictus ſum ſolus, & quærunt g

¶Putauit ſe ſolum. ¶Alias, ſcriptura.

animam meam. Sed quid dicit illi h

a ¶Per gratiam reſeruaui.

diuinum reſponſum? † Reliqui mi- i

¶Omnes bonos.

c hi ſeptem millia uirorum, qui non k

a ¶Sicut Achab & Iezabel.

curuauerunt genua ſua ante Baal.

¶Vbi facilius. a ¶Gratię.

d Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ l m

a ¶Per gratiam qua electi ſunt. ¶non merita vnde, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi.

ſecundum electionem gratiæ Dei

a ¶Alias, factæ ſunt. b ¶Per gratiam ſaluati. c ¶i. per gratiam ſalui facti ſunt.

ſaluæ fient. Si autem gratia, iam n o

a ¶Legis? b ¶i. ſi per opera legis facti ſunt. c ¶Quod tamen conſtat eſſe.

non ex operibus: alioquin gratia p

a ¶Sed debitum.

e iam non eſt gratia * Quid ergo? q

a ¶Dicendum. ¶Hoc. i. b ¶Iuſtitiam ex operibus.

Quod quærebat Iſrael, hoc non eſt s

a ¶Per gratiam electi, iuſtitiam per fidem receperunt.

f conſequutus: Electio autem conſe- t

a ¶Non ſolum non ſunt conſecuti, verum. b ¶Per iudicium. c ¶Vel fuerunt.

quuta eſt, cæteri uero excæcati ſunt. v

a ¶In Iſaia, licet aliis verbis. b ¶Permiſit eos habere malam compunctionem.

g Sicut ſcriptum eſt: † Dedit illis De- x y

a ¶ſ. malum. b ¶Rationem quæ per ſe uidere poteſt, ſed ipſi ita habent.

us ſpiritum compunctionis, ocu- z

a ¶per ſe. b ¶Ratio quæ alio docente intelligit, ſe ipſi ita habet uſque.

los ut non uideant, & aures ut non

h audiant, uſque in hodiernum di-

¶Subdens. a ¶Malitia, quam mihi obtulerunt.

i em. Et Dauid dicit: † Fiat menſa a

a ¶Vt eos ipſa ſua iniquitas impediat.

k eorum coram ipſis in laquæum, b

a ¶Vt eos teneat. b ¶In cauſam opprobrii.

& in captionẽ, & in † ſcandalum, & c d

a ¶Æternæ damnationis.

l in retributionem illis. Obſcuren- e

a ¶Ratio quæ videt. b ¶Se peccare. c ¶Liberum arbitrium, quod debet erigi ſurſum.

tur oculi eorũ, ne uideant & dorſum f g

a ¶Peccatis aggraua. b ¶Videor dicere.

m eorum ſemper incurua. † Dico er- h i

go: Nunquid ſic offenderunt, ut k l

a ¶Sine reparatione & vtilitate. ¶Tantum vt inutilis ſit caſus eorum, ſed potius utilis.

caderent? Abſit. Sed illorum de- m n

a Vnde, quia repuliſtis verbum Dei, ecce conuertimur ad gentes. b ¶Ita. c ¶Gentiles. ¶Alios.

n o licto ſalus eſt gentibus, ut illos o

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E *a Quod ſi de.* Dixit delictum Iudęorum prodeſſe, quod ſi eſt, tunc magis conuerſio eorum.

†ad æmulãdum ꝓuocaret

b Quanto ma. i. ſi malum eorum vertit Deus in bonum. i. in diuitias mundi multo magis bonum eorum cum in fine plenitudo eorum, conuerſa ditabit Gentes doctrina & exemplo, in quo oſtendit nec inutilem, nec irrecuperabilem caſum eorum.

c Quandiu. Etſi Apoſtolus Gentium, tamen honorificabo miniſterium vltra hoc quod debeo ſuperaddendo, vt ẽt de Iudæis laborem tentans: ſi hac non ſuccedit via, aggrediar aliã quod non facerem, ſi de ſalute eorum deſperarẽ.

d Quod ſi deliba. Dixi, quod aſſumptio eorum erit multum vtilis, quam ne dicatis non poſſe fieri, quaſi totũ genus ſit repudiatum. Quia ſi delibatio, ideſt pauci de illis aſſumpti, vt apoſtoli & alij diſcipuli ſunt ſancti.

e Et maſſa i. genus poteſt ſanctificari. Ambro. Eſt autem delibatio parua ex aliqua re aſſumptio ad experimentum totius maſſæ, ut ex cibo vel potu.

f Et ſi ra. i. patriarchæ, a quibus contra hunt ſancti humorem fidei.

†primitiæ ſanctę ſunt

g Et rami. qui de eorum genere excreuerunt, in eis fundati:

h Socius. in ſpe promiſſionis, hoc contra morem. Bona enim arbor in nõ bonam inſeri ſolet, hic nõ bona in bonã.

i Dicis ergo fr. Q. Non contra ſtantes tamen contra eos licet gloriari, qui cã inſertionis meę repulſi ſunt. Qđ remouet Apoſt. ita. Bñdicis, qa verũ eſt, ꝙ fracti ꝑpter incredulitatẽ ſunt: tu ſtas fide i. nõ merito tuo, ſed gratia Dei: & iõ noli ſupbire, ne & tu frãgaris ꝑ ſupbiam, vt ille per incredulitatem. Nõ es

F ſtabilis, ſi per quos ſtas, deſtruis. Facile decipitur, qui alienis malis gaudet.

k Fide ſtas. Dei eſt beneficium, ꝙ tu ſtas, non tuum meritum.

l Sed time. Ne tantæ gratiæ beneficiũ amittas, & in ſupplicium incidas. Caſtus enim timor eſt, cum cauet anima ne Deus illam deſertus deſerat.

m Si enim de. Iudæis non pepercit Deus, qui a ſanctis patribus originem ducebant: ex quorum etiam gente ipſe carnem aſſumpſit: multo minus vobis

NIC. DE LYRA.

¶ *conuerſos ad fidem Chriſti.*

a Quod ſi deli. eo. *ſ. Iudæorum.*

b Diui. ſunt. m. *occaſionaliter modo dicto.*

†Ne efferaris animo

c Et dim. eo. *i. pauci viri ſimplices & illiterati, & quaſi nullius reputationis, quales ſunt apoſtoli.*

d Diuitiæ ſunt Gen. *quia fundauerunt eccleſias inter Gentes.*

e Quanto ma. ple. eo. *ſupple erit magnum bonum in finali conuerſione eorum.*

f Vobis enim. *Hic conſequenter reprimit inſultationem Gentium, per hoc, quod caſus Iudæorum non eſt irrecuperabilis, quod oſtendit exemplo duplici. ſ. patriarcharum & apoſtolorum, qui fuerunt Iudæi: propter quod Apoſtolus ſe laboraturum ad conuerſionem eorum dicit:* Vo. enim di. Gen. *ne inſultetis Iudæis.*

Gal. 2. b

g Quandiu quidem. *Creditum eſt mihi euãgeliũ ꝓputij, ſicut & Petro circumciſionis.*

h Miniſterium meum ho. *addendo vltra debitum, ſ. laborando pro conuerſione Iudęorum, cum tamen ex officio tenear ſolis gentibus prædicare.*

i Si quomodo ad æmu. *i. ad imitandũ me.*

k Prouocem car. me. *i. Iudæos, de quibus carnaliter deſcẽdit, vt dicit in princi. huius c.*

l Et ſal. fa. *Sciebat. n. Apoſtolus, ꝙ nõdũ erat tempus conuerſionis eorum ad plenum. & ꝙ iſtud ſit vtile ad bonum, oſtendit, dicens:* G

m Si enim amiſ. eorũ. *per infidelitatem.*

n Recon. eſt mun. *occaſionaliter, vt prædictum eſt.*

o Quæ aſſump. *eorum ad fidem.*

p Niſi ui. ex mor. *quia Iudæi ſcientes ſcripturas conuerſi ad fidem magis poterant proficere quam alij, vt patet de Paulo & Apollo & pluribus alijs. Et ad hoc inducit exemplum de Apoſtolis di.*

q Quod ſi deli. ſan. eſt. *i. Apoſtoli, qui fuerunt quaſi qdã delibatio de Maſſa Iudaica.*

r Et ſi ra. *ſ. patriarchæ, qui fuerunt quaſi radices plebis Iudaicæ. ꝑ hoc intendit Apoſtolus oſtendere, ꝙ Iudæi ſunt habiles ad bonum & quantum ad hoc tenet ſimilitudo. & ſic eorum caſus non eſt irreparabilis.*

s Quod ſi ali. *Hic conſequenter Apoſtolus reprimit Gentiles ab inſultatione Iudæorum ratione ſumpta ex conuerſione Gentium. & primo facit ad propoſitum. ſecundo, remouet obiectionem in contrarium ibi: Dicis ergo. Ratio autem conſiſtit in hoc, quod licet multitudo Iudæorum ceciderit per infidelitatem, tamen per aliquos eorum ſtantes in fide. ſ. Apoſtolos & alios diſcipulos gentiles conuerſi ſunt & inſerti arbori procedenti per fidem in imitatione patriarcharum. & hoc eſt quod dicitur,* Quod ſi aliqui ex r. *i. ex Iudæis procedentibus ſecundum carnem ex patriarchis qui fuerunt radix arboris.*

Diuiſio

†reiectio

t Fracti ſunt. *per infidelitatem ſuam.*

v Tu au. cũ ol. eſ. *ſ. oliua ſylueſtris ad bonum fructum inhabilis, quia Gentiles non habebant legem & prophetas, nec etiam cultũ Dei: ſed erant idololatriæ dediti.*

x Inſertus es in il. *i. ramis ſtantibus, qui ſunt Apoſtoli & alij fideles Iudæi.*

y Et ſocius ra. *i. fidei patriarcharum.*

z Et pinguedi. oliu. *i. Chriſti doctrinæ & gratiæ.*

a Noli gloriari aduer. ra. *i. Iudæos per infidelitatem fractos.* H

b Quod ſi gloria. *ſupple, hoc eſt inaniter.*

c Non tu ra. por. *quia Gentiles bonum ſuæ conuerſionis habuerunt ex Iudæis & non econuerſo.*

d Dicis ergo. *Hic conſequenter remouet obiectionem. ſecundo infert concluſionem, ibi: Vide ergo. Circa primum ponit obiectionem di.* Dico ergo. *i. tu Gentilis inſertus dicto modo argues ſic:*

e Fracti ſunt ra. *& ſic poſſum gloriari contra ramos fractos, licet non contra radicem: hic conſequenter remouet dubium dicens:*

†conſtitiſti

f Bene, propter incred. *id eſt bene dicis ſi dicas eos eſſe fractos propter infidelitatem ſuam, non autem propter tuam inſertionem niſi occaſionaliter tantum, & non per ſe.*

g Tu autem fide ſtas. *quæ non eſt a te, ſed eſt donum Dei, propter qđ nõ dẽs inde ſuperbire, ſed magis humiliari: ideo ſubditur:*

h Noli altum ſapere: ſed time. *Et ſubditur ratio:*

i Si enim Deus naturalibus ramis. *id eſt Iudæis ſuperbientibus.*

k Non pepercit. *eos grauiter puniendo.*

l Forte nec tibi parcat. *ſi ſuperbieris. Nec dicitur hic forte, vt eſt nota dubij ex parte Dei, ſed fertilitatis liberi arbitrij.*

m Vide ergo bonitatem & ſeueritatem. *Hic ex prædictis concludit, ꝙ Gentilis cõuerſus hẽt materiam ex prædictis conſiderandi in ſe diuinam bonitatem: per quam ſtat in fide & gratia Chriſti. & ſeueritatem iuſtitiæ eius in Iudæis excidentibus a fide Chriſti & hoc eſt quod dicit,* Vide ergo bonitatem & ſeueritatem Dei. *& patet ex dictis litera vſque ibi:*

n Sed & illi ſi non permanſerint in incredulitat. *quia ramus naturalis maiorẽ hẽt aptitudinem ut inſeratur cæteris paribus, q̃ extraneus a radice ꝓpria, vt patet ex dictis.*

¶ Nolo enim

[Text]

a ¶Iudæi zelo legis & patrum. ¶Inuideant & odio habeant,
¶Quod Deum occiderunt, vel verbum repulerunt.
¶Si eorum delicto ditatus eſt mundus.

a æmulentur. † Quod ſi delictũ eo- a b

a ¶i. abiectio. ¶Pauci de eis conuerſi, ut apoſtoli ditauerunt gentes.

rũ diuitiæ ſunt mundi, & diminu- c

tio eorum diuitiæ gentium, quãto d e

a ¶Quæ in fine mundi conuertetur. b ¶Et quaſi aliquis quæreret an poterunt conuerti ait, poterunt vtique.

b magis plenitudo eorum? Vobis e- f

a ¶Qui mihi propri. b ¶Quod ſemper eſt.

c nim dico gentibus: quandiu qui- g

a ¶Non Iudæorum. b ¶Quia ad Gentes miſſus.

dem ego ſum gentiũ apoſtolus, mi- h i

niſterium meum honorificabo, ſi

a ¶Vel cum proſperitate, uel cum aduerſitate. b ¶Id eſt imitandum me. c ¶Fructificare valeam,

quo modo ad ęmulandum prouo- k

a ¶Iudæos. b ¶Vel vt. ¶Sic. c ¶Gratia Dei adiuuante.

cem carnem meam, et ſaluos faciã- l

a ¶Saltem. b ¶Et ideo de illis laboro, quia vtilis erit aſſumptio ad informationem Gentium, Et uere.
c ¶infidelitas.

am aliquos ex illis. Si enim † amiſ- m n

ſio eorum reconciliatio eſt mũdi,

¶Erit. a ¶Reliquorum. b ¶Gentium ex eo mortuæ.

quę aſſumptio, niſi uita ex mortu- o

d is? Quod ſi † delibatio ſancta eſt, p q

e ¶Poteſt ſanctificari.

f & maſſa. Et ſi radix ſancta, & rami. r

a ¶Probat adhuc Iudæos poſſe aſſumi, ut reprimat gẽtes ¶ſcilicet. b ¶Naturalibus. c ¶A promiſſione exciſi.

g Quod ſi aliqui ex ramis fracti ſũt, s t

a ¶O Gentilis. b ¶Sterilis naturaliter & amarus. c ¶Aliena operatione coniunctus.

tu autem cũ oleaſter eſſes, inſertus u x

a ¶In loco fractorum. b ¶Factus es. ¶Particeps.
c ¶Patriarcharum, & prophetarum. d ¶Apoſtolorum qui præ omnibus habent ſpiritum radicis.

h es i illis, & ſocius radicis & pingue- y z

a ¶Fructiferi populi Iudaici ante aduentum Chriſti.
b ¶Si in quam hoc eſt. ¶Quia & ſi putata eſt oliua, non tamen amputata.
c ¶i. inſultare malis alterius.

dinis oliuæ factus es, noli gloriari a

a ¶Fractos. b ¶Tu Gentilis.

aduerſus ramos. Quod ſi gloria- b

a ¶Dicitur tibi, quia gens illa nihil a te, ſed tu ab ea fidem habes.

ris, non tu radicẽ portas, ſed radix c

¶O Gentilis.

i te. Dicis ergo: fracti ſunt rami, ut d

¶Dicis, a ¶ſed.
b ¶i. ſuo uitio, vnde tibi oportunitas ſalutis non propter te.

ego inſerar. Bene propter incredu- e

k litatẽ fracti ſunt: tu autẽ fide † ſtas. f g

a ¶Et ideo ¶Superbire. b ¶Offendere. ¶Caute.
c ¶Time quod oportet, quia.

l m † Noli altũ ſapere, ſed time. Si enim h i

a ¶Prærogatiua patrum, quibus facta eſt promiſſio.

Deus naturalibus ramis nõ peper- k

a Sed uide.
b ¶Alieno. ¶Hoc contingat, quod & ütique contingere poteſt.
c ¶Quia fide ſtas.

cit, ne forte nec tibi parcat. Vide er- l m

a ¶Bonitate ſuadet, ſeueritate terret. ¶Per utranque diſce humiliari. b ¶Id eſt diſtrictam iuſticiam. ¶Quia per incredulitatem fracti.

go bonitatem & ſeueritatem Dei.

In eos quidem qui ceciderunt ſeue-

a ¶Quia tibi beneficium confert.

ritatẽ, In te autem bonitatem Dei,

a ¶Si tamen. b ¶Vt totum Deo tribuas. ¶Ea:
c ¶Niſi permanſeris.

ſi pmãnſeris in bonitate: alioquin

a ¶Sicut illi.
b ¶A ſancta radice.
¶Seueritatem Dei ſentiens.
c ¶Q. Non ſolum tu non excideris, ſi permanſeris in bono.
¶Ideo non deſpiciendi.

& tu excideris: Sed & illi ſi non n

permanſerint in incredulitate, inſe-

a ¶Si non permanſerint in incre. quod vtique poteſt fieri.

rentur. Poteſt enim Deus iterum

a ¶Sibi, quia etiam inde natus eſt. b ¶Potens inſerere, nam inſe. entur, & hoc a minori.
c ¶Quia inde natus.

inſerere illos. Nam ſi tu ex natu-

a ¶Vi Dei. b ¶Ritibus gentium ſterilium.

a rali exciſus es oleaſtro, & contra

a ¶Quia idololatria & huiuſmodi gentibus ex vſu ſunt quaſi naturalia. b ¶Vnitus per fidem patriarchis & apoſtolis qui pinguedinem ſancti ſpiritus habuerunt.

naturam inſertus es in bonam

a ¶Si hoc eſt, quanto magis &c.

b oliuam, quanto magis hi, qui ſe-

a ¶Edocti lege cultum Dei. b ¶Vnientur ſuo populo.

cũdum naturam inſerentur ſuæ

a ¶Inſerentur Iudæi & vere, quia & ſi interim quidam & tandem plenitudo, & hoc volo vos ſcire.

oliuæ? Nolo enim uos ignorare a

a ¶Occultum Dei iudicium. ¶Myſterium dico, ne putetis uos hoc veſtro ingenio poſſe diſcutere.

fratres myſterium hoc, ut non b c d

ſitis † uobiſipſis ſapientes, quia

a ¶Non omnes excæcati. b ¶Non ex natura ſed culpa.

cæcitas ex parte contigit in Iſrael e

a ¶Vt vel quouſque, vt cauſa notetur & terminus.

donec plenitudo gentium in- f

a ¶Poſtquam intrauerit. b ¶Prædicante Elia & Enoch. c ¶Æmulando gentes.

traret, et ſic omnis Iſrael ſaluus g

a ¶Iſrael ſaluus fieret. b ¶In Iſaia.
c ¶Secundum carnem

fieret. Sicut ſcriptum eſt: † Veni- h i

a ¶De Iudæis, b ¶Vt quod eſt interim quando aliquis vix conuertitur. c ¶Voluntarie. ¶In ſi ne quando facile.

et ex Sion qui eripiat & auertat

a ¶Infidelitatem. b ¶Iudæis. ¶Erit. c ¶Quia ego ipſe faciam quod promiſi.

impietatem a Iacob. Et hoc illis ã- k

a ¶Promiſſio complebitur. b ¶Remitero.
¶Tunc conuertentur ſed modo inimi. i.

d me teſtamentum, cum abſtulero l

a ¶Propter. b ¶Quod contra legem eorum, non propter Gentes.

e peccata eorum. Secundum euan- m

a ¶Vt nobis locus intrandi eſſet ad fidem.
¶Ad vtilitatem ueſtram. ¶Ecce quare pars excæcata, & pars illuminata.

f geliũ quidẽ inimici propter uos:

a ¶Q. Quidam ſunt inimici ſecundum euangelium & propter uos, quidam autem chariſſimi vel dilecti ſecundum electionem. b ¶Non propter merita.

Secundum electionem autẽ cha- n

a ¶i. propter promiſſiones patribus factas.

g h riſſimi propter patres. † Sine pœ- o

a ¶Mutatione. b ¶Remiſſio peccatorum in baptiſmo. ¶Promiſſiones.

nitentia enim ſunt dona & uo- p

a ¶Vel electio ab æterno. ¶Interior & gratuita. ¶Quam nullius meritum præuenit. ¶Ad fidem. b ¶Ita opus erat, vt & alii inimici & alii electi. c ¶Longo tempore plus quam iſti.

i catio Dei. Sicut enim aliquando

a ¶Quod ualuit ad hoc, vt modo humiles credatis.
b ¶Probato ꝙ deficit natura. i. quod per liberum arbitrium iuuari non potuiſtis. ¶Nuper.

& uos non credidiſtis Deo, nunc

autẽ miſericordiã conſecuti eſtis

a ¶Quæ eſt aliqua cauſa veſtræ miſericordiæ.

† ꝑpter incredulitatẽ illorũ, ita &

¶Iudæi.
a ¶Ne poſt conuerſi, materiam gloriandi habeant.

iſti nũc nõn crediderũt † in ueſtrã

a ¶venientes. ¶i. non habuerunt fidei gratiam per Dei miſericordiam ſicut uos. ¶Humiliati.
b ¶Fidei gratiam

k miſericordiã, ut & ipſi miſericor-

a ¶Ideo ita de utriſque factum eſt.

l diã cõſequãtur. † Cõcluſit eñ de9

a ¶Iudæos & Gentes.
b ¶Quia aliter ex ſuperbia terrent.

m † omnia in incredulitate, ut oĩm

a ¶Et quare ſic? Ne putes comprehendi poſſe.
b ¶Quia multa ſcit & profunda.

n miſereatur. † O † altitudo diuitia- q

a ¶De rebus ſpiritualibus.
b ¶De mundanis.
¶Sicut ſapientia & ſcientia eius ſunt incomprehenſibiles, ſic & iudicia pro quibus cæpit de ſapientia & ſcientia.

rum ſapientiæ & ſciẽtię Dei: q̃ in- r

a ¶i. diſpoſitiones de omnibus rebus.

cõprehenſibiliã ſunt iudicia eius,

[Glossa ordinaria]

vobis parcet, ſi a fide receſſeritis, uel ſu-

A perbia intumueritis.

a Contra na. Dicitur quod eſt contra cõſuetudinem naturæ, ut ſurculus fructũ radicis ferat. Deus tamen nihil contra naturam facit, quia id eſt natura, quod facit. Summa natura, opus Dei, contra quam nihil fit, ſed cõtra cõſuetã nobis.

b Oli. Intelligitur hic fides patrum.

c Impietatem. Legalis obſeruantiæ cultum. Cultus Iudæorum ab aduentu Chriſti eſt impietas.

d Abſtule. Hoc erit in fine, qñ ꝑdicatione Eliæ & Enoch cõuertẽtur Iudei. uñ ꝑ Malachiã, Mittã vobis Eliã Theſbitẽ qui conuertet corda patrũ ad filios, & corda filiorũ ad patrẽ, vt intelligant filii vt patres i. vt prophetæ intellexerũt.

Mal. 4. b

e Secundum euan. &c. Auguſtinus. Vel ita Tunc conuertentur, ſed modo inimici quidem ſunt Chriſti. Et quidem noſtri. Iterum ex ſe ex ſuo ſ. vitio. Sed hoc eſt ſecundum euangelium & propter uos. i. ad profectum euangelii & ueſtrum

De præde. ſan. ca. 16. Tom. 7.

†apud voſmetipſos ſuperbi

f Inimi. pro. Oſtendit hoc ex Dei diſpoſitione prouenire. Ex ſe enim poſſunt inimicari, quod proficit euangelio, Deo vtente malis ad bonum, ut cum faciant contra uoluntatem Dei, impleatur voluntas Dei ſapienter omnia diſponens

g Propterea pa. Electi ſunt dilecti ꝑpter patres, quibus hæc promiſſa ſũt, qa nõ vocati ea vocatione q̃ multi nõ ꝑciti q tñ pereũt. de qua dictũ eſt. Multi ſunt vocati, pau. vero ele. ſed ea qua electi, q̃ ſine mutatione, qa q audit a pr̃e venit ad filiũ, q nõ perdit quicquam de oĩ dato, qſqs vero perit, non inde fuit. uñ, A nobis exierũt, ſed ex nobis nõ fuerunt.

Mat. 20. b

1. Ioan. 2. c

h Sine pœniten. Secundum ele. & propter pa. ſunt ſaluandi, quia dona i. promiſſio-

B nes, *& uoca.* i. electio ab æterno ſunt ſine pœnitentia i ſine immutatione conſilii Dei. Vel ideo dico ſecundum electionem, quia quibus Deus fidem inſpirat, ſine præcedenti eorum penitentia inſpirat. Sine peccato. Gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum vel planctum, uel opus aliquod, niſi ſolam fidẽ & omnia gratis condonat. hoc ideo, ne putent illos non poſſe accipere miſericordiam, quia eos dolere non uident.

i Sicut enim. i. qua ratione vos olim permiſit Deus nõ credere. ſ. ne cauſam ſuperbiendi haberetis poſtea conuerſi.

k Vt & ipſi. Experti, nõ per legem eſſe ſalutem, ſed per gratiã, ut & ſic per humilitatẽ cõſequerẽtur miſericordiam.

l Con. i. permiſit cõcludi. Hic videtur aliquo modo myſterium exponere. *Concluſit enim Deus omnia in infideli.* vt de amaritudine infidelitatis ſuæ pænitendo confuſi, ad dulcedinem miſericordiæ Dei credendo conuerſi humiliores permanerent, vt & gratia muneris eſſet gratiſſima & clamarent. Quã magna multitudo dulcedinis tuæ domine

†per

m Omnium. i. Iudæorum & Gẽtiũ, nõ ꝙ nullũ dãnaturus ſit, quod qdẽ falſo opinati ſunt. Valde. n. paruũ ſenſũ hẽmus ad diſcutiẽdũ iuſtitiã iudiciorũ Dei, ad diſcutiẽdũ gr̃am gratuitã nullis meritis ꝑcedẽtibus redditã. Nec tã mouet nos, ꝙ gratia ꝑſtatur indignis q̃ ꝙ æque indignis aliis denegat̃ Auguſtinus. Scio, ꝙ ſicut impoſſibilitas, ita & iniquitas non eſt apud Deum & ſcio ꝙ ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Illud vero obſcurum eſt, quare quibuſdam indignis dat, quibuſdam negat, aliqđ ergo eſt in abdito & profundo iudiciorũ dei. Nec illud pſpicuũ ẽ, quare hoc mõ ſaluauerit Iudæos & Gentes, ut prius ꝑmitteret eos concludi in infidelitate.

†omnes
Vbi ſupra Iac. 4. d
†Sap. 17. a

O alti-

n O altitudo. Si quis quęrat, quare ſic ſaluãtur, cum multi alii modi ſaluationũ ſũt: hoc ſe neſcire innuit per admirationem Apl̃us. Nota per hoc, ꝙ creaturas ortas C

NIC. DE LYRA.

¶ a Nolo enim. *Hic Apoſtolus reprimit Gentiles ab inſultatione Iudæorum ratione ſumpta ex conſideratione diuinorum iudiciorum. Et diuiditur in tres. primo oſtendit Iudæorum præſentem excæcationem & futuram illuminationem. ſecundo, declarat vtriuſque cauſam ibi: Secundum euangelium. tertio, ex dictis cõcludit diuinæ ſapientiæ profunditatem ibi,* O altitudo diui. *Circa primum dicit:* Nolo enim uos ignora. fratres. *i. vos Gentiles conuerſi ad fidẽ Chriſti, & ſic per fidẽ facti fratres mei.*

b Miſterium hoc. *i. ſecretum diuinum.*

c Vt non ſi uobis ſa. *id eſt ſecundum æſtimationem veſtram, & hoc dicit Apoſtolus ad reprimendum eorum præſumptionem: & quid ſit illud ſecretum oſtendit, dicens,*

d Quia cæci. ex per. *& non ex toto.*

e Contigit in Iſ. *quia apoſtoli & credentes primi de Iudæis fuerunt valde illuminati:*

f Donec ple. g. in. *fidem Chriſti recipiendo. Sciendum tamen, quod illud donec, non tenetur hic cauſaliter, ſed tantum conſecutiue & occaſionaliter, quia Iudæis excæcatis apoſtoli tranſierunt ad gentes conuertendas.* Iſai. 59. d

g Et ſic &c. ſal. fa. *in fine mundi detecta falſitate Antichriſti, quia tunc Iudæi conſtanter mortem ſuſcipient pro fide Chriſti.*

h Sicut ſcri. eſt. *Iſaiæ lix.*

i Veniet ex Syon. *Ibi primo fuit fides Chriſti prædicata, & inde ad omnes alios deriuata eſt præterito, & deriuanda in futuro ſicut dixi plenius in Iſaiæ.*

k Et hoc il. a me te ſta. *i. fides catholica in nouo Teſtamento publicata, & in Iudæis pro tunc complenda.* Lyr. in Iſai. c. 59.

l Cum abſtu. pec. eo. *per fidem iuſtificãtem.* D

m Secundum euan. *Hic conſequenter oſtendit vtriuſq; cãm. & primo excæcationis. Cuius ponitur duplex cã. Vna eſt repulſio doctrinæ Chriſti quæ tangitur, cum dicitur,* Secundum euan. quidem ini. *Alia eſt inuidia de gratia Gentibus data, quæ tangitur ibi: Propter vos. cõſequẽter põit cãm illuminationis, cũ dicitur,*

n Secũdum. e. a. ch. pro. pa. *i. propter merita patrum aliqui nunc ſunt ad fidem electi, & plures eligentur in fine mundi. Ad quod inducit rationem di.*

†De conſ. di. 4. c. ſine penitentia Dona quidem & vocatio Dei eiuſmodi ſunt vt eorum illum pœnitere non poſſit. Iacob. 1. c

o Sine pęnitentia autem. *id eſt ſine mutabilitate, quia apud Deum non eſt tranſmutatio.*

p Sunt dona & uocatio Dei. *i. promiſſa facta patribus de donis eorum ſemini fiendis. & ideo implebunt tempore ſuo. Et conſequenter inducit ad hoc congruentiam: quia ſicut Gentiles ante aduentum Chriſti fuerunt ſub peccato idololatriæ, ita & poſt aduentum Iudæi dimiſſi ſunt ſub infidelitatis peccato pro maiori parte: & ſic in iſtis & in illis oſtenditur humana fragilitas in eorũ peccatis. & diuina bonitas in beneficio vocationis. Iudæi enim nunc dimiſſi finaliter vocabuntur, vt dictum eſt. & hoc eſt quod dicitur,* Sicut enim aliquando &c. *& patet ex dictis litera.*

†per veſtri

q O altitudo diuitiarum. *Hic vltimo concluditur ex prædictis profunditas diuinæ ſapientiæ in ſuis iudicijs, & hoc dupliciter. Primo enim concluditur hoc ex Dei eminentia: ſecundo ex humana deficientia ibi: Quis enim Circa primum dicit,* O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. *id eſt profunditas vtriuſque. ſicut dicitur in Iohannem. Puteus altus eſt, id eſt profundus: Et dicit ſapientiæ quantum ad diuina: & ſcientiæ, quantum ad fienda circa homines, quorum rationes non poſſunt a nobis attingi. Ideo ſubditur:*

†De pę. d. 3. c. totam

Ioan. 4. b
†profunditatem

r Quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, *Quia ſupra capacitatem naturæ intellectualis ſunt exceſſiua.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ortas eſſe ꝯſpicimus Deũ patrem, a quo oĩa habẽt principiũ minime eſſe dubitamus. Iterũ qa ſi eſſet rõne, quaſi res fatua videret̃. Cũ igitur rõnẽ (quæ procedit ex ſeipſo, non ipſe a rõne) pculdubio dicimus ſiſe. i. filiũ p quẽ cũcta tã rõnabiliter diſpoſita cernimus, & a p̃re pceſſiſſe fideliter credim⁹, & qa Deũ p̃rem, eo q̃ talẽ habeat rõnẽ, & rõnẽ, eo q̃ a tali pceſſit p̃re gaudere cognoſcimus, iõ gaudiũ illud & bonitatẽ eſſe ſpũ ex utroq; pcedẽtẽ, in quo ſpũ oĩa cõſiſtũt minime ambigimus, qđ gaudiũ & benignitatẽ, etiã vſq; ad creaturas puenire nequaq̃ dubitamus. & iõ dr̃ ſpũs pcedere. i. dari nõ q̃tũ ad p̃rem & filiũ, ſed q̃tum ad hoĩes, qa ſi aliquod bonũ in aliquo videmus, per ſpm̃ ei datũ a patre, & filio credimus. Notãdũ, q̃ dicere rõnẽ ex p̃re, bonitatẽ quoq; & gaudiũ ex vtroque procedere, ſicut dicit Augu. nihil aliud eſt q̃ filiũ generare. q̃ aũt dr̃ ſpũs a patre & filio proce. hoc eſt mittitur, datur, & a ſeipſo etiam.

†imperueſtigabiles.

*ſeculorũ.

a Viæ eius. i. in impletiones diſpoſitionis, quia nec in exhibitione poteſt cognoſci quid diſpoſuit.

b Conſiliari. Eſt vnigenitus filius eius, q & angelus magni cõſilii appellat̃. Sed ex hoĩbus & angelis nullus fuit ei cõſiliari⁹.

Iſai. 9. b ſecundũ lxx. *c Aut quis pri.* Et ſi iudicia non poſſumus ſcire, vel hoc conſtat, quod ex ſola gratia dat.

Loquẽdi modus de trinitate varijs præpoſitionibus diſtinguitur. *d Quo. ex ip. &c.* Ex, p, in, diſtinctionẽ pſonarũ indicant. ipſe idẽ pronomẽ repetitũ, identitatẽ ſubſtantiæ, & quia talis ipſi gloria, nõ iuſtis ipſis. *Ex ip.* nõ de ipſo ſunt oĩa. Ex ipſo n ſunt cælũ & terra, qa fecit ea. nõ aũt de ipſo, qa nõ de ſubſtãtia ſua In ipſo ſunt oĩa q̃ cõdidit, nõ tñ inqnãt eũ q peccãt, de cuius ſapientia dr̃: Attingit oĩa pp ſui mũditiã, & nihil inquinatum in eo icurrit. Aug. Oportet vt creatorem p ea quæ facta ſunt

Sap. 7. d
Lib. de natura boni aduerſus Manichæos c. 6 cap. 27. 28. Trinitatis veſtigia

intellectu cõſpiciẽtes trinitatẽ intelligamus. Cuius trinitatis veſtigiũ i creaturis apparet. in illa. n. trinitate ſumma origo ẽ oĩm rerũ, & pfectiſſima pulchritudo, & beatiſſima dilectio. Itaq; illa tria a ſe inuicem determinari videntur, & in ſe etiã infinita ſunt ita & ſingula ſunt in ſingulis, & oĩa in ſingulis, & ſingula in oĩb. & vnũ oĩa. Nõ igit̃ cõfuſe accipiẽdũ eſt, qđ ait Apoſtolus, Ex ipſo & per ipſum & in ipſo. Ex ipſo, dicens pp p̃rẽ. Per ipſum, pp filiũ. In ipſo, pp ſpiritũſc̃m̃. Neq; patrẽ volens intelligi dixit, ex ipſo, ut ſic intelligas omnia eſſe ex patre, vt neges oĩa eſſe ex filio, vel ex ſpũſancto, cum ex patre & p patrem & in p̃re oĩa eſſe ſane dici poſſit. Similiter & de filio & ſpiritu ſancto dici poteſt. At p hoc dũ dr̃, Ex ipſo & p ipſum, & in ipſo ſunt oĩa, ſine dubio patris & filii & ſpũſc̃ti demonſtrat̃ equalitas. Et qa nõ aũ noĩauerat p̃rem vel filiũ vel ſpũſc̃m̃, ſed Deũ & dñm, qđ & ipſa trinitas dici poteſt, ſingula horum trium referri ad ſingulos uoluit. F

e Oĩa. Quæ naturaliter ſunt non peccata, quæ naturam vitiãt q̃ ex uoluntate peccãtiũ naſcũtur. In creaturis veſtigiũ appet trinitatis: in trinitate ſumma origo eſt oĩm rerũ, & pfecta pulchritudo & beatiſſima dilectio. Hinc eſt moralis admonitio post tractatum legis & fidei, naturã Iudaici populi & Gẽtilis G

a ¶Vere alta ſapientia & ſcientia. ¶Hoc Iſaias dicit.

a & † inueſtigabiles uiæ eius. Quis

¶In ſapientia & ſcientia.

enim cognouit ſenſum Domini, aut

a ¶In diſpoſitione & exhibitione rerum, quis fuit cuius conſilio ageret, uel qui eius conſilium ſciret?

b c quis conſiliarius eius fuit? Aut quis b

a ¶Fidem & bona opera. b ¶A Deo. ¶Merces ex hoc quod ſemſam prior dedit. ¶Nullus quia potius.

prior dedit illi, & retribuetur ei?

a ¶Ex patre ex quo filius.
b ¶Filium per quem omnia. c d e

d Quoniam ex ipſo, & per ipſum, &

a ¶Spiritu ſancto, quia ſola dilectione creauit & conſeruat omnia. f

e in ipſo ſunt omnia. Ipſi † gloria in ſecula, * † Amen.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Quis enim co. *Hoc idem oſtenditur ex noſtræ cognitionis deficiẽtia, cum dicitur:* Quis enim cog. &c. *q. d. nullus: qa oculus noſter habet ſe ad diuina, ſicut oculus noctuæ ad lucem ſolis.*

2. Metaph. tex. com. 4.

b Aut quis pr. de. il. &c. *q. d. nullus, quia hoc eſt impoſſibile, qa oẽm virtutẽ nõ ſolũ operandi ſed etiam cogitandi & eſſendi ab ipſo habemus, quod declarat, dicens:*

† Sap. 9. c
Iſai. 40. c
1. Cor. 2. d

c Quo. ex ip. *quantum ad potentiam productiuam, quæ patri appropriatur.*

d Et per ip. *quantum ad ſapientiam exẽplarem, quæ appropriatur filio.*

e Et in ipſo. *Sicut in fine & conſeruante per bonitatem quę ſpiritui ſancto appropriatur. ideo ſubditur:*

f Ipſi glo. in ſecula, Amen. *Aliqui libri habent interpoſitas duas dictiones. ſ. honor & ſeculorum, ſed non ſunt de textu, nec habentur in libris correctis.* † honor &

In ca. xi. vbi dicitur: in Poſtil. Si autem gratia ſalui facti ſunt dicto modo, iam non ex operibus.

ADDITIO I.

4. Reg. 19.

Si q̃rat̃, quõ ex autoritate ab Apl̃o allegata de Elia cõcludit̃ q̃ reliquiæ illæ ſaluabãtur ex grã? Ad qđ dicẽdũ, q̃ hoc Apoſtolus oſtẽdit ex hoc, q̃ i rñſo diuino ad Eliã dr̃, Reliq mihi ſeptẽ millia virorũ. Nõ n dixit relicti ſunt aut relinquentur, ſed reliqui mihi, vt manifeſte oſtẽdat q̃ ex ſua mera gratia & liberalitate eos reliquit.

In e. c. vbi dicitur in poſtil. Et dorſũ eorũ. i. voluntas ſic nominata.

ADDITIO II.

Quod hic dicitur dorſũ, nõ eſt neceſſe q̃ p hoc intelligatur volũtas, prout in Poſtilla, ſed plane p̃t intelligi de dorſo. Incuruat̃. n. dorſũ alicuius p aggrauationẽ põderis. Vñ qa Iudæi i hac captiuitate exiſtẽtes i vindictã mortis Xp̃i cõtinue aggrauãtur per iuga & ſeruitutes dñorũ, idcirco dorſum eorum ſemper uidetur incuruari ex talibus, & quia iſti non credunt eis euenire in vindictã mortis Chriſti, vt dictũ eſt, ſed alijs cauſis friuolis attribuunt, ideo pręmittit. Obſcurentur oculi eorum ne videant. q. d. prophetice non optatiue, tanta eſt miſeria iſtorũ, q̃ oculi eorũ non uidebunt qua ratione dorſum eorum ſemper incuruatur modo prædicto. H

In e. c. vbi dr̃ in Poſtil. O altitudo diuitiarũ ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ Dei.

ADDITIO III.

Ea, quæ pertinent ad ſapiẽtiã & ſciẽtiã diuinã, p̃nt dici alta, eo q̃ ſunt inattingibilia a nobis. Similiter & profunda, eo q̃ ſunt a nobis iſcrutabilia. Vnde non eſt neceſſe, quod altitudo in hoc loco interp̃tetur p profunditatẽ. Itẽ notãdũ, quod hæc verba apoſtoli. ſ. O altitudo di. &c. cõtinuãtur ad p̃cedẽtia ſm̃ Glo. ſic, præmiſerat Apoſtolus ſ. iam miræ pfunditatis. ſ. q̃ Deus cõcluſit oĩa i incredulitate, vt oĩm miſereat̃, cui⁹ pfunditatis ueluti horrore pcuſſ⁹ & uelut abyſſi altitudinẽ expaueſcens, clamat: O altitudo. nõ. n. ſenſus hoĩs attingit ad diſcutiẽdã iuſtitiã iudiciorũ Dei ſeu ad diſcutiẽdã gratiã gratuitã nullis meritis p̃cedẽtib. redditã: & de hoc amplius i gl.

GLOS. ORDIN. CAP. XII.

O *Bſecro uos f. a.* Hucuſq; ſatis vtrãq; partẽ humiliauit, & gloriam de priori ſtatu annullauit, mõ quaſi finito negocio deinceps ad mortalitatem tẽdit. *Obſe. n.* Hucuſq;, ne alter aduerſus alterũ ſupbiret hic vt alter de alterius vtilitate laboret.

b Obſecro per m. d. i. per apoſtolatum miſericorditer a Deo mihi commiſſũ, vl̃ miſericordiã a Deo vobis datã

g Ho. Aug. Olim hoſtia occidebatur, ut homi-

NIC. DE LYRA. CAP. XII.

Diuiſio

O Bſecro. *Poſt q̃ Apoſtolus Romanos ad concordiã reduxit, hic cõſequẽter eos in morib. inſtruit. Et diuiditur in duas: qa primo facit hoc verbo p̃dicationis, ſc̃do facit exẽplo imitationis, rememorãdo q̃ſdã pſonas eis imitabiles, c. 16. Prĩa ĩ duas. prĩo ĩſtruit oẽs cõiter. ſc̃do exiſtẽtes ĩ aliqb ſtatib. prĩcipaliter ſpãliter ca. ſe. Prima adhuc ĩ duas, qa primo ĩſtruit oẽs cõiter in his q̃ ad Deũ, ſc̃do in his quæ ad proximum, ibi: Sicut enim in vno, Prima adhuc in duas. primo ĩſtruit omnes cõmuniter in ordine ad Deũ ex parte corporis. ſc̃do ex parte aĩę, ibi: Et nolite cõformari. Circa primum dicit,* Obſecro uos. *ſecũdũ, q̃ dicit Seneca, Generoſus eſt hoĩs animus, & facilius ducitur quam trahatur, propter quod Apoſtolus magis vtitur obſecrationis verbo q̃ p̃cepti.* Per

†rationalẽ cu eum ob ſeq.

Seneca
Macerationis carnis cõditiones ſeptem.

CAP. XII.

¶Quia in ipſo omnia.

a O Bſecro itaque uos a

a ¶Quod rogo fraternitas exigit.

frãtres per miſericordiam Dei, † ut b

a ¶Obſecratis. b ¶Non tantum mentes, licet caro repugnet.

c ¶In mortificatione carnalium deſideriorum.

b exhibeatis corpora ueſtra, hoſtiam c d

a ¶Per bona opera. b ¶In bonis firmam. c ¶Vt bona intentione faciatis. e

uiuẽntem ſanctam, Deo placẽntem, g

a ¶Cum diſcretione, Ne quid nimis. b ¶Totum in prædictis. ¶Sit.

† rãtionabile obſequium ueſtrum. h

b Pe. mi. d. *Peccata relaxantem.*

c Vt ex. c. *Hic per ordinem tangit Apoſtolus ſeptẽ conditiones, quæ macerationẽ carnis Deo faciunt acceptã. prima eſt, q̃ ſit voluntaria, quod notatur cum dicitur,* Vt ex. *ſecunda quod ſit in carne propria. ideo dicit,*

d Corpa. u. *nõ aliena. cõtra illos q̃ ſaluari credũt p pñã aliorũ. tertia q̃ ſit cõcupiſcentiæ mortificatiua. iõ dicit.*

e Hoſtiam. *Aliter enim eſſet vana, ſicut medicina quæ non curat morbũ. quarta q̃ ſit bonorum operum productiua. ideo dicit.*

f Viuẽ. *Viuens enim dicitur: quod habet ĩ ſe principiũ ſui motus. qnta, q̃ ſit cõtinua ſicut vitia carnis cõtinue pullulãt. iõ dicit,*

g Sctãm *i. firmã. ſanctũ. n. ĩ vna eius ſignificatione idẽ ẽ quod firmũ. ſexta, q̃ ſit bene ordinata. ſ. ad Dei gloriam & non ad laudẽ propriam. ideo dicit:* Deo pl. *ſeptima, quod ſit rationabilis ſiue diſcreta. ideo dicit:* †Ephe. 5. d

h Rõnabile. ob. *Quod fit quando caro ſic maceratur, q̃ natura ſeruatur. & vitia excludũtur. Sicut. n. ibi p̃t eẽ defect⁹. ſ. quãdo caro laſciuire permittitur: ita & ſuperabũdãtia. ſ. quãdo corpus redditur ĩeptũ ad debita opa & officia exeq̃nda vnde dicit Hiero.: De rapina Holocauſtum offert qui auſteritate nimia corpus ſuum immoderate affligit. Aduertendum tamẽ, q̃ non eadem opera conueniunt omnibus. & ideo aliqua abſtinẽtia laudabilis eſt in vno, quæ tamẽ nõ eſt laudabilis in altero: Sicut ſi cõiugatus tantã faciat abſtinentiã, q̃ nõ poſſit reddere debitũ vxori, t pe cõpetẽti, nõ eſt laudabilis. in religioſo tamẽ* ¶ *qui non*

Cõiugatorũ abſtinentia moderamen hẽre debet, & quare.

A vt homines cã p̃cti ſubiecti morte oſtenderentur. Nunc qa a peccato liberi, viua hoſtia offertur in ſignum vitæ æternæ.

De ciu. Dei. lib. 22. c. 16 tom. 1.

a Noli. con. Augu. Hic aĩa Deo fit ſacrificium cũ igne amoris incenſa formã cõcupiſcentiæ ſecularis amittit, & Deo ſe referens illi tanquam incommutabili formæ ſubdita reformatur *Nolite conform.* Generalis prohibitio. Sed *reformamini* regularis iuſſio. Ibi continentia, hic iuſticia. hoc ad non concupiſcere, illud ad diligere. illud ad declinãdum a malo, hoc ad faciendum bonum. Non concupiſcendo enim vetuſtate expoliamur, & diligendo nouitate induimur

†transformemini p renouatione mentis veſtræ

b Reformamini. Quia partim amiſſa eſt imago Dei, ut incipiat ab illo reformari, a quo formata eſt, Non. n. reformare ſeipſam poteſt, ſicut potuit deformare.

c Quæ ſit uo. Voluntas Dei dr̃ ſiue ipſa, qua vult, quæ in Deo eſt, ſiue illud quod vult. Hic accipitur Dei volũtas qua uult, q̃ ſemp implet, q̃ bñp acitũ Dei ſiue diſpõ interdũ appellat̃. de q̃ Propheta ait, Oĩa q̃cũq; voluit fecit, & Apl̃s, Volũtati eius q̃s reſiſtet? Oĩa ergo bona q̃ fiũt, Deus fieri vult, quorũ ipſe autor eſt. Mala uero nõ uult fieri, nec tñ vult ñ fieri. Si. n. vellet nõ fieri & fierent, uolũtati eius aliqd reſiſteret, ſed tñ ea fieri p̃ſcit Præterea volũtas Dei dr̃ eius opatio vel pmiſſio. vñ Aug. Nõ fit aliqd qđ oĩpotẽs fieri non velit, uel ſinendo ut fiat, uel ipſe faciẽdo. Itẽ voluntas Dei ĩterdũ dr̃ eius conſilium vel approbatio.

Volũtas dei

†De renũ. c 1. lib. 6.
Pſal. 113. b
Supra 9. d

†8, di c. 1.
De ſũ. tri. c. dãnamus

d Dico enim. Hoc eſt ſacrificiũ Chriſtianorum, multi vnum corpus ſunt in Chriſto. Hoc enim in ſacramẽto altaris fidelib. voto demonſtratur eccleſiæ, quę in ea re, quam offert, ſignificatur. Sicut enim panis ex multis granis cõficitur, ita ex multis fideliũ mẽbris ſancta cõſtat eccleſia, q creatoris ſui participatione cõgaudẽt, cuius munere ſancti ſunt. qđ & ĩ ſequẽti oſtẽditur, ubi ait, Multi unũ corpus ſumus in Chriſto, qđ nõ p̃t fieri, niſi ſapiant ad ſobrietatẽ, qđ hic p̃cipiũt. B

1. Cor. 10. d

e Sapere. Quod iuſtitiæ terminos nõ egrediatur, quod nobis ſolum utile ſit, & nulli obſit

f Et unicuiq; Sicut monuit ne de priori ſtatu ſuperbiãt, ita nec de bonis q̃ in fide acceperunt. *Et uni.* Maiori uel minori ea rõne, qua De⁹ diuiſim dedit dona mẽſurata. q̃ fides meret̃, qđ iõ fecit, ut nec eccleſia indigeat & ſit ſubſeruiendi materia, ut ſit mutua dilectio. vnde ſubdit, Sicut enim &c. *Et unicuique.* Si pro uiribus ſuis nutritur, infans creſcit, aliter deficit.

†diligẽtia

g Menſu. fi. Et fidẽ menſurate partitur Deus, ſine q̃ nulla bona opera. Chriſto nõ ad menſurã datus eſt ſpiritus, ſed cęteris oĩb vñ Iohãnes de Chriſto ait, Nõ. n ad mẽſurã dat De⁹ ſpiritum. Cæteris diuiditur non ſpiritus quidem, ſed dona eius.

Ioan. 3. d

b Singuli ſu. mem. Ad hæc habẽtes bona differentia. Vel ſinguli ſumus membra, igitur in differentibus donis hoc agatur.

i Siue prophe. habentes ſimus membra aliorum, ut illis prophetemus. Habentes dico *ſecundum ra. fidei,* quia prout exigit fides eorum, uel auditorum, prophetia datur. *Siue prophetiam.* A prophetia incipit, quia credentes accepto ſpiritu prophetabunt.

Iac. 2. c

k Qui miſe. Quotidiana medicina quotidianis vulneribus, & ſi leuioribus, tamen iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui nõ facit miſericordiam. Quiſquis quaſi nimis iuſtus & ſecurus iudicium

a ¶In veſtra enim manu eſt. b ¶Formam ſecularis concupiſcentiæ accipere.

a Et nolite conformari huic ſeculo, ſed a b

a ¶In Adam deformati, vel item itemque quaſi de die in diem. b ¶Ad modum noui hominis. c ¶Cui non dominatur peccatum. ¶Alias mentis noſtræ.

b † reformamini in nouitate ſenſus c

a ¶Experimento quid Deus velit.

c ueſtri, ut probetis † quæ ſit uolun- d e

a ¶Quia quidquid Deus vult, bonum eſt. b ¶Illis qui bene intelligunt & experti ſunt. c ¶Præceptionibus ¶In omni bonitate, ut nihil melius ſit.

tas Dei † bona, & beneplacens, & per- f g

a ¶Illud obſecro, hic autem prohibeo. b ¶Apoſtolatus.

d fecta. Dico enim per gratiam, quæ h

¶Quia non omnes agunt.

data eſt mihi, omnibus, qui ſunt i

a ¶Inueſtigate de myſteriis diuinis.

inter uos, † non plus ſapere quam k

a ¶Sine præſumptione.

e oportet ſapere, ſed ſapere † ad ſobrie-

f tatem, & unicuique ſicut Deus diui- l

a ¶Secundum quantitatem uel qualitatem. b ¶Quia & fidem menſurate partitur Deus unicuique. hæc eſt fides operans per dilectionem. c ¶Ideo menſurate diuiſit quia multi unum corpus, & ideo omnia neceſſaria danda ſunt non in uno.

g ſit menſuram fidei. † Sicut enim in m uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non

a ¶Per diuerſa dona.

eundem actum habent: ita multi

a ¶Inuicem ſubſeruiendo.

h unum corpus ſumus in Chriſto, ſin- n

a ¶Nullus excluditur. ¶Maior uel minor. b ¶Aliis ſeruientes aliis indigentes.

guli autem alter alterius membra,

a ¶Alias igitur.

Habentes autem donationes ſecun-

¶I. ſumus alter alterius membra.

i dum gratiam, quæ data eſt nobis diffe-

a ¶Futurorum vel quorumlibet occultorum.

rentes: ſiue prophetiam † ſecun- o p

a ¶Quam ſupra menſuram. b ¶Habentes eccleſiaſticum. ¶Vt presbyteri.

dum rationem fidei: ſiue miniſte- q

a ¶Sumus membra aliorum. ¶Aſſidue. b ¶Qui docendi gratiam habet.

rium in miniſtrando: ſiue qui do- r

a ¶In exhibitione doctrinæ ſit membrum alterius. b ¶Qui gratiam exhortandi habet.

cet in doctrina: qui exhorta- s

a ¶Sit membrum alterius. b ¶Eleemoſynas.

tur in exhortando: qui † tribu- t u

a ¶Sit membrum alterius, non in duplicitate præſentis & futurę glorię. b ¶Vt princeps.

it in ſimplicitate: qui præeſt in x y z

a ¶Vt ſollicite agat. ¶Sit membrũ al. b ¶Qui habet gratiam ſubueniendi vel compatiendi oppreſſo.

x † ſollicitudine: qui miſeretur in a b

a ¶Lęto animo ſubueniat.
b ¶Hęc eſt qua diuerſa bona vniuntur.
c ¶Et ſic erit alterum alterius.

hilaritate. Dilectio ſine ſimula- c

in eis viget concupiſcentia carnalis, & poſſet eſſe alicuius boni impeditiua, & de ſimilibus ſimile iudicium habeatur. C

a Et nolite. *Hic conſequenter inſtruit oẽs communiter quantum ad animam. & primo quantum ad affectum, ſecundo q̃tũ ad intentũ, ibi:* Dico *enim. Et eſt ſciendum, quod amor trãſformat amantem in amatum. vnde dicit Au. Si terram diligis, terra es, ſi aurum diligis, aurũ es, & ſi Deũ diligis, Deus es. ſ. participatiue. ſecundum illud Pſal. b. Ego dixi dij eſtis, & filii excelſi omnes. ideo dicit:* Et nolite confor. huic ſe. *i. delectabilibus huius mundi:* Diuiſio

Pſal. 81. b

b Sed reformamini. *Imago enim Dei, ad quam ſumus conformati, deformatur in nobis per peccatum. ſed per Dei gratiam reformatur.*

† Eph. 5. d
1. Teſ. 4. a

c In nouitate ſenſus ueſtri. *Sicut enim per peccatum cognitio obfuſcatur, ſic per gratiã renouatur, & quia habens affectum bene ordinatũ recte iudicat, ideo ſubditur,* †quod bonũ eſt, accep tumq; & perfectum

d Vt probetis. *i. experiri poſſitis per ſpiritum ſanctum habitantem in uobis.*

e Quæ ſit uoluntas Dei bona. *quantum ad bona naturæ ipſa dando.*

f Et beneplacens. *quantũ ad bona gratię.* † ſentire de ſe

g Et perfecta. *quantum ad bona gloriæ.* † moderatẽ
Poteſt etiam aliter ſic exponi: Quæ ſit uoluntas Dei bona. *quantum ad incipientes:* Et beneplacens. *quantum ad proficientes.* Et perfecta. *quantum ad peruenientes:*

h Dico enim. *Hic conſequenter inſtruit omnes communiter quantum ad intellectũ. vt ſcilicet de pertinentibus ad fidem non inquirant curioſe, dicens,* Dico enim per gratiam quæ data eſt mihi. *i. per officium apoſtolatus mihi iniunctum præcipio.*

i Omnibus quæ ſunt in uos. *cuiuſcunq; conditionis ſeu ſtatus.*

k Non plus ſapere quam oportet. *quia qui perſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur a gloria.* Prou. 25. d

l Et unicuiq; ſicut Deus diui. m. fi. *Non enim eſt in hoc eadem omnibus mẽſura, q̃a illi, qui habent fidem prædicare & cõtra infideles defendere, debent circa pertinentia ad fidem profundius inquirere & ſtudere.* D

m Sicut enim in uno corpore. *Hic conſequenter inſtruit omnes in ordine ad proximum, & primo in promotione boni. ſecundo in vitatione mali, ibi, Non alta ſapientes. Prima adhuc in duas, quia primo facit propoſitum in bono ſpeciali. ſecundo in communi, ibi: Dilectio ſine ſimulatione. Circa primum ſciendum, quod aliqua bona Dei dantur aliquibus ſpecialiter. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ &c. Dantur tamen pro communi vtilitate, ſicut in corpore humano oculus videt pro toto corpore, & pes ambulat, & ſic de alijs: & hoc eſt quod dicit:* Sicut enim in uno cor. *& patet ex dictis in litera vſque ibi:*

† iuxta portionem

1. Cor. 12. a

† impertit

n Sin a. al. al. mem. *i. communicantes alijs dona data vobis, ſicut membra corporis adinuicem communicant officia ſua modo dicto. & conſequenter magis applicat in ſpeciali, di.*

o Siue prophetiam. *quantum ad notitiam occultorum pertinentium ad ſalutem. ideo ſubdit:*

p Secun. ra. fi. *quæ dirigit in ſalutem.*

q Siue miniſterium. *in adminiſtratione ſacramentorum, quod pertinet ad ſacerdotes.*

r Siue qui docet. *quod pertinet ad doctores.*

s Qui exhortatur. *quantum ad prædicatores.*

t In exhortando. *ſ. non tantum verbo, ſed etiam facto.*

v Qui tribuit. *habens abundantiam facultatum.*

x In ſimplicitate *i. propter Deum debet tribuere.*

y Qui præeſt. *in ſpiritualibus vel temporalibus quod pertinet ad prælatos & principes.*

z In ſol. *de adimplendo regimine ſibi commiſſo.*

a Qui miſere. *miſeriam alterius releuando, quod pertinet ad potentes.*

b In hilaritate. *ſupple hoc faciat. Contra illos, qui auſteritatem in uultu & verbis oſtendunt miſeris, antequam eos releuent in aliquo.*

c Dilectio ſine ſimulatione. *Hic Apoſtolus inſtruit de communicatione omnium bonorum. Et diuiditur in tres partes: quia* ¶ *primo inſtruit*

NICOLAVS DE LYRR.

¶ *qui non habet hoc debitum reddere, laudabilis eſſet. Et ſimiliter aliqua abſtinentia laudabilis eſt in iuuenibus, in quibus viget concupiſcentia carnalis, quæ in ſenibus ſic non eſſet laudabilis: quia non ſic in eis*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E iudicium expectat ſine miſericordia, ſibi iram prouocat. Miſericordia hæc multiplex eſt, peccanti ignoſcere, oppreſſo ſubuenire &c. & ideo ſubdit, cum præmiſſum ſit, qui tribuit in ſimplicitate. Simplicitas excludit hypocriſim, hylaritas gaudium oſtendit, fretum ſpe futuri. (Iere. 48.b)

a *Non pigri.* Maledictus qui facit opera Dei negligenter, piger ſine ſpe eſt. Et ideo vt frigus pigritiæ pellatur: Sitis feruen. &c. († Amos 5.)

b *Domi. uel tempori ſeruien.* Quamuis ſeruentes non tamen paſſim & importune verba Dei ingeratis, ſed tempori. i. oportunitati ſeruientes. († 1. Pe. 3. c)

c *Feruentes.* Spiritus ignis eſt, quo feruet charitas. unde dominus ait, Ignem veni mittere in terram & quid uolo niſi vt ardeat? (Luc. 12. f)

d *Spe gaudentes.* Certi de futuris gaudent, & ideo patientes in tribulatione.

e *Conſenti.* Quod non fit ore tantum, quia tunc eſt uera humilitas, ſi non eſt in ſola lingua, ne præſumentes de ſe non condoleant aliis, ſed exprobrent.

f *Date lo.* Ille dat locum iræ, qui permittit aduerſarium facere quod uult. *Date locum iræ.* non præcipit, vt uindicare nolint a Deo, ſcilicet quod clamant ſcti, non quidem propter exaturandũ odiũ ſed lętabitur iuſtus, cũ viderit vindictã. Præcipit ãt, ut non ipſi ſe vindicantes dent locũ iræ Dei, qui dicit, Mihi uindictã & c. r. Si ergo uult bon⁹, ut Deus inimicũ puniat, nonne eſt hoc reddere malũ pro malo? Vel ita non diligit nec bñfacit inimico. Sed bonus magis cupit corrigi inimicum q̃ puniri, ẽt cum Deus punit non delectatur de pœna, quia non odit eum, ſed de Dei iuſtitia, quoniam Deum diligit, quia & Deus (qui me in hoc ſequitur) ſi pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, tñ & in hoc ſeculo aſperos corripit, & pertinaces in fine dãnat. (Pſal. 57. b; † 73. diſtin. nomine; Ezech. 9. a ſecundũ lex.; † eodem animo alij in alios affecti. i. eſtote vnius ai & affectus) F

g *Sed ſi eſurie.* Nota inſolentiam, ſed cõiunctionis. Ita enim proſequendũ eſt, quaſi nõ interpoſita utraq; ſit cõiũctio (*Vince*) († arrogantes; † 23. q. 3. c. i ſex.; Deu. 32. c)

NIC. DE LYRA.

¶ primo inſtruit de communicatione in affectu. ſecundo in effectu, ibi, Honore. tertio in ſigno, ibi; Benedicite. Circa primum ſciendum, quod amor eſt deſiderium boni alicuius, quod debet eſſe communiter in omnibus: & amor iſte primo debet eſſe uerus, quia ſecundum Philoſophum. Qui falſificant amicitiam, ſunt magis digni morte, quam illi qui falſificant pecuniam. ideo dicit, Dilectio ſine ſimulatione. Secundo debet eſſe diſcretus, ut ſic ametur natura, ut uitium odio habeatur. ideo dicit. (non tantũ coram Deo, ſed ẽt; 8. Ethicorũ; † 11. q. 3. inter verba)

a Odientes malum. *Tertio debet eſſe firmus ita quod amor non ſit puerilis. ideo dicit:*

b Adhærentes bono. *Adhęrentia enim firmitatem importat. Quarto debet eſſe communis abſque acceptione. ideo dicit,* Charitatem fraterni.

c Honore inuicem. *Hic conſequenter inſtruit de communicatione bonorum in effectu. & primo quantum ad bonum reuerentiæ. dicens,* Honore inuicem præuenientes. *Quilibet enim deficit in aliquo bono, quod eſt in altero, & ſic poteſt eum conſiderare, ut meliorem ſe, & ſic bonorando præuenire. ſecundo inſtruit quantum ad bonum obſequij, dicens,* († Deut. 32. Heb. 10. f † vltio † 23. q. 4. c. hæc autẽ vita)

d Sollicitu. non pigri. *præſtando humilitatem proximis in effectu,*

e Spiritu feru. *Vt hoc fiat ex bono affectu.*

f Domino ſeruientes. *Vt hoc fiat principaliter propter Deum, & ſic ei probibetur obſequium. & per conſequens ab eo expectatur præmium. ideo ſubditur,*

g Spe gau. *Et quia ſpes mercedis habendæ facit patienter ſuſtinere, ideo ſubditur,*

In tri-

¶ Vt nec dilectio amici malum amare faciat, nec malum bonum dimittere.

tione. † Odientes malum, adhæ-

¶ i. quam. i fratres habent. inter ſe uel uolentes a fratribus redilig.

rentes bono. † Charitatem frater-

¶ In qualibet reuerentia.

nitatis inuicem diligentes, hono-

¶ Non eſt fraternus amor, niſi mutuis ſe præueniãt obſequiis. ¶ Solliciti corde ſitis.

re inuicem præuenientes. Solli-

¶ Opere. ¶ Et ideo, ¶ Etſi actu non poteſtis implere quod uultis. ¶ Igne charitatis.

citudine nõ pigri, ſpiritu ferueñ-

¶ Vel tempori. ¶ Quod proximo credite uos impendere Domino. ¶ Et in his non niſi æterna ſperetis.

tes Domino ſeruientes. Spe gau-

¶ Etſi in his bonis mala occurrunt.

dentes, in tribulatione patientes,

¶ Vt pati poſſitis. ¶ Quia ad hoc differtur res.

oratione inſtantes. Neceſſitati-

¶ Fratrum, & ſanctis paſſis ueſtra communia facite.

bus ſanctorum communicantes,

¶ Et recipite ſanctos in hoſpicio. ¶ Exemplo Abrahæ & Loth.

† hoſpitalitatem ſectantes. † Be-

¶ i. bona orate. ¶ Remouet a communi conſuetudine.

nedicite perſequentibus uos: bene-

¶ Item itemque ¶ Q. ſiue admiratione amaritudinis.

dicite & nolite maledicere. † Gau-

¶ Et debetis. ¶ Pro defectu. ¶ De re vnde flendum ſit.

dete cum gaudentibus, † flete cum

¶ Cum gaudio vel fletu.

flentibus. † Idipſum inuicem ſen-

¶ Et pro his omnibus. ¶ In corde ſaltem.

tientes. Non alta ſapientes, ſed

¶ Humilium imitatores.

humilibus † conſentientes. No-

¶ i. ne prudentiam veſtram apud uos tantum, ſed magis apud proximos exerceatis, etiam ſi quis eorum vos offendit.

lite eſſe † prudentes apud uoſmet

ipſos. † Nulli malum pro malo

¶ Monet ne licita cum ſcandalo fiant.

reddentes, prouidentes † bona,

¶ In cordis ſecreto.

non tantum coram Deo, ſed eti-

¶ Vt non fiat ſcandalum, ſed boni exemplum, quia illud fieri debet, quod & Deo non diſpliceat, & fratri ſcandalum non ſit.

am coram omnibus hominibus.

¶ Vt aſſentiam, ſi non ſaltem facite quantum in uobis eſt, uel ſi fieri poteſt, quia difficile eſt quod tamen ex uobis. i. ex veſtra poteſtate eſt.

† Si fieri poteſt, quod ex uobis

¶ Vnde: Et cum his qui oderunt pacem eram pacificus.

eſt, cum omnibus hominibus pa-

cem habentes. † Non uoſmet-

¶ Referentes aduerſarios.

ipſos defendentes chariſſimi, ſed

¶ Iudicio Dei eorum. ¶ In prouerbiis.

date locũ iræ. Scriptum eſt enim:

¶ Et ita qui hoc non facit Deum contemnit. ¶ Seruate. ¶ Vindicabo.

† Mihi † uindictam, & ego retri-

¶ Non ſolum non defendatis.

buã, dicit dominus, † Sed etſi eſu-

rierit inimicus tuus, ciba illũ: ſi ſi-

tit, potũ da illi. Hoc enim faciens,

¶ Feruorem charitatis vel ſpiritusſancti, vel pœnitentiæ ardorem. ¶ Mentem.

carbones ignis congeres ſuper ca-

¶ Et ſi non pœnitet, tamen quia ſi repercutis, ſimilis ei nequam fies,

put eius. Noli uinci a malo, ſed

h In tribulatione patien. *Et hæc per orationem impetrantur, & ſeruantur, ideo ſubditur,* Orationi inſtantes. *Tertio inſtruit Apoſtolus de communicatione beneficij. & primo ad ſimul commorantes, dicens,* G

i Neceſſitatibus ſan. communicantes. *Secundo ad peregrinos tranſeuntes, dicens.* Hoſpitalitatem ſectantes.

k Benedicite. *Hic Apoſtolus inſtruit de communicatione bonorum in ſigno. Principale vero ſignum inter homines eſt loquutio, quæ indicat mentis conceptum. & quantum ad hoc dicit.* Benedicite per ſe. uos. *Et multo magis benefacientibus uobis. Signum autem ſecundarium eſt exterior geſtus, & maxime faciei, in qua parte magis relucet diſpoſitio animi. & ſic dicit:* Gaudere cum gauden.

l Idipſum inuicem. *Aliter eſſet mendacium: quod eſt falſa ſignificatio in uoce uel in alio ſigno quod tenet vicem uocis.*

m Non alta ſa. *Poſtquam inſtruxit de communicatione boni, hic conſequenter inſtruit de communicatione mali, Et hoc dupliciter. Primo ut malum alteri noninferatur, ſecundo ut illatum ab altero æquanimiter toleretur, ibi: Non voſmetipſos. Circa primum aduertẽdum, quod primo nocumentum infert proximo noſtra ſuperbia, quæ eſt principium omnis peccati. ideo hoc prohibet, dicens,* Non alta ſapi. *proximum conculcando.*

n Sed hu. conſen. *cum eis humiliter conuerſando. ſecundo nocumentũ infert aſtutia proximũ malũ machinando. qd ꝓhibet, dicens.* († 14. q. 3. certũ eſt. c. cum ſancti)

o Nolite eſſe pru. *Et accipitur hic prudẽtia ſimilitudinarie: quia vera prudẽtia nõ eſt niſi in bonis, ſed aſtutia in malis, quæ prudentia dicitur, eo quod caute ſcit quærere uias nocendi, nam bonum ad mala transferimus, ſicut dicimus prudens uel bonus latro & ſic dicitur in propoſito. Tertio nocent proximo noſtra mala maniſta ipſis ſcandalizando, quod prohibet di.* prouidentes bo. &c. *Quarto nocumentum infert perſequutio aperta. quod prohibet, di.* Quod ex uobis eſt &c. († Gaudete; † flete 5. Metaphi.)

p Non uoſmet. *Hic inſtruit de male illato, vt patienter toleretur, di.* Non uoſmet defend. *Et ad hoc inducit ſcripturam Deutero. xxx.* H

q Mihi uin. & ego retribuam. *vbi tranſlatio noſtra habet, Mea eſt ultio &c. & non ſolum inſtruit, vt malum ab aduerſarijs illatum toleretur, ſed etiam vt bonum eis impendatur, di.* Si eſurierit inimicus tuus &cæt. *& ſubditur ratio,* († accõmodantes † honeſta)

r Hoc enim fa. carbones ignis &c. *id eſt occaſiones accendendi ignem dilectionis in eo erga te. ſi tamen in malicia ſua perſeuerauerit.*

s Noli uin. a malo. *id eſt incidere in odium eius.*

t Sed uin. in bono malum. *ſ. tentationes impellentes te ad odium eius. Sciendum tamen quod illa quæ dicuntur hic: Non uoſmetipſos &c. non ſunt præcepta, ſed conſilia, niſi in caſu. ſ. ſi ex defenſione videretur probabiliter malum magnum inſurgere, quod eſſet contra honorem Dei. Sciendum autem, quod in aliquo caſu non expedit ſic ſuſtinere, ſcilicet quando per hoc malis datur audacia malefaciendi. vnde dicit Grego. in mora. Quidam cum temporalia bona a nobis rapiunt, ſunt tolerandi. quidam vero obſeruata charitate prohibendi, non ſolum ea cura ne noſtra ſubtrahantur, ſed ne rapientes non ſua, ſeipſos perdant.* († 11. q. 3. iter verba; † Pro. 25. c)

In ca. xij. vbi dicitur in Poſtil. Vt exhibeatis corpora noſtra.

ADDITIO I.

In his uerbis apoſtoli, ſcilicet. Vt exhibeatis corpora veſtra &c. ꝑter illas conditiones quæ a Poſtill. tanguntur, quæ vere ſunt & in propoſito propriæ ſunt tanguntur tñ q̃dam alia quæ hic videtur innuere Apoſtolus. ſ. quod oblata per fideles Chriſti excedere debent ea quæ apud ueteres offerebantur. Olim enim apud ueteres animalia occiſa

A a *Vince in bo.* Bonitate contende contra illum. & eſt ſalubre certamen ne ſint duo mali.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ lia occiſa offerebantur: nunc aũt viuã hoſtiam debent offerre, ideo dicit: Vel exhibeatis corpora veſtra, nõ corpora aĩaliũ. Hoſtiã viuẽtẽ, non occiſã uel mortuã. Sctãm, Deo placẽtẽ. Illa. n. q̃ olim offerebãtur, nõ habebãt ſctitatẽ Deo placẽtẽ in ſeipſis, quia non ex opere operato placabant. vnde Pſal. Nunquid manducabo carnes taurorum. Nunc autem quia per macerationem carnis corporum vitia perimuntur, ideo talia ex ſeipſis Deo placent, qui peccatores ad pœnitentiam vult conuerti. Olim etiam in quolibet ſacrificio ſal offerebatur quod ſignum eſt diſcretionis in quolibet opere bono requiſitæ. nũc ãt illud quod per ſal ſignificatur, quod melius eſt. ſ. diſcretio offertur. unde dicit: Rationabile obſequium veſtrum prout in Poſtilla. (Pſal. 49. c)

¶ Patiendo.

uince in bono malum.

In eo. c. vbi in Poſtil. dicitur: Vt probetis. i. vt experiri poſſitis per ſpiritumſanctum habitantem in uobis.

ADDITIO II.

Hoc quod dicitur, Vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona &c. poteſt taliter exponi. Ad quod ſciendum, quod voluntas Dei, quæ dicitur voluntas ſigni, multipliciter dicitur: Et quantum ad propoſitum ſpectat tripliciter. ſ. prohibitionis, præcepti & conſilii. Voluntas Dei, quæ manifeſtatur in prohibitione, eſt bona. Ille enim, qui ſe abſtinet a prohibitis, per diuinam legem bonus debet dici, ſed ex hoc ſolo non dicitur beneplacens. quia non ſufficit ſolum recedere a malo ad beneplacendum Deo, niſi cum hoc faciat bonũ, & ſic dr̃ beneplacens. Voluntas aũt Dei, quæ ſignificatur in conſiliis diuinis, dr̃ pfecta, quia ea implens dicitur perfectus, iuxta illud Si vis perfectus eſſe &c. (C; Nota.; 1. ſent. d. 45; Matt. 19. c)

In e. c. vbi dr̃ in poſtil. Hoc. n. faciẽs carbones ignis cõgeres &c.

ADDITIO III.

Hoc, quod dicitur in prouerbiis, Si eſurierit inimicus &c. Carbones ignis congeres ſuper caput eius: exponitur ibi ſic. i. induces ad pœnitentiam de malo, quod tibi fecit, ſeu facere attentauit &c.

GLOS. ORDIN. CAP. XIII.

O *Mnis anima.* Et ſi ita pfecti in corpore Chriſti tamẽ oĩs aĩa i. oĩs hõ a pte totũ quaſi non ſolum corpore ſed & voluntate ſeruiatis. Videbaẽ n. ꝙ infideles Dñi fidelib. ñ dẽrẽt dñari, etſi fideles dẽrẽt eẽ equales, q̃ ẽt ſupbiã Apſus remouet.

b *Non eſt enim po.* Ptãs ẽ Deo ſed q̃a Deo, ordinata ſũt, ergo ptãs ẽ ordinata. Itaq; q̃ reſiſtit ptãti, Dei ordinationi reſiſtit, de bona ptãte patet ꝙ eã ꝑfecit Deus Rõnabiliter de mala videri ꝑt dũ & boni ꝑ eã purgant, & mali dãnant & ipſa ĩ deterius ꝑcipitat. Et ſcias, ꝙ noĩe ptãtis ĩterdũ accipit ptãs ipſa q̃ dat alicui a Deo, aliqñ ipſe hõ habẽs ptãtẽ, qđ diligẽs lector diſtinguat. Malitia hoĩm cupiditatẽ nocẽdi ꝑ ſe hẽt, ptãtẽ aũt ſi Deus nõ dat, nõ hẽt. iõq; diabolus añq̃ aliqd tolleret Iob, dicebat Dño, Mitte manum tuã. i. da ptãtẽ Qui ẽt nocẽtium ptãs non eſt niſi a Deo, ſicut ſcriptũ eſt loquẽte ſapiẽtia, Per me reges regnãt, & tyrãni ꝑ me tenẽt terrã. Vñ & Iob de Dño ait, Qui facit regnare hyppocritã ꝑp puerſitatẽ ppl̃i. Et đ populo Iſrael dicit Dñs, Dedi eis regẽ in ira mea. Dat ĩq̃ improbis nocẽdi ptãs, ut bonorũ patiẽtia ꝓbet, & malorũ iniq̃tas puniat. Nã ꝑ ptãtẽ diabolo datã & Iob ꝓbatus eſt, vt iuſtus appareret & Petrus tẽtatus eſt, ne de ſe ꝑſumeret, & Paul⁹ colaphizatus, de ſe extolleret, & Iudas dãnat⁹, ut ſe ſuſpẽdeẽt. (Ptãs ẽt mala a Deo.; † Sap. 6. a; 11. q. 1. c. magnũ. 23 q. 5. ꝓdeſt.; † 22. q. 1 c. mouet §. ſicut 23. q. 1. quid culpatur; † 11. q. 3. qui reſiſtit; Iob 1. b; B; Prou. 8. b; Iob 34. d; Oſee 13. c; † accipient; Iob 1. & 2.; Matt. 26. g; 2. Cor. 12. c; Matt. 27. a)

c *Quæ au. ſunt.* i. rationabiliter a Deo diſpoſita, Iob ait, Deus potentes nõ abiicit, cũ & ipſe potẽs ſit. Gregorius. Deũ quippe imitari deſiderat, qui faſtigiũ potentiæ alienis intentus vtilitatib. & non ſuis laudib. adminiſtrat. Qui ꝑlatus cęteris ꝓdeſſe appetit, nõ ꝑeſſe Tumoris nanq; elatio, nõ ordo ptãtis ĩ crimine eſt. Potẽtiã Deus diſtribuit, elationẽ potẽtiæ malicia nr̃ę mẽtis inuenit. Tollamus ergo quod de nr̃o cõtulimus, & bona ſũt q̃ dño largiẽte poſſidemus, q̃a nequaq̃ iuſta potentia, ſed actio praua damnatur. (Iob 36. a; Moral. lib. 26. c. 9. in ꝓlog. 1.; † 21. q. 5. c. nõ ſolum. & q. ſi. c. 1.)

d *Qui autem re.* Aug. Si iubeat quod non licet, hic ſane contemnet ptãtẽ timendo ptãtẽ maiorẽ; ergo ſi aliud imperator, aliud Deus iubeat, contẽpto illo obtemperandum eſt Deo. († oportet eſſe ſubditos; De ver. Dñi ſer. 16. ſ. 6.)

e *Principes.* Dicit qui propter corrigẽdam vitam & prohibenda aduerſa creantur, Dei habentes imaginem, ut ſub vno cæteri

f *Non ſunt ti. bo. &c.* Si bonus eſt princeps, bñ operãtẽ nõ punit, ſed diligit. Si malus, nõ nocet bono, ſed purgat eum, Malus dẽt timere, quia inſtituti ſunt principes, ut mala puniant. († incumbẽtes)

g *Hal.* Si iuſta eſt ipſa laudante. ſi iniqua, ipſa tibi laudis occaſionem præbente.

h *Dei e. mi.* Ideo dati ſunt rectores, ne mala fiant.

i *Vindex in iram.* id eſt propter iram Dei vindicandam, vel uindex in iram Dei oſtendendam, quia hæc punitio indicat perſiſtentes in malo grauius puniendo.

k *Ideo enim.* Subditi eſſe debetis, quia etiam ideo. i. propter oñ dẽdã ſubiectionẽ ꝑſtatis quaſi reddituris, q̃a reddẽdũ pugnãt pro patria, & dum agunt iudicia, uos præſtatis ſeruientes Deo Per hoc. n. qđ illis tributa datis, Deo ſeruitis, q̃a miniſtri

CAP. XIII.

¶ Secularibus bonis & malis.

O † Mnis anima pote-

¶ In hoc quod ſublimes. i. in mũdanis, vel cauſa notatur. i. quia ſublimiores ſunt.

ſtatibus ſublimio-

ribus ſubdita ſit.

¶ Et ideo debet ſubiici. ¶ Vnde Non haberes in me po. niſi deſuper da. ti. fuiſ.

† Non eſt enim poteſtas, niſi a deo.

¶ Rationabiliter diſpoſita.

Quæ autem ſunt a deo, ordinata

¶ Vi vel dolo. ¶ In his quæ ad poteſtatem pertinent. ¶ a tabulis & huiuſmodi.

ſunt. † Itaque, qui reſiſtit poteſtati,

¶ i. habenti poteſtatem Dei ordinatione. ¶ Quod tam graue eſt.

ordinationi Dei reſiſtit. Qui au-

¶ Et ideo non debet quis reſiſtere, ſed ſubiici.

tem reſiſtũt, ipſi ſibi damnationem

¶ Merito acquirent damnationem. ¶ Boni uel in ali.

† acquirunt. Nam principes non

¶ Ad timorem his qui bene operantur.

ſunt timori boni operis, ſed mali.

¶ Quaſi male operantibus ſunt timori, tu autem &c. ¶ Quæcunque ſit.

Vis autem non timere poteſtatem?

¶ Et non eſt, vnde timeas. ¶ Etiam ſi mala, dum tibi eſt cauſa maioris coronæ.

Bonum fac, & habebis laudem ex

¶ Vere ex illa habebis laudem quia Dei miniſter eſt, tibi faciens bonum, ſiue bonus ſiue malus.

illa. Dei enim miniſter eſt tibi in

¶ Bono non eſt timendum. ¶ Timendum eſt, quia habet gladium iudiciariam poteſtatem, non ſine cauſa, ſed vt malos puniat, & hoc eſt, Dei miniſter, loco Dei uindicat.

bonum. Si autem malum feceris, ti-

me. † Non enim ſine cauſa gladium

portat. Dei enim miniſter eſt, uin-

¶ i. ad damnum eius. ¶ Quia miniſter Dei.

dex in iram ei, qui male agit. Ideo-

¶ Vel neceſſitate neceſſariæ ordinationi. ¶ Quaſi ex neceſſitate.

que † neceſſitate ſubditi eſtote, non

¶ Principis vitandam uel Dei.

ſolum propter iram, ſed etiam pro-

¶ Vt munda ſit mens veſtra diligendo prælatum. ¶ Hæc eſt probatio ſubiectionis.

pter conſcientiam. Ideo enim & tribu-

ta præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt,

¶ Propter hoc ipſum tributum ſeruiunt uobis in defenſione patriæ.

in hoc ipſum † ſeruientes. † Red-

¶ Quia miniſtri Dei. ¶ Vt ſcilicet laudetur diſciplina euangelica. ¶ Debetis.

dite ergo omnibus debita. Cui

NIC. DE LYRA. CAP. XIII.

O Mnis aĩa. *Poſtquã Apoſtolus de morib. inſtruxit Romanos generaliter, hic cõſequẽter idem facit ſpecialiter. & primo inſtruit minores, ſecũdo maiores c. ſe. Prima diuiditur in tres, q̃a primo oſtendit, ꝙ minores debent ſuperioribus ſubiectionem, ſcđo ſubuentionem ibi, Ioq; neceſſitati. tertio dilectionẽ, ibi, Nemini qcq̃. Primũ probat dupliciter. Primo ex diuina ordinatione, cui bonũ eſt obedire & malũ reſiſtere. Ex ordinatione uero diuina eſt, ꝙ ſupiores regãt inferiores, & ĩferiores eis obediant, ut patet in natura corporali, in elementis quæ reguntur ex influẽtia corporis cœleſtis, vnde dicit Philoſophus ꝙ tota regio elementaris contiguatur lationi aſtrorũ, ut omnis virtus eius gubernetur ĩde. Similiter hoc patet ĩ natura ſpũali, q̃a angeli ĩferiores reguntur & illuminãtur ꝑ ſupiores: & ita dẽt eſſe in hoĩbus. & hoc eſt quod dicit:* (Diuiſio; D; 1. Meteor. ſumma prima, c. 2.; † Pro. 25. c)

a O. a. *i. oĩs hõ totũ a pte digniori denoĩãdo.*

b Ptã. ſub. *prælatis in ſpiritualib. & principib. terrenis in tpalib. & ſubditur ratio.*

c Non eſt e po. ni. a d. *conceſſa & ordinata. Cætera patent ex dictis uſque ibi,*

d Qui au. r. ip. d. *æternam. vnde dicit Saluator: Qui uos ſpernit me ſpernit &c. Aliquãdo etiam temporalem, quia puniũtur in corpore uel in reb. ſcđo ꝓbat ꝓpoſitũ ex officijs ſupiorũ, ꝑ quæ reprimuntur mala inq̃tum ex punitione malorum alij terrentur, & ſic a malis arcent, & hoc eſt qđ dicitur,* (Luc. 10. c)

e Nã prin. nõ ſ. t. b. *i. rõne boni o pis, q̃a ſicut ꝑ eorũ officia reprimũtur mali, ita ꝓmouẽtur boni. Intẽtio eorũ dẽt eẽ, ut ſubiectos faciant bonos. cætera patent uſque ibi:*

f Non e. ſi. *Poteſtas enim ſecularis portat gladiũ Domini materialem, poteſtas eccleſiaſtica ſpiritualem. Et ſubditur cauſa.*

g Dei e. m. eſt, uin. in i. *i. in punitionem ei qui male agit.*

h Iõ. n. *Hic oſtẽdit, ꝙ inferiores debent ſuperiorib ſubuẽtionẽ ad neceſſaria ſcđm ſtatus ſui conditionem, quia nemo militat ſuis ſtipendijs. & hoc eſt quod dicitur,* Ideoque ne. *ſcilicet ſuperiorum procurandæ.*

i Su. e. *ſoluendo ratam veſtram debitam.* († 23. q. ſi. c. ſi in morte)

k Non ſo. p. i. *i. punitionem vitandam.* (Matt. 22. c)

l Sed etiam pro. con. *Quia quilibet tenetur reddere debitum, Et explicat magis in ſpeciali, dicens,* (2. Timo. 2.)

m deo enim & t. p. *ad hoc enim principaliter ſunt inſtituta.*

n Miniſtri enim d. *ſ. quia ſunt executores ſuæ iuſtitiæ.*

o In h. i. ſe. *ſ. Deo & ẽt hoĩb. rẽpublicam conſeruãtes, ideo concludit.*

p Red. e. &c. c. t. *ſ. principib. Eſt n. tributũ qđ redditur pro tota patria.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E quia miniſtri Dei ſunt, Vel præſtatis tributa, quia miniſtri Dei ſunt, ut boni laudentur, mali puniantur Illi dico ſeruientes vobis, propter hoc dum patriam defendunt.

a Tribu. Vel tributum, quod domi ſoluitur. Vectigal quod ad domum Domini vehitur.

b Nemini quic. Pax ad oẽs, dilectio inter fratres. Aliter enim vere fratres non ſunt.

Charitas quõ reddenda.

c Diligatis. Mentio fit hic de charitate, quia valet ad hanc humilitatem. Sola enim charitas eſt, quæ etiam reddita ſemp retinet debitorũ. Redditur enim cum impenditur, debetur autem etiam ſi reddita fuerit, quia nullum eſt tempus, quo impendenda non ſit. Nec cum redditur amittitur, ſed potius reddendo multiplicatur, habendo enim redditur, non carendo, ut pecunia quæ reddi non poteſt, niſi habeatur: nec haberi niſi reddatur. immo cum redditur ab homine, creſcit in homine, & tanto maior acquiritur, quanto pluribus redditur.

d Diligit proximum. Cum duo præcepta ſint charitatis, pro vtroque vnum ſæpe ponitur, quia nec Deus ſine proximo, nec ſine Deo proximus diligitur, uel poteſt diligi. Dilectio proximi in factis apparet, dilectio Dei amplius latet. Ideo hanc ſpecialius ponit, de qua Dominus ait, Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem: ubi illud mandatum maius dilectionis Dei uidetur eſſe prætermiſſum. Sed bene intelligentibus utrumque inuenitur in ſingulis, quia qui diligit Deum, nec poteſt ipſum contemnere, quem Deus præcipit diligi. & qui ſancte ac ſpiritualiter diligit proximum, quid in illo diligit niſi Deum?

†Leu. 19.b †Conſummatio Ioan. 13.d

F

e Proximum, legem. Omnem hominẽ intelligi oportet, quia nemo eſt, cum quo ſit operandum malum. Qui ergo amat homines aut, quia iuſti ſunt au quia iniuſti ſunt, amare debet Sic enim & ſeipſum amare debet ſcilicet vel quia iuſtus eſt, vel ut iuſtus ſit. Qui enim aliter ſe diligit, iniuſte ſe diligit, quia ad hoc ſe diligit, vt ſit iniuſtus, ad hoc ergo vt ſit malus, ergo iam ſe non diligit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

†44.d.c.1. Luc. 1.f Pſal. 10.b

f Et hoc ſcientes Alia commendatio charitatis. Nam malum non facit, & oportunitatem parat bene operandi. *Et hoc ſcientes.* ſcilicet quia hora eſt. uel ſicut quidam libri habent, hoc tempus, ſcilicet gratiæ, ſcientes. Iam ex quo dilectionem habuimus, eſt hora.i. oportunitas, ſed breuis.

g Somno ſurgere Somnus eſt negligentia vel ignorantia.

h Nunc enim. Cauſæ interpoſitæ, quare ſurgere debeamus.

i Propior eſt Bene operãs vicinus eſt æternæ uitæ. Baptiſmus enim eſt ad veniam, vita bona ad coronam. Vel, propior, quia plus morti proximi ſumus.

k Nox præceſſit. Item quare ſurgere debent oſtenditur, quia, *nox*, infidelitatis & ignorantiæ, *Præceſſit*.i. fuit, ſed modo non eſt, cuius memoria monet ut caueatis. *Dies*, ęterna beatitudo. *Appro.* dum peccata remiſſa, dum iuſti per gratiam *Nox*, vetus homo, qui in baptiſmo præteriit. *Dies*: ſol iuſtitiæ, cuius luce ueritatem didicerunt, ut ſciant quid agendum ſit.

l Opera te. Opera mala quæ ex tenebris ignorantiæ uenerunt vel tenebras amant, & ad tenebras ducunt.

m Non in commeſſ Nota in his Romanos tangi, & ideo non eſt eis ius gloriandi. Horum autem morborum ſuperbia eſt mater, & humanæ laudis auiditas, quæ etiam hypocriſim ſæpe generat, huic non reſiſtit, niſi crebris diuinorum librorum teſtimoniis incutiatur timor & charitas.

¶Quod regiones ſoluunt. ¶Reddite. ¶Debetis. ¶Stipendium quod datur domini, quãdo merces per patriã vehuntur.

tributum tributum, cui uectigal

¶Reddite. ¶Debetis. ¶Vt aſſurgere. ¶Reddite.

uectigal, cui honorem honorem,

¶Vt dominium timeamus, & uereamur perſonas. ¶Cętera ita ſoluite, vt non debeatis aliquid.

cui timorem timorem. Nemini

¶Charitatem ita ſoluite, ut ſemper debeatis.

quidquam debeatis, niſi ut inuicem diligatis, Qui enim diligit proxi-

¶Et hoc per partes oſtendit.

mum, legem impleuit. †Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces, & ſi quod eſt

¶Per Moyſen. ¶Quod Moyſes fecit in Leuitico.

aliud mãdatum, in hoc† uerbo in-

¶Continetur, impletur. ¶In bonc, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

ſtauratur, † Diligẽs proximum tu-

¶Qui diligit, bene facit, quia nulli malũ, & iõ plenitudo legis.

um, ſicut teipſum. Dilectio proxi-

¶Plene legem implet qui diligit.

mi malum non operatur. †Plẽnitu-

¶Scimus quia dilectio malum non operatur.

do ergo legis eſt dilectio. Et hoc ſcientes tempus, quia hora eſt iam nos

¶De torpore. ¶Bene operando. ¶Surgere debemus. ¶Magis debita per opera bona.

de ſomnõ ſurgere. Nunc enim pro-

¶Eterna quę nobis promittitur. ¶Tunc.

pior eſt noſtra ſalus, quam † cum

¶Quia credidimus & operati ſumus, turpius eſt niſi ſurgamus. ¶Tantum

credidimus. Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus

¶Propter interiectas cauſas. ¶Vt ornamento.

ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeſte

¶Virtutes. ¶Quæ lux.i. fides exigit. ¶Actẽ, tis virtutibus, in actu earum exerceamus nos ſicut decet in die fidei.

¶Hęc ſunt opera tenebrarum. ¶Luxurioſis conuiuiis.

ambulemus. † Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubili-

¶Signitiæ dormiendi.

¶Et luxuria quæ de cibo & potu nimio. ¶Vt ſolebãt ſe inuicem præferendo, in quo minor inuidebat maiori.

bus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, ſed induimi-

¶Q. Prędicta ne faciatis.

¶i. Formã Chriſti. ¶Quem induti, no cogemini ſeruire carni

ni dominum Ieſum Chriſtum, † & carnis curã ne feceritis in deſideriis.

¶Illicitis. ¶Non dico in neceſſariis ad ſuſtentationem.

G

tur a ſingulari perſona, quia non omnes talia habent ſoluere, quæ reddenda ſunt pedagiarys, qui communiter hoc accipiunt ad talem finem.

b Cui ti. *ſ. Dominis.*

c Cui hono. *ſ. virtuoſis & in dignitatibus exiſtentibus qui ſunt cuſtodes uirtutis.*

d Nemini quidq. *Hic conſequenter oſtendit, quod inferiores debent ſuperioribus dilectionem & primo oſtendit propoſitum. ſecundo, quod tempore nouæ legis hoc debitũ eſt maxime reddendum, ibi: Et hoc ſcientes Circa primum dicit:* Nemini quidq. *Hoc enim habet ſpeciale hoc debitum, quod q̃tũcũq; reddatur de præterito vel præſenti, adhuc debetur reddendum in futuro.*

e Qui enim dili. proxi. le. imple. *Omnia enim mandata decalogi ordinantur ad actũ diligendi: quia præcepta primæ tabulæ ordinantur ad diligendum Deum. & præcepta ſecundæ tabulæ ad diligendum proximum Per primum enim quod eſt: Honora patrem tuum, &c. præcipitur reddi debitum omni proximo. p alia q̃ ſunt negatiua, præcipitur caueri ab eius documento. ideo ſubditur,*

Decalogi ordinatio ad dilectionem †Exo. 20.b

f Dilectio pro. ma. non ope. *i. cauet inferre malum proximo: & ſic concluditur,*

† ſermone ſũmatim cõprehenditur

g Plenitu. ergo le. *i. plenaria obſeruatio eius.*

h Eſt dile. *Quia diligitur Deus ſuper omnia, & proximus ſicut ipſemet diligens.*

i Et hoc i ſc. tẽ. *Hic conſequenter oſtenditur, quod hoc debitum eſt maxime reddendũ t pe nouæ legis: quæ eſt lex amoris, ſicut lex vetus fuit lex timoris. ideo dicit,* Et h. ſcien. tẽ. *i. conditionem temporis legis nouæ.*

k Quia hor. eſt iam n. de ſo. ſur. *i. de otio ad opera charitatis quia ſicut dicit Greg. Charitas operatur magna ſi eſt, ſi autem renuit operari, amor non eſt.*

Moral. lib. 11.c.4.

l Nunc e. *i. tempore gratiæ.*

m Proprior eſt n. ſa. *Quia per Chriſtum ianua ſalutis eſt aperta quæ tempore legis erat clauſa. ideo ſubditur.*

†tum cum credebamus

H

n Quam cum cre. *ſcilicet plus quam ante Chriſti aduentum: tunc enim ſciebant ſe patres deſcenſuros ad inferni limbum. vnde dicit Iacob patriarcha Deſcendam ad filium meum lugens in infernum: Et ſanctus Iob. In profundiſſimum inferni deſcendent omnia mea.*

Gen. 37. Iob 17.d

o Nox præ. *i. obſcuritas figurarum veteris legis.*

p Dies au. appropin. *id eſt claritas veritatis reuelatæ in noua lege.*

q Abiiciamus ergo opera tene. *id eſt peccata, quæ dicuntur tenebrarum opera, eo, quod in tenebris fiunt. Qui male agit, odit lucem, & quia ob tenebrant animam, ſecundum quod dicit Philoſophus in lib. Ethicorum: Ignorat omnis malus. & quia ducunt ad tenebras exteriores. ſ. gehennæ.*

Peccata quæ opera tenebrarum. Ioan. 3.c

r Et indu. ar. l. *virtutes quæ dicũtur arma lucis, quia contra peccati tenebras muniunt & quia in luce fiunt, Qui facit veritatem, venit ad lucem, Et quia illuminant animam, & finaliter ducunt ad lucem æternam. ideo ſubditur,*

†Gal. 5.d 1. Petr. 2.b De cõſ. di. 5. non mediocriter. Virtus quæ arma lucis. Ioan. 3.c

s Sicut in die. *ſ. iudicii,*

t Honeſte ambulemus. *id eſt ad gloriam.*

u Non in comeſſationibus & ebrietatibus. *uitando peccata gulæ.*

x Non in cubilibus & impudici. *uitando peccata luxuri.*

x Non in contentione & æmu. *quantum ad peccata ſpiritualia, quę ſunt grauioris culpæ.*

z Sed induimini dominum. *imitando ſanctitatem conuerſationis ſuæ.*

a Et carnis curam ne feceritis in deſide. *id eſt ſuperfluis, ita quod per hoc non excluditur neceſſitas, ſed tantum ſuperfluitas.*

In eo. c. ubi dicitur in poſtil Sicut in die ſcilicet iudicii.

ADDITIO.

Quod hic dr. Sicut in die, no videtur proprie exponendum de die iudicii. Non. n. poſſumus in hac vita q̃ multis incõmodis & neceſſitatibus eſt ſubdita, ſicut in die iudicii ambulare. Sed quia tps grę comparauit diei, di. Dies ãt appropinquauit. Similiter uirtutes coparauit armis lucis, di. Iuduamur arma lucis. iõ ſubdit, Sicut ĩ die honeſte ambulen⁹. i. ĩ actu uirtutũ nos exerceam⁹ honeſte, ſicut illi q ĩ clara die ãbulãt, honeſti⁹ hñt ĩcedere, q̃ q ambulãt de nocte.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Cui ue. *pro vectione rerum, cuiuſmodi ſunt pedagia: & hoc ſoluitur a ſin-*

GLOS. ORD. CAP. XIIII.

A

I Nfirmum au. Perfecte fidei eſt nullũ cibũ diſcernere, vel immundũ putare: qa oĩa mũda mũdis. Sed quidã infirmi cẽſebãt a qbuſdã abſtinendũ & ita inter Romanos cõtẽtio. vñ pcepit tales aſſumere, nõ abiicere: ſed patiẽdo exẽplo & uerbo ad fidẽ erigere. Et ſi incognitũ eſt, quo qs aĩo faciat, nõ inde diſceptare.

Titum 1.d

b Non in di. Modo eſt damnandus, cuius cogitatio nõ eſt aperta, vel de quo neſcimus, qualis poſt ſit futurus.

c Infirmu. Qui cibos diſcernit, putans alios mundos, alios immundos, eo q̃ Iudæi phibiti ſunt edere. hunc ſuo iudicio relinquendũ dicit, ne cũ ſcrupulo edat. Vel licet perfecta fides, q̃ oĩa; tñ infirmũ, qui timet caſum, q facile impetu libidinis ſterniẽ, edat olus i. tenues & aridos cibos, q nõ ſunt fomentũ uitiorũ, & abſtineat ab illis, qbus libido excitatur. Craſſitudo enim carnium & delicioſæ epulæ prouocant corpus ad libidinem.

Nota cõtra crapuloſos clericos. †ad diiudicationes diſceptationum.

d Is qui man. Supra præcepit non diſceptare de cogitationibus aliorum, hic præcipit non ſpernere.

e Non iu. De manifeſtis iudicandum, & nõ occultis Manifeſta vero ſunt, q̃ non poſſunt bono aĩo fieri, ut ſunt ſtupra, blaſphemiæ, furta & hmõi, de quibus iudicare nobis permittiẽ. Sed ea, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorẽ partẽ interpretemur, vt de cibis: quia poſſunt bono aĩo & ſimplici corde ſine vitio concupiſcentiæ quicunq; humani cibi indifferenter ſumi.

Manifeſta, quæ ſint.

f Domino ſuo ſta. De incognito corde alieni ſerui tu non habes iudicare ſed ſuus dñs: ad cuius honorẽ ſtat qui ſtat, ad quem pertinet & caſus cadentis, q poteſt erigere vel iudicare. Stat, aut cadit, ideo dicit; quia ambiguum eſt. forſan ſtat, qui putatur cadere.

†efficere, vt ſtet.

B

g Stat aut ca. Per hoc oſtendit, ſe neſcire quo animo ille ſe agat in dubiis.

†iuxta

h Stabit au. Hic innuit, q̃ ambigua debemus in meliorẽ partẽ vertere, & pl⁹ ſalutem q̃ mortẽ reorum optare, et in futuro ſpẽ boni habere, & ſi aliter ſit in præſenti. *Stabit au.* Quia neq; ſi edit reus eſt, neq; ſi non edit, ſi tamen deuotione hoc agit.

†propriæ menti ſatiſfaciat.

i Nam a. Supra dixit, q̃ alij omnia mãducant, alii non omnia, de generibus ciborum agens. H. dicit q̃ alij omni tempore, alii aliquo certo tempore abſtinẽt, et utrũq; recte fieri poſſe dicit.

k In ſuo ſen. i. in ſuo cõſilio dimittatur ne ſcandalum paſſus a charitate, quæ eſt mater omnium uirtutum, recedat.

l Qui ſa. In ſuo ſenſu dico vt abundãs, quia qui ſapit diem, uel omnem, vel diem inter diem domino ſa.

m Et qui man. do. i. ad honorẽ domini, cuius oĩa creata credit mũda, & qa ei ſeruiturus illis ſuſtẽtaẽ.

n Nemo. n. no. ſibi vi. Qui. n. lege frenatur, non ſibi, ſed Deo, qui legem dedit, viuit. Si lex non eſſet, ſibi quiſq; viueret.

o Sibi. Sed dño, quo iudice damnatur vel coronatur. vel, *Sibi.* i. ad laudẽ ſuam ſed Dei. Sicut. n. magnitudinis eius non eſt finis, ſic noſtræ laudis non erit finis. Non. n. cum mortui fuerimus in hac carne, deſinemus laudare Deum. & ſecundũ hoc de fidelibus tantũ agit. Vel *ſibi*. i. a ſe iudicandus, ſed a dño. ſm ☞ hoc de bonis

Pſal. 144.a

CAP. XIIII.

¶Ita in uobiſipſis honeſti ſitis, ut dictum eſt. ¶Illum, qui nondum perfecte credit, ut credendum eſt.

I Nfirmum autem in

¶Vt Chriſtus ægrotos. ¶Ad ſanandum. ¶Vt de occulto iudicetis reum.

fide aſſumite, non † in diſceptationibus cogitationum.

¶Hic talis poteſt aſſumere alios. ¶Poſſe.

Alius enim credit † manducare ſe

¶Humanis uſibus data. ¶Hic indiget aſſumi, qui permittitur edere olus, in quo nulla quæſtio.

omnia. Qui autem infirmus eſt,

¶Et cum hæc ita ſint. ¶Omnia indifferenter.

olus mãducet. Is qui manducat,

¶Quia uoluntatis eſt edere vel non edere. ¶Abſtinentem.

non manducantem nõn ſpernat.

¶Omnia. ¶Non credat peccare, cum neſciat quo animo. ¶Neuter alterum, vterq; enim ſeruus Dei eſt.

Et qui non mandũcat, manducantem non iudicet. Deus enim illum

¶Manducantem uel non manducantem.

¶Ad fidem. ¶Et cum hoc eſt, ergo. ¶Cuius valentiæ. ¶Damnandum affirmas, quod non debes, cũ ſit alterius ſeruus.

aſſumpſit. † Tu quis es, qui iudicas

¶Qua conſcientia edat uel non edat, Deus iudex eſt, cuius ſeruus eſt.

alienum ſeruum? Dominõ ſuo ſtat

¶Hoc de prædeſtinatis. ¶Stare poterit Domino ſuo. ¶De quo nulli eſt ambiguum.

aut cadit, ſtãbit autem. Potens enim

¶Ne ſtare ſibi arroget ¶Q. ſtabit dico, & poteſt credi ſtaturus eſſe, quia quod agit, ex iudicio agit.

eſt Deus † ſtãtuere illum. Nãm alius

¶Eſſe eligendum in abſtinentia interpoſitum. q. quidam certis diebus, quidam omni die putant abſtinendum.

iudicat diẽm † inter diem, alius autẽ

¶Eſſe eligendum in abſtinentia. ¶Vt qui edit, cum gratiarum actione edat, & qui abſtinet, pro Deo faciat. ¶Eorum.

iudicat omnem diem. † Vnuſquiſq;

¶i. ſecundum ſuam conſcientiam. ¶In melius.

† in ſuõ ſenſu ãbundet. Qui ſapit

¶i. ad honorem & laudem domini facit. ¶Deo. ¶Placere ſe putat Deo.

diem, Dominõ ſapit: & qui mandu-

¶Omnia. ¶Ad laudem Domini. ¶Et quod domino man. effectus indicat.

cãt, domino manducat. Gratiãs eñ

¶Pro bonis creatoris, quibus ſuſtentatur & paſcitur. ¶i. Abſtinet. ¶Ad honorem domini.

ãgit Deo. Et qui nõn manducat, dño

¶Quod effectus indicat, quia. ¶Pro collata abſtinentia. ¶Et debemus edere, uel non edere domino.

nõ mãducat, et gratias ãgit Deo. Ne-

¶Quis. ¶Fidelium. ¶Virtutibus. i. ſpiritualiter, uel etiam temporaliter coniunctione animæ & corporis.

mo ẽnim nõſtrũ ſibi uiuit, & nemo

b Aſſumite. *vos maiores, id eſt ad uos ſumite, eum inſtruendo dulciter & charitatiue.*

C

c Non di. cogi. *i. nõ iudicãtes male de ipſo, donec appareat manifeſte.*

d Alius. n. cre. man. ſe. omnia. *licite: & ille eſt, qui eſt inſtructus in noua lege, qui ſcit ceremonialia mortificata in Chriſti paſſione, & ſic licite comedit cibaria probibita in veteri lege.*

e Qui autẽ inf. eſt. *i. conuerſus de Iudaiſmo & non perfecte inſtructus de iſto: & ſic dubitat adhuc, an hoc ſibi liceat.*

f Olus m. *pp ſcrupulũ ſuæ cõſciẽ: qa certus eſt, q̃ olera mãducare fuit licitũ oĩ t pe. Circa qd ſciẽdũ, q̃ legalia q̃tũ ad ceremonialia obſeruãda fuerũt uſq; ad paſſionem Chriſti. vnde & Xps ea obſeruauit, & imminẽte ſua paſſione agnũ paſchalẽ cũ ſuis diſcipulis comedit. Poſt publicationẽ uero euãgelij obſeruatio eorũ eſt mortifera, qa hoc eſt ſignificare, q̃ ueritas p ipſa ſignificata nõdum p Chriſtũ eſt impleta. T pe uero intermedio. ſ. a paſſione Xpi uſq; ad publicationẽ euãgelij, licitũ fuit ea obſeruare, maxime cõuerſis de Iudaiſmo, dũ tamẽ ibi nõ ponerẽt fidẽ: credẽdo firmiter, q̃ ſine tali obſeruatione fides Xpi nõ ſufficeret ad ſalutẽ: & hoc mõ legitur apoſtoli in Actibus apoſtolorũ ea obſeruaſſe, ſecundũ qd declarat Aug. in epiſtola ad Hier. diffuſe: & ſecundũ iſtum intellectũ ſubditur:*

Quę legalia ſeruanda

† veſcendũ eſſe quibuſ libet

g Is qui mandu. *cibaria lege probibita inſtructus quòd iſta ſunt ſibi licita.*

Li. epiſt. epi. 19. tom. 2.

h Non ma. *reputans eum rudem & ignarum, & ſtolidum, fatuum, & melancholicũ.*

i Et q nõ mã. *abſtinẽdo ex cõſciẽtia dubia.*

k Manducantem non iu. *tanquam mandati diuini tranſgreſſorem.*

l Deus enim illum. *ſ. de nouo conuerſum & adhuc infirmum.*

m Aſſumpſit. *ad fidem ſuam, potens illum perficere & ſolidare. i. confirmare, propter quod non eſt contemnendus.*

n Tu qs es. *Hic cõſequẽter adducitur quadruplex rõ ad ppoſitũ pſuadẽdũ. Prima accipitur ex parte illius, qui indicatur tanq̃ ſtolidus. Nullus. n. iudicari dẽt niſi ab eo, q eſt dominus eius, q eſt ſolus Deus in propoſito, & hoc eſt, qd dicitur:* Tu qs es q̃ iu. alienũ ſe. *q.d. ad te nõ ſpectat iudicare de latẽtibus in corde, cuiuſmodi ſunt iſta. & ideo tale iudicium eſt uſurpatum, quod ad ſolum Deum pertinet, qui corda intuetur. ideo ſubditur:*

Prima ratio

D

† Diſt. 76. c. vtinam

o Domino ſuo ſtat aut ca. *i. ad Deum pertinet iudicare de caſu eius & ſtatione.*

p Stabit autem. *per Dei gratiam.*

q Potẽs. n. eſt d. ſt. il. *i. pficere et cõfirmare.*

r Nã al. iu. *Hic ponitur ſcda ratio, q̃ accipitur ex parte rei, de qua fit iudiciũ. ſ. de ceremonialiũ obſeruatione: q̃ tũc erat indifferẽs cõuerſis de Iudaiſmo mõ ſupradicto. Et ideo de talibus nõ dẽt aliquis iudicari trãſgreſſor vel ſtolidus faciendo vel dimittendo: ex quo utrũq; poterat fieri ut pdictum eſt, tamẽ ex cauſa rõnabili. & hoc eſt qd dicit:* Nã alius iu. diẽ int. diẽ. *i. ita inſtructus eſt in fide catholica, q̃ ſcit diſcernere t ps, in quo ceremonialia non obligant, ab illo, in quo obligant.*

Secunda rõ.

ſ Alius autem iu. omnem diem *i. quòd ſimiliter obligant tempore poſt paſſionem ſicut ante, & ſic dicit abſtinendum a cibis vetitis a lege.*

t Vnuſquiſq; in ſuo ſen. ab. *id eſt in hoc dimittatur propriæ conſcientiæ, uſq; ad publicationem euangelii peractam.*

u Qui ſapit diem. *modo prædicto.*

x Domino ſap. *id eſt ad honorem diuinum, quia utrunq; bene poteſt fieri ex cauſa rationabili. ideo ſubditur:*

y Et qui man. *ſciens hoc ſibi eſſe licitum.*

z Domino manducat. *cuius ratio ſubditur.*

a Gratias enim agit Deo. *de liberatione ſua ab onere legis & de conceſſione ſui uictus.*

b Et qui non mand. *i. abſtinet a lege probibitis ex conſcientia dubia, vel ut infirmum non ſcandalizet, ut habetur infra.*

c Domino non manducat. *id eſt bene abſtinet.*

b Et gratias agit Deo. *qui ſibi dedit gratiam abſtinendi.*

e Nemo. n. no. *Hic ponitur tertia ratio, quæ accipitur ex parte eius, ad quẽ pertinet uere de talibus iudicare. ſ. Chriſti, qui eſt dominus uitæ & mortis, & per conſequens iudex. & hoc eſt quod dicitur:* Nemo. n. no. ſi. ui. *i. ad pprĩa gloriã: qa tota uita hoĩs eſt ad Chriſti gloriam ordinanda.*

Tertia ratio

f Et nemo ſi. mo. *i. nemo debet ſe morti exponere pro laude propria,*

NIC. DE LYRA. CAP. XIIII.

Diuiſio

I Nfirmum au. *Poſtquã Apoſtolus oſtendit, qualiter minores habere ſe debeãt ad ſuperiores, hic inſtruxit maiores, vt bene ſe habeãt ad minores. & primo in euitatione mali, ſecundo in operatione boni, ca. ſe. Prima adhuc in duas: quia primo hortatur ſuperiores, ne inferiores cõtẽnant, ſed q̃ ne eos ſcandalizent, ibi: Nõ ergo amplius. Prima adhuc in duas, quia primo proponit intentum. ſecundo inducit rationes ad hoc perſuadendum, ibi: Tu quis es. Circa primum dicit:*

a Infirmum autem in fide. *ſcilicet de nouo conuerſum & de lege catholica minus ſufficienter inſtructum.*

Aſſumite

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E hoc de bonis & malis accipitur.
a *Chriſtus mor. eſt.* Vt viuorũ & mortuorũ dominetur: & vtroſq; iudicet. Et ad literã, accipit viuos & mortuos, vt non putetur tantũ iudicare de mortuis, quaſi dũ viuunt, hoĩbus ſit cõmiſſum iudiciũ, ſed poſt mortẽ Deo. Hoc.n. inſipientiũ dogma ꝑuerſum tradidit, ſed melius eſt vt vtrorumq; dicatur Chriſtus dominari, & utroſque iudicare. Q. Quibus dedit filios Dei fieri, hi etiã nunc & poſt mortem regnant cum Chriſto. Sed aliter nunc regnant cum eo ſancti eius, aliter tunc regnabunt. Nunc regnant, qa quæ ſurſum ſunt, ſapiunt & quærunt. Poſtremò regnabũt cũ illo, ita ut ſint in regno eius, & ſint etiã illi regnum: quia & animæ piorũ mortuorũ nõ ſeparãtur ab eccleſia. Quæ ẽt nũc eſt regnũ Chriſti, quia regnat nũc cũ Chriſto in viuis & mortuis. Vel mortuus eſt, ut mortuos a peccatis liberet. dũ.n. uixit, viuis ſalutis viã oſtendit. reſurrexit, vt iuſtificatos ſecũ viuere faceret. (Ioan. 1. b; Coloſſ. 3. a)
b *Ante t.* Hoc a ſimili dicitur: Tribunal.n. ſedes iudicum eſt, quæ in excelſo locatur, ut iudex ab omnibus uideatur & ipſe ex eminente loco omnes ualeat intueri. Ita & Chriſtus quaſi in tribunali ſedebit, quia ab omnibus uidebitur, & ipſe omnium conſcientias videbit, & cauſas diiudicabit.
c *Non er. am.* Non vſurpemus nobis, quod ad nos nõ pertinet. Non reprehendamus ea, quæ neſcimus quo animo fiant: vel etiam ſi aperta, non ita reprehendamus, ut de ſanitate deſperemus. In his.n. duobus temerarium eſt iudicium, & vel ſuperbia eſt, vel inuidentia. vnde dicitur, Nolite iudicare, & non iudic. († ſtatuemur; Luc. 6. f)
F d *Scio & con.* Q. dico, Ne ponatis offendiculũ fratrib. Non autẽ dico offendiculum vel ſcandalum, eo ꝙ cibus ſit immundus: quia ſcio per hoc ꝙ fiducia eſt in Ieſu, qui poſtquam venit, abſoluit a lege. Commune ponit pro immundo, tractum a uaſis, quæ ante omnibus vſibus erãt cõmunia, poſt ſacrificiis (†21. q. 1. § item cum Paulus)

Sed domino. a In uitiis. b Et uere nemo ſibi, quia domino. c Vita uirtutum.
ſibi moritur. Siue enim uiuimus, a
a Ab eo iudicandi, uel ut ei placeamus. b Spiritualiter vitiis & peccatis, uel temporaliter diſſolutione. ſ. animæ & corporis.
Domino viuimus: ſiue morimur,
a i. ad ſimilitudinem Chriſti, in cuius morte baptizati ſumus, ut ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt & ſemper uiuit, ita & nos ſemel mortui pro peccato in baptiſmo ſemper uiuamus Deo. Ab eo iudicandi. Et quia utrunq; domino ergo ſumus eius ab eo iudicandi. cur ergo iudicat homo?
Domino morimur. Siue ergo viui-
a Quia precio ſanguinis nos emit. Nec tenebat mors eum, pro quo mortuus eſt liber in mortuis.
mus, ſiue morimur, Domini ſumus.
a In hoc enim Chriſtus mortuus eſt b
& reſurrexit, vt & viuorum & mor-
a Intelligatur dominari. Et utroſq; iudicet. b Chriſtus debet dominari & iudicare. Manducans omnia.
tuorum dominetur. † Tu autem c
a Non manducantem. b Non manducans.
quid iudicas fratrem tuum? Aut tu d e
a Manducantem. b Non ita debes facere.
quid ſpernis fratrẽ tuum? † Omnes f
a Vt iudicandi. b Iudicem Deum, ſedentem.
b enim † ſtabimus ante tribunal Chri
In Iſaia. Q. qui olim fui mortuus, iam uiuo in potentia, quia in hoc patet quoniam mihi ſ. i. iudicaturus ſum.
ſti. Scriptum eſt enim: † Viuo g
ego dicit Dominus, quoniam mihi
In iudicio. Etiam inimicorum.
flectetur omne genu & omnis lin-
a Conſcientia cognoſcens me eſſe Deum. b Quid egerit. c Mihi. d Et quia ſcriptura dicit. a Iudicandus a Deo.
gua confitebitur Deo. † Itaq; vnuſ- h
a Non per ambages eludet.
quiſq; noſtrum pro ſe rationem red
a Et quia pro ſe quiſq; rationem reddet. b Sicut hactenus fecimus.
c det Deo. † Non ergo amplius inui- i
a Nos ex opinione. b i. c Diſcernite obſeruandum quid proſit.
cem iudicemus. Sed hoc iudicate k
a Vnde pereat ueſtro exemplo idem faciens.
magis, ne ponatis offendiculum l
a Contriſtationẽ quod minus eſt. b Per hoc. c Quia.
d fratri vel † ſcãdalũ. Scio et † confido m
a Immundum.
in domino Ieſu, quia nihil commu
a Poſt aduentum eius, vel per eius creationem. b Vnde Non quod intrat in os c. h. ſed quod procedit de corde.
ne per ipſũ, niſi ei q exiſtimat qd cõ n o
Hoc eſt infirmus de quo ſupra. Qui autem iuſtr. olus mandu. a Pro conſcientia. b Et ideo ne ponas offendiculum uel ſcandalum fratri. Non dico ſcandalizatur, ſed quod minus eſt ſaltem.
mune eſſe, illi cõmune eſt. Si ẽm pro p

G (Lib. 2. c. 11. tom. 7.)
uiter eſt videndum, quæ dimittenda ſunt propter ſcandalum puſillorum. Et arguitur primo, ꝙ bona ſpiritualia ſint dimittenda. Dicit.n. Aug. contra epiſtolam Parmeniani, quia vbi ſchiſmatis periculum timetur, a punitione peccatorum ceſſandum eſt: ſed talis punitio eſt bonum ſpirituale, quia eſt actus iuſtitiæ. ergo, &c. Per hoc arguitur, ꝙ bona temporalia ſint dimittẽda, quia bona minora ſunt quàm ſpiritualia. Contrariũ arguitur, quia Beatus Thom. Cantuarien. repetiuit res eccleſiæ cũ ſcandalo regis Angliæ: & ex hoc arguitur ꝙ bona ſpiritualia non ſint dimittenda cum ſint corporalibus meliora. Reſponſio. quæſtio iſta non eſt de ſcandalo actiuo, quod eſt dictũ vel factum minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ: Illud autem, quod deficit a debita rectitudine, non eſt agendum cum ſcãdalo actiuo: ſed quæſtio intelligitur de ſcandalo paſſiuo. ſ. quid ſit dimittendum, ne alius inde ſcandalizetur. Circa quod ſciendum, ꝙ quædam ſunt bona ſpiritualia, quædam uero temporalia. Spiritualia uero quædam ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ ſine mortali peccato prætermitti non poſſunt: nullus autem debet peccare mortaliter, ut peccatum alterius impediat: quia ſecũdum ordinem charitatis magis debet diligere propriam ſalutem, quàm alterius: propter quod talia non ſunt dimittenda ad vitam dum alterius ſcandalum. Alia uero ſunt bona ſpiritualia, quæ non ſunt neceſſaria ad ſalutem, ut dare eleemoſynam extra caſum neceſſitatis. & in talibus diſtinguendum eſt de ſcandalo, quia ſi oriatur malitia: ſicut cum aliqui volunt impedire bona ſpiritualia, ſuſcitant ad hoc ſcandalum & tale ſcandalum eſt cõtemnendum, ſicut dominus fecit de ſcandalo Phariſæorum. Si autem oriatur ex infirmitate uel ignorantia, vocatur ſcandalum puſillorum: propter quod huiuſmodi bona ſunt occultanda vel interdum differenda quouſq; reddita ratione huiuſmodi ſcandalum ceſſet. ſi autem poſt debitam hmõi rationem redditam ſcandalum duret: iam videtur ex malitia procedere & ſic ꝑ ipſum non ſunt huiuſmodi ſpiritualia opera dimittẽda. Circa vero tẽporalia bona diſtinguẽdum eſt, quia ſi nõ ſint noſtra, ſed pro aliis ad conſeruandum nobis commiſſa, ſicut bona eccleſiæ committũtur prælatis quibus conſeruatio talium incumbit ex neceſſitate ſalutis, ſicut eſt conſeruatio depoſitorum, talia non ſunt ꝑ ſcandalũ dimittẽda ſicut nec alia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. ſi uero ſunt noſtra, ſic dimittenda ſunt ꝑpter ſcandalum vitandum, ſi oriatur ex infirmitate uel ignorantia quouſq; per admonitionem rõnabilem ceſſet ſcãdalũ. Quod ſi per hoc nõ ceſſat, tunc iã procedit ex malicia: & ſic eſt contemnendũ: maxime ſi per hoc aliis audacia detur maleſaciẽdi, vt dictũ eſt ſupra. Ad primũ patet reſpõſio, quia correctio ordinatur ad emendationẽ: & ideo ſi ꝑ ipſam probabiliter appareat maius malum cõſurgere, eſt dimittenda quouſq; periculum illud tranſierit. Ad aliud patet ex dictis in quæſtione.

(Scandalum duplex; † Iac 4. c; † De pę. & remiſ. c. cũ ex ore.; Matt. 15.; † Iſa. 45. d; Phil. 2. b; † 23. q. 4. c. c. ſi quis a; H; catholica. & c. forte. 13. q. 2. c. i præſenti.; † perſuaſũ habeo per dominum)

NIC. DE LYRA.

¶ *ſed pro gloria Chriſti mors patienter toleranda eſt. ſequitur:*
a Siue enim viui. *& patet ex dictis litera vſque ibi:* († lapſus occaſionem,)
b In hoc.n. Chriſtus mort. eſt. *i. ex morte ſua conſecutus eſt. ſ. poteſtatem ſuper omnem creaturam, Matt. vlt. d. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, & per conſequẽs iudiciaria poteſtas: ideo non eſt ab aliis vſurpanda.*
c Tu au. *Hic ponitur quarta ratio, quæ accipitur ex parte eius, qui iudicat temere: quia nullus noſtrum habet officium iudicandi, ſed tãtum paſſiue. & hoc eſt quod dicitur:* Tu au. quid iu. fra. tu. *i. tu qui abſtines a lege prohibitis, quare iudicas illũ, qui non abſtinet tranſgreſſorẽ?* (Quarta rõ.)
d Aut tu. *qui non abſtines.*
e Quid ſper. fratrem tuum. *reputando eum ſtolidum, eo quòd abſtinet, ut dictum eſt ſupra.*
f Omnes.n. ſtabimus ante tri. Chri. *ſ. iudicandi ab eo: Et ad hoc inducit ſacram ſcripturam, quæ habetur Iſa. xlv.*
g Viuo e. di. d. quo. *tanquã ſubditũ iudicio meo. ꝑ quod concluditur.*
h Itaq; vnuſ. &c. ratio re. Deo. *in finali iudicio, propter quod nullus iudicare debet temere de alio. Contra prædicta uidetur eſſe dictum Saluatoris Ioan. iij. b. Omnis qui credit in eum, nõ iudicatur. ergo ſolum infideles ſtabunt ante tribunal Chriſti iudicandi paſſiue. Ad quod dicẽdum, ꝙ ibi accipitur iudicium condemnationis, quo ſoli mali iudicabuntur. Qui dicuntur infideles, vel quia non habuerunt fidem, vel quia ſi habuerunt, in morte mortificata fuit ex carentia charitatis & gratiæ. Hic autem accipitur iudicium retributionis, per quem modum omnes generaliter iudicabuntur, mali ad pœnam, iuſti autem ad gloriam.*
i Non er. am. *Poſtquam inſtruxit ſuperiores, qualiter ſe habeant ad inferiores monendo, ne ipſos contemnant: hic conſequenter idem facit monendo, ne eos ſcandalizent. Et diuiditur in duas partes, quia primo prohibet eos a ſcandalizatione. ſecundo, monet eos per oppoſitum de inferiorũ ædificatione, ibi: Itaq;. Ad maiorem intelligentiam dicendorum hic breuiter* (Diuiſio. Quæ ꝑpter ſcandalũ dimittenda.)

Non er am. *Hic Apoſtolus monet ſuperiores ad euitandũ ſcandalũ puſillorũ. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit ꝑpoſitũ ſecundo, remouet dubiũ, ibi: Non eſt regnũ Dei. Et eſt ſciendũ ꝙ contra charitatẽ fraternã uidetur eſſe, ꝙ aliquis nõ dimittat ad tꝑs hæc, quæ poſſunt licite dimitti ad vitandũ ſcãdalũ ſimpliciũ, qui opinãtur illa illicita, quouſq; ſuꝑ hoc plenius informẽtur: De talibus aũt erat eſus ciborũ lege prohibitorũ a tꝑe paſſionis Chriſti uſq; ad publicationẽ factã euãgelij, ut dictũ eſt ſupra. Et ſecundum hoc dicit Apoſtolus.* Non er. am. inui. iudi. *i. ſuperiores non iudicent inferiores ſtolidos, ſi abſtineant a talibus cibis, nec minores iudicent traſgreſſores illos, qui utuntur talibus.* (Diuiſio)
k Sed hoc iudicate ma. *ſupple fiendum.*
l Ne ponatis offendiculum. *infirmis uel ignorantibus.*
m Scio & con. in dom. Ieſu, quia nihil cõe. *i. nullus cibus immũdus,*
n Per ipſum. *quia omnia bona creauit. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat & erant ualde bona. Quod autem poſtea per legem aliqui cibi prohibiti ſunt, & ſic facti illiciti, hoc fuit ad tempus, ad ſignificandum aliud implẽdum per Chriſtum. A qua prohibitione abſoluit Chriſtus. Act. x. c. Quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris.* (Gen. 1. d)
o Niſi ei qui exi. quid com. eſſe, illi commune eſt. *i. immundum: quia facit conſcientiam de tali comeſtione, ſicut leuare feſtucam de terra contra conſcientiam peccatum eſt, durante tali conſcientia. ideo ſubditur:*
p Si enim propter ci. *ſcilicet tuum.*

¶ Frater

A ficiis dedicata ideo non cõmunia, ſed ſancta dicebantur, uel ipſi Iudæi dicebantur proprie prius populus Dei, alij uero omnes communes et immundi.
a *Non er. bla. bo.* Quia qui habet opera bona, ſi reprehendatur in re minima, bonũ ſuũ obfuſcatur, & incipit bonũ eius blaſphemari per malum. Vnde Ezechiel, Iuſtitia iuſti nõ ꝓficit ei ſi errauerit. Nõ ergo blaſphemetur bonũ. Bona in ſe comeſtio blaſphemabilis eſt dum alii nocet, & quia nocet, abſtine, quia non eſt cauſa regni Dei eſca. (Ezech. 33. c)
b *Non eſt. n. re. Dei eſca & po.* Nõ uſus ciborũ, ſed cõcupiſcẽtia refrenanda eſt. Nõ intereſt quid alimentorũ vel quãtũ pro congruẽtia hoĩm & ꝑſonæ ſuę & ꝓ ualetudinis ſuæ neceſſitate qs capiat, ſed q̃ facile & lęto aĩo careat his, cũ his vel optet vel neceſſe eſt carere.
c *Gaudiũ.* Non vtiq; in epulis, ut multi ſolẽt, ſed in ſpũſancto hoc gaudiũ oritur de fraterna pace. ſicut in diſceptatione, ira, ubi nõ eſt ſpũs, qa in ſolis pacificis eſt, cuius etiam gratia hæc tria ſunt in aliquo, iuſtitia, pax & gaudiũ.
d *Placet Deo.* Sctm ꝙ gaudiũ eſt in ſpiritusctõ. Probatus hẽtur hoĩb. ſm iuſtitiã & pacẽ, etiã qa diſceptatio diſcordiã parit, ideo dimiſſis temerarijs iudiciis ſectemur q̃ pacis nõ diſcordiæ, & q̃ ædificationis, v cæteri ædificentur, vel iã ædificati cõſeruentur, inuicẽ Iudæus ad Gẽtilẽ, & Gẽtilis ad Iudæũ.
e *Offendi.* Perturbatus neſciẽs quid teneat. Offendiť, q a fide recta diſcedit.
f *Infirma.* qui non recedit, ſed dubitare incipit.
g *Fidem.* Quia credis omnia eſſe munda & edenda.
B h *Habe co. Deo.* Vt pacem ſerues cum fratre, quod eſt utile apud Deum.
i *Beatus.* Beatũ dicit, qui nõ facit aliud quàm quod utile probat, ſed illum ꝓprio iudicio cenſet damnandum, qui quod dicit ſe debere facere, non facit.
k *Oẽ au. q.* Non tñ omne qđ fit cũ fide bonũ eſt, qa ignorantia, q̃ eſt ex culpa nocet. Oĩs uita infideliũ pctũm eſt, & nihil bonũ ſine ſummo bono, ubi deeſt agnitio ueritatis æternæ: Falſa uirtus eſt ẽt in optimis moribus. O pa, q̃ videtur ꝓbabilia, ꝑter fidem ſic ſunt ut magnæ uires & curſus celerrimus extra viã.
l *Nõ ex fi.* Fides noſtra vult ut homo agat hoc, qđ bñ intelligit eſſe agendũ, & pctũ eſt, qđ aliter fit, q̃ probatũ eſt.

a Ex hoc ſolo patet, quod. b In quo peccas. ſ. quod non ambu. ſecundum charitatem.
pter cibum frater tuus contriſtatur, a
iam non ſecundum charitatem am- b
a Caue ergo ne contriſtes cibo tuo, plus autem caue ne perdas. Quia debes confirmare, non ſcandalizare.
bulas. Noli tuo cibo illum perdere c
a Tantum quid fecit ꝙ. b Ex cuius morte cognoſcitur quantum ualeat ſalus fratris. c Quandoquidem frater contriſtatur, uel perditur, non ergo.
a pro quo Chriſtus mortuus eſt. Non d
a Per hoc minimum cetera bona non offuſcentur.
ergo blaſphemetur bonũ † noſtrum.
a Quod ſi eſſet, pro nullius ſcandalo omitteres.
b Nõ eſt enim regnum Dei eſca & po e
a Vt fratri facias, quod tibi vis fieri. b i. concordia, quæ eſt effectus iuſtitiæ.
c tus, ſed iuſtitia & pax & gaudium f g h
a i. de donis ſpiritus non ſuperbire ſed humiliter & grate accipere, quæ non in uobis. b Vere & iuſtitia & pax cauſa regni eſt. c In iuſtitia, pace, & gaudio.
in ſpiritu ſancto. Qui enim in hoc i
a Qui hoc præcepit, qui nulli ſcandalum facit.
d ſeruit Chriſto, placet Deo, & proba- k
a Quia diſceptatio diſcordiam parit.
tus eſt hominibus. Itaq; quæ pacis l
a Cum pace docendo.
ſunt, ſectemur, et quæ ædificationis
a Hoc ſectemur, ſed non deſtruamus opus Dei. Ideo iterum non debes cum offendiculo fratris edere, quia deſtrueres opus Dei, id eſt fidem, virtutes & alia bona, quæ in eo Deus operatus eſt.
ſunt, in inuicem cuſtodiamus. Noli m
propter eſcam deſtruere opus Dei.
a Et non dico propter eſcam, quin munda ſit, quia. Inde: Et uidit Deus cuncta, quæ fecerat: & erant ualde bona.
† Omnia quidem munda ſunt, ſed n o p
malum eſt homini, qui per offendi-
a Aliorum quanto magis Dei. vt Adam pomum, Eſaulentem, Iudæi carnes in deſerto. b Ab his pro offendiculo debes abſtinere, quia & ab omni carne.
culum manducat. Bonum eſt non
manducare carnem, & non bibere
Aliquid facere. a In quo eſt ei cauſa damnationis.
e uinũ, neq; in quo frater tuus offen- q
a Contriſtatur.
f ditur, aut ſcandalizatur, aut infir- r ſ
a Vt dubitet, & ſi non offenditur. b Hoc bene potes, quia de tuo bono nihil perdis. c In corde quam nullus aufert.
g matur. Tu fidem, quã habes penes t
a Tantum. Non coram abſtinente, ne ei noceas. b Quia.
h i temeipſum, habe corã Deo. Beatus u
a Qui non facit ſe damnabilem, nocendo alijs de ſuo bono.
qui nõ iudicat ſemetipſum in eo, qđ x
a Bonum iudicat. b Ille beatus ſed qui. c Cibos alios mundos, alios immundos. d Et cum illa conſcientia.
probat: qui autẽ diſcernit, ſi mandu- y z
cauerit, damnatus eſt, quia non ex
a Manducauit. b Bonum etiam. c Quod ſit contra fidem. i. contra conſcientiam, vt credatur malum eſſe.
k l fide. † Omne autem, quod non eſt
ex fide, peccatum eſt.

b Iã nõ ſe. cha. am. *ſpernẽdo eius ſcãdalum.* C
c Noli ci. t. ill. p. *dãdo ei occaſionẽ ruinæ, ꝑponẽdo modicã delectationẽ cibi eius. ſ. ſaluti.*
d Non ergo blaſ. bo. *i. fama noſtra, ut non demus occaſionem ſimplicibus reputando nos tranſgreſſores.*
e Non eſt. n. re. Dei. *Hic cõſequenter remouet dubiũ, qa poſſet aliquis credere, ꝙ abſtinere a cibis ſctificatis ꝑ Xpm eſſet damnabile: iõ dicit Apoſtolus, ꝙ nihil deperit ei q abſtinet ex cã rõnabili, cuiuſmodi eſt uitatio ſcãdali ꝑ fratrẽ. iõ dicit:* Nõ eſt e. re. Dei e & p. *i. in comedẽdo dicta cibaria uel abſtinẽdo.* († veſtrum)
f Sed iu. *ꝑ fidẽ formatã, q̃ peccata remittit.*
g Et pax. *quantum ad quietem paſſionum mentem perturbantium.*
h Et ga. in ſpi. *qtũ ad expectationẽ ꝑmiorũ.*
i Qui. n. in hoc ſer. Chri. *interius in mẽte.*
K Placet Deo. *id eſt hoc ſufficit ad ſalutem,*
l Itaq; q̃ p. *hic cõſequẽter monet Apoſtolus ſuperiores, vt ædificẽt inferiores pacifice & ſancte cũ eis cõuerſãdo di.* Itaq; q̃ p. ſunt ſe.
m Noli pro. eſcam deſtruere opus Dei. *id eſt fidem infirmi, quæ eſt opus Dei.*
n Omnia quidem. *ſcilicet cibaria.*
o Munda ſunt. *ut prædictum eſt.*
p Sed ma. eſt. ho. p of má. *ſcandalizãdo infirmum, ꝑpter quod abſtinere ſic eſt meritorium. ideo ſubditur: Bonum eſt non man &c.*
q Neq; in quo fr. tu. of. *ſ. quando infirmus cõtra cõſciẽtiã comedit ex ſocietate alterius.*
r Aut ſcanda. *quando comedentem iudicat tranſgreſſorem.*
ſ Aut infir. *dubitando de ueritate fidei catholicæ, ex hoc quòd uidet maiores ſic comedere, quod credit illicitum.* († De con. diſt. 5. c. ne tales.)
t Tu fi. quam ha. pe. te. ha. *i. ſufficit tibi ad ſalutem fides interior, qua tenes omnia per Chriſtum purificata: & non oportet, ꝙ oſtendas exterius cum ſcandalo alterius.*
u Beatus qui non iudicat ſeipſum. *i. damnabilem reddit.*
x In eo quod pro. *id eſt ſcit eſſe ſibi licitũ: tamen dimittit ex charitate fraterna propter ſcandalum uitandum.* D
y Qui autem diſcernit. *talem cibum credens non eſſe licitum.*
z Si mandu. damnatus eſt, quia non eſt ex fi. *id eſt ex conſcientia facit hoc, ſed contra conſcientiam: & omne tale eſt peccatum: ſicut leuare feſtucam credenti, quòd hoc peccatum mortale.*
In ca. xiiij. ubi dicitur in Poſtil. Ad maiorem intelligentiam dicendorum hic uidendum eſt breuiter.

ADDITIO.

Vtrum bona ſpiritualia ſint propter ſcandalum dimittenda, ſimiliter & bona temporalia, habetur plene in ſecunda ſecundæ. q. xliij. ar. vj. vij & viij. ubi ſunt omnia, quę hic traduntur & plura alia notabilia ad hoc pertinentia: uide ibi.

NIC. DE LYRA.

¶ a Frater tu cõ. *i. infirmatur in fide, ex hoc dubitas de ueritate catholica, vt lẽtur infr. vel de te ſcãdalizatur æſtimãs te trãgreſſorẽ.* Iam († 28. q. 1. c. 1. & ca. ſic. n. in prin. & c. oẽ. §. ex his. De ꝑſcrip. c. ſi. de reſt. ſp. c. literas. §. nos autem; Ioan. 6. d)

GLOS. ORD. CAP. XV.

D Ebemus autem. Sequitur,
a *Non nobis pla.* i. quod nobis placeat vendicare. Sed qđ fratri, quia inuicem corã agere debemus.
b *Etenim Chriſtus non ſibi pla.* Vnde, Non veni facere uoluntatem meam, ſed eius, qui miſit me. Improperia. i. cum facerẽ uolũtatem tuam ò Deus, Iudæi dixerunt me peccare in te, qui potius me non recipiẽdo, quem miſiſti, in te peccauerunt. Exprobrauerunt, & ideo me occiderunt.

NIC. DE LYRA. CAP. XV.

D Ebemus au. n. *Poſtquam apoſtolis oſtendit, qualiter ſe debẽt habere ad minores in euitatione mali, hic conſequenter idẽ oſtendit in promotione boni. Circa quod primo ponit ſuã inſtructionem, ſecundo ſuam excuſationem, ibi: Certus ſum. Prima in duas, quia primo hortatur maiores ut infirmos ſuſtineant. ſecundo ut eos ad bonum promoneant, ibi: Propter quod ſuſcipite. prima adhuc in duas, quia primo premittit inſtructionem. ſecundo ſubdit orationem, ibi: Deus autem patientiæ. Prima adhuc in duas, quia primo ponit inſtructionem: ſecundo ex dictis concludit quandam concluſionẽ: ib: Quęcunq; ſcripta. primum autem perſuadet dupliciter. primo ratione di.* (Diuiſio)

CAP. XV.

Infirmas ſi edit dãnatur, ſed nos.
D Ebemus autem nos a
a Cum illi non poſſunt ſe ad nos erigere.
firmiores † imbecil
litates infirmorũ ſu
a Pati, erigere, non prouocare, non contemnere. b Non no ſua voluntati obedire. Charitati ſtudens.
a ſtinere: et non nobis placere. Vnuſqſ b c
a Placere curet. b In id, quod vtile.
que ueſtrũ ꝓximo ſuo placeat in bo b
a Quod ualet. b Et uere non nobis placere debemus.
b nũ, ad ędificationẽ. Etenim Chriſtus d

a Debemus au. nos fir. im. infir. ſuſti. *ſicut in corpore naturali membra firmiora, ut nerui & oſſa ſuſtinent alia debiliora.*
b Et non no. placere. *i. propriam uoluntatẽ quærere, ſed magis bonum commune. ideo ſubditur:* († infirmitates)
c Vnuſquiſq; ueſtrum proxi. ſuo place. in bo. ad ædi. *in malis autem debemus quærere proximis placere. ſecundo ad hoc inducit exemplum Chriſti di.*
d Etenim Chriſtus n. ſi. p. *id eſt propriam uoluntatem non quæſiuit, Ioan. vi. d. Deſcendi de cęlo, non ut faciam uoluntatem meam.*

¶ Sed ſi-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E occiderunt. Sic peccata peccãtium in Deũ ceciderũt ſup Xpm.qa innocens a pctoribus occidit quaſi blaſphem⁹.
a *Scripta.* In diuinis libris. Vnde dixit:
Pſal 68. b Scriptum eſt.
b *Id pſum ſa.* q. d. Niſi idem ſapiatis Deum honorare non poteritis.
c *Circuncisionis.* i. Iudæorũ ad quos corporaliter venit uñ, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierũt domus Iſrael. (Matt. 15.)
d *Propter uerit.* Non repulit Iudæos, q bus proprie veritas. Gentibus miſericordia, quibus nulla promiſſio.
e *Promiſſiones p.* Promiſerat n. Abrahę. In ſemine tuo benedicentur omnes gẽtes. Et Dauid: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et item Iacob dixit: Orietur ſtella ex Iacob. (Gen. 22. d; Pſal. 131. b)
f *Confitebor.* Confeſſio autem non tantum peccatorum eſt, ſed & laudis.
g *Erit ra. Ie.* Et ex hac radice erit ille, q exurget. Ieſſe, radix, Dauid, arbor. q̃ p ramũ i. Mariã fecit fructũ i. Chriſtum. († Idem mutuo inter vos ſẽtire,)
h *Et pa.* ut poſſitis gaudere det pacem & cõcordiam adinuicem, & hoc erit, ſi ſit ſana fides.
i *Vt abun.* i. vt per iſta habita certiores ſitis de æterna beatitudine, & abundetis in virtute ſpiritusſãcti i. fortitudine bonæ opationis q̃ dat̃ p ſpiritũ ſanctũ.
k *Certus ſum au.* Ne uideret Apoſtolus omnes intelligere diſcordes & ad corrigendum inſipientes, remouet quod ideo incipit, ut admoneat perfectiores de correctione minorum, & inde præponit ſe exemplũ, qui laborat de alijs, & op⁹ eſt ut iſti hoc faciãt, cũ ipſe alijs impedit⁹ ad eos uenire nõ poſſit. († nos)
l *Reple om. ſa.* Per hãc laudẽ prouocat ad meliora, amore exhortantis. Vnde nec dicit docere, ſed monere. q. quod
F ſciãt, ſed ſubterfugit aĩo. Hoc. n. ſolet moneri, qd cũ ſciatur aliquãdo ſubterfugit animo, aut negligenter habetur.

Scripſi

NIC. DE LYRA.

a Sed ſicut ſcri. eſt. *Pſalmus. lxviij.*
b Improperantium im. ti. &c. *Verba ſunt Chriſti loquentis ad patrem, qui ut faceret patris uoluntatem improperia ſuſtinuit Iudæorum dicentium ſibi. Samaritanus es tu, et dæmonium habes. & ipſi in cruce pendẽti: Vah qui deſtruis templum Dei &c. Et hæc improperia redundabant in Deum patrem. ideo ſic dicit Chriſtus:* Improperia improp. ti. cec. ſuper me &c. *Per illa. n. improperia intendebant Iudæi Chriſtum confundere.* († Propterea. Ioan. 8. f; Matt. 27. e; Pſal. 17. g; † 2. Re. 23. d)
c Quæcunq;. *Hic ex prædictis infert quandam concluſionem ſ. q̃ ea, quæ ſunt in ſcriptura ſacra, potiſſime de Chriſto ſunt ad noſtrã utilitatem, cuius actio eſt noſtra inſtructio. Et ponitur ibi quadruplex utilitas nobis proueniens ex ſcriptura. Prima, eſt claritas intelligentiæ, quæ notatur cum dicitur:* Quęcunq; ſcri. ſunt, ad no. do. ſcr. ſunt. *Secunda, eſt ſoliditas tolerantiæ, ibi: Vt per patiẽtiam. Tertia eſt ſuauitas internæ læticiæ, ibi: Et conſolationem ſcripturarum. Quarta, eſt ſecuritas obtinendæ gloriæ, ibi:* (Scripturæ fructus quadruplex.)
d Spem ha. *Eſt. n. ſpes certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia et meritis pueniẽs.*
e Deus au. *Hic conſequenter adiungit ſuam orationem ad prædictorum completionem: Et dicit.* Deus au. pa. & ſo. *i. dator patientiæ in aduerſis, & conſolationis poſt tribulationem. Tob. iij. d. Poſt lachrymationem & fletum, gaudium & exultationem infundis.*
f Det uo. idip. ſa. *id eſt fidem mecum, deſiderantes mutuum profectum.*
g Secun. Ie. Chri. *i. ſecũdum doctrinã eius.* († bonitate)
h Vt un. *quantũ ad idẽtitatẽ credulitatis.*
i Vno ore. *quantum ad idẽtitatem confeſſionis: quia ut dictũ eſt ſupra. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* (Sup. 10. b)

¶ Non quod placeret carni ſecit. ¶ Deo patri.
nõ ſibi placuit. Sed ſicut ſcri-
¶ In Pſalmo. ¶ Quia eieci eos de templo, quod fecerunt ſpeluncam latronum, ideo.
ptum eſt: † Improperia imprope-
¶ Fuerunt cauſa oppreſſionis meę.
rantium tibi ceciderunt ſuper me.
¶ Quid hoc ad nos? ¶ De Chriſto, cuius vita, vitæ noſtræ & morum eſt diſciplina.
Quæcunque enim ſcripta ſunt,
¶ Vt per ea ſcripta doceamur compati proximis & in eo conſolemur per exemplum Chriſti, & ita ſperemus, quæ Chriſtus accepit.
ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habea-
¶ Scriptura eſt ad doctrinam: ſed. ¶ Dator.
mus. Deus autem patientiæ & ſo-
¶ Indifferenter.
latij det vobis † idipſum ſapere in
¶ Quod unus ſentit ut alter ſentiat. ¶ Non præter Chriſtum ſed in eo, vt ſecundum doctrinam eius ſapiatis.
alterutrum, ſecundum Ieſum Chri-
¶ Eadem uoluntate. ¶ Eadem uocis confeſſione.
ſtum, vt vnanimes vno ore hono-
¶ Quia eſt Deus eſſentia. ¶ Quia creator. ¶ Et quia beneuolus Chriſtum mittendo.
rificetis Deum & patrem Domini
¶ Vt Deum honorificetis.
noſtri Ieſu Chriſti. Propter quod
¶ Infirm.
ſuſcipite inuicem, ſicut & Chriſtus
¶ Infirmos. ¶ Vt faceret immortales.
ſuſcepit † vos in honorem Dei.
¶ Suſcepit, quia Iudæos, ita ut eſſet miniſter eorum i. apoſtolus & prædicator eorum, & hoc, vt eſſet uerus in promiſſis, & compleret promiſſiones, quas fecit patribus Abraham, Iſaac & Iacob.
Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circunciſionis propter veritatem Dei, ad confirmandas
¶ Et Gentes per miſericor. ſuſ. ¶ Dico.
promiſſiones patrum. Gentes au-
¶ De.
tem ſuper miſericordiam † hono-
¶ In Pſalmo de Gentibus, de quibus minus uideretur.
rare Deum. Sicut ſcriptum eſt:
¶ Faciam confitentes de Gentibus.
† Propter hoc confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo
¶ Canticum nouum, & cum lætitia te laudantes. ¶ Iſaias. ¶ Quia aſſumptæ eſtis, vt ſitis unum ouile.
cantabo. Et iterum dicit: † Lætami-
¶ Iudæis, quia cum eis unum eſtis.
ni Gentes cum plebe eius. Et iterum:
¶ Dauid. ¶ Quia aſſumptæ.
Laudate omnes Gentes dominum,
¶ Quia auxit numerum plebis ſuæ, Gentibus adiectis. ¶ Duodecim tribus.
& magnificate eum omnes populi.
¶ Ad idem.
Et ruſus Iſaias ait: † Erit radix
¶ Pater Dauid, qui & Iſai. ¶ Ex qua ille. ¶ A morte. ¶ Per fidem & bona opera.
Ieſſe, & qui exurget regere Gentes:
¶ Et ideo. ¶ Moneo vos inuicem ſuſcipere. ¶ Qui dat ſpem vel in quo ſperamus.
in cũ Gẽtes ſperabũt. Deus autẽ ſpei
¶ Spirituali. ¶ Vt nec vnus veſtrum doleat ſicut ſolebatis dolere in lite.
repleat vos omni gaudio & pace in credendo, vt abundetis in ſpe & vir-
¶ Etſi ita moneo ſuſcipere inuicem, non tamen omnes admonitione hac indigetis. ¶ De uobis.
tute ſpũſſancti. Certus ſum autẽ fra-
¶ Quia loquor. ¶ Vos.
tres mei & ego ipſe de vobis quoniã
¶ Non ſolum ego. ¶ Qua uelitis bonum.
& ipſi pleni eſtis † dilectione, repleti

G
k Honorificetis de. &c. *quantum ad unitatẽ operis, quia fides ſine operibus mortua eſt.* (Iacob 6. d)
l Propter quod. *Hic cõſequenter monet ſuperiores, ut inferiores ad bonum promoueãt. Circa quod primo ponit ſuam exhortationẽ, ſecundo ſubiungit ſuam orationem, ibi: Deus autem ſpei. Circa primum dicit:* Propter qđ ſuſcipite inuicem. *procurando charitatiuè alterius bonum.* (Diuiſio)
m Sicut & Chriſtus ſu. vos. *in curam accipiendo humanitatem noſtram omnibus communem, ſ. Iudæis & Gentibus. Membra uero debent conformari capiti: & ideo quilibet Chriſtianus debet procurare bonum fratris ſui: licet autem acceperit humanitatem Iudæis & Gentibus cõem, tamẽ aliquãdo diuerſimode procurauit Iudæorũ & Gẽtiliũ ſalutẽ, quia Iudæis p̃dicauit in perſona propria, & quodammodo ex debito, & hoc eſt qđ dicit.*
n Dico. n. Ie. &c. mi. cir. *prædicando Iudęis circũciſis, non ſic Gẽtibus. ideo dicit. Nõ ſum miſſus niſi ad oues, q̃ perierunt domus Iſrael.* (Mat. 15.)
o Propter uerit. Dei ad con. *Licet. n. ſalus Iudæorum & Gentilium ſit per viam gratiæ ſimpliciter inquantum ad Iudæos eſt ibi ratio debiti aliqualiter, inquantum ad ueritatem Dei pertinet implere promiſſa patribus Iudæorum facta in lege & prophetis, quæ data fuerunt ſolis patribus Iudæis, Pſal. cxlvij. b. Nõ fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis: & ſic ſalus gẽtium magis eſt per uiam miſericordiæ, quia licet lex & prophetæ loquebantur de eadem vocatione ad fidem Chriſti, tamen lex non fuit data patribus eorum, nec prophetiæ, ut dictum eſt. propter quod ſubditur,*
p Gentes autẽ ſu. mi. *diuinitus eis cõceſſa.*
q Honorare de. *ſ. debent uerbis aut factis.*
r Sicut ſcriptum eſt. *Pſalmus xvij.*
ſ Propterea confi. ti. in Genti. *i. faciam te confiteri ab illis credentibus. Et ſunt uerba filij ad patrẽ de deuotione Gentium, Accipiendo tamen myſtice inquãtum Dauid cuius eſt uerbum, ut ibidem dictum fuit, erat figura Chriſti, perfectius impletum fuit in Chriſto quàm in Dauid. Aliæ uero autoritates hic allegatæ & de uocatione gentium ad fidem Chriſti ſecundum literalem ſenſum ſimpliciter intelliguntur.* H († glorificẽt)
t Et iterum dicit. *Eſa. xxxv.*
u Lætamini &c. *ubi tranſlatio noſtra habet, lætabitur deſerta & inuia.* († Iſai. 35. a)
x Et iterum. *Pſal. cxvi.* (Pſal. 116. a)
y Laudate omnes gentes dominum. *ſ. deuotione neſtra.*
z Et ruſus. *Iſa. xi.*
a Erit ra Ieſſe. *i. Chriſtus ſecundum carnem exiens de Ieſſe.* († Iſai. 11. e)
b Qui ex. *a mortuis.*
c Regeret. *tunc. n. data eſt ei poteſtas in cęlo & in terra. Matt. vlt. d.*
d In eum Gentes. *quia uocatæ ad fidem habent ſpem cõſequendi per ipſum uitã æternã.*
e Deus au. *Hic Apoſtolus ponit ſuam orationem ad dictorum completionem di.* Deus autem ſpei, *id eſt dator ſpei.*
f Repleat uos omni gaudio. *ſpirituali.*
g Et pace. *per quietem paſſionum, quæ turbant animam.*
h In c. *Hoc dicit, qa fides formata iſta facit.*
i Vt abun. &c. *per cumulum meritorum.*
k Et uir. ſpi. *ſ. cuius ſunt principaliter opera meritoria, quia ſe habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equum.*
l Certus ſum. *hic Apoſtolus ponit ſuam excuſationem. & primo de hoc, quod Romanis ſcribit. ſcdo, q̃ eos adhuc nõ corporaliter uiſitauit, ibi, Propter qđ. Circa primum primo excludit falſam cauſam, quam poſſet aliquis opinari de ſua ſcriptura ſ. q̃ reputaret eos illiteratos & ſimplices, & ſic ſua ſcriptura neceſſario indigẽtes, quã remouet di.* Cert. ſum &c. pl. eſtis dile. *& hoc ſciebat per beneficiẽtiam, quæ eſt eius effectus.*
m Repleti omni ſc. *pertinente ad ſalutem.*

Honorificetis

¶ Vt poſ.

A a *Scripſi auda. autem uo.* propter apoſtolatum. Q. Pro meo officio omittere non potui.
b *Propter gra. quæ da.* Nõ temere ſcribit. ſed apoſtolus Gentiũ audet ſcribere omnibus Gentibus autoritate ſibi tradita per gratiam.
c *Habeo igitur gloriam.* Sic & uos ſi de fratribus laboratis. Hoc ideo dicit, ut nihil minus ſe poſſe probent quàm apoſtolos, qui cum Chriſto fuerant.
d *Non ubi nom. eſt &c.* Quia ſciebat pſeudo apoſtolos & alios ſub nomine Chriſti falſa docere: quod poſtea corrigere maximi erat laboris: ideo ſolicitus erat præuenire, & ueritatem integre tradere, ubi nondũ erat nunciatus Chriſtus, quod teſtimonio prophetæ probat. († adminiſtrans)
e *Et qui non audierunt &c.* Vt uerus eſſet de uerbo Dei intellectus feſtinauit Gentes ueritatem imbuere.
f *Sanctis.* Qui omnium rerum ſuarum uenditarum precia poſuerunt ad pedes apoſtolorum, & paſſi ſunt a contribulibus, de his communis erat cura omnibus apoſtolis. († quod glorier)
g *Probauerunt enim Macedon. &c.* Ad huiuſmodi opera Romanos inuitat, quia qui per miſericordiã Dei viuit, pius debet eſſe confratri.
h *In pauperes ſanctorum &c.* Hi totos ſe dederunt diuinis obſequiis, nihil mundanum curantes, exemplum bonæ conuerſationis dabant fidelibus.

Vt adiu

NIC. DE LYRA.

B a Vt poſſitis alter. *i. non ſolum propriam uitam regere, ſed etiam alterum.* (Diuiſio)
b Audacius. *hic conſequenter exprimit ueram cauſam ſuæ ſcripturæ ſ. debitum officij ſui: quia erat apoſtolus Gentium. Et diuiditur in duas: quia primo oſtendit huius officium, ſecundo eius effectum, ibi: Habeo igitur. Circa primum dicit:* Audacius autem vobis ſcr. *i. breuiter & ſuccincte.*
c Tanquam in me vos red. *de his, quæ ſcitis in habitu & non uos aliquod ignotum docens: propterea dixit ſupra Scientibus enim legem loquor.* (Sup. c. 7)
d Propter gratiam, quæ data eſt mi. *id eſt apoſtolatus.*
e In Gentibus ſancti euan. *i. ſanctum oſtendens & prædicans.*
f Vt fiat obla. Gen. acce. *i. oblatio, quam offerunt Gentes per fidem Chriſti, ſit accepta Deo patri.*
g In ſpiritusſanct. *i. per gratiam ſpiritus ſanctificata, et nõ per legales obſeruãtias.*
h Habeo igitur. *hic conſequenter oſtendit efficaciam officij ſibi impoſiti. Primo: quia ſua prædicatio ex autoritate Chriſti erat: & hoc eſt quod dicit.* Habeo igitur glo. in Chriſto Ie. *i. autoritatem officij à Chriſto habeo.*
i Ad Deum. *i. ordinatam ad honorem diuinum. Secundo quia executio ſui officij non ſolum erat per uerba, ſicut prædicatio pſeudo apoſtolorum, ſed etiam per miracula uirtute Chriſti facta ad confirmationem prędicationis Apoſtoli. ideo dicit:*
k Nõ. n. audeo aliquid lo. eorum &c. *ſicut faciebant pſeudo apoſtoli a Chriſto non miſſi.*
l In uerbo & fa. *quia a Chriſto habeo uerbum prædicationis & factum miraculoſum uerbi confirmatiuum, ideo ſubditur:*
m Et. *pro id eſt.*
n In uirtut. ſi. *quantum ad minora miracula.*

Et

¶ Veteris, & nouæ legis. ¶ Qua poſſitis. ¶ Repleti eſtis his duobus. ¶ Niſi culpa remaneat ueſtra. ¶ Viciſſim.
omniſcientia, ita vt poſſitis alterutrum
¶ Vos ut non dicam docere. ¶ Etſi pleni dilectione & ſcientia, aliquantulum tamen audacter. ¶ Sed tamen. ¶ Eccleſiæ vel epiſtolæ.
monere. Audacius autem vobis ſcripſi
¶ Vobis ex parte, i. perfectioribus non quaſi putans uos inſipientes, ſed quaſi fratres immemores, quid agere debeatis, in quo quaſi oblitos latenter arguit.
fratres ex parte, tanquam in memoriam vos reducens, propter gratiam, quæ data eſt mihi à Deo, vt ſim miniſter Chri-
¶ Quem ipſe, non alius inſtituit. ¶ Sanctum eſſe oſtendens & confirmans bona operatione & miraculis.
ſti Ieſu in Gentibus, † ſanctificans euan-
¶ Vt gentes, quas offero, ſint acceptæ Deo fide perfectione & ſanctificatæ bona operatione.
gelium Dei: ut fiat oblatio gentium acce-
¶ Cuius gratia eſt hæc & bonum opus. ¶ Et quia ita ago.
pta & ſanctificata in ſpiritusſancto. Ha-
¶ Meritum dignum gloria. ¶ Ter. ¶ Referendam. ¶ Gloriam.
beo igitur † gloriam in Chriſto Ieſu † ad
¶ Ita tantum loquor, quæ per me efficit.
Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus
¶ Vt pſeudo. ¶ Vt gentes obediant euangelio. ¶ Per prædicationem meam in uerbo & factis & bonam operationem: & per potentiam minorum & maiorum miraculorum factorum in uirtute ſpiritus.
in obedientiam gentium in verbo & factis, in virtute ſignorum & prodigio-
¶ Qui in me talia operatur, quo in me operante ita laboraui.
rum, in virtute ſpiritusſancti, ita vt ab Ie-
¶ Circumquaque.
ruſalem per circumitum vſque ad Illyri-
¶ Maxe. ¶ Vt ſic prædicauerim. ¶ Alia Dei.
cum repleuerim euangelium Chriſti.
¶ In tali loco.
Sic autem euangelium hoc prædicaui,
¶ A pſeudo apoſtolis. ¶ Si enim illud facerem, hæc inde contingeret. ¶ i. ne prædicarem tam per alios conuerſis, non quod hoc non facerem, ſi contingeret.
non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſupra alienum fundamentum ædificarem.
¶ Ita feci. ¶ In Iſaia ita fieri.
Sed ſicut ſcriptum eſt: † Quoniam qui-
¶ Prius. ¶ Chriſto. ¶ Credent.
bus non eſt annunciatum de eo, vide-
¶ Prius. ¶ Prædicationem alicuius de Deo. ¶ Meam prædicationem eſſe ueram.
bunt: & qui non audierunt, intelligent.
¶ Quia tot prædicaui. ¶ Et pſeudo apoſtolorum commenta præus excluderet. ¶ Sicut in init. o epiſto æ dixit.
Propter quod et impediebar † plurimũ uenire ad vos, & prohibitus ſum vſque
¶ Cauſam morandi.
adhuc. Nunc verò vlterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex mul-
¶ Quia & hos præoccupare feſtinat.
tis iam præcedentibus annis. † Sed cum
¶ Vbi difficile iter pſeudo apoſtolis, & ideo tardare licuit. ¶ Quaſi ex me nihil poſſum.
in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero
¶ Quia non indigetis longa mora, ſed interim vos præparetis, ne me a cæteris retardetis.
quod præteriens videam vos, & a vobis
¶ In Hiſpaniam. ¶ Illa quæ modo diſcors. ¶ Temporis. aliquandiu.
deducar illuc, ſi vobis primum ex parte
¶ De fructu ueſtro lętatus. ¶ Quia hic non habeo locum, & uos deſidero, igitur Nunc. ¶ Candidate.
fruitus fuero. Nunc igitur proficiſcar in
¶ Non eos coegi.
Ieruſalem miniſtrare ſanctis. † Probauerunt enim Macedonia & Achaia † collationem aliquam facere in pauperes ſan-
¶ Vel ſanctos. ¶ Probauerunt.
ctorum, qui ſunt in Ieruſalem. Placuit

C
o Et prodi. *quantum ad maiora. Conſequẽter cõcludit efficaciã ſuæ p̃dicationis in effectu. et primo exprimit extenſiue di.*
p It vt ab Ie. per cir. uſq; ad Illyri. *Locus eſt in fine Grecię, vnde nominatur mare Illyricum. & ſecundo intenſiue: quia p̃dicauit ubi alij non prædicauerant. & ſic fuit ibi maior labor: quia maiora loca nõ erant diſpoſita per prædicationem aliorum & hoc eſt, quod dicit.*
q Sic autem euan &c. *& patet ex dictis litera. Conſequenter adducit ad propoſitum autoritatem Eſa. lij.*
r Quoniam qui. non eſt an. de eo, vi. *ſ. Gentiles, quia per prædicationẽ Pauli fuerunt illuminati per fidem Chriſti. quia de Chriſto nõ audierunt per prophetas ſicut Iudæi, nec per alios apoſtolos, ſicut alij Gẽtiles, quibus p̃dicauerant, ſicut Matthæus Aegyptijs p̃dicauit & alij alijs Gẽtibus pluribus, quibus iam ante prędicauerant.*
ſ Propter quod. *Hic conſequenter excuſat ſe Apoſtolus de hoc quòd Romanos adhuc corporaliter non uiſitauit. primo declarans ſui aduentus impedimentũ. ſecundo amoto impedimẽto promittit ſuũ aduẽtũ ibi: Nunc uero. tertiò ad hæc complẽda petit orationis ſuffragium, ibi, Obſecro igitur. Circa primum dicit:* Propter quod & im. pl. ve. ad vos. *quia plurimo tpe Apoſtolus fuit occupatus in prædicando Gentibus in partibus Grecię, quæ p magna parte erant ſeductæ à philoſophis prophanis & a falſis prophetis ante prædicationem Apoſtoli, uel poſt, ſicut patebit infra Domino concedente in alijs epiſtolis.* († in ijs que ad deum ſunt. Diuiſio)
t Nunc ve. *Hic conſequenter promittit ſuum aduentum dicẽs.* Nunc ve. vlterius.
u Locum non ha. in. *i. nõ habẽs neceſſitatẽ ibi manẽdi amplius. quia licet nõ oẽs eſſent conuerſi, tamen per ciuitates & loca erãt per Apoſtolũ epiſcopi & presbyteri ordinati, qui ad cõuertendũ reſiduos, et inſtruendum cõuerſos ſufficiebãt abſq; præſentia Apoſtoli: propter quod feſtinabat ad alia loca maiora, in quibus incumbebat prædicandi neceſſitas.* D
x Cupiditatem h. ue. ad u. *quia ciuitas Romana totius orbis terrarum erat capitanea.* († Iſai. 52. d)
y Sed cum in Hi. pro. cę. *Sicut. n. prædicauerat in oriente, ita deſiderabat hoc facere in occidente, vbi eſt Hiſpania.*
z Spero q̃ præ. vi. vos. *per hoc innuit q̃ non intẽdebat ibi diu morari, eo q̃ Petrus Apoſtolus cum ſuis diſcipulis erat Romæ, & ſic prædicatio Pauli non erat ibi neceſſaria, ſicut in Hiſpania.* († ſæpe)
a Et a vobis deducar illuc. *quia tunc Hiſpania erat Romanis ſubiecta, ut patet 1. Machab. viij.* (& prohibitus ſum vſq; adhuc)
b Si vo. pri. ex parte fruit. fuero. *i. delectatus in conuerſatione & in fide veſtra, & ſic accipitur hic frui large.*
c Nunc igit. *i. antequam vado Romam.*
d Proficiſcar in Ier. mi. ſan. *Conuerſi. n. ad fidem manentes in Ieruſalem, ut eſſent perfectionis exemplum cæteris, abrenunciabãt omnibus terrenis quantum ad proprietatem, vt patet Act. iiij. vt liberius orationi vacarent & prædicationi. pp̃ter quod vocantur hic ſancti, & apoſtoli ſolliciti fuerũt ut alij conuerſi, qui nõ abrenũciabãt ſuis bonis terrenis ſuſtẽtarent eos ſuis eleemoſynis. & hoc negociũ Petrus & Ioãnes recomẽdauerũt Paulo, ut patet Gal. ij. & ipſe ſollicite fecit, ut patet hic.* († 12. q. 2. c. beatus)
e Probauerunt. *id eſt conſenſerunt.*
f Macedonia & Achaia. *conuerſi de terris iſtis, & per hoc intelliguntur conuerſi de alijs locis.* († Viſum. n. Macedoniæ & Achaiæ; † communicatione)
g Collationem aliquam facere. *id eſt donationem de bonis ſuis.*
h In pauperes ſanctorum. *i. qui ſunt de numero ſanctorum.*

¶ Et debi-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Vt a.in o.* Multi minimi dũ cõgregant vnanimes, fiũt magni.
E & multorũ pces impoſſibile eſt vt nõ impetrẽt. Si ergo cũ ui dere cupiũt, orẽt vt liberatũ cũ recipiãt cũ gaudio charitatis.
b *Accepta.* Vt illi ĩtellecta charitate illius erga ſe, cũ illo unanimes Deo gratias agãt. Magnus.n.profectus eſt ei, cuius miniſterio multi facti læti Deum laudãt.
Ioan.14.d c *Deus au.pa.* Chrs q ait: Pacẽ meã do uobis, & pacẽ meã re.vo. qui cum ſuis uſq; ad conſummationẽ ſeculi, ita &
Matt. 28.d cũ iſtis. Sic ipſe ait: Vobiſcũ ſum oĩbus diebus uſq; ad cõſummationẽ ſeculi.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et debi.ſunt. *ſ. vt hoc faciant eis.*
b Nã ſi ſp.eo p fa.ſ.Gẽ. *qa pdicatio euãgelij exiuit a Ieruſalẽ, ut freqũter dictũ eſt ſup.*
c Dẽnt & in c. *neceſſarijs ad uitã corporalẽ.*
d Miniſtrare *Sicut.n.prælatis debẽtur ſumptus ex debito neceſſitatis, eo q ſunt pdicatores ex officio: ita alijs, qui faciunt hoc ex gratia, debentur debito honeſtatis.*
e Hoc autem cum. *aſſignando eis eleemoſynam per me miſſam.*
f Proficiſcar. *ita enim proponebat facere.*
g Scio au.q.ve.ad v.in ab. *i.in abundantia*
Gen.30.d *bonorũ ſpiritualium. ſicut dixit Iacob ad Labã: Benedixit tibi Deus ad introitũ meũ, de multiplicatione bonorũ tpaliũ: & magis pprie benedictio dicitur de multiplicatione bonorũ ſpũaliũ. Circa partẽ iſtã duo ſunt notanda. Primũ eſt ſolicitudo Apoſtoli circa eccleſiã Dei, quia publicato euãgelio in partibus oriẽtis feſtinabat Ieruſalẽ ad miniſtrãdũ uitę neceſſaria ſanctis. & inde celeriter Romam trãſiens ad pdicandũ uerbũ Dei in partibus occidẽtis. Ex quo noſtra negligẽtia oſtẽditur ualde reprehenſibilis. Scdm eſt, quia ex dictis uidetur, q Paulus in Hiſpania pdicauit:*
An Paulus Hiſpanis pdicauerit, *cuius cõtrariũ uidetur dicere decretũ di. xi. ca. Quis neſciat ſ.q. de apoſtolis ſolus Petrus docuerit in his prouincijs, Italia, Gallia, Hi-*
F *ſpania, Aphrica & Sicilia. Propter quod dicũt aliqui, q Paulus pdicare ppoſuit in Hiſpania ſuppoſita Dei voluntate ſicut dicitur hic: pp qd uerũ dixit, licet ibi nõ fuerit impedimẽto ſupueniẽte. Alij vero dicunt, q in Hiſpania pdicauit: & hoc dicit Iſidorus. Et idẽ*
Lib. de ortu & obi. ſanc. Lib. ill. vir. *uidetur dicere Hiero. q Paulus in prima ſatiſfactione a Nerone dimiſſus in occidẽtis partibus pdicauit. Ad decretũ aũt reſpõdet aliq,*
Act. vlt. *q nõ negat ſimpliciter in Hiſpania Paulũ et in alijs dictis puincijs pdicaſſe, ſed dicit q hoc nõ legitur. Sed cõtra hoc uidetur, qd dicitur Paulũ biennio Romæ fuiſſe, & ibidẽ diſputaſſe & docuiſſe. q tamẽ eſt in Italia, de qua loquitur decretum ſicut et de Hiſpania. Propter qd aliter pt dici, q intẽtio decreti eſt, q nullus pdicauit uel eccleſias cõſtituit in dictis puincijs, niſi Petrus vel alij & ordinatione & iuſſione ipſius: & hoc mõ Paulus in Italia & Hiſpania non pdicauit.*
h Obſecro. *Hic cõſequẽter Apoſtolus petit orationum ſuffragia, ut impleãtur pdicta: qa eũdo Ieruſalẽ, ab inſidijs Iudæorũ ei imminebãt in uia & termino multa pericula, ſicut habuit p reuelationẽ, & patuit ex euẽtu Act.xx.iõ dicit:* Obſecro au.uos fra.per do. *Et patet litera uſq; ibi:*
i Et obſequii mei oblatio. *id eſt eleemoſyna per obſequium meum a Gentibus oblata.*
k Accepta fiat. *ſcilicet Deo ad gloriam.*
l Sanctis. *pauperibus ad eorum indigentiam releuandam.*
m Vt ueniam ad uos in gaudio. *officio dicto peracto.*
Et

a ¶Adeo vult eſſe miſericordes, ut & hoc deberi dicat ab eo, qui miſericordiam expectat.
enim eis, & debitores ſunt eorum. a
a ¶Iudæorum, qui prædicatores miſerunt eis.
Nam ſi ſpiritualium eorum partici b
¶Vtique. ¶Ipſi.
pes facti ſunt, Gentiles debent & in c
a ¶Iudæis. b ¶Quia illis hoc placuit ſ.facere communionem ſanctis, qui ſunt in Ieruſalem.
carnalibus miniſtrare eis. Hoc au- d e
a ¶i.cum perfecero opus adminiſtrationis.
tem cum conſummauero, & aſſi-
a ¶Sub ſigno cuiuſque eccleſiæ.
gnauero eis fructum hunc, profici- f
a ¶Et ideo interim corrigite vos. b ¶Per vos tranſibo, ſed tamen certus ſum de gratia Dei.
ſcar per vos in Hiſpaniam. Scio aũt g
a ¶Iam diu uoto. b ¶Ita vt vobis multum prodero per benedictionem Chriſti.
quoniam ueniens ad vos, in abun-
a ¶Hæc eſt uirtus ſignorum, qua confirmati ſunt. b ¶Tandem te ipſa.
dantia benedictionis Chriſti veni-
¶Et ideo.
am. Obſecro igitur vos fratres per h
¶Si eum diligitis.
dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ
a ¶Si in uobis eſt charitas, quam ſpiritus facit.
a & per charitatem ſpiritus, vt* adiu-
¶Per.
uetis in orationibus veſtris pro me
¶Habitis. ¶Ne quod defero, auferant.
ad dominum, vt liberer ab infideli-
bus, qui ſunt in Iudæa, & †obſequij i
a ¶Mihi adiuncti. b ¶Quaſi ſufficiens non diminuta.
b mei oblatio accepta fiat in Ieroſoly k
a ¶Orate ita fieri, ut hoc facto. b ¶Hoc dicit, vt oſtendat omnia cum uoluntate ſe agere.
mis ſanctis, ut ueniã ad vos in gau- l m
a ¶Vel ut. ¶Quod erit illis pacatis.
dio per voluntatem Dei, et †refrige n
a ¶Q ventutum me ſpero, ſed ſiue ueniam ſiue non.
c rer vobiſcum. Deus autem pacis ſit o
cum omnibus vobis, amen.

a Et re.vo. *per receptionem ſpiritualium bonorum poſt multas tribulationes illatas mihi.* C
o Deus autem pacis. *Confirmatio eſt prædictorum.*
In c.xv. vbi dicitur in Poſti. Improperia improperã.ti.ce.ſup me.

ADDITIO I.

Improperia improperantiũ Deo ceciderunt ſuper Chriſtum: quia non recipiẽdo Chriſtum, Deo qui ipſum miſit improperati ſunt, & improperia ceciderunt ſuper Chriſtum, qui quaſi blaſphemus ab eis occiditur, ut in glo.

In eo c. ubi dicitur in Poſtil. Propterea confitebor tibi in Gentibus.

ADDITIO II.

Hæc autoritas Pſal. Cõfitebor ti. in Gẽtibus &c. non myſtice ſed proprie ad literã intelligitur de Chriſto, q cõfiteri facit credẽtes fideles de Gẽtibus: Vnde ſtatim ſubiũgit in pſal. Faciẽs miam Chriſto ſuo Dauid & ſemini eius uſq; in ſeculũ. Chriſti.n.regnum, qui de ſemine Dauid factus eſt ſecundum carnem, ad Ro j. eſt uſq; in ſeculum: quia regni eius nõ erit finis. &c.

In eo.ca.xv. vbi dicitur in Poſtil. Et iterum dicit Iſa.xxxv. Lætamini Gentes.

ADDITIO III.

Hæc autoritas, quæ allegatur ab Apoſtolo cũ dicit: Lętamini Gẽtes cum plebe eius: non eſt in Iſaia, ſed potius in Deute.xxxij. vbi dicitur: Laudate Gẽtes cũ plebe eius. Hebraica veritas hẽt: Lætamini Gentes uel exultate Gẽtes cũ plebe eius. Quæ quidem autoritas ad literam intelligitur de vocatione Gentium, prout ibidẽ fuit plene expoſitum in additione ſuper illud verbum: Laudate Gentes. uide ibi.

REPLICA.

In ca.xv. Bur. culpare Apoſtolũ nõ ueretur quaſi falſam fecerit allegationẽ, dicendo: Et iterũ Iſa. ait Lætamini Gẽtes cũ plebe eius. Dicit n. Bur. q illa allegata autoritas nõ eſt in Iſa. ſed Deu.xxxij. Hic cõtra Bur. pręſumptionẽ dico duo. Primum q Bur. male emẽdat allegatũ Apoſtoli, qa qd allegat Deut. nõ cõſonat intẽtiõi Apoſtoli ſm verba, nec ſm ſenſum. Patet primũ, qa nõ hr ibi: Lætamini Gẽtes: ſed habetur: Laudate gẽtes populum eius. Patet ſm q nõ correſpõdet illa litera intentioni Apoſtoli: quia ibi aſſignatur pro cauſa dicti uindicta cũ ſubditur: Quia ſanguinem ſeruorum ſuorũ ulciſcetur. Hic autẽ cauſa dicti, Apoſtoli non eſt uita, ſed gratia: quia uocatio Iudæorũ & Gentiliũ. Vnde pro cã lætitiæ Gentis cum plebe Apoſtolus antecedenter dixit. Propter ueritatem. ſ.promiſſionum, vocauit Deus Iudæos per plebem ſignificatos. & per miſericordiam uocauit Gentiles per Gentes ſignificatos. Propterea, inquit Apoſtolus: Confitebor tibi in Gentibus, &c. Et iterum: Lætamini Gentes cum plebe. ſ. ratione talis uocationis non uindictæ, quæ deſcribitur Deut.xxxij. Non eſt igitur multum mirandũ, q Bur. Poſtillatorem inuadit, qui Apoſtolo nõ pepercit. Cõtra igitur pſumptionẽ eiuſdẽ Bur. dico ſcdo q Apls recte Iſa. allegat: qa Iſa.xxxv. habetur ſenſus, quẽ hic vult Apoſtolus: quãuis in alijs uerbis. Ait.n.Iſa. de lætitia deſertæ Iudeę & ſolitudinis. i. Gentilitatis, prout exponit hic Poſtil. & Bur. ibi eũ nõ reprehendit. Et cã huius lætitiæ eſt, ut ibi dicitur, congregatio gentis & plebis in unã eccleſiam Chriſti: & ſic illud ca. in ſenſu conſonat hic Apoſtolo.

* laborãtẽ
† miniſterium hoc meum, qd exhibeo,
D
accept um ſit.
†refocil-ler

GLOS. ORD. CAP. XVI.

Commendo au.u. Amon multos proponit, quibus credere debeant Romani. Q. Ita facite vt dixi. hos autem imitamini.
b *Phœbem ſ.* Phębe ditiſſima & nobiliſſima mulier fuit, quæ eccleſiam in loco Cenchris ſua ſubſtãtia ſuſtentabat. Ea uero tũc tpis pro aliquo negocio Romam profecta eſt, per quam forſan hanc miſit epiſtolam. Vel.
Suſcipiatis

NIC. DE LYRA. CAP. XVI.

Commendo au.vo. *Poſtquã Apoſtolus inſtruxit Romanos in moribus uerbo prædicationis, hic conſequenter idem facit exemplo imitationis, proponens eis quaſdam perſonas imitabiles. Et diuiditur in duas: quia primo proponit exempla ad imitandum. ſecundo, ad perſeuerandum, ibi: Salutat uos. Prima in duas, quia primo proponit imitanda. ſecundo uitanda, ut oppoſita iuxta ſe poſita, magis eluceſcant. ſecuuda ibi, Rogo autem vos. Prima adhuc in duas, quia primo nominat perſonas ſibi familiares. ſecundo, cõmunes, ibi, Salutate Appellẽ. Prima in tres, quia primo nominat perſonas ſibi familiares ratione beneficij. ſecundo, ratione meriti, ibi, Salutate Ephenetum. tertio, ratione conſortij, ibi, Salutate Ampliatũ. Prima adhuc in duas: quia primo ſalutat perſonas ſibi familiares ratione beneficij ſibi & alijs facti communiter. ſecundo, ſibi ſpecialiter, ibi: Salutate Priſcam. Circa primum dicit:* Commendo. *id eſt commendabilem ſcribo.*
Diuiſio
b Phębem ſoro.noſ. *ſ.religione Chriſtianitatis, non cognatione carnis.*
¶ Quę

CAP. XVI.

¶Commendabilem oſtendo.
a Ommendo autem
b vobis Phœbem ſo-
¶In fide.
rorem † noſtram,
† meam

a *Suſcipiatis digne ſa.* Vt alii codices ha
A bent i. valde honeſte & honorifice.
b *Aquil.* Vir Priſcillæ: qui coadiutores Pauli, Romam ad confirmationẽ eorum venerant. Sic & omnes alii quos ſalutat.
†Chriſto c *Eccleſiæ Gen.* Quia hi laborãt ad profectum Gentium exhortantes fidem Chriſti, qui etiam pericula p Apoſtolo pati non recuſauerunt. vnde Romani eis obedire debent.
d *Appellẽ.* Per tentationes inuictus eſt fidelis in Chriſto: etſi nõ ſuus amicus, uel particeps operis.
e *Ariſtobo.* Solebat cõgregare fratres in Chriſto, quos ſalutat adeo probans factum illius.
f *Ex Nar.* Narciſſus dicit̃ fuiſſe presbyter, qui peregrinando cõfirmabat ſanctos, qui quia præſens tũc non aderat, ſuos ſalutat: & quia nõ oĩm illorũ merita nouerat, diſcernit, ſubdens: *qui ſunt in do.* id eſt eos, quos dignos uideritis.
†congregationem. g *Laborauit.* Labor hic, de quo crebrius Apoſtolus eſt in exhortatione & in miniſterio ſanctorum, & in preſſura & in egeſtate propter Deum.
h *Et ma.eius & me.* Pro ſanctitate eius uocat ſuam matrem, cuius filium præpoſuit pro eccleſiaſtico officio.
† erga nos i *Et o.* Omnes, quibus ſcribit, & quos nominat, iubet ſe ſalutare inuicem in oſculo ſancto i.in pace Chriſti, ut religioſa ſint oſcula non carnalia.
Chriſti

NIC. DE LYRA.

¶ a Quæ eſt in miniſte. eccleſiæ. quæ eſt Cen. *eſt.n. Cenchris portus maris prope Corinthum, vbi iſta Phœbe eccleſiam ædificauerat, & ibi Dei miniſtros ſuis ſumptibus ſu-*
B *ſtentabat.*
b Vt eam ſu. *erat.n. profectura ad curiam Cæſaris pro ſuis negocijs, eo q illa prouincia erat ſubiecta Romanis, & per eam ſcripſit epiſtolam hanc Apoſtolus, vt innuit gloſſa: Hier. tamẽ dicit, q Apoſtolus miſit eam per Timothæum, ad quod concordandum poteſt dici, q Timotheus iuit in ſocietate huius dominę & ambo fuerunt in legatione. vel quia Apoſtolus ſcripturam ſuam duplicauit propter pericula maris, & vnam miſit per Phębem, aliam per Timotheum.*
† familiaribus. c Digne ſan. *id eſt vt decet ſanctos.*
d Et aſ.ei. *quia inter conuerſos ad fidem Romæ aliqui erãt de familia Imperatoris. unde Phil.vlt.d. dicitur: Salutant uos, qui ſunt de Cęſaris domo.*
e Etenim ip.aſti. *adiuuando & miniſtrando mihi & alijs beneficia.*
f Salutate Priſ. *hic conſequenter nominat perſonas imitabiles & ſibi familiares ratione beneficij ſui impenſi di.* Salutate Priſcam & Aqui. *erat autem Priſca vxor Aquilæ Iudei, cui præponit eam Apoſtolus. quia prius credidit, & ordo gratiæ præponendus eſt ordini naturæ, uel quia erat magis famoſa.*
g Adiuto. me. *hoc habetur Act.xviij. ubi hæc mulier nominatur Priſcilla ſicut Iohanna & Iohannita dicitur.n. q Paulus manſit*
Act.18.c *cum eis in Corintho cum fuiſſent expulſi de Roma per Claudium Imperatorem & cum eodem Paulo inde receſſerunt mota ſeditio-*
†Mercuriũ *ne contra Paulum a Iudæis.*
h Qui pro anima mea, *id eſt pro uita mea ſeruanda.*
i Suas cer.ſup. *exponendo ſe periculo mortis: Nec hoc fecerunt contra ordinem charitatis: quia ſciebant vitam Pauli magis neceſſariam eccleſiæ propter quod eam ſuæ propriæ vitæ præponebant ex magna charitate.*
k Quibus non ſolum gratias ago, ſed & cunctæ eccleſiæ Gentium. *qui fuerunt pro communi utilitate eccleſiæ.*
Et do-

quæ eſt in miniſterio eccleſiæ, quæ a
¶Pro.
a eſt in Cenchris, vt eam ſuſcipiatis in b
a ¶Vt dignum eſt ſanctos ſuſcipere, vel ſuſcipi. b ¶Vobis. c ¶Auxiliemini.
†domino digne ſanctis: & aſſiſtatis c d
ei quocunque negocio veſtri indi-
guerit. Etenim ipſa quoque aſtitit e
a ¶Quæ & Priſcilla in Actibus apoſtolorum appellatur.
multis & mihiipſi. Salutate Priſcam f
a ¶In prædicatione Chriſti.
b & Aquilã adiutores meos in Chri- g
a ¶i.uita. ¶Liberanda.
ſto Ieſu (qui pro animã mea ſuas h i
a ¶Miniſtrando mihi. b ¶Gladio.
ceruices ſuppoſuerunt: quibus non k
ſolum ego gratias ago, ſed & cun-
a ¶Salutate.
c ctæ eccleſiæ Gentium) et domeſti- l
¶i.familiam.
cam eorum † eccleſiam. Salutate m
a ¶Qui impenſius laborauit ad exhortationem eorum.
Ephenetum dilectum mihi, qui eſt n
a ¶Qui primus regenerauit in Chriſto.
primitiuus eccleſiæ Aſiæ in Chriſto
a ¶Quæ impenſius laborauit ad exhortationem eorum.
Ieſu. Salutate Mariam, quæ multũ o p
a ¶Quia diſcordiam pertulit ad Apoſtolum.
laborauit in † vobis. Salutate An- q
a ¶Quia Iudæi.
dronicum & Iuliam cognatos et cõ-
a ¶Cauſa fidei captiuitatem paſſi. b ¶Augu. quia quandiu ſumus in corpore, peregrinamur a Deo, & per hoc concaptiui.
captiuos meos, qui ſunt †nobiles in r
a ¶Prædicatoribus.
apoſtolis, qui & ante me fuerunt in s
a ¶In fide Chriſti.
b ¶Iſte amicus erat Apoſtolo in domino & non concaptiuus.
Chriſto Ieſu. Salutate Ampliatum t
dilectiſſimũ mihi in domino. Saluta
a ¶In Exhortatione fidei. ¶Operis participem.
b ¶Mihi & alijs.
te Vrbanum adiutorem noſtrum in
a ¶Qui amicus meus proprius, etſi non coadiutor. i. particeps operis.
Chriſto Ieſu, & Stachin dilectum
a ¶i.probatum.
d meum. Salutate Appellẽ †probum u
in Chriſto. Salutate eos, qui ſunt ex x
e Ariſtoboli †domo. Salutate Herodi- y
onem cognatũ meum. Salutate eos z
f qui ſunt ex Narciſſi domo, qui ſunt
in domino. Salutate Triphenam & a
a ¶In miniſterio ſanctorum & anguſtijs.
Triphoſam, quæ laborant in domi-
no. Salutate Perſidem chariſſimam
a ¶Plus prædictis. b ¶In miniſterio ſanctorum vel anguſtiis.
g meam, quæ multum laborauit in b
Domino. Salutate Rufum in Domi c
a ¶Quia promotus ad res domini agendas. ſ. ad ſacerdotium. b ¶Carne.
h no electum, & matrem eius & d e
a ¶Beneficijs. b ¶Simul ſalutat, quos ſciebat iunctos in Chriſtiana amicitia.
meam. Salutate Aſincretum, Phle- f
gontem, Hermam, Patrobam,
† Hermeu & qui cum eis ſunt fra-
a ¶Et hi ſimul unanimes erant.
tres. Salutate Philologum & Iu- g
liam & Nereum, & ſororem eius,
i & Olympiadem, & omnes, qui cũ
¶Omnes.
eis ſunt, ſanctos. Salutate inui- h
¶In pace Chriſti.
cem in oſculo ſancto. Salutant vos i

l Et domeſtic.eo.ec. *i.congregationem eorum fidelium in domo eorum.* C
m Salutate Ephe. *hic conſequenter exprimit perſonas ſibi familiares ratione meriti, & primò ratione fidei qualis fuit Ephenetus, de quo ſubditur:*
n Qui eſt primi. Aſiæ. *i.primo regeneratus in Chriſto: & ſic fuit exemplar aliorum ad credendum: & quia homo literatus erat, Romam iuerat ad alios inſtruendum. ſecundo ratione meriti in operatione, ibi:*
o Salutate Mar. *erat.n.ciuis Romana laborans ad communem pacem conuerſorum ad fidem, ideo ſubditur:*
p Quæ mul.la.in vo. *vnde & ipſa diſſenſionem orientem inter eos, eo q Iudæi præferebãt ſe Gentilibus & ecõuerſo: vt dictum eſt, ſupra denũciauit Apoſtolo tanquam ei qui poſſet prodeſſe & uellet. tertio ratione meriti in prædicatione di.*
q Salutate An. & Iu. *erant n. Iudæi natione, & forte de tribu Apoſtoli: & multas tribulationes ſuſtinuerunt ſicut ipſe p noĩe Xpi.*
r Qui ſunt nob. *erant.n. de lxx. Chriſti diſcipulis ideo ſubditur:*
ſ Qui & an.me fuerunt in Chr. *quia prius uocati ab eo.*
t Salutate Am. *hic conſequenter nominat perſonas ſibi familiares ratione conſortij. & nominat hic tres, ſed non exprimit vbi aſſociauerunt eum. patet litera.*
u Salutate App. *Hic cõſequenter proponit exẽpla perſonarũ minus ſibi ſpecialium. & primo qũtũ ad exẽpla in fide. ſcdo in bona operatione, ibi: Salutate Triphenã. tertiò quãtũ ad exẽpla cõcordiæ, ibi: Salutate Aſincretũ. Circa primum ponit quatuor exempla de fide. primum eſt pro ea viriliter pugnando, cũ dicit,* Salutate Ap.pro.in.Chri. *i.probatum in fide Chriſti per tribulationum tolerãtiam. ſecundum eſt fideles congregando d.*
Diuiſio
†inſignes inter apoſtolos
x Salutate eos, qui ſunt ex Ari. do. *fecerat.n. iſte domum ad fideles pauperes congregandum, & in iſta ſalutatione principaliter intelligitur tanquam principalis in domo. tertium eſt in fide proficiendo dicens.* D
y Salutate He.co.me. *natione et religione. quartũ eſt cõgregatos in fide ſolidãdo dicens,*
z Salutate eos, qui ſunt ex Nar. do. *Iſte Narciſſus fuit quidam presbyter diſcurrẽs per ciuitates & loca confirmando credentes in fide, & fideles pauperes recipiebat hoſpitio, & ſic ſalutat eos cum ipſo, vel ut hic dicit gloſſa, tunc erat abſens pro cõfirmatione fidelium, propter quod Apoſtolus non nominat ipſum, ſed illos de domo ſua.*
†probatũ
a Salutate Tri. *Hic cõſequẽter ponit exẽpla operationis bonæ. & primo, in adminiſtratione bonorũ corporaliũ, et nominat hic tres matronas, quæ talia exercebãt. erat.n.conſuetudo apud matronas deuotas hoc facere, ut patet in Actibus, & in alijs legẽdis pluribus ſanctorũ. verumtamen quia tertia alias duas in hoc opere pcellebat & ideo dicitur de ipſa.*
b Quæ mul.la. in do. *i. amore Domini.*
c Salutate Ru. *hic conſequenter ponit exẽpla bonę operationis. & primo in adminiſtratione bonorũ ſpiritualiũ di.* Salut. Ru. *q erat ſacerdos promptus ad diuina miniſtranda.*
d Et matrem eius. *carnalem.*
e Et meam *ſpiritualem.*
f Salutate Aſi. *hic ponit exemple concordię nominans plures habitantes & concordes charitate ad aliorum imitationem: et eadem ratione ſalutat ſequentes di.*
g Salutate Philo. *hic conſequenter oſtendit qualiter ſe debent habere ad alias fideles perſonas, quas non nominauerat di.*
h Salutate in. *Iſte modus erat recipiendi fideles in primitiua eccleſia in ſignum concordiæ & charitatis. & bene dicit:*
i In oſ ſan. *ad excludẽdũ oſculũ adulatoriũ, quo Abſa. oſculabatur populũ. Et oſculum ſimulatorium, quo Ioab oſculatus fuit Amaſam.*
Oſculũ multiplex
2.Reg.
§ ſan. Et

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Chriſti.* Quæ in Chriſto confidunt,non in alia re.
E b *Vel ut ob.*pſeudo apoſtolos tangit quos in tota epiſtola cauē dos eſſe monet.
c *Veſtra c.obe.*Ideo moneo uitare,quia veſtra fides & obediētia ubiq; laudatur,quia eſtis in capite mundi, & ſic exēplo veſtro iam poſſent alii corrumpi. Vel rogo uitare, quia leuiter obeditis, quod bonum eſt & inde gaudeo, ſed uolo ut ſitis ſapientes in bono diſcernendo,& ſine aliqua parte mali.
d *Deus au.pa.*Vos ſitis ſapientes, Deus autem *conte. Sa.* i. falſos prædicatores, uel quemlibet uobis aduerſantem hominem vel diabolum.
†contra e *Sub pe* Vt caput.i.primos motus ſuggeſtionum contemnatis, ſicut Euæ in figura eccleſiæ dictum eſt.
f *Gratia.* Gratiam, quam promiſit in
† Phil.1.d aduentu ſuo,iam optat eis.
g *Salutat vos.* Tot & tāti cōgaudēt ueſtro cœpto,& iō pſeuerare uos decet.
h *Et vni.*Et ſupra dixerat omnes eccleſias, ſed hic dicit eccleſiam alterius prouinciæ, vnde Caius erat.
i *Ei au.qui po.*Sic ego moneo.Ei aūt q pōt uos cōfirmare,ſit gloria,a quo ſo-
†ſimpliciū lo oīa.In quo epiſtolę notaī ſumma.
k *Secundum re.my.* Myſterium dicit in-
†omni loco carnationem Chriſti,&c.quæ æternis temporibus erant abſcondita, quia licet ex aliqua parte antiquis patribus fuiſſent cognita, plene tamen a nullo fuerunt ſcita, quouſq; ſuo tempore p
† ſynceros ipſum Chriſtum ſunt reuelata.*Scrip.p.* ab eo reſeratis,teſtimonium dantibus huic prædicationi. *Patefac.* in cunctis Gentibus ad obediendum.i. ut obediant fidei bene operando.*Taciti* alijs, ſed cogniti ſoli Deo, quia etſi ſit modo hominibus reuelatum ,tamen ſoli Deo cognitū eſt,quia ſolus nouit cur
F ita factum eſt. In quo reprimit inquiſitores,q q̄runt, Cur tātū diſtulit Deus? Cur tot Gentes perire permiſit?
l *Aeterni Dei.* Solus Deus proprie eternus dicit.q a ſine initio,& ſine fine:Nō ſic ignis ęternus,q licet ſine fine,initiū
Aeternitas vera tū hēt.Illa eſt ergo uera æternitas,quę eſt uera immortalitas, Hęc eſt illa ſūma incōmutabilitas, quā ſolus Deus habet,

a ¶Horum locorum. b ¶Hos ſalutate & imitamini, ſed hos vitate.
a omnes eccleſiæ Chriſti. Rogo au- a
¶Diſcernatis.
b tem uos fratres , vt obſeruetis eos
¶Qui faciumt uos diſſentire & offendere inuicem.
qui diſſenſiones & offendicula, b c
a ¶Euntes. ¶Quia de lege ardebant,& cogebant credentes Iudaizare.
† prætēr doctrinam , quam vos di-
¶A veris.
diciſtis, faciunt, & declinate ab il-
¶Et debetis declinare.
lis. † Huiuſcemodi enim Chriſto
a ¶Noſtro. b ¶Alijs enim adulantur,alijs detrahunt,vt ventrem ſuum implere poſſint.
dōmino non ſeruiunt , ſed ſuo
a ¶Compoſitis enim verbis ſuam traditionem commendabant,quibus ſimplicium corda decipiebant.
ventri , & per † dulces ſermones
& benedictiones ſeducunt corda d
c † innocentium . Veſtra enim obe- e
¶Facultas obedientiæ veſtræ.
dientia in † omnem locum diuul- f
gata eſt. Gaudeo igitur in vobis. g
¶Et ſecure. a ¶i.vt ſitis. ¶Diſcernendo.
Sed volo vos ſapientes eſſe in bo- h
a ¶Sine ipſius aliqua parte.
d no , & † ſimplices in mālo . Deus i k
¶Dator.
autem pacis conterat Sathanam l
a ¶Vt uos lædere non valeat. b ¶i.in aduentu meo.
e ſub pēdibus veſtris † velōciter.
a ¶Quod ut fiat.
f Grātia Domini noſtri Ieſu Chriſti
¶Sit. ¶Sic. ¶Quaſi his eſtis curæ.
g vobiſcum . Salutat vos Timotheus m
¶Quaſi coepiſcopus.
frater , & adiutor meus , & Lu- n o
a ¶Genere vel fide.
cius & Iaſon & Soſipater cōgna- p
a ¶Notarius apoſtoli,cui conceſſit ſub ſuo nomine ſalutare. ¶Nomine,non numero.
ti mei . Saluto vos ego tertiūs , qui q
ſcripſi epiſtolam hanc in Domi-
a ¶Hic eſt, cui ſcripſit Iohannes in epiſtola canonica gaudens,quia fratribus ſumptus miniſtrabat.
no . Salutat vos Cāius hoſpes me- r
h us , & vniuerſa eccleſia in Domi- ſ
a ¶Ab archos:quaſi princeps, vel potius ab arce arcarius, diſpenſator ciuitatis.
no . Salutat vos Eraſtus † arcariūs t
a ¶Athenienſium. b ¶Proprium nomen.
ciuitātis , & Quārtus frater . u x
¶Ita ſalutant iſti uel & ego ipſe, ¶Vel ita hi prædicti ſalutant vos,& ego ipſe ſubſcribo propria manu.
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti
¶Sit. ¶Deo trinitati.
i cum omnibus vobis , amen. Ei au- y
¶In fide perfecta.
tem , qui potens eſt vos confirma-
a ¶A quo non diſcordat prædicatio Chriſti. b ¶Secundū, quod euangelium & prædicatio eſt.
re iuxta euangelium meum , ēt z a
k prædicatīonem Ieſu Chriſti,ſecun- b c
a ¶Id eſt ſecundum id,quod reuelatum eſt mihi de occulto Dei conſilio ab æterno tacito.Vel reuelat ipſum myſterium.
dum reuēlationem myſterrij tēpo- d
¶Per ſpiritumſanctum.
ribus ęternis taciti,quod nunc pate e
¶Reſeratas.
factum eſt per ſcripturas propheta- f
a ¶Qui ab æterno hoc ordinauit.Non eſt fictum.
l rum, ſecundum præceptum ætēr- g

xiiij.b.*Innocens credit omni uerbo.*
e Veſtra.n.*Hic conſequenter hortatur eos ratione ſumpta ex parte ipſorum:quia Romani dominabantur toti mundo.& ideo bona exempla eorum deferebantur ad omnes partes orbis per nuncios de Roma uenietes, propter quod fideles Romæ manentes magis debebant declinare doctrinam & conſortia malorum,ut bonum exemplum darent alijs per mundum.ideo dicit.*Veſtra au.obe.*in fide euangelij.*
f In omnem locum di. eſt.*modo dicto.*
g Gaudeo igitur in vo.*eo quòd bonitas ueſtra redundat in alias partes.*
h Sed uo.uos ſa. eſſe in bo.*ſcilicet cognoſcendo & operando.*
i Et ſi.in ma.*ſ.operādo,nō in cognoſcendo: quia cognitio mali ut euitetur, non ſolum eſt bona, ſed etiam neceſſaria ad ſalutem.*
k Deus au. *Hic cōſequēter adiūgit auxiliū ſuæ orationis:et primo in euitandis malis di.* Deus au.pa,*ſcilicet autor & conſeruator.*
l Conterat Sa.*i.aduerſarium noſtrę ſalutis, & ſecundo in bonis conſequendis. ideo ſubditur:Gratia Domini,&c.*
m Saluta.*Supra poſuit Apoſtolus exempla ad imitādum in bono, hic ponit conſequēter exēpla ad perſeuerādū in bono eorū incepto: oſtēdēs, q multi ualētes de eorū bono gaudebant:p p quod magis perſeuerare debebant. Dicit igitur:*Sa.uos Ti.*Epheſiorū epiſcopus.* †blandiloquentiā,& aſſentationem
n Adiutor meus. *in p̄dicatione euangelij.*
o Et Lu. *q fuit comes Apoſtoli indiuidu⁹:ut dicit Hier.Et patet ex Actibus apoſtolorū.*
p Et Ia.& Soſipa ce.*i.natione Iudæi:de quibus habetur in Actibus.*
q Saluto uos ego ter.*Non eſt hic Tertius nomen numerale,ſed nomen perſonale notarij Pauli,de cuius licentia iſte poſuit nomen ſuum in ſalutatione.*
r Salutat vos Caius.*Corinthiorum epiſcopus,cui Iohannes ſcripſit epiſtolam: qui prædicatores euangelij recipiebat. & ideo Paulus quando ibat illuc,ad ipſum declinabat.* † breui.
ſ Et uniuerſa ec.*regimini Caij ſubiecta.*
t Salutat uos Era.ar.ci.*i.princeps eius: Et ſic dictus ab archos,quod eſt princeps.Vel aliter & forte melius arcarius dicitur, quia cuſtos erat publicæ arcæ,ubi ſcripta & acta ciuitatis reponebantur uel vectigalia.* H
u Et Quar.fr. *Non ſanguine ſed fidei religione, & eſt hic Quartus nomen perſonale.*
x Gratia d.*hoc dicitur ad cōfirmādū p̄dicta.*
y Ei au. *Hæc eſt vltima pars epiſtolæ.ſ.eius cōcluſio,q̄ diuiſa fuit cōtra proœmiū et narrationē a principio,in qua concludit Apoſtolus epiſtolā ſuā & diuinarū gratiarum actionē.& hoc cōcludit ex duobus.ſ.quia vocatio ad fidē eſt p ipſum & eius cōfirmatio, & ex hoc,q myſteriū Xpi noſtris t pibus reuelauit, qd ab antiquis t pibus fuit deſideratū,& ante t pa ſoli Deo cognitū.Dicit igitur.* Ei āt q po.eſt uos cō. *ſ. Deo vni & trino,ſit ſupple honor & gloria. Qd hic accipitur ex fine huius partis iterū cōſtruatur cū ſequētibus alijs.* *Diuiſio* †quæſtor ærarius
z Iuxta eu.meū.*i.per prædicationem: quod tamen eſt Chriſti, vt actoris: ideo ſubditur:*
a Et.*pro id eſt.*
b Prædicationem Ieſu Chriſti.*quem prædico autorem euangelij.*
c Secundum reue.myſt.*i.ſacri ſecreti redemptionis noſtræ, quod eſt in euangelio reſeratum. ppter quod Septuaginta interpretes, ubi Iſa.ix.d,habet noſtra tranſlatio:Et uocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi princeps pacis: ſic tranſtulerunt: Et uocabitur nomen eius magni conſilij angelus.*
d Temporibus æter.*m hominibus,Deo tamen cogniti. Dicitur autem æternis temporibus,quia æternitas, qua menſuratur cognitio diuina,nō apprehenditur a nobis, niſi per comparationem ad tempus infinitum.*
e Quod nūc pat.eſt.*ſ. tempore nouæ legis.*
f Per ſcri.pro. *Apoſtolis reſeratas,Luc.vl.*

NIC. DE LYRA.

¶ *ſam.Et oſculum proditorium,quo Iudas oſculatus fuit dominum.Et oſculum impudicū de muliere adultera:Apprehēſumq; deoſculabatur iuuenem,&c.* †totius eccleſiæ 2.Reg.20.e Matt.26.g Prou.7.b
a Rogo autem.u.*Poſtquam Apoſtolus propoſuit imitanda, hic conſequenter proponit euitanda.Et diuiditur in duas,quia primo ponit ſuam exhortationem.ſecundo, ſubiungit ſuam orationem ibi:Deus autem pacis.Prima adhuc in duas, quia primo ponit exhortationem ratione ſumpta ex parte euitationis.ſecundo ex parte deuitantium.ibi:Veſtra aūt obediētia.Circa primū dicit:*Ro.au.u.f. ut ob.e.*diligenter conſiderando & euitādo.* *Diuiſio*
b Qui d.*i.declinationes a rectitudine fidei.*
c Et of.præ.do. *præbēdo alijs occaſionē ruinæ. Hoc aūt faciebant pſeudo apoſtoli, quos Apoſtolus monet euitare . Et conſequenter oſtenditur qualiter poſſint cognoſci, quia malū nō euitatur niſi cognitum. & hoc oſtendit ex tribus.ſ ex fine,quia prædicant & docent propter bonum utile & delectabile . ideo dicit:Huiuſcemodi.n.Chriſto domino noſtro nō ſeruiunt,ſed ſuo uentri. Secundo ex modo loquendi, quia uitia maiorum palpant & eis adulantur.ideo dicit:Et per dulces ſermones & benedictiones , &c. Tertio ex eis,quibus loquuntur.ideo dicitur:*
d Seducunt cor.*id eſt quia ſimplices primo decipiuntur, qui talibus facilius acquieſcunt . Et dicuntur hic innocentes,non a puritate conſcientiæ, ſed a defectu induſtriæ, ſicut Prouerb.* xiiij.b.*Inno-*

g.*Aperuit illis ſenſum,ut intelligerent ſcripturas.*
g Secundum præceptum æterni Dei. *id eſt ſecundum ordinem eius,* ¶ *quia*

habet,quod immutari oīno nō pōt. Aliud eſt.n.aliqd nō mu
A tari,cū poſſit mutari,aliud āt nō poſſe,prius mutari. Sic ergo hō dr̄ bonus,nō tū ſicut Deus,de quo dcm̄ eſt:Nemo bonus
Luc.18.d niſi ſolus Deus.Sic hō dr̄ immortalis aīa, non tū ſicut Deus
1.Tim.6.c de quo dictū eſt.Solus hēt immortalitatē.Sic & homo dicit ſapiēs , non tū ſicut Deus,de quo dcm̄ eſt : Soli Deo ſapiēti:Sic dr̄ ignis æternus, nō tū ſicut Deus:cuius ſolius imor
†Patefacti talitas ipſa eſt vera æternitas.
a *Soli ſa.Deo.* Hic error qbuſ-
†ſup.11.d dā ſurrepit arbitrātibus ſolū patrē hic ſignificari & ipſum ſolū uere ſapientē eē,cū tū nō ſit dictū,Soli ſapiēti pr̄i,ſed, ſoli ſapiēti Deo:& Deus vnus ipſa trinitas:vt ſic ītelligam⁹ ſolū Deū ſapiētē,ſicut ītelligimus ſolū Deū potētē,i.pr̄em & filiū & ſpm̄ſctm̄:q eſt vnus & ſolus Deus,cui ſoli ſeruire iubemur. Si tū dixiſſet Apoſtolus: Soli ſapiēti pr̄i.Non tamen ſic
Cap.2.e ſepararet filiū uel ſpiritūſanctum.Sicut in Apoca. de filio legitur , qui habet nomen ſcriptum , quod nemo ſcit niſi ipſe. Nec ideo tamen dicitur pater neſcire hoc nomen, a quo & filius inſeparabilis. Sicut ergo ſcit pater, quod nemo ſcire dictus eſt,niſi filius,quia inſeparabiles ſunt pater & filius, ſic ēt ſi dictum eſſet,ſoli ſapienti patri, ſimul intelligi deberet & filius & ſpiritusſanctus,quia inſeparabiles ſunt.
b *Cui ho.*Si auferas, cui, abſoluta eſt lectio . Beatus Auguſtinus dicit apponi,& tractat quomodo debeat accipi Au. Qđ additur:Cui gloria,cum ſufficeret ei gloria , inuſitata noſtræ linguę locutio eſt,non ſenſus ambiguus.Idem eſt dicere inuſitato ordine verborum,ei gloria p Ieſum Chriſtum, cui gloria.Quod eſt vſitato ordine , ei gloria , cui per Ieſum Chriſtum gloria . Per Chriſtum eſt gloria patri i. clara cum laude noticia , quia per eum innotuit hominibus Deus trinitas , quod eſt myſterium. C

a ¶Vt obediant. b ¶Bene operando.
ni Dei, & † obediēntiam fidēi, in cunctis Gentibus a
a ¶Myſterii dico. b ¶Patefactum.
a † cōgniti ſoli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, b c d
a ¶Deo ſoli vel Chriſto. b ¶A nobis. ¶In ſe.
b † Cui honōr & gloria in ſecula ſeculorum. Amen. e f g

NIC. DE LYRA.

¶ *quia æternaliter d.ſpoſuit fienda in tempore.* †obeditionem
a Et ob.f.in cum.Gen.*i.vt cunctæ Gentes obediant fidei.*
b Co.ſo.ſa.Deo *Hoc refertur ad illud quod prædicitur temporibus æternis tacitum .* †honor &
c Per Ie.Chriſtum.*qui eſt mediator noſter ad reducendum nos in Deū*
d Cui.*ſ.Chriſto.*
e Honor.*qui eſt reuerentia in teſtimonium virtutis exhibita . In Chriſto enim homine ſunt omnes virtutes & chariſmata.*
f Et gloria.*quæ eſt honor exhibitus alicui coram multis.Honor autem exhibetur Chriſto homini coram ſanctis & angelis.*
g In ſecula ſeculorum,amen. *id eſt æternaliter, cuius æternę gloriæ nos participes faciat,qui cum patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum,Amen.*

In ca.xvj.vbi dicitur in Poſtilla,Temporibus æternis tacitum.

ADDITIO.

Dicitur autem myſterium Chriſti temporibus ęternis tacitum. Nam licet ex aliqua parte antiquis patribus fuit cognitum, tamen plene a nullo erat præſcitum , quouſque ſuo tempore per ipſum Chriſtum fuit reuelatum,& per ſcripturas prophetarum ab eo reſeratas teſtificatum,vt in glo.

Prologus in epiſtolam primam ad Corinthios incipit.

EPiſtola prima ad Corinthios multas cauſas diuerſasque complectitur. Quarum partem relatione fratrum cognouit Apoſtolus.Partim ipſorum Corinthiorum ſunt literis indicatæ.Nonnullas uero pro officij ſui cura , aut ordinat, aut emendat, & uarijs curationibus medetur,diuerſa infirmitate languentibus. Nam apud eos primum curatur diſſenſionis uitium,quod multi pſeudo apoſtolorum intulerunt unitatem ſcindentes eccleſiæ,ut pro
†Infr.1.c prii nominis facerent ſectatores:quod his exprobrat uerbis Apoſtolus: †Hoc autem dico,quod unuſquiſque ueſtrum dicit:Ego quidem ſum Pauli,ego autem Apollo, ego uero Cephæ,ego autem Chriſti . Et ob
B hoc quidem horum ſe dicit facere nominum mentionem, ut multo magis erubeſcant id ſe facere ſub falſorum apoſtolorum nominibus: quod etiam ſi ſub Pauli & Petri fieret nomine, diſpliceret.Secnnda cauſa eius inducitur, qui paternæ oblitus reuerentiæ uxorem ſibi non erubuit facere de nouerca. Quod facinus licet fornicationem appellauerit Apoſtolus,tamen ita condemnauit, ut in ultionem facti autorem talis operis diabolo iudicauerit deputandum,impoſita iudiciorum & litium tertia quęſtione. Quarto loco matrimoniorum iura tractantur his. Quinto loco uirginitatis conſilium uelut è uicino coniungitur. Sexto loco de eſcarum licentia diſputatur. Septimo atque octauo loco de attondendo uiris,& mulieribus uelando capite,ac ſacramentorum communione præcipitur.Nono loco æmulatio,quæ diuerſitate donorum ſpiritualium naſcebatur,ſub exemplo membrorum & corporis caſtigatur. Decimo reſurrectionis ſpes multis & argumentis & rationibus approbatur. Vltimo de colligendis ad neceſſitatem ſanctorum nomine charitatis cura,uel ædificatio cultui imponitur.Interſeruntur his pauca,quæ aut,ut quibuſdam uidetur , pendent ex ſuperioribus,aut habent,licet proprias tamen,paruulas actiones. D

Incipit expoſitio argumenti epiſtolæ primæ ad Corint.

COrin.ſ.*Ach.*hi ab ipſo Apl̄o Paulo ɔuerſi ſunt: q p̄cepto dn̄i admonitus reſedit apud Corinthios p annū vnū & mēſes ſex,docēs iter eos verbū dei:ſđ poſt p pſeudo m̄ltifarie ſubuerſi , vt de baptiſtis ſe iactarēt, vnitatem tatē eccl̄ię ſcidētes,& ſacr̄orū virtutē & vſū ex miſtrorū meritis iudicarent, vel contēpto Apl̄o de ſapiētib.ſecti. Sūt & al̄a capl̄a ī ſuis locis notāda . De hmōi ſcribit eis apl̄s a ſchiſmatib.illos reuocās ad vnitatē Huic epl̄ę ſicut & aliis ſalutatiōē p̄ſcribit , & nomē ſuū qđ celebre erat oīb.gētib. p̄pōit, vt magr̄i nr̄e audito acqeſcāt correctiōī.Et qa eis uiluerat,appōit dignitatis nōē, vt ē Apl̄s,& ſ̄hūilitatis,ut ſe.

Incipit argumentum.

COrinthij ſunt Achaici , & hi ſimiliter ab Apoſtolo audierūt uerbum ueritatis, & ſubuerſi ſunt multifarie a falſis apoſtolis . Quidam a philoſophiæ uerboſa eloquentia, alii ſecta legis Iudaicæ inducti ſunt. Hos reuocat Apoſtolus ad ueram fidem & euangelicam ſapientiam , ſcribens eis ab Epheſo per Timotheum diſcipulum ſuum.

Incipit epiſtola Pauli prima ad Corinthios.

CAPVT I.

a ¶A deo vel hominibus. ¶Electus.
b ¶Dei voluntate miſſus ad prædicandum Gentibus ad Chriſtum.
PAulus uocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti

CAP. I.

PAulo. Id eſt ab oībus priuilegio nominis dictus, *Apo. Ieſu Chri.* Hic non ſeruum ſe nominat, quia potius erat opus autoritate & cōmēdatione cōtra ſuperbiā Corinthiorū,apud quos uiluerat.

Et Soſthenes

Poſtilla Nicolai de Ly. ſuper epiſto. Pauli ad Corinthios.

CAP. I.

PAulus uo. Apoſtolus. *Hic incipit ſecunda pars epiſtolarum Pauli apoſtoli,in qua incipit ſcribere Græce , In præcedenti enim epiſtola præſcripſerat Romanis Latine. Et diuiditur in* ¶ *duas par-*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Et ſ.* Ecce p cũ q ĩter eos verſabaĩ, culpas eorũ reſciſſe inuit
b *Fra.* Per hoc remouet, quod non malo animo ei notificauerit, ſed ex charitate & deſiderio correctionis.
c *Cu ō.* & omnib. ſcribit ſuffraganeis Corinthi, qui eiſdem vicijs laborabant.
d *Gratia.* Primum proponit de bonis, vt his alij conformentur.
e *Et do. Ieſu Chriſto.* Quia a pr̃e perſona li quidẽ proprietate diſtinctus eſt, ſed vnus cũ ipſo vnitate ſubſtantiæ Deus
f *Deo m.* Oĩm qdẽ Deus eſt poteſtate qua creat. Sed eorũ propric Deus dr̃, qui eum diligunt, tenẽt, poſſidẽt, qui illum colunt, quibus ſubuenit. *Deus meus quare*
g *In om.* Supponit partes aliquas in oĩ verbo. i. in oĩ genere linguarũ, vel in omni modo prædicandi. i minoribus mediocribus, & perfectis.
h *Sicut te.* i. ita verbũ & ſciam teneatis ſicut ego p̃dicaui & teſtimonio ꝓphetarũ cõfirmaui. Vel qa firmiter fidẽ q̃ p̃dicaui tenetis, oĩb. donis repleti eſtis
i *Obſecro.* His laudatis inuitat alios ad horum ſimilitudinem.

Cloes.

a ¶Quod non illi, veſtri pſeudo. ¶Non per iram. b ¶Hic dicitur Apoſtolo de eis nunciaſſe.

a per uoluntatem Dei, & Soſthenes a b

a Non hominum vt uos facitis. ¶Determinat cui ſcribat.

b frater eccleſiæ Dei, quæ eſt Corin- c d

a ¶In baptiſmo per Chriſtum, non homines.

thi, ſanctificatis † in Chriſto Ieſu

a ¶Qui vocati per prædicationem, deinde ſancti facti ſint, vel præelectis a Deo, vt ſancti ſint, ita vt nihil ab homine.

c uocatis ſanctis, cum omnibus, qui e f

a ¶Quod vere dum ſerui. vnde, Prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum in ve. b ¶Non aliud ab eo. c ¶Quod uere inuocat, dum ab eo credunt regi & ſaluari.

inuocant nomen domini noſtri

a ¶Mihi primitus commiſſo. b ¶Corinthiorum.

Ieſu Chriſti in omni loco ipſorum g

a ¶Stantibus vt maneat, lapſis ut redeant. b ¶Mentis tranquillitas.

d & noſtro. Gratia uobis & pax a Deo h i k l m

a ¶Ne vnio putetur perſonæ.

e patre noſtro & domino Ieſu Chri-

a ¶Corde, lingua, opere. b ¶A quo omnia credo eſſe, non ab hominibus.

f ſto. † Gratias ago Deo meo ſemper n o

a ¶Dum conſidero gratiam. i. dona Chriſti. ¶Non aliunde,

pro uobis † in gratia Dei, quę data eſt p q

¶Donis.

g uobis in Chriſto Ieſu, quia in omni- r s t u x

¶In Chriſto, non in homine.

bus diuites facti eſtis in illo in omni

a ¶Intellectu ſcripturarum. b ¶I. quæ de eiuſdem teſtimonio prophetarum prædicaui.

h uerbo & in omni ſcientia, † ſicut te- y z

ſtimonium Chriſti cõfirmatum eſt a

a ¶Diuites. b ¶Quod neceſſe ſit, & ſi non omnia habent quæ apoſtoli.

in uobis, ita ut † nihil uobis deſit in b

a ¶Spirituſſancti. b ¶Cum deſiderio, quia certi inde & parati. c ¶Viſionem, quæ poſt mortem uel in die iudicii, quam impii timent.

ulla gratia expectantibus reuelatio c

a ¶In qua expectatione non deficiatis, ipſe eſt enim.

nem domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui d

¶Cuiuſque.

& cõfirmabit uos uſque in finem † ſi

a ¶Et ſi non ſine peccato. b ¶Cum cuique poſt mortem manifeſtatur, uel confirmabit uos ſemper meante euntes in illum diem.

ne crimine, in die aduentus dñi no- e

a ¶Confirmabit quia. ¶I. uerus in promiſſis.

ſtri Ieſu Chriſti. † Fidelis Deus, p quẽ f

a ¶Qui aduerſos uocauit, iam facilius conuerſos confirmabit. ¶Non modo apoſtolorum uel angelorum, ſed

uocati eſtis in ſocietatẽ filii eius do-

i mini noſtri Ieſu Chriſti. Obſecro aũt g

p Pro uobis. *ſicut pro filiis chariſſimis.*
q In gratia. Dei, quæ data eſt uobis. *id eſt propter gratiam vobis datam.*
r In Chriſto Ieſu. *i. a plenitudine gratiæ eius ſecundum quod dicitur Iohannis primo b. De plenitudine eius omnes accepimus.*
s Quia in omnibus. *ſcilicet pertinentibus ad ſalutem.* † per Chriſtũ Ieſum
t Diuites facti e. *i. abundantes.*
o In illo. *i. per illum.*
x In omni uerbo. *Quia linguis omnibus loquebantur, tunc enim baptizatis per impoſitionem manuum apoſtolorum dabatur donum linguarum, ut patet in Actibus in pluribus locis. Vel, dicit, In omni uerbo, quia abundabant verbis doctrinæ, ſed quia uerbum non profertur nec ordinatur niſi procedat ex habitu ſcientiæ, ideo ſubditur,*
y In omni ſcientia. *id eſt intelligentia ſcripturarum ad ſalutem pertinentium. Hoc tamen intelligendum eſt de maioribus illius eccleſiæ, ad quos ſpectabat docere.*
z Sicut teſtimonium Chriſti. *i. ſecundum concordiam ad eius euangelium, quod ſupple.*
a Confirmatum eſt in uobis. *Id eſt firmiter radicatum, aliter non eſſet recta ſcientia, ſi a Chriſti teſtimonio diſcordaret.*
b Ita ut nihil uobis deſit in ulla gratia. *Et in hoc oſtendit gratiæ perfectionem.* † quibus in bus, vel, quemadmodum.
c Expectantibus reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti. *In die iudicii, quæ reuelatio bonos faciet beatos in re, ſed expectatio huius reuelationis facit eos beatos in ſpe Iſa. xxx. d. Beati omnes qui expectant eum. Et ideo de tali expectatione Corinthiorum Apoſtolus gratias agit Deo, & quod hæc expectatio non ſit vana. ſed eſt auxilio Dei firma. Ideo ſubdit:* H
d Qui & confirmabit uos uſque in finem ſine crimine. *i. ſine peccato mortali, quia peccatum veniale non poteſt etiam a perfectis omnino uitari.* † inculpatos
e In die aduentus domini noſtri Ieſu Chriſti. *Hoc dicit, quia qui ſine crimine in die mortis inuenitur, in die iudicii ſine crimine præſentabitur, & prædicta confirmat per fidelitatem Dei dicens,* † aduentus
f Fidelis Deus per quem uocati eſtis. *ſcilicet ad fidem. Et ſic non deficiet nobis auxiliando, ut perueniatis ad gloriam. Sed poteſt hic quæri, quomodo Apoſtolus de Corinthus tanta dicat præmia, cum ſtatim poſtea ſubdat, quod inter eos erant ſchiſmata. Ad quod dicendum, quod illa ſchiſmata non erant communia. ſed erant ibi multi boni & literati ac charitate cõiuncti, in quibus uerificabatur uerbum Apoſtoli. vnde dicitur, quod infra aliqui Corinthiorum dicebant, Ego autem ſum Chriſti. Et iſti non faciebant contentionem propter baptiſtas, quia totam efficaciam baptiſmi Chriſto attribuebant.*
g Obſecro autem. *Hic conſequenter Apoſtolus incipit eos inſtruere. Et diuiditur in duas partes, quia primo inſtruit eos de ſacramentis. Secundo de quibuſdam aliis decimoſexto capitu. Circa primum ſciendum quod in ſacramentis tria ſunt, ſcilicet ipſum ſacramentum, & res ſignata & contenta quæ eſt gratia & res ſignata & non contenta, quæ eſt reſurrectionis gloria. Et ideo primo agit de ſacramentis. Secundo de gratiis duodecimo capi. Tertio de gloria reſurrectionis, decimoquinto capi. Prima adhuc in tres, quia primo agit de pertinentibus ad ſacramentum baptiſmi, & cum hoc de modo docendi, eo quod ſcribitur Marci ultimo d. Docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Secundo agit de ſacramento matrimonii quinto capi. Tertio de ſacramento euchariſtiæ, octauo cap. Circa primum ſciendum, quod inter Corinthios erat diſſenſio propter Baptiſtas & doctores: quia baptizati ab uno apoſtolo præferebant ſe baptizatis ab alio, quaſi baptiſmus haberet efficaciam a miniſtro. Aliqui etiam doctrinam philoſophorum uerbis ornatam reputabant magis efficacem doctrina apoſtolorum talibus carente.* Diuiſio. In ſacramentis tria ſunt

NIC. DE LYRA.

† Infr. 14. d ¶ *duas par. qa primo deſcribit aliqb. eccleſiis. Scdo ſpalib. pſonis. Scda pars ĩcipit ĩ prima epiſtola ad Timotheũ. Prima diuiditur ĩ ſex partes ſcdm numerũ eccleſiarũ: q̃ patebunt proſequẽdo dño cocedẽte. Circa primũ conſiderandũ, q. Apoſtolus in epiſtola p̃cedẽti cõmendauerat gratiã Dei, per quam Iudæi & Gentiles in vna ſunt eccleſia cõiuncti, & p quã dẽnt charitatiue adinuicẽ colligari. Gratia confertur in eccleſiæ ſacramẽtis, & ideo poſt epiſtolam ad Romanos, in qua ſit ſermo de Chriſti gratia, conuenienter ponuntur epiſtolæ ad Corinthios, in quib. epiſtolis eos inſtruit de ipſis ſacramentis. Et diuiditur in duas partes ſecundum duas epiſtolas. In prima Apoſtolus inſtruit Corinthios de eccleſiæ ſacramentis. In ſecunda, de ſacramentorum miniſtris. In hac autem epiſtola primo præmittit Apoſtolus ſalutationem. Secundo, proſequitur ſuam intentionem, ibi, Gratias ago. In ſalutatione vero tria ponit. Primum eſt perſona ſalutantis, dicens,* Paulus uocatus apoſtolus. *Ratio vero huius nominis Pauli & modus ſuæ vocationis ad apoſtolatum ponuntur ſupra.* † De gratia Diuiſio. † non deſtituamini in vllo dono. F. Roma 1.

a Per uoluntatem Dei. *Scilicet per voluntatẽ beneplaciti. mali vero prælati ſunt p eius voluntatẽ digni. quæ dicitur permiſſio inquantum a Deo permittuntur in tali officio.* † Infr. 10. c 1. Teſſ. 5. d
b Et Soſthenes fra. *Hunc autẽ Apoſtolus ſecũ ponit in ſalutatione, quia detulerat ad eum defectus Corinthiorũ, tanquam ad eum qui prodeſſe poterat & uolebat, & ne Corinthii crederent ipſum Soſthenem hoc feciſſe non ex charitate, ſed alia cauſa, ideo Apoſtolus poſuit ipſum in ſalutatione Corinthiorum, tanquam optãtẽ ſalutẽ eorũ ut per hoc oſtenderet quod Soſthenes charitate fraterna motus detulerat ad ipſum defectus Chorinthiorũ. Secũdo ponit perſonas ſalutatas, dicẽs:*
c Eccleſiæ Dei. *i. congregationi fidelium.*
d Quæ eſt Corinthi. *quantum ad fideles in ciuitate habitantes.*
e Voca. ſan. *qa per gratiã diuinæ vocationis uenerãt ad ſanctitatem.*
f Cum omnibus qui inuocant nomen domini no. Ieſu Chriſti. *quantum ad fideles habitantes non ſolum in ciuitate, ſed etiam in tota diœceſi. Ideo ſubditur:*
g In omni loco ipſorum. *ſubiecto iuriſdictioni epiſcopi, & aliorum illius eccleſiæ miniſtrorum.*
h Et noſtro, *Per hoc. n. q. ſubiiciebãtur epiſcopo ciuitatis, nõ erant exẽpti a ptãte Apoſtoli. Tertio ponit bona ſalutaria & optata, dicens.*
i Gratia uo. *In præſenti.*
k Et p. *i. gloria in futuro, in qua pax perficitur, quia appetitus ibi terminatur ſiue quietatur, veruntamen quia hæc bona ſunt a Deo ſolo ſicut ab actore. Ideo ſubditur.*
l A Deo patre noſtro. *Quia eſt pater omnium per creationem, ſed fidelium tantum per gratiæ adoptionem.*
m Et domino Ieſu Chriſto. *Qui eſt mediator noſtræ ſalutis.*
n Gratias ago. *Hic conſequenter proſequitur Apoſtolus ſuam intentionem ſeu tractatum epiſtolarem, in qua Apoſtolus primo gratias agit de bonis Corinthiorum, ut libentius accipiant eius correctionem. Secundo procedit ad eorum inſtructionem, ibi: Obſecro autem uos. Circa primum dicit,* Gratias ago Deo meo. *Licet enim ſit Deus omnium, tamen dicitur ſpecialiter Deus bonorum per fidem & deuotionem.* G
o Semper. *id eſt in omnibus horis mihi ad orandum congruis & deputatis.*

¶ *Et ideo*

a *Cloes.* Nomen loci vel perſonæ. Aliquibus enim videtur locus eſſe, ac ſi diceretur: ab his qui ſunt Antiochiæ. Aliquibus autem fœmina fuiſſe videtur Deo deuota cum qua multi eſſent colentes Deum. A
b *Hoc au. di.* Hic contra baptiſtas agere incipit, de quibus illi gloriabantur.
c *Ego qui.* Sub ſuo nomine & apoſtolorum notat pſeudo, ne ſi diceret in nomine ipſius vel illius, videretur eis inuidere, & ſibi velle attribuere. Vel ſi non in nomine maiorum nec minorum.
Mat. 16. c d *Ego uero Ceph. c.* Petrus dicitur in figura Chriſtiani populi à petra Chriſto: Tu es Petrus, a petra, quam confeſſus es: & ſuper hanc petram. i. ſuper me, non ſuper te. Non. n. dicuntur Petri, ſed Chriſti, ne eſſet ſpes in homine, & ne eſſent tot baptiſmi quot ſerui. Miniſterium baptizandi dedit ſuis ſeruis Chriſtus, poteſtatem autem retinuit ſibi: quam ſi vellet poterat ſeruis ſuis dare, vt tanta vis eſſet in baptiſmo ſerui, quantam vim habet baptiſmus à domino datus: & ideo non differt, ſiue bonus ſiue malus, cui contingit miniſterium baptizandi, baptizet. Inde ẽt nemo dicit, baptiſmus meus, cum dicat: euangelium meum, prudẽtia mea, gloria mea: licet hæc ſint à Deo, in quibus differentia eſt. In his enim alius alio doctior, & alius alio melius operatur. In baptiſmate autẽ alius alio magis minuſvè baptizatus, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore baptizetur, dici non poteſt. † integrum corpus, eadem mẽte. † a familia. ib. Cloes.
e *Diui. eſt.* ſecundũ vos *Chri.* quaſi multos facitis Chriſtos. i. datores gratiarum. Vel qui operatur idem in omnibus, diuiſus eſt, dum creditur in iſto plus operari: in illo minus. Vel quia hoc dicitis: modo à vobis diuiſus eſt Chriſtus. i. ſeparatus. B
f *Num. P. c. eſt.* Per hoc verum quod tenebant, facit erubeſcere de falſis: ſicut per Chriſti reſurrectionem, quam credebant, probat reſurrectionem mortuorum, quam negabant.

Sed

a ¶Alios.

uos fratres per nomen domini no- a b

a ¶Si multis eſſe eius, a quo nominamini Chriſti. b ¶Quod prædicti dicunt. c ¶Oris confeſſione, & interius habeatis in corde.

ſtri Ieſu Chriſti, ut † idipſum dicatis c

a ¶Diuiſiones.

omnes, & nõ ſint in uobis † ſchiſmata

a ¶Sed. b ¶In eadem uoluntate, qua prædicti.

ta. Sitis autem † perfecti in eodẽ ſen- d

a ¶Et in eadem intelligentia, ita & perfecti ſitis. b ¶Hoc ideo dico, quia.

ſu, & in eadẽ ſcientia. Significatum e f

¶Literis. a ¶Tamen.

eſt enim mihi de uobis fratres mei

a ¶Locus eſt, uel qui ſunt illius matronæ. b ¶Hoc ſ. c ¶De diſciplina dominica.

a † ab his, qui ſunt Cloes, quia conten- g

b tiones ſunt inter uos. Hoc autem h

a ¶Non ſolum contentiones, ſed & uerba, quæ dicitis.

dico, quod unuſquiſque ueſtrum di- i

a ¶Q. Alius hoc dicit, alius illud. b ¶I. a Paulo baptizatus.

c cit: Ego quidem ſum Pauli, ego au-

a ¶Hoc eſt quaſi idololatra. b ¶Hoc bene illi, quales ſupra laudauit, qui oſtium habent fidei.

d tem Apollo, ego uero Cephæ, ego

e autem Chriſti. Diuiſus eſt Chriſtus. k

a ¶Sed. b ¶Vt ſit uobis autor ſalutis.

f Nunquid Paulus crucifixus eſt pro l

a ¶I. q. peccata dimittere. b ¶In inuocatione nominis Pauli.

uobis, aut in nomine Pauli baptiza- m

¶Quis de baptiſtis gloriamini. ¶De hoc.

ti eſtis? Gratias ago Deo meo, quod n

¶Contendentium.

neminem ueſtrum baptizaui, niſi

a ¶Qui non ſunt de contentione veſtra. b ¶Non ideo hoc dico, quin bonum ſit baptizare, ſed ne quis.

Criſpum & Caium: ne quis dicat,

a ¶De quo magis gloriaremini.

quod in nomine meo † baptizati ſitis.

a ¶Non ſolum illos. b ¶Matronæ. c ¶Familiam, quæ non eſt de contentione.

Baptizaui aũt & Stephanæ domum. o

¶Qui ſit de contentioſis.

Cęterũ neſcio, ſi quem aliũ ueſtrum p

ctũ in Grecia. cuius quędam pars eſt Achaia, in qua eſt Corinthus, vt baptizaretur in hac forma, ſ. baptizatur ſeruus Ieſu Chriſti &c. Sed ceſſãte errore eccleſia cõiter baptizauit ſub hac forma: Ego baptizo te ĩ nomine patris & c. ĩ qua mulius exprimitur forma baptiſmi a Chriſto tradita, Matthæi vltimo. d. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filii & c. quia in forma eccleſiæ exprimitur perſona baptizantis miniſterialiter cum dicitur: Ego te baptizo, ut uidentur uerba Chriſti ſonare. C
k Diuiſus eſt Chriſtus. *Hic conſequenter Apoſtolus ponit rationem ſuæ monitionis. ſ. quod diſſenſiones non debent eſſe inter eos. Et primo oſtẽdit hoc in baptiſmo. Secũdo, in doctrinę verbo, ibi: Nõ in ſapiẽtia verbi. Prima adhuc in duas, quia primo ponit ſuæ monitionis rationẽ. Scđo excludit a ſe ſuſpicionẽ, ibi, Gratias ago Deo meo. Circa primũ dicit:* Diuiſus eſt Chriſtus. *q. d. videtur ſequi ex verbis veſtris, qui maiorem efficaciam vnius baptiſmo, quam baptiſmo alterius attribuitis, quia ſolus Chriſtus baptizat interius, ut dictũ eſt, & iõ ſi baptiſmatib. plurium varias uirtutes attribuitis, ſequitur, quod Chriſtus ſit diuiſus, aliter operando in baptiſmatibus a diuerſis miniſtris. Et ad maiorẽ intelligentiam ſciẽdũ, q. Chriſtus in baptiſmo duplicẽ habet virtutẽ ꝓpriã. Vna ẽ diuina, qua cum patre & ſpũſctõ mũdat interius a pctõ Et hæc poteſtas nulli creaturæ cõicari potuit, ſicut nec deitas. Alia cõpetit ei ſcđm naturã humanam quæ dicitur ptãs excellentiæ in ſacramentis. Et conſiſtit in quatuor. Primum eſt, q. ſolus Chriſtus inſtituit ſacramẽta. Secundũ, q. effectũ ſacramenti, qui eſt character, potuit conferre ſine ſacramẽto. Si ãt de gratia, quæ eſt effectus ſacramẽti, loquimur, datur a ſolo Deo principaliter, a Chriſto uero homine miniſterialiter tantum, tamen principalius cæteris miniſtris, quia eſt inſtrumẽtũ deitati cõiũctũ. Tertiũ ẽ, q. uirtus paſſionis eius operatur in baptiſmo & in aliis ſacramẽtis. Quartũ, q. ad eius inuocationẽ ſacramẽta cõferuntur. Hãc autem ptãtẽ excellentiæ maxime q̃tũ ad hoc vltimũ potuit miniſtris cõferre. ſ. q. in eorũ nominibus conferretur baptiſmus, ſed tamẽ cõicare noluit, ne ſchiſma fieret ĩ eccleſia. ſ. q. tot baptiſmata crederẽtur quot miniſtri. Propterqđ ſubditur* † idem Diuiſio † diſſidia Poteſtas excellentiæ ſacramentorũ in quatuor D † baptizauerim
l Nunquid Paulus cruci. eſt pro uo. *q. d. nõ, quia baptiſmus nõ hẽt efficaciã a paſſiõe alicuius ſancti, niſi ſolius Chriſti, pp quod eius efficacia non debet alteri attribui.*
m Aut in nomine Pauli baptizati eſtis? *q. d. non, ſed tantum in nomine Chriſti, quia de Chriſto dicitur, Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Sed contra hoc videtur eſſe illud, quod dicitur Matth. vltimo. d. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpirituſſancti, & ſic non erant homines baptizandi, in nomine ſolius Chriſti ſed in nomine totius trinitatis. Ad quod dicendum, quod in primitiua eccleſia nomen Chriſti erat odioſum multis, procurantibus hoc Iudæis in ſua malicia obſtinatis. propter quod, vt nomen Chriſti amabile & uenerabile redderetur, Apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti, ut habetur Act. octauo. Et hoc fecerunt ſpeciali ordinatione ſpirituſſancti: Veruntamen in nomine Chriſti tota trinitas intelligitur: quia Chriſtus idem eſt quod vnctus. & ſic intelligitur pater vngens, & ſpirituſſanctus, qui eſt ipſa vnctio. Poſtquam autem nomen Chriſti factum eſt magnum & celebre in Gentibus, eccleſia utitur forma a Chriſto inſtituta, baptizando in nomine patris & filii & ſpirituſſancti. Tamen illi, qui ſic etiam baptizantur, in nomine Chriſti baptizantur, quod nomen in nomine filii intelligitur. Igitur quia Chriſti nomen & eius paſſio & non alterius conferunt efficaciam baptiſmo, ideo qui hanc efficaciam aliis tribuunt, Chriſtum diuidunt.* Act. 4. b
n Gratias ago. *Hic conſequenter Apoſtolus excludit a ſe ſuſpicionem, ne forte crederent aliqui hanc diuiſionem ex ipſo habuiſſe occaſionem, dicens,* Gratias ago Deo meo, quod neminem ueſtrum baptizaui, niſi Criſpum & Caium, ne quis dicat, *Paucos enim baptizauerat, & illos ſignanter nominat, quia de illis non erant, qui illam diuiſionem faciebant.*
o Baptizaui autem & Stephanæ domum. *i. eius familiam.*
p Cæterum neſcio ſi quem &c. *Hoc adiũgit, ne forte aliquis alius cũ iſtis ab eo fuiſſet baptizatus, de quo non aduerterat, eo q. memoria hominũ labilis eſt, & ſic falſitas uerbis eius imponeretur a falſis apoſtolis. Conſequenter aſſignat cauſam quare paucos baptizauit, dicens:*

NIC. DE LYRA.

Diuiſio verborum ¶ *Et ideo circa hoc duo facit Apoſtolus: quia primo remouet Apoſtolus cõtentionem. Secundo contentionis cauſam, c. iii. Prima in tres: quia primò ponit ſuam admonitionem. Secundo aperit eius intentionem, ibi: Significatum eſt. Tertio admonitionis rationẽ, ibi: Diuiſus eſt Chriſtus. Circa primum admonet eos gratioſe, vt eius admonitio magis recipiatur. Admonet enim eos humiliter, di.* Obſecro: *& non pręcipio. & etiam charitatiue, dicens:*
a Fratres. *quod eſt nomen amoris: & etiam reuerenter, dicens:*
b Per nom. do. no. Ieſu Chri. *Et etiam vtiliter: quia admonet eos de vtilitate & concordia ſeruanda inter eos, de uita pariter & doctrina, dicens:*
c Vt idipſum di. &c. *ita quod in uerbis & factis ueſtris non appareat aliqua diſcordia.*
d Sitis autem perfecti in eo. ſen. *de agendis.*
f Significatum eſt. *Hic conſequenter Apoſtolus aperit ſuę monitionis intentionem. Ad hoc enim monuerat eos de charitate & concordia, vt conuenientius argueret diſcordiam ipſorum auditam. Ideo dicit:* Significatum eſt enim mihi de uo. fra. m. *Charitatiue eos alloquitur, ut correctio eius melius ſuſcipiatur.*
Cloes g Ab his qui ſunt Cloes. *Secundum aliquos nomen eſt matronæ deuotæ, in cuius domo plures fideles manebãt. Scđm alios eſt nomen loci prope Corinthũ, vbi habitabãt fideles de contentione Corinthiorum dolentes. Et ſi primo modo accipiatur vel ſecundo, Soſthenes erat in illa ſocietate, a qua fuit miſſus ex bono zelo hoc denunciare Apoſtolo.* Quia c. ſ. in. u. *Conſequenter exprimit modum contentionis, di.*
h Hoc au. di. *i. refero.*
i Quod unuſ. ue. qui. di. Ego quid. ſum P. &c. *Quilibet enim nominabat ſe ab illo, a quo baptizatus erat: quaſi baptiſmus vnius eſſet maioris efficaciæ quam alterius, cum tamẽ omnes deberet ſe nominare a Chriſto, qui ſolus baptizat interius, ſecundum qđ dicitur Ioh. i. c. Super quẽ videris ſpiritumſanctum deſcẽdentem & manẽtẽ ſup eũ, hic eſt q baptizat in ſpũſctõ, & iõ baptiſmus nõ habet efficaciam a miniſtris, ſed a ſolo Chriſto. Propter quod ad euitandum errorem Corinthiorũ fuit introductum in*

¶ Non enim

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Sed euange.* Perfecte enim baptizare & minus docti poſſunt. Perfecte autem euangelizare multo difficilius eſt & rarioris operis. Ideo doctor gentium pluribus excellentior, euangelizare ſe miſſum dicit, non baptizare. Hoc tamen neceſſitate inſtante interdum egit.

b *Non in ſapi.* Contra ſapientiam ſeculi. *Non in ſapi. uer.* Sapientiam dicit philoſophorum, quæ dicitur etſi non ſit, vel quæ verboſos facit, per quã crux. i. mors Chriſti euacuatur, & impoſſibile ſecundum naturam iudicatur, vt Deus immortalis moreretur.

c *Verbi.* Ibi compoſitio verborum quæritur, vbi teſte virtute ipſa veritas ſe non commendat. Euacuatur. Etiã crux Chriſti, ſi quomodo vel bona natura, vel alio aliquo modo præter eam credatur eſſe iuſticia & uita æterna.

d *Pereuntibus*, i. ſapientibus mundi, quorum & ſapientia perit, & falſo oſtenditur, & ipſi damnandi ſunt.

† nobis autem qui ſalutẽ conſequimur, † potentia

e *Dei uir.* Dum occiſus diabolum vicit, & hominem liberauit, vel virtutẽ dat credentibus per quam fiunt miracula, cum res exigit.

†Iſa. 29.c Abdi. 11.c

f *Scriptum eſt enim.* Ideo non miſit me in ſapientia, quia prædixerat, ꝙ in prædicatione eam non reciperet euangelica, ſed pderet & reprobaret de collegio prædicatorum ſuorum: & ſic factũ eſt

†Iſa. 33.c ſecũdum lxx.

g *Perdam ſa.* Non ergo de ſapientioribus gloriandum.

† diſputator

h *Vbi ſa.* Inter prædicatores, inter quos ſi eſſe voluit, ſapientiam illam abiicere oportuit. Scriba, qui de morib. vel actibus præcepta dat. Conquiſitor, qui ſecreta naturæ rimatur. Tales non recipit, ſed ſtultos facit. Vel pereuntib. dico, ſicut ſcriptũ eſt, ꝙ pderet & reprobam falſamq; faceret. *Vbi ſa.* probate. Falſæ ſapientiæ inſultat apoſtolos. Vbi? quaſi nihil valet. Et eſt inuectio in Iudæos & in Gẽtiles. Nam Scribæ Iudæorũ & legiſdoctores, & ſi nihil impoſſibile Deo credũt, tñ qa in lege nõ adeo apte hñt, diffidũt Dei filiũ eſſe mortuũ & hmõi. Gentilib. vero ꝑ humana rõne ſtulticia ẽ. *Sap.* Genus vtriuſq; ẽ & Scribę & inquiſitoris

† poſtquã

F

i *Nonne ſtultam. &c. ſapien. hu. mun.* Vbi ſtultum & infirmum Dei contemnitur, quæ eſt ſecũdum rationes mundi, quæ impoſſibile iudicat, quod in naturis rerum non uidet. Sapientiã mundi ſtultã fecit. Nam p ſtulticiam credentes ſaluat. Et cur oſtendit p hoc qđ pmiſit: qa nõ cognouit mũdus p ſapientiã ſuã, vt fides & ſalus ex Deo ſit, non ex ſapientia. Sed in ſapia, quæ in tenebris lucet. ideo verbum caro factum eſt. Sicut enim curatio uia eſt ad ſanitatem, ſic medicina ſapientię per hominis

Ioan. 1. b

¶Ratio cur tam paucos baptizauit.

baptizauerim. Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare: non in ſapientia uerbi, ut nõ † euacuetur crux Chriſti. Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtulticia eſt: † iis autem, qui ſalui fiunt, ideſt nobis, dei † uirtus eſt. Scriptum eſt enim. † Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiã prudentium reprobabo. † Vbi ſapiens, ubi Scriba, ubi † inquiſitor huius ſeculi? Nonne ſtultam fecit deus ſapientiam huius mũdi? Nam † qa in dei ſapientia non cognouit mũdus per ſapiam deum,

a ¶Quod a minoribus fieri poteſt, ne retardaretur a prædicatione. a ¶Miſit me, ſed, non. b ¶In tepore & ornatu uerborum. c ¶Philoſophorum, quæ uerboſos facit. a ¶Quaſi quæreret quis, an euacuaretur utique. ¶i. prædicatio. ¶Videtur. ¶Id eſt credentibus. a ¶Quia credentes in crucem virtutem Dei intelligunt. b ¶Vere pereuntibus. ¶In Abdia. a ¶Quia. b ¶Iterum facit ... c ¶Non meam mentem, ſed quæ eorum eſt. ¶Secul. ¶Quam excogitant ad aliquid probandum. a ¶Vere reprobat. ¶Per partes. ¶Inter primos apoſtolos. b ¶Logicus. a ¶Vere perdet ſa. quia fecit ſtultam, & hoc ſub interrogatione. a ¶Quæ ſecundum rationem huius mundi. a ¶Per filium. ¶Hoc fecit alto conſilio, ne ſuperbirent. a ¶Sapientes mundi, per ſuam ſapientiam, ubi eſt ſuperbia.

G

quæ ſunt fidei: quia docere in ſapientia verbi eſt, quando accipitur humana ſapientia pro principali radice doctrinæ, vt ſolum quis approbet, quod ſapientia mũdana cõtinet: & hoc eſt fidei corruptiuũ. Vti aũt ſapiã verbi eſt ſuppoſitis fundamẽtis fidei ſi qua vera in dictis Philoſophorũ fidei accõmoda reperiantur, in obſequiũ fidei aſſumere: & hoc eſt bonũ & meritoriũ, vnde dicit *Aug. li. ij. de doctrina Chriſtiana*. Si qua vera noſtræ fidei accõmoda philoſophi dixerunt, non ſolum formidãda nõ ſunt, ſed etiam ab eis tanq̃ ab iniuſtis poſſeſſoribus in noſtrum vſum vendicanda.

Ca. 39. inſ. tom. 3.

c Vt non euac. *Hic cõſequẽter manifeſtat ꝓpoſitũ: & primo ex parte doctrinæ. Scđo ex parte docentiũ, ibi: Videte. Prima ĩ duas, qa primo ponit ſuã ꝓbationẽ. Scđo ꝓbationis manifeſtationẽ, ibi: Quoniam & Iudæi. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ idẽ modus nõ conuenit oĩ doctrinæ, vt dicitur ij. Met. & i. Ethicorũ. Modus. n. procedendi per demonſtrationes non competit rhetoricæ, ſed geometriæ: & econuerſo perſuadere non competit geometriæ, ſed rhetoricæ, vt ibidem dicitur: Et ſimiliter ſi aliquis in natura intellectuali, ut pote angelica, demonſtrationib. geometricis vti vellet, inconuenienter procederet: quia nõ ſunt applicabiles, niſi materiæ corporali. Ex his formatur talis rõ. Ille modus docẽdi nõ eſt coueniens alicui doctrinæ, per quẽ deſtruitur id qđ eſt in ea principale, ſic in propoſito: quia principale in doctrina fidei eſt ſalus per fidem Chriſti crucifixi. propter qđ Apoſtolus dicit Nõ iudicaui me aliquid ſcire inter vos: niſi tãtũ Ieſum Chriſtũ, & hũc crucifixũ. Imiti vero principaliter ſapiẽtię verbi eſt deſtruere ſalutẽ factã p crucẽ Xp̃i vt dicetur ſtatim. Et hoc eſt qđ dicit Apoſtolus:* Nõ in ſa. u. m. me Xp̃s e. ut nõ e. crux Chri. *i. fides paſſionis eius, qa cõtinet aliqua q̃ v. dẽtur humanæ ſapiẽ impoſſibilia, vt ꝙ Deus moriatur & cõſimilia, Et aliqua vidẽtur huic ſapientiæ contraria, vt quod aliquis mortem & confuſionem non refugiat, ſed magis ad hoc voluntarie ſe offerat, & conſimilia. propter quod ſapientibus mundi ſtulta videtur doctrina fidei. Et ideo ſubditur:*

Diuiſio ſi nam is red datur.

Text. cõ. 13. cap. 7.

Inf. ſeq. c.

H

d Verbum enim cru. *i. prædicatio paſſionis Chriſti.*

e Pereuntib. qu. *i. infidelib. ſecũdũ mũdana ſapiẽtiã tãtũ ſentientibus.*

f Stultitia eſt. *Rationibus dictis.*

g His autem qui ſal. fiunt. *i. fidelibus.*

h Dei uirtus eſt. *quia per crucem aduerſarius eorum diabolus deuictus eſt, & quia experiuntur in ſe virtutem Chriſti in voluptatum carnalium repreſſione, & ſic impleta eſt ſcriptura, Eſa. xxix.*

i Perdam. *i. deſtruam.*

k Sapientiam ſapientium. *i. ſtultam oſtendam ſcientiam humanitus inuentam ad veritatem euangelij comparatam. Et dicit ſapientiam, quantum ad cognitionem de ſpeculabilibus.*

l Et pruden. *quantum ad noticiam de agibilibus. propter quod Chriſtus ad apoſtolatum non vocauit philoſophos, ſed ſimplices, ne profectus fidei Chriſtianæ aſcriberetur humanæ ſapientiæ, ſed diuinæ. Ideo ſubditur:*

m Vbi ſapiens? *qui alta ſpeculabilia ſcrutatur, quod refertur ad gentes ſapientiæ mundanæ innitentes.*

n Vbi ſcriba. *i. peritus in lege, quod refertur ad doctores Iudæorum.*

o Vbi inquiſitor huius ſeculi. *id eſt proſperitatum huius mundi, quod refertur ad vtroſque, quaſi diceret, nullus talis aut rarus eſt in uocatione fidelium Chriſti. Hæc autem ſcriptura ab illo loco:* Vbi ſapiens ubi ſcriba &c. *accepta eſt de Iſaia. xxxiij. ſecundum tranſlationem Septuaginta, vbi licet ſint alia verba quam in tranſlatione noſtra, tamen eſt eadem ſententia, vt patet inuenienti. excepto tertio, vbi dicitur,* Vbi inquiſitor huius ſeculi: *pro quo in tranſlatione noſtra ponitur: Vbi doctor paruulorum? Eadem tamen eſt ſententia. quia paruuli ſolent inſtrui de his, quæ pertinent ad moralem vitam ſtatus præſentis. Ideo ſubditur,*

p Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi. *Quaſi diceret ſic: quia demonſtrauit eam ſtultam faciendo quod impoſſibile iudicabat. Et quia de ſapientibus huius mundi nullos aut paucos in principio elegit pro prædicatione euangelij. Cuius ratio aſſignatur, cum dicitur,*

q Nam quia in Dei ſapientia. *id eſt ex cognitione creaturarum, quæ ſunt quoddam Dei ſpeculum.*

r Non cognouit mundus. *i. ſapientes mundi.*

s Per ſapientiam. *ſ. mundanam.*

t Deum. *In cuius cognitionem ducit ſpeculum creaturarum, ſecũdum quod dicitur Romanorum. i. c. Qui cum cognouiſſent eum non glorificauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum &c. Ideo ſubditur,*

¶ Placuit

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Non enim mi. me Chri. ba. ſed e. *Sed contra hoc videtur eſſe quod dicitur Matth. vlti. d. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos &c. Et ſic apoſtoli a Chriſto miſſi fuerunt ad baptizãdum, ſicut ad docendum. Ad quod dicendum, quod licet Chriſtus miſerit apoſtolos ad vtrunque, tamen principaliter ad docendum, & ideo per ſeipſos prædicabant, per miniſtros autem inferiores vt frequentius baptizabãt. Cuius ratio eſt, quia virtus vel ſapientia baptizantis nihil operatur in baptiſmo, propter quod nõ refert per miniſtrum maiorem vel minorẽ baptizari: virtus aũt & ſapientia prædicantis multũ valde cõferunt in prædicatione, & ideo apoſtoli, qui maiores erant circa prædicationem, ſe magis occupabant exemplo Chriſti, qui per ſeipſum docebat, & per ſuos diſcipulos baptizabat, vt habetur Ioh. iiij.*

Apoſtoli quare per ſe prædicabant.

b Non in ſa. *Hic conſequenter reprobat contentionem Corinthiorum ex parte doctrinæ: quia eorum aliqui doctrinam pſeudo apoſtolorum ornatam verbis & rationibus humanæ ſapientiæ præferebant doctrinæ apoſtolorum Chriſti, qua non erat in folijs verborum, ſed in virtute ſpiritusſancti: propter quod Apoſtolus primo oſtendit modum illum non eſſe conuenientem doctrinæ Chriſti. Secundo, declarat ſe non fuiſſe vſum tali modo docendi, ca. ſe. Circa primum ponit intentum dicens:* Non in ſa. *Et continuatur cum præcedenti litera ſic: quia dixerat:* Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euan. *i. euangelium prædicare.* Non in ſapientia uerbi. *i. in ſapientia mundana, quæ ornatis verbis & rationibus ſumptis ex apparentibus ſecundum ſenſum innititur. Illa autem quæ ſunt fidei, excedunt humanam rationem & ſenſum. Et ideo ille modus docendi non eſt conueniens doctrinæ fidei. Sed contra hoc videtur eſſe, quod multi doctores catholici, vt Au. & alij in doctrina fidei, vſi ſunt rationibus humanis & verbis ornatis: Ad quod dicendum, ꝙ aliud eſt docere in doctrina verbi, & aliud vti ſapientia verbi in his,*

Diuiſio

Differũt docere in doctrina verbi & vti ſapiẽtia verbi.

quæ

A hoĩs ſuſceptionẽ eſt noſtris accommodata vulneribus, ut quibuſdã quaſi cõtrarijs, & qbuſdã quaſi ſiĩbus curent. Serpentis. n. aſtutia. i. ſapia decepti ſumus, Dei ſapiẽtia liberamur. Et ſicut illa ſapientia uocabaẽ & ſtultitia erat, ſic iſta q̃ vocaẽ ſtulticia, ſapia eſt. Ecce contraria. Siĩa verò ſunt, ꝙ p fęminã deceptos, p fęminã natus liberaret: Xp̃s hõ, hoies: mortalis, mortales. Vel mũdus p ſuã ſapiam imprudẽtẽ non cognouit Deum in Dei ſapia i. qa ſapia mundi añ neſciuit Deũ p ſapiam Dei .i. p hanc magnificẽtiã mũdi, ac tã ſapienter inſtituti opificij ornatũ, creatoris ſui non eſt venerata ſapientia.

a *Placuit Deo per ſtul. præ. ſal. f. cre.* i. crucis fide æternitatem prouenire mortalibus: ut ibi ſalus reperiretur, vbi ſtulticia creditur.

b *Quon. & Iu.* Non cognouit mundus p ſalutẽ, iõ qa Iudæi ſigna potentiæ q̃runt, conſueti ab antiquo. Et Græci ſapientiã, vtrũ qđ prædicaẽ natura patiatur. Sed nos cõtra prædicamus Xp̃m crucifixũ: qđ nõ eſt Iudæis ſignũ potẽtiæ, ſed ſcãdalũ: qa iraſcunẽ cõtra pcones rubore ſceleris ſui. Vel iõ vr̃ ſtulticia qđ pdicamus, qa Iudæi ſigna petũt, & Græci ſapiam, & nos cõtra facimus. & tamen per iſtam ſtulticiam ſaluat Deus credentes. Et ſequitur.

c *Ip. au. u.* Quod ſic iunge: Dixi qñ Iudęi petũt ſigna, & Græci ſapiam: & in crucifixiõe, quã pdicamus, eſt magna virtus Dei, & magna ſapia Dei, etſi reprobis aliter vr̃: ipſis tñ q uocati ſunt ad vitã, nõ cõi vocatione, ſed illa, qua pſciti vocanẽ, apparet Xp̃i paſſio uirtus, & ſapiẽtia, ut. ſ. ſalus ſit ex Deo, nõ ex arbitrio Iudæi uel Græci. Vel, ip. u. pdicamus Xp̃m. i. Chriſti fidem uel paſſionem. ſ. Dei uirtutem: quia per fidẽ eorum peccata remittuntur, & dæmones pelluntur, & cum res exigit, miracula fiunt.

B

d *Et Dei ſa.* quia credentes in Xp̃m crucifixũ intelligunt Dei ſapientiam Xp̃m eſſe. Xp̃s. n. ſapientia pr̃is eſt, ſicut & uirtus pr̃is eſt. Ipſe eſt uerbum pr̃is & manus, p quem tanq̃ manu & uerbo oĩa fecit pr̃. Vñ: Opera manuũ tuarum ſunt cæli. Et iterum. Verbo domini cæli firmati ſunt. Caue ne intelligas dici Dei filium ſapientiam dei tanquam ipſe ſolus ſit intelligens & ſapiens ſibi & patri & ſpirituiſancto, tanquam pater nõ ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio. Eſt enim deus pr̃ ſapiens ea qua ipſe eſt ſua ſapientia, & filius ſapientia patris eſt ſapiens de ſapientia, qua eſt pater, de quo eſt genitus filius. Sic & pater eſt intelligens ea qua ipſe eſt ſua intelligentia, filius aũt intelligẽtia pr̃is eſt intelligẽs de intelligẽtia q̃ eſt pr̃, de qua genitus eſt.

Pſal. 101. d Ibid. 32. b

Filius quo ſapiẽtia dei.

e *Videte. n.* Vere ſtultum & infirmum dei, eſt ſapientius & fortius hoĩb. Qđ ĩ vobis poteſtis expiri. Inſipiẽtes. n. & ĩfirmi vos vocauerũt, iter ſtulta & ĩfirma Dei enũerati ſunt tales uocatores, q tñ cõfundũt ſapiẽtes & fortes. Et vere ſũt tales, qa ñ multi. Nõ aũt ait nulli, forſã ꝓ ſe, q ſolus inter ap̃los ſeculariũ literarũ peritus, terrenarũ opũ diues, Romanæ dignitatis parentela cõſpicuus fuit, q tñ hæc nihil pendit, nec vſus eſt eis.

Sed quæ

a ¶Ex placito enim eſt. b ¶Vel per imperitos ſapientiæ mundi prædicatores, uel rem prædicatam, quæ ſtulta uidetur, ſicut eſt paſſio Chriſti, & mors, ubi humilitas.

placuit Deo per ſtulticiam prædicationis ſaluos facere credentes. Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidẽ ſcandalum, Gentibus autem ſtulticiam: ipſis autem uocatis Iudæis atque Græcis † Chriſtum Dei uirtutem, & Dei ſapientiã. Quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, & quod ĩfirmum eſt Dei fortius eſt hominibus. † Videte enim uocationem ueſtram fratres: quia non multi ſapiẽtes ſecundũ carnem, nõn multi potentes, non mul-

a ¶Neſcientes humilitatem Dei. b ¶Potentiæ. a ¶Quæ ingenio hominis ſapientia uideatur. ¶Ita & uobis ſi de ſapientibus eſtis. a ¶Ad vitam, non communi uocatione, ſed qua ſunt præſciti. ¶Qui mortuus mortem vicit. a ¶Qui callide diabolum decepit. b ¶Vere in crucifixione Chriſti eſt Dei uirtus & ſapientia. a ¶Vt paſſio & mors. b ¶Quam homines poſſint videre uel eſſe. a ¶Infirmitas Chriſti magna eſt uictoria. ¶Victus uicit mortem, quam nemo gigas euaſit. ¶Cæleſtia ſine dubio vincunt terrena. a ¶Bene dico firmius. a Id eſt per quos uocati eſtis. a ¶Hoc. ſ. videte. b ¶De uocatoribus. c ¶Humanam, ſapientiam. a ¶Lata dominatione primo nulli tales fuerunt inter doctores Chriſtianæ fidei, quando duodecim apoſtoli ſunt electi.

C

quod illud, quod eſt proprium cuilibet naturæ de iſto ſuppoſito dicitur vere, ita quod eſt ibi communicatio idiomatum. Sicut enim hæc eſt uera de Chriſto, quod hic hõ creauit ſtellas, ita iſta, Deus crucifixus eſt.

f Iudæis qui. ſcan. *i. occaſionem ruinæ, non ex natura rei prædicatæ, ſed ex Iudæorum cæcitate, qui Chriſtum expectabant & adhuc expectãt uẽturum in maxima poteſtate. & ideo conſiderantes infirmitatem carnis aſſumptæ acceperunt occaſionem ruinæ, negantes ipſum & manentes in ſua infidelitate, & tamen prophetæ eis declarauerunt vtrumque ſ. poteſtatem & infirmitatem venturi Chriſti: Zach. ix. b. Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem: ecce rex tuus uenit tibi iuſtus & Saluator, & ipſe pauper. Per hoc enim, ꝙ dicitur: Rex iuſtus & Saluator, oſtẽditur eius ptãs. Per hoc aũt qđ ſubditur: Et ipſe pauper oſtenditur eius aſſumpta infirmitas. Sunt ẽt multæ aliæ ꝓphetiæ, q̃ loquuntur de aduẽtu Chriſti, cum ptãte magna, & aliæ de eius aduẽtu in infirmitate & paſſibilitate. Et primæ vt in plurib. referũtur ad aduẽtũ Chriſti ad iudicium, ſecundæ vero ad aduẽtũ eius in carne. Veruntamen & in iſto aduẽtu primo venit in ptãte miraculorũ, qb. declarata fuit eius diuinitas, ſicut per paſſibilitatem eius carnis humanitas: & ſic eorum ſcandalum non fuit datum, ſed acceptum. Sciendum tamen, quod hanc ruinam Iudæorum ex conſideratione infirmitatis Chriſti præceſſit odium & inuidia contra Chriſtum, eò quòd publicè prædicabat contra uitia eorum. Et ſic cognitio, quam habebant de Chriſto per impletionem prophetiarum, fuit in eis obſcurata, & tunc ceperunt ſcripturas peruerſe interpretari, vt dicitur infra ſe. ca: & plenius fuit dictum Matt. xxi.*

†Diſt. 18. c. ſi iuxta.

†De præb. c. penult.

g Gentibus au. ſtulti. *Stultum enim videbatur eis dicere Deum fuiſſe mortuum, quia neſciebant vtramque naturam in uno ſuppoſito conſiderare, quod Chriſtiani credunt et confitentur tanquam ueritatem operibus diuinis teſtificatam, & a veris prophetis prænunciatam, in quibus non poteſt eſſe falſitas. Ideo ſubditur,*

D

h Ipſis autem uoca. *ſ. ad fidem Chriſti.*

i Iudæis atque Græ. *i. Iudæis atque Gentibus indifferenter.*

k Chriſtum Dei uirtutem. *ſupple eſſe prædicamus.*

l Et Dei ſa. *Maxima enim Dei virtus & eius ſapiẽtia apparet in Chriſti crucifixione. Nam hoc modo conuenientiſſime facta eſt humani generis redemptio, vt ille qui erat debitor, ſatisfaceret rõne humanitatis aſſumptę, & redimeret qui poterat rõne deitatis adiunctæ. Iõ ſubditur,*

m Quia quod ſt. eſt Dei. *i. dicitur de Deo ſecundum errorem Gentilium, vt dictum eſt.*

n Sapientius eſt hominibus. *i. continet maiorem ſapientiam quam ab hominibus poſſit capi ad plenum.*

o Et quod infirmum eſt Dei. *i. quod videtur infirmitatem attribuere deitati, vt quod Deus paſſus ſit, & mortuus.*

p Fortius eſt hominibus, *i. continet maximam uirtutem, quia deitas paſſa eſt nihil, ſed humanitas tantum, cuius meritum ratione deitatis cui adiuncta eſt, efficaciam habuit ad redimendum genus humanum, quod tota humana natura non potuit facere.*

q Videt enim, *Hic conſequenter oſtendit, quod modus docendi per ſapientiam verbi non conuenit fidei catholicæ ratione ſumpta ex parte docentium. Modus enim docendi debet conformari ſcientiæ docentis. Primi uero utpote apoſtoli & alij Chriſti diſcipuli pro maiori parte carebant hac ſcientia. ergo &c. quia primis debent cæteri conformari. Huius ergo rationis primo ponit minorem. Secundo defectus mundanæ ſapientiæ in dictis doctoribus ſuppletionem, ibi: Ex ipſo. Circa primum dicit,* Videte enim uocationem ue. fra. *i. diligenter conſiderate modum vocationis veſtræ.*

Diuiſio

r Quia non multi. *vocantium vos per ſuam prædicationem.*

s Sapientes *i. philoſophicis literis exercitati, quia pro maiori parte erant illiterati & ſimplices. Vnde de Petro & Iohanne dicitur Videntes autem Petri conſtantiam & Iohannis, comperto quod homines eſſent ſine literis & idiotæ, admirabantur &c.*

Act. 4. c

t Non multi potentes. *Sed pauperes victum proprijs manib. acqrẽtes*

v Non multi nobiles. *Sed ruſtici & de plebe humili. Dicit autem, nõ multi, quia aliqui de ſapientibus literatis & nobilibus & potentibus a principio crediderunt & fidem prædicauerunt, ſicut Nicodemus, Gamaliel, Paulus, & Manahen Herodis tetrarchæ collactaneus. Sicut enim pro maiori parte primi credentes fuerunt ſimplices & illiterati & impotentes, ne fides humanæ attribueretur induſtriæ uel potentiæ, ſic aliqui licet pauci comparatiue fuerunt literati & nobiles, ne fides aſcriberetur ignorantiæ & ruditati. Sicut & de lege Mahumeti, quam nullus ſapiens & literatus a principio recepit, ſed*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Placuit Deo per ſtul. præ. ſal. fa. cre. *i. per alium modum quam per ſapientiam philoſophorum. ſ. per prædicationem crucis: quod philoſophi ſtultum reputabant, propter defectum intellectus eorum. Multo enim eſt rationabilius credere alicui propoſitioni propoſitæ per ſuſcitationem mortui vel aliquid huiuſmodi. de quo certum eſt, quod non poteſt fieri niſi a Deo, qui non poteſt eſſe teſtis vel confirmator falſitatis, quam cuicunque concluſioni humana ratione probatę, quę poteſt deficere. In hoc enim egit ſicut doctor beneuolus, qui videns diſcipulos non capere veritatem ab ipſo propoſitam per unam viam, procedit ad aliam.*

b Quo. & Iu. *Hic conſequenter Apoſtolus manifeſtat ſuam probationem. ſ. ꝙ inuniti ſapię verbi nõ cõuenit doctrinæ fidei, quia euacuat ſalutẽ p crucẽ Chriſti dicens,* Quo. & Iu. ſigna pe. *Lex. n. Iudæorũ data fuit in terrore diuinæ ptãtis, Exo. xx. Et ideo a quocumque afferente doctrinam aliquam petebant ſigna diuinæ uirtutis ad eius probationem.*

c Et Græci ſa. quæ. *Erant enim imbuti ſcientijs philoſophicis, quæ per rationes procedunt, & ideo nihil recipere volebant niſi ratione probaretur.*

d Nos au. *Chriſtiani.*

e Prædi. Chri. cru. *Eſt autem Chriſtus nomen ſuppoſiti duplicem naturam habentis, diuinam ab æterno, & humanam ex tempore. propter,*

quod illud

¶ tantum homines

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Sed quæ ſtul.* Ecce ꝯ ordinationē Dei faciūt apte, qa ſapiētiā ſeculi iactāt, cū Deus hūilitatē ꝓponat. Venit n. hūilis Deꝰ q̄rēs hūiles, nō altos. Qui etſi primū elegerit paupes, idoctos, ifirmos, n̄ tn̄ relinqt ſapiētes, diuites, nobiles, ſd ſi eos primos eligeret, merito taliū rerū ſibi viderēt eligi, & ita ſupbia qua hō cecidit, niſi p̄cederet piſcator, non humilis ſequæret orator. Vn̄ Nathanael doctus in Apl̄m non eſt electus.

b *Vt non glorie.* De ſe, ſed de Deo, qđ ibi oſtendit, q gloriat̄, in dn̄o glietur. [† claro genere nati.]

c *Ex ip. au.* Nō glorieт̄ qs ex ſe, ſed tn̄ eſt alia gloria, qa ex ipſo vos eſtis.

d *Qui factus eſt ſa. n. &c.* i. illuminans nos ad veritatē. Iō āt dr̄ nobis eſſe ſapiētia, qa tpaliter i. ex aliquo tpe nos ad illū cōuertimur, ut cū illo maneamus ī æternū. Et ipſa ſapīa caro facta ē, & hītabit ī nobis. Et hoc facit. i. nos illumīat. Quia factus ē nobis iuſticia i. qa prius iuſtificat nos bōa opatione Iuſticia. n q̄ viuit ī ſeipſa, ꝓculdubio Deꝰ ē, & q̄ icōmutabiliter uiuit. Sicut autē cū ſit vita, nobis ſit iuſticia, cū tn̄ eius efficimur pticipes, ita cū ī ſe ſit iuſticia, ēt nobis ſit iuſticia, cū ei coherēdo iuſte viuimꝰ, & p hoc ipſe ē nobis iuſticia, qa prius ē ſctificatio i. qa priꝰ ī baptiſmo emūdat nos. Et hoc iō qa priꝰ factus ē nobis redēptio i. qa priꝰ redemit nos patiēdo. Et hoc totū iō factū ē, ut nullꝰ glorieт̄, niſi đ bōis dei. [† Ex eodē]

h Deſtrueret *i. ad humilitatem reduceret, ſicut patet in Conſtantino imperatore, qui B. Silueſtro Chriſti uicario, officium ſtratoris exhibuit.* G

i Vt non glorie. oīs ca. *i. nullus homo eleuetur per ſuperbiam in conſpectu eius. ſed magis humilietur. propter quod modus docendi in immilitate conueniens eſt fidei doctrinæ.*

a ¶ Generis claritate. b ¶ Quaſi non ſapientes, ſed ignaros humanæ ſapientiæ.

a ti † nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt † mun- a
a ¶ Faciat erubeſcere, & ad inſipientiam redigat.
di, elegit Deus, ut cōfundat ſapien- b
a ¶ Impotentes.
tes, & infirma mundi elegit Deus, c
¶ Vt Neronem.
vt confundat fortia, & ignobilia mū d e
¶ Quod plus eſt.
di, & contemptibilia elegit Deus, & f
a ¶ i. nihil eſſe videbantur. b ¶ Qui ſibi aliquid eſſe videntur.
ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt de- g h
a ¶ Conterendo humiliaret. b ¶ Id eſt vt nullus glorietur ſi Deum conſpicit, vel ſi ſe attendit.
b ſtrueret, ut non glorietur omnis ca- i
a ¶ Tales elegit, ſed tamen vos eſtis in Chriſto per ipſum, non per vos.
c ro in conſpectu eius. † Ex ipſo autem k
d uos eſtis ī Chriſto Ieſu, qui factus eſt l m
a ¶ Ad ueritatem nos illuminans. b ¶ Bona operatione prius nos iuſtificans.
ſapientiā nobis a Deo & iuſticia & n o
a ¶ In baptiſmo prius nos emundans. b ¶ Quia prius pro nobis patiendo nos redemit.
anctificatio & redēmptio, ut quem p
a ¶ Ieremia ubi ſic habetur, In hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me, quia ego dominus.
admodum ſcriptum eſt: † Qui glo- q
riatur, in domino glorietur.

k Ex ipſo autem. *Hic cōſequēter, ne p̄dicatores euangelii vilipēdantur vt abiecti, oſtēdit, q defectus ſapiæ mūdanę & potētiæ ſupplebatur in ipſis. ſ. ex virtute Dei, cuius inſtra erāt apoſtoli, & iō totū attribuādū eſt ſibi ſicut principali agenti, & eſt tāta potentia, q oēm defectū pt ſupplere. & hoc eſt qđ* dr̄: Ex ipſo autem. *i. ex virtute ipſius Dei.* [† ſecūdum mundum,]

l Vos eſtis in Chri. Ie. *i. facti Chriſti membra per fidem & charitatem.*

m Qui. ſic. eſt ſa. *& poteſt ſupplere omnem ignorantiam.*

n Et iuſticia. *contra impotentiam.*

o Et ſan. & re. *contra ignobilitatem, quia per gratiam ſacrificantem coniungimur Deo, ubi eſt maxima nobilitas, & per redēptionem Chriſti liberamur a ſeruitute peccati, quæ eſt maxima vilitas.*

p Vt queād. ſcr. eſt. *Iere. ix.*

q Qui glo. in do. glo. *& non in potentia vel ſapientia carnali & humana, quia per talia non eſt hominum vocatio ad fidem & ſalutem, ſed per Dei gratiam, ut dictum eſt.* Prima ad Corinthios. j. ca. ubi dicitur in Poſtil. Paulus vocatus Apoſtolus.

ADDITIO I.

Secundū glo. hic aliter incipit q̄ ad Romanos, qa alia cā eſt hic quā ibi, hic. n. nō vocat ſe ſeruū ſicut ibi, qa potiꝰ erat opꝰ hic autoritate cōtra ſuperbiā Corinthiorū apud quos vixerat Apl̄s. Dicit ēt per uolūtatē Dei cōtra pſeudo apl̄os, qui nec miſſi ſunt a Deo, nec verū eſt quod dicūt. Hæc ī glo In eo. c. ubi dicitur in Poſtil. Vbi doctorum paruulorum. [† 1. Co. 10. d] [Iere. 9. g]

ADDITIO II.

In Iſa. xxxij hæc autoritas ſic hr̄, vbi eſt literatus, ubi uerba legis pōderās vbi doctor paruulorū? & in hoc quod dr̄, Vbi eſt literatus, intelligitur philoſophus ſecundū glo. vbi dicit, uerba legis pōderās, intelligitur ꝓprie Phariſæus & Scriba qui verba legis potius quā mētē legis pōderāt. vnde Curari homiem in ſabbato dicebant eſſe licitum uerba legis pōderantes, non mentem. In hoc autem quod dicit, Vbi doctor paruulorum, intelligit̄ legiſperitus, qui dr̄ doctor paruulorum, quia ad Gal. iij. d. Lex pædagogus nr̄ fuit in Chriſto. H

NIC DE LYRA.

¶ *tantum hoīes rudes & carnales, qb. propoſuit carnalia, qb. hoīes aſſentiunt de facili, & fretus multitudine coegit cæteros ad receptionem ſuę legis, dicens ſe miſſum a Deo in armorum potentia, & non in miraculis.*

a Sed quæ ſtulta ſunt mun. ele. deus. *i. hoīes illiſtratos & ſimplices qui reputabantur idiotæ, vt dictum eſt de Petro & Iohanne.*

b Vt confundat ſapi. *i. oſtendat eos cōfuſibiles, abſcondendo ab eis propter ſuperbiam ſuam cæleſtia myſteria, quæ ſimplicibus reuelauit.*

F c Et infirma mun. ele. de. *homines impotentes ſecundum mundum.*

d Vt confundat for. *i. fortes huius mundi, oſtendendo quod per ſuam fortitudinem conſequuntur ſalutem.*

e Et ignobilia mundi. *i. homines de plebe humili.*

Et ea quæ non ſunt. *i. homines nullius reputationis.*

g Vt ea quæ ſunt. *reputationis magnæ in hoc mundo.*

Deſtrue-

GLOS. ORDIN. CAP. II.

E T &c. Sequitur:

b *Non enim in.* Qui minus capaci altiora loquitur, non vtilitatem, ſed ſui oſtentationem facit.

c *Ni. Ieſ. Ch.* Chriſtū prædicat nō ſolū q fidem aſtruit, ſed q mores qb. in eo viuit̄, inſtruit. In crucifixo dicit̄, q uetus hō crucifixus eſt, vt nō ſeruiat̄ peccato. Non ergo ita accipiendū eſt qđ hic dicit Apl̄s tāq̄ ea tm̄ dixerit, q̄ ſūt credēda de Chr̄o, ſed ēt q̄ obſeruāda [Chriſtū prædicare. Roma. 6. a]

☞ aut in

NIC. DE LYRA. CAP. II.

E T ego cum ue. *Oſtenſo quis ſit modus cōueniens fidei doctrinæ, hic conſequenter oſtendit ſe illo mōuti. Et diuiditur in tres partes, quia primo oſtendit ſe non fuiſſe vſum apud Corinthios aliqua excellentia ſeculari. Secūdo oſtendit apud quos utebatur hoc mō docēdi, ibi: Sapiētiam loqmur. Tertio aſſignatur rō dicti, ibi: Quæ & loquimur. Circa primum ſubditur, Quæ & loquimur. Circa primum dicit,* [Diuiſio]

Et ego cum ue. ad u. fra. *i. ad predicandum uobis fidem catholicam.*

b Veni nō in ſ ſer. *vtēdo uerbis rhetoricis.*

c Aut ſa. *vtendo rationibus philoſophicis. & ſubditur cauſa:*

d Non e. iu. me ſci. aliq. *i. non oſtendi me ſcire niſi groſſa & plana, quę pertinēt ad ſalutē per crucē Xp̄i facta. Conſequēter oſtend. t ſe*

CAP. II.

¶ Sicut alii non ſapientes electi ſunt ad apoſtolatum, ita etiam ego, qui erā ſapiens, fui quaſi nō eſsē ſapiēs

E T ego cum uenissem, a
a ¶ O.
ad uos fratres, ueni b
a ¶ Vel ſubtilitate.
non in † ſublimitate
a ¶ Secundum logicam, vt logicis rationibus vterer. b ¶ In ſublimitate. c ¶ Quæ in pſeudo laudatis contra Deum. ¶ Secundum phyſicam.
ſermōnis aut ſapientiæ, annuncians c
a ¶ Quæ de Chriſto teſtati ſunt prophetæ. b ¶ Non per illam ſublimitatem, quia nec per eam, quę de Deo, & hoc ex iudicio feci.
uobis teſtimōniū Chriſti. Non enim d
a ¶ Minus capaces.
b iudicaui me ſcire aliqd inter uos, niſi
a ¶ Quod rector & ſaluator, & hoc per crucifixionem.
Ieſum Chriſtū, & hūc crucifixum. Et e
a ¶ Q humilis fuit predicatio mea apud vos, humilis & perſona b ¶ Id eſt in tribulatione. c ¶ Anxio animo d ¶ Corporis
ego in īfirmitate & timore & tremo
a ¶ Qui priuatim fiebat
re multo fui apud uos, & ſermo meꝰ f
a ¶ Quæ in communi fiebat
& prædicatio mea nō in † pſuaſibili- g h
a ¶ Etſi perſuaſibilia, non per humanā ſapientiā vt pſeudo.
bus humanæ ſapientiæ uerbis, ſed i
a ¶ i. oſtendi me habere ſpiritū ſanctū & virtutē in miraculis
in oſtenſione ſpiritus & † uirtutis: k
a ¶ Ideo ita feci. b ¶ Vt non attribuatur homini, ſed Deo.
ut fides ueſtra nōn ſit in ſapientia l
a ¶ Inter uos incapaces locuti ſumus ſimpliciter.
¶ De ſecretis fidei.
hoīm, ſed in uirtute dei. Sapiam aūt m

dit ſe non fuiſſe vſū excellētia potētiæ, dicēs

e Et e. in infir. & ti. & tre. mul. fui a. uos. *Et dicit,* Infirmi. *quantum ad mentis ſuffe-rētiam tribulationum.* Et ti. *quantum ad mētis concuſſionem propter maiora mala imminentia.* Et tremo. *propter redundantiam interioris concuſſionis ad carnem. Conſequenter oſtendit ſe non fuiſſe uſum excellentia eloquentiæ, dicens:* [† eminētia]

f Et ſermo me. *docendo aliquos in ſecreto*

g Et prædicatio mea. *docendo populum in publico.*

h Non in perſuaſibilibus humanæ ſapient. uerbis. *i. rhetoricæ loquendo.*

i Sed in oſten. ſpi. *quia recipientes prædicationem eius accipiebant a Deo ſpiritum ſanctum in ſigno viſibili, ſicut dicitur de prædicatione Petri, Adhuc loquente Petro verba hęc cecidit ſpirituſſanctus ſuper omnes, qui audierunt verbum, &c. Et quia ſpirituſ ſanctus in Apoſtolo loquebatur,* [Act. 10. g]

k Et uirtutis. *Quia miracula faciebat virtute diuina ad confirmandum ſuam doctrinam. Et etiam quia virtuoſe viuendo dabat exempla virtutis.*

l Vt fides ueſtra non ſit in ſapientia hominum. *i. innitatur ſapientię humanę, quę eſt ruinoſum fundamentum.* [† perſuaſoriis]

m Sed in uirtute Dei. *quę eſt fundamentum ſtabile & firmum.*

n Sapienti. au. *Hic conſequenter oſtendit Apoſtolus apud quos vtebatur excellentia ſapientię. Et diuiditur in duas, quia primo oſtēdit ꝓpoſitū. Sđ o qualis ſit hęc ſapīa, dicit ibi: Sapīa vero. Circa primū dicit: Sap. au. lo-* [† potentia] [Diuiſio]

¶ quimur

☞ aut in uita, aut in moribus ei, qui accedit ad compagem cor- A poris Chriſti

a *Perfe.* Non cognitores & doctores, quibus opus non eſt, ſed auditores iam capaces.

b *In my.* Exponendo myſteria ueteris Teſtamenti in quibus Chriſtus ſignificatus eſt, vt in hoſtia Abel, uel Abrahæ.

c *Quæ ab.* quia non in uerbis, ſed in uirtute, non humana ratione comprehenſibilis, ſed ſpiritus efficacia credibilis.

d *Quam ne prin.* Quod legitur qđ diabolus Chriſtum recognoſcebat & timebat cum dicebat Chriſto, Quid uenisti nos torquere ante tempus? Sciendū eſt, q nō iō dicebat, ut eſſe Deum intelligeret, ſed dubius erat, & taliter extorq̄re veritatē utrū uere eſſet Deꝰ volebat. Vel hoc magis ex ſuſpicione q̄ ex cognitione dixiſſe credēdi ſunt. Nō. n aūt ſcierūt dæmones, q̄ ſcierūt pricipes. Scierūt. n. ipſū eē, q ꝓmiſſus erat ī lege, nō tn̄ myſteriū eius, q filiꝰ Dei erat & ab ęterno. Neq; ſciebāt ſacr̄m īcarnatiōis, paſſiōis, & redēptiōis [An diabolꝰ cognouerit Chriſtum. Mat. 8. d] [† præfinierat]

e *Si enim cogno.* Vel minores illū eſſe Meſſiā ī lege ꝓmiſſū. Vl̄ maiores deū eſſe, vel Dei filium, *nun. domi. gloriæ cru.*

f *Nun. domi. gl.* Au. Ex forma ſerui crucifixus eſt, & tamen Deus gloriæ crucifixus eſt. Talis. n. erat illa ſuſceptio q̄ Deum hoīem faceret, & hoīem Deū. Quid tn̄ propter qd, & qd ſm qd dicatur, prudens & diligens lector intelligat. Nam ecce diximus, quia ſm id, q Deus eſt ſuos glorificat, ſm hoc. ſ. q dominus gloriæ eſt, & tamen dn̄s gloriæ crucifixus eſt, qa recte dr̄ crucifixus Deus, nō ex uirtute diuinitatis ſed ex infirmitate carnis. vna n. pſona eſt Chriſtus Deus & hō. Ideo dicitur, [Ioan. 3. b]

B Nemo aſcendit in cęlū, niſi q de cęlo deſcendit. Si ergo attendas diſtinctionē ſubſtantiarum. i. naturarum, filius āt Dei deſcēdit, & filiꝰ hoīs crucifixus eſt propter hāc unitatem perſonæ nō ſolum filium hoīs deſcēdiſſe de cęlo, ſed etiam dixit eſſe in celo cum loq̄re ī in terra. Abſit āt vt ſic Chriſtus ſēſerit mortē, ut q̄tū in ſe eſt uita, uitā pdidit. Si. n. hoc ita eſſet, uitæ fons uitam amiſiſſet, Sēſit igit̄ mortē pticipatiōe humani affectus, quē ſpōte ſuſcepat, nō naturæ ſuę pdidit potentiam per quam cuncta uiuificat. Sic in ſepulchro carnem ſuam commoriendo non deſeruit, ſicut in utero uirginis cō naſcēdo formauit. Mortuus eſt ergo non diſcedente uita, ſic paſſus nō pereūte potētia. Nemo aufert aīam eius ab eo, qa ptātē hēt ponēdi, & ptātē ſumēdi eam. Vno igitur eodemq; tpe erat vere mortuꝰ, uere uiuus. in quo & mortem ſuſceptio mortalitatis excepit, & uitā diuinitas nō pdidit. Mortem igit̄ Dei filius & in anima non pertulit, & in maieſtate non ſenſit. Sed tn̄ pticipatione infirmitatis rex gloriæ crucifixus eſt. [Ioan. 10. d]

g *Sicut ſcri. eſt* in Iſaia, Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te.

b *Nec in cor h.* Infra cor hoīs eſt qđ in cor aſcendit, Sup cor eſt ęternū, ad qđ cor aſcedit. Vel nō eſt hō, ſed ſpūs qui nouit [Iſa. 64. b]

i *Aſc.* Res dicit in corde aſcendere, qa bene intellecta placet.

k *Scrutatur &c.* Scrutari dicitur ſpiritus Dei omnia, nō ut qđ neſcit, inueniat, ſed quia nihil relinquit omnino, quod neſciat, uel quia ſcrutari te facit. quod enim dono ipſius tu ☞ facis,

¶ Quam,
a loquimur inter perfectos. Sapien- a
a ¶ Qui humanis nititur rationibus.
tiam uero non huius ſeculi, neque b
a ¶ Malignorum ſpirituum, uel philoſophorum. b ¶ Quorum ſapientia deſtruitur.
principum huius ſeculi, qui deſtru- c
a ¶ De redemptione hominum. ¶ Chriſtum.
untur, ſed loquimur Dei ſapientiā d
a ¶ ſapientia. b ¶ Vt neſciant pſeudo.
b c in myſterio, quæ abſcondita eſt, e
a ¶ Sapientiam. ¶ Præparauit. b ¶ Anteq̄ mundus eſſet
quam † prædeſtinauit Deus ante ſe- f
a ¶ Qui eam prædicamus vel vt omnes æternam conſequamur. b ¶ Apoſtolorum. c ¶ Bene dico, abſcondita.
d cula in gloriam noſtram: quam ne- g h
a ¶ Dæmonum, vel philoſophorum, uel doctorum in lege.
mo principum huius ſeculi cogno- i
a ¶ Quod inde apparet. b ¶ Sapientiam de redemptione humani generis per Chriſti mortem implendam. c ¶ Non ſuggereret diabolus illum crucifigi per quem ius perderet, nec homines facerent ſi Deum eſſe ſcirent
e f uit. Si enim cognouiſſent, nunq̄ do- K
a ¶ Sed non cognouerunt.
g minum gloriæ crucifixiſſent. Sed ſi-
a ¶ In Iſaia. ¶ Hoc ſcriptum. ſ. b ¶ Quia non eſt color. ¶ i. viſu corporeo vel auditu non poteſt cognoſci.
cut ſcriptum eſt: † Quod oculus non l
a ¶ Quia non eſt ſonus. b ¶ Quia non eſt aliquid terrenum
h uidit, nec auris audiuit, nec in cor m
a ¶ Non cognoſcitur ratione eius qui carnalis eſt, non ſpiritualis. b ¶ Ea c ¶ Sapientia Dei. i. Chriſtus, qui diligentibus Deum in præmium eſt præparatus.
i hominis aſcendit, quæ præparauit n
a ¶ Illi non nouerunt, ſed nobis ſpiritibus, non hominibus. i. ſpiritualibus non carnalibus, quod pſeudo non ſunt.
Deus his, qui diligunt illum. Nobis o
a ¶ Per ſpiritum enim intelligimus Deum præparatum bonis in præmium.
autem reuelauit Deus per ſpiritum
¶ Bene per eum, quia.
k ſuum. Spiritus enim omnia ſcru- p
a ¶ Scrutari facit. b ¶ Vt de eſſentia Dei. c ¶ Spiritus Dei, & non alius, quia.
tatur, etiam profunda dei. Quis q
¶ Voluntates & ſecreta. ¶ Alicuius.
enim ſcit hominum, quæ ſunt ho-
¶ Animus. ¶ Ipſius, & non alterius.
minis, niſi ſpiritus hominis, qui in

ritatem habet ſapientia legum. Vel principes hic dicuntur ſacerdotes & Scribæ Iudęorum, qui frequenter nominantur principes eorum in euangelio, & in Actibus apoſtolorum, eo quod populus per eos gubernabatur, & ſapientia iſtorum fuit, & adhuc reputatur inter Iudæos, volentes ſcripturas prophetarum de Chriſto aliter interpretari. Et huic ſecundæ expoſitioni conſonat magis litera ſequens, vt videbitur. C

c Qui deſtruun. *i. deſtruētur de propinquo quia cito poſt Romani Ieruſalem & ſacerdotes Iudęorum deſtruxerunt ex ordinatione diuina in vindictam mortis Chriſti. Vnde videtur hic Apoſtolus hoc prophetando prædixiſſe. Per hoc autem, quod dicitur, qui deſtruuntur: excludi videtur quod ab aliquibus dicitur. ſ. quod principes huius ſeculi hic dicuntur dæmones, quia ſunt immortales: niſi eorum deſtructio dicatur hic ſuæ poteſtatis ablatio, quæ ablata eſt ex parte per mortem Chriſti, & magis auſertur in iudicio finali.*

d Sed l. Dei ſapientiam. *id eſt prædicamus Dei filium, qui eſt uirtus & ſapientia patris.* [1. Cor. 13. d]

e In myſterio quæ abſcondi. *id eſt in ſecreto incarnationis: quia nunc videmus tantum in ænigmate & per ſpeculum.*

f Quam prædeſtinauit Deus. *i. ordinauit ab æterno.*

g In gloriam noſtram. *quam conſequimur per Chriſtum Dei ſapientiam, Et quia in ipſo eſt obiectiue gloria noſtra, quia beati reficiuntur interius aſpectu ſuæ deitatis, & exterius in aſpectu ſuæ humanitatis, ſicut dicit Aug. ſuper Iohannem.* [Iſa. 64. b] [† Quæ]

h Quam nemo principum. *i. peritorum in lege Iudæorum:*

i Cognoui: *eo quod pauci eorum reſpectiue cognouerunt, ſicut dicitur: Nemo eſt in foro, quando pauci ſunt ibi reſpectu multitudinis quæ ſolet conuenire. De principibus. n. Iudęorum plures crediderunt, licet pauci comparatiue reſpectu non credentium, ſicut patet de Nicodemo qui credidit, Iohan. iij. & xij. dicitur: Ex principibus multi crediderunt in eum.* D

k Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixi. *Contrarium autem huius videtur Matth. xxi. ſuper illud: Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres: venite & occidamus eum. Vbi dicit Hiero. Manifeſte dominus probat his verbis Iudæorum principes non per ignorantiam, ſed per inuidiam Dei filium crucifixiſſe. De hoc plenius dixi ſupra xxi. c. Matt. Et breuiter poteſt repeti concluſio ſcilicet quod periti Iudæorum qui principes hic dicuntur, cognouerunt Ieſum Nazarenum eſſe Meſſiam in lege & prophetis promiſſum: quia videbant prophetias de ipſo impletas, quantum ad tempus & locum & alias circumſtantias. Sed quia cœpit prędicare contra vitia eorum publice, cognitio illa per odium & inuidiam contra Chriſtum inſurgentem, fuit in eis obſcurata, & cœperunt prophetias aliter interpretari. Et ſic dicitur hic:* Si enim co. nun. do. gl. cru. *Non. n. cognouerunt tempore crucifixionis, licet ante cognouiſſent. Et ſecundum hoc intelligitur dictum Hiero. allegatum. Per hoc autem quod dicitur de principibus, qđ dominum crucifixerūt, uidetur quod non dicūtur hic principes potentes huius ſeculi dantes leges Gentib. quia non crucifixerunt Chriſtum, niſi hoc referatur ad Pilatum: Quod non videtur rationabiliter dici, quia non fecit hoc niſi impulſus a principibus Iudæorum, Nec erat imperator qui leges condere poterat. Ad probandum autem dictam ignorantiam allegat ſcripturam Iſa. lxiiij.* [Cō. in Mat. c. 21. 10. 9.] [Chriſtus cognitus Meſſias]

l Quod o. non uidit &c. *Id eſt ſapientia prædicta in myſterio abſcondita non fuit cognita cognitione ſenſitiua, quæ potiſſime habetur per uiſum & auditum. Nec etiam cognitione intellectiua naturali. quia excedit facultatem intellectus. propter quod ſubditur,*

m Nec in cor hominis aſcen. *i. propria virtute, per reuelationem tamen cognoſcitur, ut conſequenter dicetur.*

n Quæ præ. d. his qui di. il. *quia radix merendi eſt dilectio charitatiua. & ideo diligentibus preparauit Deus filiū ſuū habendum in uia per fidem & charitatē, & in patria per clarā viſionem & pfectā fruitionē*

o Nobis au. *Hic cōſequenter oſtendit, quod dicta ſapīa a fidelibus manifeſtata, dicēs:* Nobis au. re. *per ſpiritum ſanctū, qui docet omnem ueritatem, Et quod ſit efficax ad hæc, probat per hoc quod ſubditur,* [Ioan. 16.]

p Spiri. e. om. ſc. e. p. d. *i. ītima. Qđ ſic declaratur per ſimile, cū dicitur*

q Quis enim ſcit. &c. *Pro eo enim, q ſpiritus hominis eſt ſibi conſubſtantialis, cognoſcit omnia eius intima, & nullus alius niſi ipſe*

NICOLAVS DE LYRA.

quimur in. per. Circa quod ſciēdū, quod perfectio hominis attenditur ī eo quod eſt ſupremum in ipſo. ſ. intellectu & uoluntate, & circa excellentiſſimū obiectū, qđ eſt ipſe Deus. & iō pfectus eſt ille, qui hēt mētem eleuatā ſuper corporalia, & ad intelligendū diuina & amādū, & talib. præponenda ſunt ardua fidei catholicę & ſic faciebat Apoſtolus. [Perfectio hominis]

a Sapientiam vero. *Hic conſequenter oſtendit qualis ſit hæc ſapientia, oſtendens primo, quod ſit in fidelibus occultata. Secundo, quod eſt fidelibus manifeſtata, ibi: Nobis autem. Circa primum dicit:* Sapientiam uero non huius ſe. *i. inter perfectos non loquimur ſapientiam mundanam rationibus principaliter innitentem.* [Diuiſio]

b Neque principum hu. ſeculi. *i. potentum, a quibus ortum & autoritatem*

Deus, qui

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

facis,ille facere dicitur,quia ſine illo tu non faceres.

a Nos au.non ſpi.&c. Nõ ſpũ phythonicũ,q ſolet cõiecturis q̃ mũdi ſunt diuinare,q p Sybillã loquutus ẽ,q p veriſiſia ſæpe fallit̃ & fallit. *Nos au.non ſpi.hu.mun.acce.* Spũs Dei eſt ſpũs charitatis,ſpũs huius mũdi,ſpũs elationis. Nec moueat,ꝙ ſpũſſãctus tñ hic noïat̃,& ſol⁹ ſcire dr̃, Ab hac n.ſcia nõ excludit̃ pr̃ & fili⁹,ſicut ab eo & Chr̃us dr̃ ſolus & verus de⁹, nõ excludit̃ ſpũſſãctus, cũ dr̃, Hęc ẽ vita ęterna,vt cognoſcãt te uerũ & ſolũ Deũ,et quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ.

Ioan.17.a De Trinit.li. 5.c.14.c.3.

b Sed ſpi.qui ex Deo eſt. Aug. Spiritusſãctus vtiq; pr̃is et filii eſt,nec nõ et nr̃. Qđ n.datũ eſt,ẽt ad eũ q dedit,refert̃ & adeos quibus dedit. Itaq; ſpũſſctũs nõ tñ pr̃is et filii q dederũt,ſed ẽt nr̃ eſt q accipimus. Et nõ eſt iſte ſpũs nr̃ in quo ſumus,quia ipſe ſpũs eſt hoïs, qui in ipſo eſt. Et ipſũ tñ ſpũ q hoïs eſt accipimus. Sed aliud eſt quod accipimus,ut eſſemus: aliud qđ accipimus vt ſcti eſſemus. Spũs ãt hominis in ſcriptura accipitur, ipſa anima vel ipſius aię potẽtia rõnalis. Dedit.n.nobis naturam ut eſſemus, animam, ut uiueremus, mẽtẽ, vt intelligeremus.

†à Chriſto

Spiritus hominis.

c Vt ſciam. Multi habẽt dona Dei, & neſciendo a quo habeant impia vanitate iactantur. Nemo donis Dei btũs q danti eſt ingratus,vnde in euangelio: Qui habet dabitur ei.¹ Plene habere eſt ſcire,vnde habeas Qui ergo nõ habet.i.qui neſcit vnde habeat,& qđ habet auferetur ab eo.

Luc.8.c

†diiudicatur.

d Non in do.hu. Hiero. Malebat enim illa ſola puritate veritatis oſtendere, quam eloquii tinctione fuſcare.

Comm.in 1. ad Corint.c. 2.tom.9.

†diiudicat

e Spirit. Qđ Corĩthii ñ eſtis,& iõ culpa vr̃a ẽ,nõ nr̃a ꝙ maiora ñ diximus

f Anima.au.ho. Dr̃ vita q fert̃ diſſoluta laſciuia aïæ ſuæ, quã intra naturalis ordinis metas ſpũs rector nõ cõtinet eo ꝙ ipſe Deo regendũ ſe nõ ſubiicit. Animi vero ſẽſus dr̃ aïalis,¹q Deo iuxta corporũ phãtaſiã vel legis literã vel rõnẽ phyſicam iudicat.

F

g Quia ſpi.exami. Aïalis non poteſt intelligere ſpũalia, qa examinatur i.examinatio & comprobatio fit illorum ſpũalium tñ ſpũaliter.i.a ſpirituali. Vel animalis non intelligit ſpũalia, qa ſpũaliter.i.p ſpũalia tñ probatur ꝙ animalis eſt,qa audita improbat,& non ob aliud ei proponunt̃, niſi ut examinẽtur.

h Spiritua au.ho. Eſt uel uita vel ſcïa. Spũalis eſt uita,q ſpiritũ dñi hñs rectorem animã regit. Scïa vero ſpiritualis eſt qui etſi ex parte & per ſpeculũ videt,tñ de eo ſcđm imagines corporũ,uel legis literam,uel humanam philoſophiam non ſapit:ſed ſpiritui Dei ſubiectus certiſſime ac fideliter iudicat.

i Oïa, Non quidem quæ continet diuina ſcientia,ſed quæ ad iuſticiam & uitam ſufficiunt.i.omnia iudicanda.

k Iudicatur. i.intelligitur vtrum bene aut male intelligat, vel reprehenditur. Et hoc probat,quia *quis cog.ſen.domini.* & eum nos habemus,& iõ nõ poſſunt nos illi: Veſtri iudicare ſolẽt

Nos

a ¶Occulta & ſecreta. b ¶Qui adhuc homo ſit.i.carnalis.

ipſo eſt. Itaq; & quæ Dei ſunt nemo

a ¶i.ſpirituſſanctus,& illi quos cognoſcere facit. b ¶Spiritus Dei nouit,& nos eum accipimus.

a cognouit, niſi ſpiritus Dei. Nos autẽ a

a ¶i.quo docemur de ſapientia mundi,ſed quæ de Deo eſt.

non ſpiritũ huius mundi accepimus

a ¶inde probatur,quia ſcimus. ¶Q.Ad hoc accepimus eum. ¶per eum.

b ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus quæ * a Deo donata ſunt nobis b c

a ¶Q.ſcimus quæ a Deo donata ſunt nobis. b ¶Non tantum ſcimus,ſed & ¶illi pſeudo alia loquuntur. c ¶Ratione uel ornatu.

d quæ & loquimur non † in doctis hu- d

a ¶Quia ſpiritus interius docet auditores.

manæ ſapientiæ uerbis, ſed in do- e

a ¶Ita moderantes,ut quibuſdã altiora,quibuſdã humilia.

e ctrina ſpiritus,ſpiritualibus ſpiritua- f g

a ¶Nos ſcimus quæ donata ſunt nobis,ſed.¶ Vt pſeudo.

f lia comparantes. † Animalis autem h

a ¶Vt partum virginis & reſurrectionem.

homo non percipit ea, quæ ſunt ſpi- i

¶Secundum humanum ſenſum. ¶Ideo.

ritus Dei. Stultitia enim eſt illi,& nõ k

¶Sunt talia. ¶Et uere non poteſt.

g poteſt intelligere, quia ſpiritualiter l

¶Animalis non poteſt.

h † examinatur. Spiritualis autem m

a ¶Certa fide occultorum,non patenti cognitione. ¶Intelligit & diſcernit. b ¶A nullo homine animali.

i † iudicat omnia,& ipſe a nemine iu- n

¶Animalis.

dicatur. Sicut ſcriptum eſt † Quis o

a ¶Qui hæc fecit per quem ſapientia mundi ſtulta eſt

enim cognouit ſenſum domini, aut

g Spiritual.con.*i.tradentes eis ſpiritualia documenta, eo quod poſſunt capere.* G

h Anima.aũt h.q.*ſ.habet intellectũ & affectũ depreſſos ad ſenſibilia.*

i Non pe.ea q.ſu ſpi.Dei.*i.ſpiritualia bona ſicut lingua febricicantis infecta cholera amara non percipit dulcia, ſed magis iudicat illa amara. Ideo ſubditur:*

k Stultitia.n.eſt il.cũ.*tamen ſecundum veritatem ſit ibi maxima ſapientia. Et ſubditur cauſa talis falſi iudicij,cum ſubditur,*

l Quia ſp.exa.*i.vere cognoſcitur.ſ. bonum ſpirituale.iudicium enim de ſuperiori per id quod eſt inferius non habetur, ſed magis econuerſo. Ideo ſubditur:*

m Spiritua.au.iu.oïa.*ſ. bona prout ſunt in re,quia qualis vnuſquiſque eſt, talis finis ſibi videtur, propter quod iudicium verum accipiendum eſt ſecundum quod iudicat bene diſpoſitus,ſicut iudicium verum Dei ſaporibus accipiendum eſt per reſpectum ad guſtum ſanum & non ad infectum,vt dictũ eſt de lingua febricantis. Spiritualis autem homo habet intellectum illuſtratum & affectum ordinatum,ideo optime de ſpiritualibus iudicat,non autem animalis qui habet intellectum & affectum recuruatos ad ſenſibilia. Ideo ſubditur de ſpirituali.*

†ſermonibus quos docet humana ſapia ſed quos docet

† De conſ. d.4.c. ſicut in ſacramẽtis.

n Et ipſe a ne.iudi.*i.a nullo homine animali.quod probat conſequenter autoritate ſcripturæ,Iſa.xl.*

o Quis enim cogno.ſen. dom. *q. d.nullus niſi ipſe. Et ideo illi qui non habent ſpiritum Dei, non poſſunt de diuinis iudicare, quia oportet illa cognoſci, de quibus iudiciũ fit. ſpirituales autem viri qui habent ſpiritum Dei ipſos illuſtrante de diuinis hoc poſſunt, quales fuerunt apoſtoli. Ideo ſubditur, Nos autem ſenſum Chriſti habemus.*

In ca.ij. vbi dicitur in Poſtil. In myſterio abſcõditã.i.in ſecreto incarnationis.

†Iſa.40.c Rom.11.d

ADDITIO. I.

Secundum glo,apoſtoli loquebantur ſapientiam.i.Chriſtum, in quo oſtenſa eſt Dei ſapientia. ſ. filius dei incarnatus,quæ quidem ſapientia dicitur in myſterio abſcondita, quia in ſcripturis veteris Teſtamentis ſignificatur ſeu figuratur. H

In eo.cap.vbi dicitur in Poſtil. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent.

ADDITIO II.

Hoc quod dicit Apoſtolus, Si.n.cognouiſsẽt nunq̃ dñm gloriæ crucifixiſſent,referẽdum eſt ad deitatem Chriſti, quam principes Iudæorum nũq̃ cognouerũt fuiſſe in Chriſto perſonaliter, de qua deitate ſtatim.ſu.dixerat, ꝙ fuit in myſterio abſcondita, q̃ nemo principũ huius ſeculi cognouit,& iõ de ipſa immediate ſubiũgit, Si.n.cognouiſſent.ſ.deitatẽ Chriſti immediate ante dictã,nunq dominum gloriæ crucifixiſſent. Chriſtus enim eſt Deus gloriæ, ſcđm quod eſt Deus,& ideo cognitio,de qua hic loq̃tur Apoſtolus manifeſtũ eſt eſſe referendam ad cognitionem deitatis Chriſti. Quod autem arguitur in contrarium de illo verbo Matth. xxj.d. Agricolæ dixerũt intra ſe,Hic eſt hæres, venite occidamus eũ. Ex quo verbo Hier.infert, quod principes non per ignorantiam,ſed per inuidiam filiũ dei crucifixerunt. Intelligẽdũ eſt ꝙ illi maiores non habuerũt ignorãtiã,de hoc,quod Ieſus Nazarenus erat Meſſias i lege & prophetis promiſſus, q̃a de hoc erãt ſatis ĩformati per ꝓphetias de ipſo ĩpletas,ꝓut i Poſtilla. Sed de deitate ipſius oportet dicere ipſos habuiſſe ignorãtiã. Si.n.agricolæ illi qui dixerũt, Hic eſt hæres,æſtimaſſent Chriſtum hæredem ſcđm diuinitatem, ſ. quod eadem eſſet deitas partis & filii, ſicut in temporalibus eandem rem habet filius per hæreditatem,quam pater habebat,nulla eos amentia ad tantam potuiſſet trahere inſaniam,ut crederẽt diuinam maieſtatem in propria perſona ſuperare. Quod enim deus ſeu dii tranſcendunt omnes poteſtates,communiter tenetur etiam apud idololatras qui non veros deos, ſed fictos habent. Vnde ridiculum eſſet dicere,quod eo ipſo quod principes illi credebant ipſum hæredem,ſcilicet deum uerum,conarentur eum interficere, Sed licet crederent ipſum eſſe prophetam ſeu ſanctiſſimum hominem, purum tamen,non eſſet multum mirandum,quod ex inuidia ſeu rancore vellẽt occidere eum. Iam enim Moyſen & Aaron qui ſanctiſſimi fuerunt,& a deo approbati per multa miracula, populus Iudaicus uoluit lapidare, Nume. decimoquarto. Et ſimiliter contigit de pluribus ſanctis veteris Teſtamẽti. Vnde quod dicitur Hic eſt hæres,intelligẽdũ de regno tẽporali ipſius Dauid,qđ ipſi principaliter expectabant & adhuc expectant reſtituẽdũ p Meſſiã Nec valet dicere, ꝙ tempore crucifixionis non cognouerant,licet ante cognouiſ-

Vbi ſupra

Deitas Chriſti Iudæorũ principes latuit.

NICOLAVS DE LYRR.

¶ *Deus qui eſt intimior homini, quam ſpiritus proprius,ſic ſpiritus Dei qui eſt conſubſtantialis ſibi,cognoſcit omnia intima Dei: & per conſequens poteſt ea reuelare,quãdo vult,& expedit eccleſiæ,quod fecit principaliter Apoſtolis. Ideo ſubditur:*

a Nos au.non ſpi.hu.mun.acce.*i.noticiam mundanam & amorem quibus impellitur homo ad quærendum & amandum temporalia. Spiritus enim importat quendam impulſum vitalem progredientem a corde in exteriora membra:propter quod noticia & amor impellentes ad aliquid agendum.ſpiritus ſimilitudinarie nominantur.*

Notitia, & amor quomodo ſpiritus

b Sed ſpi.qui ex Deo eſt.*i.amorem inflammantem ad diuina.*

c Vt ſciamus quæ a Deo do.ſunt no.*ſ.gratias gratis datas,vt prophetia,& ſcripturarum intelligentia, &c. & huiuſmodi. de quibus agitur infra.xii.cap.& cognoſcuntur ab habente,quia dantur ad vtilitatem eccleſiæ. Poteſt etiam dici:quod Apoſtolus loquitur de bonis futuræ glorię quæ donata ſunt nobis in ſpe,ſed non adhuc in re.*

d * Quæ & loquimur.*Hic conſequenter reddit rationem, quare talia loquebatur inter perfectos tantum,quia illis tradenda ſunt documenta quæ poſſunt ea capere & non alijs, quia hoc eſſet fruſtra. Ideo dicit,* Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ uerbis.*ſ.Rethoricis aut Philoſophicis.*

e Sed in do.*i.ſicut ſpirituſſanctus nos inſtruit ad loquendum.*

f Spirituali.*ſ.hominibus.*

Spiri-

a Nos. Qui iã ultra homines ſumus vnus ſpiritus cum Deo, *habemus ſenſum Chriſti.* fide certa tenentes ea,quæ ſunt Chriſti.

A

ADDITIO.

cognouiſſent, prout videtur dicere Poſtil. quia parabola euangelica manifeſte loquitur de tempore crucifixionis, cum dicit:Hic eſt hęres,venite occidamus eũ. Et attendendum,quòd Poſtil.in hoc loco non aperit mentem ſuam.ſ. an prædicti principes Iudęorum tempore paſſionis Chriſti cognouerunt Chriſtum eſſe Deum,vel non:ſed ſuper ca.ſupra dictum Matth.xxj expreſſe

† cõſilium dedit ei? † mentem

a Quaſi nullus. b ¶Vt dicat:quid hoc ſic feciſti? c ¶Q.Nemo carnalium cognouit ſenſum domini.

a quis † inſtruxit eum? Nos autem † ſenſum Chriſti habemus.

preſſe aſſerit, quòd cognouerunt iſtum eſſe Deum. quod etiam ibi conatur probare, ſed fuit ſatis improbatum in additione ſuper illud ca. prout plenius ibidem poteſt haberi.

C

REPLICA.

In epiſtola.j.ad Cor.ij.b.vbi dicitur:Si.n.cognouiſſent,nũquam dominum glorię crucifixiſſent.dicit Bur. hic Poſtil. mentem ſuam non aperuiſſe. quod falſum eſt nam concluſionem probatam Mat.xxj.hic reperit:et ad locum illum remittit. Et quòd Bur. dicit illã concluſionem in illo loco Matt. xxj. ſatis per ſe improbatam,eſt falſum:quia ut patet in corru.ibidem Bur.nihil probat,ſed replet quaternos.

GLOS. ORD. CAP. III.

a E T ego fratr. Sequitur:

b Tanquã pa. Sicut.n.crux Chriſti aliis ſtulticia eſt, aliis ſcandalum, vocatis autem eſt uirtus Dei, ita idem aliis eſt lac,aliis cibus eſt,ſecundum, ꝙ capacitas eorum plus uel minus capit. Vt hi,qui dicũt, Ego ſum illius vel illius, aliter acceperunt de Chriſto crucifixo quàm qui dicit,Mihi abſit gloriari niſi in cruce domini. Eadẽ ſimul audiunt,ſpirituales & carnales, & quiq; pro modo ſuo capiũt, nec neceſſe eſt, ut aliqua ſecreta taceantur paruulis,dicẽda pfectis. ideo qa dicit Apoſtolus, *Non po.tui lo.vo.qua.ſpi* quid eſt,Nõ potuiſtis,quæ dicebam intelligere ut ſpirituales, ſed ut carnales. Si.n. ut ſpirituales,non dicerent,Ego ſum Pauli.

Gal.6.c

† loquẽdũ fuit vt

c Adhuc.n.car. Arguit eos, qui quærebantur ſe dudum non audiſſe ſpiritualia,cum adhuc indigni eſſent audire.

†35.q.1.c. quædã lex. §.qđ ſcripſi.

d Miniſtri ei. Homo exterius miniſtrat quaſi ſeruus, nõ ut aliquid de eo ſperetur, Deus incremẽtũ dat,qui iuſtificãdo informat & rigãdo fęcũdat,homo loquitur, Deus docet intus. vnde, Beatus quem tu erudieris dñe. Qui plãtat & qui rigat,foris operatur. Qui dat incremẽtũ,intus opitulatur. Si nõ dant ſancti incrementũ,impendunt tamen adiumẽtũ. ſed nõ de ſuo,quia inquit, Sine me nihil poteſtis facere. Igitur fides rigando eſt nutrienda. Hoc igitur loquendo agitur,docendo,ſuadendo. Chriſtus interius docet inſpirando. Illa ĩſpiratio unctio eſt, ſine qua ſermo hoïs perſtrepit inaniter. Creator qui redemit & ad fidem vocat, intus ſuadendo loquitur quibus vult. Cũ uerbũ Dei auribus inſonat, miſcet̃ potentia Dei,cũ ſono uocis, vt q incitat p̃dicãtẽ,cõfirmet auditorẽ. uocẽ format hõ exterius,ſed Deus imprimit intus, & ei obedit,quem gratia præuenit,qa Deus operatur velle & perficere.

Pſal.93.b †æmulatio

B

Ioan.15.a

†Niſi miniſtri

†vt cuique Phil.2.b †19.di.c.ſecũdum. 1. q.1.c.ſi iuſtus. & ca. nunquam.

e Vnum ſunt. Poſſet uideri, quòd ſi nihil ex ſe dant,tamen Deus magis per hunc quam per illum.

Adiutores

¶Senſum Chriſti habemus. ¶Tamen. a ¶Qui poſſem.

CAP. III.

a E T ego fratres non a

a ¶Non debui.

potui loqui vobis

a ¶Sicut ſoleo ſpiritualibus.

quaſi ſpũalibus,ſed b

a ¶i.carnaliter viuentibus. b ¶Et hoc tam diligenter feci. c ¶Cognitione.

b † quaſi carnalibus. Tanquã paruulis

a ¶Non altiora prædicaui. Quare. ¶Facilem doctrinam. b ¶Dulcem ad nutriendum.

in Chriſto † lac uobis potũ dedi, non c

¶Quia. ¶Quandiu nobiſcum eram.

eſcam. Nondum enim poteratis,ſed d e

¶Et ſi ab illis pſeudo edocti, a ¶Recipere eſcam.

e nec nunc quidem poteſtis. Adhuc

¶Vere eſtis carnales,quia contentioſi.

enim carnales eſtis. † Cum enim ſit f

a ¶Inuidia de baptiſtis. b ¶Verbis.

inter uos & † zelus & contentio, * nõ g h

a ¶Quod aliquid ab homine eſſe putatis.

ne carnales eſtis,& ſecundum homi i

a ¶In peius proficitis. ¶Expoſitio zeli & contentionis.

nem ambulatis? Cum enim quis di-

¶Non eſt hoc minus a Gentilitate.

cat,ego quidem ſum Pauli,alius au

a ¶Vt ſperantes in Deo ſunt dii.

tem, ego Apollo, nonne † homines

¶Quandoquidem in his gloriamini. ¶Q.ſunt ne ipſi gratiæ,quæ in ſacramentis datur,autores?

eſtis? † Quid igit̃ eſt Apollo? † Quid k

¶Qui maior. ¶Non Deus,qui dat,ſed miniſtri,per quos dat,& ideo in Deo gloriandum,non in eis.

a uero Paulus? † Miniſtri ei⁹,cui credi- l

a ¶Et hoc non vno eodemq; modo faciunt. b ¶Diuiſit officia ſingulis.

diſtis,& † uni⁹cuiq; ſicut domin⁹ de m

¶Paulus. ¶Ad fidem conuerti. ¶Baptiſmo. ¶Non vos.

dit. † Ego plantaui, Apollo rigauit: n o

¶Muneris.

Deus autem incrementum dedit. p

a ¶Et quia Deus dat tantum incrementum. ¶Dando ex ſe.

Itaque neque qui plãtat eſt aliquid, q r

a ¶Remiſſionem peccatorum,& omnia alia bona.

neque qui rigat: ſed qui incremen-

a ¶Interius. b ¶Solus. c ¶Plantat Paulus, rigat Apollo.

tum dat, Deus. Qui plantat autem,

a ¶Miniſtri indifferentes. b ¶In dando non differunt,ſed in labore & mercede.

e & qui rigat,unum ſunt. Vnuſquiſq; f

d Nondum.n.poteratis e.ca.*q.d.non ſubtraxi vobis hanc doctrinam ex inuidia,ſed ex ueſtra impotentia.*

e Sed nec n.qui.po.*quandiu in tali carnalitate manetis. Quod.n.c.pc vocauit aïalitatẽ,hic uocat carnalitatẽ. Et ꝙ adhuc ſint tales oſtẽdit di.*

f Cum enim ſit inter vos.ze.*id eſt inuidia.*

g Et contentio.*oriens ex ipſa.*

h Nonne car.eſtis. *Qđ patet ꝙ ſic.hæc nõ ſunt niſi inter carnales,qui de bonis corporalibus contendunt, eo ꝙ a pluribus integre haberi non poſſunt.ſed ex diuiſione diminuitur pars vniuſcuiuſq;. & ſic oritur contentio, qa quilibet vult facere partem ſuam meliorem. Spiritualia vero bona à pluribus perfecte poſſunt poſſideri,imo perfectius quàm ab uno: ꝓpter quod inter viros ſpirituales,qui talia bona quærunt,non eſt zelus nec contentio.*

i Et ſe.ho am.*q.d. Sic. Modus.n.intelligendi cõnaturalis homini eſt per reflexionem ad phantaſmata,& volendi per conuerſionẽ ad appetitum ſenſitiuum. & ideo ſecundum hominem ambulare, eſt ambulare per modum animalitatis,niſi ſpiritus hominis a Deo ſurſum eleuetur: quod fit in ſpiritualibus viris.*

k Quid igi.*Hic conſequẽter remouet attributionẽ,ex qua dictũ damnum incurrebant. Et diuiditur in tres partes, quia primò oſtendit quid miniſtris eccleſiæ conuenit ſecundum veritatẽ. ſecundò,excludit errorẽ,ibi: Nemo. tertio,infert concluſionem,ibi: Nemo itaq; Prima adhuc in duas, qa primo oſtẽdit actionem miniſtrorum. ſecundo mercedem eorum ibi: Vnuſquiſq; autem. Circa primum dicit:* Quid igitur eſt Apollo,quid vero Pau.*vt per hoc intelligantur alij eccleſiæ miniſtri. Et reſpondet ad quæſtionem propoſitã dicẽs:*

†Sup.1.b Diuiſio. * & factiones.

D

l Miniſtri eius,cui cr.*i.Chriſti.q.d. Ipſi nõ ſunt principales doctores fidei vel operatores baptiſmi. ſed ſolum miniſtri Chriſti, inquantum miniſterialiter operantes exterius. Chriſtus autem docet & baptizat interius: propter quod talia miniſtris no ſunt attribuẽda.*

†carnales

† Quis

m Et vni.ſi.do.de.*q.d.adhuc tale miniſterium nõ eſt in eis ex virtute propria,ſed ſolũ ex Dei gratia. Quod autem operentur ſolum exterius,probat conſequenter:dicens,*

n Ego plantaui. *annunciando vobis primo ea, quæ ſunt fidei.*

o Apollo rigauit.*poſt me vos docendo.*

p Deus autem incrementum dedit. *q.d. ego & ipſe nihil egimus ad ſalutem & fidem ueſtram interius operando, ſed ſolus Deus illuminando vos per fidem, & mundando per gratiam & ſanctificando. Nos autem ſolummodo egimus exterius miniſtrando,ſicut plantator arboris vel rigator non faciunt eius radicationem uel incrementum,ſed uirtus naturæ. Propter quod concludit:*

q Itaq; neq;,qui plantat eſt aliquid,neq; qui rigat.*ſ.operando interius,ſed ſolus Deus.*

r Qui plantat autem & qui rigat unum ſunt. *ſcilicet conditione naturæ & miniſterij operatione. ꝓp quod unus non eſt præferendus & alter contẽnendus.*

NIC. DE LYRA. CAP. III.

E T ego fra. *Poſtquam Apoſtolus remouit Corinthiorum contentionẽ, hic conſequenter remouet contentionis cauſam,quæ erat ex hoc, ꝙ aliquibus miniſtris eccleſiæ nimis attribuebant, & aliquos nimis contemnebant. primo ergo remouet primum,ſecundo ſecundum.ca. ſequenti. Prima in duas: quia primo oſtendit damnũ ex tali attributione,quod patiebantur. Secũdo,remouet illam attributionem.ibi: Quid igitur eſt Apollo? Circa primum oſtendit,ꝙ ex tali attributione quam habebant inter ſe, adhuc animales aut carnales erant. propter quod doctrinam perfectam fidei capere nõ poterãt: & ſic impediebantur a cõſequutione magni boni. iõ dicit:*

a Et ego fra.non po.vo.lo.qua ſpir.*propter dictam cauſam.*

b Sed quaſi car.Tanq.par.in Chriſto.*id eſt uobis annunciaui minora fidei ſecundum veſtram capacitatem.*

c Non eſcam.*id eſt perfectam doctrinam.*

Nondum

f Vnuſquiſque. *Hic conſequenter oſtendit mercedem miniſtrorum, ne forte crederet aliquis ipſos non eſſe remunerandos, eo quòd dixerat: Itaque neque, qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat. Et diuiditur in tres, quia primo declarat miniſtrorum mercedem. ſecundo eorum uarietatem, ibi: Secundum gratiam Dei. Tertio infert quandam concluſionem, ibi: Neſcitis. Circa primum dicit:* Vnuſquiſque autem. *miniſtrorum eccleſiæ.*

¶ Propriam

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Adiutores.* In colendo agro dominico: nō depravatores, ut quidam aiunt. Quod inde patet, quia vos eſtis agricultura.
E
b *Agri.* qa colit vos ad fructū. *Aedificatio* qa q colit habitat in vobis. Et ita idē eſt ager & ædificium, qd non in rebus viſibilibus. Nos colimus Deū adorādo, non ornando. Ille autem ſic nos colit, q & meliores nos reddit.

c *Funda.e.* Aug. Fides gratiæ Chriſtianæ. i. ea q̄ p dilectionē operat̄, poſita i fundamēto neminē perire pmittit. Super hoc fundamentū alius ſuperædificat aurū, ar. lapides precioſos, is videlicet, q cogitat, q̄ Dei ſunt, q̄uo placeat Deo. Alius ſuperædificat ſup hoc fundamentū fenū, ſti. is videlicet, qui cogitat q̄ mūdi ſunt, q̄uo placeat mūdo. Illius opus nō exuritur, q ea nō dilexit, quorū amiſſione cruciet̄. Exurit̄ autē huius opus, qa ſine dolore nō pereūt, q̄ cū amore poſſeſſa ſunt. Sed qm̄ alterutra cōditione ꝑpoſita, eis potꝰ mallet carere q̄ Chriſto, nec timore amittēdi talia deſerit Chriſtum, quamuis doleat cum amittit, ſaluus eſt quidē, ſic tamē quaſi per ignem. Ille ignis eſt tribulationis tentatio, de qua ſcriptū eſt: Vaſa figuli probat fornax, & homines tentatio tribulationis probat.

d *Chriſtus.* i. fides Chriſti: ſm quam per dilectionem operatur, per quam Chriſtus habitat in cordibus. Alia non eſt fundamētū hæc āt neminē pire ſinit.

e *Si quis au.* Amb. Alius ſuperædificat. i. qui ſuperuenientes poſt Apoſt. docent, ſed videant vt ędificatio cōgruat fundamento. *Fundamen. aliud.* quia nemo præter Chriſtū loquens cōmenta ſua commendaret. In auro. ar. la. præ. præclarā doctrinā ſignificat, in tribus aliis uana doctrina ſignatur, quę ſi modo fallit, in igne apparebit: quia ardebit bona permanente, & erit ei bonæ.

F ſ. doctrinæ merces vita æterna. *Detrimen.* uero malæ, quia pœnas patietur, *ſaluus.* quia non interibit fidei ſubſtantia qua conſtat, ſicut mala doctrina, q̄ accidens eſt. *quaſi per ig.* quia non ſine pęna cum perfidi in æternum pereāt, prodeſt illis ex parte crediđiſſe Deū.

f *Aurum, ar. la.* Aug. Hæc tria ædificāt contemptores ſeculi, qui ſua oīa pauperibus dant. Vel qui tanquam non habentes habent aurū in contēplatione Dei, argentū in dilectione proximi, lapides p̄. in operibus bonis: quæ nō conſumūtur ab igne, ſed nihil vel parū ipſum ſentiunt. Ligna, fœnū, ſtipulam ædificant: qui etſi aliena non rapiunt, rebus tamen infirmitati conceſſis, aliqua dilectione inhærent, qui ſecundū ſuos amādi modos, diutius ut lignum, vel minus ut fœnum, vel minimū ut ſtipula ignem ſuſtinebunt. Et quia hæc Deo præponunt, ſalui erunt per fundamentum. Qui vero hæc Deo præponunt, vel crimina committunt, non ſuperædificant, ſed fundamentum deſtruunt.

g *Ligna, fœ. ſti.* Non hæc de malis operibus accipiēda ſunt quaſi fides ſine operibus ſaluet, quod non eſt. Aug. Non ſibi polliceatur quiſquam habens nefaria opera regnū Dei, & dicat: Quoniam habeo ſignum Chriſti & ſacramenta, nō delebor in æternum, ſed per ignē ſaluus ero. Ait. n. Apoſtolus: Fundamētum poſitum eſt, &c. Quid eſt ēt inquiunt, quod ſequitur, alius ſuperædificat au. ar. la. præ. li. fœ. ſti. Hoc eſt, qui ſupra fundamentum iuſta opera ædificat, aurum ar. la præ. ædificat. Si aūt peccata, lignū. fę. ſti. Cyrillus quoq; ait, Natura peccati ſimilis eſt materiæ q̄ cito conſummitur igni, quā ædificari Apoſtolus a peccatoribus dicit, qui ſupra fundamentū Chriſti ędificant li. fę. ſti. In quo manifeſte oſtēditur quædā eſſe peccata ita leuia, ut ſtipulæ cōparentur feno & li. Lignū, fę. ſti. quidā intelligūt opera bona, q̄ qdē ad ſui, ſuorū, uel ad ſuſtentationē indigentiū ex mīa faciūt. Sed quia hæc opera faciūt cū aliquo amore temporaliū, ideo hæc opera dicūtur arſura, non q eo puniantur, qui hoc faciūt, ſed qa terrenū aliquē affectū habēt cum hec faciunt. Nec ille terrenus affectus eſt adeo malus, ut deſtruat fundamentū & fidē, quę per charitatē operatur, & talis affectus uenialis eſt. Sed potius li. fę. ſti. accipiūtur nō bona opera, nec mala quæ ſunt damnabilia, ſed peccata uenialia. vñ Greg. Quāuis hoc de igne præſentis tribulationis poſſit intelligi, tñ ſi qs de igne futuræ purgationis accipiat, penſandū ſollicite eſt: quia cū dixit per ignē poſſe ſaluari, nō qui ſuper hoc fundamentum ferrum uel æs plumbū ædificat. i. peccata maiora, & ideo duriora & inſolubilia, ſed qui ædificat lig. fe. ſti. i. peccata minima atque leuiſſima, quę ignis facile conſumit. G

h *Dies. n.* Hic dies eſt hoīs pro nutu ſuo agentis, ſed in iudicio uel morte cuiuſq; dies eſt dñi ſm merita iudicātis, ēt hic iudiciū incipit a domo Dei. i. a ſaluādis incipit pęna, quæ conſumabitur in reprobis. Ideo. n. puniunt̄ electi, ut ibi nō puniant̄. In quo die eſt ignis tibulationis, quo uritur amor rerum tp alium, dum contriſtantur de amiſſis. vnde & dicitur: Tribulationem carnis habebunt hm̄oi. Ignis uero extremi iudicii tandiu durabit, quouſq; purgati ſint, qui ſaluādi erūt.

i *Ignis.* tribulationis, qui omnes *probabit* in fine. Ignis *probabit* Duos ignes futuros legimus. Vnum æternum, quo æternaliter punientur reprobi, qui ſequetur iudicium. Alterum qui præcedet, quo exuretur facies mundi huius, qui emendabit eos, qui ſuperædificauerunt

autem propriam mercedē accipiet
a Fornicēus miniſtrandi. b Qui a ſi non damus incrementum, impedimus tamen aliquod adiumentum.
ſecūdum ſuum laborem. Dei enim
a Dum extirpantur uitia.
ſumus † adiutores, Dei agricultura
a Impoſitione uirtutum. b Quibus ego polui funda. &c.
eſtis, Dei ædificatio eſtis. Secundum
a .i. apoſtolatum. b Quia non a me hoc habui. Gratis.
gratiam Dei, quæ data eſt mihi, vt ſa-
a Diſcretione utens. b Princeps ædificij. c Fidem Chriſti, non aliam, ſed quæ per dilectionem operatur.
piens architectus fundamētum po-
a Quiſquam habens fidem, quia ad eum hoc pertinet. b Bona opera. c Quod non une modo eſt, ſed.
ſui, alius autem ſuperædificat. Vnuſ-
a Cuiuſmodi opera, utrum ſecundum nos, uel illos.
quiſq; autem videat, quōmodo ſu-
a De ſuperædificatione tantum uidendum eſt: quia.
perædificet. † Fundamentum enim
a Ad quod uidentur niti pſeudo.
aliud nemo poteſt ponere, pręter id
A me alias qui. Fides Chriſti.
quod poſitū eſt, quod eſt Chriſtus Ie-
a Fundamentum nemo poteſt mutare. Sed de ſuperædificatione uidendum eſt tantum, quia manifeſtum erit opus eã.
ſus. † Si quis autem ſuperædificat
Vt cogitet tantum, quæ Dei ſunt.
ſupra fundamentum hoc aurum,
a Dum diuſi cogitant, quæ mundi ſunt, quibus ſine dolore carere non poſſunt.
argentum, lapides pretioſos, ligna,
fœnum, ſtipulam: uniuſcuiuſque
Et ſi non modo. a In quo ſecreta patent.
opus manifeſtū erit. Dies enim do-
a Illud opus. b Pœna purgatoria bonis.
mini declarabit: † quia in igne re-
a Quicunq; modo negat. i. abſcondit peccata ſua.
uelabitur, & vniuſcuiuſque opus
a Firmum uel ſolubile. b Præſentis uel futuri iudicij.
quale ſit, ignis probabit. Si cuius

NIC. DE LYRA.

a Propriam mer. accip. *quia non omnes æqualiter laborant extenſiue nec intenſiue.*

b Dei. n. ſu. ad. *q. d. Licet non agamus interius illuminando vel iuſtificando, tamen agimus aliquid ad hoc exterius miniſterium adhibendo, quod non caret præmio.*

c Secundum gra. *Hic conſequenter ponit miniſtrantiū variationē di.* Secundum gra. Dei, quæ d. eſt. m. *& non propria uirtute.*

d Vt ſa. ar. *i. principalis inter miniſtros. Qd non dicit ad iactantiam, ſed ad Dei gloriā ꝓpter quod præmiſit, ſecundum Dei gratiam.*

e Fundamentum po. *prima initia vobis ſidei annunciando.*

f Alius au. ſu. *i. alij doctores poſt me vos docentes docuerunt ſequentia.*

g Vnuſquiſq; au. vi. *i. diligenter attendat.* H

h Qūo ſu. *i. qualiter doceat, vt eius doctrina non diſcrepet a fundamento, ſed magis ei conueniat. & quid ſit hoc fundamentum, ſubdit:*

i Fundamentum. n. al. *i. ſolus Chriſtus vel fides ipſius eſt fundamentum. Sed contra hoc uidetur Apo. xxi. a. vbi dicitur: q xij. apoſtoli ſunt xij. fundamenta ciuitatis Dei, per quā intelligitur eccleſia. Ad quod dicendū, q fundamentū dupliciter pōt accipi. Vno mō proprie. ſ. illud quod hēt firmitatē & ſtabilitatē ex ſe. & ſic ſolus Chriſtus eſt fundamentū eccleſiæ. Alio modo improprie et large. ſ. illud quod adhæret primo fundamento iam poſito, ſicut ſunt lapides primarij fundamento inhærentes. & ſic Apoſtoli dicuntur eccleſiæ fundamenta, quia primitus adhæſerunt Chriſto.*

k Si quis autem ſup. *Per hoc intelligitur ſana doctrina fundamento ſidei receptæ appoſita. Per aurum doctrina circa amorem diuinum. Per argentum, doctrina pertinens ad contemplationem ſpiritualium creaturarum, per quam aſcenditur ad Dei cognitionem. Per lapides precioſos, doctrina pertinens ad alias uirtutes animam ornantes.*

l Ligna, fœ. ſti. *Dixerunt aliqui, q per hoc intelligitur falſa doctrina cōbuſtione digna, ſicut ſubditur poſtea. Sed hoc non uidetur intentio Apoſtoli. Primo, quia dicit iſta fundamenta fidei ſuperaddi. falſa uero doctrina non ſuperadditur, ſed magis per eam fundamentum hoc deſtruitur. Secundo: qa ſubdit, ꝑlicet tale opus arſerit, operans tamen finaliter ſaluus erit. Quod non poteſt dici de doctoribus falſam doctrinam habentibus. Et ideo dicendum, q per iſta intelligitur uera doctrina, curioſa tamen & uana ſeu cupiditate quæſtus deprauata, non in ſe, ſed ex parte docentis, & talis doctrina ſtat cum fundamento: doctor tamen meretur pęnā purgatorij, & ſic finaliter ſaluari. Et de utraq; doctrina ſubditur:*

m Vniuſcuiuſq; opus. *ſcilicet doctoris boni & curioſi.*

n Manifeſtum erit. *in die iudicij. qui accipitur hic pro die mortis. quia qualis vnuſquiſque in die mortis inuenitur. ſ. in ſtatu ſaluandorum uel damnandorum, talis in die iudicij præſentabitur. ideo ſubditur:*

o Dies. n. Domini de. *Veniet. n. dominus ad iudicium cuiuslibet in particulari in die mortis ſuæ.*

p Quia in igne reue. *ſ. purgatorij: Qui idem eſt cum igne inferni, ſecūdum quod dicit Greg. Sicut. n. in eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, ſic idem ignis purgat electos & damnat reprobos. Sed reprobis eſt ad ſemper, electis tantum ad tempus. ideo ſubditur:*

q Et uniuſcuiuſq; opus. *ſcilicet doctoris utilis & inutilis eccleſiæ.*

r Quale ſit, ignis probabit. *id eſt manifeſtabit.*

ſ Si cu. opus man. qd' ſu. *i. ſi ædificauit doctrinā bonā, ſanā & ſtabilē.*

Mercedem

Margin notes: De fide & ope. c. 15. n. 4. & in Enchir. ad Laurent. c. 68. tom. 3. — Infr. 7. f — † cooperatij. — † De presb. nō bapt. c. — Gal. 5. b — ſ. De ſum. tri. c. vnico in clem. 1. q. 1. c. cum Paulus. — Lib. epiſt. 9. epiſt. 72. poſt med. to. 3. — † De pę. di. c. 1. c. ū. n. ſ. cæterum — † quod in igne reuelatur. — Vbi ſupra — Lib. de 8. Dulci. quæſt. q. 1. 4 — Lib. 4. Dialog. cap. 39. tom. 1. — Ignis duplex futurus. — † domini — Fundamentum duplex — Ignis idem purgatorij & inferni. Vbi ſup. c. 43.

cauerunt lignum, fœnum ſtipulam. Qui autem aurum, ar. la. pre. de vtroq; igne ſecuri ſunt.
A

a *Mercedem.* Non ſolum poſt finem, ſed & in hac vita habet ſuam requiem anima contemnentis omnia.

b *Neſcitis, quia.* Hoc præmiſit vt illos compungat, qui turpiter viuentes corpora ſua violāt, maxime ille, qui uxorem patris habet. Hic agit de ſtructoribus fundamenti.

c *Si quis au.* Iſte ſaluus per ignem, ſed ſi quis voluerit templū quod vos eſtis, diſper. illum. Et neſcitis hoc.

d *Templum.* Aug. In quibus Deus habitat per fidem. *Templum Dei.* i. ſpirituſſancti. vnde ſubdit: *& ſp. d. h.* Nota q ſpiritus dicitur hic Deus. cum n. præmiſerit: Eſtis templum Dei. Non ſubdit: Et Deus habitat. Sed ſpiritus Dei habitat in vobis. In quo aperte oſtendit ſpiritum Dei eſſe Deum. Vbiq; n. adeſt ſpirituſſanctus ad homines in æterna uita regenerandos. Spirituſſanctus igitur in cæleſtibus ſedet cum patre & filio, & in tēplo ſuo habitat. ſ. in ſanctis. Qui ſunt templum Dei modo per fidem ambulantes. Et templū Dei erūt aliquando etiam ſm ſpeciē, qualiter etiā nunc ſunt tēplū angeli Dei. Aug. Sed diceret aliquis: Antequā faceret Deus celū & terrā, anquā faceret ſanctos, vbi habitabat? In ſe habitat Deus apud ſe habitat, & apud ſe eſt. Non ergo ſic ſunt ſancti domus Dei, vt ipſa ſubtracta cadat Deus: imo ſic habitat Deus in ſanctis, ut ſi ipſe diſceſſerit, cadant. Propterea ſciendum, q non niſi ſtultiſſime dici poteſt, ſpiritū nō habere locū in noſtro corpore, quod totū anima noſtra impleuerit. Stultius etiā dicitur anguſtiis alicubi impediri trinitatem, ut pater & filius & ſpirituſſanctus alicubi ſimul eſſe non poſſint. Verū illud multo mirabilius, q cū Deus vbiq; ſit totus, non tamen in oībus habitat. Quis porro audeat opinari, niſi inſeparabilitatem trinitatis penitus ignoret, q in aliquo poſſit habitare pater aut filius, in quo non habitet ſpirituſſanctus? Aut in aliquo ſpirituſſanctus, in quo non pater aut filius? Fatendum eſt igitur vbiq; eſſe Deum per diuinitatis præſentiā: ſed nō vbiq; per inhabitationis gratiā. Propter hāc. n. inhabitationē vbi gratia dilectionis eius agnoſcitur, non dicimus, Pater noſter qui es vbiq;, cum & hoc uerū ſit: ſed, qui es in cęlis. Illud quoq; mirabile eſt, q Deus eſt inhabitator quorūdā nōdū cognoſcētiū Deū, & nō quorūdam ſe cognoſcētiū. Illi. n. ad tēplū Dei nō ptinēt: q cognoſcētes Deū, nō ſicut Deū glorificāt. Ad tēplum aūt Dei pertinēt paruuli ſanctificati ſacramēto Chri, & regenerati ſpirituſancto, qui nōdū pñt cognoſcere Deū. Igit quē nō potuerūt illi noſſe nec habere, iſti poterunt hēre antequā noſſe. Beatiſſimi aūt ſūt illi, qbus hoc eſt Deū hēre qđ noſſe. B

e *Sapientia. n. huius mundi ſtultitia eſt apud* Ambr. Abuſiue ponitur ſapientia pro aſtutia.

f *Nemo &c. in ho.* baptiſtis uel doctoribus: *Nemo in ho.* Quia ueſtri ſunt ipſi. quia omnia ueſtra ſunt, ad ſeruiendum vobis data, & non eſt gloriandum, niſi de rebus excellentioribus.

g *In hominibus.* Quia non ſunt datores gratiarum, ſiue boni ſiue mali ſint, ſed tantum miniſtri.

h *Omnia. n.* Singulos non ſibi defendant doctores vel baptiſtas, cū oībus vtātur. *Mundus* noſter, ſi curſus eius in Dei volūtate ponimus. *Vita* pręſens noſtra, ſi modeſte & cū gloria Dei agitur. *Mors*, ſi ſpe futuri libēter ꝓ Chro morimur. *Præſentia*, ſi ſic utimur eis, ne offendamus. *Futura*, ſi ea credētes magis optamus. *Siue uita &c.* Et vita & mors doctorū ad ædificationē ſubditis eſſe debēt. Vel per vitā, ſanctos homines & angelos accipe, qui ſtudēt profectui fideliū. per mortē diabolū & mēbra eius, qui dum per equūtur, vtilitati ſeruorū Dei inſeruiūt.

i *Vos au. Chriſti.* Et ſicut hæc nobis, ita nos Chro ſubiiciamur.

k *Chriſtus au. Dei.* voluntatē eius faciens, ut & nos faciamus ipſius. Cur ergo ad iniuriā Chriſti de hominibus aliqd ſperatis?

In igne.
opus manſerit, quod ſuperædifica-
Nihil perdet, quia quod amauit, inueniet.
uit mercedem accipiet. Si cuius opꝰ
a Cremabile erit. b Minoris glorię, vel patietur aliquid.
† arſerit, detrimentum patietur. Ipſe
a Etſi hic uritur dolore amiſſorum, non tamen ea præfert Deo. b Rem cremabilem per ignem ferens. quia cremata eſt, de[illegible] ipſe.
autem ſaluus erit, ſic tamen † quaſi
a Sed. b In quibus Deus ſedet.
per ignem, † Neſcitis, quia templū
a Qui non conſummatur, in bonis ſcilicet.
Dei eſtis, & ſpiritꝰ Dei habitat in vo-
a Vel pſeudo, vel homo ei conſentiendo.
bis? Si quis autem templum Dei vio-
a Corpus & animam.
lauerit, diſperdet illum Deus. † Tē-
a Tempore baptiſmi. b Cauete ergo vobis.
plū enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis
a Secundum corpus & animam. b Et ideo. c Q. Deus hoc negligat. Sed.
vos. Nemo † vos ſeducat. Si quis vi-
Sibi. a .i. ſecundum ſapientiam huius mundi.
detur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſe-
a Apud ſe: & Deum contra naturam poſſe credat. b Vera ſapientia.
culo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. † Sa-
a Merito apud ſe ſtultus, quia ita apud Deum.
pientia enim huius mundi ſtultitia
a Qui facit, quod fieri poſſe mundus negat. In Iob.
eſt apud Deum. Scriptum eſt enim:
Falſo oſtendā. a Mundi. b Faciendo aliter quā licēt.
† Comprehendā ſapientes in aſtutia
In Pſalmo.
eorum. Et iterum: Dominus nouit
a Carnalium. Mundi.
cogitationes † ſapientium, quoniam
Falſæ. Et quia ſtulti apud Deum. a Quaſi melius ab uno quam ab alio.
uanæ ſunt. Nemo itaq; glorietur in
a Ad ueſtrum ſenſum data.
hominibus. † Omnia enim veſtra
a Non ſolum minores.
ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue
a Qui omnibus manet. b Etiam elementa nobis ſeruiūt.
Cephas, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue
a Quibus ſuſtentati Deo ſeruiūt. b Spe quorū ſeruitur.
mors, ſiue præſentia, ſiue futura.
a Hęc ueſtra, quia omnia quotquot ſunt. b Non hominis, & ideo non in homine gloriandum.
Omnia enim veſtra ſunt, vos autē
a Et ita mediante Chriſto vos eſtis Dei.
Chriſti, Chriſtus autem Dei.

a Mercedem accipiet. *euolando ad patriam.* C

b Si cu. opus ar. *eo q eſt doctrina curioſa, vel dicto modo deprauata.*

c Detrimentum pa. *quia ad tempus pœna ſenſus & pœna damni punietur. tamen finaliter ſaluabitur. Aliqui vero exponunt hanc ſuperædificationem de operibus ſuperadditis fundamento, & in eodem homine. qui ſi ſuper illud fundamentum in ſe acceptū ſuperædificat faciens bona opera per aurum, argentum lapides precioſos ſignata: euolet ad gloriam. Si autem ſuperædificet peccata uenialia, per lignum, fœnum, ſtipulam ſignata, eo q non deſtruuat fundamentum, ſed ſtant cum eo, ipſe punietur in purgatorio & finaliter ſaluabitur. ſed hæc expoſitio ſecūdum literam præcedentem & ſubſequentem magis videtur moralis quām literalis.*

d Neſcitis. *hic conſequenter ex prædictis infert concluſionem. ſ. quod corrumpens fideles per falſam doctrinam meretur damnationem, & magis quam ille, qui violat templū materiale, quanto ſpiritualia corporalibus præferuntur. Dicit igitur:* Neſcitis. *quaſi di. ſcire debetis.*

e Quia templum Dei eſt. *ſpirituale.*

f Et ſpi. Dei ha. in vo. *per gratiam.*

g Si quis au. tem. Dei vi. *per falſam doctrinam fundamenta fidei ſubuertendo.*

h Diſperdet il. Deus. *æternaliter dānando.*

i Nemo. *Oſtenſo quid conueniat miniſtris eccleſiæ ſecundum ueritatem, hic conſequenter remouet contrarium errorem di.* Nemo ſe ſ. *Sic eſt in Græco & in libris correctis. Corinthij. n. ſemetipſos ſeducebant, attribuēdo miniſtris eccleſiæ, quod eſt proprium Chriſti, ut dictum eſt, ſupra propter quod Apoſtolus hoc prohibet di.* Nemo ſe ſedu. *modo dicto.*

k Si quis vi. inter vos. ſa. eſſe. *aſſerens contrarium huius doctrinæ per aliquam rationem apparentem.*

l Stultus fi. *i. illam æſtimationem deponat, & his, quæ ſunt fidei, humiliter ſe ſupponat.*

m Vt ſit ſa. *ſapientia, quæ deſurſum eſt. vnde dicitur Pro. xx. a. Loquutus eſt uir cū quo Deus erat, & qui Deo ſecum commorante cōfortatur, ait: Stultiſſimus ſum virorum, &c. ideo ſubditur ratio de abiectione mundanæ ſapientiæ cum dicitur:* D

n Sapientia. n. hu. mū. ſtul. eſt ap. Deum. *Maximum. n. principium erroris eſt uelle metiri diuina, & illa quæ totaliter tranſcendit intellectū humanum per rationem humanā. Simile eſt. n. acſi noctua vellet iudicare de luce ſolis, facultatē ſui viſus totaliter excedente & ad hoc inducitur ſcriptura Iob. v.*

o Comprehendam ſa. in auſtu. eo. *per hoc .n. comprehenduntur q ſapientia eorū falſa oſtenditur. Et ſimiliter autoritate pſal. xciij.*

p Dominus no. co. ſa. quo. va. ſunt. *applicatæ ad diuina quæ ipſas tranſcendunt.*

q Nemo ita. *Hic Apoſtolus cōcluſionē concludit principaliter intētā. ſ. q nō ſit gloriādū de miniſtris eccleſię illo modo quo gloriabātur Corinthij, ſed de ſolo Xpo. iō dicit:* Nemo ita gl. in ho. *diuina miniſtrantibus. & iō ſubditur ratio:*

r Omnia. n. ve. ſunt, ſiue Pau. *Et nominat miniſtros maiores. per hoc intelligēs multo fortius minores. & oēs ſunt miniſtri eccleſiæ, & per cōſequens quodā modo ſubiecti fideliū cōitati, inquantum ſunt miſſi a Chriſto pro ſalute fidelium. de ſubiectis non eſt gloriandum, ſed de ſuperioribus.*

ſ Siue mū. *i. creaturæ: qui deſeruiunt hominibus ad neceſſitatem huius uitæ & inſtructionem, inquātum ex ipſis accipitur cognitio de creatore.*

t Siue vi. *ſ. pſens: q̄ deſeruit hoī inqūtū ordinatur, ut in ea hō mereatur.*

u Siue mors. *quæ ſimiliter ei ſeruit ſi patienter toleretur.*

x Siue præſentia. *id eſt dona & uirtutes, quibus in præſenti iuuantur ad beatitudinis conſecutionem.*

y Siue fu. *i. bona æterna q̄ ſperamus. Et ſic oīa creata ad fideles ordināntur ꝓ gloriā eorū. Ro. viij. e. Diligētibus Deum omnia co. in bo. his, &c.*

z Vos au. Chri. *quoniam fideles vlterius ordinantur ad Chriſtum, ſicut exercitus ad ducem, & membra ad caput propter hoc de ipſo ſolo fideles debent gloriari, & non de miniſtris inferioribus.*

a Xpſ au. Dei. *i. ſicut Chriſtus gloriatur de patre, Sap. ij. c. Gloriatur ſe patrē hēre Deū. Et, Io. viij. ſ. Ego honorifico patrē, et uos ihonoraſtis me.*

In ca. iij. ubi dicitur in Poſtil. Ego plantaui.

ADDITIO I.

Gloſſa Ego plantaui. i. prædicatione ad fidem conuerti, Apollo rigauit. ſ. baptiſmo: ſed Deus non nos incrementum dedit: quia Deus tantum dat incrementum ex ſe.

In eo.

Margin notes: Lib. epiſt. epiſt. 57. c. 2. — † exuſtum fuerit, — † Infra 6. d — 2. Cor. 6. d — Vbi ſup. — † ſe — Vbi Deus a principio habitauerit — Qui comprehendit — † Iob 5. b — Pſal. 93. b — † hominū — † 1. q. 7 c quod autē in ſi. — Mat. 6. b — In epiſt. Pa. ad Cor. 1. c. 3. par. 4. 2. 5. — † tanquam — † 18. diſt. c. decernimꝰ — † Rom. 1. c

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E In eo.ca.vbi dicitur in Poſtil. Aliqui exponunt hanc ſuperædificationem de operibus ſuperadditis fundamento fidei.

ADDITIO II.

Hæc expoſitio ſcđa quā Poſtil. dicit eſſe moralē, nō minus lr̃alis vſquàm prima. Doctrina.n. curioſa & vana nō magis ſignificat per lignū, fœnū, & ſtipulā ſm̃ propriam literæ ſignificationē, q̃ peccata venialia. ſed in vtraq; expoſitione oportet, q̄ lignū, fœnū & ſtipula intelligātur parabolice ſeu ſimilitudinarie. & ſic continētur in ſenſu literali, put fuit dictū in q̃ſtione ſuper ꝓlogū Gen. in rñſione ad quartū arg. In epiſtolis.n. Apoſtoli non eſt q̃rēdus niſi ſenſus lr̃alis. non.n. ipſius verba fuerunt allegorizāda ſeu moralizāda, ſed potius enucleāda prout oſtēſum fuit in p̄dicta q.arti.v. Vnde q̄ aliq̄n allegāt autoritates ſacræ ſcripturæ in ſenſu myſtico, vt Gal. iiij. d. De duobus filijs Abrahæ dicit: quæ ſunt per allegoriā dicta. hoc etiā faciunt alij doctores. qui allegant autoritates ſacræ ſcripturæ in diuerſis ſēſibus, licet illa q̃ ipſi tradūt, nō ſint exponēda niſi ad lr̃am.

REPLICA.

In ca. vbi Apoſtolus dicit: Si quis ſuperædificat ſupra fundamētum hoc aurum & argentum, fœnum, ſtipulam, &c. dicit Poſtil. quoſdam illā ſuperædificationē exponere de operibus vitæ ſuperadditis fundamēto fidei. Sed dicit Poſtil. illā expoſitionē magis moralē quā literalē: eo q̄ litera ſequens & p̄cedens eſt de doctrina fundamentali & ſuperædificata. Sed hoc ægre ferens Bur. dicit q̄ in dictis Apoſtoli nō debet quæri moralizatio. Sed mirum uī, cum quælibet ſcriptura continens aliquid moralitatis poſſit moralizari. & p̄ſens paſſus hic exponitur multipliciter, etiā ſm̃ Burg. Quarum una expoſitio pertinet ad fidem & doctrinam, alia ad actus & opera. Et vulgo dicitur, q̄ credere, pertinet ad allegoriam, agere autem ad mores & tropologiā. Igitur illæ duæ expoſitiones ad vnum ſenſum non pertinent, prout vult Bur. Si igitur primus ſenſus eſt allegoricus & literalis, ſecundus erit moralis, quia de agendis. Nec eſt inconueniens moralitatem ſuper allegatoriam fundari quæſtione ſui prologi per eum allegata non obſtante: in qua multis dubia continentur, ne dixerim falſa: de quibus diſſerere non eſt præſentis operis. Et notandum hic, quòd Bur. in quæſtione illa allegata, & in multis alijs ponit pro certo, quòd ex ſolo ſenſu literali poteſt fieri efficax argumentum. Hic autem ponit, quòd Apoſtolus aliquando allegat ſcripturam in ſenſu myſtico. Ex quo dicto & prius dicto ſe. quitur, quòd Apoſtolus fruſtra allegat, quia huiuſmodi allegata efficaciter nihil probant, quod non eſt de Apoſtolo legiſperito ſentiendum, qui etiam non ab homine, ſed per reuelationem habuit euangelium, ut patet ex Gal. j. G

GLOS. ORD CAP. IIII.

Sic nos. Hactenus de gloria pſeudo: hic de ſuo contēptu agit. *Sic nos.* hoc ideo ait Apoſtolus, quia de eo minus ſentiebāt: ſed ſic homo ſentiat, vt Deus qui eum elegit.

Lib. epiſtol. ep. 140. circa med. to. 2.

b *Et di.* Aug. Non ſolū boni, ſed ēt mali diſpenſatores ſunt. Niſi.n. per bonos diſpenſaretur, non recte Apoſtolus diceret. Imitatores mei eſtote. Rurſus, ſi non per malos, nō diceret dñs de quibuſdam, Quæ dicunt facite, quæ autē faciūt nolite facere. Diſpenſatores.n. ſunt, per quorū miniſteriū peruenitur ad æternam ſalutem. Non.n. eſſe ſalutis illis diſpenſatorem per verbum & ſacramentum, eſt illius eſſe participē.

Iohel. 3.d · Mat. 23.a · †myſteriorum

c *Hic iā quæ.* Ita de nobis eſtimandum, ſed hic īter vos, q̄ nō alibi. I. ī p̄nti cū expectādū eſſet, donec Deus iudicet.

F c *Meipſum i.* Periculū eſt vobis de ignotis cordis mei vel aliorum iudicare. Quāta.n. ꝓfunditas credēda eſt eſſe in hoīe q̄ lateat ēt ipſum hoīem in quo eſt, vt in Petro profunditas infirmitatis latebat. cū ſe dño cōmoriturū promittebat. Cū ergo quiſq; de ſe aut nō omnino aut uix poſſit uerā ferre ſententiā, q̄uo poteſt de alio iudicare, cū nemo ſciat quid agat in hoīe, niſi ſpiritus hoīs: Augu. Iudiciū prohibet Apoſtolus, quia occulta ſunt nobis corda hom. In his plerūq; noſtra credulitas fallitur. Sed cauēdū eſt, ne pernicioſa opinatione fallamur, vt qui nō poſſumus hoīm indagare cōſcientiā, de ipſis rebus hēamus verā certāq; ſñiam. Hoc aūt ad humanā tentationem ptinet, ſine q̄ vita iſta nō ducit. Vñ Apoſtolus, Tētatio uos nō apprehēdat, niſi humana. Si ergo ſuſpicationes uitare nō poſſumus (qa hoīes ſumus) iudicia tñ. i. definitiuas, firmaſq; ſñias continere debemus. Si ergo ſuſpicamur, q̄ eſt humana tētatio, ſaltē nō iudicemus: q̄n non erratur in rebus, ut recta ſit impobatio vitiorū, virtutūq; approbatio. profecto ſi erratur in hominibus, venialis eſt humana tentatio.

†De pę. di. 3. c. adhuc perfidi inſtant ante fin. · In euāg. Io. tract. 90. de c. 5. to. 9. · †11. q. 1. c. ſacerdotibus. in fi. Inf. 10. c · †illuſtraturus eſt

d *Ab hu.* i. ab hoībus dum ſunt in ſuo die: & nō eſt dies domini *Humano.* qa eſt & dies domini, quo iudicabit, quando vnuſquiſq; pro ſe rationem reddet, & tunc ſecreta cordium patebunt.

f *Quoaduſq;*. Aliter iniuria iudici fit, quia iudicis iniuria eſt, ſi ante iudicium eius, a ſeruo procedat ſententia.

g *Illuminabit.* id eſt aperta faciet abſcondita tenebrarum, id eſt peccatorum.

h *Tunc laus e.v.* Bene agenti vel cogitanti, hic autem neſcitur, quis ſit laude dignus.

In epiſto. ad Cor. 1. c. 4. par. 2. in pr. tom. 5.

i *Me & Ap.* Propoſui figurā ꝓ oībus, vt ab oībus abhorreatur ſicut a nobis Ambr. Per hoc pſeudo apoſtolorū glorias & traditiones pueřſas ſub ſua pſona & Apollo euacuat, ſūmatim illos de-

CAP. IIII.

¶Et cum hoc ſit nec nimis nec minus de nobis arbitremini.

Sic nos exiſtimet a homo vt miniſtros
a ¶Non domino.
a ¶Quod non pſeudo. b ¶Secundum modū cuiuſq; myſteria vel miniſteria diuidimus.

Chriſti & diſpenſa b tores † miniſteriorū Dei. † Hic iam c
a ¶Quid. ¶Ordo quis inter diſpenſatores inuenitur ut fidelis: cui poſſit cred., vt bene diſpenſet.

quæritur inter diſpenſatores, ut fide-
a ¶Q hoc inter nos quæritur, quod non eſſet quærendum: ſed quidquid alii faciant.

lis quis inueniatur. † mihi autem d
a ¶Quaſi infidelis diſpenſator.

pro minimo eſt vt a vobis iudicer,
a ¶Intellectu, qui non videt occulta & poteſt falli,

d e aut ab humano † die. Sed neque me e f
a ¶Qui melius noui me quam vos, & ita periculum eſt uobis de ignotis iudicare. b ¶In nullo me remordet conſcientia.

ipſum iudico. † Nihil enim mihi cō
a ¶I. non ideo me iuſtum puto: quia poteſt eſſe quod neſcio. Delicta enim quis intelligit?

ſcius ſum, ſed non in hoc iuſtifica-
a ¶Neq; ego neq; uos, ſed. ¶Melius noui ſme quam illi, ſed melius Deus quam ego. b ¶I. qui poteſt, & debet me iudicare.

tus ſum. Qui autem iudicat me, do- g
a ¶Qui nouit omnia. b ¶Et quia dominus eſt. ¶Iudicij.

minus eſt. † Itaq; nolite ante tēpus h
¶Scilicet. ¶Iudicare.

f iudicare, quoaduſq; veniat dñs, q &
a ¶Et quia tunc omnia nota omnibus, poterunt de ſe iudicare & de alijs. b ¶Geſta & cogitata tunc erunt aperta.

g † illuminabit abſcondita tenebrarū,
a ¶Etiam bonas cogitationes.

h & manifeſtabit cōſilia cordiū, & tūc
a ¶Remuneratio. b ¶Pro modo ſuo. c ¶Dixi non gloriandum in rebus.

laus erit vnicuiq; à Deo. Hęc autē i
¶Cum in nobis non gloriaremini.

i fratres trāsfiguraui in me, & Apollo

NIC. DE LYRA. CAP. IIII.

Sic nos exi. *Poſtquam Apoſtolus reprehendit Corinthios de hoc q̄ aliquibus miniſtris nimis attribuebant, hic conſequenter arguit eos de hoc q̄ aliquos nimis contēnebant. Iſti.n. Corinthij, qui gloriabantur de miniſtris philoſophia imbutis minus debito refutabant alios miniſtros talibus non utentes in docendo. Et diuiditur in duas partes, quia primo eos redarguit. ſecundo correctioni eorum inſiſtit, ibi: Non confundam nos. Circa primum ſciendum, q̄ præſumptuoſe & temere eos iudicabant: et ideo primo arguit iudicii temeritatem. ſecundo præſumptionem, ibi: Hoc autem fra. Circa primum ſciendum, q̄ miniſtri fideles eccleſiæ ſunt, qui diuina miniſtrāt & docent propter Dei gloriam. infideles autem, qui hoc faciunt propter lucrum temporale uel propriā laudem. talis aūt intentio ad ſecreta cordis pertinet: quorū iudiciū ipſius Dei eſt propriū, ſcđm illud. 1. Reg. xvi. b. Ho videt ea q̄ pa. Deus aūt intuetur p p quod p̄ſumptuoſum eſt hoī de talibus iudicare, & maxime circa miniſtros eccleſiæ, q nō ſunt cōtēnēdi, ſed magis reuerēdi. io dicit apoſtolus.*

Diuiſio · †1. Co. 6. a · †Quod ſupereſt autē illud requiritur in diſpenſatoribus. · H · †6. q. 1. c. beatus · †iudicio

a Sic nos exi. *q.d. licet eccleſiæ miniſtri no ſint principales operarij: tamen Deo cooperātur, inquantum miniſtrant populo ſacramenta & doctrinam. ideo ſubditur:*

b Et di. *propter quod ſunt medij inter Deū, & populum, et ſicut diſpenſator domus inter dominū & familiā. Et quia Corinthij aliquos miniſtrorū no ſic reuerebātur: ideo ſubditur:*

c Hic iam quæ. *q.d. inter vos ſit diſſenſio et cōtētio de fidelitate miniſtrorū. q.d. aliquos cōtēnitis tāq̄ infideles. Sed quia viri ſancti tale iudiciū humanū pro nibilo reputabāt, pro q̄to eos tāgit. licet doleāt ꝓ quāto malū eccleſiæ inde prouenit, ideo ſubdit Apoſtolus.*

d Mihi au. pro mi &c. *m. dicto modo.*

e Aut ab humano die. *i. ab hominibus, qui iudicant in tempore præſenti.*

f Sed ne. m. iu. *Licet.n. homo iudicare ſe debebat de iudicio diſcuſſionis propriæ conſciētiæ, ſicut infra xi. ca. dicetur: Si noſmetipſos diiudicaremus non utiq; iudicaremur, tamen non debet ſe iudicare iudicio abſolutionis a culpa, innocentē omnino ſe reputando, quia dicitur. Neſcit homo utrū odio uel amore dignus ſit. ideo ſubditur: Neq; meipſum iudico, hoc modo, & multo minus debet homo iudicare de ſecretis cordis alterius, quia hoc eſt proprium Dei. propter quod ſubditur:*

Eccleſ. 9. a

g Qui autem iudi. *Et quoniam eius iudicium, in quo manifeſtabuntur omnia, erit in fine mundi, ideo ſubditur:*

h Itaque nolite. *q.d. hoc eſt temerarium.*

i Hæc āt. *Hic cōſequēter Apoſtolus arguit p̄ſūptionē Corinthiorū, qa miniſtros aliquos eccleſiæ cōtēnebāt. Et diuiditur ī duas ptes, qa primo arguit hāc elationē. ſcđo, declarat dicti cōtēptus cāuſam, ibi: Puto.n. Circa primū ſciēdū, q̄ cōtētio erat inter Corinthios, maxime p p pſeudo apoſtolos in ſapiētia verbi docētes: qui a pluribus p̄ferebātur, & veri apoſtoli cōtēnebātur. Veruntamē Apoſtolus ſcribēs Corinthijs illorū noīa nō expreſſit ſup. 1. ca. ſed nomē ſuū & Apollo, ne videretur ex īuidia cōtra alios loq. Et hāc veritatē a pit hic di. Hęc a. f. &c. p. u. i. p p veſtrā inſtructionē.*

Diuiſio

¶ Vt in

illos deſignans, non ſigillatim, ne maior naſceretur diſcordia.

A a *Ne & c. v. ad a. in.* Ab illo i. meliori q̄ ille. i. quaſi alius ab illo, qui nullus eſt quantū ad ſe, vel quātū ad miniſteriū.

b *Quis e. te di.* a maſſa perditorū? nullus niſi Deus. Vel ſi baptizatus a Petro, quomodo diſcerneris ab eo, q a Paulo? nihil ille, nihil tu. Vel redarguit illos eoſdem, qui gloriabantur de magiſterio pſeudo Q gloriaris pro illis, ſed quid habes ab illis, quod non a me: & ſi a me, quid contra me gloriaris, quoniam idem a me acceperis?

† quid ſupra id, q̄ ſcriptū eſt, ſentiretis (ſub. de vobis) & ne hic illius, & ille huius noīe infleminī alius aduerſus alium.

c *Quid a.* Aliud genus arrogantię amouere conatur. ſ. ne homo ſuperbiat propter aliquam gratiam a Deo ſibi datā, putans ſe eā hēre a ſe uel a miniſtro.

d *Si autem ac.* Hoc contra illos, qui eadem, quæ ab Apoſtolo acceperant audientes, de magiſterio pſeudo apoſtolorum gloriabantur, qui per eloquentiam ſe commendantes, gloriam in ſe vertebant: Cum Apoſtolus contēptibilem ſe uideri fecerat, ut gloriā Deo faceret. Ideo Apoſtolus ironice eis loquitur, quaſi concedens, quod eis de ſeipſis videbatur, cum ſubdit:

e *Iam ſa.* Q Increpo vos di. Quid gloriaris &c. Sed non recte videor hoc facere: quia vos iam, &c. *Iam ſa. iam di.* ironia, acſi diceret: Non eſt ita. Iraſcentis .n. verba ſunt, non confirmantis.

f *Regneti.* Vere regnare eſt de ſpe & promiſſis Dei ſecurum eſſe, & in aduerſis gaudere.

†ſbecilles, · †clari.

g *Puto enim.* Q Nullatenus putādum eſt. Ironice. n. loqtur. Ideo ſine nobis, quia per mala, quæ patimur: *de. oſten. nos apo. vi* de quibus non curet, *tanquam morti de.* i. ad nullam utilitatem, ſed ad

B mortem reſeruatos. Quid per hoc videtur? quia ad ſpectaculum noſtrum quaſi ad monſtrum conueniunt, per quod magis ꝓbamur amici Dei. Vel, ideo deberetis nobiſcum regnare, qa puto & certus ſum, q̄ nos ſumus ſimiles nouiſſimis Eliæ & Enoch in tribulationibus.

† incertis vagamur ſedibus, Mala. 4. b

h *Tanquam mor.* Vt, q a uictoribus morti ſeruabantur, ad quod ſpectaculū cōueniebat populus, ſic ad deriſionem Eliæ tunc, & nunc apoſtolorum mali.

i *Et an.* Boni angeli & boni homines laudant, mali irrident, hæc ſunt dextera, & ſiniſtra, ſed nec illa eleuant, nec iſta frangunt.

k *Propter Chriſtum.* cuius crucem prædicamus, quod vos tacentes videmini in Chriſto prudentes.

In epiſto. 1. ad Cor. 4. par. 3. circa med. to. 5.

l *Eſurimus.* Amb. Veritatem prędicantes gratiā non habent apud homines.

m *Tanquam p. r.* Per hæc omnia probamur in Chriſto prudentes & fortes.

n *Non co fundam vos.* Aſpera blādis mitigat vt ſalutaris medicus.

o *Pædagogorum.* Dum pędagogos nominat, pueros ſignificat.

p *Per euang.* Addidit per euangelium, ne ipſius putaretur eſſe, quod Dei eſt. Ait.n. dominus in euangelio: Ne vobis dicatis patrem in terra. Vnus eſt.n. pater Deus, non vt hoc nomē cęteris tollatur, ſed ne gratia Dei qua in æternam vitam generamur, naturę uel poteſtati, vel etiam ſanctitati cuiuſquam hominis tribuatur.

Matt. 23. a · ſicut & ego Chriſti,

Si do.

NIC. DE LYRA.

¶ a Vt in no. diſca. ne ſu. quam ſcriptum eſt, *ſupra in hac epiſtola.*

b Vnus aduer. a. infletur. *contentione.*

c Pro alio. *id eſt pro quocunque miniſtro eccleſiæ nimis ei aſcribendo, vel*

a ¶Humilitatem veſtram. b ¶Hanc. ſ. c ¶Qui maiores ſumus.

a propter vos, ut in nobis diſcatis, ne a
a ¶Agendo vl. a. b ¶In Ieremia. ¶Qui gloriatur in domino glo.

† ſupra quàm ſcriptum eſt, vnus ad b
¶Se vel doctore.

b uerſus alium infletur pro alio. Quis c d
¶A perditis niſi Deus.

c enim te † diſcernit? † Quid autem e
a ¶Quod ſi dicis fides tua, vel oratio, vel iuſticia, iterum interrogo. Q. ha. quod non acce. ¶A Deo.

d habes, quod non accepiſti? Si autem
¶A Deo. ¶In te vel diis.

accepiſti, quid gloriaris quaſi non f
a ¶A Deo, ſed a te vel ab illis. b ¶Sed uos. ¶Tam cito. c ¶Plen. d ¶Spiritu ſancto.

e acceperis? Iam ſaturati eſtis, iam g h
a ¶Quaſi ut & alios ſaturare poteſtis. b ¶Ironia. c ¶Sic putabant gloriantes de pſeudo apoſtolis. d ¶Regitis nos.

diuites facti eſtis. Sine nobis † re- i
a ¶Vere. ¶Et his p̄e optat. b ¶Ita.

f gnatis: & utinam regnetis, ut & nos k
a ¶Vos ſequamur cum nos ſequi dedignemini, quos quidem ſequi deberetis, quia nos reuera regnamus: ſed timeo ne ſine nobis.

g vobiſcū regnemus. Puto enim quòd l m
a ¶Viliſſimo: vel ſimiles Eliæ & Enoch.

Deus nos apoſtolos nouiſſimos oſtē- n

h dit tanquam morti deſtinatos: quia o

i ſpectaculum facti ſumus mundo, et
a ¶Vel bonis vt confortent, vel malis ut inſultent. b ¶Et. c ¶Increpatio cum ironia. Q quod totū contra eſt.

k angelis & hominibus. Nos ſtulti pro p
pter Chriſtum, vos aūt prudētes † in
¶Afflicti. ¶Poteſtate.

Chriſto. Nos † infirmi, vos autē for-
¶Securi. ¶Reuerendi. ¶Deſpecti

tes: Vos † nobiles, nos autē † ignobi-
a ¶Et. b ¶I. continue. i. vſq; ad hoc tempus.

l les. Vſq; in hanc horā & eſurimus, q r
& ſitimus, et nudi ſum⁹, & colaphis
a ¶Pro perſecutione mutamus loca. ¶Fugamur, ne plures doceamus. b ¶I. pro nobis neceſſarijs.

cędimur, et † inſtabiles ſum⁹, et labo ſ t
¶Quia nemo dat.

ramur operantes manibus noſtris.
¶Et. a ¶Hortando alios ad bonum.

Maledicimur, & benedicimus, per- v
a ¶Tormenta. b ¶Patienter.

ſequutionem patimur, & ſuſtine-
a ¶Q. magi, malefici. b ¶Deum pro illis vel eos ne blaſphement nos.

mus. Blaſphemamur, & obſecra- x
a ¶De quibus mundus inquinetur & abiectus purgetur.

m mus. Tanquam purgamenta huius y
a ¶Reputati. b ¶Purgamentum ferri uel pomi: & quidquid de quolibet materia vt purgatio reddatur, abijcitur.

mundi facti ſumus omnium † peri z
a ¶Continue, vſq; ad hoc tempus. b ¶Et ſi dixero uos inſia. &c. Non. c ¶I. erubeſcentiam faciam vobis.

n pſema uſq; adhuc. † Non vt confun a
a ¶Pro quibus tot paſſus ſum.

dā vos hæc ſcribo, ſed vt filios meos b
a ¶Filij, Nam ego pater.

chariſſimos moneo. Nam ſi † decē
¶Finitum pro infinito poſuit. a ¶Eruditorum, qui non genuerunt.

o millia pædagogorum habeatis in
¶Tantum. a ¶Qui genuiſſent.

Chriſto, ſed non multos patres.
a ¶In fide Chriſti, non in me.

p Nam in Chriſto Ieſu per euange-
a ¶Tantum. b ¶Quia genui, ergo ex debito Ro.

lium ego vos genui. † Rogo ergo c
a ¶Non pſeudo.

vos fratres, imitatores mei eſtote,
a ¶Vt imitemini me.

ſicut & ego Chriſti. Ideo miſi ad d e
a ¶Per hunc creditur miſſa epiſtola. ¶In fide.

vos Timotheum, qui eſt filius meus

vel alterum contemnendo.

C d Quis. n. te. di. *i. facit te eleuari ſup alios per ſuperbiā. Etſi dicatur hoc eſt p p aliquā gratiā ſpecialē ſciæ vel facūdię: hoc excludit.*

e Quid autem ha. quod non ac. *q.d. nihil. quia totum eſt à Deo. ideo concludit:*

f Quid gl. quaſi non ac. *q.d. Non eſt occaſio ſuperbiendi, ſed magis humiliandi. vnde dicit Greg. Tantò eſſe humilior & ad ſeruiendum Deo promptior quiſq; debet ex munere, quanto obligatiorem ſe eſſe conſpicit in reddenda ratione. ideo ſubditur:*

Hom. 31. in euang. to. 2. · † diiudicat · † De pę. d. 2. Apoſtol.

g Iā ſa. e. *i. repleti doctrina fidei. Ironice loquitur, vt oſtēdat p̄ſumptionē eorū deriſibilē.*

h Iā di. fa. e. *in chariſmatibus ſpiritualibus.*

i Sine no. re. *i. in ſtatu perfectionis eſtis ſecundum æſtimationem veſtram.*

k Et vri. re. *ſecundum veritatem. hoc autem dicit, ut oſtendat ſe charitatiue eos arguere.*

l Puto e. *Hic aſſignat cauſam quare contemnebantur apoſtoli veri. ſ. pter miſerias quas ſuſtinebant in præſenti de bonis tēporalibus non curantes. ideo dicit:* Puto.n. *i. putare me cogitis, hanc eſſe veſtram æſtimationem.*

†regnū adepti eſtis.

m Quod Deus nos apo. no. *abiectos.*

n Oſtendit tan. mor. de. *i. morte dignos ſecundum hominum iudicium. ideo ſubditur:*

o Quia ſp. fa. ſu. mū. *Ad videndū.n. occiſionem & perſequutionem fidelium in primitiua eccleſia cōueniebāt multi, diuerſimode tamen moti. quia mundani hoīes veniebant ad contēnendū eos & perſequendū. io dicit.* Mū do. *Angeli etiā aliquādo apparebant ad eos conſolandū & roborandū. ideo dicit:* Et ang. *& aliquæ perſonæ deuotæ conueniebant ad compatiendū, & exemplū patientiæ accipiēdum de quibus ſubditur* Et homini. *Et quia pro talibus apoſtoli veri contemnebantur, vt dictum eſt, ideo ſubdit Apoſtolus.*

†per Chriſtum · *contēpti.

p Nos ſtulti pro. Chr. *ſecundum reputationem veſtram & infidelium.*

q Vſq; in hanc ho. *i. continue a tempore receptionis fidei catholicæ vſq; ad præſens.*

D r Eſurimus, & ſi. *veritatē.n. p̄dicātes & vitia arguētes incurrebāt odiū humanū & ſic patiebantur multiplicē defectū & ēt inſulta.*

ſ Et inſt. *i. non habentes domicilium ſtabile.*

t Et la. ope. ma. no. *ſicut dicitur de Paulo. Aliquādo.n. hoc faciebāt, quia non inueniebant, qui darent eis neceſſaria uitæ: Et aliquando ne grauarent fideles, et aliquando ad dandum fidelibus exemplum vitandi ocium, vt habetur ij. Theſſalo. iij.*

Act. 18.

u Maledicimur & be. *ſcđm doctrinā Xp̄i.*

x Blaſphemamur & ob. *orando pro blaſphemantibus nos, ſecundū dictum Saluatoris Orate pro pſequentibus & calūniātibus uos.*

y Tanquam pur. huius mun. *id eſt immūdiciæ inficientes mundum, quæ ſunt amouendæ. Iudæi enim & Gentiles dicebant mundū infici per vitam & doctrinam apoſtolorum. & per conſequens ipſum debere purgari per mortem eorum.*

Matt. 5. g · † reiectamentum · † 18. q. 1. c. ſic. n. vltra medium. · † innumeros pędagogos

z Omnium peripſema. περίψημα, *id eſt opertura pomi, à peri, quod eſt circum, & pſema, quod eſt figura. Reputabantur.n. apoſtoli remouendi ab hominibus, ſicut opertura a fructu.*

a Non ut confundam. *Hic conſequenter inſiſtit Corinthiorum correctioni. Et primo ſimplici uerbo dicens:* Non ut confundam uos hæc ſcribo. *id eſt non quæro confuſionem veſtram: ſed emendationem ueſtram: quia reputo nos.*

b Filios meos chariſſimos. *quia fundamentum fidei eis annunciauit. Alij vero inſtruxerant eos de quibuſdam minoribus. propter q̄ vocat eos pædagogos, ſe autem patrem eorum. ideo ſubdit:*

† Adhortor · † Ephe. 5. a · Phil. 3. d · Inf. 11. a

c Rogo ergo uos fratres, imitatores mei eſtote, *ſicut boni filij.*

d Sicut & ego Chriſti. *cui obtempero. ſicut e o patri. Secundo corrigit eos nuncio ad hoc idoneo d.*

e Ideo miſi ad vos Ti. *& patet litera. Tertio flagello cōminationis di.*

¶ Tanquam

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Si do.vo.* Ideo dicit, vt oſtenderet, q ſi non iret, Deum noluiſſe, cauſa, utiq; indignitatis illorum.

Com.epiſtol. Parme. lib. 3.c.1. poſt prin.to.7. b *In v.r.* Aug. Terroris verba infert, vt inflati humiliarētur, & ſe ppararēt ad recipiendū eū. Abſit aūt vt pij filij dicerēt, Si in virga vēturus es, noli venire. Melius.n.eſt erudiri in virga patris, q perire in blandimento prædonis.

NIC DE LYRA.

a Tanquam non &c. ſic infl. ſ. qui. *contendentes adinuicem, vt ſupra declaratū eſt.*

b Si Dominus voluerit. *hoc addit, quia voluntas diuina eſt in omnibus præſupponenda.*

c Et co.non ſer.eo.qui.in. *i. ſermonem rhetoricum, de quo gloriantur.*

d Sed vir. *in operibus uirtuoſis & miraculoſis. Q. in his quidem ſint impotentes, cum tamen prædicatio euangelij per talia deberet confirmari, vt habetur Mar. vl. d. Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. ideo ſubditur:* Non e. in ſer.

†17. diſt.c. oēm uim.

e Quid vultis? in vir. *i. ad vos corrigendos cum flagello ſi inuenero vos rebelles. Habebat.n. Apoſtolus poteſtatem tradendi tales Sathanæ cruciandos corporaliter ad eorum correctionem, vt habetur infra cap. ſequen.*

f An in cha. & ſpiritu man. *ſi inuenero vos humiles & emendatos ſaltem in parte. per hoc autem, quod dicitur hic:* An in char. *non excluditur charitas a correctione Apoſtoli fienda cum flagello, quia ſi flagellaret, charitatiuè faceret: ſed dicitur ad deſignandum, q correptus acta per flagellum, non ita ſentit dulcedinem charitatis illius, qui corrigit, ſicut ſentiret ſi per uerba conſolatoria hoc faceret. tamen tranſeunte flagello, bene poſtea cognoſcitur charitas flagellantis.*

In ca. iiij. vbi dicitur in Poſtil. Hoc autem fratres transfiguraui in me.

ADDITIO.

Quod dicitur hic: Hoc aūt fratres trāſfigu. &c. ſic videtur exponendum conformiter ad glo. Dixerat.n. Apoſtolus non eſſe gloriandum in miniſtris, a quibus fuerunt edocti. Sed transfigurauit. i. ppoſuit figuram in ſe & Apollo: alios non nominādo ſingulatim, ne maior naſceretur materia diſcordiæ. Nemo.n. audiens nomen ſuum in rixa contentus eſt tacere, ſed tacito nomine audiens de ſe aliquod dictū, quandoq; diſſimulat, & hoc Apoſtolus fecit ad inſtructionem Corinthiorū. ideo dicit: Propter vos, vt in vobis diſcatis non gloriari. Supra quam ſcriptum eſt. ſ. Hier. ix. vbi habetur: q nullus glorietur in ſapiētia ſua, nec fortitudine &c. ſed in dño &c.

¶Bene agendo. ¶In prædicatione.
charißimus & fidelis in dño, q † uos
a ¶Inſtitutiones meas. b ¶Et ideo tenendæ.
cōmonefaciat uias, meas quæ ſunt
a ¶Ego. b ¶Terrarum. c ¶Et ideo autenticæ.
in Chriſto Ieſu, ſicut ubiq; in omni
¶Opus erat mitti, quia.
eccleſia doceo. Tanquam non ventu a
a ¶De philoſophis, quorum terrena gloriantur ſapientia.
rus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidā.
a ¶Poſt commonitionem promittit ſe ire ad illos. b ¶Niſi culpa ueſtra impediemt.
a Veniam autem cito ad uos, ſi dñs uo b
¶Probabo. ¶Humanæ ſapientiæ.
luerit: & cognoſcam non ſermonem c
a ¶Superbia alta ſapiendi & cæteros iudicandi. b ¶In fide & bona operatione.
eorum, qui inflati ſunt, ſed virtutem d
a ¶Q. Ideo non quæram ſermonem, quia. b ¶Cauſa regni Dei.
† Non enim in ſermone eſt regnum
a ¶Q. Non ſermo humanæ ſapientiæ, ſed uirtus eſt cauſa regni Dei. b ¶Vere ueniam, ſed. Quid horum.
b Dei, ſed in uirtute. Quid vultis? in e
a ¶Correctionis, ubi & ſi ſit, non tamen uidetur eſſe charitas. b ¶In manifeſta dilectione, ut bona ſuppleam.
virgā veniam ad vos, an in charitate f
¶Vt parcam peccatis.
& ſpiritu manſuetudinis?

G † vobis in memoriā reducet

GLOS. ORD. CAP. V.

Omnino au. Incipit de fornicatione, et redarguit illū fornicatorē, q uxorē patris tenebat, & eos q eum tolerabāt. Erāt.n. & ipſi cōparticipes dū paterentūrē tā ingētis peccati ſecū icorreptū cōuenire. Nū ſolum ergo illum reum mortis, ſed ēt adhærentes illi non immunes a crimine demonſtrauit.

In epiſt. ad Cor. 1. ca. 5. par. 1. to. 5. b *Vt vx. pa.* Amb. Publice nouercā ſuā loco uxoris habebat nec aliqua tergiuerſatione poterat tegi crimē. Et huius F cā de fornicatione incipit, poſtea mouebit de oī carnali, videlicet & ſpūali.

c *Inflati eſtis.* vento ſuperbiæ, quę pellit miſericordiam, qua ſi unum membrorum patitur, compatiuntur & cætera.

d *In no. do.* Hoc mō iudicaui, vt vos cōgregati in vnū ſine aliqua diſſenſione, qbus mea autoritas & virtus Chriſti cooperabitur, tradatis hmōi Sathanę.

Supra 2. d Pauli magna poteſtas e *Trade. hu. ſa.* Hāc poteſtatē dr habuiſſe, vt dum aliquē a ſtulticia non poſſet amouere, diabolo eū vexādum traderet, quouſq; pniam profitēs a malo deſiſteret. Vel, tradere Sathanæ, eſt ab eccleſia expellere, admonitionē ab illo †24.q.1.c. audiuimus §. in quib. Col. 2. a ſuſpēdere, liberū illi facere ire in interitū carnis. i. facere ſm hoc, qđ expetit caro eius in interitū illū ducēs, Nō āt hoc amaritudine odij, ſed ea intentione, vt repulſio hæc ad reuocandū illū †vt valeat in die dñi. i. ſi qn illius cor uiſitet dñs, ſi qn illi dñs luceat in corde.

Cō. in epiſt. Parm. lib. 3. c. 2. 10. 7. cā. lite. Paul. li. 2. c. 10. 2. ca. Eccl. 31 f 4. Reg. 1. b f *Vt ſpi ſal.* Aug. Sic Apoſtolus nō crudeliter, ſed amabiliter Sathanæ tradit. Sic Moyſes in cultores idolorum paucos quidem iudicauit in præſens terrens, in poſterū diſciplinam ſanciens. Sic & Elias & alij boni, quia ſic & metus aliis incutitur, & ipſis peccatum minuitur. vnde hoc exemplum Elię non reprehēdit Xps ī diſcipulis ſuis: ſed qa odio & nō amore correctionis deſide-

Act. 5. a rabāt vindictā ignis ī eos, q ſibi hoſpitiū nō pbuerūt. ſic & Petrus ī Anania et uxore eius vindicaſſe legit. vel tradit, vt ſpūſſctūs quo conta-

CAP. V.

a ¶Opus eſt uirga, niſi vos corrigatis. ¶i. ab omnibus.
a Omnino auditur in- a
a ¶Qui inflati nec corrigitis. b ¶Res infamis.
ter vos fornicatio, b
¶Eſt illa. ¶Vt graue iſtud oſtenderet peccatum, nec ab his etiā dicit admitti, qui Deum neſciūt.
& talis fornicatio, qualis nec inter
a ¶Hoc publice, ubi teſtibus opus non eſt.
b gentes, ita vt uxorē patris ſui aliquis b c
a ¶Cum tamen ſcelus ſit inter uos, tamen. b ¶Quod magis faciendum eſſet.
c habeat. Et vos inflati eſtis, & non d
a ¶Dolorem pro peccato illius. b ¶Ita.
magis luctum habuiſtis, ut tolla- e
a ¶Quia omnes eſtis participes. b ¶Quod nullo modo tegi poterat.
tur de medio ueſtrum, qui hoc opus
a ¶Vos non tuliſtis, qui præſentes.
fecit. † Ego quidem abſens corpore f g
a ¶Sollicitudine mentis, & prouidens uobis.
præſens autem ſpiritu, iam iudicaui h
a ¶Acſi præſens eſſem.
† tanquā præſens eū, q ſic opatus eſt, i
a ¶Iudicaui inquam. ¶Id eſt uice eius. Vel uos congregati tradatis in nomine Domini: cuius gloria eſt in huiuſmodi iudicio, non pro odio ueſtro.
d in noīe Dñi noſtri Ieſu Chriſti, con- k
gregatis vobis & meo ſpū, cum uir- l
e tute Dñi noſtri Ieſu Chriſti tradere m
a ¶Reum. b ¶Vt corporaliter vexet eum diabolus & ſic ille reſipiſcat.
huiuſmodi ſathanæ in interitum car n
a ¶Communis eccleſiæ. b ¶Iudicij.
f nis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini o p

primo facit propoſitū. ſecūdo, remouet dubiū, ibi: Scripſi vobis. Prima adhuc in tres, quia primo arguit culpam, ſecundo prædicit pœnam, ibi: Ego quidem: tertio reprehendit culpæ radicem: ibi: Nō eſt bona gloriatio. Circa primū ſciendum, q in propoſito duplex erat culpa. Vna particularis cuiuſdam fornicatoris ignominioſi. & hoc eſt, quod dicitur: Omnino audi. &c. *Et dicit omnino, quia hoc erat publicū. et talis fornicatio erat tam horrenda, quæ nec inter gentes reputata fuit licita, licet fornicationem ſimplicem licitam reputarent: & quę ſit illa, ſubditur:*

b Ita vt ux. &c. *quod a principio mundi fuit excluſum, tanquam illicitū. p p.n. reuerētiam naturalem quæ debet haberi ad patrē & matrē, iſtæ duæ perſonæ a matrimonio ſēper fuerunt excluſæ, tanquā de dictamine iuris naturalis. Vnde quędā aīalia talē cōcubitū abhorrēt. Sicut dicitur de quodā elephante, q adductus ad matrē, vt per coitū eius cū ea haberētur fœtus: talē coitū omnino renuit. poſtea uero reductus ad matrē opertā pallio in parte anteriori, coiuit cū ea: quā poſtea diſcoopertā cognoſcēs interfecit ductorem ſuū. Eſt aūt elephas inter alia animalia multum diſciplinabile, vt dicit Philoſophus. Erat autem circa hoc alia culpa communis. ſ. illorum, qui debebant hoc corrigere & negligebant. & quantum ad hoc ſubditur:*

H

9. de hiſto. anim. c. 16.

c Et vos in. &c. *ex cōtētionibus.n. quas habebāt inter ſe, hanc correctionē ſicut & alia charitatis opa facere negligebāt. iō ſubditur:*

d Et nō m. lu. h. *de pctō fratris tollēdo, et ad eius correctionem procedendo. ideo ſubditur:*

e Vt to. &c. *per excommunicationem eius, q hoc opus fecit, ne participes ipſius culpę ſitis*

f Ego qui. *Hic cōſequēter determinat dicti fornicatoris punitionem, di.* Ego qui. *habens autoritatem à domino ſuper vos.*

g Abſens cor. præ. au. ſpi. *i. charitatis affectu. Vel quia ſpiritu ſciebat, quæ agebātur inter Corinthios, ac ſi pſens eſſet. Sicut Eliſęus uidit Giezi accipientem munera à Naamā.*

4. Reg. 5.

h Iam iu. vt præ. *modo dicto.*

i Eum qui ſic operat. *accipiendo uxorem patris ſui.*

k In no. do. *Tum quia omnis congregatio fideliū eſt fiēda in noīe Chriſti. Tū, quia crimina publica, quale iſtud erat, debent in publico puniri.*

l Et meo ſpiritu. *quia notum erat modo prædicto.*

m Tradere. *Sicut.n. Apoſtoli a domino habebant poteſtatem eijciendi dæmones de corporibus obſeſſis, ita habebant poteſtatem tradendi eos dęmonibus affligendos pro enormibus peccatis: ſic et in primitiua eccleſia affligebantur excommunicati. ideo ſubditur:*

n In int. car. *i. eius afflictionem, vt ſic pęniteat pœna docente culpam.*

o Vt ſpiritus ſaluus ſit. *id eſt anima ſaluetur.*

p In die Domini. *id eſt in die mortis uel iudicij extremi. pro eodem. n. die ac*

NIC. DE LYRA. CAP. V.

Diuiſio

Omnino au. *Poſtq̄ Apoſtolus inſtruxit Corinthios de baptiſmo, per quem fit regeneratio ſpūalis: hic conſequenter inſtruit eos de matrimonio, per quod fit debite generatio carnalis. Et diuiditur in duas, quia primo uitium contrarium arguit. ſecundo, de matrimonio inſtruit. c. vij. Prima in duas. Primo arguit vitium fornicationis. ſecūdo, quædam alia uitia, quæ erant in eis ca. ſe. Prima adhuc in duas; quia primo*

quo cōtaminati nudanī, ſaluus ſit eis nō amiſſus ī die iudicii.

A a *Totam maſ.* Participes erant, dum paterentur reum. Sed ſi qs poteſtatem non habet, quem ſcit reum abiicere vel probare non valet, immunis eſt. Et iudicis non eſt ſine accuſatore dānare, ut nec Chriſtus Iudam abiecit.

b *Conſp.* eſt farina per aquā cōglutinata ſine fermēto. i. azyma. vult ergo ut iſti ſint unū qd per dilectionē. puri a corruptione peccati, nouum hoiem induti, ſicut in baptiſmo ſūt ſacti azymi. Zyma Græce, fermentum Latine.

Paſcha c *Paſcha.* Non ſicut quidam æſtimāt Græcū nomē eſt, ſed Hebræū. Opor- †cōſperſio nō fermentat? *itaque tuniſſime tn̄ occurrit in hoc nomine qdam vtrarunq; linguarū congruentia. Quia.n. pati Græce paſchin dicit: ideo Paſcha paſſio putat eſſe. In Hebræa uero lingua Paſcha tranſitus dicitur, quia tunc primū Paſcha celebra Exod. 12. g uit populus Dei, quando ex Aegypto †in fermētati †feſtum celebremus fugientes mare rubrum tranſierunt. Nūc uero figura illa pphetica cōpleta eſt, cū ſicut ouis ad immolandū ductus eſt Chriſtus, cuius ſanguine illinitis poſtibus noſtris. i. frontibus crucis ſigno ſignatis, a pditione huius ſeculi Iſa. 53. c tāquā a captiuitate Aegyptiaca liberamur & ſaluberrimū tranſitū agimus, cum a diabolo tranſimus ad Chriſtū. In epiſt. ad Cor. 1. c. 5. par. 1. to. 5. Ambr. Paſcha immolatio eſt, nō trāſitus, ſicut quibuſdā videtur. prius. n. Paſcha & ſic tranſitus, quia ante exemplum eſt Saluatoris, & ſic ſalus. †panib. fermento carentib. hoc eſt, ſynceritate & veritate.

d *Synceritatis.* Nouæ uitæ, & ueritatis, ſine omni fraude, ut ſynceritas mundam uitam faciat, & ueritas omnem fraudem excludat.

e *Alioquin.* Non poſſent tales Chriſto lucrari, ſi colloquium eorum uitarent & conuiuium, vnde & dominus cum Publicanis, & peccatoribus co- B medebat. Vel alioquin. i. ſi commiſceamini, melius eſſet vobis mori.

f *Nunc autem.* Tunc ſcripſi vobis, & non bene accepiſtis; nunc autem determinate ſcribo.

g *Nominatur.* Aug. Eam nominationē Con. epiſto Parm. li. 3. c. 2. quaſi p tu. om. 7. voluit intelligi Apoſtolus, quæ fit in quēquā cū ſnīa, & ordine iudiciario, atq; integritate profertur. Nā ſi quælibet nominatio ſufficit, multi damnandi ſunt innocentes, quia ſæpe falſo in quoquam crimina nominantur. Quibus verbis, oſtendit ſatis non temere, †1. q. 1. c. ſi quis inquit in princi. †Dediuor. c. gaudem* & quolibet modo: ſed per iudiciū auferendos eſſe malos ab eccleſiæ coniūctione, aut ſi per iudiciū auferri nō poſſunt, tollerentur potius, ne peruerſe malos euitando quiſq; ab eccleſia diſcedens, eos, quos fugere uidetur, mittat ad gehennam. Vel, *uiſr. n. in.* i. publicatur fornicator &c.

h *Nec ei. ſu.* Vt erubeſcens corrigatur.

i *Ma.* i. fornicatorē illum, quod ſic in- †45. diſ. c. ſed illud †Etiam auferre iſtum qui malus eſt. telligi Greca dictio cogit vel ɔſensū.

a ¶Q. talis forni. inter uos. ¶Quia inter uos eſt talis. ¶Et ſi in aliis boni: Non. b ¶Quia hæc omnia bona præpedit.
noſtri Ieſu Chriſti. Non eſt bona a
a ¶Conſenſus huius peccati, uel iſte vnus for. alios exemplo.
gloriatio veſtra. Neſcitis quia modi b
a ¶Omnes contaminat, qui cum poſſint arguere, diſſimulant.
a cum fermētū totam † maſſam cor-
a ¶Quia corrumpit, ergo. ¶Eijciendo illum, qui corrumpit, qui eſt membrum ueteris hominis, & acidus.
rumpit? Expurgate * vetus fermen- c
a ¶i. perſeuerens. b ¶Innouati uirtutibus ſine corruptione peccati.
b tū, ut ſitis noua cōſperſio, ſicut eſtis d
a ¶Facti in baptiſmo. b ¶Ideo puri. c ¶Per quem tranſire habemus de hoc mundo ad promiſſam patriam.
c † azymi. Etenim paſcha noſtrū * im e f
a ¶Quem edere debemus. b ¶Quia aliter non tranſiremus.
molatus eſt Chriſtus. † Itaq; † epule- g
a ¶Corruptione veteri. b ¶Per p..tes.
mur non in fermento veteri, neque h i
a ¶In alium. b ¶In ſe.
in fermento malitię & nequicię, ſed k
a ¶In ſynceritate a uitiis, & in ueritate bonorū operum, quæ per azymos ſignantur. b ¶A uitiis. c ¶Bonorū operum.
d in † azymis ſynceritatis & veritatis. l
a ¶Modo moneo uos ab hoc purgare, ſed & ſine hac admonitione debueratis, quia iam in alia epiſtola ſcripſi.
Scripſi vobis in epiſtola, ne commi m n
a ¶Sic prius iſti intellexerant. b ¶Id eſt Gentibus.
ſceamini fornicarijs. † Non utiq; for o
¶Hæc etiam in illa epiſtola prohibuerat, quæ & modo debent obſeruare. a ¶Sed non Gentilibus.
nicarijs huius mūdi, aut auaris, aut p q
rapacibus, aut idolis ſeruientibus.
a ¶Si præcepiſſem Gentilibus non commiſceri, neceſſe eſſet de mundana conuerſatione uos exire, cum ubiq; tales.
e Alioquin debueratis iam de hoc r
¶Quia non de illis, ergo. Nunc i. in hoc præſenti apparet q.
f mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi ſ
a ¶Fornicarijs,
vobis, nō commiſceri. Si is, qui fra t
a ¶Hoc modo. b ¶Et ſi non ſit. c ¶In his omnibus notat eos.
g ter nominatur inter vos, eſt fornica u
a ¶Nominabilis.
tor, aut auarus, aut idolis ſeruiens,
¶i. detractor. ¶Viu.
aut maledicus, aut ebrioſus, aut ra- x y
a ¶Et alijs ſimilibus. b Nedum orare.
h pax, † cum huiuſmodi nec cibum z
¶De his dico.
ſumere. † Quid enim † mihi de his a
a ¶Extra eccleſiam. b ¶His blandiendum: ſed. ¶In his putredo reſecanda.
qui foris ſunt iudicare? Nonne de b c
a ¶Nomine & profeſſione.
his, qui intus ſunt, uos iudicatis? Nā d e
a ¶Non nobis commiſit.
eos qui foris ſunt, Deus iudicabit.
a ¶Et quia iubeo non comiſceri talibus ideo. b ¶Hominē. c ¶Qui inde inquinamini. d ¶Iidem facti.
i † Auferte malum ex vobis ipſis. f

filii Iſrael per ſanguinem agni paſchalis ab angelo deuaſtante. Carnes autem illius agni cum azymis panibus comedebantur, quibus ſeptem diebus filij Iſrael utebantur. Et per hoc ſignificabatur, quòd uita populi Chriſtiani debet eſſe ſine fermento mortalis peccati: ideò ſubditur: C

g Itaq; epule. *Id eſt uitam præſentem tranſeamus.*

h Non in fermento ueteri &c. *id eſt in peccato, quod animam inueteraſcere facit ſpiritualiter.*

i Neq; in fer. ma. & nequi. *per hoc intelligitur peccatum excerpta malicia, & a propoſito factum. Quod contingit dupliciter. Vno modo ex habitu acquiſito ex actibus malis, quod intelligitur per fermentum malitiæ. unde dicitur Pouer. ij. c. Qui lætantur cum maleſe. & exultant in re. peſſimis. Signum enim habitus generati eſt delectatio in opere. ij. Ethicorum. Alio modo ex corruptione naturæ, ſicut aliqui ex malitia complexionis inclinantur ad aliqua, quæ ſecundum ſe ſunt horrenda, ut effuſio ſanguinis humani, uitium contra naturam, maxime cum beſtijs: & hoc uocatur hic fermentum nequitiæ.*

Peccatū ex malitia contingit dupliciter.

Cap. 1.

*pro nobis

k Sed in azymis. *quantum ad puritatem affectus.*

† De cele. miſſ. c. ſi.

l Et veritatis. *quantum ad puritatem intellectus.*

m Scripſi vo. *Hic conſequenter Apoſtolus remouet quod iam dubium: Scripſerat enim Corinthijs in quadam epiſtola, quæ in Canone non habetur, quòd non commiſcerentur fornicarijs: circa quod plures dubitabant credentes, q intelligeret tantum de fornicatione ſpirituali quæ eſt idololatria. ideo Apoſtolus hoc remouet oſtendens, quòd intellexit de omnibus criminoſis generaliter ne inficerentur ex eorum ſocietate. & hoc eſt quod dicit:* Scripſi vo. in e. *alia ab iſta.*

† Ac non omnino

n Ne commiſcemini for. *id eſt cum criminoſis generaliter, qui fornicantur à Deo, propter quod ſubditur:*

o Non utiq; forni. hu. mundi. *qui communiter nominantur ribaldi.*

D

p Aut ra. *qui per uſuram & alias malitias exquiſitas ſubtrahunt bona aliorum. unde dicitur auarus quaſi auidus æris.*

q Aut ra. *qui bona aliorum accipiūt per violentiam. Et per iſta intelliguntur alia crimina, quæ non ſunt hic expreſſa.*

r Alioquin debuer. *q. d. melius eſſet uobis mori, quàm communicare talium operibus malignis.*

ſ Nunc autem ſcri. &c. *q. d. ſic intelligendū eſt dictum meum generaliter. Et applicat magis in ſpecie de ſeparatione a talibus criminoſis dicens:*

t Si is qui fra. n. *i. Chriſtianus: ita q hic accipitur fraternitas religionis. Aliqui libri habent: Supernominatur. i. ſuper nomen perſonæ habet nomen religionis Chriſtianæ: & ſic eſt eadem ſententia.*

†ad me attinet

u Et fornica. *manifeſtus.*

x Aut male. *id eſt blaſphemus.*

y Aut eb. *i. ebrietate aſſuetus: oſus. n. importat plenitudinem. unde uerſus: Oſus plena notat, bundus ſimilat, bilis aptat.*

z Cum huiuſmodi &c. *& ſic uere confundantur, & emendentur.*

NIC. DE LYRA.

¶ *die accipiuntur, quia qualis, quis inuenitur in morte, talis in iudicio præſentabitur.*

a Non eſt b. *hic conſequenter arguit culpæ radicem ſ. contentionē, quā habebant adinuicē: per quā correctionē negligebant: & ſic nō ſolū peccāti, ſed etiā alijs imminebat periculū infectionis: ideo dicit:* Non eſt b. *Ex hoc. n. q nimis gloriabantur de aliquibus miniſtris alios contemnendo, procedebat inter eos contentio, & correctionis omiſſio, et per conſequens periculum infectionis in alijs. ideo ſubditur:*

Fermēti vis duplex. Matt. 13. c

b Quia mo. &c. *Circa quod ſciendū, q in fermento duo ſunt. ſ. ſapor virtualiter inquātū reddit panē ſapidū, & ſic doctrina euāgelica cōparatur fermēto. Aliud eſt corruptio, & ſic comparatur peccato. et hoc modo accipitur hic: quia ex uno peccatore alij inficiuntur. ideo ſubditur:*

c Expurgate uetus &c. *per aſperſionem aquæ baptiſmalis.*

d Sicut eſtis. *id eſt eſſe debetis.*

e Azymi. *i. ſine fermento peccati. Quod declarat per figuram ve. Te. di.*

f Etenim p. &c. *Agnus. n. paſchalis, de quo dicitur Exo. xij. a. figura fuit immolationis Chriſti, per quem liberati ſumus a dæmonis poteſtate ſicut filij*

a Quid enim mihi de his. *id eſt de infidelibus, qui ſunt extra eccleſiā numero & merito.*

b Iudica. *q. d. ad me non pertinet, quia ſunt extra forum eccleſiæ.*

c Nonne de his qui in. *id eſt intra eccleſiam.*

d Vos iu. *id eſt iudicare debetis eorum uitia puniendo.*

e Nam eos, qui fo. ſunt, *Hoc Addit Apoſtolus ne ex hoc, quòd infideles dicuntur hic exempti a iuditio eccleſiæ, crederentur eſſe melioris conditionis. quod falſum eſt: quia per hoc non effugiunt Dei iudicium, quod eſt grauius. ideo concludit ulterius:*

f Auferte malum ex uo. *i. ſeparate malos Chriſtianos per communicationem, ut ſic corrigantur pœna docente culpam.*

In ca. v. vbi dicitur in Poſtil. Quod declarat per figuram ueteris Teſt. dicens. Etenim Paſcha noſtrum.

ADDITIO.

Per hanc figurā agni paſchalis quam allegat Apoſtolus, ſatis oſtēditur, q legalia quæ a pſeudo apoſtolis præcipiebātur obſeruari, imperfecta erant, & nullius ualoris reſpectu rei figuratæ per ea, ſicut expurgare

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E expurgare vetus fermentum ad literam intellectum, & epulari in azymis nullius comparationis eſt in ratione uirtutis reſpectu purgationis a peccato mortali, & tranſeundi vitam præſentem in azymis puritatis & ueritatis: & ſic de aliis contentis in hac figura in qua omnia contenta ſolum literaliter intellecta modicæ ſpiritualitatis & uirtutis ſunt reſpectu rerum figuratarum: & ſic patet quòd adueniente perfectione rei figuratæ euacuari debet figura, quam pſeudo apoſtoli perſuadebant obſeruari. G

GLOS. ORDIN. CAP. VI.

a Audet ali. Occaſione huiuſmodi iudicii incipit agere de iudiciis, in quibus multis modis peccabãt, quod contẽptis fidelibus infideles iudices adibant, vel ſtultos iudices conſtituebant, & litigabant, & fraudabant, & alia huiuſmodi.

b *Iniquos.* Infideles, iniqui ſunt fidelibus quocunq; modo poſſunt, & leges diuinas aut omnino ſpernunt, aut propter opprimendos bonos falſa expoſitione interpretantur.

c *Quoniam ſancti.* Quia exemplo fidei illorum perfidia huiuſmodi damnabitur.

d *Secularia igi. iu.* Quia dixerat Apoſtolus eos poſſe de his minimis iudicare, determinat, q ad hmõi negocia diſfiniẽda ſint cunſtituẽdi. ſ. cõtẽptibiles, q ſunt in eccleſia. Maiores n ſpũalibus intẽdere dẽnt. Q. Et qa iudicare debetis. *Igitur: Si ſecul. ha. iu. conſt. ad iu. qui ſunt con.* i. aliquos ſapiẽtes, q tñ ſunt minoris meriti. Apoſtoli n p̃dicãdo circũeũtes talibus nõ uacabãt. Augu. ſapiẽtes igitur q in locis cõſiſtebant fideles & ſancti, nõ q hac atq; illac pp euãgeliũ diſcurrebãt, taliũ negociorũ examinatores eſſe voluit. A qbus excuſare nos nõ poſſumus, & ſi velimus. Chriſtũ. n. teſtẽ inuoco, qm̃ mallẽ p ſingulos dies certis horis aliqd manibus operari, & cęteras horas habere liberas ad legendũ & orandũ, vel ad agendũ aliqd de diuinis literis: q̃ tumultuoſiſſimas perplexitates cauſarum pati de negociis ſecularibus, vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis.

F e *Ad ve.* Terrenas cauſas examinẽt, q exteriorũ rerũ ſapiẽtiã pceperũt. Qui aũt ſpũalibus donis dotati ſunt, terrenis non dẽnt negociis implicari: vt dũ nõ cogũtur inferiora bona diſponere, valeant bonis ſuperioribus deſeruire. Cauendũ eſt tamẽ, vt hi, qui donis ſpiritualibus emicant, nequaquam proximorum infirmãtiũ negocia funditus deſerãt: ſed vel hæc aliis quibus dignũ eſt tractãda committãt, vel p ſe gerant.

f *Iam qui.* Delictũ eſt iudicium habere cõtra alterum: Sed ne excuſes, quod iuſte hoc agas, qa iniuriam pateris, quã iudicii ſnia a te vis remoueri, occurrit: quare nõ magis iniuriã accipitis? Vñ dñs: Qui abſtulerit tua, noli repetere. Et iterũ: Si quis voluerit tunicã tuã tollere, & in iudicio tecũ cõtẽdere, dimitte ei & palliũ. Sed tñ hoc ſm veniam infirmis cõcedit Apoſtolus. Aug. Perfectis igitur licet ſua repetere ſimpliciter. i. ſine cauſa, ſine lite, ſine iudicio: ſed non cõuenit eis inde mouere cãm añ iudicẽ: infirmis vero licet repetere ſua mouẽdo cãm ante iudicẽ, & iudiciũ habẽdo cõtra fratrẽ, ſed nõ cõtentioſe, vel fraudulẽter, nec apud ĩfideles iudices

Lucæ 6. Matt. 5. f — †lites — Quibus licet ſua repetere — †damno afficitis

g *Fratr.* quos iuuare deberetis, & ſic regnum perditis, & peius, quia ſcientes.

h *An ne.* Nota quòd toties repetit: Neſcitis. q. me ſequendo hoc ſcire deberetis, ſed ſequentes pſeudo, ſtulti facti eſtis.

Sed ſancti

CAP. VI.

a ¶Et cum debetis iudicare de his, qui intus ſunt.

a Audet aliquis veſtrum habens negocium aduerſus

¶Fidelem.

alterũ iudicari apud

¶Infideles. ¶Potius. a ¶Qui Deum timentes iuſtitiam ſeruarent, & legum veritat[em] ſalua charitate, & charitati ſalua ueritate iudicanda deſtruerent.

b iniquos, & non apud ſanctos? An b c

a ¶Debent ne ſancti de huiuſmodi iudicare?

c neſcitis quoniam ſancti de hoc mũ d e

a ¶Qui in errore eſt, quia eſt & alius ſuperior. b ¶Autoritate & poteſtate. c ¶Id eſt per vos.

dõ iudicabũ? Et ſi † in uobis iudica- f g

¶Quia aliquos ſanctos habetis, qui iudicabunt.

bitur mundus, indigni eſtis, qui iudi

¶Iſtis. ¶Q. Non. a ¶Vere de his poteſtis.

cetis de minimis? † Neſcitis quia h

a ¶Apoſtatas, qui digni creati ipſi ſunt, cum iſti fragiles ſtent, & quia impugnantes uicti ſunt. b ¶Damnabiles oſtendemus. c ¶Poterimus iudicare.

angelos iudicabimus, † quanto ma-

a ¶De rebus ſecularibus. b ¶Et cum debetis iudicare.

d gis ſecularia? Secularia igitur iudi- i

a ¶Quia nec habenda, ſed potius contemnenda. b ¶Q. hoc eſt, quod feciſtis uos, unde coacti fratres recurrunt ad illos infideles. ¶Ironia. ¶Ind[i]scretos fideles.

cia ſi habueritis, contemptibiles

qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite k

a ¶Q. non impero, ſed memorat ut uerecundem ui.

e ad iudicandum. Ad verecundiam l

a ¶Vt ita neceſſe ſit ut ſtultos ſtatuatis, & ut potius ſtatuendi, quam ad infideles iudices eatis, ſi deſint ſapientes. ¶Quis adeo.

ueſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter fratrem * ſuum. Sed frater

¶Quod malum. ¶Quod peius.

cum fratre iudicio contendit, &

a ¶i. ex hoc ſolo, quod iudicia habetis.

f hoc apud infideles. Iam quidem m

a ¶Peccatum eſt litigare, cum pax debeat eſſe:

omnino delictum eſt in vobis, quòd

a ¶De huiuſmodi. b ¶Quod non decet. ¶Mirum eſt, quod non poteſtis hoc.

† iudicia habetis inter vos. † Quare

¶Apertam uiolentiam.

non magis iniuriam † accipitis?

¶Occultam.

Quare non magis fraudem pati-

¶Dum contenditis.

mini Sed vos magis iniuriam fa-

a ¶Dum iudices corrumpitis donis.

g citis, & † fraudatis, & hoc fratribus.

¶Quilibet. a ¶Ergo nec ſalutẽ, quia nõ eſt ſalus preter regnũ.

h An neſcitis, quia iniqui regnum n o p

a Audet aliquis. *q.d. Male facit, quicunq; veſtrum hoc attentat.*

b Et non ap. ſan. *i. Chriſtianos. Apud eos. n. debet quæri tale iudicium. per hoc. n. quod aliqui recurrebant ad iudices infideles, dabant eis occaſionẽ deprimendi pauperes fideles. per talẽ etiã recurſum videbatur, quòd inter Chriſtianos non eſſet aliquis ſufficiens ad talia iudicandum: quod erat turpe & ignominioſum.*

c An neſci. *q.d. Scire debetis.*

d Quoniam ſancti. *i. fideles perfecti.*

e De hoc mun. iu. *erũt. n. aſſeſſores iudicis. Mat. xix. d. Sedebitis ſuper ſedes iudicãtes &c.*

f Et ſi in vos. *id eſt per uos.*

g Iudicabitur mun. *per conſequens multo magis digni eſtis iudicare huiuſmodi temporalia negocia q̃ ſunt q̃dã minima reſpectiue.*

h Neſcitis quia an. iu. *approbando ſententiam iudicis de punitione malorũ angelorũ, et præmiatione bonorũ quantũ ad præmiũ accidentale. Licet. n. angeli mali & boni habuerint ſuũ principale iudiciũ a principio mundi, tamen de hoĩbus quos ad malũ incitauerũt mali, & ad bonũ ſancti, recipiẽt pęnã & præmiũ: & ſcdm hoc dicuntur etiã iudicandi a ſanctis viris per approbationẽ ſententiæ iudicis, & multo magis digni ſunt homines iudicare. propter quod concludit.*

†per uos

i Singularia igitur iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in ec. *id eſt minoris reputationis & valoris.*

† Qui ſi ſunt logi c. per venerabilem § ſa tionibus. † non tantum, q ad vitæ viuẽ pertinent.

k Illos con. ad iu. *Frequenter. n. contingit, quod illi, qui parũ ſciunt de ſpiritualibus clarius uidẽt in temporalibus. pp quod talibus ſunt occupandi, vt ſapientes in ſpiritualibus doctrinæ vacent & contemplationi. Sic. n. fecerunt apoſtoli, conſtituentes diaconos circa temporalia, vt presbyteri liberius vacarent ſpiritualibus.*

Act. 6.

l Ad verecundiam ueſtram dico. *q. d. ex facto ueſtro uidetur, quod non ſit inter vos aliquis fidelis ſufficiens ad iudicandum, quod deberet eſſe uobis uerecundum. Sed iſtud Apoſtoli dictum uidetur eſſe contra illud quod dicitur. 1. Petri. ij. c. Subiecti eſtote oĩ creaturæ humanę propter Deum, ſiue regi tanquam præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. &c. Ad quod dicendum, quod Apoſtolus nõ prohibet hic fideles ſub principibus infidelibus conſtitutos comparere coram eis, quando vocantur, hoc enim eſſet contra ſubiectionem quæ principibus debetur: ſed prohibet ne voluntarie recurrant ad iudices infideles in illis negocijs, quæ determinari poſſunt per fideles.* H

* & fratrẽ

m Iam quid. *Hic conſequenter arguit Corinthios de cauſis, quas inter ſe habebant. Et diuiditur in duas partes: quia primo eos arguit. ſecundo circa propoſitum errores elicit, ibi: Nolite errare: Circa primum dicit:* Iam quidem, &c. iu. ha. inter uos. *i. litigia per iudices determinanda: licet. n. cuilibet licitum ſit rem ſuam in iudicio repetere, etiam religioſis, ita tamen, quòd non repetatur ut propria, eo quòd non liceat eis habere propria: tamen repetere rem ſuam in iudicio peccatum eſt in aliquo caſu, vt pote quando de tali repetitione ſurget ſcandalum vel aliud malum magnum. propter cuius uitationem deberet exponere rem ſuam, & multo magis non petere ab alio iam poſſeſſam ſaltem quouſq; oſtendat talem repetitionem ſibi licere: & ſic ſi poſt talem oſtenſionem adhuc remaneret ſcandalum, vel aliud malum magnum, iam uideretur ex malicia procedere, quod eſſet contemnendum. Litigare autem ex malicia & fraude ſemper eſt peccatum. Corinthij autem vtrinq; faciebant. ſ. repetendo res ſuas modo indebito, & cum ſcandalo actiuo, & etiam aliqua per fraudem & iniuſticiam: cum tamen deberent magis iniuriam & fraudem pati, quàm iſta facere. ideo ſubdit:* Quare non magis fraudem patimini? *& patet litera uſque ibi:*

† 23. q. 3. 1. — Diuiſio

n An neſcitis. *q.d. per effectum uidetur quòd neſciatis.*

o Quia iniqui. *qui faciunt inæqualitatem iuſtitiæ proximis.*

p Regnum Dei non poſſidebunt? *quia ab eo excludentur.*

NIC. DE LYRA. CAP. VI.

A Vdet ali. ve. *Poſtquam Apoſtulus redarguit Corinthios de fornicatione, & negligentia correctionis: hic conſequenter eos arguit de quibuſdam aliis vitijs. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit propoſitum. ſecundo reuertitur ad increpandum fornicationis vitium, ibi: Corpus autem. Prima adhuc in duas: quia primo arguit eos de iudicibus, coram quibus litigabant. ſecundo de cauſis quas habebant, ibi: Iam quidem. Circa primum dicit.*

Diuiſio

Audet — ¶ Nolite

a *Sed ſancti. ſed iu.* Augu. Nota: ſed repetitam coniunctionem non paruum pondus dare ſententiæ. A

b *Omnia mi. lic.* Quia dixit potius ferendum eſſe, quam cãs male agere, ne quis putet ſua nullo modo eſſe repetenda, ſupponit: Tñ oĩa mea mihi licet repetere ſed tñ nõ repetã, qa non omnia expediunt ad curſum meum, ſed impediunt. Item propter aliã cãm. Licita ſunt, ſed nõ repetam, quia cum ſim liber, nolo redigi ſub poteſtate iudicis, vel nolo eſſe ſub dñio alicuius rei, ut cauſa eius fratrem offendã. Omnia mihi li. Ponat aliquis licere, nõ qa illi liceant, ſed quia iam non impendent tormẽta legalia. Nota quod aliquid poteſt licere, & non expedire. Expedire autem quod non licet, non poteſt. Ac per hoc non omnia, quę licita ſunt. i. quæ nullo præcepto domini prohibentur, expediunt. Omnia vero illicita non expediũt. Vt igitur inter id quod licet & id, quod non licet atque ideo non expediat, aliquo certo fine nitamur diſtinguere: Fateor, quod ea uidẽtur mihi licere, & non expedire, quæ per iuſticiam, quæ coram Deo eſt, permittũtur, ſed propter offenſionem hominum, ne ob hoc impediantur ad ſalutem, uitanda ſunt. Ea uere non licere: & ideo non expedire quæ ſic ipſa iuſticia vetantur, ut facienda non ſint, etiã ſi ab eis laudentur, quibus in noticiam fuerint perlata. Quod ſi ita eſt, non niſi illicita prohibentur a domino, ut ea q̃ licita ſunt & non expediunt, non legis uinculo, ſed libera dilectionis beneficientia conſilio charitatis caueantur. Hæc autem ſunt, quæ amplius irrogãtur ſaucio, qui curandus ad ſtabulum Samaritani illius miſeratione perductus eſt. Hæc non præcipiuntur a dño, quamuis a dño moneanť offerri. Nunquam dr̃ licere qđ prohibetur, ut probat Amb. unde dicitur: Nõ licet tibi habere vxorem fratris tui. Et dominus. Non licet panem filiorum mittere canibus. Et iõ, oĩa mihi licent, nunquam dicitur de malis. Omnia mihi licent. Quæ & coapoſtolis, quæ lex naturalis hẽt, non Moyſi, qui multa pro duritia populi prohibuit. Hæc dicit, quia licebat ei ſumptus accipere, ut & poſt acturus, ſed noluit, quia non poteſt inſtanter argui a quo accipitur, unde dicit. Sed ego ſub nullius redigar poteſtate. Pſeudo autem qui cauſa quæſtus prædicant, nolunt eſſe amari peccantibus. Omnia mihi licẽt. De his dicit quæ ad eſcam pertinent. Omnia licita ſunt, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate, quod facerem, ſi cum offendiculo manducarem. Ita enim amore eſcæ fratrem offenderem, quia eſca uentri. Vnde poſt, Omne quod in macello uenit, manducate. Sed non cum ſcandalo, quia tunc non expedit. Et alibi. Non manducabo carnem in æternum, ne fratrẽ meum ſcandalizem. Item alibi. Omnia quidem munda ſunt, ſed malum eſt homini, qui per offendiculũ manducat. Hæc tanto ſunt gratiora, quanto indebita. Illicita prohibentur, licita, quæ non expediunt, libere caueantur.

Ex. in Pſ. 94. poſt pri. tom. 8. — Nota — †Omnia mihi poteſtas eſt, — Luc. 10. f — In epiſt. ad Cor. c. p. 4 tom. 5. — B — Mar. 6. c — Matt. 15. c — Infr. 10. f — Infr. 8. d — Rom. 14. d

d *Eſca uen.* Propter hęc non ſunt repetenda, tamen eſca debetur uentri Per hæc nota neceſſaria naturæ. & ideo licet repeti. Sed non multum pro his laborandum, quia deſtruentur. & ideo licet de his fieri iudicium uel prætermitti.

e *Sub nullius red.* Quia cum mens cõcepta deſideria ſequitur, ſeruire rebus conuincitur, quarum amore ſuperatur.

e *Corpora.* Non poteſt non eſſe ſanctum corpus, quo ſanctificatus utitur ſpiritus.

f *Membra ſunt.* Augu. Sicut membra omnia quę vna eademque anima reguntur, unum corpus ſunt, ita omnes qui eodem ſpirituſancto uiuificantur, unum in Chriſto corpus efficiuntur.

De uer. apo. ſer. 18. t. 10

g *Chriſti.* Quia corpus accepit, & corporum caput eſt.

h *Tollens.* Itane uiluit dignitas iſta, quæ tam benignæ præſtita eſt? Auguſtinus, Non ſunt membra Chriſti, qui non manent in Chriſto, nec tales dicendi ſunt manducare corpus Chriſti.

Ibidem

Vnum

a ¶Quaſi de miſericordia confiſi: quia.

Dei nõ poſſidebunt. † Nolite errare: a

¶Sing[ul]a ſufficiunt ad regnum Dei tollendum.

neque fornicarii, neque idolis ſerui

¶Publici.

entes, neque adulteri, neq; molles, b

neq; maſculorũ concubitores: neq;

¶In his omnibus nota illos argui.

fures, neq; auari, neque ebrioſi, neque maledici, neq; rapaces regnum

¶Tales.

Dei poſſidebũt. Et hæc aliqñ qdem

a ¶In baptiſ[mo] & ideo turpius ſi reditis. b ¶Spiritu ſancto tibi dato, confirmati ad bene operandum.

a fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſancti b fi-

a ¶Bene operando.

cati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in

a ¶Operatione ſpiritusſancti. b ¶Me. ¶Non lega[li] doctrina, ſed libera poteſtate.

b ſpiritu Dei noſtri. † Omnia mihi li- c

a ¶Licita ſunt iure ¶Iure naturæ.

cent, ſed non omnia expediunt. d

¶Quod ſibi dicit licere, innuit ſe aliis.

c Omnia mihi licent, ſed ego ſub e

a ¶Tantum. b ¶Debetur. ¶Pro quo creata.

d nullius redigar poteſtate. Eſca ven- f

¶Quia aliter non poſſit ſuſtentari.

tri, & uenter eſcis. Deus autem & g h

¶Secundum hunc ſtatum. ¶Cum corruptibile hoc induerit incorruptionem.

hunc & hanc deſtruet. Corpus autẽ i

a ¶Debetur, & ideo de hoc iudicium non poteſt prętermitti, ut uos ſoletis. a ¶Seruitio domini.

nõn fornicationi, ſed domino, & k l

a ¶Debetur, ut glorificet & ſuſcitet ut Chriſtum. ¶Si.

dominus corpori. Deus uero & m

¶Chriſtum.

Dominũ ſuſcitauit, et nos ſuſcitabit n o

a ¶Cui nihil impoſſibile. b ¶Non fornicationi debetur corpus ſed domino.

per uirtutẽm ſuam. † Neſcitis quo- p

¶Non ſolum animæ.

e f niam corpora veſtra membra ſunt

a ¶Vt eum imitentur. b ¶Et cum membra Chriſti. ¶A ſeruitio Chriſti. c ¶Cui iure parcendum eſt.

g h Chriſti? Tollẽs ergo membra Chri- q

a ¶Vt eius ſeculam uoluntati

ſti, faciã membra meretricis? Abſit. r ſ

a Nolite er. *Hic remouet duos errores circa prædicta ſecundum ibi: Omnia mihi licent: Primus error eſt, quòd credebant aliqui fidem & baptiſmum ſufficere ad ſalutem ſine operibus bonis etiam cum operibus malis: quod falſum eſt: quia fides ſine operibus mortua eſt: Illi etiam qui ſunt baptizati ſi reuertantur ad priſtina vitia grauius peccãt quam ante: quia uidentur contemnere gratiam baptiſmalem. ideo dicit.* Nolite errare &c. *& patet litera ex dictis: hoc excepto.* C

Iacob. 2. d

b Neque molles. *Eſt autem mollicies quędam ſpecies peccati contra naturam qua aliquis ſeipſum polluit per emiſſionem ſeminis in ſeipſo procurando.*

Ephes. 5. a

c Omnia mi. *Hic remouet ſecundum errorem. ex hoc enim quod dixerat res non eſſe repetendas in iudicio, poſſet aliquis credere, quòd hoc eſſet illicitum per omnem modũ. ideo hoc excludit. Et ſecundo cauſam reddit dicti, ibi: Eſca uentri. Circa primum dicit:* Omnia mi. li. *i. licitum eſt omnia mihi repetere in iudicio: cum non ſit prohibitum diuina lege niſi in caſu, ut prædictum eſt. Vel illud dictum Apoſtoli potoſt referri ad poteſtatem accipiẽdi ſumptus ab illis quibus prædicabat, uel etiam ad poteſtatem vtendi cibis indifferenter. q.d. Apoſtolus: Licet omnia iſta ſint mihi licita abſolute loquendo: tamen in caſu ſunt dimittenda. ideo ſubdit:*

d Sed non omnia exp. *Dicitur autem expediens, quod ſine impedimento poteſt fieri: Et non expediens, quod præſtat impedimentum ad conſequutionem finis intenti. Prædicta verò ſunt huiuſmodi in caſu: vt quando per hoc perturbatur pax ad proximum: vel quando datur occaſio ſcandali infirmis, vel malefaciendi. aliquando etiam per hoc redigitur homo ſub alterius poteſtate: vt quando repetit res in iudicio ſubmittit ſe iudici: & ſecundum hoc ſubdit:*

† 11. q. 1. c. aliud. De pę. diſ. 1. c. aliud — Eccl. 3. 7. d

e Sed eg. ſub nul. *Magis enim volebat ſibi debitum dimittere.*

f Eſca uent. *Hic reddit cauſam quare prædicta quamuis ſint licita non expediunt, per ſimile de ventre: qui eſt locus eſcarum in quo decoquitur alimentum: ut inde ad membra cætera deferatur: & ſic patet quòd eſca debetur ventri: & tamen aliquando non expedit. ſ. quando eſt nocumentum ſanitatis. & ſimile eſt de prædictis, ut dictum eſt: quia pro re corruptibili non eſt ſuſtinendum detrimentum in re incorruptibili. Dicit igitur.* Eſca u. *debetur modo dicto:* D

† 12. q. 4. c. in eo.

g Et uen. eſcis. *vt eas decoquat modo dicto.*

h Deus autem hunc & has de. *quia licet poſt reſurrectionem remaneat uenter hominis quantum ad ſubſtantiam: non tamen quantũ ad officium decoquendi eſcam.*

i Corpus autem. *Hic reuertitur ad increpandum fornicationis uitium. de quo ſupra fecerat mentionẽ. Et ad hoc inducit quatuor rationes. Prima ſumitur ex ordinatione diuina. Aliqui enim de hoc vitio ſe excuſant dicentes: quòd utuntur corpore ſuo ad actum inſtitutum a natura. Quod excludit Apoſtolus di.* Corpus autem non forni. *i. non eſt ordinatum ad actum fornicandi ſicut nec uenter ad utendum cibis indebito modo ut ad crapulam: nec corpus laxari debet ad fornicationem, quę eſt actus inordinatus.*

Contra fornicationẽ rões quatuor.

k Sed domino. *Id eſt finaliter ordinatur ad ſeruiendum Deo: quia corpus eſt propter aĩam: ut habetur ij. de anima. Anima uero immediate ordinatur ad Deum: & ſic Deus eſt finis corporis: & ideo ſubditur:*

l Et dominus cor. *inquantum ipſum reſuſcitabit glorioſum. Quod declarat per reſurrectionem Chriſti quæ iam præceſſit dicens:*

Tex. cõ. 36.

m Deus ue. & d. *ſcilicet Ieſum Chriſtum.*

n Suſci. *in corpore glorioſo.*

o Et nos ſuſci. *ut conformemur corpori claritatis ipſius ſicut membra capiti. Fornicatio uero ſtatum huius incorruptionis impedit. Gal. vlt. b. Qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: ppter quod fornicatio eſt uitanda.*

Secunda rõ

p Neſcitis. *Hic ponitur ſecunda ratio quæ accipitur ex aſſinitate corporis humani ad corpus Chriſti: cuius fidelis efficitur per baptiſmum membrum: & ideo horrendum eſt, quod fiat membrum meretricis per fornicationem: quæ idem eſt actus ſpecie ſecundum naturam cum actu matrimoniali, per quem uir & mulier efficiuntur una caro: & hoc eſt quod dicit:* Neſcitis quo. cor. ueſtra mem. *per baptiſ. q.d. ſcire debetis.*

Gen. 2. c

q Tollens er. men. Chri. *ſubtrahens me ab ipſo.*

r Faciam me. me. *per concubitum carnalem.*

ſ Abſit. *q.d. hoc eſt horrendum*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Vnum cor.* Tradunt phyſici, ꝙ adeo uniuntur, ꝙ ſi ſanguis E eorum commiſceretur, omnino coniungeretur.

b *Qui au. ad. de. u. ſpi.* Nõ ſubſtãtiæ identitate, ſed ꝑticipatione: cũ ei ſic adhæret hic ꝑ fidẽ accedẽs, vt ſit particeps btitudinis eius, qđ tunc plene erit, cũ ſatiabit deſideriũ eius in bonis immutabilib. ſ. in ipſa trinitate dño ſuo cuius eſt imago. Nõ ergo ſpũs hoĩs ita eſt unũ uel unus cũ ſpũ Dei, ſicut filius cũ prẽ unus eſt & unꝰ Deus. Sic.n. dicimꝰ de prẽ & filio, unũ sũt, qa unius ſubſtãtiæ duo ſunt. Et dicimus unus eſt, ſed addimus q unus. ſ. Deus unus. Diligenter attẽde, ꝙ cũ de reb. duab. uel plurib. dr̃. unus eſt uel una eſt: et de his q̃ diuerſę, & de his quę ſunt vnius ſubſtãtię dici põt. Diuerſę.n. ſubſtãtię ſunt ſpũs hominis, & ſpũs Dei. & tñ dr̃: Qui adhæ. dño unus ſpũs &c. Vbi aũt dr̃ de duob. aut plurib. unũ ſunt, nec addit qđ unũ: non diuerſe intelligunt̃, ſed unius eſſe ſubſtantiæ, ſicut dictũ eſt Qui plantat, & q rigat, unum ſunt. Itẽ: Ego & pr̃ unũ ſumus. Si ergo de his q diuerſæ ſubſtantiæ ſunt, recte dr̃, ꝙ ſint unus ſpũs, quanto magis qui unius ſubſtãtię ſunt, recte dicuntur unus Deus eſſe.

† Gen. 2.d · Eph. 5.g · Matt. 19.a · Mar. 10.a · †De biga. c. debitum · Sup. 3.b · Ioan. 10.f

c *Fugite forn.* Cũ aliis uitiis põt expectari conflictus, ſed hãc fugite, ne approximetis, qa nõ aliter poteſt mel[i]us uinci. (†Sup. 5.c)

d *Omne e. pec.* Nullum pctm̃ intm̃ dehoneſtat & coinqnat corpus, ut illud. Vel aliter. *Oẽ pec. ex. cor.* i. extra uxorem, quæ unum corpus cum uiro dr̃, ꝑter iſtud. Nã pro nullo alio debent ſeparari, niſi pro iſto. Iõ aũt ſeparant̃, qa et cõtra corporis unitatem, & contra thori fidem, & contra ſobolis intentionem peccãt. Aliter: Qui criminaliter peccat, fera dr̃, nõ homo, & cõtra corpus ſuũ peccat. i. extra eccl'iam. qa pro uenialib. ab eccleſia non ſeparatur. Sed qui forni. extra cor. ſu. pec. i. extra eccleſiã, ut ab ea eiiciatur. Hier. In coniugio poſitus quæcunque fecerit peccata non infuſcat uxorem propriam. ſi autem fornicatus fuerit cũ aliis, maculat eam: ut non ſit licita, ſed quaſi adultera, ut uir pœnitentiam accipere debet ſi patit̃ uirũ in adulterio manere. Inde hẽmus, ꝙ niſi reſipuerit uir, dẽt eum dimittere uxor. *Omne e. pec.* Quia cætera pctã, etſi ꝑ corpus gerãt̃, nõ tñ aĩã ita carnali cõcupiſcẽtiæ faciũt obſtrictã & obnoxiã, quẽadmodũ in ſolo opere fornicationis corporalis fit. Cõmiſceri.n. facit aĩam cũ ipſo corpore libidinis uis agens in corpore carnalis fornicationis, quia intm̃ agglutinat aĩam corpori, ut in ipſo momento nihil aliud cogitare homini liceat aut intendere: quia ipſam mentem captiuam ſubdit ipſa ſubmerſio & abſorptio libidinis, & concupiſcentiæ carnalis. unde dr̃: Qui forni. in corpus ſu. pec. Aug. In aliis licet aĩo aliud oꝑari, & al[i]o intendere, ſed non in fornicatione, ubi totus homo caro. Generalis aũt fornicatio eſt, cum aliquis nõ adhærẽs Deo adhæret mũdo. unde dicit: Amicus mũdi inimicus Dei eſt. Qui ergo hærens mũdo longe eſt a Deo, in corpus peccat, qa corporali cõcupiſcẽtia in quæque tꝑalia animus diſtrahitur, ſeruiẽs creaturæ potius quam creatori. Sed qui hęret Deo non mundo, ſi peccat fragilitate humana, ignorando uel negligendo, extra corpus eſt, quia non corporali vel tempora[l]i cõcupiſcẽtia peccat, ſed humana tentatione, quæ facile ignoſcitur.

†Inf. 7.d · magno · 1. Pet. 1.d · F · Cõ. in prin. ad Cor. c. 6. to. 9. · De continẽ. c. 4. to. 4. · Iaco. 4.b · Infra 10.e

e *Qui au. for.* Non dr̃ ꝑꝑ quantitatem fornicationis, ꝙ ipſa ſola ſit in corpore, & alia extra corpus. Plura.n. adeo magna, ut fornicatio: uel maiora. Sed propter qualitatem, quia turpius coninquinant corpus quam alia peccata.

f *Tem. ſunt ſpi.* Et hoc patet, ꝙ ſpũſſanctus Deus eſt. Si.n. non eſſet Deus, tẽplũ vtiq; noſipſos non haberet. Non ſolum aũt ſpirituſſanctus, ſed etiam pr̃ & filius templũ nos habet. Templum ergo Dei, hoc eſt, totius trinitatis ſancta eccleſia eſt.

g *Et portate Deum.* Portare Deum eſt imaginem Dei in rebus bene geſtis oſtendere.

h *De. in. c.* Si non parcis tibi propter te, parce vel propter Deũ, qui te ſibi fecit domum. Quam ſi euertis, peccas in Deum. qđ graue eſt genus pcti. Aliud uero eſt genus peccare in hoĩe. G

a ¶Ideo decet non ut tollam membra Chriſti, & faciam membra meretr[i]cis.
An neſcitis, quoniam qui adhæret a b
a ¶Sicut in natura, ita & in malo ambo unum ſunt.
meretrici, unum corpus efficitur? c
a ¶An unum. b ¶Liber Geneſis etiam de legitime coniunctis. c ¶Hoc natura, quia mulier de uiro facta.
†Erunt enim, inquit, duo in carne d
a ¶Qui meretrici unum cum ea, ſed. b ¶Sẽper eius faciens uoluntatem. c ¶Cũ ſpiritu domini. d ¶Vt ſit particeps beatitudinis illius, non ſubſtantiæ identitate.
vna. †Qui autẽ adhæret deo, unus e f
a ¶Non caro. b ¶Ideo.
ſpiritus eſt. Fugite fornicationem. g
a ¶Cætera peccata animam tantum maculant.
Omne.n. peccatum: quodcunque h
a Vt. b ¶Cõparatione huius, & ſi gerantur per corpus.
fecerit homo: extra corpꝰ eſt. †Qui
a ¶Fornicatio in corpus eſt, quia hic aĩa ſub corpore. b ¶Cõtra honorem ſui corporis eſt. Corpus.n. maxime propagationis cã creatum fuit. cõtra huius honorem facit qui fornicatur. ¶Tendens in corpus ſu. ¶Hic proſeruit anima corpori. ¶Item ideo fugienda.
aũt fornicat̃, in corpus ſuũ peccat.
a ¶Corpora.
†An neſcitis, qm̃ membra ueſtra i
a ¶Dedicatum operationi ſpirituſſancti, qui etiã in uobis habitat & ita eum hoſpitẽ & Deũ dato offenderetis. b ¶Quia Deus templi.
templum ſũt ſpirituſſancti: qui in
vobis eſt? quem habetis à Deo: & k
a ¶Item propter hoc, quia non eſtis veſtri. i. veſtrę poteſtatis, ſed Dei qui uos emit a diabolo.
non eſtis veſtri. † Empti enim eſtis l
a ¶Sanguinis. b ¶Per bona opera aliis.
precio magno. Glorificate ergo m
a ¶Et ſi aduerſa urgeant. ¶Chriſtum uel ſpiritum.
& portate Deum in corpe veſtro.

NICOL. DE LYRA.

¶ a An ne. *q.d. ſcire debetis.*

b Quoniã qui ad. me. *ꝑ fornicationis actũ.*

c Vnum cor. eſ. *cum ea. q.d. Sic. Quod probat per ſcripturam Gen. ij.*

d Erunt e. inquit, d. in c. u. *qđ dicitur de actu matrimoniali. & ſimiliter eſt de actu fornicarij in parte, ut dictũ eſt, licet non in toto.*

e Qui au. adhæ. d. *per fidem & amorem.*

f Vnꝰ ſp. eſt. *nõ ſcđm rẽ, ſed ſcđm affectionẽ.*

g Fugite for. *Hic ponitur tertia rõ, q̃ accipitur ex corporis inquinatione, quæ nõ ſic eſt in alijs uitiis. hoc.n. vitiũ redũdat ad corpus per aſpectũ impudicũ, ꝑ auditũ & loquelã turpiũ & poſtea ꝑ totius corporis tactũ immũdũ. ꝑꝑ qđ fornicatio eſt uitanda. Huius aũt rõnis primo oſtendit cõcluſ. di.* Fugite for. *quia hoc vitiũ nõ uincitur niſi ꝑ fugã: in alijs autẽ vitijs q̃to plus deſcẽdit hõ ad cogitãdũ particulares cõditiones, tãto plus inuenit unde peccatũ ſibi diſpliceat, & ſe retrahat. ĩ fornicatione uero q̃to plus deſcendit ad cogitãdum particulares delectationes in oſculis, in tactib. et cõſimilib. tanto plus inualeſcit tentatio. ꝑꝑ quod vitiũ hoc uincitur occaſiones fugiendo et cogitationes. Et ſubditur fugiendi ratio cum dicitur:*

Tertia ratio · † 16. q. 2. c. ſed & illud

h Oẽ e. pec. q. fe. h. ex. cor. eſt. *Alia.n. pctã cõiter inficiunt ſolã aĩam, qa nõ ꝑficiuntur in delectatione corporis, ſicut auaricia, odiũ, & inuidia, et hmõi. Sed fornicatio nõ ſolũ aĩam, ſed ẽt corpus inqnat, qa ꝑficitur in delectatione corporali, intantum ꝙ protunc abſorbetur intellectus, & efficitur hõ quaſi equus & mulus. Gula uero licet perficiatur in delectatione corporis, illa tamen delectatio nõ eſt ita uehemens, ꝙ abſorbeat intellectum. Põt tamen dici, ꝙ cũ Apoſtolus dicit, Oẽ peccatũ eſt extra corpus ꝑter fornicationem, ſub fornicatione ẽt intelligitur gula, eo ꝙ gula præparat luxuriæ materiam, ſicut ab arte nauifactiua, quæ ligna dolata compaginat, intelligitur ars dolatiua lignorum, quia præparat ſibi materiam.*

† iã Deum · H · in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro q̃ ſunt Dei. · Quarta ra[tio]

i An neſc. *Hic ponitur quarta rõ, q̃ accipitur ex ſctĩſpũs dignitate, q habitat in renatis per gratiam baptiſmalem. & ſic corpora eorũ ſunt quodammodo ſpirituſſancti templũ, quia uiuificatur ab aĩa ſpũſctõ inhabitata. & hoc eſt quod dicit:* An ne. *& patet litera ex dictis vſque ibi:*

k Et non eſt, u. *i. ueſtri iuris ſed Chriſti. cuius ratio ſubditur:*

l Empti enim e. pre. m. *ſ. Chriſti ſanguine precioſo. Res enim empta pertinet ad ius emptoris. ideo concludit di.*

m Glor. er. & p. d. in cor. u. *Quod fit quando mancipatur diuino obſequio, ſicut equus portat dominum ſuum, quando eius obſequio mancipatur. talis enim mancipatio in diuinis obſequijs exigit mundiciam caſtitatis, & per conſequens fugam fornicationis.*

In ca. vj. vbi dicitur in poſtil. Secularia igitur iudicia habueritis inter uos, comptibiles qui ſunt in eccleſia.

ADDITIO I.

Sicut iam Apl's reprehendit eos qui cãs agebant apud infideles contẽptis fidelib. hic nunc rep̃hendit eos, qui contemptibiles iudices licet fideles conſtituebãt. ideo dicit: Si iudicia habueritis, conſtituite contẽptibiles. i. indiſcretos qui ſunt in eccleſia. q.d. hoc eſt qđ feciſtis vos, ex quo coacti frẽs recurrerũt ad infideles. Qđ redarguit in eis Apl's ironice loq̃ns. & iõ ſubiecit: Ad uerecũdiã vr̃am dico, ut uerecũdemini: quia nõ eſt inter uos quiſq̃ ſic ſapiẽs qui poſſit iudicare inter frẽm & frẽm ſuũ, &c. hæc ĩ Glo. ſm q̃ ſniam huiꝰ dicti uertitur in contrariũ illius quod eſt in Poſtil. tamen expoſitio Poſtillatoris in hoc loco uĩ magis concordare planiori ſenſui lr̃æ.

In eo. ca. ubi dicitur in Poſtil. Eſca uentri debetur modo dicto.

ADDITIO II.

Qui dixerat, quia nõ erãt repetẽda bona, hic dicit quia qñq; licet repetere. ſ. ꝑꝑ neceſſitatẽ victus. & hoc eſt qđ dr̃. Eſca dẽtur uẽtri. Reficimus.n. quotidianas ruinas corpis edẽdo, & bibẽdo. vñ ꝑ eſcã notantur neceſſaria naturæ. Et uenter debetur eſcis, qui aliter nõ poteſt ſuſtentari. Et iõ licet noſtra repetere propter neceſſitatẽ: ſed quia non eſt multum pro his laborandum cum ſint tranſitoria, ideo ſubdit: Deus autem & hunc & hanc deſtruet. hæc in Glo. &c.

GLOS. ORDINAR. CAP. VII.

☞ De quib. Occaſione fornicationis q̃ ꝓhibet, cõtinuat de nuptiis, vñ illi q̃ſierãt. Et agit tripl'r, ſm cõſiliũ, ☞ ſecundam

CAP. VII.

a ¶Fornicatio fugienda eſt, ſed nubere licet.
a De quibus autem ſcripſiſtis. a

NIC. DE LYRA. CAP. VII.

De quibus autem ſcripſiſtis. *Poſtquam Apoſtolus inſtruxit Corinthios de uitando fornicationis uitio, hic conſequenter eos inſtruit de ¶ matrimonio.*

☞ ſecundum indulgentiam, ſecundum præceptum. Cum pſeu- A do per hypocriſim, vt puriores eſſent, nuptias improbarent: qa hoc non placuit Corinthijs, hoc ſolum ab Apoſtolo quæſierunt. Nota ꝙ vnicuiq; liceat vxorem accipere, niſi faciat ſibi illicitum ꝑꝑ votum vel aliquid tale. Coniugium ſiue mr̃imoniũ eſt maritalis coniunctio maris & fęminæ indiuidualem vitæ conſuetudinem retinens. Et eſt bona res coniugiũ, vnum de ſacr̃is eccleſiæ, tenẽs imaginem coniunctionis Chriſti & eccleſiæ. vñ Hoc aũt dico magnum ſacr̃m eſſe in Chriſto & eccleſia. Chriſtus.n. matrimonium approbans nuptijs interfuit, & eas miraculo commendauit. Etiam primum coniugiũ inter primos parentes Deus inſtituit. Cã efficiens matrimonij eſt conſenſus maritalis de pñti per verba expreſſus. vñ matrimonium non facit coitus, ſed volũtas. Io. Chryſoſt. Non defloratio virginitatis, ſed pactio coniugalis matrimonium facit. Cauſa uerò ꝑꝑ quam contrahi debet, eſt procreatio ſobolis, & uitatio fornicationis. Sunt & aliæ cauſæ honeſtæ, vt inimicorũ reconciliatio, pacis redintegratio. Auguſ. Quod eſt præter intentionem generationis, non eſt nuptiarum malum, ſed veniale ꝑꝑ nuptiarum bonum. Quod eſt tripertitum, fides, proles, ſacr̃m. Fides, ne cum alio vel alia coeatur. Proles, ut religioſè educetur. Sacr̃m, ne cõiugium ſeparet̃. His tribus bonis excuſatur coitus carnalis, qui eſt inter coniuges; ita vt vel non ſit pctm̃, vel veniale. Qñ.n. cã prolis conueniunt, excuſatur vt non ſit pctm̃. Qñ uero cauſa concupiſcentiæ ſatiandæ uel refrenandæ, ueniale eſt.

Coniugium quid ſit. · Epheſ. 5.g · Ioan. 2.a · Gen. 2.d · † maritum · † vxor · Hom. 19. in epiſ. ad Cor. 1. c. 7. to. 4 · Cauſæ cõtrahendi matrimonij. · De bo. cõiu. per tot. to. 6 · Nuptiarum bonum triplex. · † intemperantiam · † 13. diſt. c. nerui. 32. q. 2. ca. quicquid

a *Hoc au. ſe. in.* Dicit aliquis: Si hic ſm veniam conceſſit Apoſtolus, ergo peccatum ſunt nuptiæ. Cui enim uenia ni- B ſi peccato conceditur? Plane quod infirmitati conceſſit Apoſtolus ſecundum ueniam, audeo dicere peccatum eſſe. Veniam nanq; concedens Apoſtolus, concubitũ attendit coniugatorum vbi eſt incontinentiæ malum. ☞ Inconti.

¶Hoc dico.
mihi: bonum eſt homini † mulie- a b
¶Sed. ¶Vitandam.
rem non tangere. †Propter fornica c
tionem autem unuſquiſque ſuam d
a ¶Non concubinam, ut excludantur qui diuinis autoritatibus uxorem habere non poſſunt.
vxorẽ habeat, & unaquæq; ſuum
¶Legitimum. ¶Et poſtquam coniuncti.
habeat † uirũ. Vxori igitur uir † de- e
bitum reddat, ſimiliter autem &
¶Quia.
uxor uiro. † Mulier ſui corporis f
a ¶Ad alium. b ¶In hoc pares, in aliis uir præeſt.
poteſtatẽ non habet, ſed uir: Si mi-
a ¶Hic dominium non tollitur, ſed uitium.
liter autem: & vir ſui corporis põte
a ¶Quia neuter habet poteſtatem, ergo.
ſtatem non habet, ſed mulier. Nõ- g
a ¶Subtrahere debitum, quod poſſit eſſe cã adulterii. b ¶ſ. ut ex condicto abſtineatis ꝑꝑ gratiarum actiones.
lite fraudare inuicem, niſi forte ex h
¶Expeditius.
cõſenſu ad tempus, ut uacetis* ora i
¶Naturalem uſum.
tioni: & iterum reuertimini † in id k
a ¶Et ſi culpa uenialis eſt, quod in fornicatione. ¶Ne occaſio detur diabolo trahendi in laqueum fornicationis uel adulterij.
ipſum, ne tentet vos Sathanas pro- m l
pter † incontinentiam ueſtram.
¶Totum.
a †Hoc autem ſecundum indulgen n
¶Et ideo non peccat qui aliter agit, imo peccat qui ſic agit, ſed leuius.
tiam dico, nõ ſecundum imperiũ.

† vxorem · † 13. diſt. c. nerui. 32. 4 q. 2. c. ſicut non. · † debitum beniuolentiam · † 71. q. 2. c. ſunt qui dicunt. de cõ ſang. c. non debet · Matt. 19.b · *ieiunio & · †in unum,

NICOLAVS DE LYRA.

Diuiſio

¶ *matrimonio. Et diuiditur in duas partes, quia primo inſtruit matrimonium contrahentes. Secundò ipſum pro meliori bono fugientes, ibi:* De virginibus autem. *Prima adhuc in duas: quia primo inſtruit eos de matrimonio contrahendo, ſecundò de ipſo non diſſoluendo, ibi:* His autem. *Circa primum ſciendum, quod aliqui zelum habentes, ſed non ſecundum ſcientiam, in deteſtationem fornicationis etiam matrimonium contemnebantꝰ & aliqui faciebant hoc ex hypocriſi, ut magis eis tanquam ſanctioribus crederetur: & idem fiet circa finem mundi. 1. Tim. iiij. a. Prohibentium nubere &c. hoc autem videbatur durum fidelibus Corinthijs. ideo ſuper hoc ſcripſerunt Apoſtolo. Ad quod hic reſpondens oſtendit, primò quod ſit perfectionis. ſecundo, quod neceſſitatis, ibi.* Propter fornicationem. *Circa primum reſpondendo dicit.* De qui. autem ſcri. mi. *circa matrimonium.*

a Bonum eſt ho. *i. perfectum.*

b Muli. non tan. *ſed ſimpliciter continere. Circa quod ſciendum, ꝙ ſicut vis nutritiua ordinatur ad conſeruationem indiuidui, ita uis generatiua ad conſeruationem ſpeciei. et ideo ſicut dici non poteſt, ꝙ bonum ſit homini quantum ad indiuiduum alimento non uti, ita non poteſt dici quòd bonum ſit homini quantum ad ſpeciem, mulierem non tangere. Sed hoc eſt bonum homini quantũ ad indiuiduum. Et primo ratione animæ, quæ per hoc eleuatur ad cognitionem ueritatis: vnde dicit Aug. ij. ſoliloquiorum: Nihil ſic deijcit ab actu ueritatis cognoſcendæ, ſicut tactus iſte corporum, ſine quo uxor haberi non poteſt, quia tenetur ei reddere debitum per actum carnis, in quo abſorbetur intellectus. unde & populo legem diuinam accepturo præceptum fuit Exo. xix. c. Ne appropinquetis uxoribus ueſtris. Secundo ratione corporis, quod per matrimonium ſubijcitur perpetuæ ſeruituti coniugis. Vir.n. non habet ptãtẽ ſui corporis, ſed uxor, nec ſimiliter uxor, ſed uir, vt habetur inf. eo. c. Seruitus autem de ſe eſt amara. Tertiò ex parte rerum exteriorum, quarum occupatione & ſollicitudine multum implicatur matrimonium: quia oportet prouideri de neceſſarijs non ſolum pro ſe, ſed etiam pro uxore & liberis.*

Tactus mulierum nocimus propter tria. · Tom. 1.

c Propter forni. *Hic ultimo oſtendit, quod ſit neceſſitatis, & primo quantum ad matrimonium contractum, ſecundo, quantum ad eius uſum, ibi:* Vxori. *Circa primum ſciendum, quod uis generatiua ordinatur ad conſeruationem ſpeciei per filiorum generationem. ad quod opus mulier data eſt in adiutorium viro: propter quod prima neceſſitas inſtituendi matrimonium*

Diuiſio · Quòd concubitus humanus ſit determinatus.

trimonium ſuit propter procreationem prolis Gen. 1. d. Maſculum & fœminam creauit eos: benedixit eis, & ait: Creſcite & multi. &c. ſed hæc neceſſitas fuit maxime circa inſtitutionem generis humani, quando oportebat multiplicari populum Dei per generationem carnalem. & ideo Apoſtolus conſiderans genus humanum ſic multiplicatum, & populum Dei per regenerationem ſpiritualem multiplicandum, Iohan. iij. a. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpirituſancto, non poteſt introire in regnum Dei. ideo Apoſtolus hic prætermiſit hanc neceſſitatem, qua matrimonium fuit inſtitutum in ſubſidium ſeu officium naturæ. Et ponit ſecundam neceſſitatem, qua inſtitutum eſt in remedium culpæ. In renatis enim per baptiſmum remanet adhuc concupiſcentia carnis, & maximè ad actus uenereos propter uehementiam delectationis. licet autem maioris perfectionis ſit hanc concupiſcentiam ſuperare totaliter per continentiã: tamen hæc perfectio non poteſt in omnib. eſſe, ſed in paucioribꝰ. propter pronitatem ad ſequendũ cõcupiſcẽtiã, unde dicit Saluator. Non oẽs capiunt uerbũ hoc. ideo neceſſe eſt, ut partim concupiſcentiæ cedatur & partim ſuperetur: Quod fit dum actus generationis rõne ordinatur: & ſic homo non totaliter concupiſcentia ducitur, ſed magis concupiſcentia ſubditur rõni. Habet aũt hoc ratio naturalis, ꝙ homo ſic utatur actu generationis, prout cõuenit generationi, & educationi filiorum. Vnde & in brutis aĩalib. hoc inuenitur, ꝙ in illis ſpecieb. animalium in quibus ſola fœmina non ſufficit ad educationẽ prolis, maſculus cum fœmina nutrit prolem. Ad hoc aũt requiritur, ꝙ maſculus propriam prolem cognoſcat, ꝑꝑ qđ in oĩb. talibus aĩalib. naturaliter eſt indita maſculis ſollicitudo de certitudine prolis, vt patet in turturibus, & columbis & huiuſmodi: & ſic in eis non sũt uagi concubitus, ex quib. incertitudo prolis ſequeretur, ſed determinatis maſculis determinatæ fœminæ coniunguntur, ſaltem uſq; ad prolis educationem factam. In canibus aũt et hmõi, ubi ſola fœmina nutrit prolem, ſunt concubitus uagi: Nunc aũt ita eſt, ꝙ in ſpẽ humana maxime requiritur maſculus ad nutrimẽtum prolis, quę multo diutius eſt inualida ad quærendum neceſſaria quam in alijs aĩalibus: & non ſolum ꝓpter nutritionem filiorum requiritur maſculus, ſed ẽt ꝑꝑ inſtructionem ad q̃ adhuc requiritur magnum tempus. unde ad Heb. xij. Patres quidem carnis noſtræ habuerũ. &c. Propter qđ rõ naturalis dictat, ꝙ in ſpẽ humana non ſint uagi concubitus & incerti, cuiuſmodi ſunt concubitus fornicarij: ſed ſint determinati uiri ad determinatam fœminam. Et hæc determinatio fit per matrimonij legem. ideo dicit, Apoſtolus: Propter forni. autem. *ſcilicet uitandam in illis, qui non poſſunt continere.*

C · D

d Vnuſquiſque ſuam uxorem habeat. *ad quam determinate accedat, & ipſa ad eum, & ſic tolluntur concubitus uagi.*

e Vxori. *Hic conſequenter proſequitur de uſu matrimonij. Et diuiditur in duas partes: quia primo agit de debiti redditione. ſecundo, de eius intermiſſione, ibi:* Nolite. *Circa primum dicit:* Vxori uir de. red. *per carnalem copulam, & ſimiliter econuerſo: quia hic eſt vſus matrimonij in quo uir & uxor ad paria iudicantur. Propter quod mulier de latere uiri formata fuit, non de capite, nec pedibus: quia non debet eſſe domina nec ancilla: ſed ſocia: Et rationem huius debiti ſubdit di.*

Diuiſio

f Mulier ſui cor. *quia unus coniugum non poteſt continere altero inuito, uel alteri ſe tradere ad generationis actum: ſed ad inuicem debent habere uſum proprij corporis quantum ad hunc actum, impedimento legitimo ceſſante.*

g No. *Hic conſequenter agit de debiti intermiſſione. & ſecũdo, de eius reiteratione, ibi:* Et iterũ. *Circa primum ſciẽdum, quòd actus coniugalis bene eſt aliquando intermittendus, maxime ſacris temporibus, vt coniuges melius uacent ſpiritualibus. & hoc eſt quod dicit:* Nolite frau. in. *ſubtrahendo uſum corporis proprij ei, cui debetur.*

h Niſi for. ex con. *utriuſque.*

i Ad tempus, ut ua. ora. *quæ eſt eleuatio mẽtis in Deum. Mens autem deprimitur per carnalem actum etiam in matrimonio.*

k Et ite. *Hic conſequẽter agit de reiteratione actus coniugalis. Et diuiditur in duas: quia primo circa hoc dat ſuum documentũ. ſcđo declarat quoddam dictum ibi:* Hoc aũt dico. *Circa primum dicit;* Et it. re. in idip. *ſ. ad reddendum debitum finito tempore orationis. ſecundum quod dicitur Ecc. iij. Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.*

Diuiſio

l Ne ten. uos Sa. *de adulterio.*

m Prop. incon. ue. *Id eſt pronitatem ad actum carnis.*

n Hoc autem. *hic manifeſtat dictum ſuum & primo oſtendit in quo ſenſu accipi debeat. ſecundo, ad hoc rationem aſſignat, ibi.* Volo autem. *tertio exponit quod dixit, ibi:* Dico autem.

Diuiſio

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E Incontinentiæ malũ eſt, ꝙ uir cognoſcit uxorẽ ẽt ultra neceſſitatem procreandi liberos: ſed & ibi eſt nuptiarũ bonũ. Nõ .n. qa incõtinẽtiæ ibi malũ eſt, iõ cõnubiũ qđ eſt præter intentionem gñationis, nõ eſt donũ. imo uero non ꝑꝑ illud malũ culpabile eſt hoc bonũ: ſed illud malũ fit ueniale ꝑꝑ bonũ nuptiale. Hoc bonũ nuptiarũ nõ rephend t Apl'us, ſed malũ incõtinẽtiæ. Cõcubitus is neceſſarius cã gñãdi iculpabilis, & ſol⁹ ipſe nuptialis eſt. Ille uero, q ultra neceſſitatẽ ꝓgredit, nõ rõni, ſed libidini obſeqt. Cũ igit culpabilis nõ ſit gñãdi intẽtione cõcubitus, q ꝓprie nuptiis iputãd⁹ eſt qđ ſm ueniã cõcedit Apl's, niſi ꝙ ꝯiuges đbitũ carnis expoſcũt, ñ uolũtate ꝓpagãdi, ſed libidinis uoluptate: q̃ tñ voluptas nõ ꝑꝑ nuptias cadit in culpã, ſed ꝑꝑ nuptias accipit ueniã. Quocirca ẽt hinc ſũt laudabiles nuptiæ, quia ẽt illud, qđ nõ pertinet ad ſe, ignoſci faciunt ꝑꝑ ſe. Neq; .n. iſte concubitus, quo ſeruiṫ cõcupiſcentię, agiṫ ut impleatur fœtus, quẽ poſtulant nuptiæ. Oĩno igitur in gñe ſuo nuptiæ bonæ ſunt, qa fidem thori ſeruant, & prolis ſuſcipiẽdæ cauſa utrunq; ſexum comiſcent, & impietatem ſeparationis horrent.

† Nam velim

† cõtrahãt matrimonium

In epi. 1. ad Cor. c. 7. par te 2. to. 5.

† ſeparari

a *Vnuſqui.* Amb. Et iõ non debet qs cõſtringi, ne ꝓhibitus a licitis admittat illicita, ſed ipſe quid ſequatur eligat, ſed tamen in hoc propenſiorẽ eſſe melius eſt. *Vnuſqui. pro. d.* Satis hic etiam oſtendit pudicitiam coniugalem eſſe donum Dei. Non tantum enim continentium, ſed etiam coniugatorum caſtitas donum Dei eſt.

b *Pro. ha.* Quia in hoc quiſque iuuatur quod appetit auidius.

c *Di. a.* Hic dat conſilium.

d *Vri.* Eſt deſiderijs agi uel uinci. Nõ ergo ideo dicit melius, quaſi bonum ſit uri, & nubere melius, ſed conſuetudinem loquutionis eſt ſequutus.

F

e *Quod ſi di.* Aliud eſt diſcedere, aliud ex communi cõſenſu continere. Illud enim malum eſt, hoc bonum. Ambr. Ideo non ſubdit de viro ſicut de muliere: quia licet uiro aliam ducere, quia inferior non omnino hac lege utitur, qua potior quod a falſariis dicitur eſſe appoſitum.

Vbi ſupra par. 4.

Et uir

a ¶Et ſi hoc indulgeo, tamen uolo. ¶Caſtos.

† Volo autem omnes uos homines [a]

a ¶Et ſi nõ ſunt caſti, habent alias quibus ſaluari poſſunt. b ¶Sibi competens.

a eſſe ſicut meipſum. Sed ẽnim unuſ- [b]

b quiſque proprium donum habet à

a ¶Coniugium eſt ex Deo ſicuti & continentia. ¶i. in coniugio poteſt ſaluari. b ¶i. in uiduali uel uirginali continentia.

Deo. Alius quidem ſic, alius uero ſic [c]

a ¶Coniuncti debitum reddant, ſed non nuptis. i. uirginibus. Dico,

c Dico autem uobis non nuptis & ui- [d]

¶Caſte.

duis: bonum eſt ſi ſic permaneant ſi- [e]

cut & ego. Quòd ſi ſe non conti- [f]

¶Legitime.

nent, † nubant. Melius eſt enim [g] [h]

a ¶Ardere libidine. b ¶Hoc conſulo non coniunctis, ſed iunctis præcipio.

d nubere, quàm uri. † His autem [i]

qui matrimonio iúcti ſunt, præcipio

a ¶Quaſi hoc præceptum ego inuenerim, ſed dominus in propria perſona præcepit.

nõn ego, ſed dominus: uxorem a [k]

a ¶Hoc de vtroque fideli. b ¶Cauſa fornicationis.

e uiro non † diſcẽdere. Quòd ſi diſceſ- [l]

contracto contrariatur uirginitati, niſi contrahens certificatus fuerit, ꝙ actus matrimonialis ab eo non exigetur, ſicut fuit de beata virgine. uirginitatem autem uolebat Apoſtolus: ideo bene dicit: Volo aut. om. uos ho. eſſe. ſi. me. *i. oẽs virginitatem ſeruare. Fuit aũt Apoſtolus uirgo. unde & in eius decollatione in teſtimonium ſuæ uirginitatis fluxit lac de ei⁹ corpore, qui loquẽs de matrimonio, & eius actu ꝑꝑ hãc volũtatẽ nõ fuit loquutus ſcđm imperiũ. Sed videtur, ꝙ uolũtas Apoſtoli non fuerit rõnabilis: qa ſi oẽs à tꝑe eius fuiſſent cõtinẽtes, extũc ceſſaſſet generatio hoĩm: & ſic nõ fuiſſet completus numerus electorum. Ad hoc dicunt aliqui ꝙ reuelatũ fuerat Apoſtolo, ꝙ ſi oẽs ſui tꝑis cõtinuiſſet, adhuc ſufficerẽt ad implẽdũ numerũ electorũ. Sed hoc dictũ nullũ hẽt ſcripturę uel rõnis fundamẽtũ. Propter qđ dicẽdũ, ꝙ Apoſtolus uolebat hoc voluntate antecedente, ſed non voluntate conſequente. ſicut. 1. Thimothe. ij. cap. dicitur, ꝙ Deus uult oẽs hoĩes ſaluos fieri, ſ. voluntate antecedente: non tamen oẽs ſaluantur, qa non uult uolũtate conſequente: Dicitur aũt uoluntas antecedens, qua aliquis uult aliqđ abſolute, & in generali tanq̃ melius ſimpliciter. Conſequẽs vero, qua uult aliqđ conſideratis conditionib. proprijs & circũſtantijs. Primo modo uult hõ merces ſuas ſeruare. Scđo modo non uult eas ſeruare, quando in periculo poſitus proijcit eas in mare. & hoc modo conſideratis meritis, et demeritis hominum, Deus uult tantum aliquos ſaluari, & aliquos damnari: licet velit oẽs ſaluari in quodam generali, inquantum ſunt ad imaginem ſuam facti & beatitudinis capaces. Et eodem modo uolebat Paulus Apoſtolus homines continentes eſſe, inquantum continentia eſt maius bonum quam matrimonium. conſiderata tamen fragilitate hominum uolebat aliquos matrimonio iungi.*

G

Voluntas antecedens, & conſequens

† 31. q. 2. c. de neptis. 32. q. 5. c. puto. §. cũ ergo. & q. 7. c. apoſtolis.

b Sed e. unuſquiſq; *Hic conſequenter aſſignat rationẽ, quare de matrimonio conceſſo dixit, ſecundum indulgentiam, quia ſcilicet quilibet non eſt tantę uirtutis, quòd poſſit continere: & hoc eſt quod dicit:* Sed enim unuſq. pro do. ha. a Deo, alius quidem ſic. *ſcilicet ut poſſe continere.*

H

c Alius ue. ſic. *i. quòd poſſet caſtitatem maritalem cuſtodire, & in ea Deo ſeruire. unde Matth. xxv. a. de Chriſto ſub parabola hominis peregre proficiſcentis, quòd uocatis ſeruis ſuis tradit illis bona, & unicuique ſecundum propriam uirtutem.*

d Dico au. *Quod obſcure dixerat, magis declarat dicens:* Dico au. non nup. *i. virginibus.*

e Et uiduis, b. eſt il. ſi ſic perman. ſicut & ego. *ideſt continenter uiuendo.*

f Quod ſi ſe non con. *i. ſi donum continendi non acceperint a Deo.*

g Nubant. *matrimonium contrahendo.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *Circa primum ſciendum, ꝙ aliquis poſſet accipere dictum Apoſtoli de reiteratione debiti tanquam neceſſarium ad ſalutem, quod non intellexit. ideo dicit: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, & non ſecundum imperium, ideſt tradens ſub pręcepto tanquam ad ſalutem neceſſarium. Poſſunt enim coniuges de communi conſenſu ſimpliciter continere. Sed uidetur Apoſtolus hic improprie loqui dicens: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, quia indulgentia non eſt niſi de malo. actus vero matrimonialis non eſt malus. Ad quod dicendum, ꝙ indulgentia accipitur hic pro permiſſione. Permiſſio autem fit dupliciter: Vno modo de minori malo ad uitandum maius malum, ſicut Moyſes ꝑmiſit libellum repudij ad euitandum vxoricidium, & talis permiſſio nõ fit in euangelio ꝑꝑ eius perfectionem. Heb. vi. a. Ad perfectionem feramur. In ueteri lege facta fuit ex eius imperfectione, Heb. vij. c. Nihil ad perfectum adduxit lex. Alio modo fit de minori bono, per hoc ꝙ maius bonum non percipitur. ſic eſt in propoſito. Ex hoc. n. ꝙ Apoſtolus uirginitatem non præcepit, indulget matrimonium. Põt ẽt aliter ſolui prout indulgentia reſpicit malum. Circa quod ſciendũ, ꝙ actus coniugalis aliquando eſt ſine oĩ culpa, ut cum ordinatur ad prolem procreandã ad cultũ Dei, uel cũ fit cã reddendi debitũ: quia primo modo eſt actus religionis, ſcđo iuſticiæ. Et ſi fiat ex charitate, non ſolum eſt ſine culpa, ſed etiã meritorius: quia oĩs actus uirtutis factus ex charitate meritorius eſt. Si uero actus matrimonialis exercetur ad ſatisfaciendum concupiſcentiæ, tunc habet culpam annexam uenialem, quando ſiſtit intra limites matrimoniales. Mortalem uero quando non ſiſtit, utpote quia utitur uxore modo indebito, uel quia æque libenter aliam cognoſceret. Primo mõ actus matrimonialis non requirit indulgentiam, ſed præmium. Scđo modo habet indulgentiam inquantum conſentiens concupiſcẽtiæ in ſua uxore, tamen non in alia, non fit reus peccati mortalis, ſed tantum uenialis. Tertio modo indulgentiam habet, quia reus eſt peccati mortalis.*

Permiſſio duplex.

Matt. 19.

Actus coniugalis triplex

Diuiſio

a Volo au. *Hic cõſequenter apoſtolus aſſignat rõnẽ ſui dicti. Et primo eius quod dixerat: Nõ ſcđm imperiũ. ſcđo eius qđ dixerat, ſcđm indulgentiam, ibi: Vnuſquiſq; aũt. Circa primũ ſciendũ, ꝙ nullus ſapiens præcipit contra illud quod uult. Matrimonium autem contrahere & uti* contracto

h Melius eſt e. nu. quam uri. *ideſt quam concupiſcentia ſuperari. Cõcupiſcentia enim quidam ignis eſt: & ideo qui ab ipſa impugnatur, incaleſcit. qui autem ſuperatur per concupiſcentiam uritur. Et conſiderãdum, quòd Apoſtolus hic utitur comparatione abuſiua, quia concupiſcentia vri, malum eſt ſimpliciter, nubere autem bonum, minus tamẽ q̃ continere. eſt igitur ſenſus:* Melius eſt. *i. magis eligibile eſt, quòd homo minus donum habeat quam quòd malum incurrat.*

i His au. *Hic conſequenter inſtruit eos, qui matrimonio iuncti ſunt, de ipſo non diſſoluendo. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit propoſitum. ſecundo occaſione eius dat generale documentum, ibi: Et unumquemque. Prima adhuc in duas: quia primo agit de indiſſolubilitate matrimonij quando uterque coniugum eſt fidelis. Secundo quando alter eſt infidelis, ibi: Cæteris autem. Prima adhuc in duas: quia primo docet eos de indiſſolubilitate matrimonij. ſecundo, quid ſit agendum quando contigit ipſum aliquo modo ſeparari, ibi: Quod ſi diſceſſerit. Circa primum dicit.* His au. &c. Præcipio non ego ſed do. *i. non præcipio propria, ſed autoritate diuina.*

Diuiſio

k Vxorem a uiro non diſ. *Sicut .n. dictum eſt ſup. matrimonium primo fuit inſtitutum ad legitimæ prolis procreationẽ, in cuius nutritione, & inſtructione de morib. requiritur magnũ tꝑs. ꝑꝑ qđ rõ dictat, ꝙ uir & uxor ꝑ totam uitam inſeparabiliter coniungantur: & iõ matrimonium ſic diffinitur, quòd eſt ꝑſonarum legitimarum coniunctio indiuiduam. i. indiuiſam uitæ conſuetudinem retinens. Propter quod non diſcedere uxorem a uiro cadit ſub præcepto, excepta cauſa fornicationis, quem caſum excepit Saluator Matt. xxv. & idem de diſceſſu viri ab uxore. In hoc enim ad paria iudicantur.*

Matrimonium.

l Quod ſi diſceſ. *Hic conſequenter oſtenditur, quid ſit agendum quãdo aliqualiter ſeparatur matrimonium: licet .n. uinculum matrimonij conſummati ſit indiſſolubile, niſi per mortẽ alterius corpalẽ: tamen ex cã fornicationis ꝓbata põt diſſolui q̃tum ad thorum & quo ad cohabitationẽ. & ſic dicit Apoſtolus:* Quod ſi di. uxor a. *viro in caſu dicto.*

¶ Manere

A a *Et uir. uxo.* Non debet uir dimitttere vxorem, quia faceret eam mœchari: Quod ſi illa eſt adultera non facit, ſed adulteram dimittit, Cauſa, quam Chriſtus excepit, hic tacetur: quia notiſſima eſt. ſ. fornicationis.

b *Nam cæt.* vbi vterq; fidelis hoc præceptũ domini dedi. Nã cæteris vbi nõ vterq; fidelis, quod in initio eccleſiæ contigit, cum euangelium prædicari cœpit.

c *Si quis frater &c.* Idololatria & quęlibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt, & dominus cauſa fornicationis quidem ꝑmiſit vxorem dimitti, ſed nõ iuſſit: & ſic dedit locũ Apoſtolo monendi, vt qui noluerit, non dimittat infidelem, quæ forſan erit fidelis. Si fornicatio carnis deteſtanda eſt in coniuge, quãto magis fornicatio mẽtis .i. infidelitas? iuſſit Eſdras imo dominus per eum vxores dimittere alienigenas, per quas ad deos ibant alienos. Et per Moyſen dominus iuſſerat ne quis vxorem alienigenam duceret: merito ergo quas duxerant domino prohibente, domino iubente dimiſerunt. Amb Non eſt imputandum matrimonium quod extra decretum Dei factum eſt, ſed cum cognoſcitur, emendandum Aug. Cum verò cœpiſſet Gentib euangelium ꝓdicari, iam coniunctos Gentiles Gẽtilibus comperit, ex quib. ſi non ambo crederent, ſed unus vel vna: & infidelis cum infideli conſentiret habitare nec prohiberi a domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideo .n. non prohiberi, quia iuſtitia permittit à fornicante diſcedere, & infidelis hominis fornicatio eſt maior in corde quã in carne. Ideo autẽ nec iuberi, quia non contra iuſſionẽ domini Gentiles fuerunt ambo coniuncti. Licitum ergo erat per iuſtitiã, ſed licitum non erat faciendum propter liberam beniuolentiam.

Idololatria fornicatio

† 28. q. 1. c. 1. & c. iam nunc. De diuor. cap. gaudem⁹.

3. Eſd. 9. b

Exod. 34. b

In epiſto. ad Cor. 1. c. 7. par. 3. to. 3. De ſer. dom. in monti. 1. tom. 4.

† 28. q. 1. c. iam nunc.

† 28. q. 1. c. ſimili mõ. & c. ſi infideles.

B

d *Sanctificatus eſt.* quia hoc ſæpe contingit, ꝙ alter per alterum ad fidem conuertitur. Vel mundus eſt vir infidelis q̃tum ad fidelem mulierem, & nullam ex eius coniunctione immundiciam patitur mulier fidelis.

e *Alioquin.* Si dimittitis inuicem nolentes cohabitare, & alijs vos copulatis, adulteri eſtis & filij ueſtri ſpurij & ideo immundi, nunc ſancti: quia de licitis coniugijs nati, & ſub creatoris veneratione nati. Vel ſi viciſſim dimittunt filij, qui maiorem partem ſequuntur, in infidelitate manebunt. Maior .n. tunc erat numerus infidelium. Nunc aũt ſancti .i. Chriſtiani, ſiue uno ex parẽtib. autore ſiue vtroq;

f *Non. n.* Non eſt ratum coniugium quod ſine Deo: & ideo non eſt peccatum dimiſſio propter Deum, ſi alij copulatur. Si ambo credunt, per cognitionẽ Dei confirmatur cõiugiũ.

g *In pace.* Non oportet litigare cum diſcedente, quia odio Dei diſcedit.

h *Vnde. n.* Amb. Hortatus ſuper ea q̃ euenerunt, nunc qa eadẽ fieri poſſunt. Hæc nõ lege iubente ſed libera charitate fiunt.

Vbi ſupra par. 6.

i *Diui. de.* cuiquam quando ſaluetur, id eſt ſcit quando credet & ſuſtinet, ſic & tu expecta.

Circumciſus

a ¶Viuenti uiro. b ¶Si non continent.

ſerit, manere innuptam, aut uiro [a] [b]

a ¶Supplendum eſt hic quod de uxore præmiſit, quod ſi dimiſerit, non ducat aliam, vel reconcilietur uxori. ¶Niſi cauſa fornicationis.

a ſuo reconciliari. Et uir uxorem nõn

b dimittat. † Nam cæteris ego dico, [c] [d]

¶Ex Deo. a ¶Proprio ore. b ¶Fidelis conuerſus ad fidem in coniugio.

c non Dõminus. Si quis frater vxo- [e] [f]

rem habet infidelem, & hæc conſen- [g]

a ¶Non præcipit, ſed conſulit, vt ſi quis aliter agat non ſit tranſgreſſor, ſicut poſt de uirginibus conſulit. Augu. monet ergo quod eſt lucrandi occaſio cum poſſet licite relinquere.

tit habitare cum illo, nõn dimittat il- [h]

¶Sed non expedit. ¶Idem ſubdit de muliere.

lam. Et ſi qua mulier fidelis habet

uirum infidelem, & hic conſentit

habitare cum illa, non dimittet ui- [i]

a ¶Dum non horret nomen Chriſti.

d rum. † Sanctificatus eſt enim uir in- [k]

fidelis per mulierem fidelem, & ſan-

a ¶i. munda eſt mulier infidelis quantum ad virum fidelem: ipſe enim uir fidelis ex eius coniunctione non contaminatur: ueram enim fidelis habet pudicitiam in infideli coniuge.

ctificata eſt mulier infidelis per ui-

a ¶Si diſceditis, & ſi non eſt legale matrimonium. b ¶De copula nati. ¶Vel ſpurii uel infideles.

e rum fidelem. Alioquin filii ueſtri [l]

a ¶Non legitimi. ¶Si permanetis.

immũndi eſſent, nunc autem mun- [m]

¶Sancti. a ¶Vel uir uel mulier. q ¶Odio fidei.

di ſunt. † Quod ſi infidelis diſcẽdit, [n]

a ¶Non pro eo fidem fidei deſerat. b ¶i. non cogitur infidelem ſequi, ſed quandiu poſſunt in pace eſſe, non ſeparentur. ſi in eo putauerunt uocari, in eo manendum eſt.

f diſcẽdat. Non enim ſeruituti ſubiẽ- [o] [p]

a ¶i. in infidelitate.

ctus eſt frater uel ſoror in eiuſmodi. [q]

a ¶Ideo non debemus eſſe cauſa diſcordię.

g In pãce autem uocauit uos Deus. [r]

a ¶Vere manendum, quia unde ſcis. b ¶Fidelis. c ¶Forſan poſſet credere, qui non horret nomen Chriſti.

h Vnde enim ſcis mulier, ſi uirum ſal- [ſ]

uum facies? Aut unde ſcis uir, ſi mu

¶Fidelis. ¶Infidelem. a ¶Ita te h beas ad tuum comparẽ. ¶Vtrique uiro præeſſe, uxori ſubeſſe. b ¶Dedit.

lierem ſaluam facies. Niſi unicuiq; ſi- [t]

a ¶i. in eo ſtatu, in quo Deus uocauit, non a quo.

i cut diuiſit Deus. Et unũqueque ſicut [v]

a ¶Perſeueranter, ſi non ſtatim proficit. ¶Vnuſquiſque. ¶Niſi. b ¶Tenendum uobis quod omnes tenent.

uocauit Deus, ita ambulet. Et † ſicut [x]

ubiq; in omnibus eccleſijs † doceo.

C

e Si quis frater. *i. Chriſtianus.*

f Vxorem habet infidelem. *vtpote quando vir conuertitur ad fidem. & non uxor.*

g Et hæc conſentit hab. *pacificè & ſine contumelia fidei Chriſtianæ.*

h Non dimittat. *Et idem ſubdit de vxore fideli virum infidelem habente cum dicitur.* Et ſi qua muli. *In hoc .n. ſunt ad paria. & ſubditur ratio talis manſionis fidelis cum infideli, cum dicitur:*

i Sanctificatus eſt enim. *id eſt conuerſus ad fidem.*

k Vir infidelis per mulierem fidelem. *ipſum ad hoc inducentem. Hoc enim frequenter fiebat in primitiua eccleſia, ſcilicet ꝙ vxor fidelis conuertebat virum infidelem, & econuerſo vir vxorem.*

l Alioquin. *Hic ponitur ad idem ſecunda ratio ex parte prolis, quæ per conuerſionem parentis infidelis modo dicto adducebatur ad fidem. Si autem fidelis coniunx diſcederet, proles cum infideli remaneret: quia tunc pars infidelium cum talibus pręualebat, tum quia erant pauci fideles & ſub infidelibus conſtituti. & hoc eſt quod dicitur:* Alioquin filij ueſtri immun. eſſent. *i. in infidelitate remanerent, ratione dicta.*

m Nunc autem facti ſunt. *i. adducti ad fidem modo dicto. uidetur autem ꝙ Apoſtoli dictum ſit contra ſacram ſcripturam, quia Sanctus Eſdras fecit abijci uxores alienigenas cum filijs ſuis a filijs Iſrael fidelibus. Item contra ſacros canones, quia xxviij. q. 1. ca. Iudæi. dicitur, quòd non põt infidelis in eius coniunctione permanere q̃ iam ad Chriſtianã tranſlata eſt fidem: Ad primũ dicendũ, ꝙ matrimonia illa erant contracta contra Dei prohibitionem, quæ habetur Deu. vij. ideo nulla erãt, quia nullum matrimonium cõtra Dei prohibitionẽ põt eſſe ratũ: ꝑꝑ qđ Eſdras fecit illa ſeparari, & bene. Ad ſecũdũ dicẽdũ, ꝙ in primitiua eccleſia paſſim conuertebantur aliqui de Iudæis, & ſimiliter de Gentib. & illo tẽpore loqtur Apoſtolus: quia tunc ſpes erat ꝙ infidelis traheretur ad fidem per fidelem perſonã in matrimonio ſibi iunctã. procedẽte uero tempore Iudæi fuerũt obſtinati: nõ ſic aũt Gẽtiles. & iõ fidelis permittebatur habitare cum infideli de Gentib. nõ tamen de Iudæis. Modo uero pari paſſu ambulant: quia utriq; reputantur obſtinati, & ſic nõ permittitur fidelis habitare cum infideli de iſtis nec de illis. & hoc modo loquitur decretum allegatum.*

1. Eſdræ. 9.

D

n Quòd ſi in. *Hic conſequenter loquitur de diſceſſu infidelis, cum dicitur:* Quod ſi in. dis. *i. odium fidei Chriſtianæ.*

o Diſce. *q. d. liberatus eſt fidelis a coniunctione eius, & poteſt alteri contrahere. Et ſubditur cauſa, cum dicitur:*

† ſic

p Non e. ſer. ſu. eſt frater aut ſoror. *ideſt Chriſtianus uel Chriſtiana.*

† ordino

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Manere in nu. *ſupple præcipit dominus.*

b Aut uiro. *Sicut enim poterat non diſcedere à uiro ſub ſpe correctionis eius, ita poſt diſceſſum poteſt ei reconciliari, & etiam debet ſi non poſſit continere, quia non poteſt alteri nubere ipſo uiuente.*

c Nam cæteris. *Hic conſequenter agitur de diſſolutione & ſolutione matrimonij, quando alter coniugum eſt infidelis. Et diuiditur in duas partes; quia primò agit in receſſu ex parte fidelis. ſecundò ex parte infidelis: ibi: Quòd ſi infidelis. Circa primum dicit:* Nam cæteris. *qui ſunt diſparis cultus.*

Diuiſio

d Dico ego non dominus. *id eſt do conſilium, ſed non eſt ad hoc diuinum præceptum.*

Si quis

q In eiuſmodi. *Vt teneatur infidelem aliquo modo ſequi, aut contendere in iudicio uel alibi pro eius cohabitatione. & ſubditur cauſa:*

r In pace au. uocauit uos d. *Non in litigijs & contentionibus. Sed quia poſſet aliquis arguere in contrarium, ſcilicet quòd teneretur hoc facere, ut poſſet infidelem per cohabitationem ad fidem conuertere, iõ hoc remouet, di.*

ſ Vnde. n. ſcis mulier, ſi ui. ſal. facies. *q. d. nõn poteſt hoc ſcire, niſi per diuinam reuelationem, propter quod ſubditur:*

t Niſi unicuiq; ſi. di. Deus. *i. ordinauit reuelari: ſecundũ autem viam humanam magis probabile videtur, ꝙ infidelis ſubuerteret fidelem ſi ſequeretur eum diſcedentem ex odio fidei Chriſtianæ.*

u Vnumquemq;. *Poſtq̃ Apoſt. egit de ſolutione & diſſolutione matrimonij, ubi dixerat, ꝙ fidelis debet manere cũ infideli, ſi põt abſq; cõtumelia Chriſti. Hic conſequenter ex incidenti dat generale documentum ſtandi in ſtatu, in quo quis uocatur ad fidem, di.* Vnumquemque ſicut uocauit Deus ita ambu. *quantum ad illa, quæ non repugnant ſtatui fidei.*

x Et ſicut in omnibus eccleſiis doceo. *quaſi dicat non ſolum uobis Corinthijs, ſed & alijs hoc dixi: quia doctrina fidei debet habere vnitatem, & maxime in hoc, quòd quilibet ſit contentus de ſtatu in quo vocatus eſt ad fidem, niſi impediat Dei ſeruitutem, & explicat magis ic ſpeciali dicens:*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Circuncisus aliquis uo. eſt.* Nuſquam aufert conſuetudinē, quæ ſeruata nō impedit ſalutē, monens ne in talibus ſpes ſalutis ponatur, cū tñ pro offenſione infirmorum ſeruet̄. unde dicit nihil ea eſſe ſubdēs: Circūciſio nihil. † accerſar
b *Vnuſquiſque in ea.* hoc ad eas conditiones uel uitæ conſuetudines reſpicit, quæ nihil obsūt fidei boniſq; morib. Sicut .n. coniunx, ſic & latro ad Chriſti fidem uocat̄: Sed ille in coniugio, non a coniugio: Iſte vero non in latrocinio, ſed a latrocinio. Nō .n. neceſſe eſt, vt coniuges deſinant eſſe coniuges pp fidem Chriſti, ſicut neceſſe ē ut latrōes deſināt eſſe latrōes.
c *Seruus u.* Supra poſuit unum exemplum de ritu viuendi. hic aliud de cōditionis dicitur officio.
d *Magis ute.* quia quanto quis propter Deum deſpectior eſt in hoc ſeculo, tanto magis exaltabitur in futuro.
e *Liber.* qa ereptus a pctīs quę ſeruos faciunt: nec ſeruus conditione deſpiciatur, nec liber ereptus elatus ſeruo ſe præponat. † potius
f *Empti e.* Reddite uicem, ut uos ſerui ſitis Chriſti, non hominū. Hi ſunt ſerui hominum, qui humanis ſe ſubiiciunt ſuperſtitionibus.
g *Serui ho.* Qđ contingit uobis ſi dicatis: Ego ſum Pauli, ego Apollo.
h *De uirgi.* Cauſa illius fornicatoris, de omni fornicatione uitāda docet. †Sup. 6. d
i *Neceſſitatem.* Dicit penurias ſeculi quas ſæpe patiuntur coniugati: Infirmis infirmam rationem prætendit poſſet enim digniorem reddidiſſe dignitatis rationem eius munus amplius commendādo. Supergreditur 1. Petr. 1. d
F .n. uirginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines angelis aſſimilantur. Maior tamen uictoria uirginum eſt quam angelorum. Angeli .n. ſine carne uiuunt, uirgines uero in carne triumphant. Inde eſt, q in tabernaculo Domini ſupremum operimētum erat de pellibus hiacinthinis: per quod intelligitur cęlibum uita: habet enim hiacynthus ſpeciē ſimilem throno: ita qui in carne uirgineam puritatem ſeruant, ſuper cæleſtibus ſimilantur. Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt inquinati, & ſequuntur agnum quocunque ierit. Exo. 25. a / Apoc. 14. a
k *Hoc itaque dico.* Hic ad temperantiam monet. Quaſi. Quia coniungemini, dum ſine peccato poſſit fieri: itaque hoc conſilium do uobis. † præſentē
☞ *Tanquam*

¶Q. in eo ſtatu poteſt quiſque manere .ſ. coniugii, ſicut & in cæteris quæ ſaluti impedimentum non afferunt. uerbi gratia. ¶Hoc .ſ. doceo, quod unuſquiſque permaneat in ſtatu ſuo.

Circuncisus aliquis uocatus eſt,
¶Non cogatur adducere. ¶Ritus Gentilium.
non † adducat præputium. In præputio autem aliquis uocatus eſt, nō
¶.i. non cogatur ad Iudaicos ritus. ¶Ad ſalutem nec prodeſt nec obeſt hoc uel illud .i. Iudaicus uel Gentilis ritus.
circuncidatur. Circunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed ob-
¶Non adducat &c. Sed.
ſeruatio mandatorum Dei. † Vnuſ-
¶Non aqua. ¶Conditione uocationi non repugnante.
quiſque in quā uocatione uocatus
¶Sicut.
eſt, permaneat. Seruus uocatus
¶Quaſi uelis hoc effugere.
es, non ſit tibi curæ. Sed & ſi potes li-
¶Seruitute. ¶Quæ eſt cauſa humilitatis. ¶Quia æque vt dominus ſeruus Chriſti eſt.
ber fieri, † magis vtere. Qui enim
¶Id eſt in fide Domini uocatus, uel in operatione Domini.
in Domino vocatus eſt ſeruus, li-
¶Id eſt ac ſi diceret ſeruus, ſed honeſtius nomen.
bertus eſt Domini. Similiter qui li-
¶A Deo, quod crimen eſt. ¶Quod perfectius eſt.
ber uocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti.
¶Vterque ſeruus, quia pre. em. ¶Sanguine Chriſti. ¶Et quia empti.
† Precio empti eſtis. Nolite fieri
¶Ita ſcilicet ut poſt ponatis ſeruitium domini. ¶Quia nullus ſtatus nocet.
ſerui hominum. Vnuſquique er-
¶Non a quo, quia nullus ſtatus nocet in quo quis uocatur.
go in quo uocatus eſt, fratres, in
¶Statu. ¶In obſeruatione mandatorum Dei. ¶De coniunctis dedi præceptum Domini, ubi uterque eſt fidelis: uel meum conſilium dedi, ubi alter infidelis.
hoc permaneat apud Deum. † De uirginibus autem præceptum
¶Aliqua lege præcipientis ut contineant uel nubant. ¶Non præceptum. ¶A ſpirituſancto mihi inſpiratum idem quod ſupra dedi, non nubendi. ubi tamen aliud licet.
Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam
¶Apoſtolatum. ¶Ita. ¶In diſpenſatione mihi credita.
conſecutus à Domino, ut ſim fidelis. Exiſtimo ergo bonum hoc
¶Quia Apoſtolus & fidelis, ergo hoc conſilium do, ſcilicet nubendi, quia exiſtimo hoc id eſt in uirginitate permanere.
¶Non ſolum ſpe æternæ uitæ.
eſſe propter † inſtantem neceſſitatem: quoniam bonum eſt homi-
¶Ita exiſtimo, quia ita uere eſt ſcilicet. ¶In uirginitate. ¶Tamen ſi.
ni ſic eſſe. † Alligatus es uxori,
¶Et ſi inſtat neceſſitas. ¶Sed ſo.
noli quærere † ſolutionem. Solu-
¶Si potes continere.
tus es ab uxore, noli quærere uxo-
¶Sed tamen.
rem. Si autem acceperis uxorem,
¶Similiter.
non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo,
¶Non peccant, tamen leuius eſt eſſe ſine coniugio, quia.
non peccauit. † Tribulationē tamen
¶Pro neceſſariis rebus prouidendis ſibi & filiis. ¶Dum conſulo hoc euitare. uel dum concedo quod uultis, & ſi graue. ¶Tribulationem carnis habebunt. Ego autem uo. par.
carnis habebunt huiuſmodi. Ego autem uobis parco. Hoc itaque dico

NIC. DE LYRA.

†De trāsl. epi. c. q̄to. / † diuortiū
¶ a Circunc. ali. uo. eſt, non ad. præpu. *ideſt non ſequatur ritum Gentilium, qui ſemper fuit illicitus.*
b In præpu. au. aliquis uo. eſt, non c. *uolens obſeruare legalia, quæ ceſſauerunt in morte Chriſti, maxime quantum ad ceremonialia: de quibus fuit circunciſio, cui ſuccedit baptiſmus in noua lege. iō ſubditur:*
c Circunciſio ni. eſt. *ideſt nihil facit ad ſalutem.* †Afflictionem
d Sed ob. m. de. *Matth. xix. c. Si uis ad uitam ingre. ſer. man. Sunt enim de dictamine iuris naturalis, propter quod obligatio eorum ſemper manet.*
e Seruus uo. es. *ad fidem.*
f Non ſit ti. cu. *i. non feras hanc conditionem moleſte: nā in illa potes Xpo ſeruire.*
g Sed etſi po. li. fie. *ex gratia domini tui, uel alia uia de facili.*
h Magis ute. *ſcilicet ſeruitute quam ante ſeruiendo Chriſto in membris ſuis, exemplo Chriſti, qui ſicut miniſter erat cum diſcipulis. Et propter hoc Papa ſeruum ſeruorum Dei ſe uocat in libris ſuis.* G
i Qui c. in do. uo. eſt ſeruus. *conſtruatur ſic litera:* Qui .n. ſer. *exiſtens in conditione.*
k In dom. uo. eſt. *i. uocatus ad fidem.*
l Liber. eſt domini. *i. libere poteſt ſeruire Deo: & æqualis eſt meriti apud Deū, ſicut ille, quem uocat exiſtentem in libertate.*
m Simili, qui liber uo. eſt ſer. eſt Chriſt. *ſicut & ille qui uocatus eſt ſeruilis conditionis exiſtens. unde dicit Amb. Apud Deū bona ſeruitus & bona libertas æqua lance appenduntur. Et q uterq; ſit æqualiter ſeruus Chriſti, oſtenditur conſequenter, cum dicitur:* Vbi ſupra / †Ephe. 4. a / 21. q. 1. c. 1. de regu. c. licet i pri.
n Precio em. eſtis. *i. ſanguine Chriſti, qui æqualiter eſſuſus eſt pro utroque. emptus uero ſeruus efficitur emptoris.*
o Nolite fie. ſer. ho. *dimittendo ſeruitutē Dei pro ſeruitute hominum. vtraque enim poteſt ſimul ſtare, vt cum quis propter Deū humiliter ſuſtinet hominis ſeruitutem.*
p De uir. au. *Poſt q̄ Apoſtolus egit de matrimonio, hic conſequenter agit de fugientibus matrimonium pro meliori bono. Et primo pro continentia virginali. ſecundo, de fugientibus pro continētia uiduali, ibi: Mulier alligata. Prima in duas: qa primo agit de uirginibus. ſcđo, de uirginū cuſtodibus, ibi: Si quis aūt turpem. Prima in tres: quia primo declarat pfectionē q̄ eſt in ſtatu uirginali. ſcđo qualiter poſſit participari in ſtatu cōiugali, ibi: Hoc itaq;. tertio quid circa hoc magis debeat optari, ibi: Volo aūt. Prima adhuc in duas: quia primo oſtēdit quid ſit perfectum. ſecundo quid licitum, ibi. Alligatus es. Circa primum dicit Apoſtolus:* De uirgi. au. *ſ. quòd prædicem virginitatē eſſe neceſſariam ad ſalutem: quia tantæ altitudinis & perfectionis eſt, q pauci poſſunt eā attingere. vnde dicit Saluator. Sūt eunuchi, qui caſtrauerunt ſeipſos propter regnum cælorum. qui poteſt capere capiat. quaſi dicat pauci inueniūtur ad hoc idonei.* Diuiſio / Matt. 19. b / H / † 28. q. 1. c. ſic enim
q Conſi. au. do. *tanquam de meliori bono, propter rationes ſupradictas eo. ca.*
r Tanquam miſe. con. *non ſolum in Chriſtianitatis ſtatu: ſed etiam in apoſtolatus ſtatu. per quem autoritatem & ſcientiam cōſulendi habeo. propter quod ſubdit ſuum conſilium, dicens:*
ſ Exiſtimo ergo bonum hoc eſſe. *i. ſimpliciter continere.*
t Propter inſtantem neceſſitatem. *i. ad euitandum occupationem circa neceſſitatē vitæ præſentis, quæ incumbit coniugatis circa prouiſionem vxoris & prolis: per quam homo retrahitur a bono contemplationis & diuinæ dilectionis.*
u Alligatus es. *Hic conſequenter oſtenditur q ſit licitum ſcilicet matrimonium contrahere, & in contracto manere. ideo dicit:* Alligatus es uxori, noli quære. *quia forſitan caderes per incōtinentiam. Experti .n. delectationem venereorum in actu coniugali reuertuntur ad eam de facili.*
x Solutus es ab uxo. *ſi potes continere, quod eſt maius bonum. ideo non eſt dimittēdum pro minori.*
y Si a. ac. u. nō pec. *qa hoc eſt licitū viro, et etiam mulieri. ideo ſubditur:* Et ſi nu. uir.
z Tribulationem tamen. *ſ. matrimonio iūcti, qa imminet eis anxietas mētis, & labor corpis circa puiſionē ſuæ dom. et p'is, et quia alter coniugum de facili ſuſpicatur fraudē in altero de corpe. & ſic anxiatur in mēte: cu. anxietatis redūdatio fit ī carne.*
a Ego autem uobis par. *q. d. non ſolū oſtendo uobis uiam perfectionis, quæ difficilis eſt in obſeruantia uirginitatis: ſed etiam matrimonium ad quod licite & bene declinare poteſtis.*
b Hoc ita. di. *Hic conſequenter oſtendit qualiter perfectio virginum poſſit haberi aliquo mō a cōiugatis .ſ. a licitis abſtinēdo, q̄tum fieri pōt*
¶ bono

A a *Tanquam non hab.* Quod vtiq; facit qui habens vxorem reddit, non exigit debitum: & qui propter infirmitatem propriam ducit vxorem, plangens potius; quia ſine vxore eſſe non potuit, quam gaudens quia duxit, & maxime qui pari conſenſu continentiam ſeruant. Gratiora ſanè coniugia iudicanda ſunt, quæ ſiue filijs pro creatis, ſiue prole contempta continentiam pari conſenſu ſeruare poterunt. Nota de continentia coniugali.
b *Tanquam non.* Vt ex bonis eius bona faciat, non mali fiant. Quæ ne putentur mala, bonis dantur. Itemq; tolluntur, vt probentur. Ne uerò putentur ſumma, dantur & malis, itemque tolluntur vt crucientur.
c *Præterit enim & ſi.* Ambro Ideo hæc quaſi non ſint, exiſtimanda ſunt, quia præterit, & ut nouis corporibus nouus mundus cōueniat igne purgabit. † habitus / In epiſtol. ad Corin. 1. c. 7. par. 3. 7. 1. 3
d *Cogitat quæ do.* Hæc enim de damnatione non timens & de ſalute ſecura, cogitat tantum quæ domini ſunt. †cælebs
e *Vt ſit ſancta & corpo. & ſpiritu.* Hoc & nupta, ſed amplius innupta: quæ libera à neceſſitatibus mundanis, quibus aſtricta eſt nupta, intenſius uacat cęleſtibus præceptis.
f *Non ut laqueum.* Amb Sed ad id tendens dico, q honeſtum eſt, vt homo ſit caſtus corpore & animo: nō q turpè ſit coniugium, ſed quòd hoc honeſtius & facilitatem habeat. Ibidē, paulo poſt
g *Si quis autem.* Sicut de virginibus determinauit, ſic & de cuſtodibus determinat. †Diuiſa eſt mulier & uirgo. Innupta curat ea, quæ dom.
h *Melius facit,* quia apud Deum meritum illi collocat, & a ſeculi ſollicitudine liberat illam. Et ideo rectè ait: Melius eſt .n. quod licet & expedit, quàm
B quod licet, & nō expedit. Aug. Hic .n. bene vtitur homo malo, ibi verò bene vtitur bono. Duo .n. hæc .ſ. bonum & malum: & hęc duo, bonus uſus, & malus uſus, ſibimet adiuncta quatuor differentias faciunt Bene vtitur aliquis bono continentiā dedicans Deo. Male vtitur quis bono, continentiam dedicans idolo. Malè vtitur quis malo, concupiſcentiam relaxans adulterio. Bene utitur malo cōcupiſcentiam reſtringens connubio. Sic ergo melius eſt bene uti bono, quā bene vti malo. De pec. mer. & remiſ. li. 1. c. 29. to. 7 / Vſus boni, & mali quadruplex
☞ *Mulie*

¶Quo non generatione carnali propagandus eſt populus Dei, ſed regeneratione ſpirituali colligendus. ¶Hoc ſolum reſtat agendum.
fratres tempus † breue eſt. † Reliquum eſt, ut & qui habent uxores
¶Studendo Dei ſeruitio, non operi carnis. ¶Pro aliqua proſperitate ſeculi.
tanquā nō habentes ſint, & qui gaudent,
¶Intus timentes corrumpi.
tanquam non gaudentes & qui
¶Pro caſibus coniugii uel aliqua triſticia ſeculi. ¶Vt qui prouident filiis.
flent tanq̄ non flentes: & qui emunt,
¶Non appanant cor perituris rebus. ¶Vt & uniuerſaliter colligant.
tanquā non poſſidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquā non utātur.
¶Quotidie ſeneſcit. ¶Pulchritudo, non ſubſtantia.
Præterit enim † figura huius mundi.
¶Vt nubitis hoc conſulo, ſed magis uolo. ¶Rei uxori quæ diminuta propenſius uigilatur.
† Volo autem vos ſine ſollicitudine eſſe.
¶Quia.
Qui † ſine vxore eſt, ſol-
¶Vt impleat.
licitus eſt quæ Domini ſunt, quo-
¶Non quomodo mundo ſeruiat. ¶Interiori pulchritudine. ¶Sed.
modo placeat Deo. † Qui autem † cū
¶De domo ſcilicet regenda.
uxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt
¶Etiam.
mundi, quomodo placeat uxori.
¶Quia partim Deo, partim ſeruit mundo. ¶Non natura, ſed actu. ¶Similiter uidua & uirgo.
† Et diuiſus eſt. Mulier innupta: &
¶Iam non cogitat ne damnetur a Deo, quod eſt timor cuſtos malorum.
uirgo, quæ innupta eſt, cogitat quæ
¶Actionibus quæ geruntur miniſterio corporis.
Domini ſunt, ut ſit ſancta in corpore & ſpiritu.
¶Voluntate.
Quæ autem nu-
¶Non ut ſancta non ſit, etſi minus, non enim poteſt fieri ut non ſit ſanctum corpus quo ſanctificatus utitur ſpiritus.
pta eſt, cogitat quæ ſunt mundi,
¶Conſulo non nubere, ſed ad utilitatem hoc dico, ut expeditius Deo ſeruiatis, non ut ſi incontinentes eſtis, ſim nobis laqueus fornicationis & occaſio.
quomodo placeat uiro. † Porro
¶Maiorem.
hoc ad utilitatem ueſtrā dico, nō vt laqueum uobis iniiciam, ſed † ad id quod honeſtum eſt, & qđ † faculta-
¶Quod eſt in coniugio.
tem præbeat ſine impedimento † do-
¶Se. ¶Etſi honeſtius & expeditius, tamen ſi quis &c. ¶Ne etſi uirgo non peccat, cuſtos eius uideatur peccare, dicit: Si quis &c.
mino obſeruandi. Si quis autem
¶Quandoque. ¶De.
† turpē ſe uideri exiſtimat ſuper uir-
¶Vltra pubertatem.
gine ſua, quòd ſit ſuperadulta: & ita
¶Quia uirgo non uult continere. ¶Vt nubat, quia uirgo non uult continere. ¶Virgo. ¶Cuſtos.
oportet fieri, quod vult faciat, non
¶Cuſtos. ¶Virgo. ¶Ideo dico ſi oportet non peccat, nam de iſto patet.
peccat, † ſi nubat. Nam qui ſta-
¶In propoſito, non curans uel ſobolem uel aliud huiuſmodi. ¶Cum virgo uelit continere.
tuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem au-
¶Sed. ¶Implendæ. ¶Qui.
tem habens ſuæ uoluntatis, et hoc
¶Non ex leuitate latuit, ſed ex iudicio mentis bonum eſſe decreuit. ¶Non ingerens fomitem nuptiarum.
† iudicauit in corde ſuo ſeruare uir-
¶Non tantū non peccat. ¶Et quia ita oportet fieri, vt diximus.
ginem ſuam, bene facit. † Igitur & qui matrimonio iungit uirginem ſuam
¶Quia licet quod facit. ¶Cum habeat ptātē ſuæ voluntatis.
bene facit & qui nōn iungit, me-

NIC. DE LYRA.

¶ *bono modo, & ad ſuperna tendendo. Dicit igitur:* Hoc itaque di. fra. *uos ad perfectionem inuitando.* † indecorū virgini ſuæ putat, ſi pterea nubendi tps.
a Tempus breue eſt. *ſ. uitæ humanæ: propter quod quilibet debet quantum poteſt ad perfectionem conari quandiu habet tempus merendi. ideo ſubditur:*
b Reliquum eſt &c. tanquam non habe. ſint. *Quod fit dupliciter. Vno modo quod reddant debitum, non tamen exigant. Alio modo perfectius, ut uterque coniugum de communi conſenſu incipiat continere propter maius bonum adipiſcendum.* † ſi iūgatur matrimonio
c Et qui gau. *i. eſt materiam gaudendi habent ex aliqua temporali proſperitate circa ſe, prolem & familiam contingente.*
d Tanquam non g. *Cogitando, quod non multum eſt gaudēdum niſi de bonis ſpiritualibus & æternis. Proſperitas enim temporalis frequenter uergit in nocumentum.* † decreuit
e Et qui flent. *i. triſticiæ materiam habent, quod frequenter contingit in matrimonio propter uarias cauſas contingentes circa coniuges, prolem & familiam.*
f Tanquam non flentes. *Patienter ſuſtinentes & ex ſpe retributionis æternæ conſolationem recipiendo.*
g Et qui emunt, tanquam non poſſident. *Cogitando, q non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus, Hebr. xiij. c.* C
h Et qui utuntur hoc mund. *ideſt poſſunt uti bonis huius mūdi, eo quod ſint diuites, in corpore ſani.* † cōtra 90. / † 31. diſt. c. lex 31. diſt. c. 1.
i Tanquam non utantur. *Accipiendo de bonis præſentibus quantum minus poteſt fieri, ſalua tamen decentia ſtatus & perſonarum. Et quia hæc ſunt difficilia, ideo ſubditur ad hoc ratio motiua, cum dicitur:*
k Præterit enim fi. huius mundi. *Quia eſt in continua uariabilitate. propter quod parum curandum eſt de de bonis pręſentis uitę: quia nihil eſt ibi ſtabile. Vel poteſt hoc referri ad finem mundi appropinquantem, tūc .n. ceſſabit figura .i. curſus huius mundi. quia tamen manebit eius ſubſtantia .ſ. corpora cęleſtia & elementa: ideo non dicitur: Præterit ſubſtantia huius mundi, ſed eius figura.*
l Volo au. *Hic oſtendit conſequenter quid circa prædicta ſit magis eligendum quātum eſt de ſe .ſ. continentia uirginalis, quæ aufert mundi ſollicitudinem, & animam eleuat ad cognitionem Dei & eius dilectionem. et hoc eſt quod dicit:* Volo au. *Loquendo de ſollicitudine bona ſpiritualia impediente.*
m Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt quæ domini ſunt. *i. habet aptitudinem, ut ſollicitus ſit de bonis ſpiritualibus & æternis.* † De cleri. coniuga. c. diuerſi.
n Qui autem cum vxore eſt ſollicitus eſt quæ ſunt mundi. *ad prouidendum neceſſaria ſibi, familiæ & uxori.* † duxit vxorem
o Quomodo placeat uxori. *Non ſolum per dictam ſollicitudinem, ſed etiam per redditionem debiti.*
p Et diuiſus eſt. *Partim ſeruiens mundo. & partim Deo, quantumcunque bene uiuat in matrimonio.*
q Et mu. in. *Quia idē eſt ex parte mulieris, ſicut ex parte uiri. & patet ex dictis litera.*
r Porro hoc ad u. uti. *oſtendendo uobis id, quod eſt melius & magis eligibile potentibus continere.* D
ſ Non ut la. *Quia non dico hoc tanquam neceſſariū ad ſalutem: hoc enim eſſet illaqueare infirmos, qui non poſſunt continere.*
t Sed ad id quod ho. eſt. *Continentia enim eſt honeſtiſſima.* † 27. q. 1. c. de uiduis. 2.
u Et quod fa. præbeat ſine im. domi. ob ſe. *i. ſacre ſeruiendi: quam facultatem præbet cōtinētia auferens impedimenta Deo libere ſeruiendi: q̄ frequenter cōtingunt ex coniunctione matrimonij p p ſollicitudinem annexam circa temporalia. & patet p p̄dicta.* † vt id / Cuſtodes virginum
x Si quis au. tur. *Hic cōſequēter agit Apoſtolus de virginum cuſtodib. qui in primitiua eccleſia erāt patres carnales & patres ſpūales .i. epī. quibus a parentibus tradebātur aliquando uirgines cuſtodiendæ: igitur ſi cuſtos uirginis poſt q̄ ipſa uenerit ad ætatem adultā uideat per ſigna probabilia ipſā uolūtariam de virginitate ſeruanda, debet eam ſic cuſtodire. ſin autē, nuptui tradere. & hoc eſt quod dicitur:* Si quis au. tur. *i. male gratioſum.* † decorum eſt, ſequamini & adhæreatis dño abſq; vlla diſtractione. / † dñm obſecrandi.
y Se ui. exiſt. ſuper uir. ſua. *i. ſuper virgine quæ eſt in ſua cuſtodia.*
z Qđ ſit ſu. a. *i. iā puenerit ad ętatē nubilē.*
a Et i. o. fi. *Quia curſus t pis & ætatē nō pōt impediri. Pōt āt cuſtos talis virg. male gratioſus uideri dupliciter. Vno mō a uirgine cui diſplicet a nuptijs retardari. Alio modo ab alijs, qui timent de lapſu uirginis: cuius uerecundia in cuſtodē reuerteretur. iō ſubditur:*
b Quod uult. *uirgo cuſtodita.*
c Faciat. *matrimoniū cōtrahēdo: qa in hoc.*
d Non pec. *nec eius cuſtos peccat.*
e Nam qui ſta. *firmus de cuſtodia uirginis.*
f Non ha. ne. *tradendi eam nuptui: quia nō uidet eam ad hoc inclinari, nec timet de eius lapſu verecundari.* † 28. q. 1. c. ſic enim.
g Ptātem. *de cuſtodia ſecura uirginis.*
h Et hoc iud. *abſque coniugio.*
i Bene fa. *ſeruans eam in ſtatu perfectiori. propter quod concludit.*
k Igit. *& patet litera ex dictis.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Mulier alli.* Dixerat, mulierẽ cã fornicationis a uiro recedẽtẽ manere innuptã, aut uiro ſuo reconciliari, & non dixerat, an maneret toto tpe uitæ ſuæ, an tpe uiri: hoc determinat. Continuatio: Virgo ſemp pôt nubere cui uult, ſed mulier.i. uidua ſeparata a uiro uiuente uiro alligata eſt legi &c.

b *Quòd ſi dor.ui* Aug. Nõ dicit prim⁹ uel ſcd's, uel quotus nec nobis diffiniendum qđ non diffinit Apoſtol⁹: unñ nec ullas debeo dãnare nuptias, nec eis uerecũdiã numeroſitatis auferre. Dñs ãt ſeptẽ uirã ñ dãnat, nec dicit in reſurrectione nõ poſſe eſſe. Sed tñ: neq; nubẽt neq nubent vñ nec ꝯ humanę verecũdiæ ſenſũ audeo dicere, ut quoties uoluerint nubant: nec ex corde meo quotaſlibet nuptias cõdẽnare. Quod dicitur uni uiræ, hoc omni uiduæ.

† 2. q. 3. c. ent he mũ. De ſepul. c. de vxore. De ſec. nu. c. pen.

Secũdę nuptiæ nõ ꝓhibitæ. Matth. 22. c † iuxta me tm intam.

c *Beatior au.* Satis oñdit btãm eſſe ẽt poſt mortẽ viri iterũ nubẽtẽ fidelẽ, ſed btiorẽ nõ nubentẽ. Vñ maxime Cathafrigarũ & Nouatianorũ hæreſes cõcidũt quas buccis ſonantib. non ſapiẽtib. Tertulianus inflat, dũ ſcd'as nuptias tanq̃ illicitas maledico dẽte conſcidit, quas oĩno licitas Apl's ſobria mẽte concedit. Ambr. De tertiis aũt & quartis, & de ultra plurib. nuptiis, ſolent homines mouere quæſtionem. Sed quis audet diffinire quod nec Apoſtolum uideo diffiniſſe?

Vbi ſupra

d *Puto a.* Nõ dubitat Apl's ſed cõtẽptores increpat, ut & dominus dicens, Si me ſciretis, forſitã & prẽ meũ ſciretis: Vel, Putas iueniet fidẽ ĩ terra? verbo dubitatiõis ĩfidelitatẽ arguit. G

Ioan. 8. a; Luc. 8. c

a ¶Similiter uidua poteſt nubere, ſed beatius eſt continere, uel uirgo quocunq; tempore poteſt nubere: ſed coniugata etiam ſi dimiſſa eſt, non poteſt dum uiuit uir. b ¶Viri.

a lius facit. † Mulier alligata eſt † legi, a
a ¶Vt non liceat ali nubere.

quanto tempore viuit uir eius. b
¶Tamen primæ nuptiæ a domino ſecundo permiſſæ. a ¶i. permittitur ei ut.

b Quòd ſi dormierit uir eius liberata c d
a ¶Sine turpitudine & uiro ſua religionis uel ſuæ legis.

eſt a lege. Cui uult nubat, tantum e
c in domino. † Beatior autem erit ſi ſic f
¶Innupta.

permanſerit † ſecundum meum con-
a ¶Quod uos non putatis. b ¶Sicut alii apoſtoli. c ¶Quo inſpirante hæc & alia ſuadeo.

d ſilium. Puto autem quòd & ego ſpiritum Dei habeam. g

† matrimonio

NIC. DE LYRA.

¶ a Mulier. *Hic ultimo agit de uiduis, di*. Mulier alliga. eſt le. *ideſt uinculo coniugali.*

b Quanto tempore ui. *vita corporali.*

c Quod ſi dor. uir eius. *per mortem corporalem.*

d Liberata eſt a le. *i. a dicto vinculo.*

e Cui uult nu. *i. dum tamen uir fidelis, quia non poteſt contrahere cum infideli.*

f Beatior autem erit. *ſcilicet in continentia uiduali: Tum quia ſic permanendo liberius ſeruire poteſt domino: Tum quia ſecundæ nuptiæ ſunt ſignum incontinentię.*

† 31. q. 1. c. fin.

g Puto autem. *Hoc autem addit ad oſtendendum, quòd ſuo conſilio ſit credendum, nec dicit puto dubitatiue: quia certus erat per reuelationem ſpiritum Dei ſe habere, ſed dicit hoc ad tollẽdam aliquorum iactantiam, ne ſe aſſererent præſumptuoſe ſpiritum Dei habere: quia neſcit homo utrum amore vel odio dignus ſit, Eccleſi. ix. a.*

Eccl. 9. a

GLOS. ORD. CAP. VIII.

a D*E his au. quæ.* Q. Scitis æq̃ mecũ, qđ licet ea comedere, qa oẽs ſciam hẽmus. de his dicit q habentes ſciam cum oſtendiculo edebant. Quos primum arguit, nec ſufficiẽter ſcire dicit. Alii autem ignari ſub ueneratiõe idoli comedebãt.

b *Scĩa in. cha. ue. æ.* Aug. Per ſe inutilis ẽ ſcĩa, cũ charitate utilis Per ſe iflat in ſupbiã, ut dẽmões q Græco noĩe a ſcĩa ſic sũt noĩati. Propter elationẽ ſcię dat⁹ eſt Paulo ſtimul⁹. Meli⁹ eſt ſcire ifirmitatẽ nrã q̃ nãs rerũ, q̃ ſciã q apponit, appõit dolorẽ pegrinationis ex deſiderio pŕiæ. Aug. Humiliũ uirt⁹ eſt de ſcĩa nõ gl'ari. Aug. Vbi eſt ſcĩa, charitas eſt neceſſaria, ne infleẽ. F

Lib. 9. de ciuita. Dei. c. 20. 10. 5. 2. Cor. 12. b Eccle. 1. d

Vbi ſupra Ibidem

c *Si quis au. di. Deũ.* Hic diligit Deũ, q charitatis cã ſciam mitigat, ut ꝓſit fratri, pro quo Xp̃s mortuus eſt.

d *De eſcis au.* Vituperata ſcĩa eorum tandem aperit quæ eſt ea uera.

† De renũ. c. niſi. §. ꝓ defectu. In epiſtol. ad Cor. 1. c. 8. part. 1. 20. 5.

e *Idolum nih. eſt in mun.* Ambro. i. inter creaturas mũdi. Materiam. n. Deus formauit, ſed ſtultitia hoĩm formã dedit. Quæcũq; facta sũt naturalr: q̃cunq;. n. ſunt in creaturis, facta sũt p verbũ. Sed forma hoĩs in idolo non eſt facta p verbũ, ſicut nec pctũ per uerbũ. Sed ẽ nihil, et nihil fiũt hoĩes cũ peccãt. Vel illud qđ putabãt eſſe idolũ, nihil eſt. Eſtimabant. n. idolũ eſſe pſonã ſubſiſtentẽ ex ſimulacro & ſpũ p̃ſidẽte. Vel idolũ nihil eſt in mũdo. i. nullius rei quæ ſit in mũdo ſimilitudinẽ habẽs. Idolũ. n. hic appellat ſpẽm q̃ non uidit oculus, ſed aĩus ſibi fingit. Iõ diſtincte in lege dictum eſt: Non facies idolum, neque omnem ſimilitudinem rei. Similitudo uero eſt cum aliquid ex his q̃ sũt in cęlo & in terra, uel in aqs format.

† quomodo

Idolum & ſimilitudo differunt. † Igitur. † nullũ eſt ſimulacrũ

Leui. 26. a

f *Niſi unus.* Hoc dicit ne puteẽ De⁹ eſſe in idolo. Aug Vnus. n. tñ Deus eſt pŕ & fili⁹ & ſpũſſctũs. i. ipſa trinitas un⁹ De⁹ eſt. Nullaq; fit partiũ in deitatis unitate diuiſio. Non. n. Deus pŕ pars eſt Dei. Tres. n. pſonæ ſunt pater & filius & ſpirituſſanctus, & hi tres (quia unius ſubſtantiæ ſunt) unum ſunt, & ſumme unum ſunt, quia ibi nulla naturarum, nulla eſt diuerſitas uoluntatũ. Si. n. natura unũ eſſent, & con- ſenſione

Video illũ in lib. de Trinit. 10. 3. ubi hæc fuſius, & ſæpius.

CAP. VIII.

¶Quæſiſtis, & docui. Sed de iſtis non fuit opus quærere, quia ſcitis ut ego. ¶De idolothitis.

a DE his autem quæ idolis ſacrificantur, ſci- a
¶Poſſe comedi.

mus, quia omnes ſci b
a ¶De creatore & creaturis.
b ¶Sed non ua et næ ſcientię quia facit nos ſuperbire contra ignaros, ſed charitas ædificat infirmos, quæ quod eis obeſſe poteſt dimittit, & ideo eam habere, non inflantẽ ſcientiam. ¶Si ſola eſt.

b entiam habem⁹. † Scientia inflat: cha c d
¶Quæ non inflatur. a ¶Sed nec perfecta ſcientia eſt, quia etſi ſcit aliquid quod licet eis uti, non nouit quod ea ſcientia ſic deberet uti, ne noceat alii.

ritas uerò ædificat. Si quis autem e
ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondum f
cognouit, † quemadmodum opor-
a ¶Hic non perfecte, ſed qui diligit fratrem, uere ſcit, Deo approbante.

e teat eum ſcire. Si quis autem diligit g
¶Approbatus. a ¶His prædictis modis non ualet ſcientia, ſed tamen in hoc vera eſt.

d Deũ, hic cognitus eſt ab eo. De eſcis h i
† autem, quæ idolis immolantur,
¶Quod licet comedi, quod non ab idolo contaminata.

e ſcimus: quia † nihil eſt idolũ in mun- k
¶Ne putetur Deus eſſe in idolo.

f do, & quòd nullus eſt Deus ni- l
a ¶Vnus tantum. ¶Participatione deitatis.

ſi unus. Nãm etſi ſunt, qui dicantur m
a ¶Sol & luna. ¶Iam recepti. ¶Morantes. b ¶Apollo. c ¶Non falſo putatos dico, ſed in ueritate dii participatione deitatis, ut ſancti.

dii, ſiue in cælo ſiue in terra. Siquidem ſunt dii multi & Domini mul-
a ¶Qui aliis præſunt in terra apoſtoli, in cælo archangeli.

tium contrarium. quod eſt participatio menſæ idolorum. ſecundo accedit ad propoſitum oſtendendum c. xi. Prima in duas. quia primo excludit participationis occaſionem. ſecundo ipſam participationẽ. ca. x. Prima adhuc in duas, quia primo excludit dictam occaſionem. ſecundo inducit ad oppoſitam perfectionem. ca. ſ. Circa primum ſciendum, q inter Corinthios erãt aliqui ſcioli cognoſcentes, q carnes idolis immolatæ ex hoc non conſequuntur aliquam conſecrationem, ut Gẽtiles credebant, nec aliquam immundiciã. vt Iudæi æſtimabant. iõ indifferenter carnes immolatas idolis coram quibuſcunque comedebant in ſcandalum infirmorum. & ſic eorum ſcientia erat aliis occaſio ruinæ: propter quod ſic Apoſtolus procedit, quia primo declarat ſcientiam nõ ualere, niſi ſit ordinata ſecundum charitatem. ſecũdo de idolothicis oſtendit ueritatem ibi: De eſcis. tertio arguit ſcandalizantium temeritatem, ibi: Sed non. Circa primum dicit: H

a De his autem. *ſ. quòd nullam conſecrationem aut immundiciam contrahunt.*

b Quia omnes ſcien. ha. *videlicet, q eſt vnus Deus creator omnium, & q omnis creatura eius bona eſt. Sciendum tamen, q Apoſtolus hic loquitur de Corinthijs intelligentibus, & non de ſimplicibus, ut patebit magis in ſequentibus. & quia inter illos ſciẽtes aliqui habebant ſciam charitate ordinatam, aliqui vero non: ideo ſubdit:*

c Scientia inflat. *i. ſcientia ſine charitate facit ſuperbire.*

d Charitas uero ædificat. *i. ſcĩa charitate ordinata eſt eccleſiæ ædificatiua.*

e Si quis au. ſe exiſtimat *i. pſumẽs de ſua ſcĩa plus credit ſcire ſe, q̃ ſciat in ueritate.*

f Nondum cognouit quemadmodum oporteat eum. *ſ. i. de ſe ſentire humiliter. & uti ſua ſciẽtia charitatiue. & talis ſciẽtia approbatur à Deo. ideo ſequitur:*

g Si quis autem diligit Deum. *In cuius uera dilectione includitur ꝓximi dilectio.*

h Hic cognitus eſt ab eo. *cognitione approbationis.*

i De eſcis au. *Hic conſequenter oſtendit ueritatem de ſacrificijs idolorũ q̃ dicuntur idolothica, di.* De eſcis au. quę ido. immo. ſcimus. *nos magis intelligentes.*

k Quia ni. eſt ido. in m. *Materia aũt idoli eſt aliqua res, utpote aurũ, argentum, lapis, vel lignum: ſed propria ratio idoli eſt, quòd ſit repręſentatiuum Dei. repræſenta: aũt falſum Deum: & ſic idolum nihil eſt falſum. n. & non ens conuertuntur, ſicut uerum & ens: Quod autem nihil eſt, nullam immundiciam aut conſecrationem põt dare rei immolatæ.*

l Et quòd n. *quia natura diuina non eſt multiplicabilis.*

m Nam & ſi ſunt qui dicantur dii, ſiue. *q. d. hoc prouenit ex deceptione hominum nomen deitatis alijs a Deo falſo attribuentium.*

¶ Nobis

NIC. DE LYRA CAP. VIII.

DE his au. *Poſtquam Apoſtolus Corinthios inſtruxit de matrimonio, hic conſequenter eos inſtruxit de euchariſtiæ ſacramẽto. Et diuiditur in duas partes: quia primo excludit ui- tium*

Diuiſio

A ſenſione non eſſent, non ſumme unũ eſſent. Si uero in natura diſpares eſſent, unũ nõ eſſent. Porro Xp̃s una perſona eſt geminæ ſubſtantiæ, qa & Deus & homo eſt. Nec tñ Deus uel homo pars huius pſonæ dici põt. Idẽ alioqn filius Dei anq̃ ſumeret formã ſerui non erat totus & creuit, cũ hõ diuinitati eius acceſſit. Quod ſi in una pſona ps nõ põt eſſe Deus, q̃to magis pars trinitatis eſſe nõ põt qcũq; vnus in tribus. Huius ergo trinitatis nec tertia ps eſt unus, nec maius aliquid omnes quam ſinguli.

a *Nobis ta.* Gẽtibus plures, quos terret Deus nr̃. i. dæmones qui uolẽtes uideri dii, ſibi exigũt q̃ vero Deo debẽt, aras, ſacrificia, & alia. Nr̃ vero hoĩes Deos facit. In ſcripturis nõ dñr angeli dii, ne putarent colẽdi, ſed noĩe officij angeli, ut ille colaẽ, cuius ſunt nũcii. Deus deorũ rex magnus ſup oẽs Deos, hoc non niſi de ſctis. *Deus.* Trib. modis dŕ. Subſtantiue, dŕ Deus trinitas. Adoptiue ſancti, qui per adoptionis gratiam dii ſunt. Nũcupatiuæ, dæmones & idola.

Pſal. 94. a Deus tribus mo. dicitur † tanquã ſimulachris immolatũ.

b *Ex quo omnia.* Oĩa a pŕe, ſed p filium creata ſunt. Nec alia per filium, alia per pŕem, ſed eadem, alioquin iã nõ oĩa p pŕem, nec oĩa p filiũ: ſi aũt oĩa p pŕem, & oĩa p filiũ, ergo eadem p pŕem q̃ & p filiũ facta ſunt, æqualis eſt ergo pŕi filius, & inſeparabilis opatio utriuſq;.

c *Et unus do.* De Xp̃o ꝓ humanitate ſubdit, ſed de ſpirituſancto non oportuit.

d *Polluitur.* per illos q hñt ſciam unius Dei, ſed nõ cum charitate, per quos in hũc errorem infirmi inducebanẽ, quorum non cibus polluitur, ſed conſcĩa.

e *In Chri.* In Xp̃m peccare, eſt Xp̃m negare. In Chriſto in his quæ ſunt Chriſti. In Chriſto, cuius regnũ diminuiſtis.

† facultas

a ¶Qui credimus. b ¶Qui naturaliter & ſubſtantiue eſt Deus unus cum filio & ſpirituſancto. c ¶Qui & nos in ſe credentes facit Deos ſecundum illud. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.

a ti: nobis tamen unus Deus pa- a b
a ¶Credimus eſſe omnia, quia. b In gratia illius foueri.

b ter, ex quo omnia, & nos in il- c d
a ¶Cum patre in ſubſtantia. i. nobis unus eſt Deus pater & Chriſtus.

c lo. Et unus Dominus Ieſus Chri- e
a ¶Creata.

ſtus, per quem omnia, & nos f g
a ¶Quia per ipſum informati ſumus in cognitione Dei, per quem ſumus creati. ¶In Deo. ¶Chriſtum. b ¶Nos hoc ſcimus.

per ipſum. Sed non in omnibus h
a ¶Vnius Dei. b ¶Non in omnibus. ¶Quia putant idolum aliquid diuinum eſſe, etiam nunc ſicut ante conuerſionem.

eſt ſcientia. Quidam † autem i k
cum ſcientia uſque nunc idoli, l
a ¶i. cum reuerentia idoli quaſi aliqua illic eſſet diuinitas. b ¶De ſacrificatis.

† quaſi idolothitum mandu-
a ¶Non cibus polluit.

cant, et conſcientia ipſorum m
d cum ſit infirma, polluitur. n
a ¶Eſca ſumpta uel non ſumpta. ¶Illis nocet veſtra comeſtio, vobis autem non prodeſt, ſed fides eſcę prodeſt uobis.

Eſca autem nos non commen- o
¶Sed ex fide eius tantum.

dat Deo. Neq; enim ſi non man- p
¶Minus habebimus bonum.

ducauerimus, deficiemus, neque ſi manducauerimus † a-
a ¶In bono uirtutum uel beatitudinis, ſed ex fide eius tantum. b ¶Quantum ad uos nihil eſt eſca ipſa, ſed, uidete.

bundabimus. Videte autem ne q r
¶Quia poteſt eſſe & non eſſe.

forte hæc † licentia ueſtra offen- ſ
¶In fide ¶Qui neſciunt adhuc idolum nihil eſſe. a ¶Et poteſt eſſe offendiculum infirmis.

diculum fiat infirmis. Si quis t
enim uiderit eum qui habet ſci- u
¶In præſentia idoli.

entiam in † idolio recumben- x
tem, nonne conſcientia eius y
¶Per ſe. ¶Per te.

† cum ſit infirma, ædificabitur z
¶Carnes ſacrificiorum. ¶Sicut.

ad manducandum idolothita?
¶Ita. a ¶Quia te ſapientem uidit comedere, putans ſub idoli ueneratione.

& peribit infirmus in tua con- a b
¶Et ita grauiter peccas. ¶In fratres ita peccatis.

ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. Sic autem pec- c d
cantes in fratres, & † percutientes conſcientiam eorum infirmam
a ¶Cuius membra ſunt. b ¶Et quia in Chriſto peccatis, abſtinete ſicut ego etiam ab omni carne.

e in Chriſto peccatis. † Quapropter ſi eſca ſcãdalizat fratrem meum, e
a ¶Non ſolum immolatam. b ¶Sicut conſtat quod non poſt mortem, ſic certus ſum quod non in uita manducabo. ¶Id eſt nec hic, nec in futuro. c ¶Non quod mala ſit æſca, ſed.

non manducabo carnem in æternum, nẽ fratrem meum ſcãdalizẽ.

† vulnerantes

† Ro. 14. d. De renun. c. niſi. § ꝓ graui. c. q 3 c. 1. §. item ſicut legitur.

NIC. DE LYRA.

B ¶ a Nobis ta. *in ueritate fidei exiſtentibus.*

b Vnus De. *oĩm p creationẽ. de quo ſubditur:*

c Ex quo. *ſunt in effectu.*

d Et nos in. *Non ſolũ ſcd'm eſſe naturæ, qđ cõſeruatur ab illo, ſed ſcd'm eſſe gratiæ, per qđ ſpeciali modo creatura rationabilis eſt in illo.*

† epulo ſimulachrorum

e Et unus do *ſcilicet unitate perſonæ non naturæ: quia naturam habet diuinam ab æterno, & humanam ex tempore.*

† qui infirmus eſt

f Per quem. *Producta ſunt & ſubſiſtunt ſecundum diuinitatem: quia per uerbũ diuinũ, quod eſt filius, omnia facta ſunt. Omnia per ipſum facta ſunt. & in eſſe conſeruantur, Heb. 1. a. Portans omnia uerbo uirtutis ſuæ.*

Ioan. 1. a

g Et nos &c. *Sumus ſpecialiter conſtituti in eſſe gratiæ.*

h Sed non. *Hic conſequenter arguit temeritatem illorum, qui de ſua ſcĩa p̃ſumentes comedebant indifferenter idolothita: quod uiẽtes fideles ſimplices, potiſſime conuerſi de Gẽtib. credebant eos comedere ad modum Gentilium. ſ. in uenerationẽ idoli, & exẽplo eorũ inducebantur ad ſic comedendũ: & ſic peccabãt grauiter reuertẽtes ad ritũ Gentiliũ. & p cõſequens illi, qui ſua ſcientia abutentes ſimplices ad hoc inducebant. & hoc eſt quod dicit:* Sed non in omnibus. *ſ. fidelibus.* C

i Eſt ſcientia. *Cognoſcendi quòd idolum nihil eſt, & quòd nullam immundiciam aut conſecrationem dat carnibus immolatis. & de iſtis ſimplicibus ſubdit:*

k Quidam au. *i. credentes quòd idolum habeat aliquid numinis.*

l Vſque nunc qua. *i. quaſi habent aliquid conſecrationis ab idolo & in reuerentia idoli:*

m Et conſcientia. *ideſt erronea.*

n Polluitur. *per peccatum.*

o Eſca autem nos. *i. non facit nos maioris meriti quantum eſt de ſe, uel demeriti. ideo ſubditur:*

p Neque. n. ſi man. abu. *i. abſtinẽtia a cibo immolato idolis, uel eius comeſtio non facit nos deficere a gratia, uel proficere in ea, ſed intẽtio & modus comedẽdi & abſtinẽdi faciũt deficere a gratia: Sicut cum aliquis comedit in tentione venerandi idolũ, prout faciebant ſimplices Chriſtiani: uel modo indiſcreto, prout faciebant ſcientes præſumptuoſi, talia faciũt a gratia deficere, & hoc eſt quod dicit.*

† vero

q Vide. au. *i. diligenter attendite vos ſciẽtes.*

r Ne forte hæc. *i. ſcientia, qua cognoſcitis idolothita eſſe licita ad manducandum, quantum ex natura eſt rei.*

ſ Offendiculum fi. in. *i. offendere faciat infirmos uel ignorantes. Et ſubdit modum, per quem faciebant eos offendere, dicens:*

t Si quis enim. *i. ſimplex Chriſtianus.*

u Viderit eũ qui. *prædictam de idolothitis.*

† aliqd nobis ſupeſt

x In ido. recum. *i. comedentes in loco, ubi comeduntur carnes idolis immolatæ.*

y Nonne conſcientia eius cum ſit infir. *i. ad cadendum prona.*

z Aedificabitur ad man. *i. ad manducandũ in uenerationem idoli trahetur. q. d. ſic: quia credit ſapientiorem hoc modo comedere.* D

a Et peribit in. *quodammodo idololatrando.*

b In tua ſcientia frater. *i. occaſione tua ſcĩę.*

c Propter quem Chriſtus mor. *Propter quod ſalus eius non eſſet ſic contemnenda.*

d Sic autem pec. *ideſt tale peccatum non eſt ſolum contra proximum, ſed etiam contra Deum. propter quòd concludit Apoſtolus.*

e Qua propter ſi. *Talis. n. abſtinentia ad euitandum ſcandalum infirmorum eſt meritoria & etiam neceſſaria ad ſalutem, ſaltem quouſque doceant infirmos, quòd talis comeſtio non eſt illicita.*

GLOS. ORD CAP. IX.

N*On ſum li* Incipit ſe ꝓponere in exẽplũ, ut ſicut ipſe abſtinet a licitis pro ſcãdalo fratrũ, ita & illi. Q. Abſtinete ab hoc licito, quia ego habeo libertatẽ accipiẽdi ſtipẽdia, & tñ nõ accipio. Et ſi ſic inductũ ſit, intendit tñ ſe cõprobare apoſtolũ: qa occaſiõe pſeudo minus de eo ſenſerũt Corinthii. *Liber.* licet mihi qđ aliis apoſtolis, de euangelio uiuere.

Nunquid

CAP. IX.

a NOn ſum liber? a

NIC. DE LYRA. CAP. IX.

NOn ſum liber. *Poſtquam Apoſtolus reprehendit aliquorum indiſcretionem, hic conſequenter inducit eos ad perfectionẽ, ſcilicet vt a licitis abſtineant, ne infirmos ſcandalizent. & etiam vt ſibi & alijs magis proficiant per uirtutis exemplum. Et primo ad hoc inducit ad perfectum ſui exemplo. ſecundo currentium in ſtadio, ibi: Neſcitis quòd hi. Circa primum ſciendum, quòd Apoſtolus ſe ponit alijs in exemplum in hoc quòd licet haberet poteſtatẽ accipiendi ſumptus ab alijs quibus prædicabat, tamen abſtinebat, uictum quærens ex proprio labore, ut magis proficeret in prædicatione. per hoc. n. apparebat, quòd non quærebat temporale lucrum, ſed ſalutem animarum. per hoc etiam præcludebatur uia falſis apoſtolis, qui prædicabant cauſa temporalis lucri. Sic ergo procedit: quia primo declarat propoſitum. ſecundo remouet dubium, ibi: Nõ autem ſcripſi. Prima in tres: quia primo declarat propoſitum autoritate. ſecundo ratione, ibi: Si nos nobis. tertio exemplo, ibi: Neſcitis quod hi qui. Primum autem declarat triplici autoritate, ſcilicet officij apoſtolici, & uſus publici, & autoritate ueteris Teſtamenti ſecunda, ibi: Quis militat. tertia, ibi: Nunquid ſecundum. Circa primum ſciendum, quod aliqui malignantes dicebant Paulum non eſſe apoſtolum: eo quod non fuit corporaliter cum domino Ieſu ſicut alij apoſtoli. ideo primo declarat ſe eſſe apoſtolum. ſecundo probat intentum, ibi: Nunquid. Circa primum dicit:* Non ſum liber. *ideſt habens*

¶ liberam

Diuiſio

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Nunquid non ha. po.* Augu Permiſit enim Dominus, non iuſſit apoſtolis accipere neceſſaria a ſubditis, ut quiſquis uellet, eo uteretur, quod ſibi liceret ex domini conſtitutione. Si quis uero uti nollet, non contra iuſſum faceret, ſed de ſuo iure cederet. Poteſtas eſt, non iuſſio domini accipere ſumptus.

De ope. monachor. c. 6. tom. 3. Matt. 10. b

b *Sororem mulier.* Dominus in comitatu ſuo mulieres habuit, ne uiderentur alienæ a ſalute, quæ & miniſtrabant ei. ſic & apoſtoli. *Sororem mulier.* Dominus cui angeli miniſtrant, infirmis cōpatiens loculos habuit, quo mitteretur pecunia a fidelibus data uictui neceſſaria, quos commendauit Iudæ, ut fures ſi non poſſemus uitare, diſceremus in eccleſia tolerare. Et mulieres miniſtraturas ſequi ſe uoluit, oſtendens quia a plebibus deberetu euangeliſtis.

Ioan. 12. a

c *Operandi* Amb. Operandi, honeſtius pro accipiendi.

In epiſto. ad Corin. 1. c. 9 par. 1. ante med. to. 5.

d *Quis mi.* Ne quia abſtinet, coapoſtolos reprehēdiſſe uideretur, addit: Quis militat.

e *Et de lacte.* Lac gregis dicitur quid quid a plebe præpoſitis datur. Et his uerbis ſatis indicat Apoſtolus non ſibi aliquid uſurpaſſe ultra debitum coapoſtolos ſuos, ſi ſicut dominus conſtituit ex euangelio uiuentes panem gratuitum manducabant, ab eis ſumptum, quibus gratuitam gratiam prædicabant.

† 31. diſt. c. omo. 2. q. 1. c. iā nūc. in fi.

Ne

NIC. DE LYRA.

¶ *liberam poteſtatem accipiendi ſumptus pro publicatione euangelij. q. d. imo habeo rationem officij, de quo dicit:*

F

a Non ſum Apoſtolus? *q. d. imo quia ſum à Deo miſſus ad prædicandum euangelium, Act. xiij. a. Segregate mihi Barnabam & Saulum, &c.*

b Nonne Chriſ. Ie. do. no. uidi? *q. d. imo: quia in uia cum appropinquaret Damaſco, vt aliqui dicunt licet non ſit ſcriptum, Act. ix. ſed ſolum quod audiuit eum loquentem: quia non omnia ſcripta ſunt. Vidit etiam in raptu, quæ fuit excellentior uiſio quam aliorum apoſtolorum, quia uidit ipſum in gloria ſua ad dexteram patris ſedentem, ſecundum quod dicit Auguſti. qui uidit diuinam eſſentiam. unde. ij. Corinth. xij. a. dicit ſe raptum fuiſſe vſque ad tertium cœlum. Probat etiam vlterius apoſtolatum ſuum per effectum, di.*

De Gene. ad lit. lib. 12. c. 34. in fi. to. 3

c Nonne opus meum. *i. effectus mei apoſtolatus.*

d Vos eſtis in do. *i. principaliter agente Deo q. d. imo: quia à me habuiſtis initia fidei. ideo dicit:*

e Et ſi alijs non ſum apoſtolus. *q. d. & ſi alij uellent hoc negare, uos tamen non poteſtis.*

f Nam ſignaculum apoſtolatus mei. *i. forma doctrinæ Chriſti per me uobis eſt impreſſa, ſicut per alios apoſtolos impreſſa eſt illis quibus prædicauerunt.*

g Mea defenſio. *id eſt apoſtolatus mei probatio.*

h Apud eos qui me inter. *tanquam dubitantes de apoſtolatu meo.*

i Hæc eſt. *ſcilicet ueſtra conuerſio ad fidem per me.*

k Nunquid. *Declarato officio ſui apoſtolatus, hic conſequenter oſtendit ſe habere poteſtatem accipiendi ſumptus ex conſuetudine aliorum apoſtolorum, dicens:* Nunquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi. *i. uiuendi de bonis ueſtris? quaſi dicat. imo ſicut alij apoſtoli de bonis illorum quibus illi prædicauerunt.*

¶ Vtique liber ſum accipere, quia apoſtolus, apoſtolus, quia Chriſtum uidi, pro quo minus uiderer.

non ſum apoſtolus? Nonne Chri-

¶ Per autorem oſtendit.

ſtum Ieſum Dominum noſtrum

¶ In uia uel in templo. ¶ Perfectum. ¶ Ego Apoſtolus quia uos opus apoſtolatus.

uidi? Nonne opus meum uos

¶ Ad gloriam Domini. ¶ Domino tamen operante. ¶ Quia eſtis meum opus. ¶ i. Iudæis quorum legem euacuabat.

eſtis in Domino? Et ſi alijs non ſum apoſtolus, ſed tamen uobis

¶ Qui per me conuerſi eſtis. ¶ Vobis ſum. ¶ Forma a ſimilitudine ſigilli in uobis apparet, quia ego ſum apoſtolus, dum ea habetis per me, quæ alij per alios apoſtolos. & ideo per uos apud alios qui dubitant, apoſtolus defendor.

ſum. Nam † ſignaculum apoſtolatus mei uos eſtis in Domino. Mea † defenſio apud eos, qui me

¶ Qui dubitant utrum apoſtolus ſim, an non. ¶ Vos ſcilicet.

interrogant, hæc eſt. Nunquid

¶ Et quia apoſtolus. ¶ Ego & mei. ¶ Veſtra. ¶ Viuendi de ſtipendiis ueſtris.

non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi? † Nunquid nō habemus poteſtatem ſororem

¶ Nobiſcum ut nobis miniſtret.

mulierculā circumducendi, ſicut

¶ Non hos reprehendit, ſed eorum more ſibi probat licere. ¶ Qui maiores Iacobus & Iohannes.

& cæteri Apoſtoli, & fratres Do-

¶ Qui princeps.

mini, & Cephas? Aut ſolus ego

¶ Secundum uos. ¶ Alias poteſtatem non operandi deeſt ceſſandi a labore manuum. Q. utique haberemus.

& Barnabas non habemus pote-

¶ i. accipiendi. ¶ Per ſimilitudines humanas hoc idem probat.

ſtatem hoc operandi? † Quis militat ſuis ſtipendijs unquam? Quis plantat uineam, & de fru-

¶ Vtique nullus.

ctu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid ſecundum

¶ Humana. i. ſimilitudine tantum hoc probo. ¶ Nonne lex Moyſi idem probat.

hominem hæc dico? † An & lex hæc non dicit? Scriptum eſt e-

¶ Non prohibebis prædicatorem uiuere de prædicatione.

nim in lege Moyſi: † Non alli-

¶ Sed ne hoc uideatur ad literam dictum, ſubdit:

gabis os boui trituranti. Nun-

¶ Vt de his in lege daretur præceptum.

quid de bobus cura eſt Deo?

¶ Non pro bobus, quia propter nos tantum non alligabis os boui tri.

An propter nos utique hæc dicit?

¶ Hæc propter nos, quia & alia ad idem ſpectantia. & hoc eſt. ¶ Hæc.

Nam propter nos utique ſcripta

¶ Non pro ſpe. ¶ Corda aperit ad fidem. ¶ Non quod hæc principalis ſit intentio.

ſūt, quoniā debet in ſpē qui arat,

¶ Grana a paleis diſcernit. ¶ Stipendiorum. ¶ Iterum probat per rationes.

arare: & q triturat † in ſpe fructus percipiendi. † Si nos uobis ſpiri-

¶ Quæ ſpiritum ueſtrum uiuificant, uel quæ ex ſpiritu ſancto data ſunt.

tualia ſeminauimus, magnum eſt

¶ Ad ſuſtentationem.

ſi nos ueſtra carnalia metamus? Si

G

l Nunquid non ha. poteſtatem ſoro. muli. *id eſt matronam deuotam & fidelem.*

m Circunducendi. *ad miniſtrandum nobis neceſſaria? q. d. imo. Aliquæ enim mulieres deuotæ leguntur ſecutæ fuiſſe Chriſtum prædicantem de ſuis facultatibus ei miniſtrantes & ſic etiam factum eſt alijs apoſtolis poſt aſcenſionem Chriſti. ideo ſubditur.*

Matt. 27. a Luc. 7.

n Sicut & cæteri apoſto. & fratres dom. *i. eius cognati, ſ. Iacobus & Iudas & reliqui.*

o Et Cephas. *id eſt Petrus ſic nominatus a Chriſto. Iohan. 1. f.*

p An ſolus ego & Barna. *q. d. nulla ratio eſt quare priuemur hac poteſtate, quam habuerunt alij apoſtoli.*

† ſigillum

q Quis militat. *Hic conſequenter oſtendit propoſitum autoritate publici uſus & rōnabilis, di.* Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? *q. d. nullus. imo milites ſtipendia ſumunt a populo terræ quam defendunt. Idem oſtendit in agricolis & gregum paſtoribus. apoſtoli uero fuerunt milites contra hæreticos inſurgentes, & in uinea domini cultores, & gregis dominici paſtores: propter quod a populo ſumptus eis debebantur.*

† reſponſio

r Nunquid. *Hic conſequenter oſtendit propoſitum autoritate legis diuinę, di.* Nunquid ſecundum hominem. *i. ex autoritate conſuetudinis humanæ factum.*

ſ Hæc dico. *ſ. q prædicatores ſumptus habere debeant a populo, quaſi dicat imo: & hoc cum autoritate diuinæ legis.*

t Scriptum eſt e. Non alliga. os bo. tri. *i. prædicatori laboranti in area domini. Et q ſic debeat principaliter intelligi, oſtendit dicens.*

Deute. 25. a

u Nunquid de bob. cu. eſt Deo? *Circa qd ſciēdū q licet diuina prouidentia generaliter ſe extendebat ad oīa q̄tuncunq; minima, tamen intellectualis natura ſpāli modo ſubijcitur prouidentiæ diuinæ, inquantum habet dominium ſui actus & capax eſt ſupernæ beatitudinis. & hoc modo non eſt cura Deo de bobus irrationabilibus, quia non ſunt huius finis capaces. Lex autem diuina directiua eſt in beatitudinem ſupernaturalem, propter qd dicta ueteris Teſtamenti ſunt ad hoc referenda immediate quantum ad illa, quæ directe loquūtur de futura beatitudine uel mediate, inquantum corporalia facta ueteris Teſt. ſunt figura noui ſcdm qd dicitur cap. ſeq. Omnia in figura contingebant illis. Et hoc modo illud preceptum de ore bouis triturantis non alligando fuit figura de uictu prædicatoris non denegando. ideo dicit.*

H

† 13. q. 1. c. eccleſias. De pbē. & d. c. cum ſecūdum Apoſtolum.

† an non & lex eadem

x An propter nos utiq; di. *q. d. imo, quia figura eſt propter ipſum figuratum ſicut circulus ante tabernam pendens eſt propter uinum in cellario exiſtens.*

† Deu. 25. a 15. q. 1. c. firmiſſime.

y Quoniam de. in ſpe. *i. in ſecuritate accipiēdi ſumptus. Non tamen dicit, propter ſpē, quia premium prædicatoris non eſt ſumptus temporalis, ſed fructus æternæ beatitudinis. Comparatur autem hic prædicator aranti inquantum aperit corda hominum ad fidem ſuſcipiendam ſicut arans terram aperit ad ſeminum ſuſceptionem. Et ſimiliter trituranti inquantum ſua prædicatione ſegregantur boni a malis, ſicut grana a paleis.*

z Si nos. *Hic conſequenter probat Apoſtolus propoſitum ratione triplici. Prima eſt. Rationabile. n. eſt, quod communicanti bona maiora, cuiuſmodi ſunt ſpiritualia, adminiſtrentur minora, quæ ſunt corpolia, ſic autem eſt in propoſito, ergo, &c. & hoc eſt quod dicit.* Si nos uobis ſpiritualia ſeminauim. *& accipitur hic ſi pro quia.*

† ſub ſpe, quod ipſe ſuæ particeps eē debeat.

a Mag. eſt, ſi nos ue. car. me. *i. bona ad ſuſtentationē carnis neceſſaria. q. d. non, imo eſt modicū reſpectu boni qd uobis miniſtramus.*

b Si a. *Hic ponitur ad hoc ſecunda ratio, quia pſeudo apoſtoli accipiebant ſumptus, et multo magis ueri accipere poterant. ideo dicit.* Si a. *i. pſeudo apoſtoli.*

† 13. q. 1. c. eccleſias. §. quia ergo. De pſcrip. ca. cum ex officii.

¶ Poteſtatis

A a *Ne quod offendiculum demus euange.* Forſan & hi auari erant: uel ſe licentiam peccandi emiſiſſe putarent, uel libertatem arguendi Apoſtolus imminueret.

b *Niſi i.* Redit rurſus etiam atq; ēt cōmēdās, qa ſibi liceat: & tn̄ n̄ faciat. Naturalis rō hoc hēt, ut qs ide uiuat ubi laborat.

Luc. 10. a Ibidem

c *Dominus o* Ecce ego mitto uos, &c. Et paulo poſt: In quancunque domum intraueritis, in eadē domo manete edentes & bibentes quæ apud illos ſunt.

† erga uos

d *Ego autem nullo.* Abſtinet a ſūptib. ne ſit forma pſeudo apl̄is rapacibus.

e *Gloriam me.* Quiſquis. n. eo q ſibi debetur, uti non uult, amplius impēdit eccleſiæ. Maximā ergo habebat gloriam Apoſtolus apud Deū, non exigendo ſtipēdium ab infirmis. uel de ſuis laborib tranſigēdo quotidianum dictum Ambr. Hoc eſt qd ſtabulario ad quem vulneratus ille qui incidit in latrones, pductus eſt, dn̄s ait: Si qd amplius erogaueris reddā tibi. Amplius erogabat Apoſtolus q ſuis ſtipēdiis militabat. Vel gloriam ſuā dicit q̄ hēt apud Deū de hoc, q pſeudo repellebat a prædicatione, non accipiendo, qui non niſi pro tēporalibus prædicabant. *Gloria.* quā habet apud Deū infirmis cōpatiēs.

In Luc. euāge li. 7. c. 10 par. 3. nu. 5. † 13. q. 1. c. eccleſias. §. quia ergo 6 q. 1. doctos. De præbē. c. cum ſecūdum & c. ex tūpāde † ſacris

f *Nam & ſi euangeli.* Pro mercede: Vel ſi ita euangelizauero. *non eſt mi. glo.* quia tunc eſſet pro neceſſitate, quia *ue.* i. penuria eſſet ſicut pſeudo.

g *Neceſſitas.* huius uitæ ſuſtentandę.

h *Væ* quia unde uiuam non habeo.

i *Si e. uol.* Sine ulla neceſſitate huius uitæ. *Si enim uo.* Quia ex uolūtate eſt merces. Videamus quomodo. ſ. ſi ita ex dilectione facio, ut potius patiar penuriam, quā abutar poteſtate.

† tamen

k *Si autem inuit.* Vt quòd neceſſitate

B cogatur, aliis prodero, non mihi.

l *Diſpenſatio mihi credita eſt.* Hic diſpēſatio talis intelligitur, ut quaſi ſeruus alienum cenſum diſpenſet: unde ipſe nihil capiat, præter cibaria. Alibi diſpenſator dicitur, qui ut filius miniſtrat euangelium cohæredibus. Non debemus ideo euangelizare ut manducemus, ſed ideo mā ducare, ut euangelizemus, ut cibus non ſit bonum quod appetitur, ſed neceſſarium quod adiicitur ut illud impleat. Primū q̄rite regnū Dei & iuſticiā eius & hæc oīa adiicient uobis. Propter regnum Dei tm̄ debemus oīa operari, non ſolā uel cū regno Dei mercedem tpalē meditari.

† gloriatio nem

Matt. 6. d

m *Tanquam in.* Hier. Nō uere Iudę⁹, ſicut nec uere Gētilis q̄b. in cibis & hmōi aſſenſit nec tn̄ in cultu idolorū, qa in Xp̄o nec circuncisio eſt aliqd, nec p̄putiū. Diſpēſatorie itaq; ſimulabat ſe Iudæū. Sed Aug. hæc dicit fieri cōpaſſione mīę, non ſimulatiōe: ut q miniſtrat ægroto fit quaſi æger, nō cū febres ſe hēre mētiẽ, ſed cum aīo cōdolētis cogitat qūo ſibi ſeruiri uelit, ſi ægrotaret. Aug. Tanq̄ Iudæus Nō ſimulādi verſutia, ut ſe fingeret

Gal. 6. d

Li. epi. æ poſt. 9. poſt prin. tom. 2.

Ibidem. Idē & de ſer. do. in mon. li. 2. poſt me. 1. 4.

NIC. DE LYRA.

¶ a Poteſtatis ue. *i. bonorum temporalium in poteſtate ueſtra exiſtentium.*

b Participes ſunt. *inde uiuendo.*

† 45. diſt. c. recedite.

c Qua. no. *q. d. imo potiorē rōnē habem⁹.*

d Sed non uſi *Rōnib. ſupra poſitis. Sed quia poſſet aliquis dicere: ideo Apoſtolus ſumptus non accepit, quia non indiguit, ideo remouet hoc dicens:*

e Sed omnia ſuſtinemus, *ſcilicet penuriam, & laborem ad uictum acquirendum.*

¶ Iterum a minori. ¶ Tam potenter utuntur veſtris ut uos ipſi.

alii poteſtatis † ueſtræ participes

¶ Qui cauſa ſalutis ueſtræ laboramus. ¶ Ecce licet nobis accipere.

ſunt, quare non potius nos? † Sed non uſi ſumus hac poteſtate.

¶ Quia forſitan non egere eum dicerent, contra hoc ſubdit.

Sed omnia ſuſtinemus, ne quod

¶ Quia ſi acciperet Apoſtolus, pſeudo iam libere acciperent, & ſic in prædicatione durarent, & ita impedimentum fieret euangelio.

offendiculum demus euange-

¶ Item ſe probat habere poteſtatem per ſimilitudinem ſacerdotum Gentilium uel Iudeorum.

lio Chriſti. † Neſcitis quoniam

¶ In templo. ¶ Vel hoc de Gentibus. ¶ Vt ariſices.

qui in † ſacrario operantur, quæ de † ſacrario ſunt, edunt? Et qui

¶ Vt ſacerdotes de Iudeis.

altario deſeruiunt, cum altario

¶ Quia partem habent de his, quæ offeruntur. ¶ Et ſicut hoc fit.

participant. Ita dominus ordi-

¶ Rationabiliter diſpoſuit de prædicatoribus, ut expeditiores ſint ad prædicandum uerbum Dei.

nauit his, qui euangelium an-

¶ Dignus eſt enim operarius mercede ſua.

nunciant, de euangelio uiuere.

¶ Tot modis conſtat licere uel autoritate uel exemplo. ¶ Sed nec uti uolo.

Ego † autem nullo horum uſus

¶ Quod liceat accipere.

ſum. Non ſcripſi autem hæc, ut

¶ Hæc i. ut ego accipiam. ¶ Quia ſi ſumerem perderem gloriam, & malo mori, uel uolo magis mori, affligi.

ita fiant in me. † Bonum eſt e-

¶ Quod eſſet ſi acciperet cum ſcandalo.

nim mihi magis mori, quàm ut † gloriam meam quis † euacuet?

¶ An euacuetur? ¶ Tantum. ¶ De hoc ſolo non ſit gloria, quia neceſſe eſt hoc pro iniunctione, nec audeo dimittere, quia uæ erit.

Nam etſi euangelizauero, non eſt mihi gloria. Neceſſitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi

¶ Si ut mihi iniunctum eſt.

eſt ſi non euangelizauero. † Si

¶ Si neceſſitate hoc facio, non eſt gloria, ſed ſi uoluntas adiungitur neceſſitati, ut ex dilectione prædicem, tunc eſt mihi gloria.

enim uolens hoc ago, merce-

¶ Sed.

dem habeo. Si autem inuitus,

¶ Etſi mercedem non habeo, aliis diſpenſo & proficio.

diſpenſatio mihi † credita eſt. Quæ ergo eſt merces mea? ut

¶ Hoc. ſ.

euangelium prædicans † ſine

¶ Stabiliam.

ſumptu ponam euangelium,

¶ Quod eſſet ſi acciperem. ¶ Quia non libere argueret.

ut non abutar poteſtate mea

¶ Vtique quod dixi faciam: nam & maius feci.

in euangelio? † Nam cum li-

¶ Nullius meritis obnoxius.

ber eſſem, ex omnibus omnium

¶ Vt commodis omnium ſeruirem. ¶ Lucrum prædicationis meę facerem.

me ſeruum feci, ut plures lucrifa-

¶ Et me modificaui omnibus.

cerē. † Et factus ſum Iudæis tan-

¶ In cibis & huiuſmodi, & quia Timotheum circuncidit. ¶ Chriſto.

quam Iudæus, ut Iudæos lucrarer.

C

f Ne quod of. *i. impedimentum.*

g Demus euan. Chri. *i. prædicationi euangelii, per hoc. n. præcludebatur uia prædicandi falſis apoſtolis prędicantibus cauſa lucri tpalis: quorum prædicatio erat impedimentum ueritatis euangelicę, quia admiſcebant falſa ueris. Similiter tollebatur impedimētum ex parte Corinthiorum, qui forte erant auari ſaltem multi: pp qd minus libenter recepiſſent prædicationē euāgelij ſi ſumptus ab eis accepiſſēt.*

h Neſcitis. *Hic cōſequēter ponitur tertia rō, habet. n. hoc rō naturalis, vt inde quis uiuat, circa qd laborat. ideo dicit:* Neſcit. *q. d ſcire debetis: imo quia hoc eſt notoriū.*

† 18. q. 1. c. iam nunc.

i Quoniam qui in ſa. *i. in templo* operantur *ſ. ſacerdotes & miniſtri.*

k Quæ de ſa. ſunt edunt. *i. hēnt inde uictū. hoc. n. erat cōe apud Iudæos et Gētiles.*

l Ita & Dominus ordi. *Vt patet Matt. x. b. ubi de prædicatoribus dicitur: Dignus eſt operarius cibo ſuo.*

m Non ſcripſit autem hæc. *Hic conſequenter Apoſtolus remouet dubium, poſſet. n. aliquis credere, q pdicta dixiſſet Apoſtolus eo quòd uellet accipere ſumptus. iō hoc remouet. Et diuiditur in duas partes: quia primo oſtendit ſe nolle uti ptāte. ſcdo quòd uult magis alijs ſeruire. ibi: Nam cū liber. Circa primum dicit:* Non ſcripſi au. hæc *de poteſtate accipiendi ſumptus.*

Diuiſio

n Vt ita fi. *i. ut accipiam. Et ſubdit rationem, dicens:*

o Bonum eſt e. *i. minus malum eſt hoc. Minus enim malum reſpectu maioris habet rationem eligibilis & boni.*

p Quam ut gl. *i. mercedem, quam expecto de prædicatione euangelij ſine ſumptu rationibus prædictis.*

q Quis e. *q. d. hoc eſt mihi malū maximū.*

r Nam & ſi euan. *i. euangelium prædicauero. ſumptus accipiendo.*

ſ Non eſt mi. glo. *i. non ſupererogo, ſed tantum impleo præceptum mihi iniūctum. ideo ſubdit.*

† 1. q. 2. c. ſacerdos i ſi.

D

t Neceſſi. e. mi. in. *ex præcepto Dei.*

u Væ e. mi. eſt. *ex omiſſione præcepti.*

x Si e. uol. h. a. merc. ha. *inquātū obedio.*

† inanem reddat

y Si au. in. *Sicut Balaam benedicebat populo Iſrael, Nume. xxiij.*

z Diſpenſatio mi. c. eſt. *i. proficio alijs, ſed non mihi. ſicut & prophetiæ Balaam profecerunt alijs, ſed non ſibi.*

a Quæ eſt ergo mer. *ſ. ex bono ſupererogationis & pdicati ne euangelij reſpōdet.*

b Vt euan. præ. *ſumptus non accipiendo.*

c Sine ſumptu. *Per hoc prēcludens uiam falſis apoſtolis, et cōdeſcendens Corinthijs, vt prędictum eſt. ideo ſubditur:*

† 23. q. 6. c. iam vero

d Vt nō ab. po. mea. *aperiendo uiā falſis apoſtolis, & præcludendo uiā Corinthus, ſi ſumptus acciperem: quia tunc apoſtoli falſi audacius ſumptus acciperent: & frequētius prædicarent, immiſcendo ueris falſa: quod eſt abuti prædicatione euangelica. et ſic dicit Apoſtolus:* Vt non abu p. *i. non dem occaſionem alijs abutenti. accipere. n. ſumptus erat licitum ſibi, ut patet per prædicta, ſed abſtinere erat ſupererogationis.*

† cōmiſſa

† gratuitā efficiam

e Nam cum li. *Hic conſequenter oſtendit ſe omnibus uelle ſeruire & condeſcendere, tamē abſque peccato, ut omnes poſſet inducere ad ſalutem, dicens:* Nam cum li. *i. nullius hominis cura obligatus.*

f Oīm me ſer. f. *Oībus gratis pdicando, & eorum infirmitatibus condeſcendendo.*

† 18. q. 1. c. iam nunc

g Et fa. ſum iu. *legalia obſeruando, ut pote Timotheū circūcidēdo, & in tēplo cū alis Iudæis ſe purificādo: Circa obſeruationē uero legaliū diſtinguit Aug. tria tēpora. Primū a tēpore legis datæ vſq; ad mortem Xp̄i. & tūc illa obſeruatio cadebat ſub pcepto: Iudæis tamen, quibus lex fuit data. Tertium eſt a tēpore euāgelij publicati & deinceps. & ex tūc illa obſeruatio fuit mortifera: ą declarata eſt eorū ceſſatio. Sed m̄ vero tps fuit intermediū a paſſione Chriſti uſq; ad publicationē euangelij & illo. pore poterāt ceremonialia*

Act. 16. Act. 21. Epi. 19. ſ. 2. Obſeruationis legalium tempus triplex.

Ne

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E fingeret Iudæum ſicut quidam putant. Libere.n. illa fecit, ſicut ait: Circunciſus non adducat præ. Vere ergo, non ficte, ut Iudæus (quod erat) uixit: ſicut nec fallaciter Gentilẽ ſe finxit, ſed licite oĩb. cibis ꝑmiſit uti, cui oĩs creatura non ſimulate ſed uere bona erat. Sicut ergo hos ritus gẽtiliũ uere, ſic & ſacra Iudæorũ nõ fallaciter ſuſcepit, ut illis ſimplex, iſtis eſſet duplex, aliud habens in corde, aliud in oſtẽſione. Ita ẽt cum dicit Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? nõ infirmitatẽ alterius ſimulauit, ſed doluit. Ita ẽt, ꝙ factus eſt infirmis infirmus, nõ erat mendaciũ, ſed uere dixit & ſibi ſumptus deberi, & tñ abſtinuit, ne uideret uẽditor euãgelii. Nõ eſt ergo fallax & verſipellis ſimulatio, ſed oĩbus ꝯgruit eius miſericors cõpaſſio, portatq; infirmitatẽ eorũ ĩ cõpaſſione: ita eis ſubueniẽdo, ſicut ipſe ſibi ſi in his eſſet, ſubueniri voluiſſet, quaſi infirmitates eorũ ipſe haberet. Fit .n. quaſi ęgrotus q miniſtrat ęgroto: non cũ ſe febres hẽre mentit, ſed cũ aĩo cõdolẽtis cogitat, quõ ſibi uellet ſeruiri ſi ægrotaret: non ſimulauit q̃ fecit ſimilia Iudæis, ſicut nec q̃ fecit ſimilia Gentib. Hiero. ad Aug. Nec mu tũ inter eſt inter meam & tuam ſniam: qa ego dico Pe & Pa. timore fideliũ & Iudæorũ legẽ exercuiſſe, imo ſimulaſſe mãdata. Tu autẽ hoc aſſeris eos feciſſe timẽtes, nõ mẽtiẽtis aſtu, ſed patiẽtis affectu: dũmodo illis conſtet vel metu uel miſericordia eos ſimulaſſe ſe eſſe qđ nõ erãt.

1. Cor. 11. g — cum ipſe non eſſem ſub lege — *Deo — Lib. epiſtol. epi. 11 poſt med. ſed longe a ſi. 10. 2. q. c. D. Auguſt.

a His qui ſub le. Samaritanis q libros Moyſi recipiũt. qb coutunt Iudæi. Sunt aũt ex origine Perſarum quos ſublato Iſrael poſuit rex Aſſyriorũ vl Perſarũ ad icolẽda loca Samarię.

b Oĩbus oĩa. Oĩb. ceſſit, nõ tñ re igione excellit. *Oĩbus o. fa.* Nõ mentiẽtis

F aſtu, ſed cõpatiẽtis affectu .i. non oĩa mala eorũ fallaciter agẽdo, ſed oĩm malis tanq̃ ſua eſſent miſericorditer medicãdo aliis agẽs qđ ſibi fieri uellet, ſi opus eſſet. Cogitat.n. ut homo ſe eſſe potuiſſe in eis uitiis in quibus ſunt alii, vnde alibi dicit: Conſiderãs teipſum, ne & tu tenteris.

Gal. 6. a — *c Neſci. quod hi.* Oñdit q̃ta eſt vtilitas legis nr̃ę, in qua non uni, ſed oĩb. ꝓmiſſa eſt palma: & q prior uenit, expectat vt coroneť cũ poſteriori. *Neſ. quod hi. qui.* Pro euangelio oĩa, qa niſi oĩa fecero, & ab oĩb. q̃ contra ſunt abſtinuero, ñ hẽbo ꝑmiũ. Vel: iõ ſic oĩb. inſto, qa oẽs pñt hr̃e coronã. uel qa ſi multi uocati, tñ pauci electi, ut uel ſic ex multis pauci eligantur.

Mat. 20. b — *d Brauium.* eſt præmium curſus.

† quõ ſiat — *e Omnis e. qui in ago.* De rebus nõ laudandis trahuntur multæ ſimilitudines ut in euangelio de iniquo Iudice, qui uiduam nolebat audire, & pigro, qui tædio panes commodat. ita hic nõ commendantur agoniſtica & ludicra. (Luc. 18. a — Ibid. 11. a)

f Non q. in. In incertum currit qui talia facit, ut ex quibuſdã ſperare, ex aliis deſperare poſſit.

g Ne forte. Quod cito contingere poſſet, tunc aliis magis cauendum, ne offendendo ſint reprobi.

a ¶Samaritanis. a ¶Dum non negat legem a Deo eſſe datam, ſed ex ea docet Chriſtum.

a His qui ſub lege ſunt quaſi ſub lege eſſem, cum ipſe non eſſem ſub

a ¶Seruiliter. ¶Similiter.

lege, ut eos qui ſub lege erant, lucri-

a ¶Gentilibus.

facerem. His qui ſine lege erant, tan-

a ¶Dum eis aſſenſi ſecundum phiſicas rationes mundum eſſe factum a Deo & huiuſmodi.

quam ſine lege eſſem: cum ſine lege Dei non eſſem*: ſed † in lege eſſem

¶Non Iudaica.

Chriſti, ut lucrifacerem eos, qui ſi-

¶Id eſt Gentiles. ¶In fide.

ne lege erant. Factus ſum infirmis

a ¶Abſtinendo a licitis.

infirmus: vt lucrifacerem infirmos.

a ¶Quod quia. ¶Ecce. ¶Quid per ſingula. ¶Quaſi omnium ſectarum eſſem.

b Omnibus omnia factus ſum, vt † omnes facerem ſaluos. Omnia au-

a ¶Ecce quare omnibus ſe contemperet.

¶ ut curat ſine impedimento.

tem facio propter euangelium, ut

a ¶Promiſſionis eius .i. iuſticiæ & beatitudinis æternæ.

c particeps eius efficiar. Neſcitis quod hi, qui in ſtadio currunt, omnes qui-

a ¶Hic omnes in labore pares. b ¶Quratus non omnis. ¶Ibi unus hic omnes qui perſeuerantercur unt, accipiunt.

d dem currunt, ſed unus accipit † brauium? Sic currite ut comprehen-

a ¶Vos autem. ¶Bene operando. ¶Quia non omnis currens accipit, ideo ſic tam perfecte cur. ut comprehen.

a ¶Et uere ſic, eſt nitendum: quia etiam in minori ubi unus accipit.

e datis. Omnis enim, qui † in agone

¶Ita uos ab offendiculis.

contendit, ab omnibus ſe abſtinet.

¶Q. Et uere nos debemus abſtinere, quia res maior eſt hic. ¶Abſtinent.

Et illi quidem, vt corruptibilem co-

a ¶Et ideo abſtinere debemus ab omnibus.

ronam accipiant: Nos autem incor-

a ¶Proponit ſe exemplum. ¶Et quia talis.
b ¶Operando tam legitime.

f ruptam. Ego igitur ſic curro, non

¶Vt ſim incertus de præmio. a ¶contra hoſtes.

quaſi in incertum: Sic pugno, non

¶Non uerbis, ſed rebus contendo, uel non inaniter, ut qui pro hoſte fecit aerem.
a ¶Reprimo illicitos motus corporis.

quaſi aerem uerberans. † Sed † caſti-

a ¶Rationis.

go corpus meum, & in ſeruitutem

¶Cum alio tenderet ſuo tremore aries terret agnos.

g redigo: ne † forte cum aliis prędicauerim, ipſe reprobus efficiar.

a ¶V Deo reprobatus.

G rent ibi fidem, credendo q ſine obſeruatione fides Chriſti non ſufficeret ad ſalutem. & hoc modo Paulus, qui de Iudaiſmo erat conuerſus, illo tempore legalia legitur obſeruaſſe.

a His qui ſub le. ſunt .i. *Samaritanis & Saduceis, qui quinque libros Moyſi tantum recipiebant, qui proprie dicuntur lex apud Hebræos.*

b Quaſi ſub le. e. *condeſcendendo eis q̃tum poteram tantum in licitis.*

c His qui ſine le. e. *i. Gẽtilibus qui legem ſcriptam non habebant.*

d Tan. ſi. le. eſ. *cõdeſcẽdendo eis: qđ tamẽ abominabile videbať Iudæis legẽ tenẽtib.*

e Cum ſi le. *Tenebat.n. legem Moyſi quã tum ad moralia, quæ manent in lege noua, in qua erat Paulus. ideo ſubditur:* Sed in lege eſ. Chri. *Sequitur:*

f Factus ſum infir. infir. *abſtinendo a cibis licitis, ad uitandum ſcandalum infirmorum, vt patet ex ſupradictis. Et ut omnes ſtatus includat, ſubdit.*

† eſſem obnoxi⁹ legi

g Omnib. o. fa. ſum. *omnibus quantum licite poſſum condeſcendendo. & cauſam ad hoc motiuam oſtendit, di.*

h Omnia au. fa. pro. e. *ut currat ſine impedimento.*

i Vt par. e. ef. *i. promiſſionum eius. ſ. gratiæ in ꝑſenti & gloriæ in futuro q̃ ꝓmittũtur ĩ euangelio. Itẽ particeps eius .i. meritorũ recipiẽtiũ euãgeliũ per meã prædicationem.*

† omnino aliquos

k Neſcitis. *Poſtq̃ Apoſtolus inſtruxit Corinthios ad perfectionẽ ſuæ ſpũs exemplo, hic conſequẽter idẽ facit exemplo currẽtiũ in ſtadio & agonizãtiũ exercitio: q oĩa ſui curſus & agonis impeditiua ſollicite deuitant, & oĩa promotiua diligenter procurant. Vita uero præſens, eſt quædam agonizatio contra inſultus tentationum, & qui dã curſus ad beatitudinis brauiũ. dicit igitur:* Neſcitis. *q.d. imo: quia hoc eſt notoriũ.*

† premium

l Sed unus acc. bra. *q.d. ita & pauci de multis accipiũt brauiũ æternę felicitatis, q fideliter & perſeueranter currunt per opera charitas. Multi ſunt uocati, pauci uero electi. propter quod concludit.*

† certat

H

m Sic currite. *fideliter & perſeueranter.*

n Vt com. *brauiũ æternę uitæ. Cõſequẽter ponit exemplũ de agonizantibus, dicens:*

o Omnis e. qui in ago. con. *ut habeat uictoriam.*

p Ab o. ſe ab. *quæ impediunt ipſam.*

q Illi qui. ut c. q. di *ſi faciunt hoc propter temporale præmium, multo magis debemus hoc facere propter æternum, abſtinendo ab omnibus impedimentis noſtræ ſalutis, & exercendo nos in omnibus promotiuis. ideo concludit de ſeipſo:*

r Ego igitur ſic cur. *per uiam charitatis.*

ſ Non quaſi in inc. *quia certus erat de ſua beatitudine futura per diuinam reuelationem. ij. ad Timoth. iiij. b. Repoſita eſt mihi corona iuſticiæ, &c.*

† 11. q. 3. c. ſi Paulus † ſubijcio

t Sic pu. *contra tentationes.*

u Non quaſi aerem uer. *non inaniter ſicut ille qui aerem percutit.*

x Sed c. cor m. *reprimẽdo carnis ſtimulũ.*

y Et in ſer. redi. *ſ. rationis rectæ, cui uires ſenſitiuæ debent obedire.*

z e for. cum a. præ. *eos inducendo ad opera perfectionis.*

a Ipſe re. ef. *per incautelam meam contra tentationem: Licet .n. ſciret ſe de numero electorum eſſe ut prædictum eſt, tamen non debebat omittere aliquid de contingentibus ad ſalutem conſequendam: quia ſicut ſub Dei prædeſtinatione cadit talem eſſe ſaluandum, ita etiam cadunt media per quæ conſecuturus eſt ſalutem, ut quod fit per opera talium uirtutum & huiuſmodi? Propter quod dicitur. Satagite, ut per bona opera certam uocationem ueſtram, & electionem faciats.* (2. Pet. 1. b)

NICOLAVS DE LYRR.

¶ *remonia ia obſeruari a conuerſis de Iudaiſmo: ita tamen q nõ ponerent ibi*

GLOS. ORD. CAP. X.

Nolo e. Volenti cõprehendere ſic eſt angendum: nõ .n. baptiſma & ſacra ſufficiũt, ut qdã putãt, ſicut nec Iudęis bñficia dei ualuerũt, cũ poſt peccarẽt. ☞ *Quoniam*

NIC. DE LYRA CAP. X.

Nolo e. uos igno. fra. *Poſtquam Apoſtolus reprehendit Corinthios circa participationem menſæ idolorum datam ab aliquibus ad occaſionem: Hic conſequenter excludit ipſam participationem. Et diuiditur in duas partes: quia primo declarat punitionem participantium. ſecundo ex hoc concludit propoſitum, ibi: Propter quod, Circa primum ſciendum, q in exitu de Aegypto Deus multa bona contulit populo Iſrael, ut patet in Exo. & lib. Numeri. & tamen multi tot beneficiorũ ingrati declinauerunt a participatione mẽſæ idolorũ, ut patet. Sedit populus manducare & bi. ſ. de ſacrificatis uitulo conflati-* ¶ *li, &*

Diuiſio — † De conſ. diſtin. 5. c. nec quoq̃ in fi.

CAP. X.

¶Ita legendum eſt.

† Nolo enim vos ignora-

A *a Quoniam pa.* exemplo Iudęorum, qui negligentia ſua offenderunt, ſollicitos facit.

b Sub nu. Aug. quia omnia in figura noſtri.

c In Moy. ba. In ducatu Moyſi purgati per uiſa ſigna illa. Vel, ſignum baptiſmi acceperunt, qđ credentibus idem ualuit. *Bap. ſunt in.* quia a morte liberati & ꝑ eã mũdati ab ignorantia Dei, quæ ꝑmebat oẽs Gentes, & ꝑparati ad accipiendam legem. Vel baptizati dicuntur, quia gerebant formam noſtri ſacramẽti. Moyſes Chriſtum, nubes ſpiritumſanctum, mare baptiſmum ſignificat.

Expo. in Pſ. 77. cir. prin cip. to. 8. Idẽ in euang. Io. tract. 11. c. 3. a. 9.

d Eandem, & eun. i. fide: diuerſa in tpe, diuerſa in ſpecie. *Eſca.* Chriſtus panis eſt q de cæ. deſcen. ſi quis ex hoc manducat, non morietur. Sed qđ pertinet ad uirtutem ſacri, non ad uiſibile ſacrm̃, q manducat intus non foris, corde, non q premit dente *Eandem eſ.* Idẽ in myniſterio cibus, & potus illorum, qui noſter, ſcilicet ſignificatione idẽ, non ſpecie: quia idem Chriſtus illis in petra figuratus, nobis in carne manifeſtatus. *Eſcam &.* Manna & aquam dicit ſpiritalia, quia non natura, ſed Dei uirtute parata, habentia futuri myniſterii figuram.

Ioan. 6. d — † Exo. 17. b

e Spiritalem. i. ſpũale aliqd ſignãtẽ. Cũ dicit ſpũalẽ, oñdit ſpũaliter intelligi in Chriſto. & hoc de oĩb. innuit, cũ unum exponit: Petra erat Chriſtus. *Spiri. ean.* Nam corporalem alteram illi manna, nos aliud. Pr̃es, nr̃i non illorum. Spiritalem: Quam nos, aliud illi, aliud nos, ſed ſpecie uiſibili aliud, quod tamẽ hoc idẽ ſignificaret uirtute ſpirituali.

f Conſequente eos. i. ſatisfaciente uoluntati eorũ, qa quoquo irent, aquæ innundantes ſecutæ ſunt, ſic Xp̃s in deſerto huius mundi ſuos comitatur. Vel, *conſe.* .i. ſecuturam veritatem ſignificante. Petra autem. Solet res, quæ ſignificat, nomine rei, quam ſignificat, nominari.

B

g Petra. i. Xp̃s ſequebať, quia ubi humanum deficiebat ſuffragium, aderat.

h Erat Chri. non ꝑ ſubſtantiam, ſed per ſignificationem. *Petra Chri.* Augu. In ſignis diuerſis eadem fides, ſed illi uentura, nos ueniſſe credimus, ibi petra Chriſtus, nobis, qđ in altari ponitur, eſt Xp̃s. Si ſpẽm uiſibilem attendas, aliud eſt, ſi intelligibilem ſignationem, eundẽ potum ſpiritalem biberunt. Aug. In ſigno percuſſa eſt petra de uirga bis. Gemina ꝑcuſſio duo ligna crucis ſignificat. De petra educta eſt aqua accedente uirga: quia ligno accedente ad petram Chriſtum, gratia ſpiritualis manauit.

In euan. Io. t. 6. trac. 26 poſt med. 1. 9 — Ibidem — Exod. 17. b

k Neq; ido. eſſi. ſicut qui. ex ip. Illos tangit, qui in idolio epulabantur, putantes ſe immunes a crimine.

l Sedit po. man. Per cõmemorationem illorũ notat ea, q̃ in Corinthiis ſunt, oñdens q̃ grauiter punita ſint in Iudæis.

m Lude. i adorare, quod ludo puerorum ſimile. Facilis nãque ad luſum eſt pueri cia. Quid autem luſui puerili tam ſimile eſt quam idola adorare?

n Neq; tent. Chriſtum ſi. Nota Chriſtum Deum, quem tẽtauerunt Iudæi. & ideo a ſerpentibus perierunt, donec ſerpens æneus erectus eſt, quem qui intuebantur, a morſibus ſanabantur.

Nume. 21. c

o In figura. Ecce oſtendit cur ſigna illa iam non obſeruantur, cum res manifeſta ſit ad correctionem noſtram.

p Scripta ſunt au. ad cor. non propter nos tantum. Per hæc enim exempla ad correctiorem uitam prouocamur, ut aut ꝑmium ſi obedientes fuerimus, aut propenſiorem pœnam inobedientes mereamur. *Scripta ſunt au.* Ecce hic aperuit, cur illæ literę ueteris Teſtamenti accipiuntur a nobis

† termini ætatum

q Fines ſecu. Quia in ultima ętate ſumus, & tot exemplis priorum magis corrigi debemus. Vel fines ſeculi deuenerunt in nos, ſecularitas in nobis finitur, & ideo turpius ſi peccamus. ☞ *Vi. ne*

C

a ¶Inſtitutores noſtræ fidei.

a re fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt,

a ¶Tam boni quam mali. b ¶Protegente ab æſtu & contra Ægyptios, ne uiderentur ab eis.

a ¶Aug. exponit maris rubri tranſitum. Si figura maris, tantum ualuit, ut perduceret populum ad manna, quantum baptiſmus Chriſti. ¶Menſis hoſtibus.

c & omnes mare tranſierunt, &

¶In ducatu Moyſi.

d omnes in Moyſe baptizati ſunt

¶Spiritu. ¶Aqua.

in nube & in mari. † Et omnes

a ¶Manna quod ſignificabat Chriſtum. & idem credentibus efficit. alii manducauerunt & mortui ſũt, quod non Moyſes & alii boni.

e eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & † omnes eundem

¶Aquam de petra. ¶Signum ſanguinis Chriſti, & idem credentibus effecit.

f potum ſpiritalem biberunt. † Bi-

g bebãt autem de ſpiritali † conſequente eos petra: petra autem

¶Quæ Chriſtum ſignificat. & fidei idem fuit. ¶Quæ?

¶In ſigno. a ¶His omnibus beneficiis ad literam uſi ſunt Iudei.

h erat Chriſtus: Sed non in pluribus eorum beneplacitũ eſt Deo.

a ¶Qui offenderant dominum. ¶Iudęorum.

¶Inde apparet.

Nam proſtrati ſunt in Deſerto.

a ¶Ne putetis iata homines finaſſe. hæc dicit.
¶Non propter ipſos tantum hæc facta ſunt.

Hæc autem in figura facta ſunt

a ¶Ita. Conſiderantes eorum ſupplicia. ¶Ne ita peccemus, ne ſimiliter pereamus.

noſtri, ut non ſimus concupiſcẽtes malorum, ſicut & illi concu-

¶Per idolothita.

k pierunt. Neq; idololatræ efficiamini, ſicut quidã ex ipſis, quem-

¶In Exodo.

l admodum ſcriptum eſt. † Sedit

a ¶Ita ut uos in idolio. b ¶Quidam de populo.

populus manducare, & bibere,

a ¶Coram uitulo. b ¶Ludos facere in uenerατione uituli. ¶Vt aliqui in uobis.

m & ſurrexerunt ludere. † Neq; fornicemur, ſicut quidam ex ipſis

a ¶Cum Madianitis mulieribus. ¶Ideo.

fornicati ſunt, & ceciderunt una

n die uigintitriamilia. † Neque

a ¶Vt faciunt illi qui deſperant de reſurrectione.

tentemus Chriſtum, ſicut qui-

a ¶Dicentes: Nunquid poterit parare men. in de.

dam eorum tentauerunt, & a ſer-

a ¶Donec ſerpens æneus erectus eſt.
b ¶Vt contra me facitis, uel qui minora dona ſpiritus habent contra Deum.

pentibus perierunt. † Neq; murmuraueritis, ſicut quidam eo-

¶Contra Moyſen.

rum murmurauerunt, & perie-

a ¶Angelo qui extra terminos promiſſæ terræ eos percuſſit.

runt ab exterminatore. Hæc

a ¶Propter ſua peccata hæc eis contingerunt, nõ modo propter hoc, ſed etiam ut & figurarent quod pro ſimilibus periremus. ¶Noſtri.

o autem omnia in figura contin-

p gebant illis. Scripta ſunt autem ad correptioné noſtram, in

¶Aliter erit maior pœna.

¶Nos ſ. ¶Sexta ætas.

q quos † fines ſeculorũ deuenerũt.

NICOLAVS DE LYA.

¶ *li, & poſtea idolo Phegor. Nu. xxv. ꝓpter q̃ & alia pctã fuerunt grauiter puniti. Sic ergo procedit Apoſtolus, quia primo dicta beneficia recolit. ſecũdo punitionem ingratorũ oſtendit, ibi: Sed non in pluribus. tertio ex dictis cautos nos reddit, ibi: Itaq;. Circa primũ dicit:* No e. uos ig. ſ. *imo diligẽter attẽdere.*

a Quoniam pa. no. *de Aegypto exeuntes.*

b Omnes. *tam boni quam mali.*

c Sub nu. ſ. *eos protegẽte cõtra æſtũ ꝑ diẽ.*

Exod. 13.

d E omnes mare tranſie.

Exod. 14.

e Et omnes in Moyſe. *in ducatu Moyſi.*

f Baptizati ſunt. *figuraliter tamen, quia trãſitus ille maris & protectio nubis figura fuerunt ſacramenti baptiſmalis.*

† De conſ. d. 2. c. inq; & c. i illo. Exo. 16. d

g Et o. ean. eſ. *ſ. manna, q̃ dicitur eſca ſpũalis, quia non uirtute naturæ. ſed diuinę potentiæ fuit data, & quia fuit figura ſacramenti euchariſtiæ, quod ſpiritualiter nutrit.*

Exod. 16.

h Et o. eũ po. *ſ. aq̃ de petra adducta virtute diuina, iõ dicitur potus ſpũalis, cum dicitur:*

† De conſ. d. 2. c. reuera. & c. in calice.

i Bibeb. a. de ſp. *i. potũ datũ ſpũali uirtute.*

Exod. 17

k Conſeq. eos pe. *i. petra eorum deſideriis obſequente, uirtute tamen diuina hoc pręſtãte. dicitur ẽt ſpũalis, quia figurabat aquam gratiæ per Chriſtum dandam. ideo ſubditur:*

† quæ illos comitabať

l Petra au. e. Chri. *ſ. figuratiue eo mõ loq̃ndi, quo imago Herculis Hercules nominatur.*

m Sed non in plu. *Hic conſequenter oſtendit punitionem ingratorum, di.* Sed non in plu. *q.d. licet beneficia iſta corporalia fuerunt omnibus communia, non tamen iuſtificans gratia. Quod declarat per effectum, di.*

n Nam pro. *ſ. multi eorum horribili morte in ſignum iræ diuinæ, ut patet de exploratoribus, & de Chore & ſibi adhærentibus.*

Num. 14. — Num. 26. b

D

o Hæc au. in fi. *ſ. ꝙ ſimiliter & grauius puniemur, ſi de beneficijs Dei in lege noua collatis ingrati fuerimus, ad peccata reuertentes. ideo ſubditur:*

p Vt non ſi. con. m. *Et patet litera vſq; ibi:* Quemadmo. ſcri. eſt. *Exod. xxxij.*

p Sedit populus man. & bibere. *in ueneratione vituli fabricati.*

† Exo. 32. b

r Et ſurrexe. ludere. *i. idololatrare: quia in uenerationem uituli cantabant in choro.*

ſ Neque fornicemur. *cum mulieribus madianitis, ut habetur Num. xxv. c. Et ceciderunt una die viginti tria milia. Nec hoc eſt contra illud, quod dicitur Numer. xxv. quod ceciderunt uiginquatuormilia, quia minor numerus includitur in maiori: & ideo quod uerum eſt de maiori, etiam uerum eſt de minori.*

† Nu. 25. b — † Nu. 21. c

t Neque tente ſi. quidam eor. tent. *Exod. xvij. Tentantes enim Deum, qui tentauerunt Chriſtum ſecundum deitatem, qui ſic fuit tẽpore ueteris Teſtamenti & etiam ante ſecula. propter quod dicit Apoſtolus. Ieſus Chriſtus heri & hodie ſcilicet ueteris Teſtamenti ac noui Teſtamenti tempore.* Et ipſe in ſecula. *id eſt in æternitate.*

Hebr. 13. — Iudic. 8. c

u Et a ſerpentibus perierunt. *Nume. xxi.*

x Neque murmuraueritis. *contra Deum.*

y Sicut quidam eorũ murmurauerunt. *ut patet in Exodo. & libro Numeri. in pluribus locis.*

z Et perierunt ab exterminatore. *id eſt ab angelo eos percutiente extra terminos terræ promiſſionis.*

a Hæc autem omnia in figura contingebant illis. *i. ad ſignificandũ quod ſic grauius fiet nobis. ſi fuerimus ſimiles eis. iõ ſubditur:*

b Scripta ſunt au. ad correptionem noſ. *Dicitur .n. uulgariter. quod pulchriter ſe caſtigat, qui exemplo alterius ſe emendat.*

c In quos fi. ſe. de. *Hoc dupliciter poteſt exponi. Vno modo quod In quos, referatur ad homines noui Teſtamẽti: quod tempus dicitur eſſe finis mundi, quia non ſuccedet alia lex nouæ legi & ſic dicitur. 1. Ioh.*

¶ *Noui*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Vi.ne ca* Vt qui p̄ſumentes de ſcīa, cum ſcandalo fratrū ede bant idolothita, & de pſeudo gloriantes, iudicabāt Apl̄m, cū ipſi eſſent rei. Amb. *Vi.ne ca.* Superbiam amputat, ne per eā tē tent ſicut Iudęi tentati ſunt, & periere: qa detrahentes Moyſi Deū tentauerunt: ita hi detrahentes Apoſtolo, Deū tentant.

In epi.1. ad Cor.1.c.10. p.3.tom.5.

Vide.ne ca. Non φ penitus ſit aliquis ſine caſu, ſed tētatio .i. pecati delectatio, non apprehēdat, ideſt rationem in cōſenſum nō ducat, niſi humana, ideſt niſi de his ſine quib. iſta uita non agitur.

b *Tentatio uos.* Hortatur ut humana tentatio illos apprehendat, non alia. Humana .n. tentatio eſt, ut in neceſſitate vel preſſura non diffidat homo, de Deo auxilium humanum requirēdo. Propter Chriſtum ergo pati humana tentatio eſt, p q̄ proficitur apud Deum. Aug. Humana tentatio eſt aliter ſapere, q̄ res ſe habet, & cum bono aīo. Nimis aūt amando ſnīam ſuā, uel inuidendo melioribus vſq; ad p̄cidendæ cōmunionis & condendi ſchiſmatis uel hæreſis ſacrilegium peruenire, diabolica preſumptio eſt. In nullo aūt aliter ſapere q̄ res ſe habet, angelica pfectio eſt. Humana igit̄ tētatio eſt credo, cum quis bono aīo, ſm humanam tn̄ fragilitatem in aliquo labit̄ cōſilio, vel cū irritat̄ in fratrem ſtudio corrigēdi, plus tn̄ q̄ Chriſtiana tranquillitas poſtulat. Et qa homines ſumus, ſed ſpe angeli, qbus in reſurrectione æquabimur, ſi nō eſt in nobis perfectio angeli, non ſit præſumptio diaboli.

Tentatio humana. †49.diſt.c. hic etenim. De pę di. 2. ca. inter hæc ſciendum. De Trini.li. 12.c.10.in.3.

Matt.22.c

c *Poſſitis ſu.* Qđ fit per humilitatē. Humilitas .n. in omni tētatione cuſtodit, ut illi non crepent in fornace qui non habent uentum ſuperbiæ.

†cōicatio

d *Propter.* Quia ſola ſacra non ſaluāt, & qa qui cadit, punit̄, & quia auxilium Dei non deeſt, fugite ab idolorum cultu. Vel, ne commendent ſapientes idolothita cum offendiculo infirmorum, quib. idololatrę uiderentur. Vel, ne ipſi infirmi idololatræ ſint, & ut fugiatis loquor altum aliquid quaſi prudentibus: & ideo dilig̃ter diiudicate. Vel, modo loquor infirmis, ut ſupra prudentibus.

F

e *Fugite.* Nemo ſit aſſiduus in dolo, nil ſperet de eo. De eo .n. ſperare eſt de Deo dubitare, ut & Saul, qui ad idololatriam rediit, ſperans aliquid de ea.

1.Reg.28.a

f *Calix be.* Iō fugiendum a cultura idolorū, quia ut comedens idolothitum unum eſt cum dæmone, ſic per corpus Chriſti unum eſt cum Chriſto. *Calix* .i. communicatio calicis, nonne communicatio .ſ. Chriſti eſt .i. nonne facit nos habere quandam communionem cum uita eius. Vel, Calix benedictionis, non ſolum a Chriſto in cœna eſt benedictus, ſed cui etiā nos ſacerdotes benedicimus.

-& de vno calice

g *Panis quem fr.* Aug. Chriſtus qñ manducatur, uita māducat̄. Sed qs audeat manducare dn̄m ſuum? Et tn̄ ipſe inuitās nos ad manducandum, ait: Qui manducat me, uiuit pp me. Nec occiditur Chriſtus, vt manducetur, ſed mortuos uiuificat, qñ manducatur: reficit, non deficit: uiuit manducatus, quia ſurrexit occiſus. Nec cū manducamus, partes de illo facimus. Eqdem in ſacramento ſic fit. Norunt fideles quemadmodū mā ducauerunt carnem Xp̄i. Vnuſquiſq; accipit partē ſuam, unde & ipſa gratia partes uocat̄. p partes, manducat̄ & manet integer. Totus p partes manducatur in ſacro, & manet integer totus in cælo. Nam & integer totus in corde tuo. Totus .n. erat apud patrem, quando uenit in uirginem impleuit eā, nec receſſit ab illo. Venit in carnem, ut eum homines manducarent, & manebat apud patrem integer, ut angelos paſceret.

In euan. Io. c.6.trac.26. ante fi. 10.9. Ioan.6.f

h *Quoniam unus. &c.* Vnus panis unione fidei, ſpei & charitatis: Corpus per ſubminiſtrationem charitatis, quia unum ſumus, & unum ſentire debemus, dicit: ut fides una unum hēat ſenſum & opus. *Quoniam unus panis &c.* Exponit quomodo calix benedictionis & panis fiant accipienti caro & ſanguis Chriſti. Per unitatem enim panis & vnitatem corporis, charitatem oportet intelligi, quæ ſi deſit, iudicium ſibi ſumit qui ſumit. Typice autem unus panis & unum corpus eccleſia Chriſti dicitur, pro eo quòd ſicut unus panis ex multis granis, & vnum corpus ex multis membris componitur, ſic eccleſia Chriſti ex multis fidelibus charitate copulante connectitur.

Videte

¶ Quia illi & ſi beneficiis uſi perierunt. ¶ Per bona.

a Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare, uideat

¶ Peccando uel peccare faciendo. ¶ A ſe. a Deo enim ſtat, a ſe cadit qui cadit. ¶ Et ſi fiat, quam permittit Deus, quæ eſt ad probandos bonos & malos puniendos.

b ne cadat. † Tentatio uos non † apprehendat niſi humana. Fidelis au-

¶ Ego uos adhortor. ¶ Verax in promiſſis, qui ſe protectorem electorum ſuorum promiſit. ¶ Pro ſe tribulatos.

tem deus eſt, qui non patietur uos

¶ Ferre, quia uel cadere non ſinit, uel a caſu erigit.

tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed

¶ Qui dat tentanti licentiam, dat tentato miſericordiam. ¶ Augmentum uirtutis.

faciet cum tentatione prouentum,

¶ Ne deficiatis in lucta, ſed vincatis. ¶ Perſeueranter.

ut poſſitis ſuſtinere. Propter quod

¶ Ne per hoc naſcatur in deum tentatio .i. exacerbatio.

e chariſſimi mihi fugite ab idolorū

¶ Altum quid.

cultura. Vt prudentibus loquor,

¶ Diligenter. ¶ Potus ſanguinis per quem benedicuntur participantes.

f uoſipſi iudicate quæ dico. † Calix

¶ .i. quem nos fideles exaltamus credendo & gratias agendo.

benedictionis, cui benedicimus, nōne cōicatio ſāguinis Chriſti eſt?

¶ Participatio panis fracti in altari.

g Et panis, quem frangimus, nonne

¶ Nonne facit nos unum eſſe cum Chriſto.

† participatio corporis domini eſt?

¶ Illius capitis, quod eſt Chriſtus.

h Quoniā unus panis & unū corpus multi ſumus: & omnes quidem de vno pane & de vno calice participa

---

¶ *Nouiſſima hora eſt. igitur ſenſus eſt: Scripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt .i. in nos qui ſumus in ultima ætate ſeculi. propter quod ex punitionibus præcedentibus debemus corrigi. Alio modo poteſt exponi ita, quòd ly quos, referatur ad tp̄s ueteris Teſtam. & iungatur cum hoc nomine fines. & ſic eſt ſenſus: Scripta ſunt autē ad correptionem noſtram .ſ. antiquorū punitiones. In quos fines ſeculorum deuenerunt .i. ut attendamus qualiter per diuerſa tempora peccatores uitam præſentem miſerabiliter finierunt propter peccata ſua.* G

a Ita. &c. *Hic conſequenter ex prædictis cautos nos reddit di.* Itaque qui. *in Deo propter bona opera. & bene dicit. Exiſtimat quia neſcit homo utrum amore uel odio dignus ſit: poteſt tamē de hoc habere aliquam coniecturā.* †apprehendit

b Videat ne. *ad impulſum tentationis: & propter defectum humanæ fragilitatis. ideo*

c Tentatio uos. *i. non ducat uos in cōſenſum & operationem. ideo tentari non eſt malum, ſed eſt uirtutis exercitium, ſi tentationi viriliter reſiſtatur. propter quod in perſona uiri perfecti dicitur: Proba me Domine, & tenta me.* Pſal.25.a

d Niſi hu. *i. illa tentatio, quæ non poteſt deuitari totaliter ab homine in uita præſenti .ſ. de peccato ueniali. Quod autem tentationi ad peccatum mortale ducenti ualeat homo reſiſtere cum adiutorio Dei, oſtendit di.*

e Fidelis autem. *id eſt promiſſis implendis.*

f Qui non. *quia promiſit adiutorium in tentationibus poſitis, ſi fideliter recurrant ad ipſum. ideo ſubditur:* †poculum

g Sed fa. etiam. *vos totaliter adiuuans, ut ipſa tentatio uobis proueniat ad augmētum meriti per eius ſuperationem. ideo ſubditur:*

h Vt poſſitis. *id eſt tentationibus prævalere.*

i Propter quod. *Hic conſequenter ex dictis concludit propoſitum, ſcilicet quòd participatio menſæ idolorum eſt fugienda. Et diuiditur in duas partes, quia primo facit ꝓpoſitum. ſecundo oſtēdit qualiter immolatis idolis ſit utendum, ibi: Omnia. Circa primum facit talem rationem. Illud per quod ſeparamur à corpore Chriſti myſtico, & coniungimur diabolo, eſt ſumme fugiendum: ſed participatio menſæ idolorum eſt huiuſmodi, ergo eſt fugienda. Huius rationis primo ponit concluſionem, dicens.* H

k Fugite ab idolorum. *Non ſolum uitando idololatriæ actum, ſed etiam eius occaſiones.*

l Vt prudentibus. *Hic conſequenter ponit dictæ rationis virtutem, oſtendens primo quòd per participationem menſe Domini Chriſto incorporamur. ſecundo quòd per participationem menſæ idolorum ab eo ſeparamur, ibi: Quid ergo. tertio quòd per hoc pœnam meremur, ibi: An æmulamur. Circa primum captat beniuolentiam audientium, vt eius dicta melius recipiantur, di.* Vt pruden. *quia tales ſciunt de dictis iudicare. ideo ſubditur:* Diuiſio

m Voſipſi iudicate. *ideſt aduertite ueritatem eorum, quæ ſequuntur.*

o Calix. *Hic accipitur continens pro contento in calice.*

o Benedictionis. *Tum quia per Dei benedictionem conſecratur. Tum quia percipiens eum deuote benedictionem Dei per augmentum gratiæ conſequitur,*

p Cui be. *nos ſacerdotes. quia licet conſecratio iſta fiat ſola diuina uirtute, tamen ſacerdotes proferunt conſecrationis uerba: non in perſona propria, ſed in perſona Dei. Et quia in hoc ſunt eius miniſtri, ideo pro tanto benedicere dicuntur ſeu conſecrare.*

q Nonne con. *Circa quod ſciendum, quòd eucharistiæ ſacramētum eſt quoddam ſpirituale nutrimentum: & ideo fit ſub duplici ſpecie ſcilicet potus & cibi: quia utrumque requiritur ad rationem nutrimenti perfecti: tamen iſtud nutrimentum ſpirituale contrario modo ſe habet ad nutrimentum corporale: quantum ad hoc, quòd corporale nutrimētum conuertitur in nutritum, ſed hoc nutrimentum ſpirituale conuertit in ſe nutritum, unde dicit Aug. in perſona huius ſacramenti: Cibus ſum grandium, non me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me. quia huius ſacramenti perceptio percipientem incorporat ipſi Chriſto: & ideo perceptio huius calicis eſt communicatio ſanguinis Chriſti. & idem ſubditur de corpore.* Lib.7.conf. c.10.to.1.

r Et pa. quem. *Ad dandum fidelibus. Licet enim non remaneat ibi ſubſtantia panis, ſed tantum eius accidentia, nominatur tamen panis propter eius ſpecies remanentes.*

ſ Nonne participatio. *q.d. ſic. modo prædicto. ideo ſubditur:*

t Quoniam unus pa. & unum. *Per hoc enim quod Chriſto incorporamur in hoc ſacramento, efficimur panis unus quodammodo & unū corpus in Chriſto.*

¶ Videte

A a *Vide.* Similitudo eſt ad intelligendum quod ſupra dictum eſt. Q.

b *Nonne qui edunt ho* illas legis .ſ. carnalis Iſrael, *partici. ſunt altaris.* Sunt vtiq;. Sic qui edunt carnem Chriſti ſanguinem eius bibunt, participes eius ſunt. Vel, *Videte Iſra* .i. diſcite homines videntes Deum, qualiter ſe habeant carnalia .i. idololatria. Sicut .n. nos de uno pane & calice participantes ſumus cōformes corpori Chriſti, ſic qui edunt hoſtias idolo oblatas, ſunt participes altaris erroris .i. dæmonis.

c *Quid ergo.* Quia dixi, fugite à cultura idolorum, videor dicere φ *idolis imo. ſit aliquid* magnum. Q. Non hoc dico, ſed potius dico, quod ea, quæ Gentes immolant, dæmoniis immolant: quia in idolo diabolus colitur, q peior eſt idolo. Et quia ab idololatria prohibebat, unde locus iſte ſumpſit exordium, ne putarent ideo non nocere, ſi de ſacrificiis ederent idolorum: quia idolum nihil eſt: confirmauit & idolum nihil eſſe: & ſe non prohibere iſta, ideo quòd idolum ſit aliquid: *ſed quia dæmo. & non Deo imolantur.*

†De cōſ.d. 2.c. relatū.

d *Socios fieri dæmo.* Aug. Ad hoc genus etiam pertinent conſultationes & pacta quędam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fęderata: qualia ſunt molimina magicarum artium, auſpicum & augurum, atq; ligaturæ & remedia, quæ fiunt in præcantationibus & quibuſdam notis, & quibuſdam rebus ſuſpendendis & illigandis. Nec illi ab hoc genere pernitioſæ ſuperſtitionis ſegregandi ſunt, qui genetaliaci ob natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgò matematici, qui conantur actionum euentus prædicere.

†Deu.33.c Lib.2. de doc. chriſt.c.20.to.3. Contra Mathematicos. †24.q.2.c. non ſatis †& menſæ †prouocamus

e *An æmulamur.* Videntur æmulari & inuidere domino, cuius regnum diminuerunt, qui ſcandalo fratrum comedunt. vnde male cedet cum non fortiores. An æmulemur dominum. Zelo inuidiæ Sathanas idololatriam inuenit, vt homines negando Deum, idolis ſeruiant, & creator ſibi cultum debitum perdat.

B

f *Omnia mihi licent.* Poteſtate liberi arbitrii, & doctrina legis naturalis: Non quia omnia liceant etiam illicita, ſed ecce ponamus licere omnia.

†Pſal.23.a

g *Omnia.* ſecundum legem naturæ licent: quia omnia munda, de cibis etiam de idolothitis agitur.

h *Licent.* i. præcepto nullo domini prohibentur.

i *Omne quod in ma.* quia licita ſunt, & tamen non eſt utendum eis ſemper, determinat, quomodo liceat edere, uel non edere.

†30.d. c. ſi quis carnē 23.q.3.c.1

k *Domini eſt. ter.* Nō poteſt eſſe immūdum quod domini eſt.

Propter

¶ .i. carnalia legis ſeruantem præcepta, etiam in vmbris ſacrificiorum ſeruientem. ¶ Eſt & Iſrael ſecundum ſpiritum.

a mus. Videte Iſrael ſecundum carnem.

¶ Illas carnalis Iſrael. ¶ Q. Sunt utique. ¶ Ita uos Chriſti.

b nem. † Nōne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? Quid ergo? Dico: quòd idolis immolatum ſit ali-

¶ Magnum.

quid, aut quod idolum ſit aliquid?

¶ Infideles.

Sed quæ immolant Gentes, dæ-

¶ Sub regmine idoli occultum eſt miſterium iniquitatis. ¶ In idolo diabolus colitur qui peior eſt idolo. ¶ Alicui. ¶ Ego autem.

mōniis immolant, & nō Deo. † Nolo

¶ Qui fideles. ¶ Quod non eſt niſi conſcientia idoli uel conſcientia fratris qui ſcādalizatur exemplo ueſtro:

d lo autem uōs ſocios fieri dæmoniorum.

¶ Quia.

rum. † Non poteſtis calicem domini

¶ Vniri Deo & dæmoni.

ni bibere, & calicem dęmoniorum: non poteſtis menſæ domini participes eſſe, † & menſæ dæmoniorum.

¶ Ad iram prouocamus idolothita comedentes?

e An † æmulamur dominum? Nun-

¶ Vt ualeamus ei reſiſtere. ¶ Non tamen dico non licitos eſſe hos cibos. ¶ De his dicit quæ ad eſcam pertinent.

f quid fortiores ſumus illo? † Omnia

¶ Adiuuant me, in curſu ſed magis impediunt.

mihi licent, ſed non omnia † expedi-

¶ Idem aliter infringit. ¶ Quia comedens idolothitum ſcandalum facit proximo.

g unt. Omnia mihi licent, ſed nōn omnia

¶ Proximos. ¶ Et ideo.

omnia ædificānt. Nemo quod ſuum

¶ Tantum. ¶ Vt eum ædificent.

i eſt quærat, ſed quod alterius. Omne

¶ Venditur. ¶ Si uultis.

quod in macello uenit, manducate,

¶ Sed an idolothitum ſit uel non.

nihil interrogantes propter con-

¶ Aſtantis infirmi. ¶ Manducate quia. ¶ Omnia quibus terra impletur.

k ſcientiam. † Domini eſt terra & ple-

¶ Item. ¶ Ad cœnam.

nitudo eius. Si quis uocat uos infidelium, & uultis ire, omne quod uobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. † Si quis autem dixerit, hoc immolatum eſt idolis, noli-

---

materia idoli ſit res aliqua & etiam dæmon. C

h Nolo a. uos ſo. ſi d. *dolis immolando, uel idolothita in uenerationem idoli comedendo, uel etiam comedendo indiſcrete, infirmos fideles ſcandalizando, ut ſupra dictum eſt. Vel etiam Gentiles in errore ſuo per talem comeſtionem confirmando, ut poſtea magis exprimitur.* Cap.8.

i Non poteſtis calicem Domini bibere. *ſ. digne qui unit nos Chriſto.*

k Et calicem demo. *aliquo dictorum modorum, in quibus eſt mortale peccatum, ſeparās nos à Chriſto: ideo ſubditur:*

l Non poteſtis men. domi. par. eſſe. *per augmentum gratiæ: quod eſt effectus ſacramenti euchariſtiæ.*

m Et men. dæm. *per cuius participationem incurritur mortale peccatum gratiæ corruptiuum.*

n An æmula. *Hic conſequenter ponitur huius participationis pœna, cum dicitur.* An æ. *ideſt prouocamus eum ad iram per talem participationem. q.d. ſic. quia ſeparamur ab eo & coniungimur eius aduerſario .ſ. diabolo. quoniam ira eſt appetitus uindictæ. ideo per hoc incurrimus pœnam à Deo inferendam. Et ſi dicatur, quòd poterimus eam euadere, hoc conſequenter excludit dicens.* †Deu.32.c

o Nunquid for. ſu. il. *q.d. non: quia uirtutis eſt infinitæ, & ſic non poterimus ei reſiſtere.*

p Omnia. *Hic conſequenter oſtendit qualiter immolatis idolis ſit utendum. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit quod dictum eſt. ſecundo quaſdam concluſiones inducit, ibi: Siue ergo manducatis. Prima adhuc in duas: quia primo oſtendit qualiter ſit utendum coram infirmis fidelibus. ſecundo coram Gentilibus, ibi: Si quis uo. Et ſenſus primi patet ex ſupradictis. Comedere idolothita non eſt illicitū de natura rei. tamen illicitum eſt comedere cū ſcandalo infirmorum, & hoc eſt quod dicit Apoſtolus:* Oīa mi. li. *i. idolothitum comedere eſt mihi licitum de ſe.* Diuiſio. Sup.8.c †Eccl.37.a †conducūt

q Sed non om. ex. *mihi ad ſalutem. ſed magis impediunt eam. utpote ſi manducauero idolothita infirmum ſcienter ſcandalizando: quia hoc inducit contemptū fraternæ ſalutis: quod eſt contra charitatem proximi.* D

r Omnia mi. li. li. *i. cibaria in lege prohibita ſunt mihi licita.*

ſ Sed non om. ædi. *ſ. proximum ſed magis deædificant aliquando. In primitiua .n. eccleſia conuerſi de Iudaiſmo, & adhuc infirmi ſcandalizabantur de tali comeſtione. propter quod in eorum præſentia ſaltem erat ad tempus abſtinendum: ideo ſubditur:*

t Nemo &c. quærat. *ſ. quod ſibi placitum eſt in talibus.*

u Sed qđ al. *abſtinendo & euitando ſcādalum ipſius. Et conſequenter oſtendit qualiter comedere idolothitum ſit licitum, dicens:*

x Omne quod in ma. ue. *i. uenditur communiter omnibus.*

y Manduca. *tanquam licitum ex ſe: ueruntamē poteſt fieri illicitum propter ſcandalum infirmorum: ideo ſubditur:*

z Nihil inter. *i. utrum immolatum ſit idolis aut non.*

a Propter con. *ſ. fratris aſtantis infirmi, ut dicit glo. qui ſcandalizaretur ex tali comeſtione credendo quòd fieret in uenerationem idoli, ſi comederet idolothitum poſt talem certificationem. Sed quòd ante poſſit comedere licite probat per pſalmum xxiii.a.*

b Domini eſt terra & plenitudo e. *i. animalia terram replētia, & per conſequens de ſe ſunt munda: quia domini nihil eſt immundum, nec immundiciam contrahunt per idolum.*

c Si quis. *Hic conſequenter oſtenditur qualiter utendum ſit idolothitis coram Gentilibus, dicens:* Si quis uo. uos infi. *ex aliqua familiaritate & amicitia licita.*

d Et uultis ire. *q.d. uobis licet, quia non præſumitur, quòd ex tali vocatione uelit nos ad infidelitatem ſuam trahere. imo frequenter factum eſt, quòd firmi in fide ſic uocati trahebant uocantes ad fidem.*

e Omne quod uo. ap. man. *tanquam nobis licitum: quia tamen poteſt fieri per accidens illicitum, ideo ſubditur.*

f Nihil interrogantes propter conſcientiam. *Et cuiuſmodi ſit conſcientia, exprimetur poſtea.*

g Si quis autem. *ſ. Gentilis.*

h Dixerit, hoc immolatum eſt idolis, nolite manducare. prop. il. qui in. *qui crederet nos comedere in uenerationem idoli, ſicut ipſe.*

¶ Et propter

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Videte. *Hic conſequenter declarat, quod dictum eſt per exemplum de ueteri Teſtamento acceptum: in quo ſacerdotes de hoſtiis oblatis in altari uiuentes dicebātur participes altaris. & hoc eſt quod dicitur:* Videte Iſrael ſe. car. *i. ſecundum obſeruantias ueteris legis, quæ dicuntur iuſticiæ carnis.*

Hebr.9.

b Nonne qui edunt &c. *quaſi dicat ſic & ex hoc concluditur a ſimili quod percipientes corpus & ſanguinem Chriſti, efficiuntur participes ipſius modo dicto.*

c Quid ergo? *Hic conſequenter oſtendit, quòd per participationem mēſæ idolorum efficiuntur homines participes dæmoniorum. & per conſequens à Deo ſeparantur. dicit igitur:* Quid ergo di. *id eſt quòd oblatū idolis ex hoc contrahat aliquam ſanctificationem uel mundiciam.*

d Aut quod ido. *q.d. non dico hoc, ſed magis contrarium, ut patet ex ſupradictis.*

Cap.8.

e Sed quæ immo. *i. ſed dico quod immolata idolis a Gentibus.*

f Dæmoniis immo. *Tum quia dæmones ad hoc inducebant: Tum quia in idolis reſponſa dabant.*

g Et non deo. *ſ. uero. quod tamen erronee Gentiles æſtimabant idola colentes. propter quod idolum nihil eſt, ut oſtenſum eſt ſupra. viii. cap. licet*

materia

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Propter il.* Quia qui idolis ſeruit, per hoc gloriabitur & con E firmabitur in errore, & fratribus malum datur exemplum.

b *Vt q.e.li.* Q quid opus eſt, vt putet cauſa venerationis edere? Iudicor.n non diſtare ab idololatra. *Vt quid li.* pro alio dimittendum eſt, quia aliter de licito damnabilis eſſem, & de actione gratiarũ vituperarer ab imperitis, qui putarent me ſentire idolum aliquid magnum eſſe

c *Siue er.m.* Non ſolum ergo vox tua ſonet laudes Dei ſed ẽt opera tua cõcordent cũ voce tua. Cũ.n. uoce cantaueris, ſilebis aliqñ vita. Sed ſic canta, ut nũq̃ ſileas. Si.n. ore clamas, & fraudem cogitas ſiluiſti à laude Dei: & qđ grauius eſt, in blaſphemiã perrexiſti. Cum.n laudat Deus de bono opere tuo, laudas Deum: & cũ blaſphemat Deus de malo ope tuo, blaſphemas Deũ. Si ergo qđ mãducas & bibis ad refectionẽ corpis ſumis, repationẽq; mẽbrorũ, gratias agẽs ei q tibi tribuit mortali & fragili iſta ſupplementorũ ſolatia, cib. tuus & potus laudat Deũ. Si verò modũ naturę debitũ immoderatione voracitatis excedas, & uinolẽtia te ingurgites, q̃taslibet laudes Dei lingua tua ſonet, vita blaſphemat.

d *Eccleſiæ D.* q̃tum ad infirmos, quib. fiunt offendicula, dum eorum exẽplo adhærent his, quæ inimica ſunt Deo.

e *Omnib.pl.* Qui hoib. pp veritatẽ placet, iam nõ ipſe illis, ſed ueritas placet. pp ſeipſũ placet hõ, ſupbia eſt & hoc eſt qđ alibi dixit: Si hoib. placerẽ, ſeru⁹ Xpi nõ eſſẽ. Sed nunqđ placebat p ſecutorib. ſuis. Placebat oĩ gñi hoĩm, quod Xpi congregabat eccleſia, ſiue iã intus poſitis ſiue itroducẽdis in eã.

*Domini ſiquidẽ eſt terra & plenitudo eius

†maledicor †Col.3.c

Gal.1.b

a ¶Non quia immundus ſit cibus, ſed. b ¶Ne te credat edere ſub ueneratione idoli, & glorietur, in ſupſtitione ſua.

a te manducare propter illum qui iu-

¶Aliorum ut iam mox determinat.

dicauit, & propter conſcientiam. * a

¶Quæ firma.

Conſcientiam autẽ dico non tuam, b

¶Infirmi.

b ſed alterius. Vt quid enim libertas c d

¶De eo q libere licet damner propter alium, qui aliquid inde ſuſpicatur impium.

mea iudicatur ab aliena conſciẽtia?

¶Gratias agendo Deo.

Si enim ego cum gratia participo, e

¶Cur cado in blaſphemiam imperitorum?

†quid blaſphemor pro eo quòd gra f g

a ¶Et quia hæc contingunt inde mala.

c tias ago? † Siue ergo manducatis, ſi- h

¶Si hæc recte fiunt laus Dei ſunt.

ue bibitis, uel aliud quid facitis, o- i k

a ¶Laudem cum inuocatione creatoris.

mnia in gloriam Dei facite. † Sine l

a ¶Scandalo. b ¶Qui abhorrent idola. ¶Quæ non ſic arguuntur, ſed in ſuo errore confirmantur.

offenſione eſtote Iudæis & Genti- m

d bus eccleſiæ Dei: ſicut & ego per o- n

¶Sine ſcandalo cuiuſquam agens.

e mnia omnibus placeo: Non quæ- o

¶Tantum. ¶Non terrenum utile.

rens quod mihi utile eſt, ſed quod multis, ut ſalui fiant. p

gloriatur de ſua ſuperſtitione, & firmabitur in illa magis quam ante. ideo ſubditur. G

d Vt quid.n.li. *q.d. non eſt rationabile, quòd ego ſic abutar libertate comedendi talia, q per hoc iudicer Gentibus ſicut idololatra.*

e Si enim e. *i. comedere poſſim talia cũ gratiarum actione in ſecreto.*

f Quid blaſphe. *i. quare expono me blaſphemijs Gentilium iudicantium me idololatram, comedendo coram eis?*

g Pro eo quòd gra. ago. *i. pro comeſtione quam poſſum licitè facere cum Dei gratiarum actione in eorum abſentia. q. d. merito reprehenſibilis eſſem ſi talibus iudicijs infidelium & blaſphemijs me exponerem.*

h Siue ergo. *Hic ex prædictis infert concluſiones duas. Prima eſt reſpectu Dei, cum dicitur:* Siue er.man.ſiue bi. *Quod immediate pertinet ad ſuſtentationem corporis.*

i Vel aliud q.fa. *quantum ad alia negocia vos contingentia.*

k Omnia in glo. Dei fa. *Tota.n. creatura ordinatur ad Deum, ſicut exercitus ad ducem, ut habetur xij. Metaph. Exercitus autem bene ordinatus primo & principaliter quærit gloriam ducis quod eſt victoria. Et eodem modo omnis creatura & potiſſime rationalis in omnibus operibus ſuis primò & principaliter debet quærere gloriam conditoris. ſicut etiam videmus, q manus naturaliter ſe exponit abſciſioni pro conſeruatione capitis, præponens eius bonum proprio bono ſuo.*

l Sine offen. *Hic ponitur ſecunda concluſio quæ eſt reſpectu proximi, dicens:* Sine offenſione e. Iudæis. *i. manentibus in Iudaiſmo.*

m Et Gen. *i. in Gentilitate exiſtentibus.*

n Et eccleſiæ Dei. *i. credentib. tam ex Gentibus quàm ex Iudæis: condeſcendendo omnibus, quãtum fieri poteſt ſine peccato; quia per talem condeſcenſionem conuerſi ex iſtis vel illis in fide magis ſtabiliuntur, & non conuerſi ad fidem attrahuntur, & ad hoc proponit ſe in exemplo, di.* Sicut & ego. *& ſubdit rationem dicens:*

†tales eſtote vt nulli præbeatis offendiculum

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et pro.con. *Et oſtendit cuius. ſ. conſcientiam, di.*

b Con.au.di.non tu. *Quia tu ſcis cibum de ſe licitum. loquitur.n. Apo* F *ſtolus talia ſcientib. unde ſupra dixit: Vt ſapientibus loquor &c.*

c Sed alteri. *ſ. Gentilis iudicantis illud immolatum eſſe idolis, vel aſſiſtentis iudicanti: quia uidens peritum in lege Chriſtiana talia comedere, gloriatur*

o Non quær.q.mi.uti.eſt. *i. proprium bonum. ſed commune: quia quanto bonum eſt communius, tanto diuinius & deſiderabilius: & maxime reſpectu ultimi finis conſequendi, quod eſt in propoſito. ideo ſequitur:* H

p Vt ſal.fi. *æternaliter.*

GLOS. ORDI. CAP. XI.

a *Mitatores mei.* Sunt gradus in eccleſia maiorum & minorum vt illi exemplo præcedant, hi imitatione ſequantur. Sed & qui pręcedunt, ſi neminẽ ſequunt, errabũt, ſequunt ergo aliquẽ. i. Chriſtum.

b *Lau.&c.* De velationibus in quibus arguit illos ſuas traditiones non ſeruãtes, quia illorum aliqui uiri uelato capite, & aliquę mulieres non uelato capite orabant aut prophetabant. unde & ſuccenſet eis Apoſtolus, quia cũ eſſet eis Apoſtolus, immemores erãt traditionum eius. Quaſi etſi de aliis culpo, laudo de hoc. ironia. Et iõ quaſi nunc primum dicit. Volo autem.

☞ *Viri*

†Sup.4.d

CAP. XI.

¶Et in hoc. ¶Vt nullũ defendatis.

a † Mitatores mei e-

¶Et per me Chriſti.

ſtote, ſicut & ego b

¶Qui nullum offendit, ſed omnes ſaluare uenit.

b Chriſti. Laudo au- c

tem uos fratres, q

¶Meæ autoritatis.

per omnia mei memores eſtis: & d

¶Tam perfecte.

ſicut tradidi uobis præcepta mea te-

¶Vtile ad ſequentia.

netis. † Volo autem uos ſcire, quòd e

b Sicut & e.Chri. *Quia ſubditi non tenentur prælatis obedire inquantum deuiant a Chriſto.*

c Laudo autem uos fra. quòd per. *Hic conſequenter ponitur diſpoſitio Corinthiorum circa dictam monitionem: inter quos erant aliqui boni dolentes de contentionibus aliorum, ut dictum eſt ſupra & ſcđm hoc uerbum Apoſtoli intelligitur dictum ſerioſe, cum dicitur:* Laudo autem uos fratres &c. mei eſtis. *exempla mea fideliter imitando.*

d Et ſicut tradidi uobis &c. *humiliter obediendo. Alij autem erant contentioſi & male ordinati: & ſecundum hoc uerbum Apoſtoli intelligitur ironice. cuius ſẽſus literalis accipiendus eſt per contrarium, ſicut ſenſus parabolæ per ſimile. & ſic eſt ſenſus:* Lau. autem uos. &c. *i. uitupero uos, quia nec imitamini me exemplis nec præceptis meis obeditis. Et hoc ſecundo modo exponit Glo. cui cõſonare magis uidetur ſequens litera.*

e Vo.au. *Hic cõſequẽter Apoſtolus accedit ad propoſitum docendo Corinthios de ſacramento eucharistiæ. & diuiditur in tres partes: qa primo redarguit errores eorũ circa huius ſacramẽti celebritatẽ. ſcđo declarat huius ſacramẽti dignitatẽ, ibi: Ego ſũ. tertio docet ritũ cõuenientẽ, ibi: Itaq; fra. Prima adhuc in tres: quia primo reprehendit errorẽ eorũ circa habitum. ſecũdo circa conuictum, ibi: Hoc autem præcipio. tertio circa cibũ, ibi: Conuenientibus igi. vo. Prima adhuc in duas: quia primo ponit quoddam documentum, ex quo reprehenſio ſequens ſumitur. ſecundo monitio ſubditur ibi: Omnis autem uir. Circa primum ponit triplicẽ comparationẽ. prima eſt hominis ad Xpm qui eſt caput hoĩm: ideo hoĩes comparantur ad ipſum, ſicut mẽbra ad caput & hoc quadruplici rõne. Prima accipitur ex perfectione: quia ſicut in capite ſunt oẽs ſenſus ſolo tactu exiſtente in alijs membris, ſic in Chriſto eſt gratiæ plenitudo, Io. 1. Vidimus eum quaſi unige. a pa. ple. gratię & ueritatis. in alijs aũt hoĩb. ſunt gratiæ ſingulares, ſicut dicitur cap. ſe. Alij p ſpiritum datur ſermo ſapiẽ, alij ſermo ſciẽ & c. Scđa accipitur ex eminẽtia: quia ſicut caput ſupereminet cæteris mẽbris. ſic ẽt Chriſtus ſupereminet non ſolum hoĩb. ſed ẽt angelis. Cõſtituẽs eũ ad dexterã ſuã in cæleſtib. ſuper oẽm prin. &*

Diuiſio

NIC. DE LY. CAP. XI.

I Mitatores mei &c. *Poſtquã Apoſtolus remouit a fidelibus illud qđ eſt contrarium eucharistiæ ſacramento. ſ. participationem menſæ idolorum, hic conſequenter eos inſtruit de ſacramento eucharistiæ. Circa quod primo punit præambulũ. ſecundo accedit ad propoſitum declarandum, ibi: Volo autem. Prima in duas: quia primo ponit quandam generalem monitionem. ſcđo circa hunc oſtendit Corinthiorũ diſpoſitionem ibi: Laudo aũt. Circa primum ſciendum, q inferiora naturaliter imitantur ſuperiora, & in hoc conſiſtit perfectio eorum. Primum aũt exemplar imitationis uerum eſt filius Dei. Omnia per ipſum facta ſunt. propter qđ oĩm pfectio conſiſtit in imitatione huius exemplaris; & quia non poterat a nobis uideri in ſua deitate, factus eſt homo, vt nobis hominibus humanum pręberet exemplar uiſibile. Et ſicut deitatis eius exemplar imitantur primo angeli, & ſecundo cæteræ creaturæ. ſic humanitatis exemplar primo prælatis eccleſiæ præponitur imitandũ. Iob. xiij. Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego fe. & c. hoc.n. dictum fuit apoſtolis, quorum ſucceſſores ſunt epi. Scđo plati Chriſti exemplo informati proponuntur fidelibus in exemplum. ideo dicit Apoſtolus:* Imitatores mei eſtote. *qui ſum ueſter apoſtolus, ut dictum eſt ſupra.*

† De ſacra unctione. c. vnico. de hæreticis. c. vergẽtis.

Diuiſio

21. diſt. c. in nouo teſtamento. Supra. 9.

Sicut

¶ poteſtatem

a *Viri &c.* Vel nomine viri intelligitur hic ſpiritus, nõ ille ſpi A rituſſanctus q cũ patre & filio immutabilis manet, & dignis aĩs icõmutabiliter datur. Sed ſpũs hoĩs, q quaſi aĩæ maritus, aĩalẽ affectionẽ tãq̃ cõiugẽ regit. đ quo dicit Apl's, Nemo ſcit q̃ ſũt hoĩs niſi ſpũs. de quo & dñs ait mulieri Samaritanę. Vade voca virum tuum. Hic ergo ſpiritus cum præſens eſt. i. intentus eſt, ſe Deo ſubiicit pietate, intelligit ſpiritualiter quæ ſunt domini luce ſapientiæ illuſtratus. Huius viri.

b *Caput Chriſtus eſt*, quia ſpiritus hominis regitur a ſapientia Dei, quæ Chriſtus eſt, in quo ſicut in capite ſunt omnes ſenſus ſpirituales. i. plenitudo gratiarũ, de qua accipit uir iſte: p hoc aũt ẽ vir caput mulieris. i. rector aĩalitatis, q̃ regit a ſpũ tãquã mulier a viro. *Caput ui.* In quo hẽt oẽs ſenſus ſpũales, ſicut in capite corporales. Et qa uiri caput eſt Chriſtus ſine alio mediante, & p Chriſtũ Deus in ſignũ libertatis non hẽt uelũ, qđ eſt ſubiectionis ſignum.

c *Ca.ue.* Pater, qa filius a patre ẽ & de pr̃e, nõ pater a filio vel de filio. Ille huius principium, unde & caput eius dicitur, *Vel Deus.* i. diuina eſſentia vel trinitas, caput Chriſti ſcđm q homo, quia diuinitas vtpote creatrix caput eſt creaturæ aſſumptæ.

d *Orans.* quia in aliis vbi opus eſt, põt valere, ſed nõdũ ſuo iudici ſe offert & colloquitur, vbi conditionem ſuam neceſſe eſt profiteri.

e *Decaluetur.* Decaluari mulierem quantum ad apoſtolatum turpe, detonderi quantum ad ipſam.

f *Quoniam ima.* Imago & ſimilitudo pro ſe inuicem accipiuntur, ſed tamen in hoc proprie eſt ſimilitudo animæ cum Deo quod incircunſcripta, quod ubique tota & ſimul.

☞ *Quoniam ima.*

Sap. 2.c Ioan. 4.c

a ¶Dominus quia per eum creatus. ¶Rector

a b omnis uiri caput Chriſtus eſt. † Ca- a

a ¶Quia ex eius coſta, ſed uirtute Dei.

c put autem mulieris uir. Caput uero

a ¶Trinitas, ſecundum quod homo. ¶Pater, ſecundum quod illius a patre. b ¶Ideo. c ¶Etiam potens uel ſapiens. d ¶Aliquid a Deo.

d Chriſti Deus. Omnis uir orans, aut b c

¶Scripturas referans. b ¶Quaſi non liberæ mentis. b ¶Quia turpe eſt illud facere uelato capite.

prophetans uelato capite, † deturd

a ¶Quia uir caput mulieris. ¶Quæ inferior & ſubiecta uiro.

pat caput ſuum. Omnis autem mu- e

a ¶Sine ſigno ſubiectionis, quam debet uiro, quaſi nihil ſit medium ad Deum.

lier orans aut prophetans nõn uelato capite, deturpat caput ſuum.

a ¶Et uere. b ¶Tantundem eſt ad turpitudinem.

e Vnum eſt enim ac ſi † decaluetur. f

a ¶Non velata decaluetur, quia aut decaluabitur aut tondebitur, quod conſtat eam nolle. ¶Et decaluetur vel etiam tondeatur, ſed. Si turpe eſt.

Nam ſi non uelatur mulier, tondeatur. Si uero turpe eſt mulieri tonderi g

¶Qui maior eſt.

aut decaluari, uelet caput ſuum. Vir- h

a ¶Signum ſubiectionis habere. quaſi non liber ad Deum. ¶Honor obſtat ne uelet, quia imago & gloria Dei non debet abſcondi.

f quidem non debet uelare caput, quo

Deo, quia inter caput ſuum & Deum non eſt velamentum medium, ſicut nec inter eccleſiam & Deum. ideo dicitur, Omnis uir orans. *in perſona eccleſiæ, vt ſacerdos conſecrans.* C

c Aut pro. *epiſtolam uel euangelium, ſeu lectionem in choro referens, uel aliquid huiuſmodi.*

d Velato ca.de.ca.ſu. *i. indecenter exercet talem actum ſicut turpitudo corporis conſurgit ex inordinatione membrorum. nec obſtat prædictis, q aliqui decenter orant cooperto capite in ſecreto uel ut ſingulares perſonæ, quia talis coopertio fit ad maiorẽ mentis quietudinem. Apoſtolus autem hic loquitur de oratione facta publice & in perſona totius eccleſiæ, & eadem ratione ea quæ dicuntur in eccleſia a tota multitudine, ſicut pſalmi conuenienter poſſunt cantari uelato capite, quia uerbũ Apoſtoli intelligitur quãdo aliquid ab uno cãtatur quaſi ſingulariter ſe Deo præſentante in pſona eccleſiæ. Similiter pdicans, ſiue docẽs in ſcholis refert ſacrã ſcripturã, ut loquens in pſona propria, ideo cooperto capite poſsũt cõueniẽter fieri talia.*

e Omnis au. *Hic conſequenter ponit monitionem ex parte mulieris. et diuiditur in tres partes, quia primo facit quod dictum eſt. ſecundo ad hoc probationem inducit, ibi: Vnũ eſt. tertio iudicium auditoribus committit, ibi: Vos ipſi iudicate. Circa primũ dicit:* Omnis au.mu.&c.de.ca.ſu. *i. indecenter exercet talem actum, ut dictum eſt de capitis deturpatione. Sed contra hoc uidetur quod dicitur. i. Timo. ij. d. Docere autem mulieri nõ permitto. quid ergo pertinet ad eam orare publice & prophetare? Dicendum quod Apoſtolus intelligit ibi de ſermocinationibus & doctrinationibus publicis, hic uero de orationib. & informationibus, quas mulieres religioſæ in ſuis collegijs faciunt, quæ fierent indecẽter capite non uelato.*

f Vnum eſt e. *Hic conſequenter ad probationem dicti inducit triplicem rationem. prima ſumitur per comparationem ad naturam humanam. Ad cuius euidentiam conſiderandum, quod natura cæteris animalibus prouidit ſufficienter de auxilijs ad uitam conſeruandam, ut de cornibus & de unguibus & huiuſmodi ad ſui defenſionem de corio duro, pilis, plumis & huiuſmodi contra aeris intemperiem. hæc autem non potuit facere homini propter complexionis teneritudinem. & quia natura humana non eſt determinata ad vnum, ſicut eſt natura brutorum. Dedit ſibi tamen talia imperfecta per excogitationem rationis & per operationem manuum perficienda. Sicut natura dedit homini capillos ad tegumentum capitis. Sed quia hoc tegumentum eſt inſufficiens, per artem perficit addens ſibi aliud tegumentum. Sic igitur eadem ratio videtur de tegumento capitis naturali & artificiali. Naturale autem eſt mulieri, vt comam nutriat, habet enim ad hoc diſpoſitionem ex humiditate naturæ, quæ maior eſt in mulieribus quam in viris. propter quod quædam inclinatio naturalis eſt in mulieribus ad nutritionem comæ. propter quod communiter accidit, quod mulieres plus ſtudent ad hoc quam viri. Ex quo ſequitur conuenientius eſſe mulieres uti uelamine capitis artificiali quam uiros. ideo de turpat caput ſuum ſi non uelet. & hoc eſt quod dicitur:* Vnum eſt enim ac ſi de. *i. eiuſdem rationis eſt & incontinentiæ ac ſi uelamine naturali priuaretur. q. d. ſi abijcit uelamen artificiale, pari ratione abijciat naturale. Nec obſtat, quod ſanctimoniales tondentur: hoc enim fit in ſignum, quod immediate Chriſto deſponſantur & a ſubiectione uiri liberantur. Conſequenter concludit propoſitum ſuum di.*

g Si uero tur.eſt &c.ca.ſuum. *q. d. quia hoc eſt turpe, niſi in illis quæ Chriſto deſponſantur, ut dictum eſt, ideo indecens eſt, quod fit ſine uelamine capitis.*

h Vir quidem. *Hic ponitur ſecunda ratio, quæ accipitur ex comparatione viri ad Deum. & eſt ratio talis, Vir eſt gloria Dei, mulier autem gloria viri. gloria Dei eſt reuelanda, gloria autem hominum occultanda. propter quod decens eſt caput in mulieribus velari, non autem uiri. Prima pars huius rationis ponitur, cum dicitur:* Vir quidem non debet uelare caput ſu. *quia imago & gloria Dei eſt. Eſt autem imago Dei imperfecta, quia in alia natura, ſicut imago regis in cæra uel alia materia: filius autem regis eſt imago eius perfecta. Et ſimiliter ſolus filius Dei eſt imago patris perfecta, quia in eadem natura. uir autem imperfecta, propter quod magis dicitur eſſe ad imaginem Dei quam eius imago. Eſt etiam gloria Dei. Gloria autem a claritate dicitur, quaſi quædam claria. c. mutata. in g. Si igitur accipitur claritas Dei quam habet in ſe, ſic uir non eſt gloria Dei: ſed magis econuerſo. Si autem accipiatur claritas Dei, ideſt ut ab ipſo deriuata, ſic homo eſt gloria Dei, quia claritas intellectus humani, quæ magis uiget in uiro quam in muliere, deriuatur a claritate Dei, ſecundum illud Pſalmi, Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui Domine. Conſequenter ponitur pars ſecunda, cum dicitur,*

†Ephe. 5.e

†probo afficit, ſeu dehoneſtat

†raſa eſſet

Diuiſio

Naturæ diſpar prouiſio. D

Moniales cur tondeantur

Pſal. 4.b

B

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *poteſtatẽ &c. Tertia accipitur ex influentia, qa ſicut caput influit cęteris mẽbris ſenſum & motũ corporalẽ, ſic Chriſtus influit cæteris mẽbris eccleſiæ ſenſum & motũ gratiæ, Col. ij. Caput, ex quo totũ corpus per nexus & coniũctiones ſubminiſtratũ eſt. Quarta accipitur ex conformitate in natura, quam hẽt caput ad mẽbra, & ſimiliter Chriſtus hõ ad hoĩes Phi. ij. a. In ſimilitudinẽ hoĩm factus eſt &c, & hoc eſt quod dicitur:* Volo autem uos. *Secunda cõpatio eſt hominis ad hoĩem, quia ſimili mõ.*

a Caput autem. *Primo ratione perfectionis, quia uir eſt perfectior ratione corporis, fœmina enim eſt mas occaſionatus, vt dicit Philoſophus. Eſt etiam perfectior ratione animæ, quia viuacitas prudentiæ magis uiget in viro quam in muliere. Secundo ratione ſupereminentiæ. vnde mulieri dicitur Sub viri poteſtate eris. Tertio ratione influentiæ: Tum quia vir regit mulierem: Tum quia in opere generationis vir habet uirtutem actiuam, mulier vero paſſiuam. Quarto ratione conuenientiæ in natura: quia vir & mulier non differunt ſpẽ. ideo dicitur:* Caput autem mu. uir. *Tertia comparatio eſt Chriſti ad Deum patrem, qui ſuo modo eſt caput filij ſecundum deitatem: excepta prima ratione ſumpta ex perfectione. Non enim pater eſt perfectior filio, ueruntamen eſt principium filij: & ſic habet quandam eminentiam inquantum non eſt ex alio, influit etiam quodammodo in filium, inquantum quidquid habet filius, habet a patre naſcendo. ſunt etiam non ſolum ſimiles in natura, ſed etiam vnum, diſtincti tantum in perſona. Si vero accipiatur comparatio ſecundum humanitatem, ſic Deus eſt caput Chriſti ſuo modo ſecundum quatuor conditiones præmiſſas, quia Deus perfectionis eſt infinitæ, Chriſtus inq̃tum hõ finitæ. ſupereminet etiam Deus Chriſto inq̃tum homini ut creator creaturæ. influit ẽt ei plenitudinem gratiæ. eſt ẽt ibi ſimilitudo naturæ inquantum humana natura eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei facta, Gen. i. d. Facia ho. ad ima, Dei &c. ideo dicitur* Caput vero Chriſti Deus.

b Omnis uir. *Præmiſſo documento hic conſequenter ſubditur monitio: Cuius ratio ſumitur ex illo documento. Et diuiditur in duas partes, quia primo ponitur monitio ex parte viri. ſecundo ex parte mulieris, ibi: Omnis autem mu. Circa primum conſiderandum, quod uir aſſiſtens iudici debet dignitatem ſuam præferre. Deo autem qui omnium iudex eſt, aſſiſtit homo dupliciter. Vno modo orando, quia tunc humana refert ad Deum. Alio modo prophetando, & tunc diuina refert ad homines. & accipitur hic prophetare prout quis reuelata diuinitus alijs refert ad eccleſiæ ædificationem. vnde ſupra illud, Prophetans, dicit Glo. i. ſcripturas referans, quod eſt intelligendum quando hoc fit in perſona eccleſiæ. Et ſimiliter dicendum de orare. Iſti vero actus exerceri debent capite non velato, quia per hoc deſignatur, quod exercens immediate ſubeſt Deo,*

1. Noſ. cõ. 8. Vir caput mulieris pp quatuor. Gen. 3.c

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

Quo.imago. Aug Hō dr̄ imago Dei,& ad imaginē,qa nō ęqualis, ſed q̄dā ſiſitudine accedit. Filius imago,nō ad imaginē,qa æqualis pr̄i. Hō ad imaginē,vt ſicut Deus p̄eſt oīb.ꝑ potētiā, ſic hō terrenis ꝑ ī elligētiā. Fœmina ī adiutoriū, nō ad carnalē cōcupiſcētiā, qa nec corruptibilia corpa tūc habebāt anq̄ eos mortalitas īuaderet. In adiutoriū quippe ut habeat vir gloriā de ea, cū ei pręiret ad Deū,& ſe ei daret ad imitandū ſanctitate ſicut ipſe eſſet gloria Dei.cum eius ſapiam ſeq̄ret.vñ: Nō enim vir ex muliere, & nō eſt creatus vir propter mulierē. Hoc in eodē uiro dum rō ſubiugat ſibi animalitatem: ꝗ ſi ratione cōſentiente animalis nimis ad exteriora progreditur, mox ambo veritate nudati,apertis oculis conſciētiæ ad vidēdū q̄ īdecori ſunt,folia dulcium fructuū ſine ipſis fructib. i. ſine operib. bona verba contexunt ut male uiuētes bñ loq̄ndo turpitudinē ſuā contegant. Amb Vir factus ad imaginē Dei,nō mulier, q̄ eſt imago Dei ī viro Vn⁹ vnū fecit, vt ſicut ex eo oīa. ſic ex iſto oēs hoīes,vt unius īuiſibilis unus viſibilis imaginē gerat in terris. ut unus in uno autoritatē vnius principii conſeruaret ad cōfuſionē diaboli,q neglecto uno Deo dñiū ſibi vſurpare uoluit. Aug. Vir ē imago Dei. qa ſicut ex Deo oīa,ita ex Adā oēs hoīes & ſic conſeruat autoritatē unius principii,ꝗ ab vno oīa cōtra illū diabolū. ſ.q Deus eſſe uoluit. Vel in hoc hēt ſimilitudinē, qa ſicut de later Xp̄i in morte dormiētis origo eccłę fluxit,ſic đ latere Adę nata ē ſibi ſpōſa. Et ſicut Xp̄s p̄eſt & regit eccłiā & eccłia ſubſeruit ei,ita vir p̄eſt & regit mulierē.& iō nō hēat ſignū ſubiectiōis,ſed libertatis. vel vir principaliter creatus ē ad imaginē Dei, in quo naturaliter amplius viget rō & ius prelationis. Et gloria Dei eſt uir,qa ex eo eſt,& qa Deū principaliter glorificat. Mulier eſt gl̄ia viri,ex quo ē,& cui ſubſeruit, Vel uir principaliter creatus ē ad imaginē dei ī quo naturaliter āplius viget rō, quaſi ipſe ſit rō q̄ eſt gloria Dei. Mulier ē ipſa ſēſualitas, q̄ ſubſeruiēdo gloria ē rōnis,qa hæc naturaliter ī fœmina ꝓualet,de qua nō eſt uir,ut a ſenſuali regat̄ rōnalis,ſed ipſa de viro,vt ab eo regatur. Et ſic decet,qa ñ eſt creatus vir.i rōnalis vt ſubſeruiat ſenſualitati,ſed ecōtrario & iō fœmina uelet caput. Sciēdum ēt qa ſm quoſdā ſēſualis motus eſt pro ſerpēte. Inferior portio rōnis ꝑ muliere.ſupior portio ꝑ uiro illecebra ꝯſentire cibū vetitū edere. Si ſola delectationis cogitatio ē fęmina,ſola māducat. Si uero mala cogitatio,ī actū mittit̄,vel uolūtas ꝑficiendū aſſerit, tūc vir etiā cū fęmina uetitū guſtat. Alii uero nō īprobabiliter ponūt ſenſū corpis ꝑ ſerpēte,ſenſualitatē ꝑ fęmina rōnē ꝑ viro. Fecit Deus hoīem totū ad imaginē,hoc ſm ſpm̄. Sed ne putes ſolū ſpm̄ factū quo imago addit,maſculū & fęminā fecit eos,hoc ſm corpus,vbi duo ſm ſexū eſſe diſcernūt̄,cū pri⁹ dixit unū. Amb. Vir ē imago Dei. Sed ī Geneſi dr̄: Fecit hoīem ad imaginē Dei,maſ.& fę. Q̄uō ergo vir imago Dei,vt non uelet,& non mulier: Sed hoc ī natura humanæ mentis,& myſtice loq̄t de uelatione. Aliter n.niſi aliq̄d ſecretū referetur,inane eſt q̄đ dr̄: Hō.n.ē imago Dei ſm rōnalē mētē, ī qua dr̄ renouari in agnitione Dei ſm illud, Renouamini ſpū mētis vr̄ę &c. Et iterū, Induite nouū hoīem q renouatur in agnitione Dei ſm imaginē eius q creauit eū vbi ēt nullus ſexus eſt,ſed idē ē ibi fęmina cum viro.i.tota illa ſub̄a vna ē imago Dei,& in mētibus eorū cōis ē natura. ſed ex ſexu corpis ſignat̄ diſtributio mētis. Eſt ꝑs eminēs q̄ ſe extēdit in id q̄đ eſt æternū q̄ eſt imago Dei.& iō nō eſt cohibenda velo, ut ſe īde cōtineat. Eſt ꝑs īferior q̄ deriuat̄ ad actionē tꝑaliū,q̄ ex qua ꝑte cōſulit veritatē,imago Dei eſt,ex qua extēdit̄ ad agēda īferiora,nō ē imago dei. Quia vero ī his reb.tꝑalib.ꝑiculoſa ē nimia ī īferiora ꝓgreſſio,iō hēt ꝑtātē ſuꝑ caput qua cohibeat̄, q̄đ īdicat capitis mulieris velamē. Q̄đ ergo ad totū virū ꝑtinet,imago dei ē,q̄đ vero ad ſolā eā q̄ ī adiutoriū tribuit̄,nō eſt imago Dei,qa nō eſt imago Dei niſi q̄đ inhæret incommutabili ueritati.

Verūta. q̄uis ī primis nō ſit vir de fęmina,ſed ecōuerſo,tñ in ſequenti generatione nō eſt hoc. *In do.*i.in operatione dñi. ī qua alter ſine altero nō creatur. *Verūta.* Non ita ſe hēt in Chriſto dño,ut admiſſo uiro mulier excludatur a ſalute,neque ut admiſſa muliere uir excludatur. Reddit āt cauſam, ꝗ altero admiſſo alter nō ſit excludendus. nam ſicut mulier de uiro &c.

(Lib. 12. de Trin. c. 6. & 7. tom. 3. — Gen. 3. b — In epiſto. ad Cor. 1. c. 11. par. 3 poſt princi. to. 5. De imagine viri & mulieris — † Alioqui — Vbi ſupra — Ioan. 19. f — Gen. 2. d — † nam — † comatus fuerit — Gen 1. d — Vbi ſupra — Eph. 4. f)

G

F

niam imago & gloria eſt Dei. Muli-
¶Quia ex eo,non vir eius,quia.
er autem gloria uiri eſt. Non enim
¶Adam. ¶Eua. ¶Eua. ¶Adam.
uir ex muliere, ſed mulier ex uiro.
¶Alia ratio cur gloria viri,& quia. ¶Adam. ¶In adiutorium.
Etenim non eſt creatus uir propter
¶Eua. ¶In adiutorium uiri.
mulierem, ſed mulier propter uirū.
¶Et oſtendatur ſubiecta & quia præuaricatio per eam cepit uelet caput,non habeat liberum,propter ſacerdotum reuerentiam,ſicut ante iudicem, ita ante uicarium ſacerdotem ſit ſubiecta uiro. uel ne ſacerdotes intuentes eius faciem irritentur ad libidinem. ¶Vel poteſtatem,alia litera.
Ideo debet mulier uelāmen habere
¶Grata eſt enim ſanctis angelis & ſacrata & pia ſignificatio iſta.
ſupra caput ſuum, propter angelos.
†Veruntamen neque uir ſine mulie
¶i.ſecundum Deum qui creauit ex uno ambos & unum natura,& quod unum in natura confirmat. Nam ſicut
re, neque mulier ſine uiro in Domi-
¶Trius.
no. Nam ſicut mulier de uiro, ita &
¶Poſtea naſcitur.
per mulierem uir. Omnia autem
¶Et corpus & anima utriuſque. ¶Et cum hæc ſint.
ex Deo. Voſipſi iudicate: †decet mulierem non uelatam orare Deum?
† nec ipſa natura docet uos. Quod
¶Secundum legem quæ hoc prohibet.
uir quidem ſi† comam nutriat, ignominia eſt illi: mulier uero ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quoniam
¶Vt ream ſe cognoſcat & ſubditam.
capilli pro uelāmine dati ſunt illi. Si quis autem uidetur conten-
¶Diſcretione non uult uti,ſed autoritate.
¶Apoſtoli.
tioſus eſſe, nos talem conſuetu-
¶i.nec Moyſes,nec Chriſtus ſic docuit,ut uir uelet caput,non mulier.
dinem non habemus, neque eccle-

b Oīa au. Poſtquā ſingula dixit, ut oīa Deo uni prīcipio ſubiiceret, addit oīa ex deo, ut neq; mulier de ſubiectione doleat, neq; uir de exaltatiōe ſuꝑbiat. *c Voſipſi.* Quia eius traditionē nō ſeruauerāt, q̄đ eis ſuccēſſet, iā nō ex autoritate traditionis ſuadet, ſed ex natura Natura nō docet, qa vir ſi comā nutriat, &c. Iō gloria mulieri, qa naturaliter hēt, qa ꝑ uelamine. coma.n. īdiciū velaminis ē, vt naturę volūtas addat̄. Et iō uir ñ naturał̄r comat⁹, qa ñ ē velād⁹ & lex prohibet uirum eſſe comatum. *d Si c.* Coma Samuelis & prophetarum pro uelamine ue. Te. in reuelatione euangelii deponitur. vnde cum trāſieris ad Chriſtum, auferetur uelamē.

Hoc au.

NIC. DE LYRA.

¶ a Muli.au. *Non dicit imago viri ad deſignandum quod tam vir quam mulier immediate ſunt ad imaginem Dei ſecundum naturā intellectualē, vir tamen pfectius, ut dictū eſt ſed dicit ꝙ eſt gloria uiri, quia deriuata eſt a viro, Ge. ij. d. Hæc vocabitur uirago, qa de viro ſumpta eſt, ideo ſubditur:*

b Non e.u. *hic conſequenter idem oſtenditur ex fine, cum dicitur:*

c Ete.non eſt *ſed econuerſo, quia facta eſt in adiutorium uiri, & naturaliter ſubiecta uiro. uelamen aūt capitis eſt ſignū ſubiectionis propter quod cōcluditur, Ideo debet mu. etc.*

d Prop.an. *Hic conſequenter ponitur tertia ratio & ſecundo circa prædicta remouetur dubitatio, ibi: Veruntamen. Hæc tertia rō ſumitur ex comparatione ad angelos catib. fidelium aſſiſtentes, ſecundum illud Pſal. In conſpe.an.pſal.ti. propter quod uiri & mulieres decenter ſe debent habere pro reuerentia angelorū. Alio mō poteſt exponi. ut ſacerdotes dicantur hic angeli, ſecundum illud. Labia ſacer.cu ſcien. & c. propter quod mulieres debent orare velatæ, ne viri ex aſpectu non velatarum ad concupiſcentiam prouocentur.*

(† num… corum… Gen. 2. — Pſal. 137 — Malach.)

H

e Verunta. *Hic remouet quoddam dubium ex hoc enim quod dicit, quod uir eſt gloria Dei, & mulier gloria viri, poſſent aliqui credere quod mulieres eſſent ī pertinētes ad gloriā finalē: iō hoc remouet per hoc, ꝙ finalis cōſummatio q̄ eſt per gratiam & gloriā, correſpondet primæ rerū productioni. pp q̄đ vir & mulier ſimul pertinēt ad finalē cōſummationē per gloriā ſicut ad primā rerū productionē & hoc eſt quod dicitur:* Verun. *i. uterq; pertinet ad gloriam & gratiā, q̄ ſunt a domino, Pſ. lxxxiij. c. Gratiā & glo. da. d.*

f Nam ſi mu.de ui. *primo facta eſt Gene. ij.*

g Ita & per mu.u. *poſtea proceſſit per generationem naturalem.*

h Oia a u.ex Deo. *ſ. procedunt tanquam ex principio effectiuo, & in ipſo quieſcunt ſicut in fine ultimo.*

i Voſipſi. *Hic conſequenter Apoſtolus committit iudicium eius, quod dicit, auditoribus rationabilibus. Et diuiditur in duas partes, quia primo facit quod dictum eſt. ſecundo contentioſos reprimit, ibi: Si quis autem, Circa primum dicit,* Voſipſi iudi. *ſecundum rectum iudicium rationum.*

k Decet mu. *q. d. non. ideo ſubditur,*

l Nec ip.na.do. *ꝙ debeat ſic orare. Natura vero eſt quoddam rei artificiatū: ideo ducit in cognitionē artis diuinæ. ſicut artificiatum hominis in cognitionē artis humanæ. uidemus. n. ꝙ mulier hēt inclinationē naturalē ad comā nutriēdā quia ad hoc ſtudēt diligēter. nō ſic aūt uiri. iō dicit*

m Quod uir.qui. *per hoc enim reputatur mollis & effęminatus. unde Poeta: Sint procul a nobis iuuenes vt fęmina compti.*

n Muli.ue. *quia eſt illi data ad ornatum. ideo ſubditur:*

o Quoniam ca. *Veruntamen quia hoc velamen eſt imperfectum, additur aliud per artificium, ut ſupra dictum eſt.*

p Si quis. *hic conſequenter reprimit ſuperbos di. Si quis, & c. conten. eſſe, ſub clamore uolens contrarium aſſerere, ſcilicet, quod mulieres ſine uelamine debeant orare, ſufficit ſibi dicere quod ſequitur:*

q Nos. *ſ. conuerſi de Iudæis.*

r Ta.c. *quod orent capite non uelato.*

s Neque e.d. *ſ. de Gentibus collecta. & hoc ſufficere debet ne aliquis agat contra communem eccleſiæ conſuetudinem. quia ſicut dicit Aug. In omnibus, in quibus nihil certi ſacra ſcriptura diffinit, mos populi*

(Lib. epiſt. 86. …)

¶ Dei &

a Hoc au.præ. Non deferentis ſolertia requiratur, ſed præcipientis autoritas attendatur.

A

b Non lau. Incipit de dominica cœna, in qua multū peccabūt.

c Opor.& hær. Non vult nec optat Apoſtolus eſſe hæreſes. Sed quia ſic futurū eſt, dicit: Et quia hoc vtile eſt, ad quid vtile ſubdit, ut non tm̄ reprobi q dñt: Ego ſum Pauli, ſed & qui probati ſunt, manifeſti fiant. Hæreſes. Vt ēt in his qui dubitāt de reſurrectione. Sciſſuræ, pro donis ſpūalib. & hi malo ſuo proſunt catholicis. Oēs.n. inimici eccleſiæ vel errore cęcati vel malitia deprauati proſunt eccleſiæ: qa ſi accipiunt ꝑtātē corporaliter affligēdi, exercent eius patiētiā. Si verò male ſentiendo aduerſant̄, exercēt eius ſapiam. Ab aduerſario n. mota qō diſcēdi exiſtit occaſio. Hæreticus eſt, qui alicuius tꝑalis cōmodi & maxime gloriæ principatuſq; ſui gratia falſas ac nouas opiniones vel gignit uel ſequitur.

d Domi.c. Aug. Dicit acceptionem euchariſtiæ, quā non debēt pranſi ſumere, uel menſis ſuis miſcere, ut hi, quos Apoſtolus arguit, ſed ieiuni in honorē tanti ſacri. Licet.n poſt cęnā diſcipulis, ſiris dederit corpus & ſanguinē ſuū non tm̄ iā calūniādū eſt uniuerſæ eccleſiæ, ꝙ à ieiunis ſꝑ ſumit̄. Nā Saluator quo vehemētius cōmendaret myſterij huius altitudinē, voluit hoc vltimū infigere cordib. & memoriæ eorū. Quo ordine aūt poſt ſumeretur, ab apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruauit docendum.

e Vnuſquiſque.n. ſu.cœ. pr. Notat illos, q munera, quæ offerebāt altaribus pro ſacrificio conficiendo, peracto illo ſibi reſumebant, nec alijs non habentibus cōicari ſinebant, ſed ſoli ſumebant: vt inde ēt inebriarentur alijs eſurientib.

B

Amb. Munus oblatum totius fit populi.i. vniuerſis cōicari dēt, qa in uno pane oēs ſignant̄. Per id n. ꝙ vnū oēs de uno ſumere oportet. Hos ergo notat q in eccleſia, vbi cā vnitatis & myſterij conuenit̄, ſuas oblationes cā diſſenſionis (quam pſeudo ſeminauerūt) ſibi vēdicabant. Tantas.n. diſſenſiones inter eos pſeudo ſeminauerant, ut ſuas celarent oblationes & uendicarēt: cū vna eademq; prece oīm oblationes bñdicerentur. Et hoc ita faciebant, vt cæteri vñ offerrent non hñtes, non ſumentes. partē confunderent̄: & hoc tā cito, vt ſuperuenientes nihil inuenirent.

Et dum ſic, domi potius agenda ſunt. Sed ut corrigantur, formam, quæ à Chriſto in huiuſmodi re data eſt, iterat.

f Eccleſiam. Eccleſia fideles: de quibus dicitur. Vt exhiberet ſibi eccleſiam glorioſam. Hoc tamen nomine vocari ipſam domum orōnis Apoſtolus teſtatur, dicens Aut eccleſiā Dei &c.

g Laudo uos. Vel ſic diſtingue; Laudo vos ī hoc? vtiq; nō laudo.

h Ego enim ac.& c. Oſtendit myſteriū euchariſtiæ inter cęnandū celebratū, non cęnā eſſe. Medicina.n. ſpiritualis eſt & memoria redemptionis, vt maiora conſequamur, qa morte Xp̄i liberati ſumus. Huius in edendo & bibendo memores eſſe

debemus

(Sup. 1. b — Hæreticus qui — † 1. q. 1. c. Saluator in prin. 24. q. 3. c. ſi. — In epiſt. epi. 118 ad Ianuarium … — † occupat anticipat — In epiſto. ad Cor. 1. c. 11. poſt princi. 5 — Epheſ. 5. f)

¶De aliis Gentibus ad fidem Chriſti uocata. ¶Quod dictum eſt de uelandis capitibus. ¶Sed improbans.
ſiā Dei. Hoc autem præcipio nō lau
¶i.non ad uſum perfectionis,ſed ad detrimentum damnationis. ¶Vt deſeret.
dans, quod nō in melius, ſed in dete-
¶Ad dominicam cęnam. ¶Primum malum,diſſentio, vnde oriuntur cætera.
rius conuenitis. Primum quidem
¶Quæ exigit charitatis unitatem.
conuenientibus uobis in eccleſiam
¶Diſcordias.
audio ſciſſurās eſſe inter uos, & ex
¶In quibuſdam eſſe Quod non eſt inutile bonum. ¶Non uult,ſed ſcit futuras. ¶Vt in his qui dubitant de reſurrectione. ¶Vtile eſt.
parte credo. †Nam oportet & † hæ-
¶Non tantum reprobi ſed. ¶Qui dicunt,ego Chriſti.
reſes eſſe, ut & qui probati ſunt ma-
¶Inter uos. ¶Quod fieri debet non tam corporum conſortio,quam cordium glutino. ¶Et quia in uobis ſciſſuræ.
nifeſti fiant in uobis. † Conuenien-
¶Ex hoc ſolo quod ſciſſuræ ſunt in uobis. ¶Vel iam in præſenti hoc damnum habetis in futuro peius. ¶Non licet.
tibus ergo uobis in unum, iām non
eſt dominicam cœnam manducare.
¶Veſtrum contendentium.
Vnuſquiſque enim ſuam cœnam
¶Ante dominicam cęnam. ¶Totum quod obtulit. ¶Non ad erogandum pauperibus.
†præſumit ad manducandum. Et
¶Cui nihil datis. ¶Cum ſobrii eſſe deberetis.
alius quidem eſurit, alius autē ebri-
¶Sed. In domibus,potius faciendum.
us eſt. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum?
¶Domum orationis. ¶Quod uere facitis, & ſi non putatis.
Aut eccleſiam Dei contemnitis, &
¶Erubeſcere facitis,
confunditis eos, qui non habent?
¶Et cum hæc ſint,non inuenio quid dignum ſit uobis. ¶In aliis,in hoc nihil laudabile inuenio.
Quid dicam uobis? Laudo uos?
¶Non laudo,quia corpus domini eſt,quod ſumere debetis,& in eius commemoratione,Q. Quod ego ab ipſo didici,hoc.
In hoc non laudo. Ego enim accepi a domino quod & tradidi uobis, quoniam dominus noſter Ieſus

C

runtur. ideo & ſimiliter congregatio fidelium in eccleſia debet eſſe propter melius in ſpiritualibus, aliter eſſet reprobanda, ut dicitur. Iniqui ſunt cœtus ueſtri: Kalendas ueſtras & ſolennitates ueſtras odiuit anima mea & c. Hoc autem erat in Corinthijs, ideo ſubditur:

d Primum quid. *i. diſſenſio eſt primum malum inter vos: unde oritur contentio & alia mala.*

e Et ex parte. *Dicit ex parte; quia aliqui Corinthiorum erant ad hoc proni: tamen non omnes.*

f Nam oportet. *i. vtile eſt non per ſe: quia hæreſis eſt mala ſimpliciter: nec ex parte hominum: ſed ex parte Dei elicientis ex hoc bonum: quia ſicut dicit Auguſtinus in enchi. Deus adeo omnipotens eſt & bonus, ꝙ non ſineret mala fieri, niſi ex eis eliceret maiora bona. ſicut ex perſequutione tyrannorum elicuit patientiam martyrum: Sicut eſt in propoſito, Hæreſes enim ex Dei potentia dupliciter ordinantur ad bonum. Primò vt ex hoc veritas fidei magis elucidetur, nam argumentis hæreticorum fideles exercitantur ad ſcrutandum plenius illa, quæ ſunt ad fidei defenſionem: & ad quærendum talia per orationem à Deo. Secundò, quia per hæreticorum perſequutionem examinantur & probantur fideles, ſicut aurum in fornace. & hoc eſt quod dicitur.*

g Vt & qui probati ſunt. *i. approbati a Deo.*

h Manifeſti. *per diſtinctionem eorum ab alijs ex ſimilibus cauſis dicit Saluator Neceſſe enim eſt, vt ueniant ſcandala.*

i Conuer. *Hic tertio arguit Apoſtolus Corinthios de hoc ꝙ male ſe hēbāt circa ſacramentum euchariſtiæ quātum ad cibum, qa aliqui eorum pranſi ſumebant corpus Chriſti, ſumentes argumentum ex hoc, quod Chriſtus poſt cœnam hoc ſacramentum inſtituit & diſcipulis dedit: quod tunc fuit rationabile, quia ibi debuit incboari ueritas, ubi ceſſauit figura. Huius autem ſacramenti figura fuit immolatio agni Paſcalis. & ideo poſt illius agni eſum Chriſtus rationabiliter inſtituit hoc ſacramentum. ſecundo ut ex loco huius inſtitutionis ſacramenti Chriſtus iret ad paſſionem, cuius memoriale eſt hoc ſacramentum. tertio vt ex hoc firmius maneret impreſſum cordibus diſcipulorum, ultimo tradebatur eis. Poſtea rationabiliter ſtatuit eccleſia in reuerētiam tanti ſacramēti, ꝙ nō ſumatur niſi a ieiunis: non ſolum ieiunio eccleſiæ, ſed ēt naturæ: quod ſoluitur per modū cibi & potus ſiue per ſe nutriat ut corpus mixtū, ſiue ēt cum alio, ſicut aqua pura. Dies āt incipitur a media nocte: & iō qui poſt mediā noctē aliq̄đ ſumpſerit dicto mō redditur īidoneus ad ſumēdū hoc ſacramētū, īfirmi tamē ab hoc excuſantur. dicit igitur:* Cōu.er. *ad participandū euchariſtiæ ſacramētū.*

(Iſai. 3. d — Cap. 10. 1. 3 — Videto. 1. ſent. diſt. 46 c. quod uero — Hæreſes ordinantur ad bonū dupliciter — † ſectas — † 44. diſt. c. quando. ij. — Matt. 18. a)

D

k Iam non eſt. *i. non licet uobis. & ſubditur cauſa cum dicitur:*

l Vnuſ. *ante ſumptionem ſacramenti, præparabant enim ſibi ſua cibaria & portabant ad eccleſiam, comedentes anteq̄ ſumerēt ſacramētū: et ſic diuites laute cōedebāt & bibebāt, pauperes āt eſuriebant. ideo dicit.*

m Alius quidem. *In hoc erat ēt contemptus eccleſiæ, quæ conſecrata eſt diuinis uſibus, propter quod non eſt talibus applicanda. ideo dicit.*

n Nunquid do. *i. domos non conſecratas in quibus debent exerceri talia conuiuia.*

o Aut eccle. *Ibi accipiatur aut, pro certe. q. d. certitudinaliter eſt in hoc contemptus eccleſiæ.*

p Et con.eos. *ſ. pauperes non habentes quid comederent honeſte coram tanta multitudine.*

q Quid di.uos. *ſuper hoc factum.*

r Lau.uos? *interrogatiue, & reſpondet.*

s In hoc non. *imo uitupero. Minus dicendo plus ſignificat.*

t Ego enim. *Poſtquam Apoſtolus reprehendit Corinthiorum errores circa euchariſtiæ celebritatē, hic cōſequenter oſtendit huius ſacramenti dignitatē. Et diuiditur in duas partes, quia primo facit q̄đ dictū ē. ſ'do fideles ad reuerenter ſumendū hoc ſacramētū inducit, ibi: Itaq; & c. Circa primum præmittit autoritatem eius q̄đ dicturus eſt, quia non phantaſtice uel humana præſumptione confictum eſt, ſed a domino reuelatū, & hoc eſt quod dicit:* Ego enim ac. a do. *mihi reuelante.* Quod & tradidi uo. *Conſequenter oſtendit inſtitutionem quo ad corpus, di.*

u Quoniam do.Ie. *Circa quod ſciendum, quod ſicut in vita corporali primo eſt generatio, ſecundo geniti nutritio. ſic in uita ſpirituali præcedit baptiſmus, qui eſt ſpiritualis generatio, & ſequitur euchariſtia*

(Diuiſio)

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *Dei & inſtituta maiorum pro lege ſunt habenda.*

a Hoc a.pr. *Poſtquam Apoſtolus reprehendit Corinthios in celebritate ſacramenti euchariſtiæ circa habitum, hic conſequenter eos reprehendit circa conuictum. Nam in hoc aliqui ſe inordinate habebant. Dicit igitur:* Hoc autem præcipio. *quod ſequitur:*

b Non laudans. *ſed reprobans.*

c Quod n.in me.&c.c.ad eccleſiam: *vbi debet eſſe perceptio ſacramenti euchariſtiæ. & hoc eſt contra rationem cuiuslibet congregationis. videmus enim ꝙ animalia eiuſdem ſpeciei & etiam aues congregantur ad inuicem propter melius. ſ. propter maiorem ſecuritatem & prolis educationem & mutuam conſolationem. Similiter ciuitas quæ eſt hominum congregatio, eſt propter melius. ſ. propter ſecuritatem & indigentiæ mutuæ reuelationem per diuerſa artificia. Indiget. n. homo veſtitu, armis, doctrina, & ſimilibus, in quibus non ſufficit unum artificium, ſed multa requiruntur*

¶ quæ eſt

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a ¶Imminente iam paſſione, & ideo acceptius tenendum.
a Chriſtus in quā nocte tradebatur, a
¶De reparatione hominum ſic futura.
b accepit panem, & gratias agens fre- b c d
a ¶i. gratum & acceptum intelligite, fide comedite.
¶Vt conformes mihi ſitis.
c git & dixit: † Accipite & manduca- e
a ¶Quod aliud videtur. b ¶Illud idem ſubſtantialiter, uel ſecundum efficaciam.
cate: Hoc eſt corpus meum, quod f
a ¶Quod dixi. i. corpus meum ac. & man. vt ſicut præceſſi, ſic ſequamini.
pro uobis † tradetur. Hoc facite in g
a ¶i. in memoriam paſſionis & mortis meæ.
meam commemorationem. † Si- h
a ¶Pro noſtra ſalute & exhortatione.
b ¶Iam finito ueteri paſcha.
militer & calicem poſtquam cœ- i
¶Q. Hic calix eſt meus ſanguis, in quo effuſo confirmatur nouum teſtamentum, quia teſtamentum in mortuis confirmatur. vel eſt noua p̃omiſſio, non temporalis, ſed æterni boni.
nauit, dicens: Hic calix nouum k l
Teſtamentum eſt in meo ſan- m

E debemus, nouum Teſtamētū in hoc cōſecuti: quia beneficii diuini ſanguis eſt teſtis, vnde ad tutionē corporis & animę ꝑcipimus, quia caro Chriſti ꝓ ſalute corporis, ſanguis pro aīa noſtra. ideoq; non manducandum prædixit lex ſanguinem.

a *In qua nocte.* In nocte paſſus ad lucem reſurrectionis uenit.

b *Fregi:* in ſacr̃o ſcilicet, ſecundū ꝙ uidebatur, & integrum a fidelibus credebatur. *Fre.* Vnū oīb. dedit, vt in unitate permaneant, ſed cum fregit, ſpōtaneam paſſionem ſuam oſtendit.

c *Acc. & m. &c.* Poſt celebratum vetus paſca dominus corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis dedit, ut oſtenderet vet. Teſt. ſacramenta ceſſatura.
† De conſ. d. 2. c. ſcriptura. & c. iteratur.
Ideo poſt alia dedit, vt diſcipulorum memoriæ tenacius infigeretur, & ab eccleſia deinceps frequētaretur. Sub alia ſpecie tradidit & deinceps a fidelibus ſumendum inſtituit,
†15. d. c. ſi.
quia fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sub ſpecie panis & vini, quia res huius ſpeciei expreſſam habent ſimilitudinē, cū vtraq; re huius ſacr̃i, contenta. ſ. & ſignificata, & ſignificata & nō contēta Cōtenta & ſignificata eſt caro Chriſti, quam de virgine traxit, & ſanguis quē ꝓ nobis fudit. Sig̃nata vero & nō cōtēta, vnitas eccleſię ī ꝓdeſtinatis, uocatis, iuſtificatis & glorificatis vñ Hiero. Dupliciter intelligitur caro Chriſti. vel illa quæ crucifixa eſt & ſepulta, vel ſpiritualis illa atq; diuina, de qua ipſe dicit,
Ioan. 6. f
Caro mea vere eſt cibus &c. Et uere q manducat meā carnē in me manet &c. Sunt itaq; tria in hoc ſacr̃o. Vnum, qd̃ tm̄
Tria in ſacramēto euchariſtiæ
eſt ſacramentū, ut ſpecies uiſibilis panis & vini. Alterū quod eſt ſacramētū & res, ut caro Chriſti propria & ſanguis Tertiū qd̃ eſt res & nō ſacramētū, ut eſt myſtica caro Chriſti. Sacr̃m uero eſt ſacrę rei ſignū Et ſpecies illa utrāq; rē ſignat & vtriuſque expreſſam gerit ſimilitudinē. Nā ſicut panis præ cæteris cibis corpus reficit & ſuſtentat, & vinum hominē lætificat & inebriat, ſic caro Chriſti interiorem hominem magis cæteris
Pſal. 103. b
F gratiis ſpūaliter reficit & ſaginat, & ſanguis ſpūaliter lętificat
Pſal. 22. b
& ſic inebriat ut ſobrium reddat. vnde Calix meus inebriās quam præclarus eſt. Habet & ſimilitudinem cum re ſignificata tātum, quæ eſt unitas fidelium quia ex multis granis unus conficitur panis, & ex pluribus acinis uinum in unum cōfluit
Exod. 25. a
ſic ex multis fidelium perſonis vnitas eccleſiæ cōſiſtit. Cuius etiam ſacramētū eſt corpus Chriſti proprium, quod de uirgine ſumpſit, quia ſicut corpus Chriſti ex multis mēbris puris & ab omni peccati macula communibus cōſtat, ita & unitas eccleſiaſtica ex multis perſonis mundis & immaculatis cōſiſtit. In cuius rei typo facta eſt arca dñi de lignis ſethim, q̄ ſunt imputribilia & albæ ſpinæ ſimilia. Sub duabus ſpecieb. iō dedit, vt oſtenderet Chriſtus totā humanā naturā. i. corpus & animā aſſumpſiſſe, vt vtrāq; redimeret, Panis. n. ad corpꝰ refertur, vinum ad aīam, qa vinū ſanguinē operaī, ī quo ſedes aīæ a phyſicis eſſe dr̃. Et iō ſub duab. ſpēb celebraī ut aīæ & carnis ſuſceptio in Chriſto, & vtriuſq; liberatio in nobis ſignificeī. Aqua iō apponiī, ut oñdaī nr̃a redēptio ꝑ Chriſti paſſionē facta, & eius paſſio procurata ꝓ nr̃a dilectione. Aqua. n. ge-
Apoc. 17. d
nus humanum ſignificat. unde in Apo. Aquæ quas vidiſti, populi ſunt, quarum ſalus non poſſet eſſe ſine paſſione dñi, nec dñi paſſio ſine populi dilectione, niſi. n. nos diligeret, pro nobis morti ſe non traderet. Verum corpus Chriſti eſſe in altari ipſa teſtatur veritas cum inquit, Accipite, hoc eſt corpus meū Et ſctōrū autoritates in medium ductæ comprobant. Ait. n.
De ſacram. lib. 5. c. 4. in med. to. 4. Ibid. lib. 4. c. 4.
Amb. Anteq̄ ɔſecraī panis ē & uinū, ubi āt verba Chriſti opata fuerint, de pane fit Chriſti caro & corpus. Itē ſermo Chriſti q potuit ex nihilo facere qd̃ non erat, nunquid poteſt ea, q̄ ſunt, mutare in id quod non erant. Item Euſebius: Inuiſibilis ſacerdos uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui verbo ſua ſecreta poteſtate cōmutat. Itē: Et mali uerū corpus Chriſti ſumunt. Idem. Eſt etiam in peccatorib. indigne ſumentib. vera Chriſti caro, & uerus Chriſti ſanguis: ſed eſſentia non ſalubri efficientia. Et Apoſtolus, Qui manducat & bibit corpus domini indigne &c. Per qd̃ docemur, quā ſit cauendum male accipere bonum, ecce. n. factū eſt ma-
lum, dum

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *que eſt ſpūalis nutritio. in generatione vero naturali generans non cōiungitur genito ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſcd̃m virtutē, in nutritione vero cibus cōiūgitur nutrito ſcd̃m ſubam: & ſimiliter eſt in vita ſpirituali*

G *ſpirituali. Chriſtus in ſacramento baptiſmi ſolum eſt ſcd̃m virtutē ſed ī ſacramento euchariſtiæ qd̃ ē alimētū ſpūale, ē ſcd̃m ſubam. Cōtinetur āt ibi Chriſtus ſub ſpecie panis & vini, ne fidelibus eſſet horribile, ſi carnē humanā & ſanguinem ſumerēt in propria ſpē, & ne infidelib. eſſet deriſibile: & vt meritū augmētetur hoīm credētiū ꝙ ſub ſpecieb. panis & vini corpus Chriſti & ſanguis cōtineatur. Datur ēt hoc ſacramētū ſub duplici ſpē. i. panis & uini, vt ꝑ hoc perfecte ſpūalis refectio deſignetur. Et qa eſt memoriale paſſionis Chriſti, in qua ſanguis fuit ſeparatus a corpore. propter quod primo tangitur inſtitutio huius ſacramenti quantum ad corpus ſiue carnem, ſecundo quantum ad ſanguinē, ibi: Similiter & calicem. Circa primum dicit* Quoniam d. *Qui eſt inſtitutor ſacramentorum & non alius.*

a In qua nocte. *vt ſic poſt inſtitutionē huius ſacramēti iret ad paſſionē rōne ꝓdicta.*

b Accepit panem. *Vt per hoc deſignaret voluntarie ſe ire ad paſſionem, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale.* †15. d. c.

c Et gratias agens. *Vt doceret nos in omnibus Deo gratias agere.*

d Fregit. *non antequam verba conſecrationis proferret, ſed poſt. unde cum dicitur:* Fregit: *anticipādo dicitur: quia cōſecrauit vt nos. nam ſacerdos nō profert verba conſecrationis in perſona propria, ſed in ꝑſona Chriſti. Mat. uero. xxvi. dicitur: Accepit panem & benedix. &c. de qua benedictione Apoſtolus mentionem nō fecit, qa Mat. ꝑ illam nihil aliud intellexit, q̄ ꝓlationē verborū ſ. Hoc eſt corpus meum. Sciēdū ēt ꝙ cū ſubditur: Fregit, nō ē ītelligēdū, ꝙ corpus ſuū fregit, qa nō eſt in ſacramento frangibili modo: ſed fregit ſpecies panis remanentes.*

e Et di. acci. *In hoc igitur tangitur vſus huius ſacramenti, quod a fidelibus ſumitur, vt Chriſto per augmentum gratiæ magis incorporentur.*

f Hoc eſt corpus. *Iſta ſunt conſecrationis verba. & eſt ſenſus: hoc eſt corpus meum. i. contentum ſub his ſpeciebus panis eſt verum corpus meum: quod fit virtute diuina per conuerſionem ſubſtantiæ panis in verum corpus Chriſti ſolis accidentibus remanentibus: quod fit diuinitus, ne caro Chriſti ſub propria ſpecie, quod videretur horrendum, a fidelib. ſumeretur. Quod autem virtus diuina hoc agere poſſit, declaratur: Agentia enim creata, quæ materiam præſupponunt ſubſtantia manente* H *tranſmutant accidentia exteriora in accidentali mutatione. ſimiliter manente materia tranſmutant ſubſtantialem formam in generatione. agens vero diuinum materiam non præſupponit, cum ſit eius effectus. iō vnum compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali conuertere poteſt in aliud accidentibus remanentibus diuina virtute ſubſtātiam eis dante. Hæc āt conuerſio fit ſubito in fine prolationis verborum, quia tūc habēt ſenſum perfectum & effectum. efficiunt. n. ꝙ figurant. Vnde cōſiderādū, ꝙ hoc ſacramētū ꝑficitur in cōſecratione materię: nō in vſu ipſius. Alia vero ſacramēta nō ꝑficiūtur in cōſecratione materiæ, ſed in uſu: ſicut baptiſmus & confirmatio nō ꝑficiuntur in benedictione aquæ & chriſmatis: ſed in ablutione & vnctione cum determinatis verborum formis.*

g Hoc ſa. in. *Quia ſacramentum hoc eſt memoriale dominicæ paſſionis*

h Similiter. *Hic conſequenter agitur de inſtitutione ſacramenti euchariſtiæ quantum ad ſanguinem: quia ſicut Chriſtus cōuertit panem in corpus ſuum, ita & vinum in ſanguinem, vtrumque enim eſt de perfectione huius ſacramenti. Tum quia per vtrumque ſimul exprimitur perfecte paſſio Chriſti cuius eſt memoriale. Tum quia vtrunque ſignificat perfecte refectionem. Nec eſt intelligendum, ꝙ iſtæ duæ cōſecrationes. ſ. panis & vini mutuo ſe expectent, vt dixerunt aliqui: quia poſt conſecrationē panis immediate ante conſecrationem vini ſacerdos oſtendit populo hoſtiam adorandam, quod non fieret, niſi verum corpus Chriſti ibi eſſet. Veruntamē non eſt ibi verū corpus Chriſti ſine ſanguine: qa corpus eſt ibi ex vi conſecrationis: ſanguis autem ex concomitantia reali, ſicut deitas & anima. Si vero in triduo mortis Chriſti: quando ſanguis erat effuſus a corpore & anima ſeparata, aliquis apoſtolorum conſecraſſet, non ibi fuiſſet tunc ſanguis vel anima: tamen fuiſſet ibi deitas, quæ ſemper erat cum corpore: quia nunq̄ dimiſit quod ſemel aſſumpſit. Dicit igitur Apoſtolus:* Si. &c. *i. vinū in calice contentū conſecrauit in ſanguinem ſuum.*
Inſtitutio ſacramenti quo ad ſanguinem.

i Poſtq̄. cæ. *In quo tangitur inſtitutionis hora ratione ſupradicta di.*

k Hic calix. *i. contentum in hoc calice.*

l Nouum teſt. *vetus enim teſtamentum promittebat bona corporalia, nouum autem promittit bona ſpiritualia. de quo prædixit Iere. propheta Ecce dies uenient dicit dominus, & feriam domui Iſrael & do. Iu. fœ. no non ſecundum pactum quod pe. cum pa. veſtris &c.*

m Eſt in meo ſan. *Vetus enim Teſtamentum fuit confirmatum per aſperſionem ſanguinis victimæ brutalis, vt habetur Exo. xxiiij. Nouū vero Teſta. ſanguinis Chriſti effuſione, vt dicit Apoſtolus Hebr. ix. per hoc oſtendit excellentiam noui Teſt. Lucas vero eadem verba conſecrationis ſanguinis ponit. xxij. ca. niſi quod addit, qui pro nobis fundetur fuit enim diſcipulus Pauli apoſtoli, & eum ſecutus fuit ſcribendo euangelium. Matth. xxvi. dicitur: Hic eſt ſanguis meus &c. Vnde dixerunt aliqui, quod quæcumque verborum iſtorum in canone ſcriptorum profe-*
¶ *rantur,*
Cap. 31. c

guine: † hoc facite in meam com- a b
a ¶Ideo debetis ſumere in memoriam paſſionis, quia
a memorationem. Quotieſcunque c
enim manducabitis panem hunc,
a ¶Pro nobis factam reputabitis.
& calicem bibetis, mortem do- d
b mini annunciabitis, donec ue- e
a ¶Dominus ad iudicium. ¶Quia in commemorationē mortis debet ſumi.
niat. Itaque quicunque mandu- f
cauerit panem hunc, & biberit ca- g
a ¶Mortis Chriſti pœnas dabit, uel de bono male ſumpto maculam trahet
c licem Domini indigne, reus e- h
rit corporis & ſanguinis Domini.

A lum dū male accipiī bonū. His aūt vr̃ ɔtraire qd̃ ait Auguſtinus, Bonus accipit ſacr̃m & rē ſacramēti: malus vero ſacr̃m & non rem. Ad qd̃ dicimus, Bonus accipit ſacramētum. i. carnem Chriſti ꝓpriā & ſanguinē, & rem. i. vnitatē fidelium & gr̃æ augmētū, ſed nō ſic malus. Idē, Nō māducās māducat, manducans non manducat. i. nō mā-
† De conſ. d. 2. c. ſcriptura: & c. iteratur.
ducans ſacramētaliter, manducat ſpiritualiter, & manducans ſacramentaliter, non māducat ſpiritualiter. Item dixit veritas, Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem ſuturi ſunt q me crucifigent, ſed ſacramētum aliud
†poculum
commendaui vobis. i. non in hac ſpecie manducaturi eſtis ſed in ſacr̃o, nō morſib. diſcerptum & laceratum (ut putatis) ſed integrum & illæſum Sciēdū, ꝙ in prolatione verborū illorum,
De conuerſione ſpecierum
hoc eſt corpus meū. &, Hic eſt calix &c. myſterium cōſummatur, & panis in corpus Chriſti conuertitur. Sed q̄ ſit illa conuerſio Quod formalis non ſit, manifeſtum eſt, quia forma panis & vini remanet. Vtrum vero ſit ſubſtantialis, perſpicuum non eſt. Quidam enim dicunt ſic ſubſtātiā in ſubam trāſire uel conuerti, vt hæc fiat illa, nec tñ illa augetur. Nec concedunt, ꝙ hæc eſſe, illa vere dici poſſit. Alii aūt ſic dicunt, hanc illam tranſire uel conuerti, quia ſub illis accidentibus, ſub quibus prius erat ſubſtantia panis & uini, poſt conſecrationem eſt ſubſtantia corporis & ſanguinis, quibus tamen ipſum corpus non afficitur. Nos igitur incerta relinquentes, quod ex autoritatibus certum eſt, profitemur. ſ. ſubſtantiam panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis dominici conuerti. Modum uero conuerſionis ignorare nō erubeſcimus fateri. Quæ autem remanent de priori ſubſtantia, accidentia. ſ. color, ſapor, forma, pōdus, nec ipſum corpus
De fractione ſacramēti Ioan. 6. f
Chriſti afficiunt, nec in eo fundantur. Si uero quæritur ubi fundentur? Dicimus nobis potius uideri, quod ſint ſine ſubiecto quam in ſubiecto. De fractione uero cuius rei uel in qua re ſit, manifeſtum quidem, quod nō in corpore Chriſti, cum ipſum ī corruptibile, impaſſibile & immortale. Vnde & Chri-
B ſtus redarguit carnalem ſenſum diſcipulorum, qui putabant carnem Chriſti ſicut aliam in partes eſſe diuidendam & morſibus lacerandam. Ideo plures dicunt quod nō eſt ibi fractio, ſed fieri videī tm̄. Quib. obiicitur qd̃ ait Amb. Nihil falſum
Lib. 4. de ſacramē. to. 4.
putandū eſt in ſacrificio veritatis. uel ſicut in magorū ꝓſtigiis ubi deluſione quadam falluntur oculi, ut uideatur eſſe qd̃ nō eſt. Ad qd̃ illi dicūt, Non fallit nos uiſus, nec fallitur qd̃ eſſet ſi crederet ſic frangi, ut uidetur. Nec eſt illuſio qd̃ ad utilitatē fidei, non ad deceptionē ſic fit. Alii dicūt, ꝙ ibi quidē ſit fractio, non quidem in corpore Chriſti, ſed in ipſa forma panis ſacramētalis, quod videtur Apoſtolus uelle dicens, Panis quē
In euāg. Io. c. 6. trac. 26 n. 9.
frangimus &c. Item Aug. Quando Chriſtus manducatur, uita manducaī. Nec qñ māducaī, partes de illo facimus & quidem in ſacr̃o ſic fit. Itē unuſquiſq; partem ſuā accipit, per partes manducatur, & manet integer. Ex quib patet, ꝙ integrū & incorruptū corpus Chriſti manducatur, & ſi fractio vel partitio ibi eſt, non in ipſo. ſed in ſacr̃o eſſe uidetur. Alii dicunt, ꝙ ſit ibi fractio, ſed nullius rei, quia nihil ibi frangitur. Sicut .n. ſunt ibi accidētia ſine ſubiecto, ſic mirabiliter poteſt ibi eſſe fractio in accidenti uel ſine omni re, quæ frangitur. Magnū
Vi. ſupra.
eſt. n. & inſcrutabile iſtud myſteriū. vñ Amb. Quid quæris naturę ordinē in Chriſti corpe, cū pręter naturā ſit ipſe domini partus ex uirgine? Credere iubemur, diſcutere non permittiī. Sciendū, licet diuerſæ ſint ibi ſpēs panis & uini, nō tñ duo ſacramenta dici debent, ſed unum, quia ſub utraque ſpecie idē
Quæſtio
ſumitur. Præterea ſolet quæri, Si non eſt ibi ſubſtantialis conuerſio ut quibuſdam placet, ſed quodam loquutionis tropo, dicatur tranſire uel conuerti hoc in illud, ſcilicet ꝙ ſub illis accidentibus ſumatur, ſub quib. erat ſubſtantia panis uel uini, qd de ipſa ſubſtātia panis uel uini factum ſit? Ad qd̃ illi rñdēt uel in ꝑiacētē materiā reſolutā, uel in nihilū redactā, qd̃ ꝑt il-
Quæſtio
le facere, qui de nihilo cuncta creauit. Quæritur ēt Si aqua aliqua obliuione vel negligentia non apponatur, an irritum ſit? Qd̃ cum de autoritate nobis certum non ſit, ſine aſſertione, quod nobis uidetur dicimus Qd̃ ſi non aīo introducendi hęreſim, ſed obliuione ꝑtermittaī, non minus cōficitur, uerūtñ grauiter puniēdū. Nec Græci aquā addunt. Sciendum quod a brutis aīalib. corpus Chriſti non ſumiī, & ſi uideaī. Quid ſumit mus, qd māducat? Forte vl̃ nihil, vl̃ ſubam panis ſub ſpē ſua reductā. Poſt hoc qd partes illę, q̄ ibi vñr fieri, ſignificēt ui-
Corpus Chriſti triforme
deamꝰ. Triforme ē corpus Xp̄i. Pars ablata ī calicē miſſa, corpus Xp̄i, qd̃ iā ſurrexit, mōſtrat. Comeſta pars ambulantē adhuc ſu-
huc ſup terrā. ps ī altari uſq; ad finē remanēs corpa ſctōrū uſ- C
que ī fine ſeculi in ſepulchris iacētia. Nota ꝙ corpꝰ Xp̄i uolū- *Nota*
tate fuit mortale & paſſibile, naturaliter nec mortale nec paſſibile, & īmortale datū fuit diſcipulis, & ſi tunc mortale eſſet. Nota ꝙ diſcipuli tale dñicū corpꝰ accepērūt ī cęna añ reſurre- *Nota*
ctionē quale erat ī natura, ſ. īmortale. nā quale erar ex volūtate. i. mortale, qd̃ dū adhuc mortale ñ ꝑ naturā potuit Petro eē īmortale, uirtute eius cuius uolūtate erat mortale, & ñ iure naturę. Ipſe. n ſolus mortuus ē uolūtate alij oēs ex neceſſitate. Credere dēmꝰ panē & uinū, qd̃ Chriſtus ī cęna diſcipulis dedit māducadū & bibēdū, iuerū corpus & uerū ſāguinē Xp̄i ibidē cōuectiūm, cū prius panis uerus, & uerū uinū Nec ē mirādū, quemadmodū dicit Aug. ſi mortalib. manib. ſe immortalē ferebat, cū ī trāſfiguratione, q̄ tūc & poſtea mortalis fuit, ſe ī gl̃ia *Matt. 17. a*
immortalitatis & impaſſibilitatis Petro & Iacobo & Iohanni oſtendit.

a *Quotieſcunque.* Exponit in quam Chriſti cōmemorationē, mortem. ſ.

b *Donec u.* quia hoc non mutabitur. ſicut ſacramēta Iudęorū

c *Indigne.* Aug. in li. v. de unico bap. Quia aliquis non ad ſalutē, non ideo minus eſt corpus & ſangui quod accepit: Aug. *Cap. 1. tr. 6. poſt me. 9.*
ſuper Ioh Et ſancta obſunt malis, quare cauendum eſt male accipere bonum. Et mala proſunt bonis, ut Paulo angelus Sathanæ. Indigne. Amb. Indignus eſt, qui aliter celebrat my- *2. Cor. 12.*
ſterium, quam a Chriſto inſtitutum eſt. Reus, qui beneficiū eius in irritum ducit: Aug. ſup Ioh. Digne ſumit ſi tam de criminalibus pænitet, quam diſplicent uenialia, & ſi fragilitate humanæ conditionis ſciat ſe ſtatim ad ea rediturum. Nullum peccatum ueniale eſt, dum placet quantumcumque
paruum,

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *rantur, fit conſecratio Tamen melius dicitur, quod illis ſolis verbis cōſecratio perficitur, quibus utitur eccleſia ex traditione Apoſtolorum inſtructa. Paulus enim & euangeliſtæ intendebant recitare uerba quantum pertinent ad hiſtoriæ rationem, non autem ſecundum quod pertinent ad efficiendum conſecrationem, ſed eccleſia primitiua illa habebat in oculto propter infideles. ſecundum quod dicit Dionyſius.* D

a Hoc ſa. *Per hoc iniungitur eccleſiæ huius ſacramenti vſus. Dēt autē apponi aqua, quia probabile eſt ꝙ dominus appoſuit. In terra enim illa propter vini fortitudinē, conſuetum eſt ſemper bibere vinum cū acqua.* *De eccl. hierarc. c. vlt.*

b In m. com. *Conſecratio enim vini ſpiritualiter repreſentat effuſionē ſanguinis Chriſti. Cōſequenter Apoſtolus exponit verba Chriſti dicens:*

c Quotieſcumq; en. m. pa. h. *Dicit panem, propter ſpecies panis remanentes: hunc, propter idē numero corpus Chriſti ſignificatū & cōtentū.*

d Mortem d. an. *ipſam repræſentando per hoc ſacramentum.*

e Donec ue. ad iu. *Per quod datur intelligi, quod celebratio huius ſacramenti non deficiet in eccleſia uſque ad finem mundi. vnde dicit Saluator Ecce nobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi: quia in hoc ſacramento eſt totus Chriſtus ſecundum humanitatem & deitatem, ut patet in præcedentibus.* *Matt. vlt. a*

f Itaque. *Oſtenſa dignitate huius ſacramenti, hic conſequenter Apoſtolus inducit fideles ad debitam eius ſumptionem. Et diuiditur in duas: quia primo oſtendit periculum indigne ſumentium. ſecundo adhibet remedium, ibi: Probet autem. Circa primum dicit:* Itaq; qui. man. pa. ha. *i. hoc ſacramentum, in quo ſub ſpecie panis continetur uerum corpus Chriſti: & ſub ſpecie uini uerus ſanguis eius.* *Diuiſio*

g Indigne. *quæ indignitas tripliciter poteſt contingere. Vno modo ex ipſa celebratione: ut ſi quis non obſeruet ritum a Chriſto inſtitutum, offerendo alium panem quam de tritico, & aliud uinum quam de uite. & ſimiliter ſi nō obſeruet inſtituta eccleſiæ circa euchariſtiæ cōſecrationē. Alio modo ex parte celebrātis uel ſumētis hoc ſacramētū, ſumēdo. ſ. cū voluntate peccandi mortaliter de futuro, vel impœnitens de præterito.* *Indignitas ſumendi triplex.*

h Reus e. c. & ſ. d. *Gl. pęnas mortis Xp̄i exoluet. i. punietur ac ſi Chriſtū occiderit. Quod non eſt intelligēdū ſcd̃m æqualitatē. ſed ſcd̃m quandam ſimilitudinem. Maius. n. peccatū eſt agēdo contra humanitatē Chriſti in ſpecie propria q̄ in aliena, quia hoc eſt contemptibilius & horribilius. Item quia Iudæi occidentes Chriſtum moti fuerunt ex odio & inuidia q̄ notabiliter aggrauauerunt peccatū. Alio modo accipitur indignitas ex parte ſumentis ex defectu deuotionis, ut pote quia diſtracta mente ex occupatione temporalium accedit ad hoc ſacramētū: habitualiter tamen retinet debitā reuerētiam. Et talis indignitas non facit ſumentē reū corporis & ſanguinis domini, impedit tamē fructū ſacramēti ſaltē ī pte. Cōtra dicta arguūt aliq dicentes, ꝙ pctōres actu poſſunt accedere ad hoc ſacramentū, ſicut infirmus actu ad medicamentum. Sed hoc nō valet, qa ſicut baptiſmus datur ad regenerandū in uita ſpirituali, ſic euchariſtia ad nutriendum regeneratum. nihil aūt nutritur niſi uiuum. 2. de anima. propter quod in ſumentibus hoc ſacramentum requiritur vita gratiæ*

parnum ſit, mortale, ſi uerò diſplicet, nullum iudicatur.

E a *Probet au ſeip.* Si pctã ſint quotidiana, uel non ſunt mortifera: & dimittatur confratri acceſſurus ad altare, & dicat. Dimitte nobis &c. Et ſic ſecurus accedat & de pa.il.e. & de ca.bi. Q. vide ſi dimittas. Nam ſi non dimittis, mentiris: & ei mentiris quẽ non fallis. Mentiri Deo potes, fallere non potes. Aug. Indigne accipit, ſi tunc accipit cum debet agere pniam: ergo prius ſe iudicet & ſeueritate pniẹ ſe exerceat, ut à ſe ipſo iudicatus, & nõ iudicetur à dño. Ceſſat.n.vindicta diuina, ſi cõfeſſio præcurrat humana. Quẹritur an quotidie ſumenda ſit eucharistia, an eligendi ſint dies: quibus homo purius continentiuſq; viuens ad tm̃ ſacrum dignius accedat? Huic qõni recte rñdet, q monet, ut præcipue in Xp̃i pace permaneat: & vt quiſq; faciat, qđ ſm fidem pie credit eſſe faciendũ. Nã & Zachẹus & Centurio, cũ alter Xp̃m in domũ ſuã gaudens receperit: alter verò dixerit: Nõ ſum dignus vt intres ſub tectum meũ: ſaluatorẽ honorificauerunt, licet diuerſo mõ, & quaſi cõtrario mõ. Ad hanc ẽt ſimilitudinẽ ualet q in antiquo populo vnicuiq; piorum mãna ſm ꝓpriã volũtatẽ in ore ſapiebat: ſic in ore cuiuſq; Chriſtiani Chriſti corpus vel quotidie vel certis dieb. ſumptum. Nã aliquis honorando nõ audet quotidie ſumere. Et alius honorando, non audet ullo die pretermittere. Contemptum ſolum, non vult ille cibus ſicut manna faſtidium.

Matth. 6. In euan. Io. c. 1. tract. 6. poſt med. et c. 6. tra. 26. poſt me. c. 9. Luc. 19. a. Matt. 8. a. Exod. 16. c.

b *Ind. ſi. m.* Quæritur quõ hoc, cum dñs dicat: Qui manducat me, ipſe uiuet ꝑ me? Sed duo ſunt modi manducandi. Vnus ſacr̃alis, quo manducãt tã boni q̃ mali. Alius ſpiritualis, quo ſoli boni. Et hoc eſt non ſolum Xp̃m manducare & in ſacr̃o eius corpus accipere, ſed in ipſo manere, & hr̃e ipſum in ſe manentem. Spũaliter.n. manducat, qui in vnitate eccleſiæ quam ipſum ſacr̃m ſignãt, manet. Nam qui diſcordat à Chriſto, nec carnem Chriſti mãducat, nec ſanguinem bibit, & ſi tantæ rei ſacr̃m ad iudicium quotidie ſumat. De qua etiam dicit Aug. Vt quid paras dentem & uentrem? crede & manducaſti.

Io. 6. f. Manducãdi ſacramenti modus duplex.

F

c Hoc ſit ad correctionem aliorum.

d *Dum iud. au. à do.* Eiſdem qui patiuntur etiam pœna eſt aliqñ purgatio, vt prophetæ. Addo qui prohibitus comedit: qui uiuus potuit terreri uel contriſtari de eo, quod non erat ſenſurus mortuus. Dictum eſt.n. ei: Non inferetur cadauer tuum ſepulchro patrum tuorum. Et per hoc inobedientia prophetẹ puniri potuit, ne ad ſupplicium tartareum eius anima raperetur.

3. Reg. 13. e. 2. Par. 12. d.

e *Corripimur.* in paucis omnium emendatio, quia timore pœnæ noſtræ alij emendantur.

f *Inuicem expe.* Ambr. Vt multorum oblatio ſimul celebretur. & omnibus miniſtretur.

In epiſt. ad Cor. 1. c. 11. par. ult. a. 5.

¶ Examinet. b ¶ Deuote accedendum quia dominus eſt, et gloriam uideamus reddere redemptori.

a † Probet autẽ ſeipſum homo, ẽt ſic de pane illo edat, & de calice bibat.

a ¶ Nam. b ¶ Aliter.

† Qui enĩm manducat & bibit indi-

a ¶ Damnationem. b ¶ Non ſibi. ¶ Tolera malum bonus, ut uenias ad præmia bonorum. & Iudas cum Petro conuerſari potuit, coinquinare non potuit.

b gne, iudiciũ ſibi manducat & bibit d

a ¶ Per hoc quia. b ¶ Ab aliis cibis, ſed indiſcrete & negligenter ſumit. c ¶ Quia indigne ſumunt.

c non diiudicãs corpus domini. Ideo e f

a ¶ Hoc eſt imago futuri iudicii, ut hinc diſcant non in uanum eſſe. b ¶ Febribus & aliis infirmitatibus. c ¶ Longa inualitudine.

inter uos multi inſirmi & imbecilles g h

a ¶ Moriuntur. b ¶ Ita hæc mala ex indigna ſumptione ueniunt, Sed.

& dormiũt multi. † Quia ſi nõſmet i K

a ¶ Penitendo. b ¶ Puniremur.

ipſos diiudicaremus, nõ utiq; diiudi- l

a ¶ Sed nec iudicium aliis inutile.

d caremur. Dum iudicamur autem a m

a ¶ Secundum alios.

e domino corripimur, ut non cũ hoc n o

a ¶ Cum amatoribus mundi. b ¶ Q. Infidelis eſt qui inconſiderate accedit. c ¶ Ne ſimilis pœna uobis contingat.

mũdo dãnemur † Itaq; frãtres mei p q

¶ Ad ſimilitudinem dominicæ cœnæ.

f cũ conuenitis ad manducandũ, inui- r s

¶ Ieiuni. ¶ Sed. a ¶ Suos cibos, nec poſt eucharistiam ſumat. ¶ Terrenis paſcatur.

cẽ expectate. Si q̃s eſurit, domi mãn- t u

ducet, ut nõ † in iudiciũ conueniatis. x

a ¶ De eodem, ſed hæc carere non poteſtis.

Cætera autẽ cũ uenero, diſpõnam. y z

præponitur timori: ideo frequentatio huius ſacramenti eſt ſimpliciter melior: Veruntamen quod eſt ſimpliciter melius, non eſt ſemper melius quantum ad aliquem propter eius indiſpoſitionem. Propter quod quilibet debet diligenter conſiderare in ſeipſo quem effectum habeat huius ſacramenti frequens ſuſceptio: quia ſi hoc creſcit feruor deuotionis & potentia reſiſtendi peccatis, frequentandum eſt hoc ſacramentum: ſi autem non, rarius eſt ſumendum. G

f Ideo.in. u. *Hic conſequenter manifeſtat quoddam dictum. ſ. quòd ſumens indigne iudicium ſibi manducat & bibit. Ad cuius euidentiam ſciendum, quòd ſi Deus omnia mala præſentialiter puniret, nihil futuro iudicio reſeruaretur. Iterum ſi nulla mala puniret in præſenti, eius prouidentia nulla hominibus videretur. Neutrum eſt conueniens: ideo aliqua reſeruat futuro iudicio punienda, & aliqua punit in præſenti. Et maxime circa principium legiſlationis videtur conueniens talis punitio, vt ex terrore alij inducantur ad obſeruantiam: Sicut Exo. xxxij. dicitur, poſt legiſlationem immediate multa millia hominum occiſa fuerunt in vituli conflatilis adoratione. Et ſimiliter in primitiua eccleſia poſt lationem legis nouæ per Chriſtum Ananias & Saphira puniti fuerunt ſubitanea morte pro peccato furti & mendacij, vt ex terrore alij a conſimilibus cauerent. Et ſimiliter in primitiua eccleſia fuerunt multi puniti terribiliter ex eadem cauſa, propter indignam ſuſceptionem huius ſacramenti, & per hoc manifeſtatur iudicium Dei, propter quod dicitur:* Ideo. *propter indignam euchariſtiæ ſumptionem.*

† 11. q. 3. c. ac mẽtam. §. euidẽter † Ioan. 6. f. 1. q. 1. c. p Iſa. De cõ. ſe. diſt. 2. c. & ſancta. &c. ſicut Iudas. † De pę. d. 1. c. tres. Act. 5. † De cõ. di. 2. c. liqdo.

g Inter uos mu. in. *i. puniti diuinitus infirmitate corporali.*

h Et im. *longa valitudine laborantes.*

i Et dor. mu. *ſomno mortis corporalis: à Deo ſubito interfecti.*

† ad condemnationem

K Quod ſi noſm. di. *conſcientias noſtras examinando & purgando ante ſumptionem ſacramenti.*

l Non uti. di. *i. punirentur a domino per modum talem. Notandum vero q Apoſtolus in hoc iungit ſe alijs, non quia eſſet culpabilis ſed oſtendens ſe iunctum eſſe cum eis charitate.* H

m Dum iu. au. a do. *i. punimur dicto modo.*

n Corripimur. *quia talis pœna ad correctionem inducitur: Et hoc dupliciter. Vno modo ad correctionem non punitorum, quando punitio eſt ad mortem corporalem. Alio modo ad correctionem punitorum & etiã non punitorum. ſ. quando punitio eſt ꝑ infirmitatem & imbecillitatem.*

o Vt non cum h. m. *i. cum hominibus mundane uiuentibus.*

p Damnemur. *ſ. ęternaliter.*

q Itaque. *Hic ultimo concludit Apoſtolus intentum reducendo fideles ad debitum modum. d.* Itaque fr. m. cũ con. *in eccleſia.*

r Ad man. *i. ad ſumendum hoc ſacramentum.*

s Inuicem ex. *vt ſimul ſumatis, quia ſacramentum eſt eccleſiaſticæ unitatis.*

t Si quis eſ. *non potens hoc expectare.*

v Domi man. *cibos ſuos communes, poſt modum tamen euchariſtiam non ſumpturus eodem die, poterit tamen in alia. Communicabant enim fideles communiter quotidie in primitiua eccleſia.*

x Vt non in iu, con. *i. ad damnationem veſtram.*

y Cætera au. c. ue. *ad vos.*

z Diſponam. *Ex quo patet, quod eccleſia multa tenet ex ordinatione Apoſtolorum, quæ tamen in ſacra ſcriptura non habentur expreſſe, propter quod ſequenda eſt conſuetudo eccleſiæ.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Probet autem. *Hic conſequenter adhibet remedium contra dictum periculum. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit propoſitum. ſecundo, declarat quoddam dictum, ibi: Ideo. Circa primum dicit:* Probet autem ſeipſum homo. *propriam conſcientiam diligenter examinando & emendando.*

Diuiſio

b Et ſic de pa. il. edat &c. *i. tunc fructuosè poteſt hoc ſacramentum ſumere. Fit autem hic mentio de duplici ſpecie. nam in primitiua eccleſia ſic dabatur fidelibus: ſed propter periculum effuſionis ſanguinis, modo datur tantum ſub ſpecie panis. Sacerdos tamen celebrans accipit ſub vtraque ſpecie, non tantum pro ſe, ſed etiam pro alijs.*

c Qui enim. man. & bib. indi. *modo ſupradicto.*

d Iudicium ſi. man. & bib. *i. ad ſuam condemnationem ſumit.*

e Non diiudicans cor. do. *i. non diſcernens ab alijs cibis, ſumens eodem modo ſicut alios cibos. Sed contra hoc uidetur quod dicitur Ioh. vi. f. Qui manducat me, uiuet propter me. Ad quod dicendum, q intelligitur de digne manducantibus tantum. Sciendum etiam, q ex hoc verbo dicũt aliqui, quòd hoc ſacramentum eſt frequenter ſumendum ad uitam gratię continuandam & augmentandam. Alij autem attendentes dignitatem ſacramenti & indigne ſumentium periculum, dicunt quòd rarius eſt ſumendum. Aug. autem neutrum uituperat, quia utrumque bene poteſt fieri. ſicut Zachæus recepit hoſpitio ſuo dominum gaudens, Et Centurio repulit eum ab hoſpitio ſuo. d. Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum &c. Matth. viij. b. & utrunque laudatur. Primum enim procedit ex amore. ſecundum ex reuerentia & timore. Amor autem ſimpliciter præ-*

An ſæpius ſumenda eucharistia. Luc. 19. a. Matth. 8. b.

In ca. xj. vbi dicitur in poſtil. Quia ſicut caput influit cæteris membris ſenſum.

ADDITIO I.

Circa influxum gratiæ a capite Chriſto in mẽbris eccleſiæ duo conſiderantur. Quorum vnum correſpondet ſenſui. ſ. fides: Nam ſicut per ſenſum recte diſpoſitum cognoſcuntur ſenſibilia, quæ naturaliter pertinent ad corporis ſuſtentationem ſeu conſeruationẽ, ſic per fidem cognoſcuntur credibilia, quæ pertinent ad ſalutem animæ. Aliud vero correſpondet motui. ſ. charitas: Sicut enim per motum corporalem rationabiliter ordinatum homo tendit ad ea quæ ſunt naturaliter ſibi conuenientia, ſic per uirtutem charitatis homo tendit in finem ſibi ſupernaturaliter conuenientem.

In eodem cap. ubi dicitur in Poſtilla. Veruntamen eſt principium filii, & ſic habet quandam eminentiam inquantum non eſt ex alio.

ADDITIO II.

Eminentia videtur importare ſeu ſonare quandam inęqualitatẽ, & iõ in diuinis pſonis, quæ oĩno ſunt coęternæ & coæquales, nõ videtur

A videtur ſecurũ poſſe attribui eminentiam vni pſone reſpũ alterius Ex hoc aũt q pr̃ nõ eſt ab alio, filius ãt ẽ a pr̃e, bñ dicẽdũ, q i diuis ſit ordo originis, tñ abſq; prioritate, vt i prima pte. q. xlij. art. iij. in corpore qõnis. & ſilr abſque p̃eminẽtia. Nã filius per generationẽ pertingit ad habẽdã eandẽ perfectionẽ naturẹ, quẹ eſt in patre &c.

REPLICA.

In ca. xj. dicit poſtil. Secundum comparationem perfectionis filium eſſe æqualem patri, ſed ſecundum comparationẽ originis pater habet aliquã eminentiam, qa nõ eſt ab alio. Bur. dicit non eſſe ſecurum vti termino eminentię in diuinis & p:ioris & poſterioris Sed hoc eſt contra beatum Hilarium, ubi ponit contra Arrianam hæreſim aſſerentem filium iparem patri, dicens, Quamuis pater ſecundum autoritatem generationis ſit filio maior, filius tamen ſm doni confeſſionem non eſt patre minor. De ordine originis priori & poſteriori eiuſdem ordinis in diuinis dicit B. Aug. in de triplici habitaculo. In prima videbimus quomodo pater præcedit origine filium. ſed & grandis eſt diſputatio de hoc ordine inter ſcholã fratrũ minorum & prædicatorũ, quæ non ſunt præſentis propoſiti. C

9. de Trinit. cir. med. Cir. ſi. to. 9.

GLOS. ORDIN. CAP. XII.

De *ſpi.* De bonis ſctĩ ſpũs, ꝑ quorũ maiorib. alii ſuperbiebant, minores inuidebant, & deſperababant, quaſi nunquam habituri.

b *Scitis au.* Spũalia traditurus priora cõmemorat, vt ſicut tũc imago idolorum, ita nũc Dei. *Scitis.* Vt experti, quod *cũ eſ. G.* i. Gentiliter viuentes, eratis.

c *Euntes.* Nomen: quaſi aſſidui.

d *Ideo no.* quia ꝑ ſingula chariſmata hoĩb. magis gloriã q̃ Deo dabant, neſcientes hoc a ſpũſctõ miniſtrari. In oĩb. oñdit laudẽ Dei eſſe in gr̃am, ut ſicut tũc cũ imago idoli totũ malum fuit ex hoĩe, ita nũc ex ſpũ dei oĩa bona credant. Iõ qa ſcitis q ſpũs malus retractans vos a bono duxit ad tã irrationabile malũ i. idololatriã: ꝑ hoc facile vobis notũ facio, q ꝑ ſpm̃ Dei abſtinet a malo, & fit bonũ. & hoc ẽ:

† vtcunq;

e *Nemo in ſp. d. lo.* cogitãdo, loquendo operãdo. *Dicit.* ſilr trib. modis ſ. corde ore, & ope, aliq̃ ſepationẽ, a Ieſu. i. qđ libet peccatum quæ vox humano errore eſt, vt oẽ falſum qđ eſt, abſtinet per ſpiritum a malo. Vel, *Non* dicit *ana.* cui: Ieſu, vt dicat eum vel non eſſe a Deo, vel minorem Deo.

f *Et ne.* Quãtuſcũq; ſit dicit uere. i. cogitatiõe, verbo, ope: Ieſ⁹ ẽ dñs, & ego ſeru⁹ ei⁹, niſi ꝑ ſpm̃ſctm̃, a quo oẽ uerũ. Qđ ẽ: Bñ opari ẽ ꝑ ſpm̃. Nõ.n adulatiõe hoĩm Ieſ⁹ dr̃ dñs, vt in idolis q̃ ab hoĩb. dij dñr cũ nõ ſint. Nõ ergo fauorẽ hoĩm & bñficiũ, q Ieſus dñs dr̃, ſđ donũ dei, q myſteriũ ſuũ hoĩb. declarauit. Qui dr hoc, nõ p̃ſtat bñficiũ religioni, ſed accipit. Et gr̃a hoĩm ẽ, q idola dii dñr, cũ nõ ſint. vñ & antiſtites eorũ illis ſubiecti ſunt. hic vero aũr: vñ humiliari dẽnt, vt patiant ſe argui, nõ q̃rãt adulationib. deliniri. *Dicit.* Proprie dicit qui voluntatẽ & mẽtẽ ſuã voce enunciat. Generaliter autem ibi, Non omnis, qui dicit mihi, domine &c.

B

† 1. q. 1. c. multæ aſt. † miniſteriorum

g *Niſi in ſp.* Q Bñ opari & oẽ bonũ eſt ꝑ ſpm̃ſctm̃. & ideo tũc maior nõ deſpic at minorẽ, qa nihil habet niſi a ſpiritusãcto.

Matth. 7. c

h *Diuiſiones u.* Hoc cõe omnibus, ſed gratiæ ſunt diuiſæ, ne minor deſperet, ne maior dum audit gratias, ſuperbiat. *Diuiſiones.* Sicut q dicit dñs Ieſus ex gratia habet, ita in officiis eccleſię gr̃a eſt nõ diuiſa ꝑ pſonas, ſed idiſcrete trium perſonarũ vnũ opus eſt *Diuiſiones g.* Gr̃as dicit ipſas virtutes gratis a Deo datas, ſicut fidẽ & ſpẽ & hmõi, quarum effectus ſunt quantum ad ꝓximos miniſtratio, quantum ad ſe operatio. Quod dicit *Spiritus d.* Eadẽ ꝓrſus ſubã intelligit, ſed trinitas in perſonis.

☞ *Idem ve. &c.*

CAP. XII.

¶ De illis poſt ſed.

a DE ſpiritualibus au- a

¶ Quod ueritas habet, ut non ſit ſchiſma inter uos, ſed pax.

tem nolo uos ignõ- b

¶ Dicturus quod omnia bona a ſpiritu ſancto præmittit ſimilitudines in contrario. ¶ Vt experti.

b rare fratres. Scitis autem quoniam c

¶ Cui imperati repugnat ratio.

cum Gentes eſſetis, ad ſimulacra mu- d

¶ A maligno ſpiritu. ¶ Eratis.

c d ta † prout ducebamini † euntes. Ideo e f

a ¶ Tunc qui ſe abrumpit a Chriſti corpore, non habet hoc a ſpiritu ſancto.

e notum uobis facio, quod nẽmo † in g

ſpiritu Dei loquens dicit † anathema h

a ¶ Vere uerbo, ſ. cogitatione, & opere, Ieſus eſt dominus.

f Ieſu. Et nemo poteſt dicẽre, domi- i

a ¶ Id eſt per.

g nus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto.

a ¶ Q. Nemo poteſt uitare malum & facere bonum niſi per ipſum, ſed tamen. b ¶ Donorum ſpiritus.

h † Diuiſiones uero gratiarum ſunt, k

a ¶ Dator æque quantum ad ſe benignus omnibus.

idem autem ſpiritus. Et diuiſio- l m

a ¶ Quibus alii aliis ſubſeruiant.

nes † miniſtrationum ſunt, idem autẽ

¶ Filius. ¶ Pro arbitrio ſuo dans ſingulis. a ¶ Opera maiora ſcilicet & minora.

Dominus. Et diuiſiones operatio- n

f Ideo no. uo. fa. quod ne. in ſp. Dei lo. di. anat. Ie. *i. blaſphemiam cõtra Chriſtum. Et accipitur hic blaſphemia large pro omni peccato mortali in quo eſt quædam blaſphemia Dei, inquantum ſeparat ab eo. Nec propter hoc dictum ſequitur, quod homo gratiam habens ſit impeccabilis: quia non neceſſitatur ad vtendum gratia: & ſic ex proprio defectu poteſt peccare moraliter: & ſic non operatur ex gratia. p p qđ notabiliter dicit Apo.*

g Nemo in ſp. Dei lo. *i. gratia ſpiritusſancti vtens.* Dicit, *verbo uel facto.*

h Anathema Ie. *i. quod cũque ſeparatiuũ a Chriſto. Anathema. n. ſeparationem importat. Tertio commendat gratiam ex hoc, quod nullus ſine ea poteſt bonum meritoriũ operari. & quantum ad hoc ſubditur:*

i Et ne. po. di do. Ie. ni in ſp. *Sed contra hoc videtur quod dicit Saluator Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cælorum. gratia vero ad illud introducit: ergo poteſt quis dicere nomen Ieſu abſque gratia. Dicendum, quod aliquis poteſt dicere in ſpiritu ſancto aliquid dupliciter. vno modo ſpiritu ſancto mouente non tamen habito. & hæc motio duplex eſt. una per generalem influxum. & hoc modo dicit Ambr. quod omne verum a quocunque dicatur a ſpiritu ſancto eſt. alia per influxum ſpecialem. & maxime in his quæ excedunt facultatem naturæ. & hoc modo Balaam multa vera futura prædixit, & Caiphas prophetauit quod Ieſus moriturus erat pro gente. Alio modo dicitur aliquid in ſpiritu ſancto ipſo mouente & habito per gratiam in mente. & hoc mõ intelligitur dictũ Apoſtoli, quod nemo pt̃ dicere dominus Ieſus. ſ. vere, ita quod Ieſus ſit ueraciter ipſius dominus & ipſe ſeruus eius: qđ nõ pt̃ eſſe ſine ſpũſctõ ipſũ inhabitãte per gratiam, & mouente ipſum ſaltem per influentiam generalem. & hoc etiam requiritur in omni opere meritorio: in quo facto dicit ſe homo ſeruum Ieſu Chriſti, cum dominum veraciter recognoſcens.*

Mat. 7. c. † ſequẽtes vel adducti. In epiſt. ad Cor. 1. c. 12. poſt pri. t. 5. † per ſpiritum. In ſpũſancto dr̃ dupliciter. Num. 23. Ioan. 11. c.

D

† anathema Ieſum, .i. maledicit & execratur Ieſũ

k Diuiſiones. *Hic conſequenter Apoſtolus proſequitur intentum de gratiis in ſpeciali. & primo declarat gratiæ gratis datæ conditionem. ſecundo charitatis quæ idem eſt cum gratia gratum faciente, uel habet inſeparabiliter eam annexam. ſe. ca. tertio comparat gratias gratis datas adinuicem. xiij. ca. Prima in duas, quia primo diſtinguit gratias gratis datas in quodam generali. ſecundo magis in ſpeciali, ibi: Vnicuique. Circa primum conſiderandum, quod gratia gratum faciens principaliter datur propter bonum illius cui datur. ſ. ut eum dignum faciat uita beata Gratia vero gratis data datur principaliter propter bonum eccleſiæ & non illius cui datur: ſicut donum prophetię vel linguarum & huiuſmodi quæ aliquando dantur non habentibus gratiam gratum facientem. Ad talem vero vtilitatem requiritur facultas loquendi & operandi, quæ datur per donum gratiæ, vtpote per donum linguarum, vt poſſit aliquis fidem prædicare gentibus diuerſorum idiomatum: & per donum miraculorum ad fidem confirmandam. & ſic de alijs gratis datis, quæ aliquando dantur hominibus malis, ſecundum quod dicit Saluator Multi dicent mihi in die illa: Domine, domine, in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in noĩe tuo multas uirtutes fecimus, & tũc cõfitebor illis: quia nunq̃ noui vos: Diſcedite a me oẽs qui operamini iniquitatem. Igitur q̃tũ ad illa dona. ſ. facultatem loquendi vel operandi ad vtilitatem eccleſiæ præbentia, dicit Apoſtolus,* Diuiſiones ue. gra. *ſ. quia plures ſunt tales, ut uidebitur infra.*

Diuiſio. Gratiæ quare dentur. Matt. 7. c.

l Idem au. ſ. *quia perfectiones, quæ ſunt in creaturis diuiſim, in Deo ſunt coniunctim. Secundo requiritur autoritas, quæ habetur per miniſterium, vt per apoſtolatum, ſacerdotium & huiuſmodi. & quantum ad hoc dicit,*

m Et di. mi. ſ. idem au. d. *cui omnia ſeruiunt. tertio requiritur operum executio. & quantum ad hoc ſubdit:*

n Et di. op. ſ. *In eodem enim officio vt apoſtolatu & huiuſmodi unus plus alio operatur, vt Paulus dixit de ſeipſo. Amplius illis omnibus laboraui. & ſimiliter in una gratia, utpote prophetiæ vel gratiæ miraculorum vnus alio plus abundat.*

1. Cor. 15. b.

NIC. DE LYRA CAP. XII.

DE ſpũalibus. *Poſtquam Apoſtolus proſequutus eſt de tribus ſacramentis in quibus errabant Corinthii. ſ. Baptiſmo, matrimonio, euchariſtia, hic conſequenter tractat de gratia quæ cõtinetur in ſacramentis. Et diuiditur in duas partes: quia primo proponit intentum. ſecundo proſequitur, ibi:* Scitis. *Circa primum proponit intentum, dicens:* De ſp. au. *i. de gratijs a Deo datis.*

Diuiſio

b Nolo uo. ig. ſ. *i. intendo vos inſtruere. quia ſicut dicit Seneca: Magnũ ingratitudinis genus eſt ignorare beneficia accepta.*

c Scitis a. *hic conſequenter proſequitur intentum. Et diuiditur in duas: quia primo commendat Dei gratiam in generali. ſecundo proſequitur in ſpeciali, ibi:* Diuiſiones vero. *Circa primum commendat Dei gratiam ex tribus. primo quia ſine ea non vitatur peccatum mortale. & quantũ ad hoc dicit:* Scitis e. c. G. eſſ. *i. Gentiliter uiuentes abſq; Dei gratia.*

Diuiſio

d Ad ſimulacra mu. *adoranda.*

e Prout du. e. *Et dicit ducebamini, inſtinctu dæmonum vel propria inclinatione, vel hominum perſuaſione. Secundo commendat gratiam Dei quia per ipſam vitatur peccatum mortale. & quantum ad hoc ſubditur:* Ideo

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Idem ue. &c.* Hoc ait, ne pater & filius ſpiritusſanctus alia ſeparatim opari videanṫ, ex eo, ꝙ ſpũi grãs, & domino miniſtrationes, & Deo operationes ſuppoſuerat, oĩa referens ad vnũ Deus ſubdit: Quia *Deus. ſ. operatur omnia.*

b *Oĩa in oĩb.* Non vni oĩa tribuit, ſed in oĩb. oĩa opaṫ, vt qđ nō habet quis in ſe, habeat in alio & ſic maneat charitas & humilitas. Si amas vnitatē, tibi habet q̃ſquis in illa habet aliqđ. Solus oculus videt, ſed non ſibi ſoli. hæc charitas eſt donũ ſpũs qđ ſuperat omnia, vt poſt dicet.

c *Vnicuique.* Diuiſa ſunt bona, & non ad meritum alicuius ſinglr danṫ, ſed ad vtilitatem ædificandæ eccleſiæ.

† ad quod expedit

d *Sapĩæ. ſci.* Sapĩa. n. cõtēplatione ęternorũ. Scĩa in actione tpaliũ. vnde in Iob, Ecce pietas i. cultus Dei eſt ſapĩa q Græce theoſebia. Et qs hic cult⁹ ei⁹ niſi amor & cognitio eius? Abſtinere ãt a malis ſcĩa ē. mala ãt ĩ tpalib. ſunt: ĩ qb. caute & prudēter verſãdũ ē. Cui daṫ ſapĩa quaſi ſol eſt: Cui ſcĩa, luna ĩ nocte ſecñ. qb. cętera daṫ, ſtelle ſũt, qa hec ĩ nocte ſũt neceſſaria. vñ: Solē in ptātē diei, lunã & ſtellas ĩ ptāte noctis

Pſal. 135. a

e *Alteri f.* Et fides inter dona Dei & munera eſt. Nō ergo ſola charitas, ſed charitas cum fide a Deo nobis eſt.

f *Sermonum.* Vel ſermones ſunt allegoricæ prænunciationes, quæ in prophetis & in euangeliis.

Rom. 5. a *Ioan. 20. f* † linguarũ

g *Hæc aũt oĩa.* Vide, ꝙ Apſ̃ dicit hic ſpũſcẽtũ dare dona. Alibi vero dicit, qa datus eſt. Chriſtus ẽt ait, Accipite ſpiritũſãctũ. Vñ cũ donũ Dei audiũt dici ſpiritũſãctũ, illud genus locutiōis agnoſcant, de quo dicit Apſ̃: In expoliatiōe corpis carnis nihil aliud ē q̃ ipſa caro, ita donũ ſpũſſcĩ, nihil aliud ē q̃ ſpũſſctũs. Au. Intm̃ ergo donũ Dei ē, inq̃tũ daṫ eis qb daṫ. Apud ſe autē Deus eſt, & ſi nemini deṫ. Cũ n. daṫ: ſua volũtate daṫ, & ipſe idem omnia operatur diuidens ſingulis ꝑut vult.

5. de Trini. c. 14. & 15 tom. 3.

F

In epiſt. ad Cor. 1. c. 12. ante me. c. 5

h *Vnus atq; idem ſpi.* Amb. Quod ſup. dixit tres operari, hic ſpiritũ, qa n. vni⁹ naturæ qđ vnus opaṫ, & tres opntur. Vnus & idem, ne tot putentur quot opa, nō ꝙ ſine pr̃e & filio ſpũs operetur. Inſeparabilis ē. n. opatio trinitatis

i *Diuidens ſin.* Vnde nec huic dolendũ nec illi ſuperbiendum. *Vt uult.* Qui ſolus nouit quid conueniat, & gratis, non ad meritum hominum.

† Iudæus, † Gentilis

k *Ita & Chriſtus.* Caput & corpus dicitur Chriſtus, propter ineffabilem vnitatē capitis & membrorũ. Vnus ſpũs faciet oĩa ĩ mēbris Chriſti corporis, ſicut vna aĩa videt ĩ oculo, audit ĩ aure, & ĩ cæteris oĩb. oĩa facit

l *Etenim.* Oſtendit quomodo corpus Chriſti vnum, quia oẽs in vno ſpũ abluti, ducti ſumus in hoc, vt poſt ſimus vnũ corpus, vnanimes ꝑ illũ vnũ ſpiritũ, vt totũ corpus vna aĩa vegetaṫ. Et quia oẽs potati ſumus ĩ acceptione diuerſorũ donorũ ſpũſſancti, in uno ſpũ: qa oĩa dona ad vnũ efficiēdum dirigit, non vllius perſona contemnenda vel præferenda, nec hominibus gloria Dei danda, quia vnus & idem in omnibus

In epiſtol. ad Cor. 1. c. 12. paulo ante med. to. 5.

m *Nã & c.* Amb. Oñdit ꝑ ſĩlitudinē humani corpis vnitatem corporis Chriſti. i. eccleſię hr̃e uarietatem officiorum & di- ☞ uerſitatem

¶Datot. ¶Pater.

a num ſunt: idem uero Deus, qui ope- a

¶Neceſſaria.

b c ratur omnia in omnibus. Vnicuique b

a ¶i. Gratia per quam pa[t]et quod in eo ſpiritus.

autem datur maniſeſtãtio ſpiritus

a ¶Eccleſiæ. ¶Quia & minor prodeſt. ¶Per partes quod dixerat determinat.

† ad utilitatem. Alij quidem datur c d

a ¶Non per meritum. b ¶Non ſolum ſapientia. i. de diuinis intelligentia & ſcientia de humanis, ſed etiam eorum ſermo ut aliis poſſint eloqui.

d per ſpiritum ſermo ſapientiæ: alij au e

tem ſermo ſcientiæ ſecundum eun- f

a ¶Conſtantia fidei, vel ſermo.

e dem ſpiritum. Alteri fides in co- g

¶Curandi infirmos.

dem ſpiritu. Alij gratia ſanitatum in h

¶Eodem omnibus.

uno ſpiritu. Alij † operatio uirtu- i

a ¶Miraculorum contra naturam. b ¶Prædicare futura. c ¶Vt diſcernat quod audit, quo ſpiritu bono an malo dicatur, quia & diabolus bona ſeductorie dicit.

tum, alii prophetia, alii diſcretio ſpi- k l

a ¶i. loqui diuerſis linguis.

rituum, alii genera linguarum, alii m

a ¶Linguarum vel uiſionum, vt Ioſeph.

f g interpretatio † ſermonum. Hæc au- n o

¶i. & ſi diuerſa. a ¶In ſubſtantia. b ¶Inuariabilis.

h te omnia operatur unus atque idem

a ¶Non ipſe diuiſus. b ¶Sicut qui Deus eſt.

i ſpiritus, diuidens ſingulis prout p q

a ¶Ideo diuerſis diuerſa dat, quia.

¶Coniunctione membrorum

uult. † Sicut enim corpus unum eſt, r

¶Diuerſa.

& membra habet multa: omnia au-

¶Quamuis.

tem membra corporis cum ſint mul

¶Subminiſtrando.

k ta, unum tamen corpus ſunt, ita

a ¶Omnes fideles ſunt. b ¶Vt non dicam corpus Chriſti, quia ipſe Chriſtus ſunt tam minores, quam maiores.

¶Quia. ¶Sancto.

l et Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu s

¶Ducti. ¶Abluti.

omnes nos in unum corpus bapti- t v

¶Natione diuerſi. ¶Conditione diuerſi.

zati ſumus, ſiue † Iudæi, ſiue † Genti- x

les, ſiue † ſerui, ſiue † liberi, & oẽs † in y z

a ¶In acceptione diuerſorum donorum. b ¶Bene omnes unum. c ¶Cui eccleſia ſimilis.

m uno ſpũ potati ſumus. Nam & cor- a

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Idem uero, &c. *Effectus enim primæ cauſæ neceſſario requiritur in omni effectu aliarum cauſarum.*

b Vnicuique. *hic conſequēter accedit ad diſtinctionē dictorum magis in ſpeciali. & primo gratiarũ, ſcđo miniſtrationũ ibi: Et quoſdam qdē: Prima adhuc in duas: qa prĩo ponit gratiarum diſtinctionē. ſecundo adhibet ſimilitudinē, ibi: Sicut. n. corpus. Circa primum dicit:* Vnicuique &c. ma. *i. gratia gratis data per quã ſpiritusſanctus manifeſtatur, datur*

c Ad u. *ſ. eccleſiæ, vt prædictum eſt.*

d Alii q̃. ꝑ ſpi. &c. *Circa iſtã diſtinctionē cõſiderãdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt: Gratiæ gratis datæ dantur ad vtilitatē eccleſiæ: quod potiſſime fit ꝑ doctrinã, q̃tũ ad ea q̃ ſunt fidei. Ad quod tria requiruntur primũ eſt, cognitio diuinorũ, ſecũdũ cõfirmatio eorum, & tertiũ debita prolatio verborũ. Quantum ad primũ, tria ſunt neceſſaria. primum eſt ꝙ principia ſint certiſſima, & quantum ad hoc ponitur:*

Ad doctrinã fidei tria requiruntur.

G

g Fides. *quæ eſt certitudo de rebus inuiſibilibus: quæ ſupponuntur vt principia catholicæ doctrinæ. Vnde dicitur Heb. xi. a. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum argumentum non apparentiũ. Et accipitur hic argumentum pro certitudine. ex quo patet, ꝙ nō accipitur hic certitudo euidentię, ſed adhęrentiæ. unde Secũdus philoſophus diffiniēs fidem dixit: Fides eſt ignotæ rei miranda certitudo. Secundum eſt cognitio cõcluſionum principalium ex dictis principijs ſequentiũ. & q̃tũ ad hoc dicitur:*

Diuiſio Fidei

e Sermo ſa. *quæ eſt cognitio diuinorum ex articulis fidei ſequētiũ. Tertiũ eſt cognitio effectuum, per quos interdum oportet cauſas manifeſtare. & quãtum ad hoc ponitur*

f Sermo ſci. *quæ eſt cognitio rerum humanarum. quia inuiſibilia Dei per ea quę facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Circa ſecundum, quod eſt confirmatio doctrinæ catholicæ, ſciendum, quod in his quæ ſubſunt rationi naturali, confirmatio eſt per argumenta ex principijs euidentibus deducta. In his aũt quæ ſunt ſupra rõnē diuinitus reuelata, cõfirmatio eſt ꝑ ea q̃ ſunt diuinæ uirtutis propria. Et hoc fit dupliciter. Vno mõ quando ad confirmationem fidei fit opus miraculoſum. Et hoc ſiue ſit ad ſalutem corporum & quantum ad hoc ponitur:*

Rom. 1. c † efficaciæ potentiarum

h Gratia ſa. *Siue ordinetur ad ſolam diuinæ ptãtis manifeſtationē, vt ſtatio ſolis uel aliquid hmõi, & quantum ad hoc ponitur:*

i Operatio. *Alio modo quantum ad confirmationem fidei manifeſtatur aliquid occultum quod ſcire ſolius Dei eſt proprium, ſicut ſunt contingentia futura. & quantum ad hoc ponitur:*

k Prophetia. *vel cordium occulta, ſecundum quod dicitur. i. Reg. xvi. b. Homo uidet ea quę patent: Deus autem intuetur cor. et quantum ad hoc dicitur,*

l Diſcre. ſpi. *Circa tertium quod eſt facultas pronunciandi alijs ea quæ ſunt doctrinæ catholicæ, duo requiruntur. ſ. facultas idiomatis, ut pronuncians poſſit a quibuſcũque intelligi, & ſecundum hoc dicitur:*

†Ro. 12. b Ephe. 4. a 89. diſt. c. ſingula. H

m Genera lin. *& cognitio ſenſus eorum quæ ꝓferenda ſunt. & q̃tũ ad hoc ponitur:*

n Inter. ſer. *Dicit igitur Apoſtolus: Alij quidem datur &c. et patet litera ex dictis vſque ibi:*

o Hæc aũt. &c. *per hoc tollitur error Gentilium, qui diuerſas gratias attribuebant diuerſis dijs: vt ſapientiam Ioui: loquutionem Mercurio. & ſic de alijs.*

† ſeruus, † liber, † vnum ſpiritum hauſimus

p Diuidens ſin. *per hoc tollitur error eorum qui dixerunt, Deum cognitionem hēre rerũ ĩ vniuerſali tãtũ, & non ſingularium.*

q Prout uult. *per hoc tollitur error attribuentium diuerſitatem donorum fato uel conſtellationibus, vel humano merito, & non diuinæ voluntati ſicut cauſæ primæ.*

r Sicut e. cor. *Hic manifeſtat prædicta per ſimilitudinem corporis naturalis. Et diuiditur in duas: quia primo ponitur ſimilitudo in generali. ſcđo explicatur magis in ſpãli: ibi: Nã & corpus. Similitudo ãt eſt ĩ hoc ꝙ ſicut multa mēbra faciũt unum corpus naturale. ſic & fideles in Chriſto regenerati per baptiſmum facti ſunt membra Chriſti: & ſic faciunt ſub capite Chriſto unum corpus myſticum. Dicit igitur: Sicut e. c. Iſta vnitas non eſt indiuiſibilitatis qualis eſt unitas pũcti: nec continuitatis qualis eſt vnitas lineæ, ſed eſt vnitas perfectionis, qua aliquod unum perfectione ex multis conſtituitur, vt habetur. v. metaph. ita & Chriſtus, qui eſt caput noſtrum, unus eſt in perſona & per conſequens omnes fideles ſibi iuncti per fidem faciunt unum corpus myſticum. Quod declarat conſequenter, di.*

Diuiſio *Vnitas multiplex*

s Etenim in uno ſpi. *ſ. ſancto.*

t Omnes nos in unum corpus. *myſticum.*

v Baptizati ſumus. *qui baptiſmus eſt ſpiritualis generatio.*

x Siue Iudæi ſiue Gen. *q. d. Hanc unitatem non impedit diuerſitas gentis præcedens baptiſmus.*

y Siue ſer. ſiue liberi. *q. d. diuerſitas conditionis hanc vnitatem non impedit. vnde dicit Ambro. In domino bona ſeruitus & bona libertas æqua lance appenduntur.*

Vbi ſup.

z Et omnes in uno ſpiritu po. ſu. &c. *in potu ſacramentali.*

a Nã & c. n. e. u. *Hic cõſequēter ſimilitudinē applicat magis ĩ ſpãli. & primo quantũ ad corpus naturale. ſcđo, q̃tũ ad myſticum, ibi: Vos autem eſtis. Prima in duas. quia primo deſcribit corporis naturalis integritatem, ſecundo membrorum habitudinem, ibi: Non poteſt. Quantum ad* ¶ primum

Diuiſio

A uerſitatem hanc non tollere vnitatem: ſicut humani corporis vnitas nō in ſingularitate conſiſtit, ſed in multis membris, ut inuicem ſibi præſtent, quod debent.

a *Si to.* Q. Si in eccleſia omnes eſſent unius officii qũo impleret neceſſitas corporis, cuius gubernationi diuerſis opus eſt?

b *Membra unum quod.* Vt nihil deſit illi: ita & in eccleſia diuerſas perſonas quibus tribuit munera diuerſa.

c *Quòd ſi eſ.* Non modo multitudo ſenſuum periret, ſed etiam corpus. Ita ſi in eccleſia omnes eſſent unius officii et dignitatis non diſcernerentur membra neque corpus.

d *Aut it. ca. pe.* Ipſa dignitas cõtēptibilis eſt ſine ſubiectis. Officium. n. eſt ꝑ quod dignitas conſtat. Magnus Imperator neceſſarium habet exercitum.

e *Inhoneſta ſunt.* Abſit vt in mēbris ſanctorum aliqua ſit turpitudo, ſed dicuntur inhoneſta, quia non habēt ſpeciē decoris quam habent ea, quæ in prõptu ſunt. Vel ꝑꝑ legē membrorũ, quæ de peccato venit, uſus membrorũ illicitus turpis eſt, non mēbra ipſa. *Inhoneſta.* Egeſtate & habitu aliquando vitæ mũdioris ſunt. Vel illi, qui in eccleſia per aliquod peccatum inhoneſti ſunt abundantius adiuuantur conſolationibus & orationibus, vt honeſti fiant.

f *Honeſta au.* Q. Ita et fratribus in q̃bus ſtudiũ piæ conuerſationis ornauit honeſtas, nihil eſt, quod addatur a nobis.

g *Sed Deus temp.* Remoto illo, quod obeſt, ponit illud, quod prodeſt, ſcilicet contemperationem.

h *Sed in idip. pro in.* Q. Sollicita ſint mēbra, ut tendant in idipſum. i. in id ſollicitudinis, quod ſit ipſum. i. indifferens, ut non minus pro alio quàm pro ſe.

Vbi ſup. ante uſ.

B

i *Et ſi quid pa.* Ambr. Hoc de membris corporis ambiguũ non eſt, quia ſi oculus uel pes capiatur aliqua ęgritudine, totũ corpus condolet. Ita & nos decet condolere fratribus, ſi quid aduerſitatis emerſerit, & lætari ſi bene ceſſerit.

k *De membro.* Vel a me membro cuius prædicatione inſtituti eſtis. ☞ *Et quoſ.*

† imbecilliora

a ¶Ita & in eccleſia. ¶Non omnes vnius officij & doni.

pus non eſt vnum membrum, ſed

a ¶Quia idem ſpiritus dat omnia. b ¶Aliquis cui donum inferius datur.

multa: Si dixerit pes: quoniam non a

a ¶Tam dignus, vt ille cui operatio virtutum datur.

ſum manus, non ſum de corpore:

a ¶Q quia de primis non eſt, non ideo non eſt neceſſarius.

¶Similiter.

num ideo nō eſt de corpore? Et ſi di-

a ¶Qui habet ſcientiam. b ¶Vt qui habet ſermonem ſcientiæ vel ſapientiæ.

xerit auris, quoniam non ſum ocu-

a ¶Eſt utiq; adiutor quia ſi non eſt illud, poteſt eſſe aliud.

lus, non ſum de corpore: num ideo

non eſt de corpore? Si totum corpus b

¶Auris. ¶Auris.

a oculus, vbi auditus? Si totum audi-

a ¶Diſcretio ſpirituum. ¶Nares. b ¶Sed propter hæc inconuenientia vitanda.

tus, vbi odoratus? Nunc autem po- c

a ¶Prouida & rationabili voluntate aptauit. b ¶Diuerſa. c ¶Maius uel minus.

b ſuit Deus mēbra, vnumquodq; co-

a ¶In conſtitutione corporis. b ¶Sicut ſibi utilum eſt.

c rum in corpore ſicut voluit. Quòd d

a ¶Modo multa. b ¶Vnius officij.

ſi eſſent omnia unum membrum,

a ¶Quod non niſi diuerſis ſubſiſtere poteſt. b ¶Ne corpus pereat.

vbi corpus? Nunc autem multa qui e

¶Sunt. ¶De omnibus.

dem mēbra, vnum autem corpus. f

a ¶Diuerſa ſunt, ſed maiora non poſſunt dicere minoribus quod eis non egeant. b ¶Quia ſi oculus præuidet, manus operatur.

Non poteſt autem dicere oculus ma g

a ¶Poteſt enim aliquis humilis, quod non ſublimis.

d nui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: non eſtis mihi neceſſarij. Sed multò magis, quæ vi- h

¶Viliora.

dentur membra corporis † infirmio

¶Aliquando.

ra eſſe, neceſſariora ſunt. Et quæ pu- i k

a ¶Et quæ putamus inferiora a ſuperioribus non debent ſperni: ſed amplius honorari.

tamus † ignobiliora mēbra eſſe cor-

a ¶Veſtimentorum. b ¶Ita minus dignis exhortatio neceſſaria, qua aliquis honor illis detur ut fiant viles.

poris, his honorem abundantio- l

e rem † circundamus. Et quæ inho-

a ¶Vt pudenda. ¶Per aliquod peccatum. b ¶Conſolationem in orationibus.

neſta ſunt † noſtra abundantiorem

a ¶A nobis ea celantibus. b ¶Quæ per ſe ſatis honorem habent.

f honeſtatem habent. Honeſta autem m

a ¶Eorum quæ illis ſiunt, ſed per ea ſunt aſia honoranda.

g noſtra nullius egent. Sed Deus tem- n

a ¶Membro. ¶In ſe. b ¶Ampliorem.

perauit corpus, ei cui deerat abũdã-

¶Per digna membra.

tiorem tribuendo honorē, vt nō ſit o

a ¶Diſcordia. b ¶Humano vel eccleſiæ. ¶Vbi debet eſſe unitas ¶Potius.

h † ſchiſma in corpore: ſed † in idip- p

¶In rebus agendis.

ſum pro inuicem ſolicita ſint mem

a ¶In aduerſis.

i bra. Et ſi quid patitur vnum mem- q

a ¶Compati debent. b ¶Quaſi ſuum ſit malum.

brum, compatiuntur omnia mem-

¶De bonis.

bra. Siue † gloriatur unũ mēbrũ, con r ſ

a ¶Quid ad nos iſta? Reſpondet.

gaudēt omnia mēbra. Vos autē eſtis t

a ¶Vnitate fidei. b ¶Capitis. c ¶Pendentia. d ¶Chriſto capite & commembro.

k corp⁹ Chriſti, et mēbra † de mēbro. u

NIC. DE LYRA.

† minus honeſta

¶ *primum dicit:* Nam & corpus nō eſt unũ mē. &c. *quia omnia membra concurrunt ad integritatem vnius corporis compoſiti et perfecti ex multis organis deſeruientibus diuerſis animæ potentijs. vnde ij. de anima dicitur: Anima eſt actus corporis phyſici organici. ideo ſubditur.*

† exponimus. *Tex. cõm. 4. & 5.* † noſtri

a Si dixerit pes quoniam nō ſum manus, non ſum de cor. &c. *q. d. non ſequitur. licet. n. membra abinuicem diſtinguantur: ex illis tamen perficitur vnum corpus vnitate perfectionis. & ſic poteſt dici de ſingulis membris. Quod probat conſequenter ducendo ad duplex inconueniens. primum eſt: quia tolleretur id quod eſt neceſſarium corpori. ideo dicit:*

b Si totum corpus oc. &c. *q. d. tolleretur. Et eodem modo poteſt dici de ſingulis membris, quia ſicut oculus eſt neceſſarius corpori ad dirigendum, ita manus ad operandum, & pes ad ambulandum. & ſic de alijs. Ideo ſubditur:*

† diſſidium

c Nunc autem po. Deus mē. *i. ſic diſpoſuit ea in corpore, ꝙ vnumquodq; deſeruit toti corpori. oculus. n. videt pro toto corpore, & pes ſimiliter ambulat, & ſic de alijs. & ideo ſituantur in vno corpore.*

† honorificatur

d Quod ſi eſſent. *Hic ducit ad ſecundum inconueniens: quia tolleretur integritas corporis: ad quam neceſſario requiritur diuerſitas membrorum: vt prædictum eſt. adeo dicit:* Quod ſi eſſent omnia vnum membrum, ubi corpus? *ſcilicet organicum perfectibile per animam. q. d. nuſquam* *propter quod ſubditur:*

C

e Nunc autem multa quidem membra. *abinuicem diſtincta.*

f Vnum autem corpus. *ex illis conſtitutum vnitate perfectionis.*

g Non poteſt. *Hic conſequenter oſtendit, habitudinem membrorum ad inuicem. et primo quantum ad neceſſitatem. ſecundo quantum ad cultum exteriorem, ibi: Et quæ putamus. tertio quantum ad mutuam ſolicitudinem, ibi: Sed in idipſum. Quantum ad primum dicit:* Non poteſt autem dicere ocu. manui, opera tua non indigeo &c. *qa ſicut manus indiget directione oculi, ita oculus protectione manus ne lædatur: & lotione ſi fœdetur. & ſic de alijs.*

Diuiſio

h Sed multo magis quæ uiden. men. corporis infirmiora eſſe. *ſicut quæ facile læduntur.*

i Neceſſariora ſunt. *Directio enim oculi eſt omnibus alijs membris valde neceſſaria: & ex tali mutua neceſſitate apparet manifeſte omnia membra de integritate vnius corporis eſſe.*

k Et quæ putamus. *Hic conſequenter comparat adinuicem omnia membra quantum ad cultum exteriorem, qui magis adhibetur membris ignobilibus. & hoc eſt, quod dicitur:* Et quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis. *vt pudenda & partes egeſtioni deſeruientes propter aliquam fœditatem.*

l His honorem abundantiorem circundamus. *id eſt ea diligenter tegimus.*

m Honeſta autem noſtra nullius egent. *ſcilicet operimenti, ut facies in qua vigent omnes ſenſus.*

n Sed Deus temperauit corpus. *id eſt ſic ordinauit, quòd illa membra, quæ videntur inhoneſta diligentius tegimus ex inſtinctu naturæ cuius eſt autor.*

o Vt non ſit ſchiſma in corpore. *i. ut appareat manifeſte, quòd omnia membra ſint de unius corporis integritate.*

D

p Sed in idipſum. *Hic conſequenter comparat membra adinuicem quantum ad mutuam ſollicitudinem laborando unum pro altero, & compatiendo unum alteri. ideo dicit:* Sed in idipſum pro inuicem ſollicita ſint memb. *ſicut manus laborat pro neceſſarijs alijs partibus, ut in tegumento, defenſione, et ſimilibus.*

q Et ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia mem. *ſicut patet, ꝙ læſo pede ſtatim oculus aſpicit ad læſionem, & manus apponitur ad conſolationem.*

r Siue gloriatur unum membrum. *ex aliqua conſolatione.*

ſ Congaudent omnia membra. *inde conſolata. Ex his omnibus patet, quòd pertinent ad vnum corpus.*

t Vos autem. *Hic aptat ſimilitudinem corporis naturalis ad myſticum, dicens:* Vos autem corpus Chriſti. *per coniunctionem charitatis & fidei adinuicem & ad Chriſtum.*

u Et membra de membro. *id eſt dependentia vnum ab altero & ad unum ordinata. Huius autem corporis oculi ſunt prælati & doctores, qui habent alios dirigere. Auditus uero clerici, qui ſunt eorum diſcipuli. Odoratus religioſi, qui debent reſpirare cœleſtia, Cantic. 1. a. In odore unguentorum tuorum currimus. Manus autem, potentes laici, qui habent defendere per potentiam clerum & inferiorem populum. Pedes vero vulgares homines ſuo labore ut agricultura & huiuſmodi totum corpus myſticum ſuſtentantes. Et licet ſint ignobiliora membra, tamen ſunt valde neceſſaria. Videmus etiam, quòd nullus ſtatus prædictus conuenienter poteſt ſtare ſine alijs, propter quod debent pro inuicem ſollicitare de neceſſarijs pro communi utilitate corporis myſtici ſua officia exercentes.*

Membra eccleſiæ. † idem † ex parte, i. aliqua parte membrorum.

¶ Et quoſdam

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Et quoſ.qui.* Determinat his de donis Dei, quę altiora, & quę ſint inferiora. De his.n.putabant Corinthii, quòd minus eſſet maius, quòd maius eſſet minus.
b *Prima.* dignitate & tẽpore *apoſtolos* uitæ Chriſti prędicantes.
c *Secũdo pro.* myſteria ſcripturarum vel futura reuelantes.
d *Tertio do.* præcepta uiuendi dantes, uel qui pueros literis imbuunt.
†Ephe. 4.b e *Genera li.* Ecce donum Dei eſt, multas ſcire linguas. Et nota, ꝙ vltimum ponit illud quod illi primũ ponebant.
f *Nunquid omnes pro.&c.* Qui hæc non habet in ſe, amet in aliis ea. & in eis iam hæc habet, quæ in ſe non habet.
Matth. 7.a †poteſtates g *Excellentiorem viam* Charitatem, quæ maius omnibus prædictis donũ, Vnde in fine his, qui dicunt: Dñe, in noĩe tuo prophetauimus, dæmonia eiecimus, uirtutes fecim⁹, dicet dñs, Recedite a me, nõ noui vos operarii iniquitatis.
Ibidem †ſubſidia

¶Exponit diuerſitatem in fidelibus, quam dixit in membris.
a † Et quoſdam quidem poſuit Deus a
a ¶Dignitate & tẽpore. b ¶Omniũ ordinatores & iudices.
b c in eccleſia, primũm apoſtolos, ſecũ- b c
a ¶Aug. qui poſt aduentum, non qui eum pręnunciauerunt, de quibus in Actibus apoſtolorum.
d do prophetas, tertio doctores, de- d
a ¶Qui miracula faciunt. b ¶Qui infirmos ſanant.
inde † virtutes, exinde gratias cura- e f
a ¶Qui maioribus ferunt opem, ut Titus apoſtolo, uel archiepiſcopis. b ¶Minorum perſonarum prælationes, ut presbyteri. ¶Qui plebi documento ſunt.
tionum, † opitulationes, guberna- g h
a ¶In pleriſque vacat.
tiones, genera linguarum, interpre- i k
a ¶Diuerſis hæc, quia non omnibus omnia, quia ſic non eſſet quibus hæc officia ſeruirent.
tationes ſermonum. † Nunquid oẽs l
apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam curationum habent? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur?
a ¶Scripturas vel linguas. b ¶Sed de his deſiderate utiliora, non linguas vt ſoletis.
† Aemulamini autẽ cha- m n
a ¶Et præter prædicta. b ¶Maius omnibus donum.
riſmata † meliora. Et adhuc excellen o p
a ¶Eundi ad Deum, charitatem: quia prædicta non ſemper ad meritum, ſed ad honorem Dei oſtendendum Gentibus.
tiorem viam vobis demonſtro. q

NIC. DE LYRA

¶ a Et quo. *Hic poſt diſtinctionẽ gratiarũ diſtinguit miniſtrationes. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponit diſtinctionem, ſecũdo, manifeſtationẽ eius, ibi:* Nunquid omnes uos. *tertio, circa miniſteriũ ordinat hominũ affectionem, ibi:* Aemulamini. *Prima adhuc in duas: quia primo, diſtinguit miniſtrationes principales. ſecundo minus principales, ibi:* Opitulationes. *Maiores autem eccleſiæ miniſtri ſunt Apoſtoli: Ad quorum officia pertinent ſ. regimen populi: doctrina, & miraculorum operatio pro cõfirmatione doctrinæ. De his tribus dicitur. Conuocatis autem xij. Apoſtolis dedit eis poteſtatem ſuper oĩa dæmonia, & ut lãguores curarẽt, & miſit illos prædicare regnũ Dei &c. In poteſtatibus aũt ordinatis, illud quod eſt ſupremũ reſeruatur ſupremæ poteſtati, alia autẽ aliis communicantur. Regimẽ uero populi ſupremũ eſt in his tribus: quia alia duo ordinantur ad ipſum: ideo regimen eccleſiæ proprius eſt ſtatus apoſtolici, qui eſt ſuperior ſtatus eccleſiæ, & poſt eũ alii ſtatus per ordinem. & hoc eſt, quod dicit Apoſtolus.* Et quoſdam quidam poſuit Deus in eccleſia, *id eſt diſpoſuit ordinate.*

Diuiſio

Tria ad Apoſtolorũ officia pertinentia. Luc. 9.a †Sectemini vero dona potiora †Inf. 14.a

F

b Primum Ap. *quibus eſt commiſſum eccleſiæ regimen, Luc. xxij. c. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum &c.*
c Secundo pro. *accipientes a Deo immediate reuelationes.*
d Tertio do. *qui reuelata aliis explanant inferioribus. De his duobus dicitur. Erant autem in eccleſia, quæ erat Antiochiæ, prophetę & doctores.*
Act. 13.a

G
Marc. 12.b

res. *Nec contra hoc eſt, quod dicitur. Lex & prophetæ vſq; ad Iohannẽ. hoc n. dicitur de prophetis prænunciantibus aduentum Chriſti in carnẽ, qui tunc ceſſauerunt, non tamen ceſſauit prophetia ſimpliciter. Quartus gradus eſt eorum quibus communicatur gratia miraculorum, quæ fuit communicata aliis ab Apoſtolis. & quantum ad hoc dicitur:*
e Virtutes. *quantum ad eos, qui faciunt miracula in elementis.*
f Exinde g. cu. *quantum ad eos, qui faciunt miracula in corporibus humanis.*
g Opitulationes. *Hic conſequenter diſtinguit ſecundarias adminiſtrationes di. Opitulationes quantum ad illos, qui ferunt opem maioribus prælatis, cuiuſmodi ſunt decani, archidiaconi.*
h Gubernationes. *quantum ad parochiales ſacerdotes.*
i Genera linguarum. *quãtum ad illos, qui uariis linguis loquebantur in primitiua eccleſia, ne propter defectum idiomatis impediretur euangelica doctrina.*
k Interpretationes ſer. *quantum ad illos, qui occultas ſententias explanabant.*
l Nunquid. *Conſequenter manifeſtat dictã diſtinctionem per hoc, ꝙ tunc non omnes adminiſtrationes iſtæ concedebantur omnibus, ſed diuerſæ diuerſis: ſicut diſtincta officia diſtinctis membris corporis. Oculus.n.uidet, & pes ambulat. & ſic de aliis. Nõ.n. omnia omnibus expediunt. ideo dicitur:* Nunquid. e. omnes Ap. *q.d. non: & patet litera.*
m Aemulamini. *Hic conſequenter ordinat affectionem hominum circa dicta miniſteria: quæ licet ſint bona et eccleſiæ neceſſaria, tamen non ſunt ſic appetenda, ſicut charitas & ſimilia, quæ faciunt hominem vita æterna dignum. Nõ ſic autẽ dicta miniſteria. ideo dicit. Apoſtolus:* Aemulamini. *i. deſiderate.* †maiora
n Chariſmata me. *id eſt meliora ſpiritusſancti dona.*
o Et adhuc. *præter dicta miniſteria.*
p Excellentiorem vo. *eundi ad patriam cœleſtem.*
q Demonſtro. *cap. ſequenti.*
In ca. xij. vbi dicitur in poſtil. Circa iſtam diſtinctionem conſiderãdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt gratiæ gratis datę dãtur ad vtilitatẽ eccleſię.
H

ADDITIO.

Hæc diſtinctio Apoſtoli de diuiſione gratiarum gratis datarum declaratur plene in prima ſecundæ q. cxi artic. iiij. in corpore quæſtionis in quo continentur omnia, quæ hic tradit poſtilla pleniori modo. vide ibi &c.

GLOS. ORD. CAP. XIII.

Si lin. &c. Probat ꝙ charitas excellentior eſt, quia hęc alia ſine illa non valent, & illa ſine iſtis.
a *Si lin. ho* Minus ſcientium: vel *angelorum.* i. perfectorum. *Vel lin.* omnium *hominum Angelorum.* Quibus prepoſiti minoribus, quod de Dei voluntate primi ſentiunt, ſignificant. Quod fit aliquibus nutibus, aut ſignis, vel quibus ad homines miſſi vtuntur.
b *Charitatem au.* Charitas eſt fons proprius bonorum, cui alienus non communicat: Quæ vt oleũ non poteſt premi ĩ imo, ſed ſuperexilit. Quæ tãta eſt: quæ ſi deſit, fruſtra habentur cætera: ſi aſſit, habentur omnia.
c *Velut æs ſo. &c.* Sicut impulſu aliquo non per ſe reſonans, ſic loquẽs linguis, non per ſe, qui neſcit, ſed virtute ſpiritus profert ea, quibus audiẽtes mulceat.
d *Et ſi habuero prophetiam.* Vt Balaam & Caiphas & Saul.
Myſteria

CAP. XIII.

¶Quod alicui datur ad gloriam Dei, non ad meritum.
a Si linguis hominum a
loquar et angelorũ, b
a ¶Quia poteſt carere omnibus linguis loquens.
charitatem autem
a ¶Quod inutiliter ſibi contunditur aliis ſignificat
c non habeam, factus ſum velut ęs ſo c
a ¶Sibi non prodeſt, alios delectat neſciens.
d nans aut cymbalum tinniẽs. Et ſi ha d

a Si linguis homi. lo. *id eſt omnium hominum. per donum linguarum.*
b Et an. *Circa quod ſciendum, ꝙ in angelis eſt duplex cognitio: Vna, qua uident diuinam eſſentiam: & de illa unus non docet alium: quia omnes immediate vident eam. Alia uero cognitio eſt in eis de aliis. Et hæc eſt duplex. Vna eſt de miniſteriis diuinæ prouidentiæ exequendis. Et de his ſuperiores loquuntur et docent inferiores, et non econuerſo. Alia eſt de conceptibus propriis. et ſic etiam inferiores docent ſuperiores & loquuntur eis, ſicut econuerſo. Conſiderandum etiam, ꝙ in angelis eſt aliquid naturaliter notum aliis: et ideo quando illud naturaliter notum ab vno angelo ordinatur ad manifeſtandum alteri id, quod eſt ſibi occultũ, tũc eſt angelica locutio. Quæ quidem ordinatio dependet ex voluntate angeli proponẽtis vel ordinantis: & ſic poteſt loqui uni & non alteri. poteſtas igitur hoc faciendi dicitur angeli lingua. Per hoc intelligitur, quòd donum locutionis quantumcunq; excellens non ualet ſine charitate. ideo ſubditur:* Cognitio in angelis duplex
c Factus ſum ve. æs ſo. *Sonus.n. talium quantumcunq; ſit diſcretus, nõ tamen eſt unius. Sicut autem corpus viuit per animam (qua carent æs et cymbalum) ſic anima ſpiritualiter viuit per charitatem: propter quod omnis locutio, quæ eſt ſine charitate, mortua eſt. Aes autem eo, ꝙ eſt planum, ex vna percuſſione reddit ſimplicem ſonum. ideo ſignificat eos, qui veritatem ſimpliciter annunciant. Cymbalum autem eo, ꝙ eſt concauum ex una percuſſione multiplicat ſonum, ideo ſignificat eos, qui veritatem multipliciter annunciant, adducendo plures ſimilitudines & eliciendo multas concluſiones & huiuſmodi.*
d Et ſi ha. *Hic conſequenter idem oſtendit de donis pertinentibus ad cognitionem. di.* Et ſi hab. propheticam. *per quam occulta diuinitus reuelãtur. ij. Pet. 1. d. Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritusſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines &c.*

NIC. DE LYRA. CAP. XIII.

Diuiſio

Si linguis. *Poſtquam Apoſtolus docuit de gratiis gratis datis, hic conſequenter tractat de charitate, quæ idem eſt cum gratia gratum faciente, vel inſeparabiliter ei annexa. Et diuiditur in tres partes: quia primo oſtendit eius excellentiam reſpectu donorum prædictorum quantum ad eius neceſſitatem. ſecundo, quantum ad eius utilitatem, ibi:* Charitas patiens eſt. *tertiò, quantum ad eius ſtabilitatem, ibi:* charitas nunquam excidit. *Circa primum oſtendit primo, ꝙ ſine charitate non valent dona, quæ pertinent ad locutionem. ſecundo, ꝙ nec ea, quæ pertinent ad cognitionem, ibi:* Si habuero. *tertio, ꝙ nec ea, quæ pertinent ad operationem, ibi:* Et ſi diſtribuero. *& per hæc tria dona intelligit alia. Dicit igitur:*

Si

¶ Et nc.

A a *Myſteria.* Vt & Iudas cum apoſtolis: & diabolus: qui (vt Ezechiel dicit) myſteria diuina nouit.
Matt. 23.b b *Scientiam.* Vt ſcribæ & Phariſæi, vnde: Vos habetis clauem ſcientiæ, ſed nec intratis, nec alios intrare ſinitis. Habent hæc
Matt. 7.d utiq; & mali, qui & confitebuntur in iudicio, ubi nõ audebũt mentiri: quibus non diceretur: Nõ habuiſtis, ſed non noui vos, quia ſine charitate habuerunt.
In enan. Io. c.1. tract. 6. tom. 9. Ioan. 18.c c *Charitate au. &c.* Aug. Hæc eſt veſtis, qua induti conuiuę ſecuri diſcumbũt. Hac ueſte pellitur frigus quo frigebat Petrus calefaciens ſe ad prunas Caiphæ. Hæc ſola eſt, quæ diuidit inter filios regni & perditionis. Dantur quidẽ & alia per ſpiritũ munera: ſed ſine
Mar. 4.c charitate nihil proſunt, vt dñs ait: Qui hẽt dabitur ei: et qui nõ habet, et id qđ habet, auferetur ab eo. Habet quidem gratiam poſſidendi nomen Chriſtianum, ſed non habet charitatem utendi: & ideo, qđ habet, auferetur ab eo.
†De pę. di. 3.c.ſi. e *Si diſt.* Impar facultas multum vel parum danti, ſed non impar eſt charitas.
Luc. 19.b Et ideo tantum eſt dare calicem aquę frigidæ, quãtũ fuit Zachæo dare dimidiũ patrimonii. In charitate dignoſcũtur diſcipuli Chriſti, nõ in prophetia, fide, & aliis, quæ hẽnt & nõ diſcipuli.
e *Charitas pa. eſt, be. eſt, &c.* Hæc ſunt arma quibus miles Chriſti armatur. Cuius armaturæ quaſi pręcipua arma pręmiſit, patientiã & benignitatẽ. Orige. Altera, illata a proximis mala æquanimiter portat: alia, ſua bona proximis deſiderabiliter impendit.
†Inuidet, charitas nõ eſt procax, uel nõ adulatur, aut oſtentat ſe ſe,
f *Non æmulatur.* Quia non eam aliena fœlicitas contriſtat.
g *Non inflatur.* Quia non eam ſua fœlicitas attollit:
h *Nõ q̃ ſua* non eſt amatrix pecuniæ.
i *Omnia cred.* Sed Deo. Non dicit, omnibus credit.
B
†De pe. di. 2.c. charitas nunq̃.
k *Omnia ſperat.* Sic in patribus. i. in populo Iſrael apparuit, qui ſperabant habere, quod promittebat Deus.
l *Omnia ſu.* In capite. i. in Chriſto, qui patienter expectauit gloriam reſurrectionis & aſcenſionis.
m *Charitas.* Item dignior: quia nec in hoc ſeculo, nec in futuro finitur, & ſi opera eius ceſſent.
n *Nunquam ex.* Si credendo & ſperando diligimus, quod nondum videtur: quanto magis cum uidebitur?
Euacuabitur

a ¶Futurorum. b ¶Occulta ve. teſta. & noui.
a buero prophetiã, & nouerim myſte b a
¶Diuinam & humanam.
b ria oĩa, & oẽm ſciẽtiam: † & ſi habue b c
a ¶De omni re unde eſt habenda. b ¶Perfectã.ſ. c ¶Ad literam: vel dæmones a patientibus.
ro oẽm fidem, ita vt montes transfe a
c ram, charitatem autẽ non habuero, c
a ¶Et ſi illa magna. b ¶Cautela eleemoſynæ ut pluribus proſit. c ¶Neceſſaria.
d nihil ſũ. Et ſi diſtribuero in † cibos f
a ¶Non diuitum, qui reddant. b ¶Quidquid licet mihi habere.
pauperum omnes facultates meas, g
a ¶Vt Laurentius, quod & iactanter fit vt ab Empedocle.
† et ſi tradidero corpus meum † ita vt h i
ardeã, charitatem autẽ nõ habuero, k
a ¶Item charitas ideo dignior eſt: quia hæc bona affert. b ¶Habitu patientiæ in animo.
e nihil mihi prodeſt. Charitas pa- l
a ¶Larga egenis.
f tiens eſt, benigna eſt. Charitas non m n
a ¶Non inuidet: quia alterius bonum diligit ut ſuum. b ¶Peruerſe. c ¶Si proſpere ſuccedit.
g † ęmulatur, nõ agit perperã, nõ inflatur, o p
a ¶Nõ uult aliis præponi. b ¶Tantum vel ablata nõ repetit.
h † nõ eſt ambitioſa, † nõ q̃rit quæ ſua q r
a ¶Non prouocatur ad iram. b ¶Non ſolum non nocet: ſed nec cogitat.
ſunt. Non irritatur, non cogitat ma- ſ t
¶Sed dolet uidens aliquem ruere.
lum, non gaudet ſuper iniquitate: u
a ¶Operibus iuſtitiæ, uel verbis veritatis.
i congaudet autem veritati. Omnia x y
a ¶In actu pro veritate. b ¶Quod ueritas ſuadet. ¶Sicut in Noe apparet. ¶Vt in Abraham apparuit. c ¶Quę ueritas promittit.
k l ſuffert, oĩa credit, omnia ſperat, oĩa z a b
a ¶Promiſſa patienter expectat.
m n ſuſtinet. † Charitas nũquam excidit. c

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Et no. my. omnia. *i. deitatis occulta, quę pertinent ad ſapientiam ſupra ij. b. Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt.*
b Et omnem ſci. *ſiue diuinitus datam, vt apoſtoli habuerunt, ſiue humanitus acquiſitam, ut philoſophi.*
c Et ſi ha. omnem fi. *id eſt perfectam.*
d Ita ut mõ. tr. *Ex hoc obiiciunt aliqui, ꝙ nulli ſancti habuerunt fidem perfectã, quia nõ legitur aliquis eorũ montes tranſtuliſſe. Sed hoc non ualet, quia manifeſtatio ſpiritus per miracula datur ad vtilitatẽ eccleſiæ ut ſupra dictum eſt: propter quod ſancti fecerunt miracula prout utilitati eccleſiæ competebat: & ſi competens fuiſſet, montes æque tranſtuliſſent: quia maiora fecerunt, mortuos ſuſcitando, cæcos illuminando & hmõi, quæ fieri non poſſunt niſi uirtute diuina. Tranſlatio vero montium uirtute dæmonum poſſet fieri, ſi dimitterentur propriæ uirtuti.*
e Charitatem autem &c. *quantum ad eſſe gloriæ. Sciendum etiam, ꝙ Apoſtolus hic loquitur de ſapientia & ſcientia prout ſunt gratiæ gratis datæ, quæ haberi poſſent ſine charitate, ſicut prophetia & fides: Modo autem prout ſapientia & ſcientia computantur inter ſeptem ſpiritusſancti dona, quæ ſunt inſeparabiliter charitati annexæ.*
f Et ſi di. *Hic cõſequẽter idẽ facit de donis pertinẽtibus ad operationẽ, dicens:* Et ſi diſtrib. *i. pluribus diuiſero: quia pietas ad plura ſe extendit.*
g Omnes fa. meas. *Per hoc tangitur perfecta pietas. Matt. xix. c. Si uis perfectus eſſe, uade & vende uniuerſa, quæ habes, et da pauperibus &c. Inter opera uirtutis, quæ ſunt ad proximum, pro principali ponit opera pietatis: quia ſicut dicitur. Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt & futuræ.*
1.Tim. 4.c
h Et ſi trad. de &c. *Inter omnia, quæ ſuſtinet homo propter Deũ, martyrium eſt potiſſimum, & maxime quando quis offert ſe uoluntarie. propter quod exprimitur cum dicitur:* Et ſi tradidero corpus meum: *offerendo voluntarie propter Chriſtum.*
i Ita ut ardeam. *quod eſt martyrij genus acerbiſſimum.*

Charitatem

C
k Charitatẽ au. &c. *Ad conſecutionẽ vitæ beatæ, quia charitas dirigit opera ad finem ultimum: propter quod ipſa ſublata deficiunt ab illo fine.*
l Charitas patiens eſt. *Hic conſequenter oſtenditur eminentia charitatis quantum ad utilitatem; quia per ipſam implentur omnia uirtutis opera. Et primo hoc oſtenditur in duobus actibus generalibus uirtutis, cum dicitur:* Charitas patiens eſt. *Omnis.n. actus uirtutis, conſiſtit in hoc, quòd aliquis bene ſuſtinet ſibi illata mala, vel in hoc, ꝙ bene operatur bona. quãtum ad primum dicitur:* Charitas patiens eſt. *quantum ad ſecundum:* Diuiſio
m Benigna eſt. *i. facit patientiam in malis tolerandis, & benignum in bonis operandis. benignitas.n. dicitur quaſi bona igneitas. Qđ ſit quãdo ex igne charitatis, animus hominis ſic liqueſcit, quòd bona habita non ſibi ſoli retinet, ſed ad alios extendit.* † De conſ. diſt. 4. c. ſolet.
†alimoniã
n Non æmul. *Conſequenter explicat in ſpeciali opera uirtutum, quæ per charitatem efficiuntur. Et diuiditur in duas partes, quia primo oſtẽdit qualiter charitas facit uitare malum. Secundo qualiter facit agere bonum, ibi:* Congaudet. *Circa primum ſciendum, ꝙ homo non agit malum cõtra Deum ſic, ꝙ ei noceat. ſed ſibi & proximo bene nocet. Primo ergo oſtendit, ꝙ charitas facit uitare malũ contra proximũ: Et hoc malum vel eſt in affectu, ut quando quis dolet de bonis proximi et de malis eius gaudet: quod fit per inuidiam, quã remouet charitas, quia contrariatur ei directe. ideo dicit:* Non æmula. *i. inuidet: Habet.n. æmulari plures ſignificationes, quæ continentur in hoc uerſu: Aemulor inflatur, amat, inuidet ac imitatur. Vel malum contra proximũ, eſt in effectu. Et ſic dicitur de charitate,* Diuiſio
vt comburar
†1.q.1.c. illud Infra 1 o.d †Phil. 2.c † non agit inhoneſte. vel non eſt faſtidioſa.
o Non agit perperam. *id eſt peruerſe.*
p Non infla. *Hic ſecundo oſtendit qualiter charitas facit uitare malum hominis in ſeipſum. Primo: quia remouet inordinationem ſuperbiæ, quæ eſt principium omnis mali, dicẽs:* Non infla. *quia charitas excludit tumorem ſuperbiæ. Inflatus.n. habet magnitudinem apparentem, ſed non exiſtentem: ſic ſuperbus uidetur ſibi magnus, cum tamen non ſit ſecũdum ueritatem. Et quoniã ambitio eſt filia ſuperbiæ, ideo conſequenter dicit de charitate.*
D
q Non eſt ambitioſa. *id eſt facit ambitionem uitare. Secundo: quia remouet inordinationem cupiditatis. Et quantum ad hoc dicitur:*
r Non quærit &c. *Repetendo ea cum ſcandalo. Tertio: quia remouet inordinationem iræ. Ideo dicitur:*
ſ Non irri. *id eſt non prouocatur ad iracundiam. Quarto: remouet inordinationem elationis, quæ eſt in mente. Ideo dicitur:*
t Non cogitat malum. *id eſt non permittit hominem cogitare qualiter perficiat opere.*
u Non gaudet ſuper iniquitate. *id eſt non permittit peccare ex elatione vel malitia, quæ faciunt de malo gaudere, Prouerb. ij. c. Lætantur cum male fecerint & exultant in rebus peſſimis, de quibus facit charitas magis lugere.*
x Congaudet. *Hic conſequenter oſtenditur qualiter charitas facit operari bonum. Et primo quo ad proximum cum dicitur:* Congaudet autẽ ueri. *ſ. proximi: Quæ triplex &c. ſ. ueritas uitæ, doctrinæ, & iuſtitiæ.*
y Omnia ſuffert. *Infirmitates proximi charitatiue ſupportando. Secundo, facit opera bona erga Deum, quod fit per uirtutes Theologicas. Ideo dicitur:*
o Omnia cre. *quæ tamẽ diuinitus a Deo ſunt tradita, a quo non poſſunt tradi falſa, cum ſit prima regula ueritatis. Credere vero omnia, quæ traduntur ab homine, leuitatis eſt. unde Proue. xiiij. b. Innocens credit omni uerbo. In Hebræo habetur. Stolidus credit omni uerbo. Ideo innocentia accipitur ibi pro defectu ſenſus.*
a Omnia ſperat. *diuinitus promiſſa. Et ne ſpes frangatur propter dilationem ſubditur:*
b Omnia ſuſtinet. *Per longanimitatem patienter expectando promiſſa.*
c Charitas nunquam excidit. *Hic conſequenter oſtendit excellentiam charitatis reſpectu aliorum donorum quantum ad permanentiam. Et diuiditur in duas partes, quia primo proponit hanc permanentiam. Secundo probat eam, ibi:* Ex parte. *Circa primum dicit:* Charitas nunquam excidit. *Quod aliqui mali intelligentes dixerunt, quòd charitas ſemel habita non poteſt amitti, quod eſt falſum: quia dicitur Apocal. ij. a. Charitatem tuam primam reliquiſti. Ideo ſic intelligitur dictum Apoſtoli:* Charitas nunquam excidit. *id eſt Vtens charitate, quia ſic habens charitatem non peccat, nec auertitur a Deo. Ex hoc modo intelligitur illud. ij. b. Omnis qui natus ex Deo, non peccat, ſcilicet inquantum natus vel utens gratia in hac* Diuiſio 1. Ioan. 3.b
¶ natiuitate

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Euacuabitur quod.* Destructio imperfectionis est, quãdo id, quod imperfectũ est, impletur in verũ. Hic opponitur a quibusdã, quod eadẽ ratione charitas debeat dici euacuari: quia modo ex parte est cõparatione futuri status. Ad quod quidã dicunt, nõ ipsam scientiã i. donũ scientiæ euacuari: sed modũ, quia modo cognoscimus ænigmatice & umbratiliter & obscure, tunc autẽ per speciẽ i. clarissime. Sed & ad hoc inquiũt illi: Oẽs modo imperfecte diligimus: tũc autẽ perfectissime, ergo modus diligẽdi euacuabitur. sic ergo charitas potest dici euacuãda vt sciẽtiã. Ad quod illi: Verum quod de charitate sicut de sciẽtia omnis imperfectio tollet. Sed sicut duo sunt diligenda, Deus & proximus, ita & duo principales modi: vt. s. Deus propter se, & proximus propter Deũ. Hi modi in futuro nõ euacuabũtur, sed modus imperfectionis tolletur. Alij dũt: Non solũ modũ scientiæ, sed ẽt actũ siue ipsam sciẽtiã, quæ nũc est, in futuro euacuari. De actu quidẽ & vsu ipsius scientiæ probabile est, quod euacuetur: de ipsa uero scientia non adeo. Scientia. n. est ipsa mentis qualitas, cuius actus est uisio ipsa, qua uidemus nunc: a qua ad aliam perducemur. vnde: Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus.

†abolebuntur. †aboleui
1. Ioan. 3. a

b *Nunc.* Imagines per fidem uidẽtur:
c *Tunc.* res ipsę.
d *Tunc co.* i. videbo promissa, sicut videor. hoc est, presentẽ ad Deũ esse, vbi Christus est. Vel sicut præscitus sum cognoscere, quod modo est secretũ. *Speculum.* Est anima: vi cuius aliquo mõ Deũ noscimus, sed obscure. *Aenigma.* Est non omnis, sed obscura allegoria. unde sicut per speculum imaginẽ, ita nomine ęnigmatis similitudinem quãuis obscuram & ad percipiendum difficilem significauit.

F e *Fides, spes &c.* Aug. Quibus scientia & prophetia militat sine quibus nullius iusti est vita ista perfecta.

Serm. 53. de temp. Dom. i Quinquag. com. 10.

f *Maior autem horum est ch.* Cui fides & spes non potest deesse, sed fides & spes sine charitate possunt esse.

¶Sed. ¶Futurorum. a ¶Quando omnia præsentia erunt.
Siue prophetiæ † euacuabuntur, siue a b
a ¶Quia enim alicui diceretur, vbi omnes eadem intelligent. ¶Quomodo per speculum.
linguæ cessabunt, siue scientia de- c
a ¶Cum per ipsam rem erit. b ¶Prophetia & scientia destruetur, quia ex parte sunt. i. imperfectæ.
struetur. Ex parte eñ cognoscimus, d
a ¶Imperfecte: quasi scientia ex parte est, prophetia ex parte est. b ¶Sed omne quod ex parte est, destruetur. Cum. s. vene. quod perfect. &c.
& ex parte prophetamus. Cum autẽ e f
a venerit, quod perfectum est, eua- g
¶Per simile.
cuabitur quod ex parte est. Cũ essem h
¶More paruuli.
paruulus, loquebar vt paruulus,
¶Humanas res.
sapiebam vt paruulus, cogitabam i k
vt paruulus. Quando autem fa- l
¶Perfectæ ætatis. a ¶Postposui omnia illa.
ctus sum vir † euacuaui, quæ erant
a ¶Similiter paruuli. ¶Nos. ¶De Deo.
b paruuli. Videmus nunc per spe- m n
a ¶Imaginem obscuram. b ¶Creaturas in quibus aliqua similitudo Dei relucet: & hoc satis obscure. c ¶Manifeste.
c culum in ænigmate: tũc autem faciẽ o p
a ¶A similitudine directo vultu se aspicientium. b ¶Ego ipse etiam. c ¶Obscure & imperfecte.
ad faciem. Nunc cognosco ex partẽ, q
d tunc autem cognoscã, sicut et cogni- r
a ¶Tunc cognoscam, sed nunc vt ad id perueniam.
e tus sum. Nunc autem manet fi- s t
¶Q. pauca, sed multum utilia.
f des, spes, charitas, tria hæc. † Ma- u
¶Quæ his decedentibus permanebit aucta.
ior autem horum est charitas.

NICOL. DE LYRA.

¶ *natiuitate data. Itẽ dicta sententia illorum nõ cõuenit intẽtioni Apostoli, qui non loquitur hic de cessatione spiritualium donorũ per mortale peccatum, sed de cessatione donorum pertinentium ad hanc vitã per gloriam superuenientem. Et hoc modo charitas non excidit: quia sicut est in vita, sic permanebit in patria cum augmento.*

a Siue prophetiæ euacuabuntur. *Prophetia. n. est respectu futuri: status autem patriæ futurum non expectabit, sed erit ibi finale complemẽtum omnium: sic enim prophetia non habet ibi locum. Item quia prophetia est cognitio ænigmatica: quæ cessat in patria, vbi est clara cognitio.*

b Siue linguæ ces. *quod non est intelligendum de corporalibus linguis: quia sancti resurgent in integritate corporis. Similiter hæc cessatio non est intelligenda quantum ad vsum linguarum: quia ibi erit laus vocalis, secundum quod dicit Glo. super illud Ps. cxlix. b. Exaltationes Dei in gutture eorum. Sed intelligendum est de dono linguarum, quo aliqui in primitiua ecclesia linguis varijs loquebantur, propter illos, qui non intelligebant linguam natiuam apostolorum: quæ tunc cessabunt, quia quilibet quamcunq; linguam intelliget, propter quod non erit necessarium loqui varijs linguis. In primo etiam statu generis humani erat unus populus, & labium vnum omnium. Et multo magis uidetur, quod sic fiet in ultimo statu consummationis omnium.*

Act. 2.
Gen. 11.

c Siue scientia destruetur. *scilicet scientia hic acquisita non quo ad species intelligibiles vel quo ad habitum, sed quo ad actum, qui modo est per conuersionem ad phantasmata, tali uero conuersione non indiget anima separata.*

d Ex parte. *Hic consequenter probat propositum. Secundo concludit intentum, ibi: Nunc autem. Circa primum facit talem rationem, dicẽs: Adueniente perfectione, tollitur imperfectio ei opposita: status autem gloriæ perfectissimus est: ergo adueniente perfectione tolluntur dona habentia imperfectionem vel simpliciter, uel quantum ad id quod est imperfectionis. omnia sunt huiusmodi præter charitatem, quæ est idem cum gratia gratum faciente, uel habet eam inseparabiliter annexam: ergo in gloria tolluntur omnia simpliciter, vel secundum quid. In ista ratione sic procedit: quia primo ponit minorem. Secundo maiorem cum sua deductione, ibi: Cum autem uenerit. Tertio minoris probationem, ibi: Videmus nunc. Circa primum dicit:* Ex parte enim cog. *i. imperfecta est scientia nostra, quæ habetur in uia, & maxime illa, quæ est de Deo, ad quã se habet intellectus noster, sicut oculus noctuæ ad lucem solis. 2. Metaph.*

Diuisio

G Tex. com. 1

e Et ex parte prophetamus. *i. imperfecta est cognitio prophetica, eo quòd est ænigmatica. Et per ista duo dona intelliguntur alia imperfecta excludendo.*

f Cum au. *hic ponit maiorem, dicens:* Cum autem ue. quod perfect. est. *i. status gloriæ, qui perfectissimus est.*

g Euacuabitur quod ex parte est. *i. imperfectum. Quod declarat per simile de statu puerili imperfecto, qui cessat adueniente statu uirili perfecto, dicens:*

h Cũ es. pa. &c. *s. balbutiẽdo et imperfecte.*

i Sapiebam ut pa. *approbando aliqua, quę magis essent reprobanda. Et similiter reprobando, quæ magis essent approbanda.*

k Cogitabam ut par. *s. vana & inutilia.*

l Quando au. fa. sum vir. &c. *s. prædicta et consimilia perfectioni virili non conueniẽtia.*

m Videmus nunc. *Hic ponit minoris probationem s. quod alia dona a charitate sunt imperfecta, dicens:* Videmus nunc per sp. *Sensibile. n. cognoscitur tripliciter. Vno modo per sui præsentiam in sensu, sicut lux uidetur, quæ recipitur in oculo propter sui diaphaneitatem. Alio modo nõ per sui præsentiam, sed per speciem in sensu receptam: tamen immediate a sensibili deriuatam. sicut uidetur color. Tertio modo per speciem non deriuatam immediate a sensibili in sensu, sed in alio, sicut uidetur aliquid in speculo. Cõsimilis habetur de Deo triplex cognitio naturalis. Vno modo per essentiam suam, quæ soli Deo conuenit. Alio modo per similitudinem immediate a Deo deriuatam in cognoscente. & hæc cognitio conuenit angelo, cuius essentia est quædam Dei similitudo, per quã naturaliter cognoscit Deũ. Tertio modo cognoscitur a nobis quasi in speculo, inquantum per creaturas a nobis cognitas sicut per speculum ducimur in Dei cognitionem. Ex ordine. n. creaturarum & bonitate uenimus in cognitionem sapientiæ & bonitatis diuinæ. Ideo dicit:* Vide. nunc. *scilicet Deum.*

Sensibile tripliciter cognoscitur.
Cognitio dei naturaliter triplex.

H †Maxima ex his

n Per spec. in ænig. *Quia hæc similitudo creaturarum ad Deũ obscura est, & ualde imperfecta, & per consequẽs nostra cognitio de Deo in uia.*

o Tunc autem. *id est in patria.*

p Facie ad faciem. *Et clare & nude uidebimus diuinam essentiam.*

q Nunc cognosco. *Deum.* ex parte. *id est obscure & imperfecte.*

r Tunc autem &c. sicut & cognitus sum. *A Deo. Sicut. n. cognoscit essentiam nostram, ita tunc cognoscemus suam. Tamen ly sicut, non importat æqualitatem cognitionis, sed similitudinem tantum longinquam. Si autem ex his arguatur, quod charitas sicut alia dona euacuatur, quia est imperfecta, dicendum, quod non ualet, quia quando imperfectio cõuenit alicui per se, tunc euacuatur adueniente perfectione, si autem insit per accidens, manet. sicut imperfectio est de ratione pueritiæ, non autẽ de ratione humanitatis. & ideo adueniente statu uirili cessat pueritia, non autẽ humanitas, cui per accidens competit imperfectio, inquantum. s. est in puero. Imperfectio uero per se respicit scientiam nostram & prophetiã, ut prædictum est, propter quod euacuãtur. Charitati uero competit imperfectio per accidens. s. propter imperfectionem cognitionis adiunctæ. Charitati. n. competit per se in Deũ tendere, sed quod nunc imperfecte tendit in eum, est per accidens propter cognitionis imperfectionem, ut dictum est, propter quod manet adueniente cognitione perfecta.*

s Nunc au. *Hic concludit conclusionem principaliter intentam. s. quòd charitas excellit omnia alia dona, dicens,* Nunc autem. *i. tempore uiæ.*

t Manent fides, spes, charitas, tria hæc. *Per istam fidem & spem intelliguntur ista dona, de quibus non expresse facit mentionem, quæ sunt euacuanda in patria.*

u Maior au. ho. est cha. *Fides. n. & spes sunt excellentiora cæteris donis euacuandis, quia sunt uirtutes theologicæ, quæ dantur nobis ad coniungendum nos Deo. Alia vero dona sunt quædam dispositiones nobis datæ, ut reddamur bene mobiles a spiritusancto, & sic ordinantur ad uirtutes theologicas ut ad fines. Et ex hoc sequitur, quòd ex quo charitas est maior fide & spe, quòd etiam sit maior cæteris donis. Quod enim est maius maiore, est maius minore.*

In cap. xiij. ubi dicitur in postil. Potestas ergo hoc faciendi dicitur angeli lingua.

ADDITIO I.

Cum locutio exterior, per quam aliquis loquitur alteri, fiat per aliquod sensibile signum, puta uoce uel nutu, uel aliquo corporis membro, puta lingua uel digito, quod angelis competere non potest: ideo quidam per hoc, quod dicitur hic: Linguis angelorum intelligunt linguam perfectorum hominum. Homines enim perfecti quandoque

A fecti quandoq; angeli dicuntur in scriptura. Vel dicendũ est secundum sctũm Tho. j. parte. q. cvij. ar. j. in cor. quæstionis, quod lingua angelorũ nõ proprie, sed metaphorice dicitur ipsa potestas angeli, qua suũ cõceptũ alteri manifestat.

In eod. capi. vbi dicitur in postil. ęs autem, eo quod est planum ex vna percussione reddit simplicem sonum &c.

ADDITIO II.

Per hoc quod dicitur: Velut æs sonãs cymbalũ tinniẽs, intelligitur secundum Glo. quod ista sic sonantia sibi non prosunt, licet alios quãdoq; delectant. in quo est aperta comparationis similitudo: quia sicut ęs & cymbalum cum pulsu aliquo non per se resonant, sic loquens linguis nõ per se, sed virtute spũs profert ea, quibus audiẽtes mulceat. C

In eod. cap. vbi dicitur in Postil. Omnia suffert.

ADDITIO III.

Hoc quod dicitur: Omnia suffert: intelligitur secundum Glo. pro veritate. In hoc autem, quod dicitur: Omnia credit: Notandum quod non dicit: Oĩbus credit, quia nõ oĩbus, sed tantũ Deo firmiter credit. &c.

GLOS. ORD. CAP. XIIII.

SEcta cha. &c. Sequitur:

a *Qui. e. lo. lin.* Qui lingua loquens se non intelligebat, ut si quis alicuius linguę prolationẽ & non significationẽ sciret. Augu. Vel ita vt aliter accipiatur lingua, & fiat distinctio inter spiritũ & mentẽ. quia. n. in lingua in mẽbro illo, quod mouemus in ore cum loquimur, signa rerũ dantur, non res ipsę proferuntur: ideo trãslato verbo, linguã, hic dicit prolationẽ: vbi sunt significationes velut imagines rerũ, quæ ut intelligantur, indigẽt mẽte. i. intellectu mẽtis. Dũ vero nõ intelliguntur, dicuntur in spũ, nõ in mẽte. Mẽs. n. hic accipitur superior vis aĩę. Spiritus, vis eiusdẽ aĩæ inferior, cui rerũ imagines imprimuntur. Lingua uero, quælibet signorũ prolatio: ergo cũ intellectus accedit, qui est mẽtis vel reuelatio, fit, uel agnitio, vel prophetia, vel doctrina. Sciẽdum, quòd loquens lingua aliquando non intelligebat, aliquando intelligebat, sed alijs exponere nõ valebat; sed alius forte interpretabatur. Aliquãdo & uidebat & intelligebat & interpretabatur. vt uerbi gratia: Pharao in spũ, vidit septẽ spicas, et septẽ boues: illorũq; prolatio quasi lingua fuit, sed non intellexit quid significarent. ideoq; propheta nõ erat. Proinde cui rerũ similitudines demõstrabãtur in spiritu, si nõ intelligebat, nõdũ erat propheta. Magisq; propheta dicendus est, qui interpretatur, quod alius videt, vt Ioseph magis quam Pharao. Pharao uidit in spiritu, Ioseph mẽte. Eius spũs informatus erat, ut videret imagines. huius mẽs illuminata, vt intelligeret veritatẽ. Ideo in illa erat lingua, in ista prophetia: quia in illo rerũ imaginatio. in isto imaginationis interpretatio. Minus ergo est propheta, qui rerũ significatarũ solo spiritu videt imagines. Magis propheta, qui solo earum intellectu præditus est. Sed maxime, qui in vtroque præcellit, vt Daniel: qui & somnium regis, quod uiderat, dixit, & quid significaret, aperuit.

De Gene. ad lite. lib. 12. c. 8. 9. 3.
Gen. 41. a
B †congregationem
Dan. 5. e

b *Nunc au.* Dixi maior est, qui prophetat, quàm qui loquitur lingua. In meipso autem

CAP. XIIII.

¶Ergo. ¶Toto desiderio.
SEctamini charitatẽ, a
a ¶Desiderate etiam alia dona spiritus vt linguas & alia: sed post charitatem, magis prophetiam quam linguas.
æmulamini spiritalia, magis autem b c
a vt prophetetis. † Qui enim loqui- d e
a ¶Incognita & peregrina. b ¶i. non intelligentiæ hominũ. ¶Aliqua signa sine intellectu.
tur lingua, non hominibus loqui- f
a ¶Cuius laudes dicit. b ¶Non hominibus. ¶Qui homo fit. i. carnalis. c ¶Intelligit.
tur, sed Deo, Nemo enĩ audit. † Spi- g h i
a ¶Non mens, sed inferior vis animæ. ¶Non ipse. ¶De Deo secreta. b ¶De isto dico, quod non hominibus: Nam qui prophe.
ritus autẽ loquitur mysteria. Nam k
a ¶Mente intelligendo & interpretatione aperiendo. ¶Exponit scripturas, quæ multis occultæ.
qui prophetat, hominibus loquitur l
¶Incipientium. ¶Prouectorum.
ad ædificationem & exhortationem m n
¶Desolatorum. ¶Item ideo.
& consolationem. Qui loquitur lin o p
a ¶Quod est spiritu. ¶Vt plus. b ¶Si tamen intelligit.
guã, semetipsum ædificat. Qui autẽ q
a ¶Quod est mente loqui. b ¶Quantum ad se.
prophetat † ecclesiam Dei ædificat. r
a ¶Quamuis autem sic prophetiam linguæ præponam, tamẽ. b ¶Quod donum Dei, & ideo non prohibebo.
Volo autem vos omnes loqui lin- s t
a ¶Quia plus prodest.
guis: magis autem prophetare. u x
¶Dignior. ¶Exponit.
Nam maior est, qui prophetat, y
¶Quod raro.
quàm, qui loquitur linguis: nisi z
¶Exponere ualeat, quod dicit.
forte interpretetur, vt ecclesia ædi-
¶Cum fideles.
b ficationem accipiat. Nunc autem a
fratres si venero ad vos linguis
a ¶Nihil. b ¶Nisi signis. i. linguæ accesserit intellectus, ut non spiritu tantum, sed & mente agatur.
loquens, quid vobis prodero, nisi b

NIC. DE LYRA. CAP. XIIII.

SEctamini ch. *Superius Apostolus determinauit gratiarum gratis datarum conditionem. hic consequenter circa eas ponit quandam comparationem, ostendẽs quod prophetia sit eminentior dono linguarũ. Et ad euidentiam dicendorum considerandum quod ad prophetiam requiritur intellectuale lumen ad intelligendum visionis significatum. Pharao. n. qui videt spicas & Balthasar manum scribentẽ: ille dormiens, iste vigilans, non fuerunt prophetæ proprie loquendo: quia non habuerunt intellectum visionum. Sed Ioseph & Daniel, qui intellexerunt, veri prophetæ fuerunt. Sic igitur accipitur hic prophetare. s. visiones sibi vel aliis factas per lumen intellectuale sibi datum exponere. vnde dicitur Dan. x. a. Intelligentia opus est in visione. Sciendum etiam, quod in primitiua ecclesia pauci erant quibus imminebat prædicare, propter quod Deus tunc dedit donum linguarum multis de illis: ut sine impedimento exercere possent officiũ prædicationis. Corinthij vero tanquam curiosi magis volebant hoc donum quàm prophetiæ. Et sic loqui lingua accipitur hic pro locutione non intellecta perfecte, nec explanata: sicut grammaticus purus potest loqui prophetias in Latino: nõ tamen exponere. Et secundum hunc intellectum Apostolus præfert prophetizare loqui linguis. Et diuiditur in duas partes, quia primo hanc eminentiam ostendit. Secundo, qualiter sit utendum vtroq; dono, ibi: Quid ergo. Primũ ostendit dupliciter. Primo rationibus sumptis ex parte fidelium. Secũdo ex parte infideliũ, ibi: Fratres mei. prima adhuc in duas: quia primo ostendit propositũ, quo ad vsum linguarũ in prædicando. Secundo, in orando, ibi: Nam si orem. Prima adhuc in duas: quia primo probat propositũ per rationem. Secundo, per exempla, ibi: Nunc aũt. Circa primũ continuat se ad præcedentia, dicens:* Sectamini ch, *eo quod dixerat eam præcellere secreta dona, ca. præc. ideo ex illis quasi concludendo dicit, quod præ cæteris debent charitatem sequi. veruntamen quia propter hoc non sunt alia dona contemnenda, subdit:*

Gen. 41.
Dan. 5.
Diuisio

b Aemulamini spi. *i. desiderate seu amate alia dona, vt prophetiæ donum & linguarũ.*

c Magis autem. *scilicet desiderate.*

d Vt pro. *quia prophetia præcellit dona linguarum. Quod consequenter probat duplici ratione. Prima ponitur, cum dicitur:*

e Qui enim lo. lin. *diuersa idiomata.* † sup. 12. d

f Non ho. lo. *i. ad vtilitatem hominum. Sicut. n. dictum est supra, per loqui lingua siue linguis, intelligitur locutio non intellecta, sicut aliquis simplex dicit horas canonicas, nõ tamen intelligit vel explanat, sicut cum quis simpliciter intelligit tantum significata uerborum, nõ tamen perfecte locutionis sensum: quia nesciret exponere: imo ad intelligendum doctore indigeret, & in donum linguarum non sufficiebat ad exhortandum siue prædicandum, sed tantum ad orandum. Ideo subditur:* † Spiritu

g Sed Deo. *cũ quo loquitur hõ in oratione.*

h Nemo enim au. *i. intelligit per talem locutionem sensum interius latentem.*

i Spiritus autem lo. myster. *s. sensus latentes per donum prophetiæ reuelando: & ideo tale donum sequitur ædificatio ecclesiæ. Ideo subditur:* D

k Nam qui prophe. *id est sibi uel alijs reuelata refert vel explanat.*

l Hominibus lo. *i. ad utilitatem hominum.*

m Ad ædificationem. *incipientium.*

n Et exhorta. *proficientium.*

o Et cons. *Lugentium seu perfectorum. Ex prædictis formatur talis ratio. Illud quod est ad honorem Dei & utilitatem proximi, est melius illo, quod est ad honorem Dei tantum: prophetia uero est ad vtrunq; donum linguarum & non ad honorem Dei tantum, vt patet ex dictis. ergo &c.*

p Qui lo. *Hic ponitur secunda ratio, quę talis est: Melius est illud, quo aliquis proficit sibi & alijs, cuiusmodi est prophetia, quàm illud quo proficit sibi tantum: sicut est donum linguarum: per se tamen acceptum: quia per hoc nõ potest alios instruere. Et hoc est quod dicit:* Qui loquitur lin. semetipsum ædificat. *sibi proficiendo scripturas recitans orando uel studendo.*

q Qui au. pro. *Scripturas referando vel explanando scriptis uel uerbis.*

r Ecclesiam Dei æd. *i. congregationem fidelium. Et ne aliquis ex dictis crederet non esse curandum de dono linguarum: ideo hoc remouet, dicens.*

s Volo autem. *id est desidero.*

t Omnes vos lo. lin. *tanquam aliquod bonum.*

u Magis autem. *scilicet volo vos.*

x Prophetare. *quoniam melius est. Ideo subditur:*

y Nam ma. est. *si tamen utrunq; donum per se sumatur. Ideo subditur:*

z Nisi for. inter. *scripturas explanando: quod pertinet ad prophetiam, & sic talis habet vtrunq; donum. s. linguarum & prophetiæ: quod est melius, quàm habere alterum tantum, cæteris paribus.*

a Nunc au. *Hic consequenter ostendit propositum per exempla: & primo per exemplum suipsius, dicens:* Nunc au. frat. si ve. ad vos. *i. vtens tantummodo dono linguarum, quod habeo.*

b Quid vo. pro. *nisi uobis explanauero dicta mea. q. d. nihil. Hæc autem explanatio potest esse primo circa diuina hominibus occulta: quæ tamẽ scire necesse est, vel expedit. Et quantum ad hoc dicit:* Aut in reuelatio. *Secundo: circa humana, quorum cognitio ad salutem est utilis vel necessaria. Et quantum ad hoc subdit:* Diuisio

¶ Aut in

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

aūt videre poteſtis, ꝙ lingua non prodeſt, prophetia prodeſt.
E *Nunc autem* Quando fideles: quid tunc quando infideles?
a *Aut in re.* vt exponam reuelationem. Reuelatio eſt quando per figuras oſtenduntur quædam myſteria, vt in Apocalypſi.
b *Aut in ſcientia.* vt exponam ea, quæ ad ſciendum pertinent. Ea ſunt, quæ fidem illuminant, ut de natura diuinitatis.
c *Aut in prophetia.* vt exponam ſcripturas, quæ de futuris agunt.
d *Aut in doctrina.* ut exponam ſcripturas, q̄ mores informant. Vel reuelatio eſt ſubita aliquarum rerum oſtenſio ꝑ ſpiritum. unde poſt ſi cui ſedenti reuelatum fuerit. Prophetia eſt ut Iſa. vel cæterorum, quam ſine humana induſtria ſpūſanctus paulatim reuelat. Sciētia eſt eorū, quæ ꝓprio ſtudio didicit. Doctrina eſt eorū, quæ alio docente.

†Quinetiā *Reuelatio.* *Prophetia* *Scientia.* *Doctrina*

*tibia

e *Tamen quæ ſi.* Per me oſtendit linguā non ualere ſine interprete. Per me dico, quod oſtendi, qui ſum rationalis, tamen per inanimata idem patet.
f *Etenim ſi incer.* Item per aliam ſimilitudinem. *Etenim ſi incer. &c.* Iudæis erat uſus turbæ in feſtis & in bellis diuerſis ſonis.
g *Tam multa.* Ideo in aera. Quia tam multa ut ſunt genera linguarū, quod eſt, tantū ualet hæc locutio ac ſi oībus linguis loqueremini, quas nunq̄ ullus intelligeret: & de oībus rebus in unaquaq; lingua, qa nulla res eſt ſine ſua uoce in unaquaq; lingua. Vel: *Tam multa. vt ſunt ge. lin. in hoc mun.* quia loquimini omnibus linguis, & de oībus rebus.
† vocum
h *Et ſine vo.* Multæ ſunt linguæ, ſed habent proprias ſignificationes vocum, ut intelligantur.
i *Si er. ne.* Et quia alii ſine interprete non intelligerent, ergo ero barbarus.
† vim
k *Sic & vos.* Vel ſub una diſtinctione,
F ſic, Et propter hoc ne ſitis barbari, & uos ut ego, quærite ut abundetis.
l *Spiritus meus orat.* Spiritus uocaē uis animę inferior mēte, ubi corporalium rerum ſimilitudines imprimuntur. Mens altera ſuperior uis animæ, ut ſupra. Spiritus Pharaonis informatus eſt, vt uideret imagines: mens Ioſeph illuminata eſt, ut intelligeretur.
† ſectatores *Gen. 41. a* *Ibidem.*
m *Sine fr.* Amb. Ita. n. ſi lingua incognita quis loquatur, vel ſigna aliquarū rerū ſine intellectu ꝓferat, ſicut ſolēt Latini hoīes Græce cantare, oblectari ſono uerborum, neſcientes tn̄ qd dicant.
In epiſto. ad Cor. 1. c. 14. ante medi. to. 5.
n *Orabo ſpiritu.* i. ita loqui approbo, ut ſigna rerū forment in ſpiritu, & eorū intellectus refulgeat in mente. Vel, *Orabo.* ore & mente.
Amen.
o *Amen.* Au. Nota ꝙ hoc uerbū amē, nec Græcū nec Latinum eſt, ſed Hebreū, & interpretatur, uerū. Cūq; poſſet dici, uerū, nō dr̄, ſed amē. Nec Græcus tamen, nec Latinus interpres auſus eſt facere, ne uileſceret nudatum, ſed honorē haberet uelamēto ſecreti.
In euan. Io. tract. 41 poſt princi. tom. 9.
† Alioqui
☞ *Gratias*

¶ Subita oſtenſione.
vobis loquar, aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in
¶ Quamuis ita linguas appetatis, tamen.
doctrina? † Tamen quæ ſine anima ſunt vocem dantia, ſiue tibia, ſiue ci-
a ¶ Diſtinctos & intelligibiles ſonos.
thara, niſi diſtinctionem ſonituum
a ¶ i. quis iudicare poterit modos vel conſonantias cantilenæ?
dederint, quomodo ſcietur id, quod
a ¶ Tibia.
canitur *, aut quod citharizatur?
a ¶ Aliud ſimile. ¶ Vere de iſtis neſcietur, quia nec de tuba.
Etenim ſi incertam vocem dederit
a ¶ Quæ bellum non ſignificet. b ¶ Neſcietur: effectus iudicat, quia nemo ſeparat.
tuba, quis parabit ſe ad bellum? Ita
a ¶ Loquentes. b ¶ Quorumlibet ſignorum, vel incognitā. c ¶ per interpretationem.
& vos per linguam, niſi † manifeſtū
a ¶ Qui debetis ad bellum contra dæmones hortari. b ¶ Q. Nullo modo. c ¶ Intelligetur
ſermonē dederitis, quomodo ſcietur id, quod dicitur? Eritis enim in
a ¶ A uobis. b ¶ Neſcietur.
¶ Non ad corda hominum. ¶ Quaſi inutiliter.
aera loquentes. Tam multa † vt puta genera † linguarum ſunt in hoc
¶ Tot ut multa. ¶ Toto ¶ Intellectu.
mundo, & ſine voce nihil eſt. Si ergo
a ¶ Interpretationem ſignificationis uocis quam profero. b ¶ Quem inſtruere debeo.
neſciero † virtutem vocis, ero ei † cui
a ¶ Non intellectus. b ¶ Inſtruit. ¶ Vel audit.
loquor barbarus, & qui loquitur
a ¶ Intellectus. ¶ Quia nec ipſe me, nec ego ipſum intelligo. b ¶ Sicut dico de me.
mihi barbarus. Sic & vos, quoniam
¶ Eritis barbari ſine interpretatione. b ¶ Quia deſiderātis dona ſpiritus.
† æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem eccleſię quęrite vt † abundetis. Et ideo qui loquitur lingua,
a ¶ Quod eſt per interpretationem. ¶ Et quia ædificare debetis.
a ¶ Deum, uel ſic oret, ut loquatur. b ¶ Interpretandi gratia ſibi detur. ¶ vt exponat. c ¶ Si aliter. d ¶ Si loquar.
oret ut interpretetur. Nam ſi orē lingua, ſpiritus meus orat: mens au-
a ¶ A Deo datus facit loqui, vel ratio, quæ id bonum putat.
a ¶ Intelligentia eorum, quæ dico. b ¶ Vtile eſt?
tem mea ſine fructu eſt. Quid ergo
a ¶ Loquar. b ¶ Voluntate vel lingua per ſpiritum data. c ¶ Intelligentia mentis.
eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente.
a ¶ Melodia cantus, quod minus. b ¶ Intelligentia ſpirituali, quod plus.
Pſallam ſpiritu: pſallam & mente.
a ¶ Sed aliter. b ¶ Aliqua bona dixeris. c ¶ Lingua per ſpiritum data.
† Cæterum ſi benedixeris ſpiritu,
a ¶ Q. nullus: nec etiam ſapiens: quia non intelligit. b ¶ Illiterati & rudis.
quis ſupplet locum idiotæ? Quo-
a ¶ Q. nullo modo: Quoniam quid dicas neſcit. ¶ Hic eſt locus idiotæ. ¶ Etiam multum intentus ut intelligat.
modo dicet, amen ſuper benedictionem tuam? Quoniā quid dicas
a ¶ Ideo dico ſuper tuam benedictionem: vel hoc noto quod idiota non habet locum: Nam hoc nō noto vel arguo, quod hoc agis. Hoc ideo dicit, ne uideretur reprehendere donum ſpiritus.
neſcit. Nam tu quidem bene gra-
¶ In lingua.
tias agis, ſed alter non ædificatur.

NIC. DE LYRA.

¶ a Aut in ſcientia. *quæ proprie accipiendo eſt de terrenis. Tertio circa futura contingentia. & quantum ad hoc ſubdit:* Aut in prophe. *Quarto, circa moralia. & quantum ad hoc dicit:* Aut in doct.
b Tamen quæ. *Hic ponit ſecundum exemplum in rebus inanimatis. ſ. inſtrumentis muſicis, quæ ſi ſonū confuſum emittant, neſcitur quid canitur: ſed requiritur determinatio ſoni per uarium tactum inſtru. & hoc eſt quod dicit:* Tamen quæ ſi. aīa. *hic accipitur uox ſimilitudinarie tantum. quia proprie loquendo ſonus eſt in animatis. vt dicitur. ii. de anima. Vox eſt percuſſio aeris reſpirati ab anima ad uocalem arteriam cum imaginatione ſignificandi. Et ſic uox hic accipitur pro ſono. Cætera patent uſque ibi:*
Etenim

G
c Etenim ſi in. *Vbi ponitur aliud exēplū de tuba, quæ aliter ſonat inuitando ad conſilium, aliter uocando ad feſtum, & aliter prouocādo ad bellum, ut habetur li. Num. x. ꝓ quod nullus præparat ſe ad bellū, niſi ſonet determinato modo ad hoc ſtatuto. Et ſimiliter locutio linguarum non ualet ad ædificationem, niſi ſenſus explanetur. Et patet litera uſque ibi:*
d Ita & uos per ling. *ſupple non proficietis eccleſiæ.*
e Niſi ma. ſer. de. *explanatū modo prędicto quod pertinet ad prophetiam. Ideo ſubditur:*
f Eritis enim in aera lo. *id eſt in vanum.*
g Tam multa. *ſcilicet idiomata.*
h Et ſine vo. nihil eſt. *i. ſine ſignificatione uocis ſignificatiuæ & ſenſu locutionis nihil eſt cognitum ad utilitatem eccleſiæ, immo deriſibile eſt, ſicut loqui aliquod idioma ignoranti. Ideo ſubditur:*
i Si ergo neſ. vir. *id eſt ſignificationem.*
k Ero ei cui lo ba. *i. extraneę loquens: ſicut ſi aliquis faciens horas canonicas & non intelligens loquatur alteri ſimiliter ignoranti: ideo ſubditur:*
l Sic & uos. *ne ſitis ſimiles barbaris, quod debetis uitare. Et ratio ſubditur cum dicitur:*
m Quoniam ęmu. eſtis ſpi. *id eſt amatores bonorum ſpiritualium.*
n Quærite ut ab. *non ſolum uerbo, ſed magis intellectu ad explanationem verbi. Ideo ſubditur:*
†ſignificantem *Diuiſio*
o Et iō qui lo. lin. *habens donū linguarum.*
p Oret ut inter. *i. ut a Deo prophetia ſibi detur tanquam melius bonum.*
q Nam ſi orē. *Poſtquā oſtendit præeminentiam prophetiæ reſpectu doni linguarum in prædicatione: hic conſequenter idem oſtendit in oratione. Et primo in oratione ſecreta. Secundo, in publica, Ibi: Cæterū. Circa primum facit talem rationem: Oratio, quæ reficit intellectum & affectum vel nata eſt reficere, melior eſt illa, quæ reficit tantū affectum, ſic eſt in propoſito, quia per donū linguarum preciſe proferri poſſunt uerba orationis in quolibet idiomate, ſed non intelliguntur. Sicut cum laicus dicit orationem dominicam vel aliquid huiuſmodi deuote, & tunc affectus eleuatur in Deum, & ſic reficitur eius affectus, non tamen intellectus, quia non intelligit quæ dicit, Sed quando intelligit, reficitur eius affectus & intellectus. igitur intellectus locutionis, quæ pertinet ad prophetiam, melior eſt dono linguārum. Huius rationis ponit minorem, dicens:* Nam ſi orem lin. ſp. meus orat. *i. affectus meus in Deum eleuatur. ſpiritus. n. importat quandam vim motiuam. Et ideo uoluntas, quæ eſt affectus intellectiuus uocatur hic ſpiritus, quia mouet alias animæ potentias ad agendum.*
† verbi gratia
† qui loquitur
H
r Mēs autem mea. *Id eſt intellectus meus.*
† excellatis
ſ Sine fructu eſt. *Quia non intelligit orationis ſenſum. Ideo concludit,*
t Quid ergo eſt? *mihi faciendum.*
u Orabo ſpiritu, orabo & mente. *id eſt affectu & intellectu.*
x Pſallā &c. *Pſallere eſt orare cum melodia.*
y Cæterum. *Hic conſequenter idem oſtendit in oratione publica, quia ſi populus intelligat orationem ſeu benedictionem ſacerdotis, melius reducitur in Deum, & deuotius reſpondet,* Amen. *Ideo dicit,* Cæterum ſi benedixe. *id eſt tu ſacerdos vel epiſcope.*
z Spiritu. *id eſt abſque hoc, quòd populus intelligat.*
a Quis ſup. lo. idiotæ? *q. d. quid proficit populus ſimplex & non intelligens? q. d. nihil aut modicum, quia neſcit ſe conformare tibi, qui es miniſter eccleſiæ, reſpondendo amen. Propter quod in primitiua eccleſia benedictiones & cætera communia fiebant in ulgari, ſed poſtquam populus multiplicatus fuit, & conſueuit ſe conformare miniſtris eccleſiæ, ut pote ſtando quando dicitur euangelium depoſito caputio, adorando euchariſtiam & conſimilibus, fiunt in latino in eccleſia latina. Et ſufficit, ꝙ clericus reſpondeat pro toto populo. Expeditius. n. fit hoc modo, quàm in vulgari. Conſequenter Apoſtolus concludit intentum, ſcilicet, quòd pro*
¶ phetia

☞ a *Gratias ago Deo.* Proponit ſe exēplū, ꝙ non debent loqui lin-
A guis niſi ad ædificationem, ſicut ipſe, qui omnes nouit. *Gratias ago.* Ne æmulus per inuidiā uideretur dicere, deprimēs in aliis, qđ in ſe nō hr̄et: oſtendit oīm horū ſe loq linguis, di. *Gra.*
b *Sed ma. pa. eſto.* Vt ſitis remoti a malicia, vt paruuli, ſtudentes his, quæ proſunt, quod eſt perfectio ſenſus.
c *In le.* Ratio, quare nō debēt quęrere linguas, quia in ſignū ſunt infidelibus, quod ipſi iā non ſunt, & non ad ædificationē, quę neceſſaria eſt iā fidelibus.
In epiſto. ad Cor. 1. c. 14. part. 1. poſt med. to. 5.
In le. Ambr Dicit linguas, quibus velatur veritas mutandas, quia etiam oīa velamina legis veteris, dominus ꝑ prophetam eſſe mutāda dixit, ut fidelibus perſpicua fieret ueritas remoto legalium figurarum uelamine. Ex hac ſimilitudine oſtendit linguas, quibus tegitur ueritas, non eſſe appetendas, nec dari propter fideles, ſed infideles: ſicut in veteri lege velamē erat, ut indignis & infidelibus uelaretur ueritas.
Ibid.
d *Alijs lin.* Amb. Non de ſabbatho, & neomenijs, & circunciſione & huiuſmodi, ſed nouum Teſtamētum. Vel, nō in reuelatione, qua indigni ſunt, ſed in parabolis dicitur eis euangeliū.
e *Et nec ſic e.* Hoc de his prædixit quos præſciit non credituros, quibus ꝓpter peccata non patet uel placet ueritas.
f *Itaq; in ſi.* i. ſermones Dei incognita lingua & peregrina obſcuri ſunt ne videantur a perfidis, vt cum audiuntur, ſignum ſit, quia propter perfidiam factum eſt, ne audientes intelligant: hoc utique fit infidelibus, quibus teguntur ſenſus, fidelibus autem conuenit prophetia & non lingua incognita.
g *Si er. con.* Alia ratio cur non debēt loqui linguis. Q. quia linguæ ſunt in ſignum. nō ad ædificationē. *Si ergo &c.*
B Impoſtura tenebras quærit: & falſa ꝓ ueris oſtendit: ſicut pagani tectis vanitatibus illuduntur, hic nil aſtute fuſcatum eſt, ſed ſimpliciter & aperte vnus laudatur Deus, quia ſi nullus intelligeret, poſſet uideri ſeductio, quæ linguis caueretur, cum pudor eſſet reuelari.
h *Quid ergo.* Iam incipit determinare quomodo linguis ſit vtēdum. Q. Quādoquidem hæc veniunt de locutione linguarū. ergo quid agēdū de his eſt? Q. Cætera ſub modis ad ædificationē agenda ſunt, lingua uero ſic eſt utendū. *Vnuſquiſq;.* Ideo nullus ſe excuſet.
† indocti
☞ *Pſalmum*

¶ Q. Non in vobis vitupero, quod in me non habeo.
Gratias ago Deo meo quòd † omniū
a ¶ Qua loquitur aliquis ueſtrū. b ¶ Cui utilis eſſe debeo.
veſtrum linguā loquor. Sed in eccle-
¶ Pauca. ¶ Vt intelligam.
ſia volo quinque verba † ſenſu meo
¶ Fide & moribus.
loqui, vt & alios inſtruam, quā decē
¶ Infinita verba. ¶ Tantum. ¶ Sic & uos agite.
millia verborum in lingua. Fratres
a ¶ Per imperitiam. ¶ Vt non intelligatis, quæ dicitis ut pueri,
nolite pueri effici ſenſibus, ſed mali-
a ¶ In innocentia. b ¶ Vt intelligatis plene, quod dicitis.
tia paruuli eſtote: ſenſibus aūt pfecti
a ¶ Ne quæratis linguas, quia. b ¶ In prophetia Eſaiæ, quæ hic dicitur lex. c ¶ Scilicet hoc.
ſitis. In lege em̄ ſcriptum eſt. † Quo-
a ¶ Diuerſis generibus linguarum. b ¶ Quam beniuolis & fidelibus. ¶ Et alijs verbis, de ſpiritualibus, non terrenis.
niam in alijs linguis et in labiis aliis
a ¶ Per apoſtolos. b ¶ Iudaico. ¶ Malinolo. c ¶ Hoc faciam, vt vel ſic exaudiant. ¶ Sed nec ſic exau. In quo notat linguas eſſe datas in ſignum infidelibus. unde ſubdit: Itaque lin.
loquar populo huic, & nec ſic exaudient me, dicit dominus. Itaq; lin-
a ¶ Qui credunt omnia poſſe Deum.
guę in ſignū ſunt, nō fidelibus ſed in-
a ¶ Ad fidem nouitate miraculi mouentis. b ¶ Vt ſenſibus perfecti ſint fideles. ¶ Datæ ſunt. c ¶ Ne ſanctum detur canibus.
fidelibus. Prophetię autem non infi-
¶ Vt ædificentur.
delibus, ſed fidelibus. Si ergo con-
¶ Fideles.
ueniat vniuerſa eccleſia in vnum,
¶ Sine interprete.
& omnes linguis loquantur: intrent
a ¶ Alias ta. b ¶ Alias lis. c ¶ Cum alter alterum non intelligat.
autem † idiotæ aut infideles: nonne
¶ Quaſi arreptitij.
dicent quid inſanitis? Si autem
¶ Viritim exponant.
omnes prophetent, intret autem
a ¶ De aliquo ſuo errore.
quis infidelis vel idiota: † conuin-
a ¶ Damnabilis oſtenditur.
citur ab omnibus, dijudicatur ab
a ¶ Peccata ſua, quæ neſciebat tunc peccata.
omnibus: Occulta enim cordis eius
a ¶ Sibi. ¶ Expoſitionibus eorum. ¶ Humilians ſe.
manifeſta fiunt. Et ita cadens in fa-
a ¶ Qui ſe ſibi per vos notificauit. b ¶ Ore quod hēt corde.
ciem adorabit Deum, pronuncians
quòd uere Deus ſit in vobis. Quid er-

NIC. DE LYRA.

¶ *phetia eſt melior dono linguarum, dicens:*
a Gratias ago Deo &c. *Et hoc eſt quoddam donum a Deo mihi datum. Sed quòd donum prophetiæ melius eſt ſubdit:*
b Sed in eccle. volo. *ſupple magis.*
c Quinque uerba, *id eſt pauca.*
d Senſu meo. *ſcilicet ut intelligam & ab his intelligar.*
e Vt & ali. in. quam &c. *i. quàm maximam verborum copiam ſine huiuſmodi intellectu. Sciendum autem, quòd Apoſtolus ſpecialiter hic dicit ſe uelle loqui quinq; uerba: quia prædicatores debēt annunciare quinque ſ. credenda, agenda, vitanda, timenda, ſperanda, quia prædicatio debet eſſe de his, quæ pertinent ad fidem: & ſic habetur primum: Et de his, quæ pertinent ad mores & ſic habētur alia quatuor. ſ. virtutes & vitia pœna & gloria. Et quia iſta debent prædicare cum breuitate ſermonis, Ideo dicit Apoſtolus:* Quinque uerba. *id eſt pauca.*
f Fratres mei. *Poſtquam Apoſtolus oſtendit prophetiam præcellere donum linguarum rationibus ſumptis ex parte fidelium, hic conſequenter idem oſtendit ratione ſumpta ex parte infidelium. Circa quod primo excitat attentionem Corinthiorum, dicens.*
Diuiſio
g Nolite pueri effici ſenſibus. *id eſt in diſcretione boni & mali: pueri. n. frequenter præeligunt minus bonum maiori: hoc autem dicit Apoſtolus ne præeligant donum linguarum prophetiæ, quod eſt maius bonum.*
h Sed mali par. eſto. *id eſt non cogitetis malum, ſicut paruuli deficiunt cogitando talia.*
Senſibus

i Senſibus autem perfecti. *i. ea quæ dicitis ſic intelligatis perfecte, ut poſſitis alios inſtruere: quod pertinet ad prophetiam.* C
k In lege enim ſcriptum eſt. *Hic conſequenter facit ſuam rationē, quæ talis eſt, quòd quando aliqua duo ad vnum finem ordinantur, illud eſt melius, quod eſt efficacius ad finem illum conſequendum. Donum autem linguarum & donum prophetiæ ordinantur ad conuerſionem infidelium ad quam efficacius eſt donum prophetiæ. ergo &c. Minorem huius rationis probat dupliciter. Primo autoritate, dicens:* In lege enim ſcriptum eſt. *Nō accipitur lex hic ſtricte. ſ. pro quinque libris Moyſi, ſed pro toto veteri Teſtamento: quia quod hic allegatur, ſcribitur Iſa. xxviij. ſecundum translationem Septuaginta.*
† magis ꝗ omnes vos
† mente mea
l Quoniam in alijs linguis & in labijs alijs loquar populo huic. *id eſt populo Iudaico: quod fuit impletum. Act. ij. quando Iudæi congregati in Ieruſalem de diuerſis terris audierunt credentes loquentes in omnibus linguis.*
m Et nec &c. *Licet. n. tunc aliqui ad Chriſtum fuerunt conuerſi: tamen plures manſerunt obſtinati, & conuerſi magis fuerunt per uerbum Petri reſerantis ſcripturas prophetarum, quod pertinet ad prophetiam, quàm per donum linguarum, ut patet Act. ij. Et ſic patet, quòd donum prophetiæ plus ualet ad conuerſionem infidelium, quàm donum linguarum.*
† Iſa. 28. c
n Itaque linguæ in ſignum ſunt. *Diuinæ uirtutis.*
o Non fidelib. *id eſt pro fidelibus, qui iam credunt.*
p Sed infi. *ut ꝑdicatores euangelij intelligi poſſint ab omnibus ſingularum linguarum, et ſic conuerti ad fidem Chriſti.*
q Prophetiæ au. non in. *i. Gentilibus, qui non habuerunt legem nec prophetas.*
r Sed fi. *i. Iudæis vnum Deum credentibus. de quibus fuerunt Apoſtoli, aliq; Chriſti diſcipuli, & alij credētes primi fere omnes, per quorum prædicationem conuerſi ſunt Gentiles. Et ſic prophetia plus ualuit ad conuerſionem infidelium, quàm donum linguarum, ſicut ad inſtructionem fidelium plus valet ſcientia quàm eloquentia.* D
ſ Si er. *Hic ſecūdo declarat minorem facto. dicens:* Si er. con. un. ec. *Cauſa orationis vel ꝑceptionis ſacramenti vel aliquo huiuſmodi.*
t Et omnes. *fideles.*
u Linguis loquantur: intrent autem. *id eſt ignorantes idioma.*
† coarguit
x Aut in non. d. *quia nos reputabunt inſanos. unde Apoſtoli ſic loquētes reputati fuerunt ebrij. Et ſic in tali caſu donum linguarū eſſet magis ad confuſionem fidelium quàm ad conuerſionem infidelium: & ſic etiā fuiſſet Act. ij. c. Niſi Petrus per donum prophetiæ oſtendiſſet contrarium interpretando dicta prophetarum.*
Act. 2. b
y Si autem omnes prophetent. *nō ſimul, ſed ſucceſſiue exponendo ſcripturas vel reuelationes ſibi vel alijs factas.*
z Intret autem quis infidelis vel idiota: conuincitur. *Illis ſucceſſiue prophetantibus, inquantum oſtendunt uitam Gentilium irrationabilem. Et ſic.*
a Diiudicatur ab omnibus. *id eſt condemnabilis oſtenditur.*
b Occulta e. &c. ma. fi. *Inquantum ex prædicatione tali vel expoſitione tanguntur multa pertinentia ad fidem & mores, ex quorum auditu conuertitur ad cogitandum mala in corde ſuo latentia, & ad pœnitendū corde & confitendum ore. Poteſt etiam aliter intelligi. Nam in primitiua eccleſia ad conuerſionem infidelium fuit pluribus fidelibus diuinitus conceſſum ſecreta cordium cognoſcere, ex quorum reuelatione aliqui cōuertebantur ab infidelitate, ſicut mulier Samaritana credidit in Chriſtum ex reuelatione ſui delicti.*
c Et ita cadens in fac. &c. *Humilians ſe coram Deo ex dicta prædicatione, uel ſecreti reuelatione.*
Ioan. 4.
d Adorabit Deum. *Conuerſus ad ipſum.*
e Pronuncians: *Id eſt ore confitens.*
f Quod uere Deus in uobis ſit. *Corde. n. creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, Roma. x. c.*
g Quid er. eſt fr. *Hic oſtendit Apoſtolus qualiter ſit utendum donis prophetiæ & linguarum. Et primo facit hoc in generali. Secundo, magis in ſpeciali, ibi: Siue lingua. Circa primum dicit:* Quid er. eſt fratres. *ſcilicet*
Diuiſio
¶ vobis

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Pſalmum ha.* Laudem Dei per canticum.
E b *Doctrinam.* Senſum ſpiritualem per prudentiam.
c *Aut vt mul.tres.* non plus quàm tres, ne occupet diem, & non ſit locus prophetis ſcripturas differentibus.
d *Sibi autem lo.* Sibi loquitur, qui compungitur ex his, quæ dicit: Et Deo ad honorem Dei, quem laudat vel orat.
Deut. 7. b — e *Prophetæ duo.* quia ſufficit ſermo tot hominū, & in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. — † canticum
In epiſto. ad Cor. 1. c. 14. p. 2. in prin. co. 5. — f *Quod ſi alij.* Ambro. Datur inferiori, quod non ſuperiori.
g *Et ſpi.* Loquens debet cedere ſedēti, quia ſpiritus, qui vnus eſt, ſed pluraliter dicitur propter multos prophetas quos replet: uel propter plura eius dona, ſubditus eſt prophetis. ut quando volunt, tacere poſſint: & quando volunt loqui poſſint: & non cogit eos ut phitonicos clamare vel aliqua ſubticere. Ambr. vnde ſi prior non cedit, uidetur nō eſſe ſpiritus Dei. Vere ſubditus, quia aliter diſſenſionis eſſet & non pacis. Ita hoc modo vobis dico, ſicut in omnibus non eſt nouum uel ſingulare. ideo firmiter tenete. — Ibid. † ad ſummum
h *Non enim eſt diſſen. Deus.* Diſſenſionis eſſet, ſi quos replet, ſimul loqui compelleret.
i *Sicut in om. &c.* Vel mulieres taceant, ſicut ego doceo in omnibus eccleſijs.
k *Turpe eſt.* quia contra diſciplinam.
l *An à vobis.* Sic ſe iactabant, quaſi beneficium darent, non acciperent. *An à vobis ver.* Increpatio quaſi ſuis inſtitutionibus dimiſſis aliquas nouas vellēt inducere, quod non poſſunt, quia ab eis non proceſſit verbum Dei, nec ſoli acceperunt. Item ideo mea tenere debetis, quia quę ſcribo, mandata Dei ſunt. Et oportet vt ita cognoſcat eſſe,
F ſi quis eſt propheta uel ſpiritualis, alioquin ſi cōtra uadit, nec propheta, nec ſpiritualis. Spirituales qui non prophetæ ſunt, qui non habent notitiam de futuris. — † conſolationē accipiant — † confuſionis

Si quis

¶Habet aliquod donum quo poteſt uti ad ędificationem quia alius.
go eſt fratres? Cum conueniritis unuſ-
¶i. gratia Dei pſalmum intelligit. b ¶Alius. ¶De moribus.
quiſq; veſtrum † pſalmum habet, do-
¶Alius. ¶Reuelationem. ¶Alius.
ctrinam habet, apocalypſim habet,
¶Alius. ¶Linguarum vel ſcripturarum.
linguam habet, interpretationem ha-
¶Autem.
bet: omnia ad ędificationem fiant. Si
¶Cætera ſuis modis, lingua autem ſic. b ¶Aliquit. ¶Fiat loquutio.
ue lingua quis loquitur, † ſecūdum
¶i. duo vel tres loquantur.
duos, aut † ut multum tres: & † per
¶Eccleſiæ uel unus poſt alium, vel intereſſe. b ¶Aliquis dicat uel exponat populo.
partes, & vnus interpretetur. Si au-
¶Linguis loquens.
tem nō fuerit interpres, taceat in ec-
¶Vbi nihil debet eſſe niſi ædificatio. b ¶Tacite oret. ¶Linguis.
cleſia: Sibi autem loquatur & Deo.
¶Non ergo plures, qui lingua loquantur. ¶Tantum. b ¶Sigillatim.
Prophetæ duo aut tres dicant, & cæ-
¶Quæ dicunt. b ¶Per ſpiritumſanctum.
teri dijudicent. Quòd ſi alij reuela-
¶Aliquid melius. b ¶Qui audiebat. c ¶Det illi locum.
tum fuerit ſedenti, prior taceat. Po-
¶Etiam ſedentes. ¶Non ſimul, ne conturbatio fiat.
teſtis enim omnes † per ſingulos pro-
¶Etiam maiores.
phetare, vt omnes diſcant, & om-
¶Etiam minores. ¶Alios. b ¶Dum ſuggerunt, & conatus bonos iuuant.
nes † exhortentur. Et ſpiritus pro-
phetarum prophetis † ſubiectus eſt.
¶Diſcordiæ. a ¶Et ideo alter cedat alteri.
Nō enim eſt † diſſenſionis Deus, ſed
¶Etiam.
pacis, ſicut in oībus eccleſijs ſancto-
¶Et ſi dixi, quod poteſtis omnes prophetare.
rum doceo. † Mulieres in eccleſijs ta-
¶Vt non loquantur linguis nec prophetent. ¶Ab aliqua autoritate.
ceant. Non enim permittitur eis
¶In eccleſia. ¶Præcipitur quod verum innuit.
loqui, † ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex
¶In Gen. ſub poteſtate viri eris, & ipſe dominabitur tui.
dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.
¶Quia pro peccato, quod induxit, ſemper debet uerecundari.
Turpe eſt enim mulieri loqui in
¶Immo, a nobis ad vos.
eccleſia. An a vobis verbum Dei

NIC. DE LYRA.

¶ *vobis agendum, ſcilicet quod ſequitur:* — -doceo.
a Cum conuenit. *ad eccleſiam.*
b Vnuſquiſq; veſtrum pſalmum habet. *vel in ſe, vel in aliquo de congregatione fidelium, qui donum ſibi datum poteſt in alios refundere: quia non dantur ſingulis omnia dona, ſed diuiſim, vt dictum eſt ſupra xij. ca. Et idem intelligendum eſt de alijs ſequentibus. Per pſalmum vero intelligitur canticum ad laudandum Deum.* — † Gen. 3. c
c Doctrinam habet. *id eſt, gratiam prædicandi ad informationem morum.*
d Linguam habet. *i. donum linguarum.*
e Apocalypſim habet. *i. reuelationem.*
f Interpretationem habet. *Id eſt virtutem explanandi obſcura.*
g Omnia ad ædificationem fiant. *quilibet.n. debet gratia ſibi data vti ad ædificationem eccleſiæ.*
h Siue lin. *Hic oſtendit propoſitū magis in ſpeciali. Et primò quantū ad donū linguarū. Secundò, quantū ad donū prophetiæ ibi: Prophetę autem. Circa primum dicit, quod dono linguarum non eſt vtendum a multis: ſed ſufficit, quod a paucis propter occupationem temporis. Ideo dicunt:* Siue ling. quis loquitur ſecundum duos. *ſ. homines.* Aut ut multum tres. *i. ad plus. ſecundum quod dicitur Deu. xvij. b. in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.* — Diuiſio
i Et per par. *i. ſucceſſiue. Vel* Per par. *i. interciſe poſt alium: vt poſt unam partem locutionis fiat eius expoſitio, & poſt aliam ſimiliter. Et hoc modo fit expoſitio, quando prædicatores prædicant per interpretem hominibus ignotæ linguæ. Ideo ſubditur:* Et vnus interpretetur.
k Si autem non fuerit inter. *ſcilicet ille, qui loquitur linguis.*
l Taceat in eccleſia. *dum alius interpretatur.*
m Sibi autem lo. & Deo. *Orando Deum in ſecreto. In eccleſia vero ſeruatur dicta conſuetudo de numero loquentium. in miſſa.n. repreſentatur donum linguarum per epiſtolam & euangelium. & ſic ſecundum duos actus ſeruatur teſtimonium. In matutinis uero triplex teſtimonium repreſentatur per triplicem nocturnum: & antiquitus dicebantur diuiſim ſecundum tres uigilias noctis.* G
n Prophetæ. *Hic conſequenter oſtendit qualiter ſit vtendū dono prophetiæ. Et primo oſtenditur debitus vſus. Secundo, quibus eſt prohibitus, ibi: Mulieres. Circa primum ſciendum, quod vſus prophetiæ hic accipitur pro proponere verbum exhortationis ad plebem ſacras ſcripturas exponendo. in primitiua uero eccleſia plures habebant hoc donum: propter quod ne confuſio fieret, Apoſtolus ordinauit, quod exerceretur a duobus tantum, vel a tribus ad plus et ſucceſſiue. Et hoc eſt, quod dicitur:* Prophetæ duo aut tres di. *ſcripturas exponendo non ſimul, ſed ſucceſſiue.* — Diuiſio
o Et cæteri diiudi. *i. attente audiant, ut ſic poſſint diſcernere, quæ ſint melius dicta & magis neceſſaria.*
p Quod ſi alii reue. fue. ſeden. *i. ſi alicui de autoribus facta fuerit reuelatio per ſpiritumſanctum de aliquo pro ædificatione tunc proponendo.* — † fiat per binos
q Prior taceat. *Dando iſti locum loquendi. Et ſubditur cauſa:* — † viciſſim
r Poteſtis enim omnes. *reuelationem ſpiritusſancti habentes.*
ſ Per ſingulos prophetare. *unus poſt alium competenti tempore.*
t Vt omnes diſcant. *qui audiunt.*
u Et omnes ex. *ad hoc apti. Sed quia poſſet aliquis dicere: non eſt in poteſtate ſic loquentis tacere, quia loquitur ex ſpirituſſancti motione. Hoc remouet dicens.*
x Et ſpiritus prophe. prophetis ſubiectus eſt. *Hoc eſt. eſt in poteſtate eorum. Circa quod ſciendum, quod duo ſunt in prophetis. ſ. illuminatio mentis prophetæ. Et hoc non eſt in poteſtate eius: quia ſpiritus prophetiæ non ſemper adeſt prophetis. Aliud eſt illuminationis ſibi factæ pronunciatio. Et hoc eſt in poteſtate prophetæ, quia poteſt loqui & tacere, prout expetit honori diuino et vtilitati eccleſiæ. Et ſic eſt in propoſito: quia ſi plures ſimul loquerentur, eſſet confuſio: et vnus alterum impediret: ex quo ſequeretur diuiſio, cuius Deus non eſt auctor. Ideo ſubditur:* Non enim eſt diſſen. Deus. *Sciendum tamen, quod non ſemper in poteſtate prophetæ eſt tacere, imo aliquādo ſpiritus mouet ipſum ad loquendum contra voluntatem ſuam. ſicut patet de Balaam Num. xxiij. & xxiiij. quod benedictionē populi Iſrael tacere non poterat: hoc.n. erat ad gloriā Dei. non ſic autem in propoſito, ut patet ex dictis.* — Duo in prophetis — † ſingulatim — H — † ſunt ſubiecti
y Mulieres. *Hic conſequenter oſtendit quibus perſonis prophetandi actus ſit prohibitus. ſ. mulieribus. Et primo facit, quod dictum eſt. Secundo aliquorum proteruiam excludit, ibi: An a uobis. Circa primū dicit.* Mulieres in ec. tac. *Scilicet ceſſando a doctrina. non tamen ab oratione ſecreta. Et ſubditur ratio:* — † 23. diſt. c. mulier — Diuiſio
z Non enim permittitur eis loq. *i. docere, quod pertinet ad doctores ſiue prælatos & ſuperiores. Et ideo repugnat ſexui muliebri. Tum propter defectum intelligentiæ: Tū quia mulier naturaliter debet eſſe ſubiecta uiro. Ideo ſubditur:* — 1. Tim. 2. c
a Sed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. *Gen. iij. c. Sub uiri poteſtate eris. prophetia tamen quantum ad illuminationē mentis non repugnat ſexui muliebri, & ſic leguntur multæ mulieres prophetaſſe. Nec ſolum excluduntur ab actu docendi in eccleſia publice, ſed etiam ab actu quærendi ibidem per modum diſputationis. Ideo ſubditur:*
b Si quid autem uolunt diſcere, domi uiros ſuos interrogent. *ut de auditis in eccleſia plenius informentur. Et cauſam dicti ſilentij tangit, cum dicitur.*
c Turpe eſt enim mulieri. *i. indecens eſt ſibi.* Loqui in ecc. *Et per oppoſitum decens eſt eam tacere in locis publicis. Propter quod in iure cautum eſt, ne mulieres exerceant opus aduocandi.*
d An a vobis. *Hic conſequenter excludit aliquorum proteruiam, quia conuerſi de Gentilitate poſſent dicere, quòd ordinatio Apoſtoli non eſſet bona, eo quòd in templis Veneris & Dianæ mulieres forſitan publice docebant, quod repellit Apoſtolus, dicens:* An a uobis. *Gentibus.*
e Verbum Dei proceſſit? *q.d. non, ſed a Iudæis, quibus datæ ſunt ſcripturæ legis & prophetarum. & ideo modus & ordo doctrinæ magis eſt deriuandus a Iudæis in Gentiles quam econuerſo.*

¶ Si quis

a *Si quis ui. pro.* Quod vtiq; nō eſt qa vere
A eſt, ita cognoſcit. & qui hæc ignorat, ignorabitur i. improbabitur. Puſilli in cruce gloriantes, & ſi ignorant quæ ſubtiliſſime differuntur, ad gloriam perueniunt, quia non perit vnus de puſillis pro quibus Chriſtus mortuus eſt.
b *Cogn.* Innuit difficilia eſſe verba epiſtolarum, cum a propheta vel ſpirituali iubet cognoſci.
† 17. diſt. c. ideo in fi. & 18. diſt. c. qui ea. 15. q. 1. c. 1 ſ. ex uoluntate — Matt. 25. b
c *Si quis a. ig.* Sed ſi qs hæc ignorat, & non uult credere eſſe mandata Dei, ignorabitur, vt in euange. Neſcio vos .i. non noui vos eſſe meos, vel inter prædeſtinatos. *Si q. au. ig.* Non dicit de his qui non pñt diſcernere ineffabilē trinitatis vnitatē, ſed de pdictis q̃ ad fidē & mores ædificāt. ſ. vt linguis prophetia pponat: vt ñ pturbate gerat, q̃ſi pphetiæ ſpūs ēt inuitos loq cogat, vt mulieres taceāt, vt oīa honeſte & ſm ordinē fiāt. Coercet ergo, & ad pacificū ordinē reuocat inqetos, tanto ad ſeditionē faciliores, q̃to ſibi videbāt ſpū excellētiores cū ſupbiēdo cuncta turbarent. C

¶Ideo quod tenent alii tenete.
proceſſit? Aut in uos ſolos perue-
¶Tanquam pſeudo, qui non diuina ſed terrena pro deſideriis hominum docebant.
nit? Si quis uidetur propheta eſſe
¶Vt uidetur. b ¶Vere & ſpiritualiter intelligat.
aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo uobis, quia domini ſunt manda-
¶Hæc eſſe Dei mandata. b ¶A Deo in futuro.
ta. † Si quis autem ignorat, † ignora-
¶Quia interpretatio ædificat. a ¶Deſiderate.
bitur. Itaq; fratres, æmulamini pro-
¶Tantum. ¶Ne ſit diſſenſio.
phetare, & loqui linguis nolite pro-
¶Sed tam hæc quam alia. b ¶Non pueriliter. ¶Cū pace.
hibere. Omnia autem honeſte & ſe-
¶Prædictum vtilius præponatur.
cundum ordinem fiant in uobis.

NIC. DE LYRA.

¶ a Si quis ui. pro eſ. aut ſ. *qui poteſt omnia iudicare, ut dictum ſupra. ij. cap.*
b Cognoſcat quæ ſc. u. *quia domini ſunt mandata. i. poterit cognoſcere, quod ordinatio non ſolum proceſſit a me, ſed a Deo.*
c Si quis a. ig. *ex negligentia vel malicia illa quæ ſcire tenetur.* — † ignoret
d Ignorabitur. *a Deo.*
e Itaque. *Hic ultimo ponit concluſionem intentam. ſ. quod dona ſpūſſācti ſunt appetenda, & quod eis utēdum eſt ordinate, & a perſonis quas decet vti. ideo dicitur,* Itaq; fr. æmu. *tanq̃ melius bonum q̃ loqui linguis, ut patet ex ſupradictis: Veruntamē quia loq linguis eſt quoddam bonum, ideo ſubditur:* — † decenter
f Et loqui lin. no. prohi. *ſucceſſiue, ſed plures ſimul loquendo.*
g Omnia au. ho. *i. prout decet uiros & mulieres.*
h Et ſec. ord. *ad uitandum confuſionem fiant in uobis.*

GLOS. ORDIN. CAP. XV.

N*otum au.* De reſurrectione mortuorū agit, qa cum ipſo docente recte crediſſent de ea, poſtea tamē quorūdā prauiloquiis corrupti ab hac fide receſſerāt. Ipſam ergo futurā primo per reſurrectionem Chriſti, deinde per alia multa.
b *Per quod & ſ.* Si retinetis illud euangelium. i. reſurrectionē mortuorum, ea rōne qua confirmaui uobis .i. p reſurrectionē Chriſti, Tenetis dico.
c *Niſi f. c.* qd eſt aut tenetis reſurrectionē mortuorū, aut in caſſum ē fides. q̃ non accipitur, niſi ſpe reſurrectionis.
d *Tradidi e. u.* Oſtēſurus eis reſurrectionē iuſtorū futurā, pbat eam p reſurrectionē Chriſti, de qua non dubitabāt.
B e *Quoniam Chr. m. eſt.* De morte pręmittitur, ut ſicut vera mors oſtenditur, uera reſurrectio teneatur.
f *Scripturas.* veteris Teſtamenti, quæ mortē Chriſti futurā cecinerunt. vnde Iſa. Vt ouis ad occiſionē ductus eſt. Et item. Tolletur a terra vita eius. Ab iniquitatibus populi mei ductus eſt ad mortem: Etiam tradidi. — Iſa. 53. c Ibidem. & 57. ſecundū aliā literā. Iſa. 11. c
g *Quia ſe. eſt.* & hoc ſimiliter ſecundū ſcripturas. Ait.n. Iſa. Dabit impios p ſepultura, & diuites pro morte ſua. Et itē, Erit (iqt) ſepulchrū eius glorioſum.
h *Reſur. t. d.* Et hoc dixi ſm ſcripturas. Inqt.n Oſee, Poſt biduum viuificabit nos, & in die tertio reſurgemus, & uiuemus in cōſpectu eius. Amb. Si mortuus & ſepultus reſurrexit, ne dubitetis mortuos & ſepultos reſurgere. — Oſee. 6. a — In epiſt. ad Cor. 1. c. 15. am. 5.
i *Viſus eſt Ce.* Prius quam aliis viris qbus apparuiſſe legitur in euangelio, aliter contrarium eſſet, quod primo mulieribus apparuiſſe legitur. — Luc. 24. b
k *Poſt hæc unde:* Auguſt. Alia litera habet duodecim, quod — De conſenſ. euāg. lib. 3. prope fi. c. 4.

per

CAP. XV.

¶De ſpiritualibus hucuſque ſed modo No.
NOtum autem uobis
¶De reſurrectione mortuorum
facio fratres euange-
¶Non nouum.
liū quod prædicaui
¶Dignum acceptione iudicaſtis. ¶Turpius ſi modo illud proiicitis, in quo leuitatis arguit eos. b ¶Qui ſine eo caditis. ¶Per bona opera. ¶Stare datur uobis.
uobis, qd & accepiſtis, in quo & ſta-
¶Iam ex certitudine, & in futuro in veritate rei & ſpeciei.
tis, per quod & ſaluamini: † qua ra-
¶Saluamini niſi &c.
tione prædicauerim uobis ſi tenetis
¶Illud quod prædicaui: Nam iſtud tradidi & trado.
niſi fruſtra credidiſtis. Tradidi e-
¶Inter maxima.
nim uobis in primis quod & accepi
¶A ſpirituſancto, non finxit. a ¶Alias quia Ieſus.
quoniam Chriſtus mortuus eſt
¶Non pro ſua neceſſitate. ¶Et hoc dico.
pro peccatis noſtris ſecundum ſcri-
¶Sequendo.
pturas. Et quia ſepultus eſt, & qa re-
¶Probata uera morte, & hoc tam cito vt ea poteſtate credatur nos poſſe ſuſcitare.
ſurrexit tertia die ſecundū ſcripturas
¶Tradidi. ¶Petro. ¶In conclaui.
et quia uiſus eſt Cephę, & poſt hæc

NIC. DE LYRA CAP. XV.

N*Otū au. u. f. Poſtquam Apoſtolus tractauit de ſacramentis & de gratia quæ confertur in eis, hic conſequenter tractat de gloria reſurrectionis ad quam finaliter ordinantur. Et diuiditur in duas. quia primo reſurrectionis Chriſti præmittit tractatum. Secundo probat ex hoc communem reſurrectionem hoīm, ibi: Si autem Chriſtus. Prima adhuc in duas. quia primo commendat doctrinam euangelicam in communi. ſecundo denunciat quæ oportet ſcire circa reſurrectionem Chriſti, ibi: Tradidi enim. Circa primum dicit:* — Diuiſio
b Notum au. uo fa. *i. ad memoriam vobis reduco.*
c Euangelium quod præd. uo. *i. doctrinam euangelicam, cuius excellentiam oſtendit ex quatuor. Primo ex eius prædicatoribus, qui ſunt apoſtoli excellentes uiri. & hoc tangitur cum dicitur:* — Euange. excellentia in quatuor
d Qd prædic. *ego Apoſtolus & alij ſimiles mei. Secundo ex auditoribus, qui communiter receperunt doctrinam euangelicam per orbem, qd eſt ſignum veritatis huius doctrinæ, ſecundum quod arguit Aug. Quia ſi per vera miracula eſt ſic recepta communiter, certum eſt eam eſſe uerisſimē & ſanctiſſimā, eo quod Deus nō pōt eſſe teſtis falſitatis, q̃ teſtificatio fit ueris miraculis. Mar. vlt. d. Illi aūt profecti pdicauerunt ubique domino cooperante & ſermonē cōfirmāte ſequentib. ſignis: Si autem dicatur, quod ſine miraculis fuit ſic recepta, hoc reputādum eſt maximum miraculū, quod tam ardua & inaudita, & ſupra ſenſum humanum exiſtentia recepta ſint tam cōiter non ſolū a ſimplicib. ſed etiam a ſapientiſſimis & potentiſſimis viris. Et ſi arguatur contra hoc de lege Mahumeti falſa: quæ tamen a multis eſt recepta. Dicēdū, quod non eſt ſimile, qa ui armorū primo ſibi multitudinē rudem ſubiugauit & legem dedit promittēs delitias et potētiā obſeruatoribus, ad quæ homines ſunt proni. Fides āt catholica p Chriſtum & apoſtolos prædicata, modo contrario eſt recepta. ſ. a pauperib. eā prædicantib. ad paupertatē & auſteritatē, & mūdi cōtēptū inducentib. & ideo non fuiſſet recepta a ſapiētib. huius mūdi & potentibus, ſicut videmus impletum, niſi hoc fuiſſet virtute ſignorum. & hæc receptio tangitur cum dicitur:* — -in vobis
D e Quod & acc. u. *& alij ſapientes huius mundi. Tunc enim ſapientia maxime vigebat in Græcia. Tertio commendatur ex hoc quod eleuat ad ſuperna, ibi:* — † quo pacto
f In q. & ſta *ſ. ſurſum erecti ad Deū. Quarto ex hoc quod ipſa ſola ducit ad btitudinē, ibi:*
g Per qd & ſ. *Ad hoc tamē, quod ad beatitudinē perducat, duo requiruntur. Vnum eſt quod teneatur eo modo quo ab apoſtolis eſt prædicata. ſ. non innitendo principaliter rationib. humanis, ſed autoritati diuinæ & miraculis. ideo ſubditur:*
h Qua ra. præ. uo. *ſi te. q. d. prędicatio mea non proceſſit ratione humana ſed diuina. Secundum eſt quod fides non ſit uacua bonis operibus, ſine quibus eſt mortua, & per conſequens fruſtra. ideo ſubditur:*
i Niſi fru. cre.
k Tradidi enim. *Hic cōſequenter oſtendit qd ſit tenendū de Chriſti reſurrectione. Et ponit quatuor de Chriſto. ſ. eius mortem, ſepulturam, reſurrectionē, apparitionē, quæ pertinent ad articulos fidei de incarnatione Chriſti: Dicit igitur.* Tradidi e. uo. in p. *i. inter prima credēda. qa articuli fidei ſunt principia ex quib. alia credenda deducuntur, tanq̃ concluſiones ex eis elicitę.*
l Quod & ac. *q. d. hoc autoritate propria non feci, ſed autoritate Dei: Et quæ ſint illa, ſubdit:*
m Quoniam Chr. m. eſt pr. p. n. *non ſuis, Iſa. liij. c. Propter ſcelus populi mei percuſſi eum. ideo ſubditur:*
n Scdm ſc. *ſ. Iſaiæ & aliorum prophetarum ex ſpirituſancto loquētiū. Et ſic mors iſta fuit pro peccatis noſtris a Deo præordinata.*
o Et quia ſe. eſt. *ut ueritas mortis eius probaretur.*
p Et quia reſ. ter. die. *Iſti tamen dies accipiendi ſunt per ſynecdochen, quia primus & tertius non fuerunt integri.*
q Et quia ui. eſt. *poſt reſurrectionem.*
r Cephæ. *i. Petro, Luc. vlt. De apparitionibus autem factis mulieribus non facit Apoſtolus mentionem: quia inducit apparitiones ad confirmationem fidei de reſurrectione Chriſti. ideo illas tantum inducit quæ factæ fuerunt perſonis magis autenticis.*
s Et p. h. u. *ſ. apoſtolis: q̃ apparitio fuit fcā poſt dies octo ſuæ reſurrectionis Thoma pſente, Ioh. xx. Prius tamen apparuerat. x. apoſtolis Thoma abſēte, vt habetur ibidem. Dicit vndecim: quia Iudas qui fuerat duodecimus,*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E per Sinecdochem accipitur. Vbi.n.pars maior eſt aut potior, ſolet eius noīe etiā illud cōprehendi, qđ ad ipſum nomen nō ptinet, qualiter & illud dictū eſt: Nō Ioan. 6. g ne ego duodecim vos elegi: cū tñ Iudas de electis nō eſſet. Hūc.n. numerū cū articulo Græci codices hñt, ut nō quicunque, ſed illi in eo numero intelligantur.

a Aborti. extra tpˢ legitimū natus. i. anteq̄ debeat, uel poſt in Chriſto apoſtolatum accepit iam Chriſto aſſumpto. Vel ſimilis abortiuo, quia ſum minimus, cā humilitatis, uel tpe & uocatione; non dignitate, labore & predicatione.

b Non ſum di. Cur ergo Apoſtolus? *Gra. a. d.* Primum ſola gratia, cum non præcederent niſi mala merita. Sed poſt per gratiam incipiunt merita.

c Abundantius. Hoc magis impletū eſt, quia de opere manuum vixit, nec euangelio minus fecit.

d Labora. Ego & alij apoſtoli, qa in hac †8. diſ. c. cō ſuetudo p̄dicatione. Vel, vere per gratiam; quia ego & il. ſic. i. per gratiam prædicaui. †1. Ti. 1. c

e Et ſic cre. Arguit eos, quia cum hęc manifeſta fides eſſet apud omnes eccleſias; † De renū. c. niſi § qp pe illi tamen inde deſciuerant.

f Si au. Chr. Hucuſq; Xp̄m reſurrexiſſe oſtendit. Nunc per reſurrectionem eius † igitur probat reſurrectionē mortuorum. Ambr. *In epiſto. ad Cor. 1. c. 15. poſt pr. 5.* Hoc pſeudo negant dicentes Chriſtum non ueniſſe in carne, nec paſſum, nec reſurrexiſſe.

g Inueni autem. Hæc & alia ideo inferuntur, ut erubeſcat is cuius errorem hæc conſequunt, quæ ēt ipſe dānat. Ne ergo in hoc errore remaneat, dicit: *Inueni &c.*

h Aduerſus Deum. Aug Hier. Nō minore, ſed maiore fortaſſis ſcelere in Deo laudatur falſitas, quā vituperat veritas.

F *i Quod ſi Chr. non.* Si Chriſtus non reſurrexit, Chriſtus in morte retinetur. Et ſi in morte, tunc & in peccato quod cauſa mortis. Et ſi in peccato tenetur, peccata veſtra remittere nō potuit. Et ita adhuc eſtis in peccatis ueſtris, quæ remiſſa uobis credebatis: & ſic eſt uana fides uſa. *Quoniam*

NIC. DE LYRA.

mus iam mortuus erat, & Matthias nondum erat electus.

a Deinde uiſus eſt plus. *Iſta apparitio fuit facta in Galilæa: in qua apparuit apoſtolis & multis alijs.* Matt. vlt.

b Et quib. mul. *hoc dicit ad maiorem aſſertionem ſui dicti.*

c Quidam autem dor. *morte corporali. quæ dicitur dormitio: quia erant in ſpe futuræ reſurrectionis.*

†vacua d Deinde ui. eſt Ia. *Dicunt aliqui, quòd iſta apparitio fuit in die reſurrectionis. Vouerat.n. Iacobus ſe non comeſturum panem, donec videret Chriſtum reſurrexiſſe: Et ſic li deinde nō* †de Deo *importat ordinem apparitionis. Alij dicunt quod Iacobus poſt apparitiones prædictas habuit ſpecialem apparitionem, propter ſpecialem deuotionem & ſimilitudinem ad Chriſtum.*

Mar. vlt. e Deinde apo. omn. *ſ. in die aſcenſionis.* Nouiſſime au. o. *poſt aſcenſionem Chriſti in cælum.*

g Tanquam aborti. uiſ. eſt. *de qua uiſione dictum eſt. ix. c. Vocat autem ſe abortiuum, quia abortiuus dicitur fætus, qui naſcitur extra tempus debitum, uel quia cum violentia educitur ab vtero, uel quia non perducitur ad debitam quantitatem. quæ tria de ſe ſentit Apoſtolus, quia alij renati fuerunt ante aduentum ſpiritus ſancti, ipſe autem poſt. Item alij fuerunt conuerſi ſponte, ipſe uero quaſi violenter in actu perſecutionis fidei, Item quia non reputat ſe peruenisse* (*Quare Apoſtolus ſe abortiuum nominat*; Act. 9.)

¶Hoc non eſt in euangelio.
undecim. †Deinde uiſus eſt plus a
quā quingentis fratribus ſimul:
a ¶Qui teſtes ſunt ſi quæritis.
ex quibus multi manent uſque b
a ¶In hoc teſtimonio permanentes. ¶Cito reſurrecturi.
adhuc: quidam autem dormie- c
a ¶Nec hoc in euangelio. b ¶Singulariter.
runt. Deinde uiſus eſt Iacobo, d
¶In aſcenſione. ¶Poſt aſcenſionem.
deinde apoſtolis omnib. †Nouiſ e f
a ¶Simili abortiuo, qui coactus eſt ad Deum conuerti, ut abortiuus naſci.
a ſime autem omniū tanquā abor g
tiuo uiſus eſt & mihi. †Ego enim
a ¶Si præcedentia mea merita attendantur. ¶Qui etiam.
ſum minimus apoſtolorū, qui h
b nō ſum dignus uocari apoſtolus
¶Firmius teſtimonium ab inimico.
†quoniā perſecutus ſum eccleſiā
¶Deo dat, non ſibi.
Dei. †Gratia autē Dei ſum id qđ i
¶Apoſtolus. ¶Apoſtolatus.
ſum, & gratia eius in me† uacua k
¶Ocioſa. a ¶In tot populis in quot non illi.
c non fuit. †Sed illis omnibus abū l
a ¶Sigillatim. ¶Ne hoc a ſe putetur, ſine gratia. b ¶Solus.
d dantius laboraui. Nō autem ego m
a ¶Cum libero arbitrio. b ¶Mortuus reſurrexit, quia ſic prædica.
ſed gr̄a Dei mecum. Siue† enim n o
a ¶Vbique ſcilicet. ¶Per gratiam. ¶Chriſtum ſurrexiſſe.
e ego, ſiue illi, ſic prædicauimᵘˢ, & p q
a ¶Per gratiam. ¶Ita conſtat Chriſtum ſurrexiſſe. Et ſi hoc eſt. b ¶Qui eſt cauſa efficiens reſurrectionis mortuorum.
f ſic credidiſtis. Si autem Chriſtus r
prædicatur, qđ reſurrexit a mortuis, quomodo quidā dnt in uo s
bis quoniā reſurrectio mortuo-
¶Futura. ¶Dicunt non eſſe futuram, & ſi hoc eſt.
rū nō eſt? Si aūt reſurrectio mor- t
¶Quod totum propter ſuos.
tuorum non eſt, neq; Chriſtus re
a ¶Ne quis neget reſurrectionem Chriſti, ſubdit inconuenientia.
ſurrexit. Si autem Chriſtus non u
¶Inutilis.
reſurrexit, inanis eſt ergo p̄dica- x
a ¶Inutilis eſt, cum nulla remuneratio ſit ſecutura. ¶Quod non vultis.
tio noſtra, †inanis eſt & fides ue
a ¶Non ſolum hoc inconueniens ſequitur, ſed. ¶Nos apoſtoli quibus omnes credunt.
g ſtra. Inuenimur autem & falſi te y
ſtes Dei, quoniā teſtimonium di z
a ¶Qui de falſa laude ſua iraſcitur. ¶Cui nimis diſplicet falſitas.
h ximus † aduerſus Deum, qđ ſuſcitauerit Chriſtum, quem nō ſu
ſcitauit, ſi mortui non reſurgunt a
a ¶Deus non ſuſcitauit Ieſum, ſi mortui non reſurgunt, nam non ſurrexit ſi illud eſt.
Nam ſi mortui non reſurgūt, ne
¶Sed
i que Chriſtus reſurrexit. Quod b
a ¶Falſa, non tantum inutilis.
ſi Chriſtus non reſurrexit, uana
a ¶Vere falſa. ¶Si Chriſtus. ¶Non ſurrexit.
¶Poſt baptiſmum.
eſt fides ueſtra: Adhuc enim eſtis c
¶Qua remiſſa credebatis.
a ¶Et quia uos eſtis in peccatis, Ergo & qui mortui in fide Chriſti mortui fuerunt in peccatis, & ideo perierunt. Verecundiam illis incutit & terrorem.
in peccatis ueſtris. Ergo & q dor- d

G *ueniſſe ad perfectionem aliorum, & hoc ex humilitate, di.* Ego enim ſum mi. apo. *Et quia ex humilitate mentiendum non eſt. ideo uerificat dictum ſuum dicens:* († De celeb. miſ. c. cum marthæ.)

h Qui non ſum di. uo. apoſt. q. per. ſum ec. Dei. *quod alij non fecerunt. & in hoc minor fuit apoſtolis alijs, licet ex Dei gratia fuerit ualde magnus. ideo ſubditur:*

i Gratia au. Dei ſum id quod ſum. *ex me vero nihil niſi perſecutor & blaſphemus.*

k Et gratia eius in me ua. non fu. *i. carens operibus bonis.*

l Sed il. omni. abun. la. *Nullus enim aliorum legitur tot terris prædicaſſe, nec pro ſuo victu ſic proprijs manibus laboraſſe, nec tot tribulationes in terra & in mari ſuſtinuiſſe.* († 23. q. 6. c. 5.)

m Non autem ego. *propria uirtute.* (†Eph. 3. b)

n Sed gra. Dei me. *principaliter operante quæ ſe habet ad liberum arbitrium, ſicut ſeſſor ad equum. ideo ſubdit:*

o Siue enim ego. ſi. il. *ſ. alij Apoſtoli.*

p Sic prædi. *ſpirituſancto principaliter in nobis operante, Matt. x. c. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in nobis,*

q Et ſic cre. *ſ. ſpirituſancto interius vos mouente ad credendum Iohan. vi. e. Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum.* († inanis)

r Si au. Chri. *Hic conſequenter ex reſurrectione Chriſti oſtendit generalem reſurrectionem futuram. Et diuiditur in duas: quia primo facit propoſitum. ſecundo declarat qualitatem reſurgentium, ibi: Sed dicit. Prima adhuc in duas quia primo oſtendit propoſitum ratione ſumpta ex Chriſti reſurrectione. ſecundo, ex ſanctorum conuerſatione, ibi: Alioquin Circa primum facit talem rationem. Si Chriſtus reſurrexit, & alij mortui reſurgent: ſed Chriſtus reſurrexit, ergo &c. In hac ratione ſic procedit. quia primo ponit conditionalem. ſecundo probat antecedens, ibi: Si autem reſurrectio. tertio, oſtendit conditionalem eſſe ueram, ibi: Nunc autem: Circa primum dicit,* Si autem Chri. pr. q reſur. a mor. *Et accipitur hic ſi, pro quia quaſi dicat, quia hoc prædicatur a me & alijs Apoſtolis.* (Diuiſio) H

s Quomodo quidam &c. reſurrectio mortuorum non eſt. *i. non erit. q. d. male dicunt, quia ſi primum eſt uerum; & ſecundum, ut poſtea declarabitur.*

t Si autem reſurrectio. *Hic probat antecedens. ſ. quod Chriſtus reſurrexit, dicens:* Si autem reſur. mor. non eſt. *i. non erit in futuro, tanquam impoſſibilis de præterito, Quod oſtendit falſum ad duplex inconueniens ducendo. Primum eſt, quod prædicatio apoſtolorum eſſet uana. ideo dicit:*

v Si au. Chri. non re. ina. eſt prædi. no. *quod eſt impoſſibile, cum ſit operibus diuinæ virtutis confirmata: Secundum inconueniens eſt, quod fides Corinthiorum eſſet falſa. ideo ſubditur:*

x Inanis eſt & fides ueſtra. *quod eſt impoſſibile, eadem ratione qua & primum. Conſequenter oſtendit conſequentiam primi inconuenientis, dicens.*

y Inuenimur autem. *nos prædicatores euangelij.*

z Falſi teſtes Dei. *aſſerendo quod non fecit, quia aſſerimus, quod reſuſcitauit Chriſtum hominem, quod non eſt uerum.*

a Si mor. non reſur. *id eſt impoſſibilis eſt reſurrectio mortuorum, quia humanitas Chriſti einſdem ſpeciei eſt cum alijs hominibus. Vlterius probat conſequentiam alterius inconuenientis, dicens:*

b Quod ſi Chriſ. non reſur. ua. eſt fi. ue. *ſ. ſine effectu bono, quia nulla falſitas purgat a peccato. ideo ſubdit.*

c Adhuc enim eſtis in pec. ue. *a quibus non eſtis mundati per fidem Chriſti, ſi Chriſtus non reſurrexit: & ſic concludit vlterius.*

d Ergo & qui dormie. *i. mortui ſunt.*

¶ In Chriſto

A *a Quo. q. p ho.* Aug. Ecce primitiæ homo & homo. Homo ad uitā, hō ad mortem, ſed ille nō niſi homo, iſte Deus & homo

b Et ſi. Per ſicut notaſ ſimilitudo & cā qa ſicut ex corruptione Adæ ad mortē, ita ex ſpū Chriſti ad vitā. *Et ſicut in Ad.* Aug. Oēs in Adā moriunſ, in Chriſto viuificanſ. qa nemo ad mortē niſi per illum: nemo ad uitam niſi per iſtum: quia ſicut per Adam omnes mortales & pęna facti ſunt filij ſeculi, ita & per Chriſtum omnes immortales in gratia fiunt filij Dei (Con. Iul. Pelagi. lib. 6. c. 1. in fine. tom. 7. Lib. epi. epi. 28. poſt me. tom. 2.)

c Vnuſquiſque. Ordines exponit, vt de re certa. & tēpora, quando factum ſit, & quando futurum ſit, vt reſurgant mortui.

d Deinde qui ſunt. Vel alia litera. *Deinde hi qui ſunt Chr. in adu.* eius. ſ. reſurgent. Deinde qui ſunt Chriſti &c. ſ. qui in Chriſtum credunt, qui minus eo digni ſunt, reſurgent poſteriores tempore, & dignitate minores. Et qui ſint Chriſti, exponit ſubdens: Qui in ad. eius cre. &c.

e Deinde ſi. Hoc ponit ad commendationem reſurrectionis: qua impleta finis erit mundi.

f Cum tra. re. Cum cōtemplando Deo tradiderit, non q ipſe adiuuet ſibi, qa unus Deus cum patre Cum tradiderit. i. cum perduxerit ad ſpeciem: in qbus modo regnat per fidem, quia tūc reuelabitur a filio pater. vnde: Nemo Luc. 10. d nouit patrem niſi filius & cui uo. ſi. reuelare. ſ. vbi eſſentia filii cum patre vi Marc. 5. a debitur, quod ſolis mundis cordibus dabitur, quod eſt ſumma beatitudo. Augu. ad honoratum præsbyterum. Cum tradiderit regnum, quod ſeminauit, cum uenit minor patre, per ducet ad ſpeciem in qua æqualis non receſſit a patre Auguſ. Aliter dicitur regnum Chriſti omnis creatura, ſecundum poteſtatem deitatis: aliter eccleſia ſecundum proprietatem fidei quæ de illo eſt. (Lib. epi. epi. 120. poſt p. to. 2. Lib. 83. q. q. 69. paulo ante medi. to. 4.) B

g Cum eua. Dum durat mundus angeli angelis præſunt dæmones dæmonibus, homines hominibus, ad vtilitatem viuentium, vel ad deceptionem. Sed hominibus collectis iam oīs prælatio ceſſabit, quia neceſſaria non erit *Cum eua.* Augu. Quia tunc notum erit omnibus, nihil horum aliquos terrenos uel cæleſtes habuiſſe ex ſe, ſed ex illo ex quo ſunt omnia (De Tri. li. 1. c. 8. & 10. tom. 3. Ad Oro. con. Priſcill. c. 7 tom. 6. Pſal. 21. a)

h Oportet au. il. reg. id eſt regnum eius interim manifeſtari, donec omnes inimici eum regnare fateantur, quo amplius non erit manifeſtius, etſi amplius duret. Ita etiā oculi nr̄i ad dominum

¶In fide Chriſti. ¶Item aliud inconueniens.
mierunt in Chriſto, perierunt. Si in a b
a ¶Vt reſurrectionem non ſperemus. ¶In fide Chriſti. c
hac uita tantum ſumus ſperantes
in Chriſto, miſerabiliores ſumus d
a ¶Qui vel hoc ſeculo fruuntur. ¶Sed pro his inconuenientibus vitandis apparet, quod Chriſtus reſurrexit, quia prius aliis tempore & dignitate ſurrexit.
omnibus hominibus. Nunc autem e
Chriſtus reſurrexit a mortuis, pri- f
a ¶Qui facile integri reſurgent de morte tanquam de ſomno. ¶Mortuorum. b ¶Q. Per Chriſtum hominem poterunt ſurgere, quia per hominem multo minorem venit mors.
a mitiæ dormientium. Quoniam- g
quidem per hominem mors, & per h
¶Et ſi hoc eſt, ergo.
hominem reſurrectio mortuorum.
¶Per quem. a ¶A quo mortem & mortis meritum traxerunt. b ¶Qui eius filii. c ¶Corporali morte.
b Et ſicut in Adam omnes moriun-
a ¶Quia eius filii adoptiui, ſpirituali regeneratione.
tur, ita & in Chriſto omnes uiuifica-
a ¶Hoc omnes communiter habebunt, ſed tamen differenter. b ¶Martyr ut martyr, ſic & cæteri. c ¶Dignitate.
c buntur. Vnuſquiſq; in ſuo ordine. i
a ¶Primus tempore, & maximus dignitate. b ¶Qui prior ſurrexit, vt fidem faceret & formam daret credendi.
d Primitiæ Chriſtus. Deinde hi, qui k l
a ¶Minus eo digni. b ¶I. ipſum ad remunerandos bonos venturum.
ſunt Chriſti, † qui in aduentum e- m n
a ¶Erit conſummatio.
e ius crediderunt. Deinde finis, cum o p q
a ¶Chriſtus repreſentauerit quos in bonis operibus rexit Deo creatori, & ideo patri, quia alia perſona, quod tunc ſcietur. b ¶Inquantum homo. ¶Inquantum Deus.
f tradiderit regnū Deo & patri, cum r
a ¶Cum omnes in ſuo regno exaltabit, ſicut ipſe ex humilitate regnat quam habuit. b ¶Tunc ceſſabit timor, te gnabit charitas, non erit inter præſidentes & ſubditos vlla diſſenſio. c ¶Maiores.
g †euacuauerit omnē principatum &
a ¶Minores. b ¶Qui miracula faciunt, uel fortes homines. c ¶Tunc aperte regnabit, ſed & interim neceſſe eſt quod occulte, quia aliter ſcri turæ falſæ eſſent qui quia & modo regnat poterit ſuos ſuſcitare.
h poteſtatē & uirtutē. Oportet autem s

dam adiunctum. ibi: Deinde. Circa primum facit talem rationem. Reſurrectio Chriſti eſt ſufficiens cauſa effectiua noſtræ reſurrectionis. poſita āt cauſa efficiente ponitur eius effectus de neceſſitate, ſi ſit cauſa agens de neceſſitate naturæ. ſi autem ſit cauſa agens voluntarie, ſicut eſt in propoſito, ponitur effectus ſecundum diſpoſitionem voluntatis. & ideo reſurrectio mortuorum erit in fine mundi, ſicut Chriſtus inquantum Deus diſpoſuit ab æterno ſua voluntate, ita exequitur inquantum homo, quia humanitas Chriſti eſt inſtrumentum diuinitati coniunctum, per quam ſicut per inſtrumentum fiet reſurrectio mortuorum. & hoc eſt quod dicitur: Nunc au. Chr. re. a mor. *virtute diuinitatis.* C

f Primitiæ do. *Nec obſtat, quod aliqui vt Lazarus & aliqui alij prius fuerunt reſuſcitati: quia illa reſurrectio fuit ad vitam mortalem, propter quod poſtea ſunt mortui. ſed Chriſtus primus reſurrexit ad vitam immortalem: propter quod illa fuit prima uera reſurrectio: quia fuit in corpore immortali & glorioſo. Si autem contra obijciatur quod Matth. xxvij. dicitur, quod paſſo Chriſto multa corpora ſanctorum reſurrexerunt etc. Dicendum, quod hoc ibi per anticipationem dicitur, quia illa reſurrectio fuit poſt Chriſti reſurrectionem, ſicut patet ibidem, vbi ſubditur: Et exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius &c. Illud autem, quod eſt primum in aliquo genere, eſt cauſa aliorum. ſicut ignis qui eſt primum calidum formaliter, cauſat caliditatem in alijs. & ideo reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis aliorum. Nec poteſt dici, quod ſit cauſa inſufficiens ratione deitatis: quia illa eſt uirtutis infinitæ & illa eſt cauſa principalis reſurrectionis. humanitas autem inſtrumentalis coniuncta. ideo ſubditur:* († in aduentu ipſius.)

g Quoniam q. p ho. m. *ſ. per Adam.*

h Et p ho. re. m. *Sicut enim mors inducta eſt per hominem primum: ita conueniens fuit vt natura humana reduceretur ad vitā per hominem Chriſtum, cuius humanitas eſt deitatis inſtrumentum coniunctum. Non autem facit mentionem de Eua, quia per illam non fuit mors inducta niſi tantum ſuggerendo Adæ comeſtionem ligni uetiti. vnde & ſi Adam ſtetiſſet Eua peccante, peccatum originale non fuiſſet inductum.* D († aduenit)

i Vnuſquiſque in ſuo. *Hic Apoſtolus declarat duplex adiunctum. Primum eſt reſurrectionis ordo, qui tāgitur cum dicitur:* Vnuſquiſque in ſuo or. *ſupple reſurget.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a In Chr. *i. in fide Chriſti.*

b Perierunt. *quod tamen eſt inconueniens, eo quod ſanctiſſime vixerunt: & omnis rationabiliter loquens dicit opera talis vitę a Deo remuneranda eſſe: & maxime debebat eſſe inconueniens Corinthijs cum fidem catholicam ſuſceperunt, quibus ſcribebat Apoſtolus. Sed quia poſſet aliquis dicere, quod hæc remuneratio ſit in præſenti uita, & non in alia, ſicut dixerunt amici Iob, vt ibidem fuit declaratum, ideo excludit hoc Apoſtolus di.*

c Si in hac ui. tan. in Chri. ſu. ſpe. *expectantes ab eo remunerari.*

d Miſerabiliores ſu. o. ho. *qui ad minus perfruuntur bonis huius vitę, nos autem patimur mala. In primitiua eccleſia fideles multa ſuſtinebāt aduerſa. Sed contrarium huius poſſet argui de multis philoſophis, qui voluptates & diuitias huius vitæ contempſerunt: & cum hoc reſurrectionem mortuorum negabant, nec tamen dicuntur miſerabiliores eſſe alijs hominibus, ſed meliores. Dicendum, quod non eſt ſimile de ipſis & Chriſtianis: qui a philoſophi fecerunt hoc propter maiora bona conſequenda. ſ. virtutes intellectuales & morales; in quibus conſiſtit cognitio veritatis, & conſecutio politicæ fælicitatis. Hoc autem non poteſt dici de Chriſtianis, qui confitentur Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis, quod falſum eſſet ſi reſurrectio eſſet impoſſibilis. falſitas autem eſt malum intellectus: ſicut ueritas eſt eius bonum.*

Diuiſio e Nunc a. *Hic Apoſtolus probat conditionalem ſupra poſitam eſſe ueram. ſ. q ſi Chriſtus reſurrexit, & mortui reſurgent. Et diuiditur in tres partes. quia primo probat Apoſtolus propoſitum. ſecundo declarat quodam*

k Primitiæ Chri. *Reſurrectio enim Chriſti prior eſt tempore & dignitate. Inter alios autem, qui reſurgent in fine mundi, non eſt ordo temporis: quia omnes ſimul reſurgent, ſecundum quod dicitur infra eo. ca. In momento in ictu oculi &c. ſed erit ibi ordo dignitatis, quia martyr reſurget ut martyr, & Apoſtolus vt Apoſtolus: & ſic de alijs. de quibus ſubditur:*

l Deinde. *i. poſt Chriſtum tempore & dignitate.*

m Hi qui ſunt Chri. *i. membra ipſius per fidem charitate formatam.*

n Qui in aduen. eius cre. *i. primum quo venit in carnem, & ſecundum quo veniet ad iudicium.*

o Deinde. *Hic declarat ſecundum. ſ. reſurrectionis finem. & primo q̄tum ad conſecutionem boni. ſecundo quantum ad amotionem mali, ibi:* Oportet autem. *Quantum ad primum dicit:* Deinde. *i. poſt hoc.*

p Finis. *ſ. reſurrectionis erit. & iſte finis non erit in hoc quod uiuant uita corporali voluptuoſa, vt Iudæi & Saraceni fingunt. talis enim ſcđm Philoſophum eſt vita pecudum. propter quod in ea conſiſtere non poteſt fælicitas humana, ſed in clara Dei uiſione & fruitione, quæ conueniunt homini ſecundum illud quod eſt in eo ſummum. ſ. uoluntatem & intellectum, & reſpectu optimi obiecti. ideo ſubditur:* (1. Ethic. c. 4)

q Cum tra. i. e. Deo pa. *i. cum Chriſtus adduxerit fideles, in quibus regnat ad clarum aſpectum ſui creatoris. Et quia miniſterium angelorum ordinatur ad hoc vt fideles beatitudinem conſequantur, ideo tunc ceſſabit illud miniſterium. propter quod ſubditur:*

r Cum eua. omnem prin. & p. & uir. *tamen remanebūt ordines angelorum diſtincti quantum ad eminētiā gloriæ ſcđm hierarchias & ordines. Noīat āt iſtos tres ordines, qa ſunt ſupiores q̄tū ad illos, quorū officia executionē importāt circa hæc inferiora. Et ſub principatibus intelliguntur archangeli & angeli cuſtodiæ ſingulorum hominum deputati.*

s Oportet a. *Hic declarat finē reſurrectionis q̄tum ad amotionem mali. tunc enim amouebitur malū culpæ p punitionē iuſtā malorū. & q̄tū ad hoc dicitur:* Oportet au. illū re. do. po. om. inimi. ſub pe. ſu. *Non tamen tunc deſinet regnare: quia hic donec, non facit excluſionem futuri*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

dominum Deũ noſtrũ donec miſereat̃ nr̃i. Non vt tũc auertant̃, ſed ut nihil amplius regrãt. Et ita dicẽdo, donec, maiorẽ excludit manifeſtationẽ regni, non amphorem permanẽtiã.

E

a Nouiſſi. autem. Inter alia cõſtat, ꝙ & ptãtẽ ſuſcitandi habet, cũ ſubdit, Nouiſſime aũt *Nouiſſi.* Mõ regnat, & tunc regnabit ſed nouiſſime. i. poſt omnia deſtruet mors, ꝙ amplius non diſſoluentur, ſicut hæretici arbitrantur. Nouiſſime. Quia non erit quod deſtruat, poſtquam hoc mortale induet immortalitatem.

† Pſ. 109. a ſeius

b Inimica. Cui inimicamur, uel ipſa nobis. Iterum commendatio reſurrectionis.

† Pſal. 8. b Heb. 2. b Lib. 83. q. q 69. 11. 4

c Præter eum. Aug. Quia ſicut ex nullo eſt, ita nulla rõne p̃t alicui eẽ ſubiectus, Ipſe. n. principium eſt omnium.

† palam eſt excipiẽdũ.

d Nam cum ſub &c. Non quin & mõ, oĩa & ipſe ſubiectus. Sed qđ ſp eſt, tũc in aliquo fieri dr̃, cum ab eo ĩcipit cognoſci, ut ſanctificetur nomẽ i. ſanctũ eſſe innoteſcat. Ita etiã cum tradiderit reg. i. cũ patrẽ regnare monſtrauerit. Quod modo creditur. Euacuabit omnẽ principatum, quia oĩb erit notũ nihil p ſe poteſtatis habuiſſe terrenos uel cæleſtes, niſi a Deo, quia tunc nulli ſpes in alio, niſi in Deo. Cũ oẽs adorauerint Chriſtum vt Deum, tũc Chriſtus Deum ſe oſtendet. Sed de Deo, ut unius principii ſumma auctoritas maneat.

e Vt ſit d.o.i. quia cũ dicit oĩs creatura Chriſtũ eſſe ſuũ caput, Chriſti caput Deũ: Nõ tm̃ in oĩb. qa in confeſſione oĩm unus erit Deus, ſed & oĩa, quia ex ipſo ſunt. *Vt ſit Deus oĩa.* Ipſe eſt finis, quem ſupra breuiter concludens poſuit, poſt membratim explicans.

f Oĩa. ut nemo cohęrẽtiũ ei, amet aduerſus eũ ſuã ppriã uolũtatẽ, & tunc manifeſtũ ſit qđ dr̃, Quid habes qđ non accepiſti? *Om.* quia Deus erit vñ ſatietur. *Om.* q̃ honeſte deſiderantur, uita, ſalus, gloria, pax, finis deſideriorũ. In diſpari claritate erit par gaudiũ quia de una re, ut quod habebũt ſinguli cõe ſit oĩb. quia gl̃ia capitis oĩm erit per uinculum charitatis. *Vt ſit Deus* unus cum patre & ſpirituſancto. *Om.* quæ deſiderari poſſunt.

F

† p noſtrã gloriationem

g In omnib. membris ſuis. quia pręmiũ uirtutis erit ipſe, qui dedit uirtutem quia Deus erit vnde ſatientur.

†De pęni. diſt. 2. c. ſi enim. §. cęterum

h Baptizantur pro mor. i. pro pctĩs delẽdis. Vel, pro ſe mortuis faciendis ad ſimilitudinem mortis Chriſti, quid facient cum non ſint uitam habituri?

i Si om. &c. Vt nec Chriſt⁹ ſurrexerit, vt quid baptizat̃ cũ nõ dimittant̃, ſi Chriſtus nõ reſurrexit? Vel, Fuerunt quidam ſperiti, qui baptizabant̃ p his qui de hac uita ſine baptiſmo diſceſſerant, putantes illis prodeſſe. vnde ait, *Quid facient.* i. quid illis proderit qui reſurrecturi nõ ſunt? *Et ſi oĩ. n. re. ut quid ba.* cũ peccata nõ remittantur, niſi cã futuræ reſurrectionis? Q. Si ſtulti, adeo certi ſunt de reſurrectione, uos non debetis dubitare.

k Propter ueſtram gloriam. Vel, Per ue. glo. iu. Verum iurare nõ eſt peccatum ſed non ideo in dubijs iurandum eſt, & tutius eſt non iurare, quam conſuetudine iurandi peierare. Falſum uero iurare grauiſſimum eſt peccatum. Contra præceptum non eſt iuratio, quæ non eſt a malo iurantis, ſed increduli uel infirmi, qui aliter non credit.

l Secundum hominem ad beſtias p. i. rationabiliter agens, quia hominis eſt credere, non mori hominem vt beſtiam.

m Quid mihi prodeſt ſi pug. i. diſputaui.

n Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Hoc propter eos qui quaſi futurum ſit poſt mortem, uentri tantum ſtudent ut pecora, dicentes: Quis inde uenit? Non audiui uocem cuiuſq̃ inde uenientis. Quibus dicitur: Stulte: ſi pater tuus ſurgeret, crederes? Dñs omnium ſurrexit, & nõ credis Qui uoluit mori & ſurgere, vt oẽs uni crederem⁹, ne a multis deciperemur. Crederes patri iterum morituro, & non credis iam immortali, qui deniq; teſtimonium habet in cælo teſtimonium in terra, teſtimonium ab angelis, teſtimonium ab inferis?

Nolite

a Augere regnum. b Voluntarios uel coactos.
illum regnare, † donec ponat omnes
a Plena ſubiectione, uel ſub humanitate.
a inimicos ſub pedibus † eius. † Nouiſ- a
b ſime autẽ inimica deſtruetur mors.
a Omnia ponet ſub pedibus, quia ſcriptura dicit. b Deus pater. c Vt & mortem deſtruat.
† Omnia enim ſubiecit ſub pedibus b
a Chriſti. b Scriptura.
eius. Cum autem dicat, omnia ſub- c
a Conſtat eius autoritate quod ſubiecta.
c iecta ſunt ei: † ſine dubio præter eum d
Deitatem eius. a Dominus non eſt ei ſubiectus, ſed ipſe Deo ſecundum quod homo.
d qui ſubiecit ei omnia. Nam cum
a Etiam in ipſa prælatione.
ſubiecta illi fuerint omnia, tunc & ip
a Cum corpore. b Secundum quod homo.
ſe filius ſubiectus erit illi, qui ſubie-
a Ita tamen ut ſecundum alteram naturam ſit Deus habens omnia quæ deſiderari poſſunt. b Confeſſione omnium. Quia ex ipſo omnia.
e f g cit ſibi omnia, ut ſit Deus oĩa ĩ omni e
a Reſurgent mortui. Si non eſſet reſurrectio mortuorum futura. b Illi.
h bus. Alioquin quid facient qui ba- f g
a Non factum illorum probat, ſed fixam fidem in reſurrectione oſtendit.
i ptizantur pro mortuis? † Si omni- h
no mortui non reſurgunt, ut quid &
a Quilli. i. mortui.
baptizantur pro illis? Vt quid & i
a A prædictis d fecerunt. Qui ſapientes uidemur. b Pericula patimur. c Non ſolum pericula patior, ſed.
nos periclitamur omni hora? † Quo k l
a Pericula mortis ſubeo. b Vt uos gloriam conſequamini. Vel per ueſtram gloriam iuro.
k tidie morior † propter ueſtram glori- m
a Iam in ſpe. Vel. Q. Non humanam, ſed æternam. b i. dum cõſidero, quod ipſe per paſſionem eſt glorificatus
am fratres, quã habeo in Chriſto Ie- n
Iterum.
l ſu domino noſtro. Si ſecũdum homi o
Contra beſtialiter ſapientes.
nem ad beſtias pugnaui Epheſi, p
m quid mihi prodeſt, ſi mortui non re q
a Iterum, ſi non reſurgant, hoc ſolum reſtat, Hoc de Iſaia. & eſt uox Iudæorum deſperantium in captiuitate.
n ſurgunt. † Manducemus & biba- r
In proximo.
a Propter hæc omnia. Noli. ſedu. per pſeudo nec colloqui illis. quia colloquia illorum uirtutes necant, dum faciunt non ſperare reſurrectionem,
o mus, cras enim moriemur. Nolite s t u

o Nolite ſe a Pſeudo, q de medicina q̃rũt uulnus, & de ſcripturis conant̃ torquere uinculũ vnde laqueum mortis iniiciant. G

Euigilate

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *regni, ſicut, Matth. 1. dicitur de Ioſeph & Maria, ꝙ non cognoſcebat eã, donec peperit filium ſuum primigenitum. tunc amouebitur malum pęnæ. ideo ſubditur:*

a Nouiſſime a. i. de. m. *qa reſurrectio erit ad uitã immortalẽ, cũ qua nõ põt mors ſtare. Ad declarationem prædictorum ſubdit.* † nouiſſima

b Oĩa e. ſub. ſub pe. *Hoc enim ſcriptum eſt de Chriſto Pſal. viij. vt ibi declaratum fuit: propter quod oportet illud impleri in conſummatione finali.*

c Cum autem dicat omnia ſubie. &c. *q. d. nihil erit tunc excluſum a ſubiectione ſub Chriſto homine.*

d Præter eum qui ſubie. *Chriſtus enim in quãtum homo minor eſt patre Deo. ideo ſubditur:* Tunc ipſe filius ſub. erit &c.

e Vt ſit Deus omnia in omnib. *i. in omnibus appareat, ꝙ omnis poteſtas & dignitas omnibus inſit a Deo: in quo eſt ratio ultimæ beatitudinis.*

f Alioquin. *Hic conſequenter reſurrectionem probat per ſanctorum uitam. Et diuiditur in duas partes: quia primo ponit probationem. & ſecundo quandam monitionem, ibi: Nolite. Primum exponitur dupliciter. Vno modo dicunt aliqui credentes, quod baptiſmus receptus ab aliquo uiuente ualeret mortuo, & ſic faciebant pluries ſe baptizari: ſemel pro ſe, & alias pro amicis ſuis defunctis. Et ſecundum hoc dicit Apoſtolus:* Alioquin. *id eſt reſurrectio non erit.* Diuiſio | Sup. 4. b

g Quid facient qui baptizantur &c. *q. d. nihil proficiet eis. Sed quia non uidetur probabile, quod Apoſtolus in ſua probatione procedat ex aliquorum errore: quia non eſſet probatio ſimpliciter, ſed tantum ad illos errantes dicendo illos ad illud, quod habebant pro inconuenienti, ideo aliter exponitur, quod dicitur hic:* † 12. q. 1. c. vt nouentis

H De iureiu. c. & ſi Chriſtus. §. angelus.

h Pro mortuis: Si omnino mortui non reſur. *id eſt pro peccatis mortalibus, quæ ſunt opera mortua: pro quibus abluendis recipitur baptiſmus, qui tamen non proficeret ſi non eſſet reſurrectio. Ad hoc enim recipitur, ut a peccatis mundatus ſit uita beata dignus. Conſequenter ducit ad aliud inconueniens. ſ. quod Chriſtiani quibus tunc ſcribebat, fruſtra ſuſtinerent tribulationes huius mundi, ſi non remunerarentur in alia vita. Ideo dicit:*

i Vt quid & nos *ſ. Chriſtiani.*

k Periclitamur omni hora. *Tunc enim Chriſtiani frequenter ducebantur ad tormenta.*

l Quotidie morior. *id eſt periculis mortis me expono.*

m Propter ueſtram gloriam fratres. *Id eſt propter gloriam in nobis acquirendam.*

n Quia habeo in Chriſto Ieſu domi. *ſcilicet in certa ſpe per reuelationem Chriſti. ij. ad Timoth. iiij. b. Repoſita eſt mihi coronæ iuſticiæ &c. Vlterius ducit ad tertium inconueniens. ſcilicet quod homines current ſine fræno ſicut beſtiæ ad delectabilia huius uitæ. Quod eſt magnum inconueniens dignitati naturæ humanæ, ſi non ſit alia uita, in qua pro bonis & malis reddantur pœnæ & præmia. & ſecundum hoc dicit:*

o Si ſecundum hominem. *i. ſecundum rationem, qua differt homo a beſtiis.*

p Ad beſtias pugnaui Epheſi. *Id eſt ad homines reſurrectionem negantes, & per conſequens beſtialiter uiuentes.*

q Quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? *Quaſi dicat: Nihil. ſed magis uideretur eſſe currendum cum eis ad voluptates huius uitæ, dicendo cum eis:*

r Manducemus & bibamus. *Id eſt uoluptuoſe uiuamus.*

s Cras enim, *i. cito.*

t Moriemur. *id eſt totaliter deficiemus ſicut beſtiæ. Vnde in perſona talium dicitur: Vmbræ tranſitus eſt tempus noſtrum &c. Et ſequitur: Venite ergo, & fruamur bonis huius &c.* Sap. 2. b

v Nolite. *Hic ex prædictis ponit quandam monitionem. & primo quantum ad infirmos, dicens:* Nolite ſeduci. *a negantibus reſurrectionem, currendo cum eis ad vitæ voluptatem ſine fræno.*

¶ Corrumpunt

a Euigila. Hæc nolite ſed *eui.* a corpore, & ſic eritis *iuſt.* & *poſt: Nolite pecca.* illis conſentiendo, quia ignorant Deum

A

b Sed di. ali Hactenus p rõnes pbauit, mõ p ipſã rerũ naturã poſſe fieri oñdit Q p hæc pbat. ſed tñ dicit, quaſi p naturã fieri nõ poſſit Et ſi reſurgent, *quali cor.* Q Non poterit aliud eſſe q̃ mõ i. paſſibile & mortale: *Inſipiens:* q non attendis quod quotidie uides.

† mala

c Quali a.c. Vnde quia in naturalium cognitione per quam noſtram de reſurrectione hic talis improbat fidem, ſibi ſapiens eſſe uidetur cum non ſit, congrue reſpondet ei Apoſtolus:

d Inſipiens tu, quod ſe. non. Ita mortuus poterit uiuere & meliori corpore: vt quod ſeminas, melius ſurgit.

e Deus a.d. Sicut ergo nudũ granũ ſeminat̃, & Dei nutu quodãmo ueſtitũ reſurgit, multa ſecũ habẽs ĩcremẽta, ita mortuus Dei uirtute poterit viuere, & meliori corpore reſurgere.

Iob 19. d

f Vnicuiq; ſe. pro c. Ita & nobis noſtra antiqua, ut Iob ait, Quem uiſurus ſũ ego ipſe, & non alius. Sed erit differẽtia in gloria & dignitate, quamuis de eadem materia Sicut non omnis caro eſt eiuſdem dignitatis, licet de eiſdem elementis

g Et c. Omnis caro corpus, ſed non econuerſo, ut lignum.

† exempli gratia

h Cæleſtia. Sunt reſurgentium, terreſtria antequam moriantur, quæ ex Adam, ut quia Chriſtus cæleſtis eſt, ex eo corpora cæleſtia dicantur, & non iam caro dicantur. Ex Adam uero quia terreſtris eſt terreſtria corpora.

i Alia cla. ſo. Sicut Iſta corpora cum vnius naturæ ſint, diuerſæ tamẽ ſunt claritatis, ſic & hoĩes cũ ſint unius generis, diſſĩlis tñ gl̃iæ erũt ĩ reſurrectione. Vt claritati ſolis, illorum dignitas exequetur, q centeſimũ numerũ hñt:

B Lunari vero claritati, q ſexageſimum Stellis vero qui triceſimũ q̃ſierũt. Tetris ãt ſtellis & oĩm nouiſſimus perfidorũ reſurrectio ſimilis ẽ. Infidelitas enim non poteſt clarã reſurrectionẽ hr̃e. qa ſicut carbo cinere ſuo coopt⁹ obcæcat̃, ita & hi perfidia & erroris tenebris circundati luce carebunt

Ioan. 14. a De ſan. vir. c. 26. 10. 6.

k Stella e.a ſtel. dif. Aug. In domo pr̃is mei manſiones multæ ſunt, etſi idem denarius. i. vita æterna omnib. Vna ẽ enim beatitudo, quam iuſti percipiũt & diſpar retribution s qualitas. Cum ſint impariſclaritatis Deus eſt omnia in omnibus, vt quia Deus charitas eſt, & per charitatem fiet, vt quod habẽt ſinguli, communiter ſit omnium.

l Semina. i. quamuis homo ex quo concipitur vſque ad diſſolutionem ſit in corruptione, tamen ſurget in incorruptione.

Corpus

ſeduci. Corrumpunt bonos mores a
a Contra illos.
a colloquia † praua. Euigilate iuſti, b
a Quod exigit iuſtitia Dei. b Qui, ſ. mortuos reſurrecturos, ſtultum eſſe dicebant credere.
& nolite peccare. Ignorantiam enim c
a Pudeat credere ignaris. Et hoc. Vt eis acquieſcere uereamini. Vel uerecundiam. i. vtilitatem.
Dei quidam habent. Ad † reuerẽtiam d
a Ignorantium Deum.
b uobis loquor. Sed dicet aliquis: e
Quomodo poteſt eſſe? Qui iam cinis.
c Quomodo reſurgent mortui? Qua- f g
a Probatio quomodo reſurgent
d li autem corpore uenient? Inſipiens h
Qui non attendis quod granum. Vegetatur.
tu. Quod ſeminas non uiuificatur,
Putreſiat Probatio quali corpore.
niſi prius moriatur. Et quid ſemi-
a Subſtantiam non negat, ſed dignam qualitatem cum adoleſcit. b Quale, Idem in eſſentia, in qualitate diuerſum.
nas? Non corpus, quod futurum
eſt, ſeminas, ſed nudum granum,
Granum. Seminum.
† utputa tritici, aut alicuius cæte-
Grano.
e rorum. Deus autem dat illi corpus i
a Cum palea & ariſta. b Non omnibus granis idem corpus.
f ſicut uult, & unicuique ſeminum k
a Vt tritico tritici.
proprium corpus. Non omnis ca- l
a Eiuſdem dignitatis.
ro eadem caro, ſed alia hominum, m
alia pecorum, alia uolucrum, alia
Non iam caro dicitur. Sunt.
g h autem piſcium. Et corpora cæleſtia, n
a Non ſolum terreſtria differunt inter ſe, ſed & a cæleſtibus.
& corpora terreſtria. Sed alia qui- o
dem cæleſtium gloria, alia autem
a Etiam ipſa cæleſtia inter ſe differunt. Et ſi unius naturæ, diuerſæ ſunt claritatis, ita homines in reſurrectione.
terreſtrium. Alia † claritas ſolis, alia p q
i claritas lunæ, & alia claritas ſtella- r
Ab illis differunt, quia inter ſe.
k rum. Stella enim a ſtella differt in s
Ita differenti corpore reſurgent mortui.
claritate, & ſic reſurrectio mortuo-
a Sed hoc omnes communiter quod incorrupti reſurgent ſed. Sepelitur uel mortificatur.
l rum. Seminatur in corruptione, t

g Quali a. cor. ue. *vtendo delitijs carnalibus ſicut nunc, aut per alium modum.* C

h Inſipiens. *Hic conſequenter ſoluit vtranque quæſtionem. & primo ſecundam ſecundo primam, ibi: Ecce myſterium. Solutio primæ quæſtionis ſtat in hoc, quod reſurget idem corpus numero quo ad ſubſtantiam, ſed habebit aliam qualitatem. Et diuiditur in duas partes. quia primo oſtendit propoſitum ſecundo quæ ſit differentia qualitatis, ibi: Seminatur. Prima adhuc in duas. nam intentum declarat dupliciter Apoſtolus. primo per exempla. ſecundo per rationem, ibi: Si eſt corpus. Prima adhuc in duas, quia primo inducit exempla eiuſdem ſpeciei. ſecundo alterius ſpeciei, ibi: Non omnis caro. Circa primum ponit exemplum de grano ſeminato, ex quo ſurgit aliud granum eiuſdem ſpeciei, non tamen eodem modo adornatum. quia primum eſt nudum. ſecundum palea opertũ: & per incrementum pullulat procedendo de herba ad perfectionem. & hoc eſt quod dicit:* Inſipiens tu. quod ſe. *& patet litera. Sciendum tamen, ꝙ Apoſtolus non intendit ꝙ ſit ſimile in reſurrectione quantum ad hoc ꝙ fiat virtute naturæ, ſicut dicta pullulatio. ſed in hoc ualet exemplum Apoſtoli, quia ſi natura poteſt idem ſpecie reparare & ſub alia conditione, multo fortius Deus qui eſt virtutis infinitæ, poteſt idem numero reparare quantum ad ſubſtantiam, mutata qualitate. Et quia opus naturæ eſt opus Dei naturam dirigentis, ideo ſubditur de grani pullulatione.* Diuiſio | † pudorem

i Deus au. dat il. c. ſi. uult. *Ex hoc enim, quod uidemus ſagittam recte tendere ad ſignum, quæ tamen caret intellectu, arguimus quod ab aliquo intelligente dirigitur. ita ex hoc quod naturam videmus tendere ad certum finem quem non cognoſcit, arguimus quod dirigitur a Deo cognoſcente.*

k Et unic. ſe. pro. cor. *in quantitate & figura & ſimilibus ſecundum determinatam naturam ſpeciei.*

l Non o. *Hic conſequenter declarat propoſitum per exempla diuerſarum ſpecierum. & primo comparãdo corpora terreſtria, ad inuicem. ſecundo cęleſtia ad terreſtria ibi: Et corpora. tertio cæleſtia ad inuicem, ibi: Alia claritas. Circa primum dicit:* Non o. ca. ea. ca. *quia ſunt diuerſarum ſpecierum, ut patet de carne hominis, pecoris & auis, & tamen eſt eadem materia, quia illa eadem materia quæ eſt ſub forma pecoris vel auis, ſit per nutrimentum ſub forma hominis & hoc eſt quod dicitur:* D | † gloria

m Sed al. ho. *Ex hoc concluditur, quod cum hoc fiat virtute naturæ, uirtute Dei poterit fieri, quod caro morientis & reſurgentis erit eadem identitate naturę, ſed alterius glorię.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Corrumpunt mo. bo. *& maxime quæ inducunt homines ad præſentis vitæ delectabilia: ad quæ pronitatem habet ex corruptione natura humana. Secundo ponit monitionem quantum ad perfectos di.*

b Euigilate iu. *i. vos perfecti ſitis ſolliciti vitare peccatum non ſolum in vobis, ſed etiam in alijs qui ſunt imperfecti. de quibus ſubditur:*

c Ignorantiam. n. Dei q. h. *minus recte ſapientes de reſurrectione.*

d Ad re. uo. lo. *i. ad verecundiam veſtram, vt per hoc ſitis magis ſolliciti, quia defectus inferiorum redundat in verecundiam ſuperiorum.*

e Sed di. *Poſtq̃ Apoſtolus ex reſurrectione Chriſti oſtendit reſurrectionem aliorum, hic conſequenter oſtendit qualitatem reſurgentium. Circa quod ſciendum, ꝙ aliqui concedentes reſurrectionem futuram, dicebant eam fore ad conſimiles actus & vitam, ſicut in uita præſenti. Vnde quidam Philoſophi dixerunt: Poſt annum magnum, qui continet xxxvi. milia annorum ſolarium, Plato reſurget habiturus eaſdem ſcholas, quas habuit aliquando Athenis, & eoſdem ſcholares. Alij uero. ſ. Iudæi & Saraceni, licet in aliquo differant, tamen in hoc conueniunt quod dicũt reſurrectionem fore ad vitam animalem delectabilibus carnis utentem non tamen omnino ad actus conſimiles, quia tunc erit vita vtens uoluptatibus carnis ſine impedimento. Ex perſona igitur talia dicentiũ mouet Apoſtolus quæſtionẽ, di.* Sed di. ali. *male ſentiens de reſurrectione.* Errores circa reſurrectionem

f Quomodo re. mor, *hoc dicebant illi qui reputabãt illam impoſſibilẽ.*

Quali

n Et cor. *Hic exemplificat comparando corpora cæleſtia ad terreſtria, quæ conueniunt inquantum corpora. Quantitas enim eſt eiuſdem rationis in his & in illis, tamen differunt in qualitatibus ſuis. Et ex hoc concludit, quod eadem erunt corpora morientium & reſurgentium, tamen aliarum qualitatum. & patet litera hoc excepto:*

o Sed al. qui. cæ. gl. *i. decor & ornatus corporũ cæleſtium.* al. au. terre.

p Alia cl. *Hic exemplificat comparando adinuicem corpora cæleſtia ſ. ſtellas, quæ differunt in claritate. & tamen conueniunt in hoc, quia omnes ſunt cæleſtis naturæ, prout diſtinguitur contra elementarem, & ſimiliter corpora morientium & reſurgentium erunt eiuſdem naturæ, ſed alterius gloriæ. Per hoc autem quod dicitur:* Alia cla. ſo. *intelligitur claritas Chriſti.*

q Alia cla. lu. *i. virginis Mariæ.*

r Et al. cla. ſtel. *i. aliorum ſanctorum. Et quia ſecundum diuerſa merita varie participabunt lumen gloriæ, ideo ſubditur:*

s Stella e. a ſtel. d. *Aduertendum tamen, quod omnia iſta exempla poſita deficiunt a propoſito, quia non habent identitatem ſpecificam uel numeralem, vt patet ex dictis. Corpus autem reſurgens habet identitatem numeralem ad prius mortuum. Exempla enim non ponuntur quia ita ſint, ſed vt ſentiat qui addiſcit, ut per exemplum ſibi cognitum manuducatur ad intelligendum, qualiter idem corpus numero reſurget, differens tamen ſecundum qualitates.*

t Seminatur. *Hic conſequenter oſtendit differentiam corporis reſurgentis & mortui q̃tũ ad quatuor dotes corporis glorioſi di.* Semina. in c. *i. in terra ſepelitur corpus corruptibile. i. p naturã generatur. Vel, Seminatur*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Corpus anima.* i. quod nihil habet ab anima, niſi q̄ ſanctifica-
E tur per eam, ſicut animalia.

Luc. 14.f b *Surget ſp.* tranſiens in naturam ſpiritus, quia agile, leue, cibis non indigens. Cum dixit corpus tranſiturum ad incorruptionem, corruptionis mentionem facit, vt oſtendatur maior dignitas reſurrectionis. *Surget ſpiri.* Non dicit ſpūs, vt corpus vertatur in ſpm, vt quidam putant. Vn̄ dn̄s: Palpate & ui quia ſpūs car. & oſſa nō hēt. Sed ſpirituale, q̄a ſpiritui plene ſubdetur. non iam repugnabit, nec alimentis egebit, vt & homo ante peccatum eguit.

† ignominia

c *Si eſt cor.* Vere ſurget corpus ſpūale, quia ſi modo eſt, *animale eſt.* i. conſtat eſſe q̄n que *ſpiritua* Sicut enim animales ſumus qa pater noſter carnalis factus eſt in aīam viuentem. Sic erimus in reſurrectione ſpiritualeſq; a pr̄ nr̄ ſpūalis factus eſt in ſua reſurrectione in ſpiritum viuificantem. Quod ſic exponit.

† potentia

Cap. 2.b d *Sic ſcrip. eſt.* in Geneſi. Nos eſſe animales ab animali patre procreatos. *In ani. ui.* i. potentem viuere nō p ſuſtentamenta Non viuificantem. Chriſtus *in ſpi. ui.* i. qui ita corpus uiuificaret, vt vltra non egeret aliqua ſuſtētatione, nec eſſet ſolubile. Vel *Si e. c. anima.* quaſi à relatiuis. Cum dr̄ corpus, fruſtra additur animale, niſi ſit aliud ſpirituale, ad cuius diſcrepantiam dicatur animale.

e *Homo pri.* Totum genus humanum ſunt duo homines, primus & ſecūdus. Ex illo nati, ex hoc renati. Chriſtus dicitur Adam, quia de eadem materia. Nouiſſimus quia poſt eum non ſuccedit homo alius, qui ſit caput vel autor humani corporis.

*ipſe dominus

f *Sed non pri.* Dixit corpora noſtra futura ſpiritualia. Sed ne quis dubitet, an animale poſſit fieri ſpiritua e, probat p ſimilitudinem Chriſti: Q factus eſt in

F ſpiritum uiuifi. *Sed non pri.* fuit in eo illud *quod eſt ſpi. ſed quod eſt ani deinde ſpi.* Sic & de nobis poterit fieri.

g *Prim. ho.* Primus in animam uiuentem: *quod de ter.* & ideo ter i animalis & paſſibilis ex natura.

h *Secun.* ſpiritualis, quia *de cęlo.* i quia diuina natura fuit humanę vnita & ideo *cęleſtis.* i. ſpiritualis in reſurrectione. Et quia primus pater fuit terrenus, tales ſunt omnes. *Cęleſtis.* non humano ritu, ſed diuino nutu cōceptus eſt & natus.

i *Hoc au. di.* Iudęi credebant futuram reſurrectionem, ſed more huius uitę, ut nuberent & generarent, unde Saducęis quidem non poterant reſpondere. Quod Apoſtolus remouet.

k *Quia ca.* Per carnem & ſanguinem, uentrem & libidinem. i. opera carnis, quę ibi non erunt ſignificat.

l *Neq; cor. incor. poſſi.* caro. Sed ne putares ſecundum ſubſtantiā carnis hoc dici, aperuit. Ideo dixi: Caro non poſſidebit regnū Dei: quia corruptio mortalitatis, quę nomine carnis hic oſtenditur. Et quaſi diceret: Quomodo caro erit, & non erit caro? Ex ponit: Ecce my. uo.

m *Ecce my.* Quia dixit reſurrecturos in gloriam. & poſt: Caro & ſanguis non poſſidebit regnum Dei: quomodo hoc diſtinguendum ſit, aperit.

☞ Omnes quidem

a ¶i. immortale & impaſſibile. ¶Moritur & ſepelitur.

ſurget in incorruptione. Seminab

a ¶Sine omni honore. b ¶Glorioſum.

tur in † ignobilitāte, ſurget in gloria. c

a ¶Imm. le, irregibile, quia non ualet ſe mouere uel regere. ¶Quia tale cui quælibet nocent.

Seminatur in infirmitāte, ſurget in d

a ¶Potentia cui nihil noceat. b ¶Vere uiuum & uegetatum. ¶Quid per ſingula? c ¶Quod cibis ſuſtentatur

e † uirtute. Seminatur corpus anima f

a ¶Quod iam his non egeat.

b le, ſurget corpus ſpirituale. Si eſt g

a ¶Si quidem eſt animale, eſt & ſpirituale, quod ſ. animale probat per Geneſim. Factus eſt pri. homo cor. animale ſpiritua le nouiſſimus.

corpus animale, eſt & † corpus ſpiri-

a ¶Sicut. ¶Sic exponit quid ſit animale corpus.

d tuale. Sic ſcriptum eſt. † Factus eſt f

e primus homo Adam in animam ui

a ¶i. uiuere potentem, i. uitam dare corpori, per ſuſtentationem tamen ciborum corpus uiuificantem. ¶Itaque addit apoſtolus. ¶Hic quid ſpirituale.

uentem, nouiſſimus Adam in ſpiri- m

a ¶Qui tollit cor uptionem. b ¶In Chriſto. hoc experitus animus ſed idem ſibi expectet.

f tum uiuificantem. Sed non prius

quod ſpirituale eſt, ſed quod anima

g le, deinde quod ſpirituale eſt. Pri-

h mus homo de terra terrenus, ſecun-

duſhomo* de cælo cæleſtis. Qualis

a ¶Id eſt animales.

terrenus, tales & terreni. Et qualis

a ¶Id eſt ſpirituales. b ¶Sicut exemplo Adæ terrena diligimus.

cæleſtis, tales & cæleſtes. Igitur ſicut

a ¶Iam non fabricamus nos ei. ¶Poſt baptiſmum.

portauimus imaginem terreni, por-

a ¶i. obedientiam. Sed ſi non portauerimus, non erimus cæleſtes, & hoc eſt. Hoc autem.

temus & imaginem cæleſtis. Hoc y

a ¶i. dediti vitiis, qui de carne & ſanguine oriuntur.

z autem dico fratres, quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſ-

a ¶Quia. b ¶Quę eſt effectus carnis & ſanguinis. ¶Se immortale.

l ſunt, neq; corruptio incorruptelam

a ¶Quod multis eſt occultum.

m poſſidebit. Ecce myſterium uobis di

G ſurrectionis ceſſabunt operationes animales. ſ. generatio, nutritio, & augmentum: & corpus abſq; fatigatione ſeruiet animæ in ſpiritualibus operibus. & ſecundum hoc eſt pōt dici, q corpus quod nunc eſt animale. i. ſeruiens in operib. animalib. tūc erit ſpūale. i. ſeruiens in operib. ſpūalib. Sciendum ēt q quatuor dotes dictæ nō inſunt corpori glorioſo ex cōpoſitione corporis cęleſtis, ut dixerūt aliqui. ſed ex gloria aīę in corpus redundante, ſcd̄m q̄ d cit Aug. ad Dioſcoriū. Ex hoc aūt q aīa perficit corpus, vidēmus i i pręſenti quatuor prouenire corpori ſ. eſſe, & cōſeruari a corruptione. Recedente n. aīa corpus expirat & mareſcit i. de aīa. Pulchritud. nē ſeu claritatē. & ēt motū amittēs. Et quanto aīa magis pficit corpus, tanto quatuor hæc inſunt corpori pfectius. In ſtatu uero btītudinis aīa pficiet corpus i ſupremo p p qd dabit ſibi eē ſpūale dicto mō, & icorruptibilitatem claritatē & agilitatem.

Epi. lib. ep. 56. et. 2.

h *Si eſt c.* Poſtq declarauit Apoſtolus idētitatē corporū reſurgentiū q̄tū ad naturā, & differētiā q̄tū ad qualitates p exēpla. hic cōſequēter idē oſtēdit p rōnē, q̄ talis ē: Duo ſunt principia generis humani. Vnum ſcd̄m uitā naturę ſ. Adam. aliud ſecundum uitam gratiæ ſ. Chriſtus. Si igitur aīalitas & eā cōſiq̄ntia, q̄ reſpiciūt uitā naturæ, deriuatur ad oēs p Adam: multo fortius ſpiritualitas reſpicies uitam gratiæ deriuabitur ad omnes ſufficienter per Chriſtum. quę ſpūalitas hic inchoatur per gratiam, & in futuro conſummabitur p gloriā in corpus redūdantē p quatuor dotes modo prædicto. & hoc eſt quod dicit: Si eſt cor. ani. Et accipitur ſi, pro quia.

-corpus † Gen. 2.b

i *Eſt & c.* ſpi. qa iā eſt i Chriſto q reſurrexit in corpore glorioſo, & in aliis in futuro erit.

k *Sic ſcriptū. eſt. Geneſ. 2. b.*

l *Fact. e. p. &c* i a. u. i. uitā aīalē cor pi dāē.

m *Nouiſ. Adā.* i. *Chriſtus, qui dicitur nouiſſimus Adam: quia poſt Chriſtum non erit aliud principium uitæ humanæ.*

-cæleſtis

n *In ſpi ui. quia ſicut Adā cōſequutus eſt perfectionem ſui eſſe p atam informatā, ita Chriſtus perfectionem ſui eſſe inq̄tū homo p ſpūſāctī plenitudinē. Et quia aīa nō uiuificat niſi proprium corpus, ideo Adam ſolum factus eſt in animam uiuentem, ſed non uiuificantem alios. Chriſtus autem in ſpiritum uiuentem & uiuificātem, quia ſpiritus eſt qui uiuificat, cuius plenitudo fuit in Chriſto non ſolum ad ſufficientiam pro ſe, ſed e iam per redundantiam in alios. Et quia ordo naturæ eſt procedere ab imperfecto ad perfectum in natura humana, ideo ſubditur,*

H

o *Sed non prius quod ſpirituale. Vnde communiter in antiquis primogeniti fuerunt animales, ut patet de Cain, Eſau, Iſmaele, & multis aliis. Ratio quare primus homo factus eſt in animam uiuentem tantum ſubditur cum dicitur,*

p *Primus homo de ter. ſupple formatus eſt, Gene. ij. a.*

q *Terrenus. i. animalis.*

r *Secundus ho. i. Chriſtus.*

s *De cælo. ſupple formatus eſt, Non quia habuerit corpus cæleſte, ut dixerunt Manichæi, ſed quia deitas, cui unitum eſt corpus illud, de cælo uenit per effectum nouum, & prior eſt quam corpus Chriſti.*

t *Qualis terrenus tales & terreni. i. ab Adam carnaliter deriuati ſunt carnales, ſed a Chriſto ſpirituales. Vita uero ſpiritualis eſt uita cæleſtis. propter quod concludit,*

v *Igi. ſi. p. i. t. per peccatum, quod fecit nos ſimiles Adæ tranſgreſſori.*

x *Portemus & imaginem cæ. p uitā gratiæ Chriſto nos conformantis. quia aliter non poſſumus ad beatitudinem peruenire, propter qd ſubditur*

y *Hoc au. di fr. q. d. Niſi portetis imaginem Chriſti per gratiā, quæ eſt quædā inchoatio uitæ cæleſtis, non poteritis ad regnum gloriæ peruenire*

z *Quia ca. & ſa. i. homines dediti uitiis & delitiis.*

a *Regnum d. quia nec ad illud intrabunt, Apoc. xxi. g. Non intrabit in ea aliquid coinquinatum & c.*

b *Neq; c. qa corpus qd immortale reſurget, ultra corruptioni non ſubiacebit, Ro. viij. d. Ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis, &c.*

c *Ecce m. Hic conſequenter ſoluitur ſecunda quæſtio. ſ. de reſurrectionis ordine & mō. Et diuiditur in tres ptes, qa prio ponitur qonis ſolutio. ſcdo, ſolutionis cōfirmatio, ibi: Cū aūt. Tertio, utilis monitio, ibi, Itaque. Prima adhuc in tres. quia primo ponitur reſurgentium diuerſitas. ſecundo, temporis vnitas, ibi, In momento. tertio, reſurrectionis neceſſitas, ibi, Oportet autem. Circa primum ſciendum, quod licet reſurrectio ſit communis omnibus, non tamen reſurrectionis modus ſiue terminus, qua ſoli boni reſurgent in corpore glorioſo per dotes. Et hoc eſt quod dicit*

Diuiſio

☞ *Apoſtolus:*

NICOLAVS DE LYRA.

a *Surget in inc. i. corpus reſurgens habebit incorruptibilitatem per dotem impaſſibilitatis.*

b *Semina. in ig. i. corpus obſcurum & uile.*

c *Surget in glo. i. corpus habens dotem claritatis.*

d *Seminat. in. i. corpus ab anima de difficili mobile. quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, Sap. ix.*

Sap. 9. a e *Surget in u. i. mobilitate ſ. ſecundum uoluntatem animæ per dotem agilitatis.*

f *Semi. cor. ani. i. groſſum, impotens eſſe cum alio corpore non glorioſo.*

g *Surget cor. ſp. i. potens eſſe cum alio corpore non glorioſo, ſicut ſuo modo ſpiritus ſimul eſt cum corpore. & hoc erit per dotem ſubtilitatis, ut dicunt aliqui. Alij uerò dicūt q hoc non erit per dotem ſubtilitatis, ſed per aſſiſtentiam diuinæ uirtutis hoc facientis. Qui uerò melius dicunt quantum ad hoc, diffuſius habet tractari. iiij. ſententiarum. In ſtatu uerò reſurrectio-*

☞ a *Omnes q. r.* Vel ſm Hier. q uiuos repertos non morituros aſ-
A ſerit, ad Marcellā ſcribens. Oēs mortui reſurgent, non oēs uiui reperti immutabunt, ſed ſoli ſcti. Hier. ad Marcellā: Interrogaueras quod dicit Apſ in aduentu dn̄i ſaluatoris rapi quoſdā viuentes obuiā in nubib vt non pueniant ab his q in Chriſto dormierunt. Viſq; noſſe vtrum ſic occurrant in corporib. vt non aſi moriant, cū & dn̄s noſter mortuus ſit: & Enoch atq; Elias ſm Apocalypſim Ioannis morituri eſſe dicant, ne. ſ. ullus ſit q non guſtauerit mortē: Hoc ex ipſius cōtinētia loci ſciri pōt q ſcti q in aduētu dn̄i Saluatoris in corpore ſuerint dephēſi, in eiſdē corporib. occurrant ei: ita tñ vt ingloriū & corruptū & mortale, gloria & incorruptione & & immortalitate mutet: ut qualia corpora ſurrectura ſint in talē ſubām et viuorū corpora transforment Vñ dicit in alio loco Apſ. pp quod nolum⁹ ſpoliari, ſed ſuperueſtiri, ut abſorbeat mortale hoc à uita, ne ſ. corpus ab aīa deſeraſ: ſed aīa in corpe habitante fiat inclytū qd añ ingloriū fuit. De Enoch aut Elia, quos vēturos Apocalypſis refert & eſſe morituros, nō eſt iſtius tpis diſputatio, cū ois ille liber aut ſpūaliter intelligendus (vt nos æſtimamus) aut ſi carnalē interpretationē ſeqmur Iudaicis fabulis acquieſcendum ſit vt rurſum ædificetur Ieruſalem & hoſtię offerant in templo, & ſpūali cultu imminuto carnales obtineāt ceremonię

† Non oēs quidē dormiemus, oēs tamen immutabimur.

Sap. 5. a

† Cū corruptibile hoc induerit incorruptionem

† victoria

b *In ictu ocu.* Quia in momēto eſt mora. Addit in ictu oculi. i. quam cito icit oculus viſa uel icitur palpebra. i. ſumma celeritate. *In ictu ocu.* i. quam cito oculi radius tranſit ad remota, & tranſuolat media, & ſimul ſit ibi prius & poſt, tamen quaſi ſimul totum ſit.

B c *In nouiſ. tu.* i. nouiſſimo ſigno, qd̄ dabit, ut iſta impleant. Hæc tuba eſt clamor. vñ dr̄. Media nocte cla. fa. eſt: ecce ſpō. ve. Tubæ noīe aliquod euidēs & præclarū ſignū dr̄: quod uox archāgeli, & tuba Dei alibi dr̄. Et in euang. Vox, quam audient mortui, q̄ in monumentis ſunt, & procedent, &c.

Mat. 25. a 1. Theſſ. 4. d

Dan. 5. d

d *Immutabimur.* Exponit qūo hoc fiat, vel qualis ſit immutatio. Oportet enim c. Scd̄m hoc dr̄: Caro nō pōt r. d. quia

¶Hos. ſ. ¶Tam boni quam mali. ¶Quia etiam uiui reperti Chriſto uenienti morientur.

a co: † Omnes quidem reſurgemus, b

a ¶In immortalitatem.

ſed non omnes immutabimur. In b

a ¶In breuiſſimo & minimo & anguſtiſſimo temporis ſpatio. ¶Vt mutabilior ſit reſurrectio.

b momento, in ictu oculi, in nouiſſi- d

a ¶Et hoc per tubam i. per uocem magnam & manifeſtam, poſt quam non erit ala. b ¶An erit ſonus? c ¶Peccatores, uel omnes.

ma tuba. Canet enim tuba, & mor- e

a ¶Sine diminutione membrorum. b ¶Boni.

a tui reſurgent incorrupti, & nōs im- f

a ¶In gloriam immortalitatis & impaſſibilitatis. b ¶Etia mutabimur, quia oportet pro eo quod bene ſeruiuimus, vel quis promiſſum.

mutabimur. Oportet enim corru- g

a ¶Vt ornamentum. b ¶Vt ultra non eſuriat vel aliquatenus lædatur.

ptibile hoc induere incorruptionem

a ¶i. hoc corpus quod oſtenditur. b ¶Vt ultra non moriatur, uel diſſoluatur.

& mortale hoc induere immortali- h

a ¶Vere induet immortalitatem, quia tunc fiet i. implebitur, & nunquam aliter impleretur.

tatem. † Cum autem* mortale hoc i

a ¶Ne quis putet dictum de morte interiori, quod iam factum eſt.

induerit immortalitatem, tunc fiet

a ¶In Iſaia uel Oſee, ita, Ero mors tua o mors. b ¶Aeternaliter.

k ſermo, qui ſcriptus eſt: † Abſorpta

a ¶Diſſoluta, uel diabolus iam ex parte abſorptus, in futuro penitus abſorbebitur. b ¶In reſurrectione Chriſti.

l eſt mors in † uictoria. Vbi eſt mors k

a ¶Potentia qua omnes diſſoluebas temporaliter. b ¶Peccatum originale, unde mors exit, ut ipſe exponit, non quod mors fecit peccato enim morimur, non morte peccamus.

uictoria tua? Vbi † eſt mors ſtimulus

tuus? Stimulus autem mortis pec-

a ¶Quod pungit. b ¶Augmentum ne quis quenquam dicat a lege iuuari, ſed a Deo tantum.

g catum eſt. Virtus uero peccati, m

¶Ago.

lex. Deo autem gratias, qui de-

¶Peccati & mortis. b ¶Non per legem.

dit nobis uictoriam per dominum

C martyres ante alios reſurgent per mille annos, & tunc Chriſtus deſcendet & poſſidebit cum eis corporale regnum Ieruſalem mille annis.

d *In nouiſ. tu. i. in voce Chriſti dicentis: Surgite mortui ad iudicium. Et dicitur hic tuba ad ſimilitudinem tubæ ueteris Teſtamenti. Cuius uox erat ad quatuor ſcil conuocandum concilium. ad pugnandum. ad ſolennizandum feſtum. & ad caſtra mouendum. Ad uocem enim Chriſti tunc congregabuntur omnes ad iudicium, creaturę inuitabuntur ad peccatores impugnandum, Sap. vi. d. Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos, & angeli ad ſolemnizandum gloriæ feſtum mouebuntur tunc caſtra, quia mali ibunt in ſupplicium, & iuſti in gaudium, ad vocem Chriſti dicentis impiis: Ite, & c. et iuſtis: Venite, & c. Mat. xxv. Deitas tamen Chriſti erit reſurrectionis cauſa principalis humanitas inſtrumentalis. Et quia poſita cā ſufficienti ponitur effectus, ideo ſubditur:*

e *Canet e. tu. & mor. re. inc. id eſt ſine diminutione membrorum. Quidquid enim pertinet ad integritatem naturæ, omnibus dabitur, ut communis dicitur. ſed quod pertinet ad gloriam, dabitur tantum electis. ideo ſubditur:*

f *Et nos immu. de ſtatu. ſ. miſeriæ ad ſtatum gloriæ.*

g *Oportet e. Hic conſequenter oſtenditur reſurrectionis neceſſitas, quæ accipitur ex tribus. Primo ex perfectione naturæ humanæ: quæ non eſſet perfecta, niſi anima ſit corperi coniuncta. propter quod ſeparari eſt animæ per accidens & contra eius naturalem inclinationem, nullum tale autem poteſt eſſe perpetuum, Secundo ex impletione diuinæ iuſticiæ ſ. ut corpus ſimul puniatur cum anima & præmietur, ſicut anima peccauit in corpore & in eo meruit. Tertio ex conformitate membrorum ad caput Chriſtum, ſcilicet quantum ad electos, qui reſurrexit per iteram tam unionem animæ ad corpus. Nec obſtat dictum Philoſophi. ſ. quod illa, quorum ſubſtantia corrumpitur, non redeūt eadē numero, ſed ſolum ſpecie: quia loquitur de redeuntibus per motum & uiā naturæ, contra illos qui dicebant eadem numero per naturam poſſe iterari, Deus autē hoc poteſt, cuius uirtus eſt infinita, & pōt agere ſine motu. Dicit igitur Apoſtolus: Oportet: enim corr. hoc indue. incorru. i. naturam humanam reſurgere incorruptibilem rationibus dictis. & hoc erit omnibus commune.*

Neceſſitas reſurrectionis ex trib.

† corruptibile hoc in duerit incorruptibilitatem &

† Hoſ. 13. d

2. de Gener.

† tu* mors D aculeus? vbi tua inferne victoria?

h *Et mortale hoc indu. immor. i. mutatio* non erit ibi corruptio & mortalitas. i. non ſm has qualitates, ſed eadem ſubſtantia. Dicendo. n. hoc, in eandem quaſi digitum tendit, vt eadem caro q vr̄ reſurrectura mōſtretur. Oportet enim induere incorruptionem: Et hoc non ad tempus tātum, quod ibi oſtendit, & morta. hoc indue. immorta.

e *Abſorpta eſt. i. deſtructa in uictoria Chriſti: uel in hoc q modum uincendi exceſſit, Chriſtum inuadendo, vel in hoc q ſer ui vel uincunt concupiſcentias carnis.*

f *Vbi eſt mors uic. tua.* Verba prophetæ, uel Apoſtoli letantis eſt & morti inſultantis in perſona reſurgentium, vt certior ſit reſurrectio. Viciſti in morientibus, uicta es in reſurgentib. Vel mors eſt delectatio peccati, quæ ex actu peccandi fit.

g *Vir. uerò p. lex.* quia lex prohibendo auget peccati cupiditatem. niſi diffundat ſpiritus charitatem.

nem in melius: quod erit ſpeciale electis. Et dicit, induere, quia ſicut ueſtimentum aliunde aduenit corpori, ſic dicta incorruptio in omnibus. & immortalitas in electis non erit ex principiis naturæ cauſata. Et per hoc ſoluitur dictum Philoſophi, ſcilicet, quod corruptibile & incorruptibile genere differunt & per conſequens non poteſt eſſe idem numero. Verum enim concludit, quando corruptio & incorruptio ad idem principium reducuntur. Sed non eſt inconueniens, quod idem numero quod per naturam eſt corruptibile, a Deo fiet incorruptibile, ſicut idem liberum arbitrium quod modo eſt mutabile, tunc erit confirmatum. Per dicta ſoluta eſt quæſtio illorum qui quærebant: Quomodo reſurgent mortui? reputantes eam impoſſibilem.

10. Metaphyſic. text com. 26.

i *Cum autem. Hic conſequenter confirmat quod dictum eſt in ſolutione de ſanctorum immortalitate. & hoc per autoritatem ſacræ ſcripturæ Hoſeæ. xiij. d. ubi nos habemus: Ero mors tua o mors. Tranſlatio. LXX habet, Abſorpta eſt mors in uictoria. quod tunc implebitur, ut patet ex prædictis. Propter quod Apoſtolus congaudens in ſpiritu propter certam expectationem illius ſtatus, quaſi inſultans morti dicit:*

k *Vbi eſt m. ui. tua? qua proſternebas omnes. q. d. non apparebit ultra.*

l *Vbi eſt mors ſtimulus tuus? i. peccatum, per quod humana natura morti addicta fuit, quaſi per ſtimulum, Roma. v. b. Per peccatum mors. ideo ſubditur: Stimulus autem mortis peccatum eſt. Sed quia poſſet aliquis dicere, peccatum per legem fuiſſe ablatum, hoc remouet dicens:*

m *Virtus uero peccati lex. quaſi dicat peccatum magis uiguit ex lege, non per ſe & directe, ſed ex humana malicia per legem occaſione accepta, eo quod humana malicia nititur in uetitum. ſicut plenius fuit declaratum Rom. vij. ſuper illud Occaſione autem accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. De hac autem uictoria per Chriſtum inchoata, & in fine mundi conſummanda, gratiæ ſunt agendæ. ideo ſubditur: Deo autem gratias, qui debit nobis uictoriam per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. & patet litera.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *Apoſtolus: Ecce my. uo. di. i. rem grandem & difficilem ad capiendum.*

a *Omnes quidem re. tam boni quantum mali.*

b *Sed non o. im. de ſtatu animalitatis ad ſtatum ſpiritualitatis per dotes corporis modo prædicto.*

Momētū capitur dupliciter.

c *In momento. Hic conſequenter ponitur circa reſurrectionem temporis vnitas ſiue breuitas. Circa quod ſciendum, q momentum dupliciter accipitur, Vno modo pro nunc indiuiſibili, aliquando pro breui tpe, quaſi imperceptibili. Et idem dicendum de ictu oculi. quia ſi accipitur pro apertione palpebræ, ſit in tempore ualde breui. ſi autem pro ipſa uiſione, ſit in inſtanti indiuiſibili. Et vtrumque concurret in reſurrectione quia collectio puluerum quæ fit in miniſterio angelico per motum localē fiet in tempore quaſi imperceptibili: ſed reformatio corporis & unio aīę ad ipſum fiet virtute diuina & in inſtanti. & hoc eſt quod dicitur: In momen. in ictu o. fiet reſurrectio dicto modo. Per hoc excluditur error Lactantij dicentis reſurrectionem non eſſe futuram omnium ſimul, ſed*

Contra Lactantium

martyres

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E ¶ a Itaque fra. *Hic ultimo ponitur vtilis monitio, ne Corinthij corrum pantur a pſeudo apoſtolis reſurrectionem negantibus cum dicitur, Itaque fra. mei. non carnali cognatione, ſed Chriſtiana religione.*

b Dilecti. *charitatis dilectione.*

c Stabi. eſtote & im. *in fide reſurrectionis futuræ.*

d Abundantes in o. o. dn. *quia fides ſine operibus mortua eſt. Iac. ij. d.*

e Scientes quod la. *ſed tunc magnifice remunerabitur a Deo, ſicut dicitur Sapi. d. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus.*

In c. xv. ubi dicitur in Poſtil. Etſi argua tur contra hoc de lege Mahumeti falſa.

ADDITIO. I.

Receptio legis Mahumeti nullo modo eſt aſſimilanda receptioni legis euangelicæ. Nam vt dicit poſtil. Lex Mahumeti ui ar morū fuit recepta, qd p ſuũ Alchoranū nefandum pt comprobari. Dſ. n. ibi, q Mahumetus periuit a Deo, q concederet ſibi facultatem faciendi miracula, vt Gentes crederent ei. Ad quod (vt aſſerit) fuit ſibi reſponſum a Deo, q non decebat, nam iam miſerat Deus Moyſen cũ magnis miraculis & portentis, & tamen non ſteterunt in fide ſua, & poſtea miſerat Ieſum facientem magna miracula, tñ pauci crediderũt, nec extiterunt in fide ſua: & iõ diſpoſuerat Deus, q ipſe. ſ. Mahumetus ſolũ in potẽtia gladii daret legem, vt qui nollent eũ recipere, interficerentur. Hæc ſunt in Alchorano ſiñaliter, ex quo non poſſunt fingere q p Mahumetũ fuerint facta aliqua miracula. Item eſt manifeſtum, q Mahumetus nihil credendum tradidit tranſcendens ea, quæ com prehendi pñt p phantaſiã humanã. Dicit. n. de paradiſo, q ſunt ibi delectabilia corporalia, in quib. pmia btõrũ ponit, & iõ ab hoibus modici intellectus fuerunt recepta. Secus eſt de fide catholica, in qua qd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs aſcẽdit, traduntur credẽda, quæ nullo modo fuiſſent recepta, niſi miraculis confirmarentur. Faciũt & adhuc aliæ rationes, quæ in poſtil. traduntur &c.

Legis Mahumetæ vanitas

Eſa. 64. b. Sup. 2. b

In eod. cap. vbi dicitur in poſtil. Vt ſit Deus omnia in omnibus.

ADDITIO II.

Hoc qd dr: Vt ſit Deus oia i oib. ſic exponit gl. vt nemo coherẽtiũ ei. i. Xpo, amet aliqd aduerſus eũ: & tũc manifeſtũ é q dr, q hẽs qd nõ accepiſſet: tũc. n. manifeſtũ erit nihil bõi aliquẽ hře ſeu hũiſſe, niſi a Xpo. &c.

In eod. cap. vbi dicitur in poſtil. Si ſecundum hominem.

ADDITIO III.

Super hoc quod dicitur. ſecundum hominem. Gl. i. rationabiliter. quia hominis eſt credere, non mori hominem vt beſtiam. Iterum, Si mortui non reſurgent, hoc ſolum reſtat, ut manducemus & bibamus, cras moriemur.

a ¶Quia per Chriſtum vincimus.

noſtrum Ieſum Chriſtum. Itaq; fra- a tres mei dilecti, ſtãbiles eſtote & im- b

a ¶In fide reſurrectionis.

a ¶Vt a pſeudo moueri non poſſitis. b ¶Spe reſurrectionis

mobiles abundantes in opere domi d

a ¶Spem habentes.

ni, ſemper ſcientes, quod labor ue- e

a ¶Sine remuneratione. b ¶In ſermone domini.

ſter non eſt inãnis in domino.

Hæc ſunt

GLOS. ORDIN. CAP. XVI.

DE col. Aug. Poſt alia de collectis faciendis in ſanctos † qui erãt in Ieroſolymis bñ monet. Qd nõ eſt cõ illud, Nolite cogitare de craſtino. Nõ ẽ. n. cogitare de craſtino, ſi quis humano more iſta cogitet. ſed ſi qs pp iſta deo militet vt in opib. ſuis non regnũ dei ſed iſtorũ acqſitionem intueatur. Vel

† collationibus

Matt. 6. d

b Per unam di ſa. i. dñica die Quia vna dies ſabbathi, vel vna ſabbathorũ, vel prima ſabbathi vocatur apud Iudæos dies, quem nunc dñicum appellamus

F c Ita & uos. Præcipit Apoſtolus oẽm plebẽ die dñico conuenire ad eccleſiã & illuc deferre q vnuſquiſq; ad opus ſanctorũ dare volebat, Et ne a malis miniſtris deperiret ſi apud eccleſiã dimitterẽt, pcipit vt ſecũ deferrẽt, & tuto loco reponerẽt quoadſq; ipſe veniret. Et hoc per ſingulos dies dñicos faciebãt, quia quod paulatim colligitur nec graue eſt, & multum inuenitur.

d Mane. ſicut medicus moram habuit vbi multi ægrotant.

Obſecro

NIC. DE LYRA CAP. XVI.

DE collectis autem. Poſtquã Apoſtolus inſtruxit Corinthios de his quæ pertinent ad eccleſiæ ſacramenta, hic conſequenter inſtruit eos conuerſatione debita & honeſta. & primo qualiter ſe habeant ad extraneos. ſecundo ad ſeipſos & uicinos. ibi: Vigilate. tertio in fine epiſtolæ ſalutat eos ibi: Salutat uos. Prima adhuc in tres. qa primo inſtruit eos qualiter ſe hẽant circa collegiũ pauperũ abſentiũ. ſecundo qualiter ad ſeipſum, ibi: Veniã autem. tertio qualiter ad alium Chriſti diſcipulũ, ib: Si autem venerit. Circa primum ſciendum, quod in primitiua eccleſia in Ieruſalem congregata vẽdebant omnes poſſeſſiones ſuas, & erant illis oĩa communia, ut habetur Actiiij. Et ideo facta fame in Iudæa, de qua habetur Act. xi. fideles qui erãt in Ieruſalẽ: afflicti fuerũt pœna & penuria, propter quod Apoſtoli ſtatuerunt, vt fideles in alijs locis exiſtentes iuuarent eos. Et hoc negocium fuit ſpecialiter commiſſum Paulo & Barnabæ, vt habetur Gal. ij. b. Dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis, ut pauperum memores eſſemus. ideo Apoſtolus Corinthios inſtruit de collatione talis eleemoſynæ & eius conſeruatione, & miſſione eius in Ieruſalem, dicẽs: De col. au. &c. in ſan. *Id eſt propter fideles in Ieruſalẽ habitantes, qui dicuntur*

CAP. XVI.

a ¶De alijs monet.

DE † collectis autem a

a ¶Propter vſus ſanctorum.

quæ fiũt in ſanctos

a ¶Ideo tenendum eſt.

ſicut ordinaui in eccleſiis Galathiæ, ita

a ¶Colligite. b ¶Vnam diem ſeptimanæ.

& uos facite per unãm ſabbathi. c

a ¶Colligite. ¶Ne dicatis non eſſe fidelem miniſtrum, credatis.

Vnuſquiſq; ueſtrum apud ſe repo- d

a ¶Et cauens ne iterum ſibi ſumat. ¶Non quod grauet.

nat, recõndens quod ei † bene pla-

a ¶Ideo ante. ¶Quia grauaret ſi totum ſubito ſimul daret.

cuerit, ũt non cum uenero, tũc collectæ fiant. Cum autem præſens fue- e f g

a ¶Dignos iudicaueritis. b ¶i. cum epiſtolis meis & veſtris laudatorijs & commendatorijs deterentium & mittentium.

ro, quos probaueris per epiſtolas, h i k

a ¶Donum.

hos mittam perferre † gratiam ueſtram in Ieruſalẽ. Quod ſi † dignum l

a ¶Si magnæ res fuerint.

fuerit ut ego eam, mecũ ibunt. † Ve- m

a ¶Cum per omnia loca tranſiero vſque Macedoniam.

niam autem ad uos, cum Macedo- n

a ¶Quia non eſt opus ibi morari.

niam pertranſiero. Nam Macedoniam pertranſibo. Apud uos autem o

a ¶Quia multa corrigenda ſunt.

forſitan manebo, uel etiam hyemabo, ut uos me deducatis quocunque iero. Nolo enim uos modo in tranſitu uidere, ſpero enim me aliquantum temporis manere apud uos, ſi dominus permiſerit. Permanebo

a ¶Inde miſit epiſtolam.

autem Epheſi uſque ad pentecoſten. Oſtiũm enim mihi apertum r

a ¶Multa corda ad audiendum parata.

a ¶Quia non contradicunt prædicationi. b ¶Quid ergo opus eſt ibi morari? reſpondet, aduer. &c.

eſt magnum, & euidens & aduer- s

a ¶Qui conantur impedire. b ¶Ad uos.

ſarii multi. Si autem uenerit Ti-

dicuntur ſancti, quia præ cæteris credentib. erant religioſi, abrenunciando bonorum temporalium proprietati.

b Sicut or. in ec. Gal. *Nomen eſt regionis in Græcia a Gallicis acquiſitæ ſub Brennio duce. in qua regione Corinthus eſt metropolis.*

c Ita & uos fa. *collectam eleemoſynæ pro fidelibus, qui ſunt in Ieruſalem.*

d Per unam ſab. *Id eſt prima die hebdomadæ. quæ vocatur ſabbatum in pluribus locis ſcripturæ. vnde Lucæ. xviij. b. Ieiuno bis in ſabbato. i. in hebdomada. Similiter vna accipitur pro prima. Gen. i. a. Factum eſt mane & veſpere dies vnus. Ita enim conſueuerant fideles conuenire ad eccleſiam dominica die, quæ eſt hebdomadæ prima dies. propter quod dictæ collectæ dabantur magis apte. Conſequenter magis inſtruit de conſeruatione huius eleemoſynæ, dicens:*

e Vnuſquiſque ue. *ut tollatur ſuſpitio infidelis conſeruationis, ſi committeretur alteri,*

f Vt non cum uenero. *ad prædicandum.*

g Tunc collectæ fiant. *Quia poſſet dicere pſeudo apoſtoli, quod cauſa quæſtus ueniſſet Apoſtolus, & ſic occaſionem acciperent quæſtum quærendi, conſequenter inſtruit eos de modo mittendi, di.*

h Cum autem præſens fu. *vobiſcum.*

i Quos prob. *fideles & aptos ad hoc opus.*

k Per epiſtolas. *vobis a me ſcriptas.*

l Hos mit. per. gr. *i. eleemoſynam a uobis gratis datam.*

m In Ieruſale. *fidelib. ibidem habitantib.*

n Quod ſi dignum fu. &c. *i. ſi negocium hoc requirit, & Deo placuerit.*

o Mecum ibunt. *vt per meam præſentiam de ipſis tollatur ſuſpitio: & per eorũ præſentiam obloqutio contra me a falſis apoſtolis, qui aliter poſſent dicere mendaciter, quod illam pecuniam applicarem meis uſibus.*

p Veniam au. *Hic conſequenter inſtruit Corinthios qualiter ſe habeant ad ſeipſum, promittens eis ſuum aduentum di. Veniam au. ad uos. Sed ſe excuſat de temporis dilatione ſubdens:*

q Cum Mace. pertranſi. *per qua habebat tranſire ex ordinatione Dei pro fidelium ſalute. Cætera patent in litera uſque ibi:*

r Oſtium enim mi. apertum. *i. multa corda hominum parata ad audiendum euangelium Chriſti.*

ſ Et a. m. *i. infideles & pſeudo apoſtoli, q conãtur impedire pfectũ. Et p hoc oſtendit Apoſtolus dilationẽ ſui aduentus eſſe neceſſariam ad tẽpus.*

t Si autem. *Hic conſequenter oſtendit qualiter ſe debeant habere ad duplicem doctorem alium. Primus eſt Thimotheus: de*

H *† cõmodũ fuerit*

† magnificentiam, † operæ pretium

† 12. q. 4. c. aiaduertẽdum. §. ſed aliud

† efficax.

ſ quo ſcribit

a Obſecro. Ordo huius literæ reſpicit & A pendet vſq; illuc, ut & vos ſubditi ſitis.

b Spũm Meũ lætitia, ueſtrum charitate.

c Mara na. i. donec veniat dñs, vel in aduẽtu dñi. Mara natha. n. interpretãt, dñs venit. Et eſt cõpoſitum Syro & Græco, magiſq; Syrum eſt quàm Hebræum. Anathema uero Græcum, interpretatur condemnatus vel ſeparatus. Simul ergo Græco & Syro utitur verbo.

Mara, natha.

NIC. DE LYRA.

ſ quo ſcribit eis, *quod ſi venerit Corinthum, quod recipiant eum amicabiliter di.*

a Vt ſi Timo. &c. *& etiã reuerenter, cum dicitur: Ne quis ergo il. ſpe. & conducatur in ſecuritate, ibi: Deduci autẽ il. & c. Secundus eſt Apollo, qui receſſerat a Corinthis p p contentiones eorũ vadens ad Apoſtolũ, quẽ poſtea petierit ab Apoſtolo remitti Corinthum, de quo ſcribit Apoſtolus, quõd ipſum rogauerat ſuper hoc: non tamen præcepit, licet poſſet, quia magis uiris non debet de facili præceptum imponi. ſed magis excuſat eum dicens.*

b Veniet au. cum ei va. *id eſt oportunum.*

c Vigilate. *hic conſequenter inſtruit eos qualiter ſe debeant adinuicem habere. & primo in communi. di. Vigilate. in feruore orationis.*

d State in fi. *reſurrectionis futuræ.*

e Viriliter ag. *in exercitio bonæ operationis.*

f Et c. in domino. *inſpe æternæ retributionis.*

g Omnia enim veſtra. *ſcilicet opera.*

h In cha. *ſine qua nullum opus eſt meritorium veræ beatitudinis.*

i Obſecro vos. *hic inſtruit eos de modo ſe habendi ad aliquas perſonas ſpeciales inter Corinthios exiſtentes, quæ alias præcellebant in fide & deuotione et operibus pietatis. propter quod Apoſtolus monet Corinthios, ut habeant erga illas ſpecialem amicitiam, reuerentiam, & honorem.*

-& Fortunati, & Achaici

k Quoniam ſunt pri. Ach. *i. primi & principales in fide & operibus bonis.*

B

l Vt & vos. *debitã ipſis reuerẽtiã exhibendo.*

m Gaudeo au. *quia per præſentiam eorũ uos eſſis melioratí in fide & moribus. iõ ſubditur:*

n Quoniam id quod vobis de. *ad perfectio nem boni.*

o Ipſi ſup. *Et quia de hoc profectu gaudebat Apoſtolus, ſubdit,*

† mihi veſtri

p Refecerunt enim. *gaudio ſpirituali.*

q Et ve. *ex profectu boni. ideo concludit,*

r Cognoſcite ergo, qui eiuſmodi ſunt. *eos debite venerando.*

ſ Salutant. *Hic ultimo ponitur ſalutatio. & primo ponit Apoſtolus aliorum ſalutationem di. Salut. & patet litera, his exceptis.*

t Aquila & Pri. *Receſſerant. n. de Corintho cum Apoſtolo, ut habetur Actu. xviij. propter quod in hac ſalutatione Corinthiorum ſpecialiter exprimuntur.*

u Salutate inuicem in oſ. *exponatur ſicut ſupra Rom. vl. Secũdo ponit ſalutationem ſuã di.*

-apud quos & hoſpitor

x Salutatio mea ma. Pau. *hoc. n. ponebat in fine epiſtolarum ſuarum manu propria ſcriptis, ne illi, quibus ſcribebat, deciperentur a falſis apoſtolis ſub nomine Pauli malam doctrinam ſcribentibus. Vltimo imprecatur maledictionem obſtinatis in malo, di.*

y Si quis non amat Domi. &c. *ſit ana. i. excommunicatus, & a fidelibus ſeparatus.*

† 11. q. 4. c. Guilizari. † 3. q. 3. ca. cum ergo. § itẽ. verſ. in alia.

z Mara na. *ſic. n. debet ſcribi. ſunt. n. duæ dictiones. & prima valet in latino dominus noſter. ſecunda idem eſt, quod venit. ſed propter ignorantiam idiomatis, & longitudinem temporis duæ dictiones coniunctæ ſunt ſimul & ultima litera dictionis eſt ſubmota. Eſt igitur ſenſus, Si quis nõ amat dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, negãdo eũ eſſe verũ Deũ cœli & terræ, ſit anathema. et ſubditur cauſa. Mara na. qa dominus noſter venit. ſ. Ieſus Chriſtus venit in mundum, qui eſt uerus Deus & dominus omniũ. & uidetur Apoſtolus hoc ſpecialiter dicere contra Iudæos obſtinatos, qui aſſerunt verum Chriſtum adhuc non veniſſe. Conſequenter Apoſtolus imprecatur benedictionem bonis, di.*

a ¶Aug. Forſan iam ibi timuerat commotionem per contentionem pſeudo apoſtolorum.

motheus, videte vt ſine timore a ſit apud vos. Opus enim Domini operatur, ſicut & ego. Ne quis ergo illum ſpernat. Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me. Expecto enim il-

a ¶Qui ſecum ſunt. b ¶Qui erat epiſcopus eorum ab Apoſtolo ordinatus. ¶Quia hunc Corinthij requiſierant, qui cum non poſſet eos ſedare, ierat ad Apoſtolum Epheſum.

lum cum frãtribus. † De Appollo autem fratre notum vobis facio, quoniã multũ † rogaui eum, vt veniret ad vos cũ fratribus, &

a ¶Quia timet incorrectos.

utique non fuit voluntas eius vt nunc veniret. Veniet autẽ cũ † ei b

a ¶Opportunum. ¶Cum vos correcti fueritis. b ¶Vos autem. ¶Contra aſtutias diaboli. c ¶Stantes non obrepit ſomnus.

vãcuum fuerit. Vigilãte & ſtã- c d

a ¶Mulierum inconſtantia eſt. b ¶In domino. ¶Vt ſit in veſtra virtute profectus.

te in fide, virilitẽr agite, & cõn- e

a ¶Etiam correctio.

fortamini: omnia enim veſtra g

a ¶Non cauſa inanis gloriæ.

a in chãritate fiant. Obſecro autem i

¶Qui.

vos fratres, noſtis domum Ste-

¶Hi cum Apoſtolo fuerunt in prædicatione Corinthiorum.

phanæ & Fortunati & Achaici,

¶Primi crediderunt in Achaia. ¶Vt miniſtrarent.

quoniã ſunt primitiæ Achaiæ, & k in miniſteriũ ſanctorũ ordinauerunt ſeipſos, vt & vos ſubditi ſitis l eiuſmodi omni cooperanti & la-

a ¶Quia præſentes ſunt apud uos, & quibus eſt vobis profectus, vel qua mihi pro vobis miniſtrare uenerunt, quod uos deberetis facere.

borãti. Gaudeo aũt † in præſentia m Stephanæ & Fortunati, & Achaici: quoniam id qd † vobis deerat, n

a ¶Miniſtrauerunt mihi, quod vos non feciſtis.

ipſi ſuppleuerunt. † Refecerũt e- o p

a ¶Quem pauerunt. b ¶Quibus Apoſtolũ ſeruauerũt.

nim ſpiritũ & meũ & veſtrũ. Co- q

a ¶Honorate. b ¶Illos.

gnõſcite ergo, qui eiuſmodi ſunt. r

¶Quod ego ſcribo omnes deſiderant.

Salutant vos eccleſiæ Aſiæ. Salu- ſ

a ¶Apud quos hoſpitor.

tant vos in domino multũ Aqui t

a ¶Fratrum congregatione.

la & Priſca, cum domeſtica ſua eccleſia, apud quos & hoſpitor. Salutant vos fratres omnes. Saluta- u

a ¶Vero corde in ſignum pacis.

te inuicem in oſculo ſancto.

a ¶Vt ſciant epiſtolam eius eſſe, ſubditſa. &c. b ¶Scripta. ¶Fideles ſaluto, ſed.

Salutãrio mea mãnu Pauli. x † Si quis non amat Dominum y noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit

a ¶Vel condemnatus. ¶Separatus adeo. ¶Donec ueniet dominus, vel in aduentu domini.

anathẽma mara natha. Gra- z

a ¶Hæc eſt ſalutatio Pauli.

tiã Domini noſtri Ieſu Chriſti

a ¶Sit.

vobiſcum. Charitas mea cum b

a ¶Ex Charitate uos inuicem & Deum diligite, qua ego uos & Deum diligo. ¶Non ſecundum amorem ſeculi.

omnibus vobis in Chriſto Ieſu. c

Amen.

Gratia

a Gratia do. noſ. Ieſu Chri. ſit uo. *vſq; in fidẽ.* C

b Charitas mea cum omnibus vo. *i. eadem charitate vos inuicem diligite, qua diligo vos. Et quia hæc dilectio non eſt carnalis, ſed ſpiritualis ex Deo: ideo ſubditur:*

c In Chriſto Ieſu. Amen. *Confirmatio eſt dictæ benedictionis in Chriſto. Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.*

In ca. xvj. vbi dicitur in Poſtil. Mara natha: Sic enim debet ſcribi.

ADDITIO.

Hoc quod dicitur Mara natha: nõ recte exponitur in Glo. noſtris dicendo, q ſunt duæ dictiones in Syro ſignificantes idẽ, qd dominus noſter venit: prout in Poſt. Vel do nec veniat dominus, prout in glo. Tũ quia nihil iſtorum proprie ſignificatur per iſta verba. Tũ quia nõ apparet aliqua ratio qua re Apoſtolus, qui ſemper hoc nomen Ieſus & hoc nomen Chriſtus ponit ſub propria forma latina in quibuſcunque locis vbi de eo tractat: in hoc loco mutaret ſtylũ ſuum noĩa Chriſti ponẽdo in Syro. Tum quia nõ bene concordat ratio huius propoſitionis cauſalis cũ dicit: Si quis non amat Chriſtũ, ſit anathema, quia dñs noſter iã venit. Non n. tantũ modo ex hoc, q Chriſtus iã venit ſumus obligati ad dilectionẽ ſuã: quia etiã ante aduentũ ſuũ hoĩes obligabantur ad dilectionẽ Dei, vt in. ve. le. Vnde ad verã expoſitionẽ harũ dictionũ ſciendũ eſt, q Iudæi trib. mod. exercebãt cenſurã ſeu ſententiã iudicialẽ cõtra rebelles ſeu inobediẽtes fidei vel legi diuinæ. Primo modo per ſeparationẽ a fidelibus, ſicut inter nos per ſententiã excommunicationis. & hoc eſt, quod dicitur: Qui nõ amat Chriſtũ, ſit anathema. ſ. ſeparatus a fidelibus prout in Poſtill. Scdo modo per deſtructionẽ, ſeu perditionẽ oim ſuorũ. & hoc vocatur apud eos חרם herem. de quo hr Le. vl. in litera & in Poſtil. & ille qui iſto ſecũdo modo incurrebat prædictã cenſurã ſeu ſñiam vocabatur machará: qđ eſt nomen deriuatũ ab ipſo herẽ prædicto. Tertio modo per maledictionẽ ſolennẽ. in qua ille, q hoc incurrebat, maledicebatur ſolenniter tubis canentibus. ſicut inter nos ſolenniter maledicitur excõmunicatus, qui in ultima contumacia perſiſtit, extinctis cãdelis & pulſatis campanis. & hæc uocatur inter eos ſamatha: qđ ſignificat mortificatiõnẽ, q quidẽ tres modi maledicendi, ſeu ſeparandi hoiem ſunt noti inter eos ſub pdictis uocabulis. Apoſtolus ergo in fine huius epiſtolæ imprecatur maledictionẽ his, qui non amant Chriſtum ſm illos tres modos prædictos. Primo modo per ſeparationem. & de hoc dicit: Sit anathema. Secũdo modo per deſtructionẽ ſuorum. & de hoc di. Mara natha. i. macharam, fuit. n. hic, h, q eſt litera aſpirationis amota, eo q in lingua noſtra rariſſime interuenit, et ultima litera, m, fuit mutata in, n, per hoc, quod ſcriptores noſtri ignorant idioma. Tertio imprecatur illis ultimam mortificationem, quæ dr ſamatha, & quæ eſt ultima mortificatio, vt dictum eſt. & fuit amota prima ſyllaba p imperitiã linguæ, ut dictum eſt. Sic ergo Apoſtolus imprecatur tres ſententias condemnatiuas, his qui Chriſtum non amant. ſ. anathema, quæ eſt ſeparatio a fidelũ cœtu: & herem, quod eſt deſtructio bonorum ſuorum, & ſamatha quod eſt quædam ultima & ſolẽnis mortificatio in ſua ciuitate ſeu polina. & quia oppoſita iuxta ſe poſita clarius elucẽſcunt, ideo conſequenter imprecatur benedictionem bonis, di. Gratia domini noſtri cum omnibus uobis &c. prout in Poſtil.

-notum vobis facio quoniam † hortatus ſum.

† oportunitatem erit nactus.

D

† de aduentu

† Refocillauerunt

מרנא ant maran ata, i. dominus noſter venit.

REPLICA.

In vlt. ca. Maledictionẽ eorũ, qui Chriſtũ nõ amãt, ponit Apoſtolus in lingua extranea. Circa quã Burg. ſe opponit, & ſtãt, & oibus doctoribus quaſi nullus intellexerit vere terminũ ibi poſitũ vel ſententiam. Rñdeat ibi pro doctore, q voluerit, idioma eſt mihi ignotũ.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL ES

E

Incipit prologus in ſecundum epiſtolam Pauli ad Corinthios.

G

INcipit ſecunda ad Corinthios epiſtola. quaſi in parte ſuperiori poſt tribulationū ſuarū relationes, reddit cauſas quare ad eos ſecūdò nõ ierit: quoniā nõ leui mutatione cõſilij feciſſe ſe aſſerit, ſed ne aduẽtu ſuo triſticiā incurreret, cū in peccato p̄manere diſcipulos repeřiſſet. Deinde poſt agnitos fructus pœnitẽtiæ recõciliat eū eccleſiæ, quē in prima pp̄ fornicationē a cõſortio ſanctorū iuſſerat amoueri. Tertiò cõtra pſeudo apoſtolos officij ſui dignitatē tuetur, & noui Teſtamẽti miniſtros, tãto anteire gratia oſtẽdit, quãtò euangeliū eſt lege prǽſtãtius. Immoratur ẽt in cauſa illa plurimū, quã breuiter in prima cõtigerat: vt prompto ac libẽti animo neceſſaria pręſentis uitę nõ habẽtibus largiãtur, & utilitate ſpiritualis cõmertij commutent præſentia cū futuris: atq; abūdantia ſua ſanctorū inopiā ſuppleãt: vt viciſſim eorū inopia, ſanctorū abundãtia ſuppleatur. In fine repetit, quod ſuperius cõtra pſeudo apoſtolos egerat, & iactationē eorū, prædicationeſq; de ſe glorioſas, vel collata antiquitate gn̄is, vel catalogo iniuriarū ac periculorū ſuorū euacuat. Dicitq; eos op̄arios ſubdolos, q ad imitationē Sathanæ trãsfigurent in apoſtolos Chriſti, ſub p̄dicationis ſpe, lucra pecuniaria q̃q; ſectãtes.

QVibuſdā Corinthiorū per primā epiſtolā correctis, cauſa reliquorū ſcribit ſecūdam, repellẽs pſeudo apoſtolos oſtẽdẽdo deceptionē p̄dicationis eorum, ſe multis modis cõmendãs. Notat etiā eos in eleemoſynis parcos. Præcipit quoque

Incipit Argumentum.

POſt actam a Corinthijs pęnitẽtiam, cõſolatoriam ſcribit eis epiſtolam Apoſtolus à Troade per Titum: & collaudans eos hortatu ad meliora, contriſtatos quidem eos, ſed emendatos oſtendens.

quoq; fornicatorē correctū recipi, quē prius Sathanæ tradiderat. Et q̃a ẽt boni tribulant̄, ibi ſe eis exẽplū patiẽtiæ proponit. In hac epiſtola incorrectiores corrigere, & correctos ad vtiliora prouocare, et pſeudo cum ſui commendatione deprimere intendit.

GLOS. ORD. CAP. I.

PAulus Ap. Salutationē primo more ſolito p̄mittit. Inde de bonis p̄ gratiā collatis gratias Deo agit loquẽs p̄fectis: poſt ad paſſionis tolerẽtiā ſui exẽplo inuitat: poſtea pſeudo apoſtolos deprimendo redarguit detegens verſutias eorū. Et ſe multis modis cõmẽdat. Tãdẽ moralis admonitio cū iteratione benedictionis ſubdit̄. Salutationē igitur præmittẽs, cõtra pſeudo ſuperbiā, Paulū: & cõtra cordis præſumptionem, apoſtolū ſe nominat dicens: *Paulus &c.*

F

b Bene. Primū p̄fectis loquit̄ de tribulatione, proponens ſe exemplum patientiæ: & conſolationis a Deo acceptę: ducens laudi, quod alii ignominiæ.

c Deus. Creator omnium.

d Pater Chr. Per quē eſt & nobis.

e Pater miſe. Paternè dans veniã peccatorum, & bona opera, & in tribulatione conſtantiam.

f Et de. dator *Totius.* p̄fectę *cõſolati.* quãtã decet dare Deū his, q p̄ Chr̄o patiunt̄. Q d' Deus cõſolationis, ex hoc patet, q d' conſolat̄.

g Qua exhortamur. id eſt quam Deus ad hoc dedit, non ſolum

vt conſo-

f Gratia vo. *in præſenti, quæ principium omnis boni meritorij.*

g Et pax. *in futura felicitate, quæ quietabit totaliter appetitum.*

h A Deo patre noſtro. *id eſt tota trinitate.*

i Et Domino Ieſu Chriſto. *A tota enim trinitate proueniunt dicta bona mediante Chriſti incarnatione.*

Incipit epiſtola Pauli ad Corinthios Secunda.

CAPVT I.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti a

a Non vſurpatiue. b Non hominum. c Qui iuit cum prima epiſtola ad Corinthios, & omnia renunciauit Apoſtolo, quæ fiebant apud illos.

per volūtatem Dei, & Timótheus frater eccleſiæ Dei, quę b c d e

a Et. b Spirituſſancti gratia renatis. Presbyteris.

eſt Corinthi cum ſanctis oĩbus, q ſunt in vniuerſa Achaia. Gratia vobis & pax à Deo patre f g h

a Cuius metropolis eſt Corinthus. b Ecce ſalutatio. c Tranquillitas mentis. Sine quo pater nil dat. Et ſi in ſe gloria eius non poteſt augeri nec minui, in ſuis ſit exaltatus: in quibus per cognitionem & ipſorum profectum dicitur exaltari.

noſtro & Domino Ieſu Chriſto. † Benedictus i k

Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pa- l m

Nobis qui Chriſti filii ſumus. a Non minus eſt in tribulatione ſolatium.

ter miſericordiarū & Deus totius cõſolationis, n o

Miniſtros. Animæ & corporis.

qui conſolatur nos in oĩ tribulatione noſtra, p

a A Deo conſolatur. b Deſolati.i.humano auxilio deſtituti. c Per exemplum conſolationis noſtræ. d i. de qualibet.

ut poſſimus et ipſi cõſolãri eos, q in omni preſ q r

a Per talem conſolationem, qui hortatur nos ad grauiora.

ſura ſunt per † exhortationē, qua exhoramur

k Benedictus &c. *præmiſſa ſalutatione, hic conſequenter ponitur narratio epiſtolæ. In qua ſic procedit Apoſtolus: quia primo excitat Corinthiorum attentionem. ſecundo, ponit excuſationem: ibi: Et hac confi. tertio, ſuam proſequitur intentionem. iij. capitu. prima adhuc in duas: quia primo excitat attentionem: recitando quædam in generali. ſecundo magis in ſpeciali, ibi: Non enim uo. Circa primum ſciendum, quod ex beneuolentia redduntur auditores attenti. propter quod Apoſtolus captat eorum beneuolentiam, oſtendendo, quòd quidquid facit, ad vtilitatem eorum facit: & ideo primo vtilitatem ex ipſo eis prouenientem declarat. ſecundo rationem huius allegat. ibi: Quoniam ſicut abundat. Dicit igitur:* Benedictus Deus. *id eſt gratias ago ſibi. Dicere enim Dei eſt facere. Pſal. xxxij. b. Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt. Dicere uero noſtrum non eſt facere. ideo quando Deus benedicit nobis: aliquod donum nobis tribuit. Sed quando Deum benedicimus: nihil ſibi accreſcit: ſed ſolum ſibi gratias agimus. Dicit igitur:* Benedictus Deus. *id eſt tota trinitas.*

Diuiſio H

† Epiſt. 1. Pet. 1.a

Incipit expoſitio Nicolai de Lyra ſuper ſecundã epiſtolã Pauli ad Corinthios.

CAP. I.

† cõſolationem, q̃ conſolantur

PAulus Apo. *Poſtquã Apoſtolus ſcripſit Corinthijs inſtruẽs eos de ſacramẽtis eccleſiæ in epiſtola prima, hic cõſequenter ſcribit eis de miniſtris eccleſiæ in epiſtola ſecũda. Cuius ratio fuit, quia poſt prædicationẽ apoſtoli receperant pſeudo apoſtolos, quos aliqui veris apoſtolis præferebãt. pp q d' Apoſtolus ſcribit cõmẽdans veros apoſtolos, & eorum doctrinã: & vituperans falſos, & eorũ falſitatẽ. Et diuiditur hæc epiſtola in duas partes ſ. in ſalutationẽ, & narrationẽ: q̃ incipit ibi: Benedictus. Circa primũ primo ponũtur p̄ſonæ ſalutãtes, cum dicitur:*

Diuiſio

a Paulus Apoſtolus. *Exponatur ſicut ſupra ad Romanos. 1.*

b Per voluntatem Dei. *id eſt electionem Actuum xiij.*

c Et ti. fra. *Hunc adiungit Apoſtolus in ſalutatione ſua, ne Corinthij crederent ipſum retuliſſe aliqua mala de ipſis Apoſtolo. cum tranſierat per eos poſt primam Apoſtoli epiſtolam miſſam, vt habetur in fine illius epiſtolæ. Conſequenter ponuntur perſonæ ſalutatæ, cum dicitur:*

d Eccleſiæ Dei. *id eſt congregationi fidelium.*

e Quæ eſt Cor. *i. Achaiæ metropoli. tertio ponuntur optata bona, ibi:* Gratia

l Et pater Domini. *id eſt perſona patris.*

m Domini noſtri Ieſu Chriſti. *In quo exprimitur perſona filij. & cointelligitur ſimul perſona ſpirituſſancti, cum ſit nexus amborum.*

n Pater miſericordiarum. *auferens a nobis omnem miſeriam.*

o Et Deus totius conſolationis. *conferens nobis bonum totaliter quietatiuum mentis. ſcilicet ſeipſum.*

p Qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. *aliquando eruendo, & aliquando præmium promittendo, & aliquando patientiam tribuendo: Quod frequenter eſt melius, & magis expediens, quàm erui a tribulatione temporali. Sed quia talem conſolationem dedit Apoſtolo non ſolum pro ſe, ſed etiam pro aliorum vtilitate, ſicut dedit lumen ſoli, non ſolum ut ipſe luceat, ſed etiam vt alia illuminet. ideo ſubditur:*

q Vt poſſimus & ipſi conſolari eos *verbo & exemplo.*

r Eos, qui in omni preſſura ſunt per &c. *Id eſt proponendo eis præmium æternum ſicut à Deo nobis eſt propoſitum: vt exponendo eius ſcri*

ptur*as in-*

vt conſolaretur nos: ſed etiã exhortaret̄:

A & ita noſtra conſolatio valet etiam ad alios exhortari vt vere poſſimus cõſolari.

a Pro veſtra ex. In amaris ſalus, & præmium promittitur.

b Non enim vo. &c. Ne corinthij deficerẽt patiẽtes tribulatiões ab infidelibus: Apoſtolus dat eis in exemplum ſeipſum, vt ſicut ipſe, corroberentur in ſuis tribulationibus.

c Ipſi. Non ſolū alii de nobis, ſed & *In nobis.* Quia natura noſtra nil niſi mortẽ promittebat vel defectum. Tantã inſolentiã iniquitatis ſignificat inſurrexiſſe contra fidei prædicatores: ut mortem cõtra oculos haberent. Sic. n. afflicti fuerant, ut deſperarent de præſenti vita.

† veſtri conſolatione

d Et eruit. Quia Deus præſidia ſua non negat ſuis in neceſſitate poſitis.

e Et adhuc &c. Vt ex perſonis mu. fa. ad Deū pp̄ prædicationem eorum conuerſis *gratiæ agantur* Deo pro prædicatione eorum *per mul.* habentes eam donationem fidei: quæ in ipſis eſt. Perſonas mul. fa. dicit infantes, pueros, & cæteras ætates pro vtriuſque ſexus conditione.

f Et mul. per. Alia trãslatio. *vt in multorum facie eius, quæ in nob* Quæ litera ſic legitur. Q. Orationes veſtræ ſic iuuabunt nos, vt p̄ multos gratię agantur Deo pro nobis, Gratiæ dico eius donationis, quæ eſt in nobis. Hęc non mutantur. Agantur dico in multorum facie. i. inter multos, & coram multis. hoc ideo, quia gratia Dei cõſolatur apoſtolos cauſa multorum. i. omnium credentium, quorum cauſa & preſſurę eis ingerebant̄. Et ideo illi oẽs credẽtes gratias Deo referant pro liberatione.

g Damnationis. Pręcedentis ex perſonis. i. honeſtis uiris, ut uobis & aliis multarum fa. i. diſcretionum: vel diſcretorum meri-

B torum, & diuerſarū virtutum: Vt facies Iob fuit patientia, Dauid, humilitas, Moyſi manſuetudo.

h Per multos. Exponit quod ſupra dixerat a perſonis multarum facierum.

i Nam gloria no. Ideo & vos & alii debetis orare pro nobis. Vel Ideo orationes veſtræ poterunt nos iuuare, quia hoc unde gloriamur tam honeſtum eſt.

Teſtimonium

Nos. Vt vere poſſimus conſolari.

et ipſi a Deo: quoniam ſicut abū a

a Quæ pro Chriſto. i. Chriſti nomine inferuntur: vel quas ad ſimilitudinem patimur.

dant paſſiones Chriſti in nobis: b

a Non minus. b Cum vel hic liberamur vel pietatem paternam in flagellis intelligimus: quia flagellat omnem filium quem recipit. In nobis qui ſumus earum locus.

ita et per Chriſtum abundat cõ- c

a Sed hoc totum pro vobis.

ſolatio noſtra. Siue autem tribu d

a Quia noſtro exemplo monet vos Deus pati vnde ſalus æterna vobis.

lamur pro † veſtrã exhortatio-

a Spe præmii.

ne & ſalute: ſiue conſolamur e

a Vt ſimilem ſperetis. Quia noſtro exemplo monet vos Deus, pati ſub ſpe pręmii vt ſic leuius feratis.

pro veſtrã conſolatione: ſiue f

a Ad grauiora vel finitis malis, vel uirtute patientiæ data nobis.

exhortamur pro veſtra exhor-

a Vt ad maiora animemini, & ſalutem ſperetis. b Pro ſalute dico. Salus operatur. i. intendit operari in uobis. non intendimus, quod operetur in uobis tolerantiam.

tãtione & ſalute, quæ opera- g h

a Q. Debetis exemplo noſtri eadem pati, quæ & nos patimur.

tur tolerantiam earundem paſ-

a Adeo operatur. Quia ſperamus vos paſſuros.

ſionum quas & nos patimur, ut i k

a Patimur dico. Ad veſtram vtilitatem.

ſpes noſtra firma ſit pro vobis.

Scientes quoniam ſicut ſocij paſ- l m

a Quia æqua gloria labori veſtro retribuetur. In futuro. b Æternæ.

ſionū eſtis: ſic eritis & conſola- n

a Exponit tribulationes.

b tionis. Non enim volumus igno o

a Quia vobis ſcire proficiet. b Pſeudo de ſua gloria gloriantur: nos uero de tribulatione.

rare vos fratres de tribulatione

a Quid de ea. Hoc. ſ.

noſtra, quę facta eſt in Aſia, quo p q

a Præcedentium paſſionum. b Pondere paſſionum.

niam ſupra modum grauati ſu-

Et. a Humanam. b Adeo.

mus ſupra virtutem, ita vt † tæde r ſ

a Qui de malis ſolemus gaudere. b Non ſolum loqui & cætera facere. c Non ſolum tædebat viuere, Sed etiam.

c ret nos etiam viuere. Sed ipſi in t

a Certitudinem omnimodam diſſolutionis.

nobiſipſis † reſponſū mortis ha-

a Ideo Deus tantum permiſit nos affligi.

buimus: ut non ſimus fidẽtes in u

a Maledictus enim qui confidit in homine. b In quo ſecure: Quia ipſe eſt. c Cui ſimile eſt, quod me de illis prædictis liberaui, unde ſubdit, qui de tan. &c.

nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat x

mortuos, qui de tantis periculis

a Ad ſalutem reduxit. b Tendentes mentis deſiderio.

d eripuit nos & eruit in quem ſpe-

In poſterum. Quotidie.

e ramus, quoniã & ad huc eripiet y

a Non ſolum nobis & aliis, ſed &. Vel nobis.

adiuuantibus vobis in oratione z

a Facta vel dictis. b Ita orationes ueſtrę iuuabunt nos, ut per multos &c. i. a perſonis diuerſarum ætatum:

f pro nobis: ut ex † multarum a

perſonis facierum, eius, quæ b

Vel uobis. a Liberationis & cæterorum bonorū.

g h in nobis eſt, donationis: per

a Fideles.

multos gratiæ agantur pro no-

a Amb. Ideo non diffido de auxilio Dei, quia pura eſt conſcientia ab omni ſimulatione. b Hoc unde gloriamur.

i bis. † Nam † gloria noſtra hæc c

i Quas & nos pa. *Exhortatio. n. quæ ſit uerbo & facto eſt efficacior: Et quia patientia diſcipuli firmat ſpem magiſtri de ſtabilitate eius in bono, & conſecutione præmij. ideo ſubditur:*

C

k Vt ſpes no. &c. *q. d. ex tolerantia. n. ueſtra firmiter ſperamus, quòd præmium beatitudinis conſequamini propter quod ſubditur.*

l Scientes. *non certitudinæ euidentiæ, ſed adhærentiæ.*

m Quoniam ſicut ſocij &c. *in præſenti.*

n Sic eritis & conſo. *in futuro.*

o Non enim. *Hic conſequenter captat eorum beneuolentiam recitando quædam in ſpeciali. & primo recitat perſequutionem quandam, ſibi in conſolationem a Deo factam. & ſecundo proſequitur huius cauſam, ibi: Nã gloria. Illa uero tribulatio fuit excitata contra Paulum apud Epheſum per quendam argentarium, ut habetur Act. xix. de quo dicitur hic:* Non enim uolum. ignorare uos fratres. *quia nobis erit patientiæ materia.*

* ſiue cõſolatione accepimus p̄ ueſtri cõſolatione, & ſalute

p Quæ facta eſt in Aſia. *in qua eſt Epheſus.*

q Quoniam ſupra mo. gra. ſu. *id eſt ſupra modum humanum.*

r Supra virt. *ſupple naturalem. Sed contra hoc uidetur eſſe, quod dicitur. 1. Corin. x. c. Fidelis Deus, qui non patietur nos tentari ſupra id, quod poteſtis. Dicẽdum, quòd duplex eſt uirtus ſiue poteſtas. ſ. naturæ & gratiæ. Supra uirtutem uero naturæ ſaltem de communi curſu bene permittit Deus aliquando fideles tentari. & tunc dat uirtutem gratiæ ad poſſe ſuſtinere. Et ſic loquitur Apoſtolus. 1. Corin. x. c. unde ibidem ſtatim ſubdit: Sed faciet cum tentatione prouentum ut poſſitis ſuſtinere.*

Duplex poteſtas ſiue uirtus.

ſ Ita vt tæ. nos etiam vi. *propter pondus. n. tribulationis aliquando prolongatio uitæ redditur tædioſa. Sed cõtra hoc uidetur, quod dicitur Iac. 1. a. Omne gaudium exiſtimate nos fratres cum in tentationes uarias incideritis &c. Dicendum quòd tribulatio ſecundum ſe cõſiderata odibilis eſt & odioſa & ſic loquitur hic Apoſtolus. In comparatione tamen ad finem, eſt iocũda, utpote ad conſecutionem beatitudinis ordinata Mat. v. a. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, ſicut medicina amara propter conſecutionem ſanitatis eſt amanda.*

D

t Sed ipſi in nobis. re. mor. *i. firmam opinionem moriendi tunc.*

† diſperauerimus etiã de vita

u Vt non ſimus fidentes in nobis. *id eſt in uirtute propria.*

x Sed in Deo, qui ſu. mor. &c. *q. d. idem reputo ac ſi nos a mortuis ſuſcitaſſet.*

y Et adhuc eri. *in futuro.*

z Adiuuan. & uo. &c. *i. non ſolum fiet hoc ex merito noſtro: ſed etiam ex merito ueſtrarum orationum pro nobis.*

a Vt ex mul. perſ. fa. *i. ex perſonis multarum conditionum ſecundum ætatem, ſtatum, & ſexum, quia ex hoc, quòd Deus dat beneficium alicui ad preces multorum, non ſolum obligatur ad gratias agendum Deo ille, qui beneficium recipit, ſed etiam omnes, per quorum orationem hoc fit. propter quod Deus aliquãdo dat aliquid ad preces multorum, ut omnes obligentur ad gratiarũ actiones. quod etiam cedit in bonum omnium.*

b Eius quæ in. *i. ut pro beneficio nobis collato precibus multorum multi gratias agant Deo.*

c Nam glo. *Hic conſequenter ponitur cauſa dictæ conſolationis, quæ excipitur ex parte conſolati. Et diuiditur in duas partes. nam hæc cauſa primo ponitur. ſecundo ad hoc teſtimonium inducitur, ibi: Non. n. alia ſcribimus. Circa primũ ſciendum, quòd conſolatio Apoſtoli conſiſtebat in firma ſpe diuini auxilii, ut patet ex dictis. Talis autem ſpes cauſatur in homine ex eo, quòd uiuit ſecundum dictamen conſcientiæ puræ & rectæ, quod faciebat Apoſtolus, ideo dicit.* Nam gloria &c. *q. d. ideo ſecure confido de diuino auxilio propter teſtimonium conſcientiæ propriæ, quę remunerat malo interius, & conſcientiæ bono & huic teſtimonio debet homo magis credere de propria bonitate quàm teſtimonio hominum, qui uident tantum exteriora.*

Diuiſio

† multis perſonis pro eo in nos collatio

† gloriatio

NIC. DE LYRA.

† ſententiã

ptur*as inducentes ad tolerantiam paſſionum: ſicut adeo reuelatæ ſunt nobis.*

a Quoniam ſi. *Hic conſequenter allegat ſi. i. dicti rationem. Et quia duo dixerat. ſ. q̃ conſolationem à Deo acceperat in ſuis tribulationibus: & quòd hoc cedebat ad utilitatem fidelium: ideo primo perſuadet primum di.* Quoniam ſi. abun. paſ. *id eſt tribulationes, quæ in capite Chriſto inceperunt.*

b In nobis. *id eſt apoſtolis ad quos a capite deriuatæ ſunt.*

c Ita & per Chr. &c. *propter quod dicitur Pſ. xciij. d. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. & hoc eſt ualde rationabile. Conſequenter perſuadet ſecundum di.*

d Siue autem trib. pro veſ. ex. *id eſt hoc cedit ad vtilitatem veſtram: inquantum exemplo noſtri ad tolerandum patienter tribulationes debetis animari.*

e Siue conſola. *& hoc cedit ſimiliter ad conſolationem ueſtram: inquantum habetis eiuſdem boni promiſſionem.*

f Siue ex. *a Deo per internam reuelationẽ.* Pro *veſtra exhortatione & ſalute. ex hoc. n. vos magis inſtruimus, & ad opera ſalutis inducimus. ideo ſequitur:*

g Quæ *id eſt quæ exhortatio a nobis propoſita ſupple vobis.*

† 11. q. 3. c. inter verba. De ſacra vnctio.

h Operatur tolerantiam &c. *id eſt reddit nos fortiores ad tolerantiam paſſionum earundem.*

Quas

Illos

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Teſtimonium.* Sunt bona opera, q̄ teſtantur exterius quid ſit in conſciētia: *Teſtimonium.* i. conſcientia non remordens ſed teſtificans, quòd in.
E

b *Sinceritate Dei.* Sicut impijs eſt magna pœna conſcientia, ita pijs gaudiū. Nō quaſi inde ſuperbe gloriantibus, ſed Deo totū dantibus. Ideo rectè nō ait: Gloria noſtra eſt teſtimoniū alienæ malitiæ uel minoris gratiæ, ſed cōſcientiæ noſtræ. Quæ quia occulta, nō eſt ſubiecta alieno iudicio, & ideo nullus præſumat contra eam, vel cogitare, vel proferre ſententiam.

c *Non in car. ſa.* Quæ eſt voluptates diligere, labores vitare, vel ſm naturas rerū, & nō cōtra p̄dicare. vt pſeudo faciebant, quorū fucatā p̄dicationē arguit.

† erga vos

d *Spero au.* Amb. proficere illos ſperat, quia cœperant meliores effici cognito apli affectu circa ſe, & gloriabant̄ i eo.

In epiſt. ad Cor. 2. c. 1. par. 1. in pr. i. 1.

e *Quia glo. ve.* Cognoſcetis, quia gloria i. per nos conſequi gloriam æternam debetis, & nos p vos bene inſtructos, quod non eſſet, ſi cum offendiculo a uobis acciperem.

† legitis, & cognoſcitis

f *Hac con.* Quia uita mūda vel emēdata quorūdam erat, voluit uidere quos ante indignum erat uidere. Si ergo nō iuit propter alios eſt, q mō ſe purgent.

g *Volui prius.* Aug. Prius, quia in priori epiſtola promiſerat ſe vēturum. & nō venerat: & ideo mendax & leuis videbatur, quod modo excuſat. Non. n. fecit hoc, niſi pro eorū culpa. Non eſt iudicandus mēdax, qui dicit falſum qd' putat verū: quia quantū in ſe eſt non fallit ipſe ſed fallitur. E contra mentitur ille, qui dicit verū qd putat falſum: nec eſt liber a mendacio, qui ore neſciens verum loquitur, ſciens autem non eſſe verum voluntate mentitur.
F

h *Vt ſit ap. me eſt.* Id eſt ut præponā voluntatē utilitati. Q. Non ſic, quia vtilitas p̄ponenda eſt uoluntati: & ſic feci.

i *Fidelis au. Deus.* In hoc non ſum mentiri credendus, quia in nullo alio ſum vobis mentitus. Et hoc credi poteſt, quia Deus eſt fidelis, qui promiſit doctores veritatis. Vel Deus verax eſt mihi in hoc teſtis, & hoc eſt uidet̄ apud ☞ me eſſe,

† in animo verſarem

* eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod in ſimplicitate cordis

a ¶Non aliud in ore & aliud in corde habentes.

a ¶Sinceram veritatem de Deo, non etiam legis obſeruantias prædicantes.

& ſinceritate Dei, & non in ſapientiâ carnali, ſed in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo, abundantius autem † ad vos. Non enim alia ſcribimus vobis, quàm

a ¶Quia a Deo eſt hæc gloria conſcientiæ ſimplicitas & ſinceritas. ¶i. ſecundum quod ſpiritus gratiæ mihi indicauit.

¶Vbi tot mala.

a ¶Simpliciter conuerſati ſumus. b ¶Erga uos. ¶Quibus ceſſimus de iure noſtro, quia cum ab aliis acceperit, ab his noluit. c ¶Abundantius ad uos, quia nec in prima epiſtola exegi aliquid nec in hac.

a ¶In prima epiſtola. b ¶In experientia operum. ¶Et ſicut huc uſq; de me cognouiſtis, ita deinceps cognoſcetis.

quæ † legiſtis, & cognouiſtis. Spero autem quòd vſque in finem cognoſcetis, ſicut & cognouiſtis nos ex parte, quia gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut † ſecundam gratiam haberetis, & per vos tranſire Macedoniam: & iterum à Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Iudæam. Cum ergo hoc † voluiſſem, nunquid leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito ſecundum carnem cogito, ut ſit apud me, † eſt & non? Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter, qui fuit apud uos, † non eſt in illo eſt & non: † ſed eſt in illo eſt. Dei enim filius Ieſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt, per me & Siluanum & Timothæum: non fuit † in illo eſt & non: ſed eſt in illo fuit. Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, † in illo eſt. Ideo & per ipſum amen Deo dicimus

a ¶Me in eodem.

a ¶Non ex toto, quia etſi ſcitis quod abſtinui, non tamen ſcitis quanta diſcretione hoc feci.

a ¶Quæ gloria erit. ¶Aduentus id eſt tempore iudicij. cum omnia aperta erunt.

a ¶Item quidam ueſtrum correcti ſunt. ¶Vel abundantius ad uos ſeruaui ſimplicitatem: & in hoc confiſus, uel in hoc, quod ſperamus per alterutrum glorificari. ¶Quam irem in macedoniam.

a ¶Per meam præſentiam.

a ¶Confirmationem quæ poſt finem, uel qui prius fidem habueratis. b ¶Veſtro ductu.

a ¶Vt multipliciter uos confirmarem.

a ¶Vt eleemoſynam ferrem ſanctis, qui ibi erant. b ¶Ad hoc ergo venire volui & non veni.

a ¶Et non feci. b ¶Vt quod ratione non propoſui, ſed impetu animi eadem leuitate dimiſi.

a ¶Facienda uel dimittenda.

a ¶pro carnali commodo propoſuerim, & quia non erat dimiſerim.

a ¶Vt per has cautas ſit apud me. i. in intentione mea affirmatio & negatio de eodem.

a ¶i. mendacium ut in pſeudo. ¶i. non aliud egi quàm ſciui agendum, quia utilitas proponenda eſt uoluntati.

a ¶i. in eius prædicatione, qui Dei filius Ieſus Chriſtus eſt.

a ¶i. mendacium. b ¶Nunquam aliud uoluit quam quod utile eſt.

a ¶Verax eſt Dei filius. Et uere, quia.

¶Vel ſecundum aliam literam: ueritas & completio.

† quod eſt ēt, ēt & q̄ non non?

-ſed eſt in illo, eſt.

† per ipſum ſunt etiā, & per

-cordis

Diuiſio

† geminam apud vos mirē gratiam

G

H

Diuiſio

† non fuit etiam nō.

† etiam & non, ſed ēt

NIC. DE LYRA.

¶ *illos, qui reputant ſe bonos ex hoc, quòd ab alijs laudantur.*

a Quod in ſimplic. *quantum ad rectitudinem intentionis.*

b Et ſinceritate. *quātum ad bonitatem operis in ſe. Quæ duo requiruntur ad bonitatem actus. ſ. quòd ſit bonum opus ex genere, & ex finis intentione.*

c Dei. *Hoc additur: quia talia non habet homo a ſeipſo, ſed à Deo ad quē dēt iſta referre.*

d Et non in ſapientia carnali. *id eſt non innitendo terrenæ ſapientiæ, ſed gratiæ diuinæ.*

e Conuerſati ſu. in hoc mun. *i. inter hoīes.*

f Abundantius au. ad vos. *hoc dicit Apoſtolus: quia illis prædicauerat abſque hoc, q acciperet ab eis ſumptus., vt habetur infra. xi. ca. quos tamen acceperat ab alijs.*

g Non enim. *Hic conſequenter inducit ad hoc teſtimonium ipſorum & Corinthiorum, qui per experientiam ſcire poterant dictum Apoſtoli verum eſſe ex ſua conuerſatione inter eos, & per epiſtolam prius miſſam. ideo dicit:* Non enim alia ſcribimus uobis. *in epiſtola a me prius miſſa.*

h Et cognouiſtis. *experiendo conuerſationem meam.*

i Spero autem, quòd uſque ad finem cogno. *id eſt perfectè.*

k Sicut & co. nos ex. per. *i. imperfectè. Hoc dicit, quia receperant pſeudo apoſtolos quos aliqui eorum veris apoſtolis comparabant. tamen Apoſtolus ſperabat de bono fine. ſ. q perfectè cognoſcent ſimplicitatem & ſinceritatē ſuam, & aliorum ueri Chriſti diſcipulorum eam approbando, & falſitatem pſeudo apoſtolorum reprobando. Ex hoc ſubdit rationem dicens,*

l Quia gloria veſtra ſumus. *inquātum per prædicationem noſtram cum adiutorio Dei ad gloriam perducemini.*

m Et uos noſtra. *quia per prædicationem quam nobis fecimus, gloriæ præmium expectamus.*

n In die do. no. Ieſu Chriſti. *Id eſt in die iudicij. quæ ſua dicitur, quia tunc voluntatem ſuam faciet, omnes generaliter iudicando.*

o Et hac con. *Poſtquam Apoſtolus captauit Corinthiorum beniuolentiam ad excitandum eorum attentionem, hic conſequenter ponit ſuam excuſationem. Et diuiditur in duas partes, quia primo excuſatio ſua ponitur. ſecundo, explicatio ſubditur, ſequenti ca. Prima adhuc in tres. quia primo recitat ſuā promiſſionem. ſecundo, ponit ſuper hoc ſui accuſationem, ibi: Cum autem uolui. tertio, ſubdit ſuam excuſationem, ibi: Fidelis Deus. Circa primum ſciendum, q in prima epiſtola miſſa Corinthijs ab Apoſtolo, quam tamen non habemus, promiſerat Apoſtolus Corinthijs eos uiſitare antequam intraret Macedoniam. et iterū per eos reuerti de Macedonia: poſt modum uero in ſecūda epiſtola quam habemus, & eſt apud nos prima vlt. ca. ſcripſit, q prius iret Macedoniam, quàm Corinthum. & ſic uidebatur primæ promiſſioni contrariare. propter quod dicit:* Et hac confidentia. *id eſt quia ſatis puritatem conuerſationis meę cognouiſtis, & gloria mea eſtis. in hoc, inquam, confidens.*

p Volui prius venire ad vos. *antequam intrarem Macedoniam.*

q Vt ſecundam gratiam ha. *a me. ſ. gratiā uiſitationis paternalis poſt gratiam prædicationis tempore veſtræ conuerſationis. Hic eſt ordo primæ promiſſionis, cui uidetur contrarius ordo ſecundæ.*

r Cum ergo. *Hic conſequenter ponit ſuper hoc accuſationem Corinthiorum contra ſe, quia aliqui dicebant ipſum mutaſſe propoſitum circa dictum promiſſum ex animi leuitate. Alij uero, q hoc fecerat ex carnali affectione. propter quod dicit,* Cum ergo hoc voluiſſem, nunquid leui. vſus ſum? *mutando propoſitum, ut mihi imponitis.*

ſ Aut quæ cogito ſecundum carnem co. *id eſt ex affectu carnali.*

t Vt ſit apud me eſt & non. *id eſt duplicitas & falſitas. vt aliqui veſtrum æſtimant.*

u Fidelis au. Deus. *Hic conſequenter ponit ſuam excuſationem. Et diuiditur in duas partes. quia primo ponit cauſam falſam. ſecūdo, aſſerit ueram, ibi, Ego autem. Prima adhuc in duas. quia duplici ratione oſtendit ſe non feciſſe, ex aliqua duplicitate ſeu falſitate. Et accipitur prima ratio ex officio prædicandi ſibi a Deo impoſito, cum quo non ſtat talis duplicitas ſeu falſitas, ſed requiritur omnimoda ueritas, quia tale officium imponitur a Deo, qui eſt ipſa ueritas per eſſentiam. Et hoc eſt quod dicit,* Fidelis autem Deus. *a quo ſum Apoſtolus inſtitutus.*

x Quia ſermo noſter qui fuit apud vos. *et ab ipſo deriuatur.*

y Non eſt in illo eſt, & non. *id eſt aliqua fallacia.*

z Dei enim filius Ieſus Chriſtus. *qui eſt uia ueritas & vita, Ioh. xiiij. a.*

a Qui in uobis per nos prædica. eſt. *ueraciter.*

b Per me & Siluanum. *iſte eſt, qui uocatur Silas, Act. xv.*

c Et Timot. non fu. in illo. *ſcilicet Chriſto.*

d Eſt & non. *id eſt aliqua duplicitas.*

e Sed eſt in illo. *quia omnes promiſſiones patribus factas a Deo fideliter adimplenit.*

f Ideo & per ipſum amen. *id eſt fideliter confitendo eius fidelitatem.*

¶ Ad gloriam

☞ me eſſe, eſt & nō, ſed Deus eſt fidelis in p̄miſſis, qa in illo toto noſtro ſermone q *fuit ap. v. nō eſt, eſt & nō.* i. mēdaciū. In nr̄o ſermone nō fuit eſt & nō, qa in illo Dei filio. i. in eius p̄dicatione, q Dei filius eſt p̄dicatus *per nos, nō fu. eſt & nō ſed eſt.* i. affirmatio veritatis tantū *fu. in il.* Quod ſi mēdaces eſſemus & ipſe, qa qd' docuit, tantū p̄dicamus. Verax eſt Dei filius: *quia pr. Dei in il.* i. p illū *ſunt eſt.* Vel ēt alia litera *veritas & cop.* qa in illo cōpletæ & exhibitæ ſunt. Et nō eſt credēdū, q mēdax ſit, per quē pater uerax apparuit. Et quia promiſſiones Dei per Chriſtum ſunt impletæ, *iō nos p ipſum dici Deo amē.* i. ueracem eſſe. Et q Chriſtus, & Deus ſunt veraces, eſt.
A

† per nos

a *Ad glo. no.* quia per hoc probamur uera prædicare. Noſtrā dico, non tantū nobis tribuo, ſed Deo, qa q cōfirmat eſt Deus.

b *Vobiſcum in Chri.* Tunc ſi vos eſtis firmi in Chriſto, magis conſtat de nobis, per quos uos confirmati eſtis.

† arram

c *Ego autem.* Pro leuitate vel terreno cōmodo non dimiſi, ſed parcens. Spiritualis tunc diſpoſitum non implet, quando prouidētius aliquid ad ſalutem meditat̄.

d *Non quia do.* Ne indignarētur quaſi de dominio eo, quòd dixerat, parcens vobis non veni. ſubdit: Non quia do. &c.

a ¶Per quos manifeſtatur hoc.

ad gloriam † noſtram. Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto & qui unxit nos deus, & qui ſignauit nos, & dedit † pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis † non veni vltra Corinthum. Non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij veſtri. Nam fide ſtatis.

a ¶In uera prædicatione. b ¶Iudæos. ¶Quia & Gentes cum Iudæis confirmatæ ſunt.

a ¶In uera prædicatione Chriſti. b ¶In reges & ſacerdotes per ſpiritum in bapt. unde Petrus: Nos ſumus genus electum regale ſacerdotium.

a ¶Eſt. b ¶In libro uitæ ſcripſit, uel diſcernit ab aliis ſigno crucis.

a ¶Spiritum ſanctum in arram, uel dona ſunt p gratia, quod ſpiritus eſt in eis.

a ¶Aperit quare non venit ad eos ſicut dixit. ¶Ne putent ſe contemptos.

a ¶Non ſolum circa corpus, ſed etiam contra. ¶Si mentior.

a ¶Ne contriſtarem multos. ¶Ne eo aſperiore incorrecti uehementur in ſeditionem. Vult ergo prius mitigare.

a ¶Primam uicem poſtquam a uobis diſceſſi. b ¶Ideo dico parcens.

a ¶Non quia dominium & coactionem patiatur fides. b ¶Quæ uoluntatis & non neceſſitatis.

a ¶Si vultis cooperari. b ¶Æterni, uel quia gaudeant emendati.

¶Quæ per dilectionem operatur, non Dominio.

C

† nondum veni Co.

NIC. DE LYRA.

¶ a Ad gl. ve. *quam per ipſum conſecuturi eſtis certitudinaliter, niſi fuerit defectus in vobis.*

b Qui au. *Hic ponitur ſecunda ratio, quæ accipitur ex uſu dicti officij. nam apoſtoli prædicando loquebantur ex ſpeciali motione ſpirituſſancti, Mat. x. c. Non. n. vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. & hoc modo non poteſt homo mentiri, licet hoc poſſit quando loquitur ex ſeipſo. & hoc eſt quod dicitur.* Qui au. con. &c. *id eſt ſpirituſſanctus, qui coniungit membra eccleſiæ adinuicem & capiti.*

c Qui vnxit nos. *gratia ſua.*

d Et qui ſig. nos. *ſigno crucis in baptiſmo & confirmatione.*

e Et dedit pi. ſpi. in cor. no. *De ratione pignoris duo ſunt. ſ. quòd tantum valeat, quantum res ipſa cuius eſt pignus. ſecundo, q non habetur res cuius eſt pignus niſi in ſpe. & ſic in præſenti ſpirituſſanctus eſt pignus factus in ſanctis beatitudinis æternæ. æqualis. n. bonitas eſt rei quam expectamus in futuro, quæ eſt ipſa trinitas. eadem. n. bonitas eſt in una perſona, quæ in tribus. Et ſupplendum eſt, quod homo loquēs ex ſpirituſſancti inhabitatione & motione, ut ſic non poteſt falſum dicere.*

f Ego au. teſtē. *hic conſequenter ponit cauſam veram, quare non venerat ſecundum promiſſi formam. Et confirmat dictum ſuum duplici iuramento. ſ. atteſtationis dicens:* Ego autem teſtem. *& execrationis, ibi:*

g In ani. meam. *i. in periculum animæ meæ.*

h Quod par. vo. non ve. vl. Cor. *i. poſtquam a uobis receſſi. Dicit autem parcens uobis: Sciebat. n. vos protunc male corrigibiles, et ſic ex aduentu ſuo ad corrigendum potuiſſet oriri inter eos ſeditio, & maius periculum.*

i Non quia do. *hoc dicit Apoſtolus, quia poſſet aliquis de Corinthijs dicere, quòd Apoſtolus loqueretur multum dominatiue dicens: Parcens vobis ideo hoc excludens dicens:* Non quia do. *q. d. non dixi hoc ut dominus ueſter.*

k Sed ad. ſumus gaudij veſtri. *quod expectatis.*

l Nam. *id eſt quia.*

m Fide ſta. *i. immobiles in ueritate catholica, et nō ex coactione aliqua.*

GLOS. ORDINAR. CAP. II.

☞ a *Statuti au.* Parcens. non veni, *ſed ſtatui hoc idem:* q cum primam miſi epiſtolam. ſ. *ne iterum ve.* uel iterum eſſet triſtitia, ſicut fuit auditis eorum peccatis.
B

b *Si e. con.* Corrigendo increpando quocunq modo, vel per epiſtolā uel p̄ſentiā.

c *Et quis &c.* Q. Et vos me contriſtatis, *ni ſi qui con. ex me.* i. ſecundum meam uoluntatem ut peniteat.

d *Confidens.* Q. Videte ergo ne fruſtra cōfidam. quod meum gaudium erit & vos debetis facere quod ad meum gaudium ſpectat, quia meum gau. &c.

e *Non ut con. &c.* Ambr. Ad hoc. n. corripiebat ut oſtenderet quo amore illos diligeret, de quorum peccatis plus illis dolebat. qui non hoc affectu corripit. cōtriſtat Inſultat. n. qui non condolet fratri.

In epiſt. ad Cor. 2. c. 2. in prin. 5

-ſuper triſtitiam.

f *Si quis au. cont.* Præcipit fornicatorem illum, quem prius ſathanæ tradendum iudicauerat recipi, quia correctus erat.

☞ Sed ex

CAP. II.

Statui autem hoc ipſum apud me ne iterum in triſticia venirem ad vos. Si enim ego contriſto uos, & quis eſt, qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? Et hoc ipſum ſcripſi vobis, vt non cum venero, triſticiam ſuper triſticiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere, † confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium ueſtrum eſt. Nam ex multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis quam charitatem habeam abundantius in vobis. Si quis autem contri-

¶Vos contriſtans.

a ¶Nullus. b ¶Quod melius ſit per epiſtolam quam per præſentiam.

a ¶Quod nemo me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me.

a ¶De incorrectione. b ¶De peccatis.

a ¶De uobis.

a ¶Non ſolum nunc, ſed olim cum contriſtauiſtis & ſic grauiter peccaſtis. b ¶Quod ultra non habebo triſtitiam.

a ¶i. quando gaudeo uos gaudetis.

a ¶Triſtitiam habui. b ¶Laboribus uigilando pro uobis & orando

a ¶Cura, dolore. ¶Primam epiſtolam.

a ¶Quæ indicio ſunt quid intus eſſet. b ¶Hęc refero:

a ¶Per memoriam eorum. b ¶Quod deſiderium emendandi.

a ¶Alias habeo. b ¶Oſtenſam, quia omnes ut ſe diligit. ¶Quam putaueritis.

a ¶Quibus de iure meo ceſſi. b ¶Sicut ille fornicator. c ¶Per lachrymas ſcripſi, ſed tamen condonate illi.

D

† fiduciam hāc habēs ergo vos omnes

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Diuiſio

Statuit au. *Poſtquam Apoſtolus poſuit ſuam excuſationem, hic conſequēter explicat eam exprimendo duplicem cauſam propter quam non venerat Corinthum ſecundum formam primæ promiſſionis. Secunda ponitur, ibi: cum autem veniſſem. Prima cauſa eſt, quia ſicut dictum eſt timebat, ne ex ſuo aduentu peius eueniſſet, & ſic triſtitiam ſine vtilitate habuiſſet. quam explicat dupliciter. primo in generali, ſecundo in ſpeciali, ibi: Si quis autem. Circa primum ſciendum, q ſicut dictum eſt, Apoſtolus timuit ne eius aduentus eſſet inutilis imo nociuꝰ ratione dicta, & ſic habuiſſet triſtitiam ſine utilitate. propter quod diſpoſuit non uenire, ſed magis ſcribere epiſtolam præmiſſam, reuocaturus eos ad pœnitentiam, ut ſic cum ueniret eos ad correctionem diſpoſitos inueniret, & ſic materiam gaudij ex præſentia eorum haberet per quod patet, q dilatio ſui aduentus fuit valde rationabilis. & hoc eſt, quod dicit:* Statui au. *id eſt firmiter diſpoſui.*

b Hoc ip. ap. me. *Id eſt tunc ad vos non venire perſonaliter: ſed magis ſcribere.*

c Ne ite. in tr. *tam ex parte mea quàm veſtra.*

d Venirem ad vos. *ratione prædicta.*

e Si e. ego con. uos. *corripiendo indiſpoſitos.*

f Et quis eſt qui me. *q. d. exiſtens apud vos cōſolari non poſſum niſi a vobis. contriſtatus autem non poteſt alium lætificare. ideo ſubditur:*

g Niſi qui cont. ex me. *id eſt vos per me contriſtati. ſi tunc ueniſſem. quod non fieret, ſed magis oppoſitum.*

h Et hoc ip. ſcr. vo. ut non cum ve. tri. ſuper. tri. ha. *Fuit. n. primo contriſtatus de peccato eorum ſecundo magis contriſtatus fuiſſet de incorrigibilitate eorum.*

i De quibus oportuerat me gau. *inueniendo vos pœnitentes.*

k Confidens in omn. uo. *& hoc nobis ſcribo confidens: q ſic vos diſponetis per pœnitentiam: quòd inde habeam gaudij materiam.*

l Quia gau. meum om. ve. eſt. *i. conſurget de bono omnium ueſtrum.*

m Nam ex m. tr. & an. cor. *Anguſtia uero propriè eſt in mente, ex qua redundat tribulatio carnis in corpore. & utrunq; contigerat Apoſtolo ex Corinthiorum peccato. ideo ſubdit:*

n Scripſi vobis. *reuocans uos ad pœnitentiam.*

o Per mul. la. *a me fuſas pro expiatione peccati veſtri. Et quia aliquis poſſet credere, quòd hoc ſcriberet ad eorum confuſionem & triſtitiam, ideo hoc remouet dicens.*

p Non ut con. *ſupple hæc ſcripſi.*

q Sed vt ſci. quam cha. ha. *erga omnes fideles.*

r Abundantius in vobis. *quia illos conuerterat ad fidem, ut patet ex ſupradictis. propter quod magis zelabat pro eis. Et loquitur Apoſtolus, ut magis moneantur amore quàm timore.*

ſ Si quis. *Hic conſequenter ponitur cauſa ſuæ triſtitiæ in ſpeciali de quodam, qui eum contriſtauerat. ſ. ille enormis fornicator, qui vxorem patris ſui habebat, ut habetur. 1. Corin. v. Et diuiditur in duas partes, qa primo oſtēdit qualiter*

¶ cum contri-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Sed ex parte.* Non omnibus onus triſtitiæ impono propter
E illos,qui de peccatis doluerunt.

b *Obiurgatio hæc.* Quę & ſi temporis quantitate uel alio modo non ſatis digna pœna videtur,in hoc tamen nō eſt parua æſtimanda, ꝙ fit a pluribus,quibus congregatis ſathanæ traditus eſt.Magnum utiq; dolorem patitur,q delictum ſuum plures uidet horrere. Et ita ſufficit, quòd a pluribus obiurgatur.

c *Donetis & con.* Recte homini ꝓ peccato afflicto ignoſcere & ſubuenire per conſolationes præcipit.Si.n correctus in animo dolet, mox habet fructum.Hæc eſt n.uera pænitentia,ceſſare a peccato.*Conſolemini.*Per uerba domini per prophetam dicentis: Nolo mortem peccatoris, ſed ut cōuertatur & uiuat.Et item:Quacunq; hora ingemuerit peccator: omnium iniquitatum eius non recordabor.

† Grauem. — Ezech.18.g — † condonare debeat, & conſolari

d *Ideo e.& ſcripſi vo.vt co.* Cum propter eum recipiendum ſcripſerim, & propter hoc etiā ſcripſi, ut quos expertus ſum mihi obedientes in eiectione,cognoſcam an in omnibus obedientes.

e *Vt non cir.* ideo debemus condonare,ne decipiamur a ſathana,per nimiā aſperitatem. Sæpe.n. propter aſperiores animaduerſiones in deſperationem infirmus præcipitatur.

† illo — † probationem veſtri

f *Cum ven.au.* Poſt interpoſitionem de recipiendo fornicatore,redit ad ipſos, oſtendens ꝙ ſicut culpa eorum fuit.ꝙ non venit Corinthum,ſic ꝙ non profecit in Troade, dum apud eos impeditus moratur Titus,ſine quo non poterat ibi proficere, quia forſan lingua eorum Titus expreſſius uti poterat.

g *Eo quòd non inuenerim Titum &c.* Quia ſolus non poterat,& fideles inſtruere, & perſtrepentibus incredulis repugnare.

† cōſpectu — † occupemur, vſurpemur — F

h *Deo autem gratias.* Hactenus de tribulationibus, & cuius culpa non uenerat. Hic incipit ſe commendare, & pſeudo deprimere.

i *Odorem not. ſuæ ma.* Id eſt Chriſtum, qui uelut odor procedens a patre no- tificat eum

¶Tantum. ¶Etiam uos.
a ſtrauit me,non me contriſtauit, ſed a b
a ¶Non omnes,ut hoc omnibus non imponam,quod reprehenſorie dicitur,uel illos oneret,qui non doluerunt de peccato.
ex parte, vt nō †onerem omnes vos. c
¶Tamen. a ¶Tam grauiter deliquit. b ¶Quia talis facile deſperaret,ſi nimis aſpere in eum animaduerteretur.
b Sufficit illi qui eiuſmodi eſt obiur- d e
a ¶Quia quanto a pluribus,tanto magis donandum.
gatio hæc, quæ fit a pluribus ita ut f
c econtrario magis † donetis & con- g
a ¶Vt per exemplum Dauid & aliorum quibus indulta eſt uenia. ¶Eum. ¶Per nimis aſperam pœnitentiam deſperans.
ſolemini, ne forte abundantiori tri- h
¶A diabolo. ¶Q.velit uti ſeculo.
ſtitia abſorbeatur, qui eiuſmodi eſt.
¶Ne abſorbeatur: ¶Qui poſſem iubere.
Propter quod obſecro uos, ut con- i
a ¶Condonando ei,quod debetis. b ¶Quam habuiſtis eijciendo eum.
d firmetis in† illum charitatem. Ideo k
¶Nunc. a ¶Quo animo feceritis eiiciendo eum.
enim & ſcripſi vobis, vt cognoſcam l
†experimentum ueſtrum, an in om m
¶Obſecro condonare, debetis autem.
nibus obedientes ſitis. † Cui autem n
a ¶Condonaui quod bene potui.
aliquid donaſtis, & ego. Nam &
a ¶Sicut alij apoſtoli. b ¶Quia non temere hoc factum eſt & paſſim.
ego, quod donaui, ſi quid donaui
a ¶Feci. b ¶Ac ſi ipſe Chriſtus condonaret, ne irrita uideatur huiuſmodi condonatio,quæ propter amicos.
propter uos in † perſona Chriſti: o
a ¶Vt faciat eum deſperare.
e vt non † circunueniamur à Sathana. p
¶Aſtutias.
Non enim ignoramus cogitatio- q
a ¶Qui quos cōſentiēdo nequit decipere,facit nimis aſperos. b ¶Parcens uobis,non ueni Corinthum.
f nes eius. Cùm veniſſem autem Tro- r
¶Prædicandum.
adem propter euangelium Chriſti,
¶Corda parata. ¶Operante Deo.
& oſtium apertum eſſet mihi † in do- ſ t
¶Non potui ſatiſfacere voluntati meæ.
mino, non habui requiem ſpiritui u
a ¶Ibi,ſicut condixeramus. b ¶Qui impeditus apud uos non uenit illuc. ¶Qui ibi erat neceſſarius.
g meo, eò ꝙ non inuenerim Titum x
a ¶Qui erant conuerſi. ¶In quibus oſtium apertum.
fratrem meum, ſed † ualefaciens eis y
a ¶Sed non inutiliter,quia ſibi quaſi triumphator extitit.
h profectus ſum Macedoniam. Deo z a
¶Ago a ¶Triumphare facit.
autē gratias, qui ſemp triūphāt † nos b
a ¶In prædicatione Chriſti:præparat corda ad credendum.
i in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ c

g Et conſolemini. *ingerendo eorum exempla, qui ſuſtinendo pœnam pro ſuis peccatis patienter conſecuti ſunt gratiam Dei, & aliquando maiorem quàm haberent ante lapſum.* G

h Ne forte abundantiori triſtitia abſorbea. *per deſperationem,ut dictum eſt.*

i Propter quod obſe. vos ut confirmetis in illum charitatem veſtram. *oſtendendo ei ſigna charitatis.*

k Ideo enim & ſcripſi uobis. *ſupple iſta.*

l Vt cognoſcam expe.veſtram. *id eſt experientiam facti veſtri.*

m An in omnibus obe.ſi. *Hoc dicit,quia prius mandauerat ipſum puniri: & obedierunt. & modo mandat aliquid de pœna remitti: quod ſi facient,apparebit eorum obedientia perfecta. Et quòd debeant hoc facere,oſtendit dicens.*

n Cui autem aliquid do. & ego. *Quando enim ipſi remiſerunt aliquam pœnam debitam alicui, & rogauerant etiam Apoſtolum, quòd ipſe remitteret:ipſe acquieuit petitioni eorum: tamen cum diſcretione, ideo ſubdit:*

o In perſona Chriſti. *qui non poteſt errare. aliquando enim remittere non expedit honori Chriſti & eccleſiæ.*

p Vt non circunueniamur a Sat. *id eſt ut non decipiamur a diabolo,qui aliquando tentat prælatos de nimis aſpera correctione ſub ſpecie zeli iuſtitiæ: Et aliquando de nimis pœna ſub ſpecie miſericordiæ, ideo ſubditur:*

† efficiter in illū valeat charitas

q Non enim igno.cogi.eius. *ſcilicet ſathanæ. Quod intelligendum eſt in generali, quia ſemper intendit homines decipere. In ſpeciali vero non poſſunt ſciri,niſi a Deo: & ab eo cui reuelauerit.*

† a1. q. non poteſt

r Cum ueniſſem autem. *Hic ponitur ſecūda cauſa dilationis aduentus Apoſtoli apud Corinthios,quę eſt,ne fructus maior impediretur apud alios. Circa quod oſtendit primo ſui itineris proceſſum. ſecundo proceſſus fructum,ibi: Deo gratias. Circa primum dicit:* Cum ueniſſem autem Troadem propter euangelium Chriſti. *id eſt propter prædicationem euangelij.* H

ſ Et oſtium aper.eſſet mihi. *id eſt corda deuotorum cum deuotione parata.*

t In do. *i.per dominum.hoc dicit.quia oportet,ꝙ prima præparatio ad gratiā ſit a Deo, ſecundum quòd dicitur Thren.v.d. Conuerte nos domine ad te,& conuertemur.*

† per dñm

u Non habui requiem ſpiritui meo. *i.voluntati meæ in Chriſto firmatæ:quia uidebam corda parata ad audiendum, & prædicare non poteram. Et huius cauſam ſubdit, cum dicit:*

x Eo quòd non inuenerim Tit. &c. *Duo .n.imminebant Apoſtolo fienda, ſcilicet reſiſtere hæreticis & infidelibus,et prædicare volentibus audire.Vtrunq; uero per ſe ſufficienter facere non poterat. Sed ſi Titum inueniſſet,per ſe reſtitiſſet aduerſarijs:ad quod requiritur maior ſcientia.& per Titum prædicaſſet:quia ad hoc ſufficiebat, & erat magis eloquens in lingua græca.Licet.n.Apoſtolus omnes linguas ſciret loqui: tamen magis facundus erat in Hebræa.& propter hoc Apoſtolus tunc non remanſit in Troade,ideo ſubditur:*

† dimiſſis — † per nos

y Sed ualefaciens eis. *id eſt fratribus Chriſtianis.*

z Profectus ſum Mace. *Hoc autem ſcribit Apoſtolus Corinthijs: quia tunc Titus erat apud eos ad ſedandum eorum diſſenſionem: & ſic erant in cauſa dilationis aduentus Apoſtoli ad eos.*

a Deo autem gratias, qui ſemper. *Hic conſequenter Apoſtolus oſtendit itineris ſui fructum. Et diuiditur in duas partes, quia primo fructum hunc oſtendit. ſecundo, ab hoc fructu falſos Apoſtolos excludit, ibi: Et ad hæc. Circa primum dicit:* Deo autem gratias. *nam omnis operatio bona principaliter Deo eſt attribuenda.*

b Qui ſemper triumphat nos. *Id eſt facit nos triumphare de hæreticis per diſputationem, Act. vi. c. Non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur. & de perſecutoribus facit nos triumphare per patientiam, ſecundum illud: Nobile uincendi genus eſt patientia,uincit qui patitur:ſi uis uincere,diſce pati.*

Diuiſio

c Et odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco.

¶ Noticia

NIC. DE LYRA.

¶ *eum contriſtauit. ſecundo de pœna eius agit,ibi.Sufficit illi. Circa primum dicit:* Si quis autem contriſtauit me. *Et accipitur hic ſi,pro quia: quia ille nefarius contriſtauerat eum.*

a Non me contri. *ſcilicet totaliter.*

b Sed ex parte. *id eſt ſecundum quid,eſt enim duplex triſtitia. Vna quæ abſorbet & deijcit rationem. Et iſta ſecundum philoſophum non cadit in ſapientē,nec fuit in Apoſtolo. Alia quæ aliquantulum turbat rationem,quādo quis turbatur de malo alicuius. & hæc fuit in Apoſtolo.tamen quia lætabatur de bonis aliorum, ideo ſubdit:*

Triſtitia duplex

c Vt non onerem omnes uos. *imponendo vobis omnibus hoc onus.ſ.ꝙ contriſtaueritis me. nam multi veſtrum me lætificauerunt ex ſua bona conuerſatione.*

d Sufficit. *Hic conſequenter Apoſtolus agit de pęna illius.Et quia pœnæ medicinæ ſunt contra morbum peccati: ideo ſecurius eſt de pœna debita remittere, quàm eam aggrauare. ſicut ſecurius eſt uti medicina debili, quàm nimis forti. propter quod dicit Philoſophus, quòd Epicheies eſt diminutio pœnarum. & ſic facit hic Apoſtolus. & ad hoc alios inducit dicens:* Sufficit illi, qui huiuſmodi eſt. *ſcilicet dicto fornicatori.*

5. Ethic.c.6

e Obiurgatio hæc,quæ fit a plu. *i.quæ eſt tam manifeſta,ſicut eſt ſeparatio a communitate per excommunicationem.quod factum fuit de illo fornicatore,quia traditus fuit ſathanæ ad affligendum ad horam, ut habetur.1.Corin.v.b.Si.n.durius corrigeretur,poſſet deſperare, quod eſt peſſimum,ideo ſubditur:*

f Ita vt econtra magis do. *aliquid remittendo de pœna propter periculum deſperationis.*

Et

tificat eum inuiſibilem,ſicut aliqua res,quæ non uidetur, per
A odorem cognoſcitur,& in quo loco ſit,intelligitur. Vel miracula uel doctrinæ uerba quibus ad noticiam eius venitur.

a *Bonus odor.* ſ.vt olim hoſtia legalis,ita modo prædicatio uera:& ſincera fama Apłorū. Dei patris odor, Chr̄s.odor Chr̄i ſunt Apłi. Odor Chr̄i apoſtoli in quorū uita & prædicatione Chr̄s oſtēdit, nō blaſphemat. Sicut de malis dr̄,Nomē dn̄i p vos blaſphematur inter gentes.Am.Prædicationē Chr̄i dicit odorē,quia ſicut,q̄ nō uidentur cognoſcūtur per odorē,ita inuiſibilis Deus p p̄dicationē Chr̄i intelligi uoluit. Aug. Iſte bonus odor ſignificat in ſcriptura,nominatis quibuſdā aromatibus et unguentis. Dicit.n dn̄ica ſponſa, Poſt odorē unguentorū tuorū curremus. Propter hūc odorē dr̄ in euāgelio;Qđ fracto alabaſtro unguenti domus impleta eſt odore.i. mundus impletus eſt bona fama,& doctrina Chr̄i & Apoſtolorū. Odor iſte vegetat diligentes, necat inuidentes,quaſi qui inuidet famæ Chriſti vel Pauli,bono odore moritur: q eam diligit viuit in bono odore.Si nō eſſet claritudo ſanctorū,inuidia nō ſurgeret impiorū, ſed ſiqui tales perſequendo frangunt ampullam, odor unguenti amplius diffunditur.

Rom.2.d — In epiſto.ad Corin.1.c.2. — Inuen.Io. — Cant.1.a. — Mat.14.a

b *Odor mortis.* Vt de noſtra prædicatione procedat mors, inde ruentibus in æternam damnationem.

c *Sicut plu.adul.ver.Dei.* Amb. Hic pſeudo Apoſtolos tangit,qui corrupta doctrina ueritatem violabant,de quibus Eſaias ait, Caupones tui vino aquam miſcēt.

Vii ſup. in fine.

d *In Chriſto loquimur.* Nunquam eum excedentes,ut qui de lege agunt,legalia prædicantes.

a ¶Non per pſeudo. b ¶Vbicunque prædicamus.
ſuę manifeſtat per nos in omni lo-
a ¶Per nos. b ¶Et ſuauis Deo,& ſi non ita uobis uidetur. ¶Bonus & horum reſpectu,qui inde ſaluantur & eorum,qui contemnentes pereunt, quia bona intentione facimus.
a co.† quia Chriſti bonus odor ſumus a
a ¶Miſericordia.
Deo in his, qui ſalui fiunt, & in his
a ¶Iudicio. b ¶Deo bonus,ſed hominibus alijs uidemur odor mortis. c ¶Inuidiæ & malæ opinionis ducentis in mor.æternam.
b qui pereūt. Alijs quidem odor mor- b c
a ¶Dilectionis & bonæ opinionis ducentis eos in uitam æternam.
tis in mortem, alijs odor vitæ in vi- d e
a ¶Nos ſumus odor,& per nos hæc Deus operatur. Sed ad hæc &c. b ¶Pſeudo apoſtolorum. ¶Sicut nos veri apoſtoli.q.d nullus.
tam. Et ad hæc quis tam idoneus? f g
a ¶Falſa admiſcentes,pro uoluptate de nō prole prædicantes.
c Non eū ſumus ſicut plurimi † adul- h i k
a ¶Syncera intentione,non pro quæſtu, & ſine admixtione corruptionis.
terātes verbum Dei: ſed ex ſyncerita- l
a ¶Qui nos docuit. b ¶Et hoc facimus. ¶i.cauſa eius ſolum. ¶Vt ei placeamus.
d te, ſicut ex Deo coram Deo in Chri- m n o
ſto loquimur.

viuificat hic per gratiam,& ducit ad beatam uitam. C

f Et ad hæc. *Hic conſequenter ab hoc fructu falſos Apoſtolos excludit, dicēs,Et ad hæc.i.ad prædicandū hanc doctrinā tam ſanctam et puram.*

g Quis tam idoneus. *q.d. pſeudo Apoſtoli quos recepiſtis non ſunt huiuſmodi.ſed ueri Apoſtoli Ieſu Chriſti. Quod probat conſequēter dicens,*

h Non enim ſu. *ſcilicet nos ueri Apoſtoli.*

i Sicut pluri. *ſcilicet pſeudo Apoſtoli.*

k Adulterantes uer.Dei. *Adultera.n.dicitur mulier, quæ ſemen ſuſcipit ab alio quàm a proprio uiro Semen autem eſt uerbum Dei quod p p Dei gloriam & honorem ſuſcipiendum eſt,ad prædicandum.et ideo,qui propter quæſtum uel uanam gloriam illud prędicant, adulterantur,quod faciebant falſi Apoſtoli.*

Luc.8.b

l Sed ex ſyn. *i.pura intētione nos ueri Apoſtoli prædicamus. Quod debet fieri propter tria,quæ ſubduntur.cum dicitur.*

m Sicut ex Deo. *Id eſt ſicut miſſi a Deo ſumus, cuius nuncij & miniſtri debent eſſe puri.Leui.xi.g. Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.Et ſic habetur primum. Secundum tangitur,cum dicitur,*

n Coram deo. *id eſt ipſo nobis aſſiſtente in cuius præſentia oportet loqui pure et ſancte. Tertium ibi,*

o In Chriſto lo. *id eſt de Chriſto,qui eſt puriſſimus. Et ſic patet,quòd prædicatio noſtra debet eſſe ſyncera ratione mittentis, aſſiſtentis & materiæ prædicabilis.*

-tam † cauponātes

Secunda ad Corinth. ca.ij. vbi dicitur in poſtil. Adulterantes verbum Dei.

ADDITIO.

Super hoc verbum:Adulterantes verbum Dei &c glo. Adulterantes.i.falſa admiſcentes,& pro uoluptate,non pro prole prædicantes.Hæc in glo.Vnde non ſolum ex parte finis debiti dicitur quis adulterari uerbum Dei, ſcilicet qui propter quæſtum vel uanam gloriam:ſed etiam periculoſius uidentur adulterari uerbum Dei, qui corrupta doctrina ueritatem violant admiſcendo eam ueris. De quibus ſecundum Glo.Iſa.ait.j.capit. Caupones in uino aquam miſcent. Item in hoc, quod ſequitur: Sed ex ſynceritate, quatuor tanguntur, quæ requiruntur in ſana verbi Dei prædicatione. Primum eſt, quòd ſit ex recta intentione, ſcilicet non pro quæſtu ſeu uana gloria, vt dictum eſt. & de hoc dicit:Ex ſynceritate. Secundum eſt, quòd ſit ſine admixtione alienæ doctrinæ,quæ in ſacro eloquio non habet fundamentū, ſeu in recta ratione naturali,quæ a Deo eſt de quo dicit: Sicut ex Deo .ſ.diſcimus in ſcripturis ab eo reuelatis,ſeu lumine naturalis rationis nobis oſtenſis.Tertium eſt,quòd ſit ſine aliqua hypocriſis fictione.de qua dicit:Coram Deo.Quartum eſt, quod non alta nec plus quàm oportet excedat. de quo dicit: In Chriſto,ſ.nunquam ſanam eius doctrinam excedens.

Quatuor in ſana verbi Dei prædicatione — D

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *Noticia uero de Deo habita per ſcientias humanas ſolum illuminat intellectum,ut ꝙ Deus eſt unus, immutabilis,æternus & huiuſmodi,Sed notitia de Deo per ſacram ſcripturam habita, ut ꝙ Deus eſt redemptor, glorificator & huiuſmodi, inflammat affectum.propter quod eſt odoriſera,Canti.1.a.Curremus in odorē unguentorum tuorum.* B

a Quia Chr.bo odor ſu.Deo. *p̄dicādo Chriſti doctrinā exēplo,& verbo ad honorem Dei. Differenter tamen bonis & malis. ideo ſubditur:*

b Alijs qui. *id eſt malis.*

c Odor mortis in mor. *quia ex hoc mouentur ad inuidiam & odium contra nos prædicantes, quæ mortificant animam gratiam auferentes, & ducunt ad mortem æternam.*

d Alijs autem. *id eſt bonis.*

e Odor ui.in uitam. *quia per hoc inducuntur ad Dei dilectionem, quæ viuificat*

GLOS. ORD. CAP. III.

INcipimus iterum. Quia ſciebat eos ſiniſtre accipere ſuam commendationem,ſicut & in prima epiſtola,quaſi ſuam gloriam quæreret,incipit contra eorum opinionem oſtendens ſe non ſuam gloriam ſed Dei quærere.

b *Scripta non atra.* Idem ꝙ eſtis repreſentatio Chriſti,& mea,hoc eſt firmiter ſcriptum in cordibus noſtris, non delebiliter, ut quod atramento ſcribitur,Vel non tetris notis,ut pſeudo,qui hæreſes interſerunt.

Spiritu

NIC. DE LYRA. CAP. III.

INcipimus. *Poſtquam Apoſtolus præparauit animos auditorū, hic conſequenter proſequitur principale propoſitum de miniſtris eccleſiæ pertractando.Circa quod ſciendum,quòd primo bonos commendat. ſecundo malos uituperat.x. ca.Prima adhuc in duas.quia primo commēdat noui Teſtamenti miniſterium.ſecundo exhortatur ad huiuſmodi miniſterij uſum.ca.vi. Prima in tres,quia primo commendat myſterium noui Teſtamenti ex eius dignitate. ſecūdo,ex uſu cap.ſequen.tertio,ex fine ca.v.Prima adhuc in duas,quia primo remouet quandam obiectionem.ſecundo ponit miniſtrorum eccleſiæ cōmendationem,ibi: Qui et idoneos.*

Circa

CAP. III.

a ¶Quaſi ſemper in hoc noui. b ¶Sicut in prima.
a INcipimus iterum. a
a ¶Non Deum. b ¶Iſtis laudib. ¶Putatis egere. ¶Pſeudo. ¶Quos nulla uirtus cōmendat.
noſmetipſos commendare? Aut nun
quid egemus, ſicut quidā, commen b c
¶Ab alijs miſſis. ¶Ad alios.
daticijs epiſtolis ad vos, aut ex uo- d e
a ¶Non egemus,quia ¶Inſtitutio noſtra. b ¶In quibus ſcientia & uita mea repreſentatur alijs.
bis? Epiſtola noſtra vos eſtis ſcripta f g h
a ¶Quia ſemper habeo cur m de uobis. b ¶Quod per nos inſtituti. c ¶Qui per uos dicunt nos imitati.
in cordibus noſtris, quæ † ſcitur & le- i k
a ¶Vos. ¶Ab omnibus.
gitur ab oībus hoībus, † manifeſta- l
a ¶In hoc. b ¶Dum mihi ſimilis & Chriſto uel Chriſtus principaliter vos ſcripſit,non ego. c ¶Quia noſtro miniſterio operatur Deus in vobis.
ti, quoniā epiſtola eſtis Chr̄i mini- m
b ſtrata a nobis, & ſcripta, nō atramen n

Circa primum ſciendum, quòd cum Paulus eſſet vnus de miniſtris eccleſiæ,poſſet aliquis obijcere,ꝙ ipſe uellet ſeipſum commendare,& propriā laudem quærere, miniſtros eccleſiæ commendando. Hoc autem remouet Apoſtolus dupliciter.oſtendens primo,ꝙ talibus non indigebat. ſecundo, quòd eam non quærebat,ibi:Fiduciam autem. Dicit igitur: Incipimus iterum &c. *q.d.non.ſed ad manifeſtationem ueritatis & reprehenſionem falſitatis hoc dicimus ad honorem Dei.*

b Aut nunq.egemus ſicut quidam &c. *i.falſi Apoſtoli.*

c Cómen.epi. *i.ad noſtram cōmendationē.*

d Ad uos. *id eſt miſſis ab alijs.*

e Aut ex uo. *miſſis ad alios. Tales.n.epiſtolas impetrabant falſi Apoſtoli ad magis extorquendum quæſtum. q.d. Apoſtolus,talibus non indigemus. Et ſubdit cauſam huius di.*

f Epi.no. *i.noſtræ dignitatis manifeſtatiua.*

g Vos eſtis. *qui per me eſtis cōuerſi ad fidē.*

h Scripta in cor. *quia recentem memoriam de ipſis iugiter habebat.*

i Quæ ſci. *inquantum notum eſt omnibus, quòd a me eſtis inſtructi.*

k Et le. *inquantū exemplo veſtri excitātur ad bonū alij, & ad reuerētiā ueſtri. Sed qa cōuerſio infideliū principaliter eſt attribuenda Deo, Apoſtolis uero miniſterialiter tantum, ideo ſubdit.*

† intelligitur — † dum declaratis.

l Ma.q.e.&c.C *tanq̄ principaliter operātis.*

m Mi.à n. *qa miniſterialiter coopati ſum⁹.*

n Et ſcri.non atra. *quod eſt delebile.*

¶ Sed ſpiritus

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Spiritu Dei*. i. ſpiritu ſancto docente inſtructi eſtis, per quẽ diffunditur charitas in cordibus noſtris, qui in euangelio dr̃ digitus Dei. Hoc digito ſcripta, eſt lex uetus in tabulis lapideis. Noua diffuſa eſt in cordibus. Hæc lex eſt charitas Dei. Illa lex operum litera occidens præuaricatorem. Iſta fidei uiuificans dilectorem. Ibi lex extrinſecus poſita eſt, qua iniuſti terrerentur: Hic intrinſecus poſita, qua iuſti iuſtificarentur. Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus eſt, ut ſignificaretur duricia cordiũ illius populi. Hic idem digitus in cordibus hominum operatus eſt, ut uoluntas prompta & intelligentia capax ſignificaretur.

b *Non in tab.* Aug. Lapis. n. nõ ſignat niſi duriſſimam uoluntatem, & aduerſus Deum inflexibilem.

c *Carnalibus*. Senſum habentibus, non lapideis ſine ſenſu.

d *Fiduciam*. Dixit ſe non egere epiſtolis modo, quod nõ ſe cõmendat, ſed Chriſtũ. Q. Epiſtola Chriſti, & noſtra eſtis, ſed fiduciam dicẽdi talia non ad vos, ſed ad Deum referimus.

e *Non quod ſuf. ſi.* Quis. n. nõ uideat prius eſſe cogitare quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, niſi prius cogitauerit eſſe credendum. Quanquam & ipſum credere nihil eſt aliud, quàm cũ aſſenſione cogitare. Si ergo cogitare bonum non eſt ex nobis, nec credere.

f *Sed ſuffi. noſtra ex Deo eſt.* Attendãt hic & uerba iſta perpendant, qui putãt ex nobis eſſe fidei cœptũ, & ex Deo eius ſupplementum. Commendat. n. gratiam, que non datur ſecundum aliqua merita, ſed efficit omnia bona merita.

g *Qui & ido.* Hic commendat ſe per dignitatem officii. Euangelii præferens ſe non ſolum pſeudo apoſtolis, qui carnales obſeruantias prædicant, ſed ſi ipſi Moyſi miniſtro legis.

h *Litera e. occi.* Ideo fecit Deus miniſtros noui teſtamenti, non per literam, quia litera occidit, dum facit ſcienter peccare: & addit præuaricationẽ, & magis incitat, præſertim poſt aduentum Chriſti. Et ſic litera ſine ſpiritu adiuuante occidit. Dum uero ad eſt uiuificans ſpiritus, hoc ipſum intus conſcriptum facit diligi, quod foris ſcriptum lex faciebat timeri. *Litera occi.* Aug. Aduerte quam dicat Apoſtolus literã, quæ occidit, cui uelut ecõtrario ſpiritum uiuificantem ingerit. Ea certe eſt decalogus in illis duabus tabulis ſcriptus, quia lex ſubintrauit, ut abundaret delictum. Porro autem præcepta iſta tam ſunt utilia facienti & ſalubria, ut niſi quis ea fecerit, uitam habere non poſſit. Nõ ergo dicitur litera occidens, eo quod lex mala ſit, ſed quia prohibens peccatũ, non uiuificat hominẽ, ſed auget concupiſcentiam, et peccatũ præuaricatione accumulat, niſi liberet gratia per legem fidei. Apparet ergo literæ uetuſtatẽ, ſi deſit nouitas ſpiritus, reos facere potius homines cognitione peccati quàm liberari a peccato. Vnde: Qui apponit ſcientiam, apponit dolorem. non quod ipſa lex malum eſt, ſed quia mandatum bonum habet tantũ in litera demonſtrante, non in ſpiritu adiuuante. Quod mandatum ſi fit timore pœnę, non amore iuſtitiæ, ſeruiliter fit, nõ liberaliter: & ideo nec fit. Nõ. n. fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit. Si uero aſſit fides operãs per dilectionem ſit delectatio boni, quæ non literæ, ſed ſpiritus bonum eſt. Auguſt. Litera & ſpiritus alio modo di cuntur lex & gratia. Lex ergo bona eſt, ſed cum gratia, ut cum charitate ſcientia prodeſt, ſine ea occidit, ita lex ſine gratia occidit, cum ſit uirtus peccati, quę cum iubet, quod ſine gratia impoſſibile eſt, indicat homini, quòd infirmus eſt, ut quærat gratiam. Lex ergo ducit ad fidem, fides impetrat ſpiritum, ſine quo non eſt uoluntas libera, cum cupiditatibus uinciatur. In malo quidem

quicquid agebat boni, non ſibi, ſed Deo attribuebat, ideo dicit: Fiduciam autem talem habe. *id eſt audaciam ſic loquendi.*

f Non quòd ſufficientes ſimus cogi. *quod eſt minus quàm dicere uel facere, & per conſequens ſi iſtud, quod eſt minimum in humanis actibus Deo attribuit, & illud, quod eſt maius.*

g A nobis quaſi ex no. *q. d. Licet. n. agam aliquid per liberum arbitrium, non tamẽ ex me, quia liberum arbitrium non eſt cauſa ſufficiens boni operis ſine diuina motione. & ſic liberum arbitrium ſaluat. cum dicit: A nobis: Et gratiam Dei commendat. cum dicit: Quaſi ex nobis. Et ſic tollitur duplex error. Vnus illorum, qui dixerunt liberum arbitrium nihil agere in meritorio opere, ſed totum eſſe a Deo, quia taliter non eſſet remunerandum. Alius error Pelagii dicentis, quòd inchoatio boni operis eſt a nobis: conſummatio autem a Deo, qui tollitur per hoc, quod dicitur hic, quod in bona cogitatione Deus operatur. principium autẽ boni operis ex parte noſtra eſt cogitatio ipſa. Motio autem primi mouentis requiritur in mouentibus ſecundis, qui diſponit omnia ſuauiter: propter quod mouet omnia ad fines ſuos conſequendos ſecundum conditionem naturæ ipſorum. & ideo illa quorum natura eſt, ut ſint liberæ uoluntatis, libere mouet ad actus ſuos. creaturas rationales alias autem non libere. Et accipitur hic libere, & non libere, prout motus eſt in creatura, quia prout a Deo eſt, libere facit quicquid facit.*

h Qui & idoneos. *Remota obiectione, hic conſequenter commendat miniſtros eccleſiæ. & primo quantum ad officii dignitatem, ſecundo quantum ad cognitionis excellentiam, ibi: Habentes igitur. Primo adhuc in duas, quia primo oſtendit noui Teſtamenti, & ueteris differentiam. Secundo, ex hoc arguit miniſtrorum noui Teſtamenti dignitatem, ibi: Quod ſi miniſtratio. Dixit autem Apoſtolus, quòd ſufficientia noſtra ex Deo eſt. ideo continuans ſe dictis: ſubiungit: Qui, ſcilicet Deus.*

to, ſed ſpiritu Dei uiui. Non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad deum. Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti non litera, ſed ſpiritu. Litera enim occidit, ſpiritus autem uiuificat. Quòd ſi miniſtratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non poſſent intẽdere filii Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam uultus

i Nos fecit miniſtros noui Teſtamenti. *Deus enim diſponit omnia ſua uiter, inquantum dat unicuique rei uirtutem exequendi propriam operationem ad conſequendum debitum finem: propter quod Deus dedit apoſtolis ſpiritusſancti donum, ut eſſent idonei ad conſequendum ſuum officium, niſi poneretur impedimentum a parte recipientium. officium autem eorum fuit miniſterium noui Teſtamenti: ad quod exequendum illos idoneos fecit.*

k Non litera, ſed ſpiritu. *Quia nouum Teſtamentum non fuit datum Apoſtolis per ſcripturam, ſed per infuſionem ſpiritusſancti illuminãtis corda eorum in cognitione ueritatis, & inflammantis affectum per ardorem charitatis. Propter quod dicitur lex ſpiritus. Teſtamentum autem uetus lex literæ, quia ſcriptum fuit in libro, & aſperſum ſanguine, ut habetur Exo. xxiiij. & hæc differentia ueteris & noui Teſtamenti habetur Ier. xxxi. c. Ecce dies ueniunt dicit Dominus, & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus ueſtris &c. Et ſubditur cauſa quare nouum Teſtamentum dicitur ſpiritus: & uetus Teſtamentum lex litera, cum dicitur:*

l Litera enim occidit. *quia Teſtamentum uetus cognitionem peccati dabat, non tamen gratiam. & ſic augebat concupiſcentiam occaſionaliter ex malitia humana, quæ ſemper nititur in uetitum. & ſic augmentabat peccatum, quod occidit, ut plenius dictum fuit Roman. vij.*

m Spiritus autem uiuificat. *ſ. ſanctos, in quo data eſt lex noua, ut dictum eſt. propter quod fuit neceſſaria poſt legem ueterem.*

n Quod ſi miniſtratio. *Hic conſequenter ex dictis arguit excellentiam & dignitatem miniſtrorum noui Teſtamenti. quia miniſterium ueteris Teſtamenti, quod fuit minus, habuit gloriam & dignitatem annexam. ſicut patet in Aaron, & in filiis eius, qui ex decurſu ueteris Teſtamenti. et multo magis miniſterium noui Teſtamenti, quod eſt maius, habet gloriã annexam & dignitatem. Huius igitur rationis primo ponit uirtutem. ſecundo remouet obiectionem, ibi: Nam nec glorificatum. Circa primum dicit: Quod ſi miniſtratio mortis. id eſt miniſterium ueteris Teſtamenti: Quod dicitur miniſtratio mortis occaſionaliter ratione literæ.*

o Literis deformata in lapidibus. *id eſt in tabulis lapideis Moyſi traditis.*

p Fuit in gloria. *id eſt in reuerentia.*

q Ita ut &c. *propter gloriam uultus eius, id eſt propter claritatẽ uultus eius. Vbi. n. nos habemus: faciem cornutam Exo. xxxiiij. alia tranſlatio habet faciem ſplendidam. Apparebant. n. in facie Moyſi quidam radij procedentes ſurſum anguloriter in figuram cornuum.*

NICOLAVS DE LYRA.

a Sed ſpiritus Dei vi. *id eſt ſpiritusſancto uiuificante corda.*

b Non in tabulis lapi. *ſicut lex Moyſi.*

c Sed in tabulis cor. *id eſt in cordibus per charitatem dilatatis.*

d Carnalibus. *id eſt tractabilibus per obedientiam promptam.*

e Fiduciam au. *Oſtenſo quod hominum commendatione Apoſtolus non indigebat, hic conſequenter oſtendit, quòd eam non quærebat, per hoc, quòd quicquid*

Que eua-

quidem eſt libera, ad bonum non niſi filius liberauerit.

A *Quæ euacua.* Quia & in Moyſe ſtatim tranſiuit, nec modo in miniſtris ueteris legis eſt. Vel myſtice, per faciem Moyſi põt intelligi ſpũalis intellectus legis. Per gloriam faciei legales obſeruantiæ, quæ erant figuræ ueritatis. Q. Ita fuit lex Moyſi in gloria. ut filii Iſrael. i. Iudæi, non poſſent intẽdere in fa eius. i. capere ſpiritualem intelligẽtiam legis, quia Chriſtum in lege non intelligebant & hoc propter gloriã uultus eius. i. legales ceremonias, quæ pp Chriſtũ ſignãdũ fiebant. Sed illi adhuc carnales in eis Chriſtum non intelligebant. qd ſignãbat uelamen Moyſi poſitũ ſup faciẽ. Quæ gloria Moyſi euacuatur, quia figura erat ueritatis, q̃ cuacuatur, qa ueniente imperatore, imagines tolluntur de medio. Euacuat. Amb. Quia finẽ figurę habent. Euacuat. Amb. quia figura non ueritas. gloria Moyſi, quia ſtellę in ueſpere. Chriſtus quaſi ſol, qui oriens ſtellas obſcurat.

b *Multo ma. abun. miniſt. iu. in glo.* i. in laude quam uetus, quia magis gloria dei eſt in ſalute, quã in morte. Quamuis iuſt dãnet quod agebatur ſub lege, tamen magis ad laudem proficit ſi indiget ut poſſit ſe reus corrigere. quod per gratiam in nouo Teſtamento præſtatur.

c *Nam nec.* Vere abundat, quia adeo quod ad eius comparationem illa nec dicenda eſt gloria.

d *Quod cla. ſ.* Moyſes in hac. pdicta parte. i. facie. Vel non eſt glorioſum in hac parte. i. reſpectu huius nr̃æ partis Illa. n tãta fuit, quanta ſeruo credi debuit. Hæc uero tanta quanta eſt genitoris Chriſti: qa Chriſtus in gloria eſt Dei patris, ut tãtũ intersit inter gloriam Moyſi & Chriſti, quantum inter imaginem & ueritatem.

e *Habentes i.* Oñſa dignitate noui & ueteris Teſtamenti oſtẽdit uſum utriuſq;.

B f *Multa fi. uti.* Vſu exercemus, uñ creſcit nobis fiducia. Tantũ. n. uidebimus quantum credimus. & quia aperta eſt gloria, & non cælamus ſenſum noſtrum, ſicut Moyſes, ſed aperte dicimus.

g *Id pſ.* Quia non aliter modo intelligũt quam ante aduentum Chriſti.

h *Quod in Chr. eua.* Vnde in paſſione Chriſti uelum templi ſciſſum eſt, ut ſignificetur per Chriſti paſſionem reuelari ſacramenta legis & prophetiæ. Velamen n. dicit adopertionem prophetiæ ut non intelligeretur.

i *Sed uſque.* His qui ſunt in Chriſto euacuatur: *ſed ſu. cor. eo. eſt ue.* i. cæcitas deprimens rationem eorum: *cum* .i. quamuis, *legitur* .i. exponi ur, eis *Moyſes*. Et ita duo obſunt, cur non intelligant, quia & uelamen ideſt obſcuritas eſt in lectione, & cæcitas ſuper corda.

k *Cum au. con. fu.* Quod eſt cum Chriſtus uenit Non credentibus nondum venit.

l *Auf. ue.* Vt in aqua latere uinum intelligatur. omnis enim prophetia non intellecto Chriſto inſipidum & fatuum quiddam eſt.

m *Dominus autem ſpiritus eſt.* Ordo. Spiritusſanctus eſt dñs. i. pt operari quod uult, & per hoc quos uult illuminat, quos uult, in tenebris deſerit. Vbicũque autem eſt ſpiritus domini ideſt filii, per quem datur ſpiritusſanctus, ibi libertas. & ideo Iudæi qui non habent ſpiritũ, non poſſunt libere intelligere ut nos. Vel dominus, ad quem conuertuntur eſt ſpiritus. i. ſpiritualis eſſentia, & ita facit ſpiritualiter intelligere.

Nos reue.

eius, quæ euacuatur: quo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi miniſtratio damnationis in gloria eſt, multo magis abundat miniſterium iuſticiæ in gloria. Nam nec glorificatum eſt quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si. n. quod euacuatur per gloriã eſt, multo magis quod manet, in gloria eſt. Habentes aũt talem ſpẽm multa fiducia utimur. Et non ſicut Moyſes ponebat uelamẽ ſup faciem ſuã, ut nõ intẽderet filii Iſrael in faciẽ eius, quod euacuatur ſed obtuſi ſũt ſenſus eorũ. Vſq; in hodiernum diẽ idipſum uelamẽ in lectione ueteris Teſt. manet non reuelatum quod in Chriſto euacuatur. Sed uſq; in hodiernũ diem cum legitur Moyſes, velamen eſt poſitum ſuper cor eorum. Cum autem conuerſus fuerit ad Deũ, auferetur uelamen. Dominus autem ſpiritus eſt.

gis debet eſſe. *Vnde adhuc ſubditur:*

d Nam ſi miniſtratio damnationis. *ideſt ueteris teſtamenti, quod dicitur damnatio occaſionaliter, inquantum malitia hominis nititur in uetitum, & ſic in tranſgreſſionem præcepti quæ eſt mors culpæ, & ducit ad mortem gehennæ.* Et *hæc materia ſcilicet quomodo lex erat occaſio peccati. fuit pertractata diffuſe Roma. vij.*

e Multo magis abundat miniſterium iuſticiæ. *ideſt nouo Teſtamento, in quo datur ſpiritusſancti gratia iuſtificans.*

f In gloria. *q. d. imo plus.*

g Nam nec glorificatum. *Hic remouet obiectionem, quæ poſſet fieri, quia poſſent dicere, quod licet nouum Teſtamentum ſit excellentius ueteri, tamen hoc eſt modicum: ideo non deſerendum propter nouum, ſicut dicebant illi, qui ſimul cum euangelio legalia obſeruabant. ideo conſequenter oſtendit, quòd nullam gloriam habeat uetus teſtamẽtum in comparatione ad nouum, dicens:* Nam nec glorificatum eſt quod claruit. *ideſt uetus Teſtamentum quod tranſiit.*

h In hac p. *ideſt in comparatione ad nouum, quod eſt pars & hæreditas noſtra.*

i Propter excellentem gloriam. *noui Teſtamenti. Sicut ſtella licet habeat aliquam claritatem, comparata tamen ad ſolem obſcuratur. Adducit etiam ad hoc aliam rationem. Illud enim, quod datur per modum tranſeuntis, nihil eſt reſpectu ſemper manentis. uetus autem Teſtamentum tranſiit ſicut imperfectum adueniente perfecto, nouum autem ſemper manebit, quod inchoatur in uia, & perficitur in patria, Luc. xxi f. Cælum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Et hoc eſt quod dicitur.*

k Si e. quod euac. *ſ. uetus Teſta.*

l Per glo. eſt. *ideſt habens aliquam reuerentiam & honorem.*

m Multo mag. quod ma. *ſ. nouum.*

n In glori. eſt. *ideſt debet eſſe.*

o Habentes igi. *Hic conſequenter oſtendit excellentiam miniſtrorum eccleſiæ quantum ad cognitionem. Ad cuius declarationem accipit illud quod habetur Exod. xxxiiij. ſcilicet quod Moyſes uelata facie populo loquebatur, ad deſignandum quod ueritas in ueteri Teſtamento figuris & ænigmatibus erat uelata, quia omnia contingebant eis in figura. Aliquid uero poteſt uelari dupliciter. Vno modo ex parte uiſus quæ debet uideri, ſcilicet quando ſuper eam ponitur uelamen. Alio modo ex parte uidentis ſcilicet quando uelamen ponitur ſuper oculos eius. Et utroque modo erat velamen in veteri Teſtamento, ſcilicet ex parte rei, quia ueritas erat uelata figuris, ut dictum eſt & ex parte Iudæorum, quorum malicia ut in pluribus impediebat a cognitione ueritatis, quaſi quoddam uelamen oculorum mentis. vnde. In maliuolam animam non introibit ſapientia. Primum autem uelamen amotum eſt per Chriſtum: quia per Chriſtum figuræ ſunt expletæ & explanatæ, in cuius ſignum uelum templi ſciſſum fuit in paſſione eius. Secundum autem uelamen adhuc manet in Iudæis obſtinatis. ſed in illis qui receperunt fidem, amotum eſt utroque modo, quia per gratiam ſpiritusſancti illuminantem poſſunt contemplari libere ueritatem. & hoc*

eſt quod dicitur: Habentes igitur talem ſpem. *ſcilicet quod gloria noui Teſtamenti manet in æternum.*

p Multa fiducia utimur. *ideſt noſtrum officium exequimur nos miniſtri eccleſiæ.*

q Et non ſicut Moyſes ponebat uelamen ſuper faciem ſuam. & *patet ex dictis litera uſque ibi:*

r Sed obtuſi ſunt ſenſus. *ideſt oculi mentales.*

ſ Vſque in hodiernum diem. *quantum ad Iudæos obſtinatos.*

t Idipſum uelamen in lectione ueteris Teſtamenti manet non reuelatum. *ideſt amotum a corde eorum, licet ſit amotum ab ipſa re per Chriſtum, ut dictum eſt: ideo ſubditur:*

u Quod in Chriſto. *ideſt per Chriſtum,* euacuatur. *Cætera patent ex dictis uſque ibi:*

x Cum autem conuerſus fuerit. *ſcilicet populus Iſrael circa finem mundi.*

y Auferetur uelamen. *de corde ipſorum.*

z Domi. au. ſpirit. eſt. *ideſt ſpiritusſanctus, qui eſt liber & libertatis dominus. ideo ſubditur:*

NICOLAVS DE LYRA.

a Quæ euacuatur. *quia uetus Teſtamentum ceſſat adueniente nouo, quantum ad ceremonialia & iudicialia modo ſuperius dicto Roma. iij. & plenius dicetur in epiſtolam ad Heb.*

b Quomodo non magis miniſtratio ſpiritus. *ideſt miniſterium nouæ legis, quod commiſſum eſt Apoſtolis.*

c Erit in gloria, *ideſt in honore & reuerentia, quaſi dicat. Multo magis*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Nos reue.* In qua Iudæis eſt uelamen. In ſpeculo nō niſi ima-
E go cernitur Hoc ergo conamur ut per hanc imaginem.i.rationem, quod nos ſumus, uideremus utcūque illum, a quo facti ſumus tanquam per ſpeculum.

b *In ean.ima.Dei quam ſpecu.* quia eadem imago Dei eſt & gloria Dei. Sicut ſupra: Vir quidem imago Dei eſt, & gloria Dei.

†19.q.2.c. duæ. in fi. De regul. c.licet.

c *Tranſ.* tranſimus de forma in formā, de obſcura in lucidam, quia & ipſa obſcura imago Dei eſt, in qua hoīes creati ſunt, q aīalib. p̄ſunt. Quę natura excellēs cū a Deo iuſtificat̄, a deformi forma in formoſam formā mutat̄. Erat.n. & inter uitia natura bona. Vel de gloria creationis in gloriā iuſtificationis. Vel de gloria fidei, ubi filii Dei in gl̄iā ſpēi, ubi ei ſimiles erimus, cū uidebim⁹ cū ſicuti eſt. vnde. Ioh. Scimus, quia cū apparuerit, ſimiles ei erimus. Hui⁹ imaginis q̄nq; fiet perfectio ad q̄ cōſequēdā nos erudit. Cū aūt ad pfectum hæc imago renouata, ſimiles Deo erimus.

1. Ioan. 3.a

†a gloria in gloriam.

Speculantes. a ſpeculo, non a ſpecula, quod in Græco non eſt ambiguum *In eandem.* quam ſpeculamur: quam ſperamus. *Imagi.* Vt ſimiles glorię Chriſti ſimus in ęternum. A gloria. Vel,

d *A cla* Moyſi, in gloriam Chriſti, quam decet dare ſpiritum Dei, tantam a tanto.

e *A ſpiritu do.* quia hoc bonum a gratia Dei.

a ¶.i.lex ſpiritus, quam dominus dat non literis ſcriptam, ſed per fidem animis intimatam.

†Vbi autem ſpiritus domini, ibi li- a

a ¶Intelligendi & faciendi. b ¶Illi habent uelamen ſuper cor. c ¶Etiam iuniores. d ¶Expedita ratione.

bertas. Nos uero omnes reuelata b c

a ¶Glorioſum dominum b ¶Per ſpeculum rationis uidentes.

facie domini gloriam ſpeculātes, d e f

a ¶Vt eius imago.i.dij ſumus, uel dicitur Chriſtus imago patris eadem cum illo ¶Vt in eſſentia eum uideamus.

in eādem imaginem transforma-

a ¶Euntes ab una clara cognitione in aliam, ut illi quos ſpiritus Dei ducit.

mur: †a claritate in claritatem: tan g h

quam a domini ſpiritu.

b Nos ue. *ſ. Chriſtiani & potiſſime eccleſiæ miniſtri.* G

c Reuela.fa. *i. mente, quæ dicitur facies ſpiritualis, inquantum ibi uiget cognitio intellectualis, ſicut omnes ſenſus in facie corporali.*

d Gloriam do. *ſ. Ieſu Chriſti, & non ſolum Moyſi.*

e Speculantes. *i. in ſpeculo rationis cognoſcentes. & quia cognitio fit per aſſimilationem cognoſcentis ad cognitum, ideo ſequitur:*

f In ean.ima.transfor.a cla. *ſ. naturalis cognitionis & gratiæ.*

g In cla. *uiſionis beatæ.*

h Tanquam a do.ſpi. *qa hoc nō ineſt fidelibus ꝓpria uirtute, ſed ſpirituſſancti eos ducentis. Qui ſpiritu Dei aguntur hi filij Dei ſunt.* Rom. 8.

In ca.iij. ubi dicitur in poſtil. Nam nec glorificatum eſt quod claruit.

ADDITIO.

Hoc qđ dr̄: Nā nec gl̄ificatū eſt qđ claruit &c. exponit̄ vno mō in Glo. ſic: Nā qđ claruit.i. Moyſes. In hac parte.ſ. in facie nō eſt gloria: pp excellentem gloriam quę eſt in nouo Teſtamento, ubi pueri uident gloriā Dei.i. comparatione huius excellentis gloriæ: quia nulli ꝓfuit gloria vultus Moyſi, licet hoc fuerit culpa illorū non ſua, hæc aūt gloria, multo maior eſt, quæ abundat, ut p eam purificati hoīes abſterſa caligine poſſint videre gloriam Dei. Hæc in Glo. q̄ magis vr̄ conſona literæ, eo ꝙ in p̄cedentibus Apl̄s loquens de Moyſe dicit, ꝙ filii Iſrael non poterant intendere in faciē Moyſi pp gloriam vultus eius. ex quo poſſent ſumere pſeudo apl̄i quodammodo occaſionem arguendi, ꝙ legalia a Deo data per Moyſen, qui tantæ excellētiæ fuit ut uultus eius ſic glorificaretur, non erant euacuanda etiam tempore euangelii. Ad quod reſpōdet Apoſtolus, ꝙ nec glorificatum eſt quod claruit &c. ut expoſitū eſt.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Vbi autem ſpi. *ſ. contemplandi ueritatem remoto uelamine ab oculis mentis: ideo ſubditur.*

Nos

GLOS. ORD. CAP. IIII.

Matt. 5.b

IDeo &c. Sequitur:

a *Commendan.* Vt luceat lux ueſtra coram hoībus.

b *Corā Deo.* Non ut uideantur ab hominibus.

Cont. Fauſt. lib. 21. c. 9. cir. me. 1. 6.

c *In qui.* Aug. Vel talis pōt eſſe ordo uerborū: In q bus peuntibus Deus uerus & iuſtus excæcauit mētes infidelium huius ſeculi.

d *Deus hu.ſe.* i. Deus qui non ſolum bo-
F nos regit, ſed et malos pro merito pręcipitat, dans eis qđ uolunt.i. ut non credant, quod nō facit malicia ſed iuſticia. Vel, Deus ſeculi, ſupbia uel ingluuies, uel diabolus princeps mundi, qui ſecularibus principatur.

Imago & ſimilitudo differunt Libr. 5. quæ ſuper Deut. c. 3. tom. 4. & li. de Gene. ad liter. impe. c. 16. poſt princi. tom. 3.

e *Qui eſt ima.* Aug. Sciendum ꝙ imago & æqualitas & ſimilitudo diſtinguēda ſunt. Quia ubi imago continuo ſimilitudo eſt, non continuo æqualitas. Vbi æqualitas & ſimilitudo, non continuo imago. Vbi ſimilitudo, non continuo imago, nec æqualitas Verbi gratia. In ſpeculo eſt imago & ſimilitudo: nō tñ æqualitas, quia multa deſunt imagini, quæ inſunt illi rei, de qua expreſſa eſt. Pōt & aliqñ eſſe imago in qua ſit ęqualitas, ut in parentibus & filiis inuenitur imago & ſilitudo & ęqualitas excepto tpe, quo p̄cedunt parētes. qa de parente exprimit̄ ſilitudo filii ut recte imago dicat̄ & pōt eſſe tāta, vt recte dicat̄ ęqualitas. pōt ēt eſſe ſimilitudo aliqñ & æqualitas, q̄uis non ſit imago, ut in duobus ouis paribus. Chriſtus autem ita dicit̄ imago patris ut nihil horum deſit, ut non ſolum imago eius ſit, quia de illo eſt, & ſilitudo, qa imago ē. ſed & æqualitas tāta vt nec tpis interuallū impedimento

NIC. DE LYRA CAP. IIII.

IDeo ha. *Poſtq̄ Apoſtolus commendauit noui Teſtamēti miniſterium, hic conſequenter oſtendit huius miniſterij uſum & primo quantū ad operationē boni, ſcđo q̄tū ad tolerātiā mali, ibi habemus igitur theſaurum. Prima in duas: quia primo facit quod dictum eſt. ſecundo quandam obiectionem excludit, ibi: Quod ſi etiam opertum eſt. Circa primum dicit:* ideo habentes hanc adminiſtrationem. *i. miniſterium tantæ dignitatis, ut prædictum eſt.*

CAP. IIII.

a ¶Et quia tantam claritatem habemus a ſpiritu.

IDeo habētes hanc a

a ¶Dignitatem. ¶Vt ſpiritum aliis miniſtremus.

adminiſtrationē,

¶Non meritis.

iuxta quod miſe b

ricordiā Dei cōſecuti ſumus, non c

a ¶Pro aliquibus aduerſis. b ¶Non ſolum aperta mala, ſed etiam cogitationes.

†deficimus: ſed abdicam⁹ occulta d e

a ¶Vt pſeudo, qui uidentur humiles. b ¶Hypocriſi.

dedecoris. Nō ambulātes in aſtu- f

¶Per falſa, vel pro quæſtu prædicantes.

tia. Neque† adulterantes uerbum g

a ¶Quia manifeſte uidetur in nobis ueritas.

Dei, ſed ī manifeſtatione ueritatis. h

a ¶Commendabiles facientes. b ¶Sine comparatione aduerſariorum.

a Cōmendātes nōſmetipſos ad om i

¶Non ad oculum. a ¶Rationabilium. b ¶Intentione mea manente.

b nem conſcientiam hominum cō-

¶In beneplacito Dei, vel teſte Deo hoc dico. a ¶Dixi nos prædicare in manifeſtatione veritatis, ꝙ ſi ēt opertum.

rā Deo. Quod ſi etiam opertū eſt k

a ¶Quod a nobis prædicatur. ¶Culpa horum eſt qui perire meruerunt.

euangeliū noſtrū, in his qui pere- l

a ¶Pereuntibus, uel a uerbis euangelii.

c d unt eſt opertū. In quibus Deus hu m

a ¶A naturali ratione. b ¶Quia Chriſto non credunt.

ius ſeculi excęcauit mētes infideli n

a ¶Vt non appareat eis, quod tamen lux eſt. b ¶Doctrina euangelii illuminans.

um, vt nō fulgeat illuminatio euā o

a ¶In quo prædicatur gloria diuinitatis, nō ſolū infirmitas humanitatis. b ¶Vel quę. c ¶Quia de illo eſt. d ¶Qui uidet me, uidet & patrem.

e gelii glorię Xpi, qui eſt imago dei p q

b Iuxta qđ mi.cō.ſu. *nos eccleſiæ miniſtri ad hoc p Dei gratiā vocati.*

c Non de. *ab vſu & executione ipſius. ſed prōpte, & debite exeqmur.*

d Sed abdica. *ideſt abijcimus.*

e Occulta dedecoris. *ideſt ſedes peccatorum, non ſolum quæ exterius patent, ſed etiam quæ interius latent.*

f Non ambu.in aſtu. *i. in ſimulatione & hypocriſi.*

g Neq; ad. *exponatur ut ſup. dictum eſt. ij. c.*

h Sed in manife. ue. *q. d. non prædicamus propter quęſtum uel propriam laudem, ſed propter manifeſtationem diuinæ ueritatis ad Dei gloriam & fidelium ſalutem.* H

i Commend.noſ.ad om.con.ho. *i. non commendamus nos uerbis, ſed ex operationibus quæ facimus, commendabiles nos reddimus in conſcientijs hominum. ſed quoniam homines decipi poſſunt, non autem Deus, qui intuetur corda, ideo addit.* Coram Deo. *ſic igitur tria tangit hic, quæ faciunt ad debitam executionem miniſterij eccleſiaſtici. ſ. exterior & interior mundicia, recta intentio, doctrina ſana.*

k Quod ſi etiam opertum eſt. *Excludit obiectionem quę fieri poſſet contra dicta. Dixit .n. ſe docere in manifeſtatione ueritatis: Poſſet aliquis obijcere in cōtrarium: eo quòd multi contradicebant ſibi: & ſic non erat in dictis eius ueritas manifeſtata. Ad hoc reſpondet Apoſtolus, quod hoc non proueniebat ex parte ſuæ prædicationis, ſed ex malicia contradicentium, quæ impediebat eos cognoſcere veritatem. unde Sap. 1. A. In maliuolam animā non intro.ſa. Et hoc eſt quod dicit:* Quod ſi etiam opertum eſt euan.no. *aliquibus eius veritatem non capientibus.*

l In his qui p.eſt o. *i. pcedit ex malicia eorū.*

m In qui.Deus h.ſe. *Hoc exponitur dupliciter. Vno mō de creatore huius mūdi, qui ex demerito talium retrahit lumen ſuæ gratiæ ab eis, & iuſte, & ſic per conſequens excęcantur ex ſe. Aliter de diabolo, quem imitantur ſeculariter uiuentes: & ſic poteſt dici Deus huius ſeculi, ſicut dicitur princeps huius mundi, Ioh. xij. Nūc princeps huius mūdi eijcietur foras.*

n Excæ. *ſeculariter uiuentes, auertendo eos a ueritate.*

o Vt nō ful.il.e.gl.Chr. *in cordibus eorum.*

p Qui. *ſcilicet Chriſtus.*

q Eſt ima.Dei pa. *& p cōſeqns eſt fontalis plenitudo luminis, ſcđm qđ dicitur Heb. 1. Qui cū ſit ſplēdor & figura ſubſtātiæ eius &c. Sed qa ſu pius uocauit euāgeliū ſuū, et hic uocat euāgeliū Xpi, poſſet aliqs credere*

1. Reg. †degentimus ... neſcimus ... ſed ... mus ... tamen ... †dolo ... ctantes

Iuxta

¶ eſſe

mento ſit, quia non generauit Deus filium in tempore.

A a *Non enim.* Q. Benedico gloriæ Chriſti, uel: Commendamus nos coram Deo in manifeſtatione ueritatis, & cætera talia facimus, & hoc propter Chriſtum.

b *Lucem ſplen.* Quod fuit in ſeparatione elementorum. Cœperunt enim tenebræ. ex quo confuſa moles cœli & terræ cœpit eſſe: poſt accedente luce quod factū eſt melius redditur. In quo proficientis hominis affectio ſigñatur. unde fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.

Epheſ. 5.b

c *Scientiæ clarit.* Scientia gloriæ Dei eſt qua ſcimus lumen eſſe, quo tenebræ noſtræ illuminantur.

d *Habemus.* Hactenus de altitudine ſciētiæ: hic de fragilitate carnis, quæ eſt ad gloriam, & ſi contra uideatur.

e *Theſaurum.* Dicit ſacramentum Dei quod fidelibus erogatur, perfidis abſconditur.

f *Manifeſtetur.* quidam enim de reſurrectione dubitabant.

†facie

g *Ergo mors in nobis operatur.* quia p mortem uitam Ieſu cōſequimur: ergo mors non eſt inutilis, ſed operatur magnum quid in nobis. Sed uita, qua delectamini in terrenis, operatur in uobis mortē ęternam. Vel paſſiue, ergo ideſt propter ſpem uitæ Ieſu mors operatur ideſt a prædictis paſſionibus efficitur in nobis ideſt permittimus effici, ſed per hoc uita efficitur in uobis.i. fides plantatur.

Tracta. 46. p̄m. 9.

h *Eundem ſpiri.fi.* Aug. ſuper Iohan. Tēpora uariata ſunt, non fides: illi uenturum, nos ueniſſe credimus.

†anxii reddimur

i *Vobiſcum.* Non uos nobiſcum ut inferiores, ſed pares nobis ſitis, ſi uolueritis. Et bene de uobis aſſero, qa omnia iſta facimus propter uos inſtruēdos noſtro exemplo, Ita omnia ad uos ſpectant, ut
B gratia Dei abundans in nobis abundet in uobis, & p uos in aliis. & p uos multos abūdet gratiarum actione, ut uos & illi Deo gratias agatis. In gloriam Dei, .i. ad oſtendendum Deum glorioſum.

k *Omnia enim pro. uos.* Omnia.n. ſuſtinet, ut nos paucos ad Dei cęnam perducat, cuius contumelia eſt, ſi ueniant pauci.

Sed

NIC. DE LYRA.

¶ *eſſe duplex euāgelium. ideo hoc remouet per hoc ꝙ eiuſdem euangelij Chriſtus eſt autor, apoſtolus autem miniſter tantum prædicator di.*

a Non enim noſ. præ. *tanquam autores euangelij.*

b Sed Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. *tantum.*

c Nos autem ſer. ue. per Ie. *adminiſtrando nobis doctrinam Chriſti. quo declarat per conſequens di.*

d Quoniam Deus qui di.de te.lu.ſpl. *ſcilicet lucem corporalem creando & ipſam a tenebris ſeparando, Geneſis. 1.*

e Ipſe illu.in cor. *ideſt conſimiliter lucem ſpiritualem infudit ad cognitionem euangelicæ ueritatis non ſolum pro nobis, ſed etiam pro aliis. ideo ſubditur:*

f Ad il.ſi clari. *ideſt ad manifeſtationem noticiæ diuinæ.*

g In fa.te.Chri. *ideſt relucentis in faciem eius inquantum per noticiam diuinam quæ traditur in euangelio, cognoſcitur ipſe Chriſtus.*

Diuiſio

h Habemus autem. *Hic conſequenter agit de uſu miniſterij eccleſiæ quantum ad tolerantiam mali. Circa quod primo oſtendit patientiam miniſtrorum eccleſiæ. ſecundo cauſam huius patientiæ, ibi: Semper mortificationem. tertio manifeſtat utrunque, ibi: Semper enim nos. Circa primum dicit: continuando ſe prædictis:* Habemus autem theſaurum. *ideſt illuminationem Dei dictam.*

In ua-

a ¶.i. prædicatio noſtra non tendit ad noſtram gloriam, uel lucra ſed Chriſti

a inuiſibilis. Nōn.n. noſmetipſos a

prędicamus, ſed Ieſum Chriſtum b

a ¶Illum dominum. b ¶Miniſtros.

dominum noſtrum. Nōs autē ſer c

a ¶Qui nobis hoc iniunxit. ¶Hoc facimus.

uos veſtros per Ieſum. Quoniam d

¶Præcepto ſolo fecit. a ¶Hæc lux ſignificat lucem quæ modo per nos datur.

b Deus qui dixit de tenebris lucēm

a ¶Lumen ſuum.i.ſe nobis infundit.

ſplēdeſcere, ipſe illuxit in cordib⁹ e

a ¶Vt illuminemus alios per ſcientiam de claritate. i. de eſſentia Dei, & hoc in Chriſto qui eſt facies patris ſine quo non cognoſcitur.

c noſtris ad illuminationem †ſcien f

tię claritatis dei in †faciē Ieſu Chri g

a ¶Illuxit, ſed. b ¶.i. ſcientiam qua alios d.temus.

d e ſti. Habemus autem theſaurum h

a ¶Corporibus fragilibus. b ¶Vt tota altitudo Dei eſſe uideatur & non noſtri.

iſtū in vaſis fictilibus, ut †ſublimi i k

¶Vaſa fictilia ſunt & uere.

tas ſit uirtutis Dei, & nō ex nobis. l

a ¶Quia nullus modus tribulandi abeſt.

In omnibus tribulationē patimur m

a ¶De theſauro bene conſcii. ¶In animo. b ¶Enumerat tribulationes quaſdam. ¶Pauperes ſumus adeo, ut neceſſaria deſint. apporros Græce pauper.

ſed nō †anguſtiamur. † Aporria- n

a ¶A theſauro Dei, quia Deus paſcit. b ¶De loco ad locū.

mur, ſed nō deſtituimur. Perſecu- o p

a ¶A Deo quin theſaurum cuſtodiat.

tionē patimur, ſed nō derelinqui q

a ¶Affligimur. b ¶.i. non erubeſcimus.

mur. Humiliamur, ſed non cōn- r ſ

a ¶In mortis periculum. b ¶A bono ceſſamus.

fundimur. Deijcimur, ſed nō peri t u

¶Quid per ſingula? a ¶Pro Ieſu, vel quam prius Ieſus ſuſtinuit.

mus. Sēp mortificationē *Ieſu in x y

a ¶Non ſolum in animo. b ¶Aliis propinantes. c ¶Sicut mors.

corpore noſtro circumferētes, ut z

¶I. gloria carnis. a ¶Non tantum in animabus.

& uita Ieſu in corporibus noſtris a

a ¶Etiam inimicis. b ¶Mortificationem Ieſu circūferimus, & uere. ¶Qua ſpe.

f manifeſtetur. Semper enim nos b

a ¶Virtutibus, uel quibus licet uiuere naturali vita. b ¶In pericula mortis.

qui uiuimus, in mortē tradimur

a ¶Pro amore Ieſu. b ¶Ambr. Hoc eſt, non timemus mori, propter promiſſam reſurrectionem. c ¶Immortalis & impaſſibilis.

propter Ieſum, ut & uita Ieſu ma-

a ¶Quod uidetur impoſſibile.

nifeſtetur in carne noſtra morta-

a ¶Licet. b ¶Quia hęc patimur mors dominium exercet in nobis, ſed uos ad uoluptates uitæ tenditis.

g li. Ergō mors in nobis operat̄, vita c d e

a ¶Semper mors in nobis operatur, & per hoc patet quod habemus.

autem in uobis. Habentes autem f

a ¶Quem prophetæ. b ¶Qui eſt cauſa fi.

h eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcri- g

a ¶De illis patribus: in quorum perſona dicit Dauid. b ¶Aliter non perfecto crederet. ¶Ne fides eſſet inutilis.

ptum eſt: †Credidi propter quod

a ¶Vt illi. b ¶Futuram uitam.

& locutus ſum: & nōs credimus,

a ¶Confitemur non timentes mala, quia.

propter quod & loquimur. Scien

a ¶Quia aliqui negabant reſurrectionem.

tes quoniā qui ſuſcitauit *Ieſum,

¶In eadem gloria. ¶Vt ultra non moriamur.

& nos †cū Ieſu ſuſcitabit, & cōſti-

a ¶Quia unius fidei in vna domo erunt.

i k tuet uobiſcum. Omnia.n. propter

i In uaſis fictilibus. *quia in hoc mundo ſumus contemptibiles perſonæ tribulationibus & anguſtiis expoſitę.* C

k Vt ſublimitas. *ideſt illud magnum quod facimus in ædificatione eccleſiæ & gentium conuerſione.*

l Sit uirtutis Dei &c. *ideſt Deo totum attribuatur, & non humanæ potentiæ, diuitijs uel ſapientiæ, quod poſſet fieri, ſi apoſtoli fuiſſent potentes, diuites, honorati, ſicut eſt de lege Mahumeti: ſed contrarium fuit in apoſtolis: ideo ſubditur:*

m In omnibus tribula.pati.ſed non an. *Ille anguſtiari dicitur proprie, qui non uidet ſibi patere aliquod remedium in tribulatione: & ſic eſt de confidentibus in hoc mundo, propter quod anguſtiantur in tribulatione, quando ſibi deficit mundanum remedium: ſed ſancti non anguſtiantur, quia in tribulationibus adeſt eis ſolatium diuinum.*

n Aporriamur. *id eſt depauperamur: Et dicitur ab aporros Græce quod eſt pauper Latine.*

o Sed non deſtituimur. *quia ſancti parum curant de ſubtractione diuitiarum, cum ſibi remaneant diuitiæ ſpirituales, quæ non poſſunt uiolenter amoueri.* †cognitionis glorię.

p Perſecutionem patimur. *fugiendo de ciuitate in ciuitatem.*

q Sed non derelinquimur. *Nam Deus eſt ſocius ubique itineris noſtri.* †virtutis eminentia ſit Dei

r Humiliamur. *id eſt, contemnimur.*

ſ Sed non confundimur. *quia nō ſentimus in nobis debitam cauſam confuſionis.*

t Deijcimur. *ideſt ad periculum mortis impellimur.*

u Sed non peri. *quia Deus ſemper liberat ſuos. Aliquando uiſibiliter, ſicut liberauit tres pueros de camino ignis. Aliquando inuiſibiliter, eos de præſenti myſeria transferens ad quietem. Sapien. iij. a. Viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi autem ſunt in pace.* Dan. 3. e † Laboramus.

x Semper mortificationem. *Hic conſequenter oſtendit patientiæ cauſam, & primo facit propoſitum. ſecundo manifeſtat per effectum, ibi: Propter. Ad euidentiam primi conſiderandum, quod in Chriſto fuit duplex ſtatus. Vnus mortis, inquantum carnem paſſibilem aſſumpſit, in qua pœnalitates huius vitæ & tandem mortem ſuſtinuit. Alius eſt uitæ, inquantum uita glorioſa, qua uiuebat occulte anima ſua a principio ſuæ cōceptionis deriuata fuit ad corpus in ſua reſurrectione, quia reſurrexit in corpore glorioſo. Hæc eſt igitur cauſa patientiæ ſanctorum. ex hoc enim quod ſperant firmiter conformari Chriſto reſurgenti, patienter ſuſtinent tribulationes huius mundi, in quibus conformantur Chriſto patienti. & hoc eſt quod dicit Apoſtolus.* Semper mortem Ieſu Chriſti. *ideſt conformationem ipſi patienti.* D Status Chriſti duplex. *domini

y In corpore noſtro cir. *ideſt ubique tribulationes patienter ſuſtinentes.*

z Vt & uita Ieſu. *glorioſa.*

a In corporibus noſtris manifeſtetur. *in futura reſurrectione, in qua reſurget corpus impaſſibile & incorruptibile.*

b Semper.n.&c. *Repetitio eſt eiuſdem ſententiæ ad maiorem aſſertionem. & quia nō ſolum ſancti patienter tolerant propter ſpem futuræ reſurrectionis, ſed etiam quia animantur ad hoc exemplo Chriſti patientis: ideo ſubdit Apoſtolus.*

c Ergo mors. *ſcilicet Chriſti.*

d In nob.ope. *animando nos ad tolerantiam paſſionis.*

e Vita au.in uo. *i. uita Xpi operatur in uobis, conferendo ſpem reſurrectionis. ideo ſubditur:* †Pſ. 115.a

f Hētes au.eun.ſpi.fi. *ſed mors Xpi non ſic operatur in uobis ſicut in nobis, qa nō eſtis in talibus tribulationib. in qbus ſumus: eritis tamē ſaluati per eādē fidem, qua & nos. Quod conſequenter confirmat per ſcripturam Pſal. cx. a.* *dominū

g Sicut ſcriptum eſt Credidi &c. *& patet ex dictis litera uſque ibi:* †per Ieſū

h Omnia e.propter uos. *i. omnia facimus & ſuſtinemus propter uos inſtruendo exemplo & uerbo.*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Sed li.is qui.* Quidquid eſt cōmune pecori, exterior homo eſt. is qui intus, hic eſt imago Dei.
E
b *Reno. de die in diem.* i. aſſiduè purior efficitur per ignem tribulationis.

NIC. DE LYRA.

a Vt gra *ſ. Dei.*
b Abundans, *à nobis in nos.*
c Per mul. in gra. ab. in glo. *i. ut multi reſurgant ad gratiarū actiones ad gloriā Dei.*
d Propter quod. *Hic conſequenter maniſeſtat quod dixerat de patientia apoſtolorum in perſecutione poſitorum di.* Propter q. *i. propter animationē exemplo Chriſti paſſi, & pp ſpē reſurrectionis in corpore mortali.*
e Nō d. *q. d. ad maiora ſuſtinere parati ſum⁹.*
f Sed licet is qui fo. *& c. i. ipſa natura ſenſitiua tendat ad corruptionem ex proceſſu ætatis & pondere tribulationis.*
g Tamen is in. eſt. *ſ. intellectiua natura.*
h Re. d. d. *p culpę purgationē & eius ſeq̄lę.*
i Id enim quod in præ. *i. tribulationes temporis præſentis.*
k Momen. eſt & le. *quia ſunt breuis durationis & paruiponderis reſpectu præmij futuri. de quo ſubditur:*

† Nam momentanea leuitas afflictionis noſtræ mire ſupra modū ęternū pondus gloriæ parit nobis dū non ſpectamus ea, quæ uidentur &c.

In

a ¶Abundans gratia in nobis, diffundatur abunde in uos, vt abundantem inde gratiam agatis.
uos, ut gratia abundans † per multos in gratiarum actione abundet in
a ¶Vt vos imitemini nos non dicam pro uita Ieſu. b ¶In tribulationibus.
gloriam Dei. Propter quod non de-
a ¶Expoſitus malis.
ficimus. Sed licet is, qui foris eſt, no-
a ¶Caro.
ſter homo corrumpatur, tamen is
a ¶Anima munita ſpe futuri, cui non accedit humanus furor. ¶Imago Dei. ¶In agnitionem Dei. ¶Merito non deficimus.
qui intus eſt, renouatur de die in di-
a ¶Vbi non niſi deſolatio.
em. † Id enim, quod in præſenti eſt
a ¶Parum durans. b ¶Ad ferendum. c ¶Id tribulationis, i. minimum.
momentaneū & leue tribulationis
a ¶Tribulationum, contra hoc quod dixit: id. b ¶In cælo, contra, in præſenti. c ¶Contra, momentaneum. d ¶Contra: tribulationis. a ¶Contra leue.
noſtræ, ſupra modum in ſublimitate ęternum gloriæ pondus opera-
¶Quia. a ¶Appetentibus.
tur in nobis. Non contemplantibus nobis quæ uidentur, ſed quæ non
¶Ideo non quę videntur, quia. ¶Tranſitoria.
uidentur. Quæ .n. uiſr † tēporalia ſunt, quæ aūt nō uidētur, æterna ſunt.

† plurimis gratiam agentibus ſuperabundaret
† temporia

l In ſub. æter. glo. pon. *expectantibus ipſum. Et dicitur in ſublimitate, ratione dignitatis, quæ eſt in præmio. Aeternum, ratione durationis infinitæ. Pondus, ratione præcioſitatis: quia præcioſa communi modo loquendi dicuntur magni ponderis. Vel aliter dicitur, Pondus, quia præmium glorię quietat totaliter appetitū in Deo, ſicut pondus quietat graue in centro.*
G
m Non con. no. ea quæ. *i. iſta ſunt in nobis: quia non attendimus ad bona tēporalia, & uiſibilia, ſed ad æterna, & inuiſibilia pro nunc, q̄ per fidē à ſanctis firmiſſimè creduntur, & per ſpē certitudinaliter expectantur.*
In cap. iiij. vbi dicitur in Poſtil. in faciem Chriſti.

ADDITIO.

Hoc quod dicitur, In faciem Chriſti, expouitur in glo. i. per Chriſtum: qui eſt facies patris, ſine quo non cognoſcitur.

GLOS. ORDINAR. CAP. V.

SCimus enim Ordo.
a *Scimus e. q̄ edi.* i. corpus immortale habebimus, ſi corpus p tribulationes diſſoluatur. Et ideo qm̄ ſic diſſoluitur, vt conditio & cauſa ſit præmiſſa. Inde poteſt videri, quia habebimus.
d *Nam.* non ſolum pro præſenti inhabitatione, ſed etiam.
e *In b.* i. in cōſiderōne huius tātæ glæ.
f *Ingemi.* ex dilatione deſiderij, quod non faceremus, niſi certi. In cuius rei figura Axa filia Caleb petijt irriguum ſuperius & irriguū inferius, ut nos lachrymas effundamus, nō ſolū pro pn̄tis incolatus miſeria, ſed p dilatione ſuperne gloriæ. Ingemiſcimus, quia cupimus ſuper innouationem animę quam iam accepimus.
Ioſue 15. d
F
h *Super. cu.* i. dari animæ indumētum, non de terra corruptibile, ſed.
g *De cæ.* i. immortale & impaſſibile ad ſimitudinem cęleſtium. Nos perfectiores p dilatione gemimus, quia & minus perfecti qui carnem fouent, inter quos ſe Apoſtolus commemorat, ne illi de ſe minus ſentiant & hoc eſt:
l *Nam &.* nos.
m *Qui ſu. in ta.* q habitationē huius corporis diligimus, de quo nō eſt curandū, cū nō ſit tabernaculū niſi ad tp̄s.
n *Inge.* deſiderio cœleſti. Nos dico *gra. & c.* Vel non mirum, ſi ingemiſcimus; quia à beatitudine remoti. Nam ēt de hoc minori gemimus, quia hoc corpore exuimur. Et hoc eſt; *Nam qui ſu. in ta. iſto,* quamuis *grauati.*
o *Eo.* i. ideo geminus.
p *Quod no. ex.* ſi hoc poſſet fieri. Vel, ingemiſcimus, deſiderio cęleſti. *Deus au. hoc ef.* Vel, Nolumus expoliari. *Deus ta. ef.* vt immortalitatem cupiamus.
† onerati
b *Non ma.* i. hominum complexione factam. ſ. non humanæ generationis ope productam, nec humanis fomentis auctam, ſed a Deo ineffabiliter compactam.
c *Aeternam.* quia in ea ſine fine manebitur.
i *Si ta. ue.* gloria promiſſionis.
k *Non nu.* Hoc .n. deſiderāt ſancti, ne reſurgētes recepto cor-
pore

CAP. V.

a ¶Pondus quidem glorię quia etiam in corporibus.
SCimus enim quo-
a ¶i. de terra & procliuis ad terreſtria. b ¶Caro in qua anima habitat. ¶Corpus.
niam ſi terreſtris domus noſtra huius
b ¶Vbi ſemper inquietatur anima. b ¶Deſtruatur pro Chriſto.
habitationis diſſoluatur, quòd ædi-
a ¶Quod corpus immortale & plene firmatum. b ¶Tantum, quia non miniſterio hominum. c ¶Ne dicam, habebimus, adeo certi. ¶In ſpe quod habituri ſumus in re. d ¶Quietam animæ manſionem.
ficationem ex Deo habemus domū
a ¶Quia ab æterno factam.
non manufactam, ſed æternam in
a ¶Inter cæleſtes. b ¶Habebimus domū, nā de ea gemimus.
cælis. Nam & in hoc ingemiſci-
a ¶In quo? ¶In hoc. ſ. Aedificationem.
mus, habitationem noſtram quæ
a ¶Super uirtutes animæ b ¶Superindui cu. tamen hac conditione. ¶Et hoc fiet.
de cælo eſt ſuperindui cupientes, ſi
a ¶Virtutibus fide & cæteris. ¶Depoſito corpore. b ¶Virtutibus ¶Ne id de nudis putetur.
tamē ueſtiti & nō nudi inueniamur.
a ¶De illo gemimus. b ¶In hac habitatione. c ¶Sarcina carnis grauati gemimus.
Nam & q ſum⁹ ī tabernaclo iſto īgē-
a ¶Depreſſi. ¶Paſſionibus. b ¶Carne, uel corpore, uel ideo. ¶Vel quod.
c ¶Affectu naturæ gemimus orando ne ſpoliemur ſpirituſancto & ſic induamur gloria Dei. tunc enim ſuperindui promiſſa gloria poterimus immortalitatis, ſi exuti corpore non diſpoliati a ſpirituſancto fuerimus.
miſcimus † grauati, eō q nolum⁹ ex

quia primo agit de hoc præmio. ſecūdo de eius deſiderio, ibi: *Nam & in hoc ingemiſcimus. Circa primum ſciendum, quod dixerat in fine capituli præcedentis, q ipſi & alij apoſtoli non attendebant ad bona tranſitoria, ſed ad æterna: ideo continuando ſe ad dicta dicit:* Sci. n. *i. certitudinem habemus per fidem formatam.*
b Quo. ſi ter. do. *id eſt corpus terrenum noſtrum, quod ſe habet ad animam ſuo modo, ſicut domus ad inhabitantem.*
c Diſſol. *per mortem.*
d Quod ædi. ex Deo. ha. do. *Quod aliqui exponunt de corpore glorioſo in futura reſurrectione habendo. quod dicitur hic: Non manufactā, qa uirtute naturæ nō erat glorioſū.*
e Sed æ. *quia ab æterno à Deo præordinatam: ſed quoniam Apoſtolus uidetur loqui de hoc quod ſtatim poſt mortem realiter habetur à ſanctis: ſed corporis immortalitas habetur tantum in ſpe & nō in re: ideo melius videtur exponi de gloria animæ, quæ ſtatim habetur a ſāctis oīno purgatis. Et dicitur habitatio pp excellētiam ipſius aīæ ad Dei capacitatē, Ioh. xiiij. In do. patris mei mā. mul. ſunt. Dicitur etiam domus æterna & nō manufacta, quia gloria cæleſtis obiectiue Deus eſt. qui eſt increatus & æternus.*
H
f Nam & in hoc. *Hic conſequenter agit de appetitu huius p̄mij. & diuiditur in duas ptes: qa primo circa hoc ponitur appetitus uarius naturæ & gratiæ, & q̄dā repugnātia. ſecūdo unius victoria, ibi: Audiētes igitur. Circa primū ſciendū, q appetitus eſt inclinatio ſeq̄ns formā. Eſt āt in nobis duplex forma. ſ. naturalis & gratiæ habitualis & p cōſeq̄ns duplex appetitus. ſ. naturæ & gratiæ. Appetitus āt naturæ inclinat ad cōſeruādū vnionē aīæ cū corpe, et diſſolutionē refugit et abhorret. Appetitus āt gratiæ īclinat ad cōſecutionē glorię q̄ cōſiſtit in clara uiſione Dei & ei⁹ fruitione. Igitur ſi aīa poſſet cōſeq gloriā abſque diſſolutione corporis huius mortalis, appetitus gratiæ tenderet in cōſecutionē glorię cæleſtis abſque retardatione per appetitum naturalem. ſed quia hoc non poteſt fieri, ideo appetitus naturalis eo quod refugit naturaliter diſſolutionem hanc, in hoc quodammodo repugnat appetitui gratiæ. & hoc eſt quod dicitur:* Nam & in hoc. *i. deſideramus cum tædio dilationis.*
Diuiſio
Appetitus duplex
g Ha. no. *ideſt conſecutionem gratiæ.*
h Superi. *veſtimento gloriæ, quod non conuenit ex principijs intrinſecis naturæ, ſed a Deo datur. propter quod indumentum dicitur:*
i Cupien. *appetitu gratiæ.*
k Si t. u. & nō n. *i. ſi abſq; diſſolutione corpis corruptibilis, quo utitur aīa vt veſtimēto, poſſet ſupindui gloria, tūc abſq; aliquo retardāte appetitus gratiæ in hoc ferretur. ſed qa hoc eſt īpoſſibile, īō retardatur p naturalē appetitū diſſolutionē corpis & aīæ abhorrentis. pp quod ſubditur:*
l Nam & qui ſu. *i. in hoc corpore mortali.*
m Inge gra. *de diſſolutione corporis & animæ.*
n Eo quòd no. ex. *ſcilicet corpore per mortem.*

NICOLAVS DE LYR. CAP. V.

SCimus e. *Hic conſequenter commendat miniſterium noui Teſtamenti ex fide ſiue ex premio. Licet .n. de hoc tetigerit ca. præced. aliqualiter, hic tamen tangit magis complete. Et diuiditur in tres partes: quia primò tangit de hac præmiatione. ſecundo de debita ad ipſam præmiationem præparatione, ibi: Et ideo contendimus. tertiò de cauſa vtriuſq;, ibi: Omnia aūt ex Deo. Prima adhuc in duas:*
Diuiſio
qui a

¶ Sed

pore nudi. i. alieni à pmiſſa gloria inueniant̄. Hoc. n. opus eſt, ut induti corpore, ſuperinduāt̄ gloria, q̄ eſt immutatio in claritate. *Grauati eo.* corpore, quo tn̄ nolumus mortē nobis tolli, ſed ſuperindui. i. a Deo ueſtiri ſtola immortalitatis, ita ut uita immortalitatis deſtruat mortalitatē, non ut ſuperueniat, ſed.
A
a *Vt abſorbeatur.* Ita ut nuſq̄ ſit mortalitas. Non infra, non ſupra, non intra, non extra. Abſorpta eſt .n mors in uictoria. Aug. Grauati corpore. Et quia grauationis cā non natura & ſubſtantia corporis, ſed eius corruptio, nolumus expoliari corpore ſi fieri poteſt, ſed eius immortalite ueſtiri. quia & ſi a malis ad bona trāſeamus, tamen ipſe trāſitus eſt amarus. & ſi corpus grauat animam, & habet incitamenta uitiorum, non tamē omnia mala ex eo. Nec fuit eius corruptio peccati cauſa, ſed pœna, non fecit peccatricē animam, ſed peccatrix anima eam carnē ſcilicet corrumpit. Non eſt purus a uitiis diabolus, qui non habet carnem. Nolumus expoliari. Ecce vox naturę, confeſſio pœnæ. graue eſt corpus & oneroſum, & tamen non libenter deſeritur. Pius enim mentis ratione diſſolui cupit, & eſſe cum Chriſto. Senſus autem carnis refugit & recuſat.
1. Cor. 15. g
† parauit
† arrabonē
† Confidētes
† phamus
b *Audentes.* Deus facit uelle, facit & certos per ſpiritum & ideo audentes.
c *Peregrinamur a do.* Quomodo? cum alibi ſcriptum ſit. In ipſo uiuimus, mouemur, & ſumus? Quia etſi ubiq; De⁹, non tamen hic uidetur ſicut in cælis. Peregrinamur ergo non fide, ſed ſpē.
Act. 17. f
d *Per fidem enim ambulamus.* Qui peregrinatur, per fidem ambulat, nodum eſt in patria, ſed iam eſt in uia. Sic ergo ambulemus tanquam in via ſimus qa ipſe rex patriæ Chriſtus eſt, & ibi ueritas, hic autem uia eſt. Quo imus ad Chriſtum? Qua per Chriſtum? Ipſe enim ait: Ego ſum uia ueritas, & uita. Eſt enim illuminatio per fidem, & illuminatio per ſpeciem. modo per fidem tantum illuminamur, non per ſpeciem. Homini enim uitam agenti adhuc mortalem non poteſt contingere, ut dimoto & diſcuſſo omni nubilo phantaſiarum corporalium ſecretiſſima incommutabilis ueritatis luce potiatur, & mente penitus a conſuetudine huius uitæ alienata, conſtanter & indeclinabiliter illi hæreat.
B
Ioan. 14. a
e *Vt referat unuſquiſq;.* etiam pueri, qui ſi non per ſe, per alios geſſerunt, dum per eos crediderunt uel non crediderunt, ſecūdum quod iudicantur, non ſecundum quod geſturi erant, ſi diu uiuerent. Dicit enim, prout geſſit in corpore, non ut geſturus erat ſi uiueret. Fruſtra ergo hō poſt hoc corpus ſibi promittit, quod hic in corpore comparare neglexit.
f *Propria cor.* Aug Quia nullus meretur, niſi dum in corpore eſt. Quem ſenſum confirmat alia tranſlatio, q̄ ita habet: Vt referat unuſquiſque ſecundum ea, quæ geſſit per corpus. Per corpus quippe, non quòd omnia gerātur motu corporis, ſed per corpur i. per tempus, quo quiſque uixit in corpore. Hic. n. omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc uitam quiſpiam releuari uel grauari. Nam etiam iſta, quæ pro defunctis commendandis frequentat eccleſia, nō omnibus proſunt & quare non? niſi per differentiam uitæ quam quiſque geſſit in corpore. Quia etiam hoc meritum ſibi quiſque dum in corpore uiueret comparauit, ut ei poſſint iſta prodeſſe. Cum ergo ſacrificia uel altaris uel quarumcunque eleemoſinarū pro baptizatis defunctis animabus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones ſunt. Pro nō ualde malis propitiationes. Pro ualde malis, & ſi nulla ſint adiumenta mortuorum, qualeſcūque uiuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, uel ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſſio. Vel certe ut tolerabilior fiat ipſa damnatio.
Enchirid. ad Lau. c. 110. n. 3.
Sacrificia, & eleemoſynæ aliabus quid proſint
g *Suademus.* vt credant & prouideant ſibi, quia quorundam prauiloquio dies domini in dubium uenit.
Deo

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Sed ſuperue. *i. gloriæ ueſtimento. non tamen ita quod mortalitas corporis maneat cum gloria animæ: quia hoc eſt impoſſibile nobis: ſed in* ſolo

a ¶Ne ultra poſſit mori.
poliari, ſed ſuperueſtiri: ut abſorbea-
tur quod mortale eſt a vita. Qui au-
a ¶Vt uelimus immortalitatem.
tem † efficit nos in hoc ipſum Deus:
a ¶Huius rei implendæ.
qui dedit nobis † pignus ſpiritus.
a ¶Conſueta audacia vtentes. b ¶Sumus.
† Audentes igitur ſemper et ſcien-
a ¶Quod confirmat audaciam noſtrā. ¶Quid ſumus? illud.
tes, quoniam dum ſumus in hoc
a ¶Mortali. b ¶Remoti ſumus ſpecie, tamen in mente habentes ipſum per fidem.
corpore, peregrinamur à Domino.
a ¶Inuiſibilium. b ¶Ad Deum tendimus. c ¶Præſentiam eorum.
Per fidem enim ambulamus: & non
a ¶Sumus audentes & ſcientes hoc, audentes autem mente. ¶Ab actu non quieſcimus, & ſi durum ſit.
per ſpeciem. Audemus autem, &
a ¶Opere. ¶Non triſtamur, non murmuramus in aduerſis. b ¶Nos dico cupientes.
† bonam uoluntatem habemus ma-
a ¶Remoueri. ¶Quam hic morari.
gis peregrinari a corpore, & præſen-
a Apud. ¶Quia illi volumus adhærere. b ¶Omnibus modis
tes eſſe ad Deum. Et ideo contendi-
a ¶Vt nunc. b ¶Vt tunc. ¶Quando ſtabimus ei
mus ſiue abſentes ſiue præſentes pla-
a ¶Vt hic & ibi placeamus. ¶Contendimus: Vel, Præſentes illi erimus. & uere ¶Ideo dico præſentes. b ¶Bonos & malos.
cere illi. Omnes enim nos manife-
a ¶Iudicem Chriſtum.
ſtari oportet ante tribunal Chriſti,
a ¶A ſimilitudine meſſorum. b ¶Bonus & malus.
ut referat unuſquiſque † propria
¶Plus uel minus.
corporis, prout geſſit ſiue bonum
¶Et quia ante tribunal.
ſiue malum. Scientes ergo † timo-
¶Quam caſte timendus eſt Deus. ¶Vt timeant.
rem domini, hominib⁹ ſuademus:

ſolo Chriſto factum fuit per diſpenſationem Dei ad opus redemptionis noſtræ: ideo ſubditur:
C
b Vt abſor. quod. mor. eſt. *i. ut immortalitas per gloriam ſuperuenientem tollatur, corporis identitate manente: quod fiet in reſurrectione. ſed quia oportet mortem interuenire, quam refugit appetitus naturalis, ideo eſt ibi repugnantia appetituum. veruntamē quia uterque appetitus eſt a Deo, a quo eſt natura & gratia, ideo ſubditur:*
c Qui autem ef. nos in. *i. habentes utrumque appetitum.*
d Deus. *qui dedit naturam, ad quam talis inclinatio ſequitur, ſimiliter & gratiam p q̄ ſpūſſctūs habitat in nobis. ideo ſequitur:*
e Qui de. no. pi. *Eſt. n. ſpūſſanctus pignus gloriæ ratione prædicta 1. c. huius epiſtolæ.*
f Audentes igi. *Hic conſequenter oſtendit, quis dictorum appetituum uincat in ſanctis hominibus, di.* Audentes igi. *i. abſque formidine mortis deſideramus gloriam.*
g Sciens. *i. certitudinem habentes.*
h Quo dum ſu. in. *ſ. mortali.*
i Peregri. a domino. *ideſt oportet nos eſſe ſeparatos ab eo.*
k Per fidem enim an. *i. ænigmatibus tantum Deum cognoſcimus.*
l Et non per ſpe. *i. clare, facie ad faciem propter quod ſubdit.*
m Audemus autem *Circa quod ſciendū, quod ad fortitudinem politicam in periculis mortis ſufficit non triſtari irrationabiliter, ſed fortitudo infuſa non ſolum hoc facit, ſed etiam facit aliquando in talibus delectari, Act. v. g. Ibant apoſtoli gaudentes a conſpectu concilij, quoniā digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. & hoc eſt qd̄ dicit Apoſtolus:* Audem. *ſine trepidatione.*
Fortitudo duplex.
n Et bonam uoluntatem habemus. *ideſt delectationem in mente.*
o Magis peregri. a cor. *i. diſſolutionem huius corporis per mortem ſubire.*
p Et præſen. eſſe ad de. *ut per hoc habeamus claram Dei uiſionem & perfectā fruitionem. & ſic appetitus gratiæ uincit in ſanctis appetitum naturæ. Per hoc autem quod dicit Apoſtolus hic, excluditur error dicentium animas ſanctas a corporibus exutas a uiſione diuina retardari uſque ad iudicium. quia dicit Apoſtolus: Bonam uoluntatem habemus magis peregrinari a corpore per mortē, & præſentes eſſe ad Deum: Ex quo patet intētionē eius eſſe, q aīæ ſanctæ nihil habentes purgandum, exutæ corporibus, ſtatim ſunt Deo præſentes per apertam uiſionem.*
D
† ea quæ ſunt p corpus, iuxta id qd̄ fecit
Erroris confutatio.
† terrorem illum
q Et ideo con. *Hic conſequenter agit de præparatione ad hoc præmiū conſequendum, quæ præparatio triplex eſt. ſecunda ponitur ibi: Scientes ergo. tertia ibi: Itaque nos. Prima autem præparatio per hoc eſt, quod homo quærit placere Deo, qui eſt dator huius præmij. & hoc eſt quod dicit: Et ideo propter conſecutionem gloriæ.*
r Contendimus. *ideſt cum quadam pugna reſiſtimus mundi, carnis & diaboli tentacionibus.*
ſ Siue præſentes ſiue abſentes. *q. d. ad hoc incitamur.* Siue abſe. *ideſt dum ſumus in præſenti uita:*
t Siue præſentes. *Deo per gloriam, ſupple ut poterimus.*
u Placere il. *per dictā reſiſtentiā. Et ſubdit huius reſiſtentię cām dicēs.*
x Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti. *ideſt ante eius iudiciariam poteſtatem. Vnde tanguntur hic quinque conditiones extremi iudicij, ſcilicet eius ineuitabilitas, ibi: Oportet nos. generalitas, ibi: Omnes. claritas, ibi: Manifeſtari, quia iudiciū apparebit omnibus iuſtum ſingulis uidentibus omnia bona & mala aliorum. iudiciaria poteſtas: ibi, Ante tribunal. iudicis ſublimitas, ibi. Chriſti, qui ſcilicet eſt uerus homo & uerus Deus.*
Conditiones quinque extremi iudicij.
y Vt referat unuſquiſq; propria corporis, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum &c. *ideſt pœnam uel præmium pro his, quæ geſſerit uiuens in corpore. Nec per hoc excluduntur a iudicio pueri, qui nihil in proprio corpore meruerunt uel demeruerunt: quia dijudicabuntur ſecūdum ea, quæ circa eos ab alijs ſunt facta uel omiſſa, inquantum ſunt ab alijs baptizati uel non.*
z Scientes ergo timorem domini, &c. *Hic ponitur ſecunda præparatio ad præmium. quæ eſt ſollicitudo de ſalute proximorum. Et diuiditur in duas. quia primo ponitur hæc ſollicitudo. ſecundo ſollicitudinis ratio, ibi. Charitas enim Chriſti. Circa primum dicit Apoſtolus* Scientes ergo timorem domini. *ideſt quod ualde timendus eſt dominus, qui omnes eſt iudicaturus, ut dictum eſt.*
Diuiſio
a Suadę. ho. *fidē & mores qa unicuiq; mandauit dominus de pximo.*
Eccl. 17. b

¶ Deo

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Deo autem ma ſu.* quia hoc prædicamus quod iubet Deus.

E b *Siue enim men.* Q. De nobis vtiq; gloriari poteſtis, quia quidquid agimus, vel eſt honor Dei, vel utilitas proximi Siue excedimus. i ſi nos commendamus, in quo putamur inſenſati Deo eſt. i. ad honorem Dei, qui ſic nos exaltauit. Siue ſobrij: Vt non alta de nobis dicamus ad ueſtram utilitatem *Siue enim mente excedimus* vbi audiuit, quod non licet homini loqui *Deo eſt.* Non vobis, qui nõ poteſtis capere. Aug. Siue. n. mente excedimus. Exceſſum mentis dicit, ꝙ mente eleuantur ad intelligenda cæleſtia. Extaſis, verbum Græcum eſt: Latinè vno verbo exponi poteſt, ſi dicatur exceſſus. In exceſſu mentis duo intelliguntur, vel pauor, uel intentio ad ſuperna: ita ut quodammodo à memoria labantur inferiora. In hoc mentis exceſſu fuerunt omnes ſancti, quibus arcana Dei mundum iſtum excedentia reuelata ſunt. de hoc loquitur hic Paulus: *Siue enim.* Si ſuperbe putatur locutus quod eſt quaſi inſania, dum ſe laudat verum dicens, dimittendum eſt Deo, non ab homine temere iudicandum. Si non iactanter, ſed ad gloriam audientium, Corinthiis proficit.

Expo. in Pſ. 30. con. 1. in princi. to. 8.

c *Siue cum, ſo. ſu.* condeſcendendo. († inſanim⁹ vel rapti ſumus extra nos)

d *Vobis.* quia ſic loquimur, vt capere poſſitis. Iſti ſunt angeli de quibus dominus ait in euangelio: Videbitis cœlum apertum, & angelos aſcendentes & deſcendẽtes ſuper filium hominis. hos eoſdem angelos uidit Iacob in ſcalis aſcendentes & deſcendentes. (Ioan. 1. g; Gen. 28. c)

e *Charitas e. Chr. ur. nos.* quia Xp̃s Charitate pro nobis mortuus eſt. tunc conſtat oẽs mortuos fuiſſe in Adam pro quibus mortuus eſt Chriſtus, vt eos à morte liberaret. Quæ gratia ne inutilis ſit hoĩbus, apoſtoli vt eos illiciant neceſſario ſe laudant per gloriam. n. & meritum apoſtolorum agnoſcitur gratia & beneficium Chriſti. († 13. diſt. c. vſque adeo 8. q. 1. c. in ſcripturis.)

F

f *Si unus pro omni.* i ſi Chriſtus pro omnibus quantum ad ſe, etſi non omnibus profuit. ergo & oẽs hoĩes debent mori ꝓ honore illius. Et quia hoc eſt.

g *Qui uiu.* In corpore, *non ſibi, ſed* volũtati Dei. Quod debent: quia etſi Chriſtus vſq; ad mortem fuit infirmus, ꝓiuriatus: iam poſt reſurrectionem nõ eſt, ſed apparet quod eſſe videbatur vnde: Cum exaltaueritis filium hoĩs, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Vicem ergo ei reddant quaſi Deo, non hoĩ ſolum pro eis paſſo. († Poſthac; Ioan. 8. d)

h *Neminem no.* id eſt laudamus.

i *Secundum car.* i. ſua quærentem. non quæ Chriſti: temporalia non æterna. Nec hoc debet facere aliquis, quia etſi Chriſtus fuit mortalis ſicut ego, per quod eum putaui hominem eſſe tantum, dum eram infidelis: tamen iam eſt immortalis, & ita ſecuri ſumus de præmio. Si quis ergo in Chriſto eſt renatus nouus, illi iam ſpe tranſijt mortalitas & tranſibit, & dabitur noua immortalitas. Vel, ſi quis nouus, vetus lex tranſiit illi, & nouam habet. *Neminem no. ſecundum carnem.* Vitam futuram ita certa ſpe tenet, quaſi iam ſit præſens, quæ in Chriſto ſurgente impleta eſt. quæ non eſt ſecundum carnem: non quin in eadem carnis ſubſtantia, ſed non in eadem qualitate corruptionis, quæ nomine carnis ſignatur.

k *Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem.* id eſt carnis mortalitatem ante reſurrectionem, *ſed iam poſt non n.* quia iam non moritur. Vnde ait: Ad patrem vado, & iam non uidebitis me id eſt nunquam vlterius, ſcilicet quod modo ſum. i. mortalis. Et iterum: Niſi abiero paracletus non ueniet: hoc eſt, non poteſtis capere ſpiritum quandiu ſecundum carnem me noſſe perſiſtitis. Et quia omnes in Chriſto ſumus ſpe: & ſi non in re. Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt. Innouatis fide tranſit ſpe mortalitas; & adeſt nouitas reſurrectionis. *Et ſi cognouimus ſecundum.* Quia quamuis dum infidelis intellexit Chriſtum in lege promiſſum eſſe ſecundum carnem ut legalia obſeruaret & ſeruari præciperet: ſed tamen non iam poſt conuerſionem nunc ita eſſe, ſed vmbra ceſſet. (Ioan. 7. c; ibid. 16. b)

Vetera

---

a ¶In hoc. b ¶Approbati, quod non pſeudo. c ¶Quantum in me eſt, in quo non remanet. ¶Deo.

a Deo autem manifeſti ſumus. Spero

¶Etſi non confiteamini. a ¶Approbatos. ¶Non arroganter hoc dicimus ſicut nec prius cum diceremus, non ſumus ſicut plurimi &c.

autem & in conſcientijs ueſtris ma-

a ¶Sicut nec prius. b ¶In his.

nifeſtos nos eſſe. Non iterum com-

a ¶Talia dicendo. b ¶Materiam uel opportunitatem.

mendamus nos uobis, ſed occaſio-

a ¶Quod uobis neceſſe eſt. b ¶Contra pſeudo, qui per elationem gloriantur ſe ab illis doctos, qui cum domino fuerunt. c ¶Quia & ego Apoſtolus ſum vt hi, a quibus ſe iactant didiciſſe.

nem damus uobis gloriãdi pro no-

a ¶Quod poſſitis dicere. b ¶Reprimendos. c ¶In conſpectu hominum ut hypocritæ. ¶In exterioribus, ut in circunciſione.

bis, ut habeatis ad eos, qui in facie

a ¶Spiritualibus. ¶Vt ſuperbiam reprimant per cordis humilitatem.

gloriantur, & non in corde. Siue e-

a ¶Contemplatione rationis. b ¶Omnia temporalia. c ¶Soli qui cognoſcit exceſſum noſtrũ ¶Ad honore Dei eſt.

nim † mente excedimus Deo, ſiue

a ¶Condeſcendendo. b ¶Ad veſtrã utilitatem. c ¶Pro uobis eſt totum, charitas enim urget, ut oĩa pro uobis faciamus. ¶Amor quem erga nos exhibuit condeſcendendo.

ſobrij ſumus uobis. Charitas e-

nim Chriſti urget nos, æſtimantes

a ¶Solus ſufficiens ſine legalibus omnibus, uel iuſtus ſine peccato.

hoc, † quoniam ſi unus pro omni-

¶Alii. a ¶In peccato. ¶Vetuſtati per eum, nec alio egent. ceſſet ergo lex.

bus mortuus eſt, ergo omnes mor-

¶Etiam ideo.

tui ſunt. Et pro omnibus mortuus

a ¶Virtutibus. ¶Per repromiſſionem. b ¶Non uiribus ſuis, non ſuæ uoluntati priuatæ deputent.

eſt Chriſtus, ut & qui uiuunt, iam

a ¶Non in ſpe terrenorum, ſed in ſpe reſurrectionis uiuant.

non ſibi uiuant, ſed ei, qui pro eis

a ¶Vt moreerentur peccato. b ¶Vt in nouitate ambulemus.

mortuus eſt & reſurrexit. Itaq; nos

a ¶Iamodo adeo certi ſumus de gloria æterna, vel de eadem reſurrectione ¶Tempore gratiæ. b ¶Eſſe uiuentẽ.

† ex hoc neminem nouimus ſecun-

a ¶Qui ſecundum carnales obſeruantias viuat.

dum carnem. Et ſi cognouimus ſe-

¶Mortalem.

cundum carnem Chriſtũ, ſed nunc

¶ a Deo au. ma. ſu. *qui uidet corda, quòd talia non prædicamus propter quæſtum uel propriam laudem ſed intentione recta.* G

b Spero au. & in con. ue. ma. n. eſ. *q. d. ita conuerſati ſumus inter uos quòd non poteſtis rationabiliter iudicare prædicationem noſtram procedere niſi ex conſcientiæ puritate. Sed quia poſſet aliquis dicere, quòd in hoc iactanter ſe commendaret, ideo hoc remouet dicens:*

c Non inte. com. nos uo. *Et dicit iterum: quia iam ſupra dixerat aliqua, quæ uidebantur ad ſuam commendationem eſſe.*

d Sed oc. da. uo. gl p. o. *contra pſeudo apoſtolos, qui dicebant ſe doctos à Petro, Iacobo & Iohanne: quaſi in hoc detrahentes Apoſtoli doctrinæ. Poterant igitur Corinthij contra eos gloriari, quòd erant edocti à doctore perfecto, & vſque ad tertium cęlum rapto.*

e Vt ha. ad e. ſ. *pſeudo apoſtolos repellendos. de quibus ſubditur:*

f Qui in. fa. g. *i. in apparentia ſanctitatis exterius.*

g Et non in corde. *ideſt in puritate conſcientiæ.*

h Siue. n. mente excedimus d. *per contemplationem diuinorum ſupra nos, extaſim patiendo.*

i Siue ſo. ſu. *nos humanæ conuerſationi conformando. Bria enim Græce menſura Latine. Apoſtoli enim medij erant inter Deum & populum, & ideo eleuabantur aliquando per exceſſum mentis, accipiendo diuinas illuminationes, & aliquando conformabant ſe hominum fragilitati, ut conuenientius traderent eis diuina, ſicut Gene. xxviij. c. dicitur quòd angeli aſcendebant & deſcendebant in ſcala Iacob.*

k Charitas enim. *Hic ponitur conſequenter huius ſollicitudinis ratio, quæ eſt charitas ad proximum. ideo dicit.* Charitas enim Chriſti. *quæ ſe extendit ad proximum. 1. Iohan. iiij. d. Hoc mãdatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Et unde prouocetur hæc charitas oſtendit, di.* H

l Aeſtimantes &c. mortuus eſt. *ſcilicet Chriſtus pro ſalute omnium quantum ad ſufficientiam. Et accipitur hic ſi, pro quia, quia ita eſt. Ex quo concluditur.*

m Ergo omnes mortui ſunt. *ideſt ita debent uiuere acſi omnes eſſent mortui ſibiipſis nihil de proprijs deſiderijs curantes, & ſic uiuunt Chriſto, uitam propriam ordinantes ad eius honorem. unde dicit Apoſtolus. Viuo iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus.* (Gal. 2. a)

n Itaque nos. *Hic ponitur tertia præparatio ad præmium conſequendum, quæ eſt abdicatio carnalium affectuum, quæ licet ſit aliqualiter tacta parte præcedenti, tamen hic tangitur plenius. ideo continuando ſe immediate præcedentibus dicit.* Itaq; nos ex hoc neminem nouimus ſecundum carnem. *ideſt cum nemine ſocietatem contraximus moti carnali affectione. Sed quia poſſet aliquis obijcere, quòd apoſtoli multũ dilexerunt Chriſtum etiam ſecundum præſentiam corporalem. ideo ſubdit Apoſtolus in perſona apoſtolorum, qui cum Chriſto fuerunt corporaliter.*

o Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum. *ideſt affecti eius præſentia corporali.*

p Sed nunc iam non nouimus. *illo ſcilicet modo, ſed meliori. unde dixit apoſtolis Saluator. Expedit uobis ut ego uadam, ſubtrahendo uobis corporalem meam præſentiam. Quod exponens Auguſt. dicit, quod apoſtoli adhuc carnales exeuntes afficiebantur ad Chriſtum, ſicut homo carnalis ad amicum ſuum. propter quod impediebantur aſſurgere ad ſpiritualem & ſublimiorem diligendi modum. vnde dicit ibi Saluator. Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos. Notandum, quòd Manichæus negans ueram carnem in Chriſto fuiſſe ex hoc loco confirmabat errorem ſuum, quia dicit Apoſtolus. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum &c. quia contra eum arguebatur ex uerbo Apoſtoli Ro. 1. ubi dicitur de Chriſto, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. ergo ueram carnem habuit. Ad quod reſpondebat di. quòd Apoſtolus primo fuit opinionis illius, & ſic loquitur ſcribens ad Romanos. ſed poſt ea uidens huius opinionis falſitatem retractauit hic eam di.* Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum. *ideſt ſi fuimus aliquando huius opinionis, ſcilicet quod Chriſtus haberet carnem ex ſemine Dauid.* Sed nunc iam non noui. *ideſt hãc opinionem tanquam falſam mutauimus. Sed hoc dictum Manichæi improbat Augu. dupliciter. Primo quòd res falſa nõ poteſt cognoſci &* (Ioan. 16. b; Error Manichæi; Cont. Fauſt. Manich. li. 11. c. 7. 8.)

¶ ideo

A a *Vete.* Oĩno uetus Teſtm̃, & oĩa ad ueterẽ hoĩem ptinentia.

b *Noua.* Venerunt nouum Teſtm̃, & omnia noui hominis. *Vetera.* ut error idololatriæ, & ueritas unius Dei ſucceſſit.

c *Deus e. in Chr.* Per hoc intelligitur pater eſſe in filio, & filius in patre, qa una eſt eorum ſubſtãtia. ibi eſt unitas, ubi nulla diuerſitas: & ideo alter in altero eſt, quia & imago & ſimilitudo eorum una eſt.

d *Reconci.* Reconciliamur confitendo peccata, & pęnitendo ei, qui nos ſibi reconciliat. & debetis & poteſtis. († Amplius)

e *Pro no. pe ſe.* Vſus eſt veteris Teſtamẽti pctã dici ſacrificia pro pctĩs. Vel, pctm̃ dr̃ ſimilitudo carnis pctĩ. Vñ dr̃ ꝗ pctõ deleuit uel dãnauit pctm̃. i. de ſimilitudine carnis pctĩ: qa miſit Deus filiũ ſuũ ĩ ſimilitudinẽ carnis pctĩ. Ita ẽt maledictũ ꝓ morte accipit, q̃ de maledicto dei uenit, ut uere dictũ in lege intelligat. Maledictus oĩs q pẽdet in ligno. Quid eſt qđ ait maledictus. i. terra es ĩ terrã ibis. Quid eſt qđ dicit: oĩs? quia & Chriſtus qui pependit in ligno cum eſſet uera uita, mortuus eſt uera morte non ficta. (Roma. 8. a; Deut. 21. d; Gen. 3. d)

f *Vt nos ef. iu. Dei.* ideſt ut iuſtificaremur a Deo: qa ex deo tm̃ eſt oĩs cõſũmatio. Attẽde, ꝙ ſicut cũ legit: Dñi ẽ ſalus, nõ ea ſalus itelł̃r qua dñs ſalu⁹ eſt, ſed qua ſalui ſunt, quos ipſe ſaluat. Sic cũ legit Dei iuſticia: non eſt illa intelligenda qua Deus iuſtus eſt, ſed qua iuſti ſunt homines, quos gratia ſua iuſtificat. (Pſal. 3. b; † Imputãs)

NIC. DE LYRA.

¶ *ideo ſi Apoſtolus illam opinionem falſam reputaret, non diceret: Cognouimus ſecundum carnem Chriſtum. Secundo, quia dicit ante immediate. Neminem nouimus ſecundum carnem. propter quod ad eundem ſenſum debet referri, & ſic Apoſtolus nullũ hominem cognouiſſet habere ueram carnem, quod eſt falſum, ideo ſtandum eſt expoſitioni primæ. ex qua cõcluditur quod ſubditur.* († Rogante)

B

a Si qua er. &c. *Et accipitur ſi pro quia, quia quicumque baptizatus in Chriſto, factus eſt noua creatura per gratiam baptiſmalem, quæ datur per creationem.* († De pę. d. 2. c. ſi eĩn. § unde Dauid)

b Vetera tran. *ideſt affectus carnales debent in eo abijci.*

c Et ecce fa. ſunt no. om. *per ſpiritum ſanctum mentem renouantem, & per conſequens exteriorem actionem.*

d Omnia au. *Poſtquam Apoſtolus egit de præmio, & de pręparatione ad ipſum, hic conſequenter agit de cauſa utriuſque. Et primo proponit intentum. ſecundo declarat propoſitum, ibi: Quoniam quidem. Circa primum dicit, quòd cauſa effectiua utriuſq; ſcilicet præmij & præparationis ad ipſum, eſt ipſe Deus, miniſtri uero eccleſiæ ſolum coperantur miniſterialiter exterius & hoc eſt quod dicitur:* Omnia autem ex Deo. *ſcilicet præmij & præparationis.*

e Qui nos re. ſi. per Chr. *hoc beneficium cõe eſt oĩbus Chriſtianis.*

Et

---

a ¶Poſtquam ueritas uenit. b ¶Et quia Chriſtus iam non eſt ſecundum carnem.

† iam non nouimus. Si † qua ergo

a ¶Nouus renatus ut uos. b ¶Carnalis obſeruantia & uoluptas carnis.

in Chriſto noua creatura eſt: vetera

a ¶Omnes noui qui in Chriſto.

tráſierũt, † ecce facta ſunt noua o-

a ¶In Chriſto tamen. b ¶Patre. c ¶Pater.

mnia. Omnia aũt ex Deo, qui nos

a ¶Incarnatum uerbum.

reconciliauit ſibi per Chriſtum, &

a ¶Vicariis apoſtolis, quod non pſeudo.

dedit nobis miniſterium recõcilia-

a ¶Deus per Chriſtum. b ¶Pater. ¶Qui nihil nõ põt.

tionis. Quoniam quidẽ Deus erat

a ¶Ergo potuit Chriſtus reconciliare, quia Deus erat in eo. unde: Pater in me eſt, & ego in ipſo. b ¶Electos de mundo.

in Chriſto mundum reconcilians

a ¶Hoc modo reconcilians. b ¶Non puniens æternaliter. c ¶Tam originalia quam actualia.

ſibi, non † reputans illis delicta

a ¶Hoc modo dedit nobis Deus miniſterium, quia b ¶Prædicationem fidei.

ipſorũ, & poſuit in nobis uerbum

¶Vice Chriſti, qui fuit legatus Dei. uel pro Chriſto. i. pro honore Chriſti.

reconciliationis. Pro Chriſto ergo

a ¶Et ideo obſecramus.

legatione fungimur tanquã Deo

a ¶Vos. b ¶Quia uere in nobis loquitur.

† exhortante per nos. Obſecramus

a ¶Pro amore Chriſti obſecra. Vel, Vice Chriſti obſecra. reconcili.

ergo ꝓ Chriſto recõciliamini Deo.

a ¶Chriſtum. b ¶Debetis & poteſtis. c ¶Per experientiam, etſi per ſcientiam.

† Eum enim q non nouerat pctm̃

a ¶Hoſtiam pro peccatis, uel peccatorẽ puniri in pęna. ¶Mortalem. b ¶Deus pater.

pro nobis peccatum fecit, ut nos

a ¶Non modo iuſti, ſed per quos alii iuſti ſint. b ¶Non noſtra. c ¶Per ipſum Chriſtum.

efficeremur iuſticia Dei in ipſo.

---

f Et dedit no. mi. recon. *i. officium prædicandi hanc reconciliationem, quod eſt ſpeciale miniſtris eccleſiæ.* C

g Quoniam qui. *Hic conſequenter ponit propoſiti declarationem. & ſecundo ſubdit bonam exhortationem, ibi. Obſecramus. Circa primum primo declarat quod dictum eſt de reconciliatione facta per Chriſtum. Erat. n. Deus & homo in uno ſuppoſito, & ſic Deus hanc reconciliationem fecit per humanitatem, tanq̃ ꝑ inſtrumentũ ſibi coniũctũ, qđ nulli alteri cõuenit. et hoc eſt quod dicit.* Quo. qui. &c. *nõ ſolũ ꝑ eſſentiã, ꝑſentiã, & potentiã, ſicut ẽ ĩ alijs ſcđm hũanitatis aſſũptionẽ.* († Quis eſt in Chriſto, noua creatura eſt,)

h Mun. re *dicto modo.*

i Non re. il. d. *i. pro quib. Chriſtus homo ſatisfecit. Conſequenter declarat beneficium miniſtris eccleſiæ ſpecialiter datum, dicens:* († Iſa. 43. c; Apo. 21. b)

k Et po. in. uer. re. *alijs p̃dicandum. Marc. vl. Euntes in mundum uniuerſum prædicate euãgelium omni creaturæ. propter quod cõcludit.*

l Pro Chri. er. &c. *inquantum miſſi ſumus ad prædicandum euangelium Chriſti.*

m Tan. d ex. *i. principaliter agente.*

n Per nos. *ſicut per miniſtros.*

o Obſec. *Hic ponit utilem monitionem, di.* Obſecr. *i. deuote exhortamur.*

p Pro Chr. *i. loco Chriſti cuius ſum⁹ miniſtri.*

q Rec. Deo. *Licet. n. reconciliauerit nos ꝑ paſſionẽ Chriſti, ut dictũ eſt: tamẽ ad hoc ꝙ ſimus participes huius recõciliationis, requiritur in nobis debita diſpoſitio per baptiſmi debitam ſuſceptionem & poſt baptiſmum per pœnitentiam, quę eſt ſecunda tabula poſt naufragium. Et ad hoc proponit inductiuum, dicens:*

r Eum qui non noue. pecca. *i. Chriſtum qui peccatum non fecit.* (1. Pet. 2. d)

ſ Pro no. pec. *i. Deus pater fecit pro nobis eũ hoſtiam pro peccato, quæ uocatur peccatũ in ſcriptura. Oſee. iiij. b. Peccata populi mei comedant. i. hoſtias pro peccato oblatas.*

t Vt nos ef. iu. *i. perfecte iuſtificati. ideo dicitur, iuſticia in abſtracto.*

u In ip. *i. per ipſum. q. d. hoc debet nos inducere ad exhibẽdum corpora noſtra hoſtiam pro peccatis noſtris per opera pœnitentiæ.* D

In cap. v. vbi dicitur in poſt Siue abſentes. i. dum ſumus in præſenti uita.

ADDITIO I.

Hoc qđ dicitur hic: Siue abſentes ſiue præſentes uidetur exponendum ſic, omnibus modis cõtendimus placere illi ſcilicet Deo, ſiue abſentes. ſ. ab ultimo præmio: ſiue præſentes, quo ei aſtabimus. elaboramus. n. ut hic, & ibi placeamus illi, & ſic expendit. Nam omnes manifeſtari oportet &c.

In eo. ca. ubi dicitur in po. Pro nobis peccatum fecit Deus.

ADDITIO II.

Per hoc quod dicitur: Pro nobis peccatum fecit Deus, poteſt intelligi ſimilitudo carnis peccati, quia miſit Deum fi. ſuum in ſimilitu. car. pec. Similiter dicitur mortuus eſt peccato ideſt ſimilitudine carnis mortalitatem exutus eſt. Et eſt ſenſus: Fecit eum ideſt mortalem. Hæc in Glo.

GLOS. ORD. CAP. VI.

A *Diu. &c.* Sequitur:

a *Ne in ua.* Gratia Dei eſt remiſſio pctõrum, q̃ in uanũ recipit, q non poſt ſe exercet in bonis, vel q in legalib. confidit. († Obſecramus)

b *Nunc tem.* Qđ non in lege ueteri, uel nunc, non cras, non poſt annum, quia ſtatim in obitu fidelis, ſalus datur.

Vt non

NIC. DE LYRA CAP. VI.

A Diuuãtes autem exhorta. *Poſtquã Apoſtolus commendauit miniſterium noui Teſt. hic conſequẽter hortatur alios ad executionẽ debitã huius miniſterij. Et diuiditur in duas partes. qa primo ponit exhortationẽ generalẽ. ſcđo, ſpãlẽ de quodam ſpãli ſuffragio fiẽdo in Ieruſalem. ca. viij. Prima adhuc in duas: quia primo hortatur ad bona fienda in futuro, ſcđo cõmendat bona facta de præterito ca. ſe. Prima in duas: quia primo hortatur in quodam generali. ſcđo explicat magis in ſpeciali, ibi: In multa patientia. Circa primum dicit:* (Iſa. 49. c; Diuiſio)

Adiuuantes

CAP. VI.

¶Chriſtus redemit nos & reconciliauit, nos autem adiuuantes uos uel Chriſtum.

A Diuuantes autem † exhortamur: ne

a ¶Remiſſionem peccatorum. ¶Quam recepiſtis.

in uacuum grã-

a ¶Eſt ne gratia ſalutiq;. ¶In Iſaia. ¶Gratiæ. b ¶Mihi uel hominibus. c ¶Orantem pro peccatis.

tiam Dei recipiatis. Ait enim.

† Tempore accepto exaudiui te,

a ¶Quando lux nata eſt. b ¶Vel auxiliatus ſum tui. ¶De aſſecutione uirtutum & perſeuerantia bonorum operum. ¶Exponit prophetiam.

& in die ſalutis adiuui te. Ecce

a ¶Quo morbis mortalibus ſalubris medicina infunditur. b ¶Aliis uerbis idem replicat.

nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc

---

a Adiuuantes autem exhorta. *quaſi dicat quia ſumus adiutores Dei, non uirtutem ſibi tribuendo, ſed ſicut miniſtri eius mãdata exequendo, ideo exhortamur.*

b Ne in ua. grati. de. re. *quæ datur ad bene uiuendum in præſenti, & ad conſequendum gloriam in futuro. propter quod hũc effectum non conſequitur, ſi in uacuum recipitur, ſicut medicina ad quam ſanitas non ſequitur. Sed quia poſſet aliquis dicere. Recipere gratiam non eſt in mea ptãte. iõ hoc remouet, oſtẽdẽs ꝙ Deus paratus eſt dare autoritate ſcripturę, di.*

c Ait e. *ſcilicet Deus, Iſa. xlix.*

d Tempore accepto. *i. tempore nouæ legis: quod eſt tempus gratiæ.*

e Exau. te. *quia orationes fidelium exaudibiles ſunt per Chriſtum.*

f Et. *ideſt tempore Chriſti, qui operatus eſt ſalutem in medio terræ.*

g Ad iu. *opera tua perficiẽdo & ad gloriam perducendo, ad quam non intrabant tempore ueteris Teſtamenti.*

h Ecce nunc t. a. *Hoc dicit Apoſtolus applicando autoritatem Iſaiæ ad Chriſti tempus. Et patet ex dictis ſententia.*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Vt non uitu. Quod utique ſi quod uerbo doceremus, operis exemplo non exhiberemus.

b Sicut Dei mi. Qui non adulantur, ut pſeudo ſtudentes lucro.

c In mul.pa.in tri. Et in tot duris. leue eſt onus Chriſti, & requies intus ſpirituſancto uiuificante, & ſpe futuri omnia mitigante. omnia enim ſæua & immania facilia & prope nulla facit amor. Et ſecundum hoc intellige quod dicitur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis. et e.re.v. Et iterum: Tollite iugũ meũ ſup uos, & ĩuenietis reqem a.v. Iugũ.n. meũ ſuaue eſt &c.

[Matt. 11.d] [Ibidem]

d In ca. habita. *in ſci.* ut caſte ſciant, nihil adulterinæ opinionis admiſceant.

e In ſua. habita. *in ſpirituſancto:* ut ſcđm Deum ſuaues & affabiles, non ut illi qui per dulces ſermones ſeducũt corda innocentum

f In cha.non fi. Ficta eſt, quæ deſerit in aduerſitate.

g In uir.Dei. Nõ ſperemus in hoĩe uel in bonis, ſi qd boni eſt Deo attribuamus, uel qui prædicta habet, miracula facit ad conuerſionem infidelium.

[† anxietatibus]

h Per gl. & ig. Exhibeamus nos ut mi. Dei. *Per gl.* Si glorioſi ſumus apud homines, uel ignobiles & contempti, ut nec inde inflemur, nec inde ſuccũbamus uel doleamus. Eodem modo ſi infamamur de aliquo ſcelere uel bonam famam habemus de aliquo opere. Item exhibeamus nos Deo habiti.

[† animi lenitate,]

i Vt ſed. apud quoſdam quod falſum eſt. Et non dicit ſimpliciter, habiti ſeductores, ſed addit: ut, & inde eſt infamia. Et apud alios habiti.

k Veraces. vt. Q. Quod uerũ eſt, ut nec bona æſtimatione ſuperbiamus, nec mala doleamus. Itẽ habiti apud alios.

[† 6.q.1.c. ſunt plurimi]

l Vt ca. i. p uerba a prædicatione coerciti. Apud alios non caſtigati, qđ eſſet mortificatos eſſe. Ideoq. pro eo ponit & non ſumus mortificati, q̃a non uincebantur, non cedebant. Mortificatur.n. q in fidei confeſſione non permanet. Vel de morte tpali põt intelligi. Facti ſumus ut caſtigati, q̃a permiſit eos Deus pſſuris exerceri, ut merito creſcerent. Et non mortificati, q̃a nõ permittit Deus corporalr̃ occidi, & ſi multi martyres occiduñt, nõ moritur eccl̃ia, ſed aduerſis emẽdatur. Item habiti non ſolum egentes, ſed ſibi inſufficiẽtes. Vt ſedu. Sicut qui ig. &c. Nota quibuſdam addi vel vt, vel quaſi, uel ſicut, uel tanquam. Hæc ſicut in ſomnis tranſierunt. ſed contraria ſine quaſi, ponuntur. quia certa.

[† conuitia, & laudes]

m Quaſi tri. Inimici putabant eos non euadere minas iniquorum, ipſi ope Dei tuti ſunt a morte præſenti & futura.

☞ *Omnia poſ-*

¶A Deo ſolliciti ſumus circa ſalutem ægrorum. ¶Exhortamur uel ne recipiatis in uanum uos dico.
dies ſalutis. Nemini dantes vllam
a ¶Verbo uel exemplo. b ¶Quod vtique ſi nos hoc faceremus. c ¶Et per vos.
offenſionem, ut non † vituperetur
¶Apoſtolatus. ¶Vos & ego.
miniſteriũ noſtrum. † Sed in omni-
¶Offeramus Deo.
bus exhibeamus noſmetipſos, ſicut
a ¶Etſi non omnes miniſtri. b ¶Vt nec parum moueamur. c ¶Habita.
Dei miniſtros, in multa patientia, in
¶Per partes exequitur. a ¶Afflictionibus. b ¶Victus & ueſtitus.
tribulationibus, in neceſſitatibus,
a ¶Animi cura & timore. a ¶In uerberibus. c ¶Vinculis.
in † anguſtiis, in plagis, in carceri-
a ¶Commotionibus populi contra ſe. b ¶Quia Apoſtolus manibus operabatur ne cui grauis eſſet. ¶Operum.
bus, in ſeditionibus, in laboribus, in
a ¶Nocte laborando. b ¶Coactis uel ſpontaneis. c ¶Mentis & corporis.
uigiliis, in ieiuniis, in † caſtitate, in
a ¶Scripturarum, uel quomodo inter iniquos conuerſandum ſit. b ¶Expectationis. c ¶Blanditiis.
ſcientia: in † longanimitate, in † ſuaui
a ¶Quia omnia ſincere facere debemus. vt ſecundum Deum ſuaues & affabiles.
tate, in ſpirituſancto. In charitate nõ
¶Sicut pſeudo ſimulant ut decipiant pdicãdo vel loquẽdo. a ¶Miraculis.
ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute
a ¶Exhibeamus nos muniti per iuſtitiam quæ loco armorum munit nos. b ¶Ne proſperis extollamur.
Dei. † Per arma iuſticiæ a dextris & à
¶Ne aduerſis frangamur. a ¶Euangelii. ¶Hę ſunt partes proſperorum uel aduerſorum. b ¶Vt non pudeat nos prædicare, quod quidam horrent.
ſiniſtris. Per gloriam & † ignobilita-
tem: per † infamiã & bonam famã.
a ¶Vnde infamia. b ¶Vt bona fama. ¶Apud alios. c ¶Habiti.
Vt ſeductores, & ueraces: ſicut qui
a ¶A Deo reprobati. b ¶A Deo probati. c ¶De uitio in vitium ruentes.
ignoti, & cogniti. Quaſi morientes,
a ¶Secundum alios in uirtutibus. ¶Bonis operibus apud aliorum opinionem. b ¶Vt putarentur cedere a prædicatione, & non cedebant.
& ecce viuim⁹: vt caſtigati & nõ mor
a ¶Iterum habiti. ¶Quia non uere. b ¶De tribula. c ¶Eramus. d ¶Vere. a ¶Quia hæc triſticia gaudium operatur.
tificati. Quaſi triſtes, ſemper aũt gau
a ¶Habiti. b ¶Veris bonis & ſpiritualibus. ¶In terrenis egeſtatem patientes.
dentes. Sicut egentes, multos autem

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Nemini dan.ul.of. *i.ſcandalum ex dictis uel factis minus rectis.*

b Vt non uitu.mini.no. *quia mala ſubditorum redundant in uituperium prælatorum.*

c Sed in omn. *ſ.pertinentibus ad ſalutem.*

d Exhibeamus noſmet.ſicut Dei miniſtr. *ipſi Chriſto nos quantum poſſimus conformando.*

[Diuiſio]

e In mul.pa. *Hic conſequenter explicat ſuam exhortationẽ in ſpeciali. Et diuiditur in tres: quia primo declarat qualiter ſit utendum gratia collata in exteriori conuerſatione. ſecundo in interiori deuotione, ibi: Os noſtrum. tertio in infidelium uitatione, ibi: Nolite iugum &c. Circa primum tria facit, ſecundum quòd in tribus ſancta conuerſatio conſiſtit. primum eſt tolerantia malorum. ſecundum, operatio bonorum, ibi: In caſtitate. tertium eſt operatio iſtorum & illorum, ibi: Per arma. Circa primum ſciendum, quod in malis pœnæ tolerandis primo patientia eſt neceſſaria. ideo dicit:* In multa patien. *& dicit multa, propter multitudinem malorum ſuper uenientium.*

f In tri. *ex aduerſariorum perſecutione.*

g In nec. *ex defectu neceſſariorum uitæ.*

In ang.

h In ang. *ex euadendi difficultate ſeu impoſſibilitate.*

l In plag. *nobis illatis in corpore.*

k In car. *ne poſſemus ad prædicandum diſcurrere.*

l In ſe. *contra nos motis ab aduerſarijs ueritatis.*

m In labo. *operando proprijs manibus: quod fecit Apoſtolus apud Corinthios, ut quæſtum falſis apoſtolis præcluderet.*

n In ui. *propter inſtantiam orationis.*

o In ieiu. *aliquando uoluntarie aſſumptis ad repreſſionem carnis & aliorum ædificationem, & aliquando ex cibi defectibus patienter toleratis.*

[† reprehendatur] [† 1. Cor.4. a. infr.11.ſ]

p In caſti. *Hic conſequenter ponit ea q̃ pertinent ad operationem bonorum: in quibus primo ſunt quæ pertinent ad operationem cordis. & quantum ad hoc dicit:* In caſti. *quæ dicit puritatẽ mẽtis redundantem in corpore.*

q In ſci. *quantum ad cognitionem diuinorũ & humanorum ad ſalutem neceſſariorum.*

r In lon. *patienter expectando diuina promiſſa.*

ſ In ſua. *quæ facit hominem dulcem & ſuauem proximo verbo & facto ex gratiæ abũdantia. ideo ſubditur:*

t In ſpirituſancto, in charitate non ficta. *contra hypocritas. Conſequenter tangit perfectionem oris di.*

u In uerbo ueritatis. *prædicando, & cum hominibus communiter loquendo. & perfectionem operis:*

[† puritate]

x In uirtute Dei. *opera meritoria faciendo & doctrinam miraculis confirmando.*

[† benignitate, vel c̃mitate.]

y Per arma iuſticiæ a dextris. *Hic conſequenter oſtendit qualiter utendum ſit gratia diuinitus collata in comparatione bonorum & malorum. i. inter huius mundi proſpera & aduerſa non deuiare a rectitudine. Proſpera autem & aduerſa tria reſpiciunt. ſ. ſuperbiam uitæ, concupiſcentiam carnis, & cõcupiſcentiam oculorum. ideo oſtendit propoſitum primo in primo. ſecundo in ſecũdo, ibi: Quaſi morientes. tertio in tertio, ibi: Quaſi egentes. Omnia iſta tamen pertinent ad veritatem iuſtitiæ communiter acceptæ. ideo dicit.* Per ar.iu.a dex. *i. ne in proſperis per ſuperbiam eleuemur.*

[† ignominiam,]

z Et a ſiniſt. *vt in aduerſis a virtute non deijciamur. & ſimiliter intelligendum eſt in ſequentibus, cum dicitur:*

a Per glor. & igno. *Aliquando apoſtoli fuerunt ab hominibus reputati valde glorioſi, ſicut dicitur Act. xiiij. c. quòd Licaoniſtæ Paulo & Barnabæ volebant tanquam dijs ſacrificare. Et alibi incarcerati fuerunt, ut viles & abiecti, ſicut patet ex eodem libro.*

[† occiſ.]

b Per infa. & bo.fa. *quia ab aliquibus dicebantur magi & deceptores, & ab alijs veritatis prędicatores. Et ad idem pertinet quod ſubditur:*

c Vt ſedu. *reputati ſumus a multis.*

d Et uerac. *ab alijs.*

e Sicut qui ign. *ideſt reprobati a malis.*

f Et cog. *ideſt approbati a bonis: & tamen in iſtis proſperis & aduerſis ſic apoſtoli ſe habuerunt quod non recedebant a uirtute per ſuperbiã eleuati, nec per puſillanimitatem deiecti.*

g Quaſi mo. *Hic conſequenter ponit ea q̃ ptinent ad concupiſcentiam carnis, & ſunt tria. Primum eſt uita, quæ maxime concupiſcitur: & quantum ad hoc dicit:* Quaſi mo. *periculis mortis expoſiti.*

h Et ecce uiuimus. *Deo per fidem & gratiam iuſtificati. Secundum eſt incolumitas uitæ. Et quantum ad hoc dicit:*

i Vt caſtigati & non mortificati. *q.d. licet à Deo per flagella caſtigemur, tamen a morte per eum eripimur. Tertium, quod concupiſcitur in uita præſenti eſt iocunditas. & quantum ad hoc dicit:*

k Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes. *ideſt quamuis in his quæ pertinent ad carnem patiamur afflictionem, tamen per ſpiritum maiorem conſequimur mentis conſolationem. ſecundum illud. Ibant apoſtoli gaudentes a conſpectu cõcilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* [Act.5.f]

l Sicut egentes. *Hic conſequenter ponit ea, quæ pertinent ad concupiſcentiam oculorum.* Sicut egentes. *ideſt victum & ueſtitum ab alijs mendicantes.*

m Multos autem locupletantes. *ideſt bona ſpiritualia ipſis communicantes, quæ tanto ſunt meliora, quanto quę ſunt animę, corporalibus prę feruntur.*

¶ Tanquam

a Omnia poſſident. Qui terrenas diuitias abijcientes, cæleſtes per fidem iam tenent, quaſi nihil habentes omnia poſſident, qui terrenis in uſum uel opus miſericordiæ retentis, cœleſtes ſe quandoq; habituros ſperant. Gloria apoſtolorum fuit, nihil omnino poſſidere, ſine ſollicitudine eſſe: & tam res quàm dominos earum poſſidere, quia omnia ad pedes eorum ponebantur.

b Os no. Q. Multa dixi de uobis, ſed hæc omnia amplè & diffuſè dicta, ad vos corrigẽdos ſpectant o Corinthij, & non ad meam ſuperbiam. Q. ſtulti qui me dimiſiſtis.

c Nolit. quia uos iuſti, illi iniqui: & ideo in nullo debetis eis communicare.

[† apertum eſt]

d Quæ au.con.Chr.ad Be. Vt Chriſtus & Belial non cõueniunt, ſic Chriſtus & quilibet infidelis. Itẽ nihil habet tẽplũ Dei cũ idolis, & vos eſtis templũ Dei: ideo non debetis communicare cum his, qui ſunt templum diaboli.

e Cum ido. Idola prohibet coli, quia ab uno Deo ſeparant. His omnibus modis oſtendit communitatem p eudo eſſe uitandam.

f Quoniam in ha. Vel de corporali conuerſatione Chriſti ĩter homines agit. Et dicit Chriſtus. Habitabo ĩter illos et ambulabo. i. corporaliter inter illos conuerſabor. Vnde alibi. In terris uiſus eſt, & cum hominibus cõuerſatus eſt. & uerbum caro factum eſt & habitauit in nobis. Et hic Chriſtus De⁹ noſter eſt, & eccl̃ia eſt ppl̃s eius, & iõ uult eos ſeparari ab oĩ cõtaminatiõe.

[Baruch 3.d] [Iohan.1.b] [† De pę. d. 1.c. porrò. §.ſi anteq.]

g Propter q. Vtit̃ hic uerbis Iſaiæ quaſi ſuis. Hoc ad literam dictum eſt de Iudæis habitantibus in Babylone, ne cõmunicarẽt Babyloniis inter quos habitabant, qđ Apoſtolus ſpũalr̃ ad nos refert. Aug. Tolerandi ſunt q̃dam mali p pace, nec corporaliter ab eis receditur, ſed ſpũaliter. Exire eſt facere, qđ pertinet ad correctionem malorum q̃tũ licet pro gradu cuiuſq; ſalua pace. Diſplicere eſt non tangere. Nõ enim prophetæ qui hæc dicebant populũ ſuum dimiſerunt, ſed inter eos habitabant, quos increpabãt, unum templũ

[Eccl.13.a] [Op. breui. collatio. cũ Dona. colla. 3 diei, ante med.c.7.] [† cõcordia] [† 1.Co.3.c]

☞ cum

¶Eramus. ¶Spiritualibus diuitijs. b ¶Habiti ſumus non ſolum egentes, ſed etiam. c ¶Penitus. ¶Spiritualis boni vel terreni.
locupletantes: tanquam nihil ha-
a ¶Non ſolum ſpiritualia. ¶Et etiam ſpiritualia, quia Deum timentibus nihil deeſt. b ¶Sumus.
bentes, & omnia poſſidentes. Os
a ¶Libere ex cõſcientia loquitur. b ¶In oĩbus prædictis.
noſtrum † patet ad vos, o Corin-
a ¶Meas noſtra. ¶Et ideo hoc feci, quia mens eſt plena diuitiis. nec erubeſcit dicere quod in ſe habet. & ideo ſi quas anguſtias & inopiam ſcientiæ uel boni operis habetis, non hoc a nobis habetis ut uos putatis qui pſeudo præfertis, ſed quia dura corda habetis ad intelligendum & complendum.
thii: cor noſtrum dilatatum eſt.
¶Anguſtias patimini.
† Non anguſtiamini in nobis, an-
guſtiamini autem in viſceribus ue-
¶Quam nos.
ſtris. Eandem autem habentes re-
¶O ſi dilatati fueritis.
munerationem, tanquam filiis di-
a ¶Abundantia ſcientiæ & uirtutum, & ſpe futuri. b ¶Socii eſſe malorum. c ¶i. ſerui fieri libertate amiſſa, cum his infidelibus qui prædicant carnales obſeruantias, ſi iã ſuſcepiſtis iugum legis nolite ultra ducere.
co: dilatamini & uos. Nolite iugum
ducere cũ infidelibus. † Quæ enim
¶Q. Nulla.
participatio iuſtitię cum iniquitate,
¶Et quia uos lux, illi tenebræ per ignorantiam.
aut quæ ſocietas luci ad tenebras?
¶Et quia uos membra Chriſti, illi diaboli. Chriſtus & diabolus non conueniunt.
Quæ autem † conuentio Chriſti ad
a ¶Qui ſe mentitur Deum. ¶Interpretatur apoſtata. b ¶Et uos fideles. illi quaſi infideles.
Belial? Aut quæ pars fideli cũ ĩfideli?
a ¶Et vos eſtis templum in quo eſt ſpirituſſanctus, & ipſi ſunt in quibus habitat diabolus.
Qui aũt conſenſus tẽplo Dei cũ ido
lis? † Vos enim eſtis templum dei vi
a ¶Qui uos uiuere facit. ¶Et in Ezechiele. b ¶Per gratiam in illis. ¶Excolam, puros faciam.
ui, ſicut dicit Deus, † quoniam inha
¶Et Promouebo de uirtute in uirtutem, & perſeuerantes proficere faciam. ¶In corde eorũ lato per charitatem:
bitabo in illis, & ambulabo inter
a ¶Ita benefaciam, ut uideat Deus eorum. b ¶Ita obedient ut uideantur mei & non mundi.
eos, & ero illorũ Deus, & ipſi erunt
a ¶Quia templum Dei eſtis. b ¶Non corporaliter, ſed ſpiritualiter, ut non taceatis, ſed increpetis ſcelera eorum.
mihi populus. † Propter quod exite
a ¶Qui eſtis in medio nequitiæ eorum. b ¶Cum exiſtis ſeparate uos, ut nec conſenſum habeatis.
de medio eorũ, & ſeparamini dicit
a ¶Carnalis obſeruantiæ. b ¶Ne tactus ſit ideſt delectatio, quod eſt primus motus.
dominus: & immundum ne tetige-

[† Non conſtringimini in nobis ſed cõſtringimini in pcordijs veſtris. i. in veſtris affectibus & trepidis obſeruationibus cęremoniarum legis.] [† Quod.n. cõſortium]

[† Leu.26.d.]

NIC. DE LYRA.

¶ a Tanquam ni.ha. *Nam apoſtoli omnia temporalia propter Chriſtũ dimiſerunt, Mat. xix.d. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te &c.*

b Et o.poſ. *Quia uiuebant Chriſto & non ſibipſis. omnia autem erãt Chriſto ſubiecta, Mat. vl.d. Data eſt mihi omnis po.in cæ. & in ter. propter quod apoſtoli reputabant omnia ſubiecta ſibi. In cuius ſignum inſenſibiles creaturæ obediebant eis ad nutũ. Notandum autem, quòd Apoſtolus in præmiſſis uario modo loquitur, ponendo bonum temporale contra ſpirituale: nam in temporalibus addit dictionem conditionalem, ſcilicet quaſi vel tanquã, vel ſicut, aut huiuſmodi, non autem in ſpiritualibus: quia temporalia nõ habent rõnem boni uel mali ſecundum veritatem: ſed tantum ſcđm hominum apparentiam & exiſtimationem: ſpũalia uero ſcđm ueritatem.* [Iſa.52.c]

[Diuiſio]

c Os no. *Hic conſequenter Apoſtolus docet uſum gratiæ collatæ quantum ad interiorem deuotionem. Et diuiditur in duas partes: quia primo circa hoc de ſe ueritatem oſtendit. ſecundo ad hoc Corinthios inducit, ibi: Non anguſtiamini. Circa primum dicit:* Os no.pa.ad uos o.Co. *ideſt illa quæ diximus, ex iactantia non protulimus, ſed ad utilitatem ueſtram, ut uideatis amicitiam noſtram erga uos, aperiendo uobis corda noſtra. & ideo ſubditur deuotio, cum dicitur:*

d Cor no.di.eſt. *i. apertum ad appetendum magna, ſcilicet bona cæleſtia. Dicitur autem per oppoſitum cor hominis anguſtiari, quando appetit terrena bona, cæleſtibus omiſſis: quia terrena ſunt infra hominem & ipſo minora.*

e Non anguſtiam. *Hic inducit Corinthios ad ſimile, dicens:* Non anguſtiam. in nobis. *quaſi dicat ſi anguſtiamini nimis, bona terrena appetendo modo dicto, hoc non prouenit ex hoc quod vidiſtis in nobis, quia non dedimus uobis exemplum hoc faciendi, ſed prouenit ex cupiditate ueſtra. ideo ſubditur.*

f Anguſtiamini autem in uiſceribus ueſtris. *quaſi dicat hoc prouenit ex defectu ueſtræ deuotionis. ideo ſubdit:*

g Eandem autem habentes remunerationem. *uobis promiſſam in cæleſtibus, ſicut & nobis.*

h Tanquam filiis dico. *quorum ſalutem ſummè deſideramus.*

i Dilatamini & uos. *ad appetenda cæleſtia, ut habeatis remunerationem eandem quam expecto.*

[Diuiſio]

k Nolite &c. *Hic conſequenter docet uſum collatæ gratiæ quantum ad infideliũ deuitationem. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit propoſitum. ſecundo probat quoddam dictum, ibi: Vos enim. Circa primum dicit:* Nolite iugum ducere cum infidelib. *ideſt eis coniungi in conuerſatione ſeu familiaritate: Iugum enim dicitur a iungendo. vnde charitas dicitur iugum Chriſti: iniquitas uero iugum diaboli, in quo iunguntur maligni. Quod autem fideles ab infidelibus debeant ſeparari, declarat multipliciter. Primo ratione ſumpta ex habitu affectus, dicens.*

l Quæ enim per. *ideſt quæ eſt in fidelium uoluntate.*

m Cum iniquitate. *quæ eſt in affectu infidelium, quaſi dicat nulla. Secundo ex habitu intellectus.*

n Quæ ſocietas luci. *ideſt veritatis fidei quæ lucet in mentibus fidelium.*

o Ad tenebras. *ideſt errores in mentibus infidelium exiſtentes, quaſi dicat nulla. imo debẽt diuidi, ſicut in prima rerum creatione Deus diuiſit lucem a tenebris, Gene.1. Tertio, ratione capitis fidelium, quod eſt Chriſtus: & capitis infidelium, quod eſt diabolus, de quibus dicit.*

p Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? *quaſi dicat nulla. Et ideò ſicut hæc capita non habent aliquam conuentionem adinuicem, ita nec eorum membra habent. Quarto ex fine, dicens.*

q Aut quæ pars fidelis. *id eſt ſors æternæ hæreditatis ab eo expectatæ.*

r Cum infideli. *Cuius finis eſt mors æterna. Et ſicut nulla conuenientia eſt in fine, ſic nec in his quæ ad finem. Quinto, ex præſenti ſtatu in quo fidelis eſt templum Dei. ideo dicit.*

ſ Qui autem conſenſus templo Dei? *id eſt fidelis.*

t Cum idolis. *id eſt cum infidelibus, qui dicuntur idola, eo quòd colunt ipſa. ſecundum illud. Similes illis fiant, qui faciunt ea &c. hoc autem inducit Apoſtolus, quia inter Corinthios erant aliqui ſapientes reputati, qui tamen comedebant idolothita in ſcandalum aliorum, ſicut dictum fuit. Propter quod Apoſtolus loquitur ad reprimendum hunc abuſum.* [Pſal.113.c] [1.Cor.8.]

u Vos enim. *Hic conſequẽter probat quoddam dictum, ſcilicet quòd fideles ſunt Dei templum, per autoritatem Leuit.xxvi.d vbi tranſlatio noſtra habet: Ponam tabernaculum meum in medio ueſtri. loco cuius dicitur hic.*

x Inhabitabo in illis. *Licet enim Deus ſit in omnibus per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, tamen in fidelibus eſt modo ſpeciali per gratiam.*

y Et ambulabo inter eos. *dando eis virtutem procedendi de bono in melius.*

z Et ero illorum Deus. *protegens eos ſpeciali prouidentia.*

a Et ipſi erunt mihi populus. *per exhibitionem debiti cultus. Per hoc autem quod hic dicitur. Inhabitabo in illis in perſona Dei. habetur quòd fideles ſunt templum Dei.*

b Propter quod. *Ex prædictis infertur monitio quæ ſumitur ex ſcriptura Iſa. quinquageſimoſecundo. In quo tria tanguntur, quæ debent agere fideles erga infideles. Primum eſt, quod eorum peccata deſeramus. quod notatur cum dicitur.* Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus. *Secundum eſt, ut occaſionem fugiamus peccatorum, ibi. Et ſeparamini. Tertium, ne ſuſtineamus eorum mala, ſed potius arguamus, cum dicitur.*

c Et immundum ne tetigeritis. *palpando uitia ſeu palliando. Et ſubditur præmium in hanc monitionem ſeruantibus reddendum, cum dicitur:*

¶ Ego reci-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E cũ eis intrabant, eadẽ ſacra celebrabãt: hoc eſt exire, ore nõ parcere, ſed redarguere, corripere, monere. Hoc eſt immundum non tangere uoluntate non conſentire. Maius malum in ſeparatione bonorũ cõmittim⁹, q̃ in malorũ cõmixtione fugimus. Id eſt dũ corpalr ſeparamus nos a bonis pp malos, q̃ fugimus: in cõiunctione malorũ nõ remanentes i. q̃ ſit illud qđ fugimus fugiẽdo cõiunctionẽ malorũ. Spũalr ergo qſq; recedat a malis, tali non imputat De⁹ ſua pctã, qa nõ fecit. aliena nõ, qa nõ approbauit, nec negligẽtiam qa non tacuit. non ſuperbiã, qa in unitate pmanſit. Vel ſepamini. i. ſeorſum ſitis parati cõtra eos ſicut prius p eis. Hoc ad literam dictum eſt Iudæis habitantibus in Babylone.

a ¶Ante electos.
ritis, & ego recipiam uos, & ero a
a ¶Receptis. ¶Meipſum dans. ¶Ad gloriam.
b uobis in patrem, & uos eritis mihi
¶Similes. ¶Vt etiam debiliores inclinat. ¶Chriſtus.
in filios et filias: dicit dominus omnipotens.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Ego recip. uos. *Hic in præſenti ad familiaritatem meam per gratiam, & in futuro per aſſimiliationem per gloriam.*

In c. vj. ubi dicitur in poſtil. Tanquam nihil habentes.

ADDITIO. I.

Super hoc quod dr̃: Tanquam nihil habentes. Gloſſ. quia ſibi inſufficientes putabãtur. Et oĩa poſſidentes, nõ ſolũ ſpũalia ſed ẽt tẽporalia: quia timentibus Deum nihil deeſt, quæ fuit gloria apoſtolorũ nihil oĩno habere ut ſine ſollicitudine eſſent. & tamẽ res, quas domini earum relinquebant, ipſi poſſidebant: quia oĩa ad pedes apl'orũ mittebant. Põt ẽt exponi hoc qđ dr̃: Tanq̃ nihil habẽtes &c. ſic. Nam apl'i licet eſſent oĩno pauperes in effectu. & ſic tanq̃ nihil habẽtes, quia de eis dr̃: Ecce nos reliquimus oĩa. tñ in affectu erãt oĩa poſſidentes, quia appetitus eorũ erat totaliter quietatus & a bonis terrenis abſtractus, ac ſi omnia temporalia non ſolum haberẽt, ſed ẽt poſſiderent: Ille enim qui habet aliquod proprium, ſi illud non poſſidet, adhuc appetit eius poſſeſſionem, ſed cum iam poſſidet, quietatur appetitus circa illud. — Act. 4.

In eo. c. ubi dicitur in poſtil. Notandum, quòd Apoſtolus uario modo loquitur ponendo bonum temporale cõtra ſpirituale. Nam in temporalibus addit dictionem conditionalem.

ADDITIO II.

Hoc q Apoſtolus in aliq̃b. addit dictionẽ cõditionalẽ ſeu ſimilitudinariã & in aliq̃b. nõ, nõ vr̃ referẽdũ ad dr̃iam ſpũaliũ a tpalib. prout in poſtil. Cum. n. dicit: Vt ſeductores & ueraces, vtrũque eſt ſpũale. ſilr cũ dicitur: Quaſi triſtes, ſemper aũt gaudẽtes. Sed dr̃ia attẽdit ſm certitudinẽ & incertitudinẽ prout in gloſa. In illis. n. q̃ narrãtur vt incerta, ſicut ea q̃ vñr in ſomnis conſueuit apponi hæc dictio, quaſi vel ſicut. Nam ſi qs ſomnium narrat addit q. d. Quaſi ſedebã, ſeu quaſi loquebar & hmõi. ſed de his quæ homo narrat vt uigilãs nõ apponitur talis dictio: & iõ q̃a apl'i non erat ſeductores nec ignoti. i. nõ approbati. Nec caſtigati. ſ. a uerberib. quæ patiebãtur vt abſtinerẽt à p̃dicatione, a qua tñ pp hoc nõ abſtinebãt. Nec triſtes, qa in pſecutionib. gaudebant. Nec egentes, quia quęrẽtib. dñm nõ deficit oẽ bonũ. Nec nihil habẽtes eadẽ rõne. Iõ in oĩbus iſtis ponitur dictio ſimilitudinaria. ſ. quaſi vel ſicut & hmõi, ad denotandũ q iſta nõ dicebantur de eis certitudinaliter, ſed in ſuis oppoſitis talis dictio ſimilitudinaria non ponitur. Erant. n. uere ueraces & uere cogniti. i. approbati & ſic de aliis. — F — G

In eo. ca. vbi dicitur in po. Et ambulabo inter eos &c.

ADDITIO. III.

Hoc qđ dicitur: Et ambulabo inter eos, & ero illorũ Deus &c. exponitur aliter & magis propriè in additione prima ſuper illud ca. Leui. xxvj. vide ibi &c.

REPLICA.

In epiſtola ſcđa ad Cor. vj. ubi dr̃ de apoſtolis tanq̃ nihil habentes &c ubi Burg. ponit expoſitionẽ repugnãtem quaſi cũctis doctoribus: & ſpãliter B. Aug. in de ciui. qui dicit illos potẽtes apoſtolos potẽter uouiſſe dicẽdo: Ecce nos reliq. oĩa &c. Et idẽ. iij lib. mirabiliũ ſacræ ſcripturę, dicit dñm eius efficaciter p̃cepiſſe nihil hr̃e. & ſicut cõtra uotum potẽs apl'i ueniſſent, ſi relicta a dñis & ad pedes eorũ poſita poſſediſſent put hic dicit Bur. Credo q nõ fuerit paupertatis amator. Silr cõtrauenіſſẽt apoſtoli p̃cepto dñi, qđ de ſctiſſimis apoſtolis poſt miſſionem ſpiritusſãcti non eſt dicendum.

In e. c. notat poſt. q Apoſtolus vario mõ loq̃t ponẽdo cõtra ſpũale. in tpalib. apponit cõditionẽ quaſi uel ſicut, in ſpũalibus autẽ loq̃tur ſimpliciter. Bur. aũt obijcit, q nõ valet talis diſtinctio, quia aliquãdo utrũque extremũ eſt ſpũale, ſicut ſeductores & ueraces, ſicut triſtes ſẽp aũt gaudentes, ubi neutrũ eſt tpale. dicit igitur dr̃iã illã loquendi debere attẽdi penes certitudinẽ, ut ibi ponitur quaſi denotetur incertum: reliquũ uero ſine cõditione denotetur certũ. Sed hoc non vr̃ bene dictum, quia Apoſtolus cõparat hoĩm carnalium opiniones ad rei ueritatem. ſed certum eſt apud Apoſtolum illa determinata p cõditiones, q fuerunt hoĩm illorum opiniones, certam ẽt reputabãt opinantes habentes reſpectum ad defectum temporalium. & quamuis opiniones illæ erant falſæ apud Apoſtolum, tamen erant certæ apud eos. per hoc argumentum Bur. q̃uis aliqua ſubiecta opinioni eorum erãt ſpiritualia, tamen non niſi in relatione ad ſenſibilia, ſecundum quorum penuriam apparentem ipſi iudicabãt defectum talium ſpiritualium, putantes eos ideo triſtes & ſeductores, quamuis in rei ueritate potius gaudebant de illis ſenſibilium & temporalium defectibus. — H

GLOS. ORDINA. CAP. VII.

H *As igi.* Sequitur: Vel. a *Ab o. in. c. per. ſ.* ſ. mentis, quod tunc fit, ſi timorem Dei ſequimur. quia qui ſine Deo hæc agit, ſctũs mundi eſt, non Dei. Vel ab ingnamẽto carnis. i. carnalis obſeruãtię & pficiẽtes ſctificationẽ quæ eſt tantum ſpiritusſãcti. *Capite n.* b *Ad con.* Vel ut mecum patiamini, & mecum coronemini.

Repletus

CAP. VII.

¶Et quia dominus hoc precipit & bene promittit.
H As igitur habentes a
a ¶Cũ Deus habitabit in nobis & recipiet nos.
promiſſiones chariſſimi mũdemus nos b
a ¶Quia multa ſunt carnalia vicia, ut omnia fugiamus. c ¶Vt eſt luxuria.
a ab omni inquinamento carnis &
a ¶Vt eſt ita. b ¶Bona operatione. c ¶In baptiſmo ceptam.
ſpiritus perficientes ſanctificatio- c d
a ¶Vt Deum vereamini, qui ſolus ſanctos facit. b ¶Et ad hæc nos habete exemplum. c ¶Non illos pſeudo.
nem in timore Dei. † Capite nos: e f
¶Quia. a ¶Veſtrum. b ¶Improperando vt pſeudo. c ¶Admixtione falſitatis tanquam fermenti.
neminem læſimus, neminem cor- g h
a Fraudulenta ſuorum ablatione ut pſeudo, qui ueſtra blande auferunt.
rupimus, neminem † circumueni i
a ¶Hæc aũt. b ¶Vt vos abiiciam, qui in iſtis peccauiſtis.
mus. Non ad condemnationem k
a ¶Sed corrigo. b ¶Diligo enim uos ſicut prædixi, & hoc eſt.
ueſtram dico. Prædiximus. n. q in l
a ¶Secundum curam & dilectionem.
b ¶Q. ita diligo uos quòd ueſtra mors in peccatis uidetur mea, & uita in uirtutibus ſimiliter.
cordibus noſtris eſtis, ad cõmorien- m
¶Et ideo moneo.
b dum, & ad cõuiuendum. Multa mi- n
a ¶Dum confidero quę in uobis ſunt.
b ¶Et ¶Quia per primam epiſtolam correcti, ideo pro eis gloriatur.
hi fiducia eſt apud uos, multa mihi o

NIC. DE LY. CAP. VII.

H As ig. *Poſtq̃ Apoſtolus monuit Corinthios de bonis agendis in futuro hic conſequenter commẽdat eos de bono pterito. Et diuiditur in duas partes: quia primo ponitur ad prædicta quædam continuatio. ſcđo, Corinthiorũ commẽdatio ibi: Multa mihi fiducia. Prima adhuc in tres: quia primo ponitur vtilis monitio. ſcđo inducitur exẽplificatio, ibi: Capite nos. tertio monitionis intentio, ibi: Non ad condemnationem. Circa primum continuando ſe dictis, dicit.* — Diuiſio

a Has ig. h. *ſ. de receptione fidelium ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro: ut dictum eſt in fine ca. præcedentis.*

b Mundemus n. ab o. in. c. & ſp. *i. a peccatis carnalibus et ſpiritualibus, quia nihil coinquinatum intrabit in illam ciuitatem cæleſtem.*

c Perficientes. *per ſanctam cõuerſationem.*

d Sanctifi. *in baptiſmo inchoatam.*

e In ti. d. *ſ. filiali, qui hẽt charitatẽ annexã.* — Apoc. 21. g

f Capite n. *Hic ad propoſitum inducit Apoſtolus ſuipſius exemplum, di.* Capite n. *ideſt accipite nos in exemplum: quia munde viuimus in hoc mundo: nulli nocumentum inferẽdo in perſona. quod notatur cum dicitur:*

g Neminem læ. *nec ẽt in fama. iõ ſubditur:*

h Neminem c. *nec etiam in re poſſeſſa: propter quod ſequitur:*

i Nemi. c. *i. decepimus ipſum defraudando.*

k Non ad. *Hic conſequenter aperit ſuę monitionis intentionem. di.* Non ad con. ueſt. di. *de contrariis uitiis uos uocando tãquam obſtinatos. tunc. n. ad condemnationem alicuius fit talis uocatio, quando reputatur obſtinatus: ſed quando fit ſub ſpe correctionis, tunc non fit ad condemnationem, ſed ad emẽdationem: & ſic loquitur Apoſtolus. ideo ſubdit:*

l Prædiximus e. quod in c. n. *cogitãdo ingiter de ueſtra utilitate & ſalute, intantũ q pro ea paratus eſſem mori. ideo ſubditur:* — † Capite nos eſtote ...

m Ad c. & cõ. *uita gratiæ & gloriæ. q. d. hãc uitam deſidero uobis, ſicut & mihi.*

n Multa: *Poſita monitione, hic conſequenter Apoſtolus ponit ſuã cõmẽdationẽ de bono Corinthiorum pterito. Et diuiditur in duas ptes, qa primo ponit hãc commẽdationẽ. ſcđo eius expoſitionẽ, ibi. Nã cũ ueniſſemus. In commẽdatione vero Corinthiorũ ponit quadruplicẽ affectum, quẽ cõceperat de bonis operib. ſicut & quilibet debet de bonis amici concipere. Primus eſt effectus fiduciæ. ex hoc. n. quòd uidet eum bene incipere, confidit quòd bene perficiet. & quantum ad hoc dicit.* Multa mi. fi. eſt ap. u. *de perfectione boni inchoati. Secundus eſt affectus gloriationis: nam amicus eſt alter ipſe, propter quod gloriatur de bonis amici ſicut de ſuis. Ideo ſubditur.* — † fraudauimus. — Diuiſio — Quadruplex affectus Apoſtoli ad Corinth.

o Multa mi. g. u. *i. de ueſtris operibus bonis.*

¶ *Tertius*

A a *Repletus ſum con.* Per iam correctos inuitat alios ad correctionem

b *Superabundo g.* Dum uidet eos proficere, pro quibus patitur gaudet.

c *Caro noſt.* Quia & in aduerſis anima quæ in corpore patitur ſpe futuri quieſcit

d *Foris.* de apertis inimicis, intus de falſis fratribus, qui difficilius tolerantur. Vel ab his, qui foris ſunt, tribulatio: de his. i. fidelibus qui intus i. in eccleſia timores ne mouerentur. Vel de his, qui ſunt intus. i. in eccleſia corpore, nõ mẽte: nomine, non numine i. de falſis fratribus, vt prius.

e *Qua cõ. eſt in vo.* Quia vidi Titum cõſolatũ in vobis, & ego cõſolatus ſum.

f *Etſi.* prius: *Pęniteret.* Hoc dicit ne videatur inhumanus, qui de aliorum triſtitia gauderet. — †relaxationem

g *Videns.* Q non me pœnitet, ſed gaudeo. *Vid. quod.* i. quamuis uideã q epiſtola contriſtauit: vnde primum dolui, & me pœnituit.

h *Etſi.* i. quamuis *ad ho.* i. paruo tempore. Vnde bona ſpes eſt correctionis eorũ & ideo iã nõ pœnitet, ſed gaudet.

i *Contriſtati.* Non cum ira, quæ peiores efficit, ſed cum pudore, q corrigit.

k *Pænitentiam in ſa. ſta.* Augu. Satiſfactio penitentię eſt cauſas peccatorum excidere, nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere. — De Eccleſia. Dogma. li. 1 c. 54. to. 3.

l *Sæculi au.* dum dolet peccator ſe detectum.

m *Ecce e.* Triſticia ſm Deum facit pęnitere in ſalutem, quia quæ ducunt ad ſalutem. i. ſollicitudinem operatur.

n *Quantam in uo. ope.* qui pœnitet ſollicitus eſt ne denuo peccet, & nõ ſe excuſat, ſed confitetur: quod eſt ſe de endere a Gehenna, & deſiderat reformari, qui ſcit ſe per peccatum deformem, & habet zelum bonorum operum, & uindicat in ſe quod deliquit. Vel. — B

Exhibuiſtis

a Ad alios, uidete ne ſit uana. b ¶Et etiam conſolatio. vnde ſubdit:
a glõriatio pro uobis. Repletus ſum
a ¶Audita ueſtra correctione.
b ¶Gaudium meum ſuperat omnem tribulationem quæ partim erat in animo pro peccatis ueſtris.
b conſolatione, ſuperabundo gau- a
dio in omni tribulatione ueſtra.
a ¶Memorat quę patitur cauſa credentium, ut eos prouocet ad charitatem. Q. Bene dixi in tribulatione quæ uere magna eſt.
Nam & cum veniſſemus Macedo- b
a ¶Et ſi animus requieuit.
c niam, nullam † requiem habuit ca-
a ¶Secundum corpus & animam. b ¶Quia phithonem ibi fugauit de ancilla.
ro noſtra: ſed omnem tribulatio- c
a ¶Et uere omnem, quia. ¶In corpore. ¶A perfidis qui ſunt extra eccleſiam. b Tribulationes. ¶In animo, ne eccleſia deficeret.
d nem paſſi, foris pugnæ, intus timo- d e
a ¶Ita grauiter paſſi ſumus. b ¶Deus. c ¶Spiritu uel afflictos.
res, ſed qui conſolatur humiles, f
conſolatus eſt nos Deus in aduen-
¶Quia coadiutorem recepi. ¶Propter.
tu Titi. Non ſolum autem in ad-
¶Quia ſcilicet deſideratus aduenit.
uentu eius, ſed etiam in † conſolatio
¶Vel quo. ¶Nos. a ¶In ueſtra emendatione. b Conſolatus eſt Titus.
e ne, qua conſolatus eſt in uobis, refe- g h
a ¶De emendatione.
rens nobis deſiderium ueſtrum,
b ¶De commiſſis. a ¶Indignationem contra pſeudo.
fletum ueſtrum, † ueſtram æmula- i k
a ¶Pro me a defenſione. b ¶Referens hoc. c ¶Quam de tribulatione dolerem.
tionem pro me ita ut magis gau- l
a ¶Inde probati poteſt quod gaudeo, quia iam non penitet me.
derem. Quoniam etſi contriſtaui m
a ¶Illa prima. b ¶Modo. ¶Quia correcti.
uos in epiſtola, non me pœnitet. n
a ¶Prius. ¶Dum indignati vel incorrecti. b ¶Non me pœnitet, ſed gaudeo uidens, quod.
f Etſi pœniteret uidens quòd epiſto- o p
g h la illa & ſi ad horam uos contriſta-
a ¶Dico quod gaudeo. ¶Non tantum ideo. b ¶Contra me.
uit, nunc gaudeo, non quia contri- q
a ¶Quia ſic animaduertentes culpam pœnituiſtis.
ſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis
a ¶De hac triſticia gaudeo, quia hoc eſt ſecundum Deum id eſt ſecundum uoluntatem & inſpirationem Dei.
i ad pœnitentiam. Contriſtati enim r
¶Nec in aſperis.
eſtis ſecundum Deum, *ut in nul- ſ
a ¶Quia omnia noſtra proſunt.
lo detrimentum patiamini ex no-
a ¶Vere non damnum patimini, nam commodum potius: quia.
bis. † Quæ enim ſecundum Deum t
a ¶Dum triſtis eſt peccator, quia peccauit, quia fecit quod Deus odit.
b ¶Satisfactionem. c ¶Quæ ualet etiam.
k triſticia eſt, pęnitentiam in ſalu-
¶Æternam a ¶Sed. ¶Quæ non ad correctionem, & ideo ab ea cauete.
l tem † ſtabilem operatur. Seculi au- u x
tem triſticia mortem † operatur.
a ¶Qui in uobis experti eſtis quod dico. b ¶Id eſt tam paruum quid.
m † Ecce enim hoc ipſum, ſecundum y
a ¶De peccato. ¶O.
n Deum contriſtari uos, quantam in z
a ¶Emendandi quod deliquiſtis: nec hoc ſolum.
uobis operatur ſollicitudinem: ſed
a ¶Vt contra pſeudo me defendatis. b ¶Contra uos, pro malis quæ geſſiſtis.
defenſionem, ſed indignationem: a b

NIC. DE LYRA.

¶ *Tertius eſt affectus conſolationis: nam omnis lætitia eſt triſticiæ diminutiua: propter quod bonum amici cognitum eſt triſticię precedentis diminutiuum, & per conſequens cõſolatiuum. ideo ſubdit.* Repletus ſum con. *Quartus eſt affectus exuberantis gaudii, ſcilicet quando bonum amici non ſolum minuit triſticiam, ſed totaliter eijcit eam per gaudium ſuperueniens. ideo ſubditur.*

a Superabundo gau. in o. tri. ue. *i. ex peccatis ueſtris, illata mihi. q. d. gaudium, quod concepi de bono ueſtro ſuperueniente, totaliter ſuperat triſticiam, quam conceperam de malo veſtro præcedente. Ali qui dicunt, q hæc eſt litera: In omni tribulatione noſtra. & ſic eſt ſenſus, quòd lætitia, quam conceperat Apoſtolus, ſuperauerat triſtitiam, quæ ſuperuenerat ei ex tribulatione mota contra eum in Macedonia: quæ tangitur in parte ſequenti. & ideo litera ſequens magis concordat huic expoſitioni. tamen ex utroque triſticiam habuerat, ut tangit in ſequentibus.* — †1. Pet. 2. c

b Nam & cum ue. *Hic conſequenter Apoſtolus exponit dictam commendationẽ quantum ad duo, quæ dixerat in ea. ſecundum exponitur ibi: Sed qui conſolatur. Dixerat autem Apoſtolus ſe fuiſſe triſtatum: Cuius cauſam exponit, dicens:* Nam & cum uen, Macedo nul. re. ha ca. no. *Non dicit ſpiritus noſter, quia conſolabatur in mente.* — † non pęnitendam parit. — †16. q. 1. c. affectũ. in fine.

c Sed omnem tribu. paſſi ſumus. *quæ plenius explicatur Act. xvi. d. ubi dicitur quòd Paulus & Sylas uerberati & carcerati ſunt crudeliter, & pedes eorum cippo conſtricti ex turbatione mota contra eos, eo quod Paulus ſpiritum phytonicum eiecerat de quadam puella, quæ magnum quæſtum præſtabat ſuis dominis diuinando.* — C

d Foris pugnæ. *ab infidelibus.*

e Intus timores. *a falſis fratribus.*

f Sed qui conſo. *Secundo dixerat Apoſtolus ſe fuiſſe conſolatum. Hoc exponit Apoſtolus primo ponens conſolationis materiam. ſecundo ſubdit ad hoc rationẽ, ibi: Contriſtati enim eſtis. tertio infert ſuam concluſionem, ibi: Igitur & ſi ſcripſi. Materia uero ſuæ conſolationis duplex fuit. Vna aduentus Titi ad ipſum, qui erat ſibi gratiſſimus. Et hanc tangit dicens:* Sed qui conſo. hu. *ideſt afflictos. Alia fuit uera pœnitentia Corinthiorum, quam ſibi retulerat Titus ſicut uiderat. ideo ſubditur:*

g Conſolatus eſt in uo. *ideſt ex commendatione veſtra per eum nobis reuelata. ideo ſubditur:*

h Refer. no. ue. d. *i. ardorem proficiendi, ſicut per contrarium fuerunt ante pigri.*

i Fletum ue. *ratione delicti commiſſi.*

k Veſtram æmu. pro me. *pſeudo Apoſtolos repellendo amore Chriſti & mei.*

l Ita ut mag. gau. *de pnĩa veſtra q̃ prius dolueram de pctõ commiſſo. Vel aliter Apoſtolus prius correxerat eos dure in epiſtola prima: & poſtea timens ne ex hoc caderẽt in deſperationẽ ſeu aliud malum, ad tps doluit de ſcriptura illa ſed poſtea videns bonum correctionis futurum gauiſus fuit. Ideo dicit:*

m Qm̃ & ſi cõ. uos in. *dure vos corripiẽdo.*

n Non me pœ. *modo.*

o Et ſi p. *prius ratione dicta.* — † ſolatio

p Videns quod epi. il. etiã ad ho. n. *i. tranſitoriè.*

q Nunc gau. non quia con. eſt. *ſicut medicus nõ gaudet de amaritudine, quam infirmo propinauit, ſed de ſanitate per eam conſecuta.*

r Contriſtati enim. *Hic conſequenter inducit rationem propter quam eorũ triſticia fuit ei occaſio gaudii ſiue materia. ſ. quia triſticia illa fuit ſecundum Deum. Et diuiditur in duas partes: quia primo facit propoſitum, ſecundo declarat quoddam dictum, ibi: Ecce enim. Circa primum dicit:* Contriſtati e. eſtis ſ. *Circa quod ſciendum, quod omnis triſticia oritur ex amore. cum enim aliquis triſtatur, hoc eſt, quia caret amato bono, uel quia timet euenire aliquid contrarium boni amati. Eſt autem duplex amor ſ. amor Dei, & ſeculi. Ex amore uero Dei oritur triſticia de peccato, quæ eſt ſecundum Deum, quæ nullum affert homini detrimentũ. ſed magis bonũ fructũ. iõ ſubditur:* — † veſtrũ ſtudium — Diuiſio. — D

ſ Vt in nul. de. pa. ex. no. *i. ex correctione noſtra, ſed magis bonum. ideo ſubditur:*

t Quæ e. ſe. Deum tri. eſt pę. in ſa. *i. inducit ad pęnitentiam de peccatis, quæ pęnitentia ducit ad ſalutem.*

v Stabilem. *i. æternam. Sed contra hoc aliquis obiicere poſſet, quia triſticia de peccato eſt ipſa pœnitentia, nihil autem ſe ipſum inducit. ergo &c. Dicendum quod pœnitentiæ tres ſunt partes ſ. contritio, cõfeſſio & ſatisfactio. Triſticia uero de peccato eſt prima pars pœnitentiæ, & cauſat alias duas ſequentes, non ipſam. Triſticia uero ſeculi, quæ oritur ex amore ſecularis boni, ingerit detrimentum ſpiritualis boni. ideo ſubditur:* — * ita

x Sec. au. tri. o. mor. *i. peccatum. Iaco. iiij. b. Qui enim uoluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituitur.*

y Ecce enim. *Hic cõſequenter declarat qualiter triſticia Dei operatur pœnitentiam in ſalutem, dicens.* Ecce enim hoc ipſum ſe. Deum contri. uos. *ideſt triſticiam, quam nobis intulit, quæ eſt ſecundum Deum.* — † affert.

z Quantam in uobis operatur ſollicitudinem. *ad uitandum mala et agendum bona in illis, qui prius erant ad hæc pigri, & non ſolum hoc, ſed etiam quæ ſequuntur.*

a Sed def. *ſ. mei contra pſeudo Apoſtolos ipſos repellendo.*

b Sed ind. *contra peccata commiſſa, non ſolum a ſe, ſed etiam ab aliis.*

¶ Sed

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES